

Aus dem Nachlaß
von
Peter Böring
† 27. August 1927.
Geschenk
seiner Kinder

Mit 24 Kupfertafeln

Nicht ausleihbar

W C

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK.

XXIV. DEEL.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK

DE WELKE

IN

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK

ZWIJ-DER-L

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK;

OORSPRONKLYK VERZAMELD

DOOR

JACOBUS KOK.

VIER-EN-TWINTIGSTE DEEL.

P—R.

MET KAARTEN, PLAATEN EN POURTRAITTEN.

TE AMSTELDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.

M D C C X C Ɔ

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK

BOEKVERKOPING

Rhra

Niederh. g. 364
22

J A C O B K O K
VIER-EN-TWINTIGSTE DEEL

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUISSELDORF

MET KAARTEN, PLATEN EN FOURMATTEN.

43. g. 243

DE AMSTERDAMSE
JOHANNES ALBERT
DRUCKER

VADERLANDSCH WOORDENBOEK.

PEC.

PECKIUS (PETRUS) een vermaard Regtsgeleerde, geboren in *Zeeland*, te *Zierikzee*, volbragt den loop zijner Akademische Letteroeffeningen te *Leuven*, en beklom 'er den trap van Meester in de Regten, in den Jaare 1553. De lof, aldaar behaald, deedt hem 'er den post van Koninklijken Hoogleeraar *Paratitorum* bekoomen, en vervolgens, in den Jaare 1562, het Hoogleeraarsgestoelte in het Kanonijke Regt beklimmen. Zo veel agtinge behaalde hij in 't bekleeden van dien post, en verspreidde zo aangenaamen reuk van geleerdheid, door zijne Schriften, dat, in den Jaare 1586, de waardigheid van Raadsheer in den Hoogen Raad te *Mechelen* aaf hem wierdt opgedraagen. Hij eindigde aldaar zijne dagen, op den zestienden Julij des Jaars 1589. Zijne Weduwe en kinderen dedden zijn Lijk na *Leuven* voeren, en ter aard bestellen in de *St. Michiels Kerk*, in eene Begraafplaats, niet voordagt vervaardigd, pronkende met een deftig Opschrift. Zeer vermaard is een zijner Zoonen, even als de Vader, **P**ETRUS genaamd. Hij doorliep de onderscheidene posten van Raad te *Mechelen*, Lid van den Hoogen Raad, Opperregter in Krijgszaaken, en beklom, eindelijk, de hooge waardigheid van Kanselier van *Brabant* en Koninklijken Raadsheer van Staat. Grootte agting behaalde hij door zijn beleid, voorzigtigheid en welsprekenidheid, waar van hij, in meenig een bezending aan Koningen en Vorsten, doorslaande blijken verroonde. In een mondgefprek met den Predikant **UITENBOGAARD**, in den Jaare 1620, gaf hij denzelven te verstaan, nif naam der Aardshertogen, dat men niet ongenegen zijn zoude, den gebannen Remonstranten vrijheid van Godsdienstoeffeninge te verleen, in de Plaatzen, welke, naa het einde van het

XXIV. DEEL.

Bbb

Be-

Bestand, op de Staaten der Vereenigde Gewesten zouden veroverd worden. In 't volgende jaar deedt hij eenen keer na 's *Hage*, om de Staaten te beweegen tot het luisteren naar voorslagen van bestendigen Vrede, en om alle de Nederlanden onder één Hoofd te brengen. PECCIUS overleedt in den Jaare 1625. Behalven zijne doorsleepene Staatskunde, was hij een fraai vernuft en niet ongevallig Digter. Zijn *Votum pro studiis Humanitatis* wordt bij de kenners hoog geschat.

Zie VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.* BAYLE, *Diâ. Crit.*

PEELLAND, een Kwartier van de Meierij van 's *Hertogenbosch*, in Staats *Brabant*, dus genaamd naar een Moeras of Veen, *de Peel*, van het Latijnsche woord *Palus*, die meer dan vier uren in de lengte bestaat, uit welke zeer veele Turf deels gestoken, deels gebaggerd wordt. *Peelland* bestaat in de lengte, van het Noorden na het Zuiden, omtrent acht, en in de breedte, van het Oost na het West, omtrent zes uren gaans. Eertijds was het een gedeelte van het vandoeds vermaarde Landschap *Taxandria*. *Helmond* is de eenige Stad, welke in dit Kwartier legt. Vlekken, Dorpen en Heerlijkheden telt men 'er ten getale van vierendertig, en daar onder veelen van niet weinig aanzien. De meeste dier Plaatzten behooren aan bijzondere Heeren; doch de voornaamste staan onmiddellijk onder de Algemeene Staaten.

PENDREGT; zie RHOON en PENDREGT.

PERIZONIUS, (JACOBUS) hadt tot Vader ANTONIUS PERIZONIUS, eerst Rektor van het Latijnsche School te *Dam*, alwaar hem zijn Zoon JACOBUS gebooren wierdt, op den zesentwintigsten October des Jaars 1651, en naderhand Hoogleeraar in de Godgeleerdheid op 't Doorluchtig School te *Deventer*. Volgens begeerte zijns Vaders, beoefende hij, eenigen tijd, de Godgeleerdheid. Eene bovendrijvende zucht voor de Latijnsche en Grieksche Letterkunde deedt hem eene andere
oeffen-

oeffenbaan inslaan, vooral naa zijns Vaders dood, welke in den Jaare 1672 voorviel. De beroemde Letterkundigen CUPERUS, GRAEVIUS en RYKIUS waren zijne leidlieden. De roem zijner Geleerdheid tot in Friesland zijnde doorgedrongen, be-riepen hem de Staaten van dat Gewest tot Hooggeleeraar in de Welsprekendheid en Historien, aan 't Hoogeschool te *Franker*, in den Jaare 1680. Om zich van zijn duurzaam verblijf te verzekeren, wierdt hem zo aanzienlijke Wedde toegeleid, dat hij tot verandering van standplaatze niet ligt konde besluiten. Nogthans lokten hem de Verzorgers van 't Leidse Hoogeschool door zo streefende aanbiedingen, dat hij derwaarts vertrok, in den Jaare 1693, om 'er, behalven de dus lang gehouden Lesfen, ook in de Griekse Taale te onderwijzen. Op den zesden April des Jaars 1715, overleedt hij aan eene sleepende ziekte, ontstaan door veelvuldig letterblokken. Bij zijnen Uitersten Wil besprak hij, aan het Hoogeschool, eene somme van twintigduizend Guldens, als een vast Fonds, ten behoeve van éenen Student, om uit deszelfs opkomsten, gedurende den tijd van zeven jaaren, zijne Letteroeffeningen te kunnen voortzetten, volgens een plan, daar toe voorgescreeven. Aan 's Lands Bibliotheek maakte hij eene fraaie verzameling van oude Handschriften en verscheiden gedrukte Schriften, met geschreevene aanmerkingen. Bij zijn leeven hadt PERIZONIUS verscheiden Werken laten drukken. Jammer is het, dat een Man, zo geleerd als PERIZONIUS was, veel tijds verspild heeft met pennestrijden tegen geleerde tijdgenooten.

*Zie Hist. Critique de la Republique
des Lettres, Tom. IX.*

PERNISSE, eene Heerlijkheid en Dorp, in het *Land van Putten*, in Zuidholland. De uitgebreidheid wordt bepaald op vierhonderd achtendertig Gemeten en tweehonderdzestig Roeden Lands, en het getal der Huizen op achtennegentig. Het Dorp, schuins tegenover *Schiedam* gelegen, een weinig landwaarts, heeft, door middel van eene Haven, gemeenschap met de Maaze. De Kerk is een tamelijk groot gebouw, voorzien van een dikken stompfen Toren.

Bbb 2

PER.

PERSYN. (*Het Geslacht van*)

PERSINGEN; zie OOO.

PERSYN, (*Het Geslacht van*) was van ouds zeer vermaard in de Nederlandsche Geschiedenissen, en eigenaar van een aanzienlijk gedeelte van het Noorderkwartier van Holland, bij den naam van *Waterland* bekend. Volgens eene aloude overlevering, zou de Stamvader van dit Geslacht, omtrent het jaar 990, uit Griekenland afkomstig, herwaarts zijn gekomen met LUTGARD, Gemaalinne van Graave ARNOUD *van Holland*. De eerste, welken men van dit Geslacht, met zekerheid, gemeld vindt, was JAN PERSYN, *Heer van Waterland*. Hij leefde omtrent het Jaar 1080, en hadt eenen Zoon,

DIRK PERSYN, Ridder, Heer van *Waterland*, vermeld onder de Baanderheeren van Holland, in den Jaare 1150, en, nevens andere Hollandsche Edelen, getuige van het Verdrag, in den Jaare 1168, tusschen FLORIS DEN III, Graaf van Holland, en PHILIPS *van Vlaanderen* geslooten. Zijn Zoon en Erfgenaam was,

JAN PERSYN, Ridder, Heer van *Waterland*, die geleefd heeft onder DIRK DEN VII, Graaf van Holland, en overleeden is in den Jaare 1226. Hij liet twee Zoonen naa: 1. NICOLAAS PERSYN, van wien straks nader, en 2. *Wouter Persyn*; ondanks de Ridderlijke waardigheid, met welke hij bekleed was, begaf hij zich in een Klooster.

NICOLAAS PERSYN, Ridder, en behalven *Waterland*, ook Heer van *Marken*, overleeden in den Jaare 1250, hadt in zijn huwelijk, met eene Dogter uit den Huize van HAARLEM, verwekt, behalven JAN PERSYN, die straks zal volgen, *Simon Persyn*, vermeld op het Jaar 1276, getrouwd met *Machtelt Potskijn*, van welken het Geslacht van *Bakenesse* afkomstig is.

JAN PERSYN, Ridder, Heer van *Waterland* en *Marken*, overtrof in aanzien en bedrijven alle zijne voorzaaten. De Stad *Haarlem*, in den Jaare 1268, door de Kennemers belegerd, was aan hem, meer dan aan andere Ridders, die zich daar binnen bevonden, haare behoudenis verschuldigd. In een donkeren nacht heimelijk ter Stede uitgetrokken, veroverde hij op de belegeraars verscheiden Wagens, spoedde zich daar

mede

mede na Kennemerland, en stak aldaar den brand in verscheiden Dorpen. De opgaande vlam, de bezettingen aan eigen huis en have doende gedenken, deedt hun spoedig het beleg opbreken. In erkentnisse van deezen dienst, wierdt JAN PERSYN, door den Utrechtschen Bischop JAN VAN NASSAU, met bewilliging van Graave FLORIS DEN V van Holland, met de Heerlijkheid van Amsterdam begiftigd. In den Jaare 1282 verkogt hij deeze Heerlijkheid, met de huizen, sterkten, nevens zijne Heerlijkheid in Waterland en Zeevank, aan Graave FLORIS DEN V, voor de Heerlijkheden *de Lier en Zouteveen*, mids zijn Zoon en Erfgenaam, Heer NIKOLAAS, voortaan *Waterland* als een Leenregt van den Graave zou bezitten. Te vooren, in de Jaaren 1273 en 1275, hadt Heer JAN die van Waterland van Handvesten en Voorregten voorzien. Hij overleedt in den Jaare 1292, nalaatende, bij LUTGARD VAN LINDEN:

1. NIKOLAAS PERSYN, die volgt.

2. *Jan Persyn*, de Oude, Ridder, vermeld in de Jaaren 1322 en 1325.

3. *Jan Persyn*, de Jonge, Ridder.

4. *Dirk Persyn*, gesneuveld in eenen Scheepstrijd, in Zeeland, tusschen de Hollanders en Vlamingen.

NIKOLAAS PERSYN, Ridder, Heer van Waterland, Marken, de Lier en Zouteveen, boven vermeld, was de eerste, die Waterland als een Leen van den Graave van Holland bezee-ten heeft. Nevens zijnen broeder Dirk, sneuvelde hij in den Scheepstrijd, in de *Gouwe*, tusschen de Zeeuwsche Eilanden Schouten en Duiveland. Zijne Zoonen waaren:

I. JAN PERSYN, die volgt.

II. NIKOLAAS PERSYN, van welken hier naa insgelijks zal gesproken worden.

I JAN PERSYN, Ridder, Heer van Waterland, in zommige oude Brieven *van Velzen* bijgenaamd. In de verdeeldheden der Hoekschen en Kabeljauwschen, hieldt hij het met de laatste, en ondersteunde, als zodanig, Hertog WILLEM tegen deszelfs Moeder Vrouwe MARGARETA. Hij nam ter Vrouwe JUTTE VAN BREDERODE, dogter van DIDERIK VAN BREDERODE, bijgenaamd *de Goedertierene*, en verwekte bij dezelve:

1. NIKOLAAS PERSYN, die volgt.

2. *Maria Persyn*, getrouwd met Gijsbert van Niënrode.

3. *Catharina Persyn*, in den Jaare 1350 getrouwd met Willem van Wefemale, Maarschalk van Brabrand.

4. GYSBERT PERSYN, die insgelijks volgt.

5. *Heilwig Persyn*, Abtdise van Leeuwenhorst.

Heer JAN stierf in den Jaare 1354, en wierdt in de zo aansonds genoemde Abdij begraaven.

NIKOLAAS PERSYN, Knaap, Heer van Waterland, die geleeft heeft onder Hertog ALBREGT VAN BEYEREN, Graaf van Holland, overleedt in den Jaare 1375, nalaatende, eenen Zoon, insgelijks genaamd,

NIKOLAAS PERSYN, Knaap. Hij was de laatste Heer van Waterland, wordende, door zijn kinderloos overlijden, de Heerlijkheid, in den Jaare 1409, met de Graaflijkheid vereenigd, en aan de Domeinen van Holland gehegt.

GYSBERT PERSYN, Knaap, boven vermeld, wierdt, in den Jaare 1347, door zijnen Vader begiftigd met eenige goederen uit de *Lier* en *Zouteveen*. Bij zijne Echtgenootte, *Anna van Diepenburg*, verwekte hij,

NIKOLAAS PERSYN, die Vader was van

HENRIK PERSYN, aan wien Hertog PHILIPS VAN BOURGONDIE, in den Jaare 1446, zeker Handvest verleende. Den naam zijner Huisvrouwte vinden wij niet vermeld, doch wel dien van zijne kinderen; deeze waren;

1. JAN PERSYN, die volgt.

2. *Adriaan Persyn*, vermeld op het Jaar 1529; hij nam ter Vrouwe *Geertrui van der Meer*, en verwekte bij haar,

Kornelis Persyn, die, in den Jaare 1565, met eenige Leengoederen van de Graaflijkheid van Holland verlijd wierdt, en in den echt tradt met *Machtelt Copier van Ouwendijk*, welke hem de Hoffede en onderhoorige landerijen van *Ouwendijk* ten huwelijk bragt. Hij liet eenen Zoon naa, van welken, meer dan honderd jaaren laater, nog manlijk oir in weezen was.

JAN PERSYN, straks genoemd, was, in den Jaare 1530, Sekretaris van den Hove van Holland, en trouwde met DIGNA, dogter van Hijppolitus van Gorkum, bij welke hij Vader wierdt van;

1. *Nika*

1. *Nikolaas Persyn*, Rentmeester van de Exploiten in 's Hage, Vader van

Pieter Persyn, Baljuw te 's Gravezande, in den Jaare 1559. Hij hadt eenen Zoon,

Jan Persyn, in den Jaare 1575, zonder naakomelingen overleeden.

2. *HYPPOLITUS PERSYN*, die volgt.

HYPPOLITUS PERSYN, was eerst Raad in den Hove van Holland, en naderhand Prefident van het Hof van Utrecht. Hij trouwde met *Elizabeth de Jonge*, dogter van Jan de Jonge, Griffier van den Hove van Holland, en overleedt in den Jaare 1568, nalaatende,

JAN PERSYN, gehuwd met *Foanna van Heemskerk van Bekestein*, Wouters dogter, Hoogheemraad van Rhijnland; hij stierf zonder wettige kinderen, hebbende, egter, eene Bastaard-dogter verwekt, *Johannes Persyn* genaamd, die insgelijks zonder kinderen overleedt. In hem was alzo het naageslacht uitgestorven van *JAN PERSYN*, Zoon van *NIKOLAAS PERSYN*, boven N. I. vermeld.

II. *NIKOLAAS PERSYN*, Knaap, overleedt in den Jaare 1360, nalaatende,

NIKOLAAS PERSYN, gezegd van *Waterland*; hij stierf in den Jaare 1479, en was Vader van

JAN PERSYN, getrouwd met *Klara N. Jans dogter*, bij welke hij, ten tijde van zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare 1479, naaliet:

JAN PERSYN. Volgens Handvest van Vrouwe *MARIA VAN BOURGONDIE*, aan Amsterdam gegeven, wierdt hij, in den Jaare 1476, tot Raad der Stad verkoozen, en bekleedde 'er naderhand de Burgemeesterlijke waardigheid. Tweemaal is hij getrouwd geweest. In zijn eerste huwelijk, met *Margareta van Berkenrode*, verwekte hij:

1. *Elizabeth Persyn*, die de Echtgenootte wierdt van *Lucas van Beverwaarde*, Jakobszoon, Burgemeester, Schepen en Raad der Stad Amsterdam, welke ook van zijne Echtgenootte den toenaam van *PERSYN* hadt aangenomen.

2. *Nikolaas Persyn*, zonder kinderen gestorven.

De tweede Vrouw van *JAN PERSYN* was *CHRISTINA VAN DER SCHELLING*, en bij hem Moeder van:

1. *Henrika Persyn*, die tweemaal is getrouwd geweest, de laatste reize met Vincent van Teilingen, zonder dat men van hem kinderen genoemd vindt.

2. *Elizabeth Persyn*, getrouwd met Mr. Gerrit Boel.

3. *Margareta Persyn*.

4. JAN PERSYN, die volgt.

5. *Dirk Persyn*, en

6. *Boudewyn Persyn*, beiden jong gestorven.

JAN PERSYN, gehuwd met *Aleid Gaaf*, dogter van Nikolaas Gaaf, Schepen van Amsterdam, wierdt, naa het overlijden zijner huisvrouw, Kanunnik in zijn Geboorteplaats, en, in den Jaare 1573, in de Kerk der Minderbroeders begraven. Hij was Vader van:

1. JAN PERSYN, die volgt.

2. *Aleid*,

3. *Margareta*, en

4. *Christina Persyn*, allen Geestlijke dogters.

5. *Willem*, en

6. *Jan Persyn*, beiden zonder kinderen gestorven.

JAN PERSYN, ten tijde der buitengewoone Regeeringsveranderinge, in den Jaare 1578, Schepen van Amsterdam, en insgelijks van zijnen post verlaaten. Hij overleedt in den Jaare 1602, en wierdt begraven in de Nieuwe Kerk, onder eene Witte Zark, op welke zijn Wapen was uitgehouwen. Bij zijne huisvrouw *Margareta Moons*, dogter van Jan Moons, Raad en Prokureur Generaal, hadt hij verwekt:

1. REINIER PERSYN, die volgt.

2. *Nikolaas Persyn*, zonder kinderen gestorven.

3. *Alyd Persyn*, getrouwd met Jonathan van Luchtenburg, Raad en Rentmeester Generaal van Noordholland.

REINIER PERSYN was Raad in den Hove van Holland, en getrouwd met Emerentia van Banchem, dogter van Jan van Banchem, President van den Hoogen Raad. Hij overleedt in den Jaare 1630, naalaatende:

1. *Willem*;

2. *Pieter*;

3. *Reinier*; en

4. *Henrik Persyn*; allen zonder kinderen gestorven.

5. *Nikolaas Persyn*. Deeze liet drie Zoonen naa; doch van derzelve naakoomelingschap vindt men geen bescheid. Want of de zulken, die nog heden ten dage, onder andere in Friesland, dien naam voeren, van hun zijn voortgesprooten, durven wij ontkennen noch verzekeren.

Zie W. VAN GOUDHOEVEN, *Oud Holl. Kronijk*; S. VAN LEEUWEN, *Batavia Illustr.* COMMELIN, *Beschrijving van Amsterdam*.

PERSYN, (*Het Huis te*) een aloud Kasteel, in *Rhijnland*, tuschen *Leiden* en 's *Graavenhage*, onder de Heerlijkheid *Wassenaar*, gebouwd, wil men, in den aanvang der Zestiende Eeuwe, waarschijnlijk door een Lid van het boven vermelde Geslagt, en naar hetzelfde dus genaamd. Het is een fraai gebouw, midden in eene ruime Graft gelegen, pronkende met verscheiden Torentjes en een geestig uitgedagten Opgang. De beplantingen zijn in een goeden smaak aangeleid. Men bewaart in het Slot een alouden Steen, die voor een Romeischen Mijlpaal wordt gehouden, en in de Heerlijkheid *Munster* weleer gevonden wierdt. Men leidt daar uit af, dat de Romeinen, in den Jaare 167 van onze gemeene Tellingé, hier te lande geweest zijn.

Zie M. VAN DER HOUVE, *Handyess Chronijk*.

PESSER, (JOAN) Raad in de Vroedschap der Stad *Rotterdam*, verviel, in den Jaare 1672, nevens veele andere Regenten, in den haat van 't gemeen, tegen hem ingenomen met den zotten waan, als of hij medeplichtige van een plan ware, om de Stad aan de Franschen over te leveren. Men scholdt en dreigde hem deswegen over straat, zonder dat de Regeering het hart hadde om de baldadigheid te straffen. Dit alles hadt ten oogmerke, de bevordering van den Prinse VAN ORANJE, welke aldus wierdt bewerkt, doch waar toe PESSER niet bewilligde, hebbende hij te vooren zijn Ampt nedergeleid, en de Stad

verlaaten. Men agterhaalde hem, en voerde hem gevangelijk na 't Stadhuis, alwaar hij, door de wagtdoende burgers, een geheel nacht bewaard wierdt. In 't volgende jaar nam PESSER de wijk na *Braband*, en onthieldt zich aldaar te *Antwerpen*, den tijd slijtende, in onschuldige uitspanningen, zonder zich met Staatszaaken te bemoeien, den tijd verbeidende tot eene luisterrijke wederkomst in 't Vaderland. Of deeze voor hem ooit gebooren zij, is ons niet gebleeken.

PETER ALEXOWITZ, Czaar van *Muskovie*, bijgenaamd *de Groote*, verdient eenig verflag, als hebbende eenigen tijd in ons Vaderland vertoefd, en aan hetzelfde te danken een groot gedeelte der kundigheden, welke, zedert, den bloei zijns Rijks bevorderden. Niet meer, nogthans, dan zijne verrigtingen in de Nederlanden onmiddellijk of ter zijde betreft, zullen wij van hem verhaalen. Hij was de Zoon van ALEXIS MICHAËLOWITZ, Czaar van *Rusland*, en van NATALIA KIROLLOWNA NARISKIN, en wierdt gebooren op den elfden Julij des Jaars 1672. Een vernuft en moed, minder dan de zijne, zouden niet hebben toegereikt het te boven koomen der zwaa- righeden, met welke hij moest worstelen, eer hij zich op den troon verheven zag. Niet lang hadt hij daar op gezeeten, of hij begreep de aanmerkelijke voordeelen van den Scheepvaart, en hoe veel het aanmoedigen van deezee zijne ver- zierende oogmerken zou bevorderen. Doch zijne Onderdaanen, in veele andere opzigten woest en onbeschaafd, waren in 't bijzonder in de Scheepbouwkunde geheel onbedreeven. Om niet door vreemde oogen te zien, nam hij het zonderling be- fluit, in eigen perfoon Landen te bezoeken, in welke hij de nutte kunst konde leeren, om ze vervolgens zijnen Onder- daanen mede te deelen. Op *Holland* en *Engeland* viel, ten dien einde, zijne keuze. In den Jaare 1697 vaardigde hij een Gezantschap af aan de Algemeene Staaten, met oogmerk om eenige punten, den Koophandel betreffende, met dezelve te beraamen, en tevens hunne gezinte te ondertasten, raakende het deelneemen in eenen Oorlog tegen de Turken. Niet lang waren zij op weg geweest, of hij vertrok heimelijk uit *Mus- kou*, in 't begin van de maand *Majj* des gemelden jaars, slegte

slegts van twee Dienaars verzeld, en agterhaalde de Gezanten, in wier gevolg hij vervolgens de reize voortzette. Genaderd tot op de grenzen van den Staat, scheidde hij zich af van het Gezantschap, en vertrok, heimelijk, met een klein gevolg, na *Amsterdam*, van waar hij verder zijne reize na *Zaandam* vervolgde. In het overvaaren van het Y, zat hij zelve aan 't Roer, gekleed als een Hollandsch gemeen Matroos. De Plaats naderende, zag hij zekeren persoon vischen, welken hij voormaals in *Rusland* hadt gekend. Hij noemde hem bij zijnen naam, ging met den Zaandammer in deszelfs wooning, en maakte zich bekend, onder voorwaarde van geheimhoudinge. Als een Zaandamsch Koopman gekleed, voer nu de Czaar, dagelijks, af en aan, tusschen *Zaandam* en *Amsterdam*, met eene eigen Boeier, om alzo, ten minsten in 't klein, zich in de Scheepsbehandeling te oefenen.

Intusschen was het Gezantschap genaderd tot *Nieuwmegen*, en wierdt van daar afgehaald op kosten van den Staat, en na *Amsterdam* gevoed. Hier mengde zich PETER onder hetzelve, en nam deel aan de vermaaken en erbewijzen, die hetzelve wierden aangedaan. Doch hij kreeg wel haast eenen wanmaak in alle die omslagtigheden, en keerde te rug na *Zaandam*. Lang bleef hij hier onbekend, doch wierdt eindelijk ontdekt uit de naauwkeurige beschrijving van zijnen persoon, door een jong Zaandammer, te *Moskou* woonende, aan zijnen Vader toegesonden. Hij was inzonderheid kenbaar aan eene wrat op zijn eene wang. Nu wierdt het spoedig rugtbaar, dat de Rusman, herwaarts gekoomen, om den Scheepsbouw te leeren, zijne Czaarsche Majesteit zelve was. Dit niettegenstaande verkoos hij bij geen anderen naam, dan dien van *Pieterbaas* genoemd te worden, op den Timmerwerf, welken hij met den zelfden ijver als een gemeen werkmán bezogt, latende zich onderrigten in alles, wat tot het zamenstelzel van een Schip behoort. Voorts bezigtigde hij de Lijnbaanen, Smeederijen, Zeilmaakerijen, Molens en verdere Handwerken. Zijne bedreevenheid in de Hollandsehe taale, in welke de Czaar zich reeds vóór zijne reize hadt geoefend, stelde hem in staat, om met lieden van allerlei ambagten onmiddellijk te verkeerén. Te *Amsterdam*, werwaarts hij met zijne Boeier dikmaals overftak, deedt hij,

hij,

hij, onder zijn eigen opzigt, een Oorlogfchip van den tweeden rang bouwen. Gedurende dit alles fchuwde de Czaar geenzins den omgang der Amfterdamsche Grooten. Vooral hieldt PETER gemeenzaame verkeering met den Scheepsbouwkundigen Burgemeester WITSEN.

Naa de wederkomst van Koning WILLEM DEN III uit het Leger in 's Hage, begaf Czaar PETER zich insgelijks derwaarts, om dien Vorst te begroeten, en kennis met denzelfden te maaken. Dikmaals hielden zij zeer vertrouwelijke gesprekken: blikken van de wederzijdsche agtinge, welke zij voor elkander hadden opgevat. Tot in de maand Januarij des Jaars 1698 vertoefde de Czaar in Holland, wanneer hij na Engeland overftak, om 'er zijne verkreegene kundigheden nog verder uit te breiden. Even eens als te Amsterdam en Zaandam, was hier zijne leevenswijze. Czaar PETER vertoefde in Engeland tot in de maand Maij, wanneer hij wederom na Holland overftak, om het, naa een verblijf van fligts veertien dagen, te verlaaten, en na zijn eigen Gebied de wederreize aan te neemen, zeer voldaan over het onthaal, welk hij alerwege hadt ontmoet.

Andermaal gaf de Czaar een bezoek aan Holland, in den Jaare 1716, doch thans meer openlijk en staatelijker, als verzeld van zijne Gemaalinne, die zeer op hem gesteld was. Op den zeventienden December kwam hij te Amsterdam, en wierdt begroet door vier Gemagtigden der Staaten van Holland, benoemd om hunne Majesteiten, gedurende derzelver verblijf in hun Gewest, te verzellen. Den tijd zijns vertoevens maakte hij zich nu wederom ten nutte, door het bezoeken van Scheepstimmerwerven, Magazijnen, Werkplaatzen, gemeenzaame verkeering met aanzienlijke Kooplieden, en het waarneemen van alles, 't geen dienen konde tot nut zijner heerschappijen en onderdaanen. In het begin van April des Jaars 1717 deedt de Czaar eenen keer na Parijs, latende inmidels zijne Gemaalinne in Holland, alwaar hij, in 't begin van Augustus, over Spa, wederkeerde; hebbende, op zijne spize door Frankrijk, verscheiden waarneemingen gedaan, van welke hij vervolgens een heilzaam gebruik maakte. In het begin van September verliet de Czaar, nevens zijne Gema-

maalinne, de Nederlanden, en voleindigde zijne uitlandigheid met het begin van Februarij des Jaars 1718. Met Spiegelgevechten en andere vermaaklijkheden, hadt men hunne Czaarsche Majesteiten, geduurende derzelve verblijf te *Amsterdam*, geene kleine eere beweezen. Gaarne zouden de Algemeene Staaten met den Vorst een redelijk Verdrag van Koophandel hebben willen sluiten; doch hier oment konden zij hun oogmerk niet bereiken. Czaar PETER, bijgenaamd de *Groote, Vader des Vaderlands*, overleedt op den achtsten Februarij des Jaars 1725.

Zie *Gedenkschriften der Regeeringe van Petrus den Grooten; Europeische Mercurius*; TINDAL en anderen.

PETRI, (CUNERUS) beklom, ter gelegenheid der oprigtinge van verscheiden nieuwe Bisdommen, in de Nederlandsche Gewesten, in den Jaare 1560, den Bischoplijken Stoel van *Leeuwarden*. Hij was een ijverig voorstander der Spaansche Regeeringe: reden, waarom de Landvoogd Graaf VAN RENNENBERG hem deedt vatten, en gevangelijk overvoeren na het Klooster te *Borgum*; achthonderd Guldens wierden hem aldaar tot zijn jaarlijksch onderhoud toegeleid. Doch den Bischop verveelde wel haast deeze opgeslootene levenswijze: wshalven hij eene gelegenheid ter ontvlugtinge hebbende waargenomen, de wijk nam na *Keulen*, alwaar hij het overschot zijner dagen eindigde, in den Jaare 1580.

Zie FRESINGA, *Memorien*; BOR, *Ned. Hist.*

PETRI, (RUDOLFUS) volgens een verlatijnde naambuiging, eigenlijk ROELOF PIETERSZ genaamd, hadt tot geboorteplaats *Amsterdam*, in den Jaare 1585. Door zijne Ouders tot het Predikamt zijnde opgeleid, wierdt hij Leeraar onder de Hervormden te *Zaandam*, en van daar, in den Jaare 1612, na zijne Vaderstad verroepen. Hij was een bescheiden en zagmoedig Godgeleerde, en welspreekend Leeraar. Van zijne uitgebreide kennisse getuigen 's Mans uitgegeevene *Schriften*. Hij overleedt, op den vierden Junij des Jaars 1649, in den ouderdom van vierenzestig jaaren.

PETRI,

PETRI, (SUFFRIDUS) gebooren te *Leeuwaarden*, in den Jaare 1527, bezogt, in zijne vroege jeugd, het zeer vermaarde Hoogeschool te *Leuven*, en verworf 'er, door zijne naarflijghheid en uitgebreide kennis van nutte weetenschappen, zo beroemden naam, dat men, al vroeg, op hem het oog liet vallen, als een dienstig voorwerp ter herstellinge van 't Hoogeschool te *Erfort*, 't welk thans in een diep verval was. Met veel vrugts gaf hij aldaar onderwijs in de Grieksche en Latijnsche Taalen. Om de beoeffening der Grieksche Letterkunde aan te moedigen, deedt hij vijf Redevoeringen, welke hij door den druk gemeent maakte. Naa eenige jaaren verblijfs te *Erfort*, wierdt hij, door voorspraak van zijnen beroemden landgenoot VIGLIUS VAN ZUICHEM AB AYTA, Geheimschrijver en Opziener der Boekerije van den Kardinaal DE GRANVELLE. Doch vermids het Hofleven niet met zijne geartheid strookte, leide hij zijnen post neder, en vertrok na *Leuven*, alwaar hij in 't huwelijk tradt. Inzonderheid maakte hij nu zijn werk van de beoeffeninge der Regtsgeleerdheid, met zulk een goeden opgang, dat het Meesterschap hem wierdt opgedraagen. Zedert maakte hij zijn werk, om 'er de hand te bieden, tot het geeven van Lesfen over de Grieksche Taale, aan den Hoogleraar LANGIUS, door ziekte en ouderdom daar toe onbekwaam geworden. Zijne Voorleezingen hadden voornaamelijk ten onderwerpe, eenige Grieksche Schrijvers; als mede het boekje van ATHENAGORAS, Verdediging der Christenen. Om de Nederlandfche onlusten te ontgaan, nam PETRI de wijk na *Keulen*, derwaarts beroepen zijnde tot Hoogleraar in de Regten. Hoewel buitenslands woonagtig, vereerden, egter, de Staaten van *Friesland* hunnen geleerden inboorling met den titel van Historiefchrijver van hun Gewest, en leiden hem, daar voor eene Jaarwedde toe. SUFFRIDUS PETRI was zeer geagt en bemind bij de geleerdste Mannen zijner Eeuwe; zelfs verscheiden Kardinaalen, ja de Pausfen GREGORIUS DE XIII en SIXTUS DE V verëerden hem met hunne vriendschap. Hij overleedt te *Keulen*, aan de Waterzucht, in den Jaare 1597, het zeventigste zijns ouderdoms. Behalven verscheiden andere Werken, allen in 't Latijn geschreeven,

ven, heeft men van hem eene Verhandeling *over den Oorsprong der Friezen*.

Zie THUANUS; MECHIOR ADAM; VAL-
ANDREAS, *Bibl. Belg.*

PETRONELLE, dogter des Hertogs van *Saxen*, halve Zuster van Hertog LOTHARIUS, die naderhand met de Keizerlijke waardigheid bekleed wierdt, was de Echtgenootte van FLORIS DEN II, Graave van Holland, niet lang naa het beging der Twaalfde Eeuwe. In den Jaare 1122 bleef zij Weduwe zitten, met drie Zoonen: DIRK, FLORIS en SIMON, en eene dogter, HADEWIG genaamd. Haar oudste Zoon, bij 't overlijden van haaren Gemaal, nog te jong zijnde om het Graaflijk bewind te aanvaarden, nam zij hetzelfde waar, gedurende deszelfs minderjaargheid. Zij was eene Vrouw van mannelijken moed: van hier, dat zij, in den twist tuschen haaren broeder LOTHARIUS, Hertog van *Saxen*, en Keizer HENRIK DEN V, de zijde des eersten met zo veel ijvers koos, dat zij den Keizer noodzaakte, met een Leger in Holland te vallen, en door geweld van wapenen haar naar zijne hand te zetten, door het Leen van Holland van het Rijk te verheffen, en alzoo zich daar van afhankelijk te erkennen. Om de magt en het gezag van haaren Zoone te vermeederen, verworf zij op haaren broeder, naa deszelfs verheffing op den Keizerlijken troon, dat de Graaffschappen *Oostergo* en *Westergo* met de Graafflijkheid van Holland vereenigd wierden. Het Graaffschap van *Vlaanderen*, in den Jaare 1127, door het kinderloos overlijden van Graave KAREL DEN GOEDEN, zijnde opengevalen, stelde zich Vrouwe PETRONELLE onder de mededingers na de opvolging. Verzeld van haaren Zoon en een aanzienlijk gevolg, reisde zij, in den aanvang des Jaars 1127, na *Brugge*. Geene middelen liet zij onbeproefd, en spilde zeer veel gelds, om de gunst der Vlaamsche Heeren te winnen. Nogthans slaagde zij niet in haar ontwerp; overrigter zaake keerde zij, eerlang, met haaren Zoon te rug. De twist, omtrent het Jaar 1131, ontstaan, tuschen haaren oudsten en tweeden Zoon, wierdt, meest men, kunstiglijk door Vrouw PETRONELLE

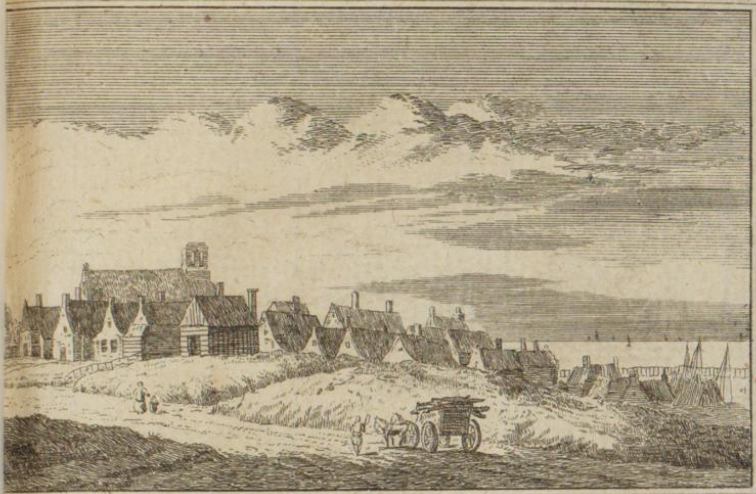
NELLE

NELE gevoed, om gedurende denzelven 't Graaflijk bewind in handen te houden, 't welk zij zo lang mogelijk zocht te rekken. Nogtbans moest zij hetzelfde, naa verloop van tijd, uit de hand geeven. Zedert schijnt zij haar voornaam verblijf gehouden te hebben in het Klooster van *Rhijnsberg*, 't welk door haar gestigt, of, volgens anderen, merkelyk verbeterd en begiftigd was. *Vrouw PETRONELLE* overleedt aldaar, in den Jaare 1144, en wierdt 'er insgelijks begraven.

PETTEN, eene Vrije Heerlijkheid en Dorp, in *Kennemerland*, tuschen de Zijp en de Noordzee, groot in haare uitgestrektheid niet meer dan ruim tweehonderdveertien Morgens Lands. Het Dorp *Petten* is zeer oud, en reeds in de Schriften der Elfte Eeuwe, indien nog niet vroeger, bekend. Volgens zommigen zou Bischof *WILLEBRORD*, die in 't laatst der Zevende Eeuwe leefde, aldaar eene Kerk gestigt hebben. Het tegenwoordige *Petten* legt niet meer op den grond, op welken men het eerste Dorp van dien naam gebouwd heeft. Ingevolge van hooge Watervloeden en Oversroomingen, heeft men het, meer dan eens, dieper landwaarts moeten verplaatzen. De grond van het Oude *Petten* wordt thans door de golven der Zee bedekt. De vierde is reeds de tegenwoordige Kerk; zij wierdt in den aanvang deezer Eeuwe gebouwd, en is evenredig aan het gering vermogen der Plaatze. Veele Ingezeetenen geneeren zich met de vaart op de Groote en Kleine Vischerij of op Koopvaardijfchepen. Doch de hoofdneering is het vangen van verschen Visch. Eer deeze na elders wordt verzonden, moet hij op de plaats afgeslagen, en daar van tweemaal de Veertigste Penning betaald worden: de eene ten behoeve van de Kerk en Pastorij nevens Kosterij, de andere tot onderhoud der Vuurbakken, als mede ter handhavinge van eene Asfurentie-Kas, uit welke aan de naagebleevenen van verongelukte Vischers, of die in 's vijands handen vallen, eenige ondersteuning wordt toegereikt. Te *Petten* staat een Gemeenlandshuis, dienende tot eene Vergaderplaatze voor de Heeren van den *Hondsbosche*. Even als weleer de Rhijn bij *Katwijk*, dus hadt, in oude tijden, een ander water bij *Petten* zijnen uitloop. Want dat men voor dit water den Rhijn, of, met andere, de Vliet *Kinhem*

ZOU-

J. Rademaker fecit

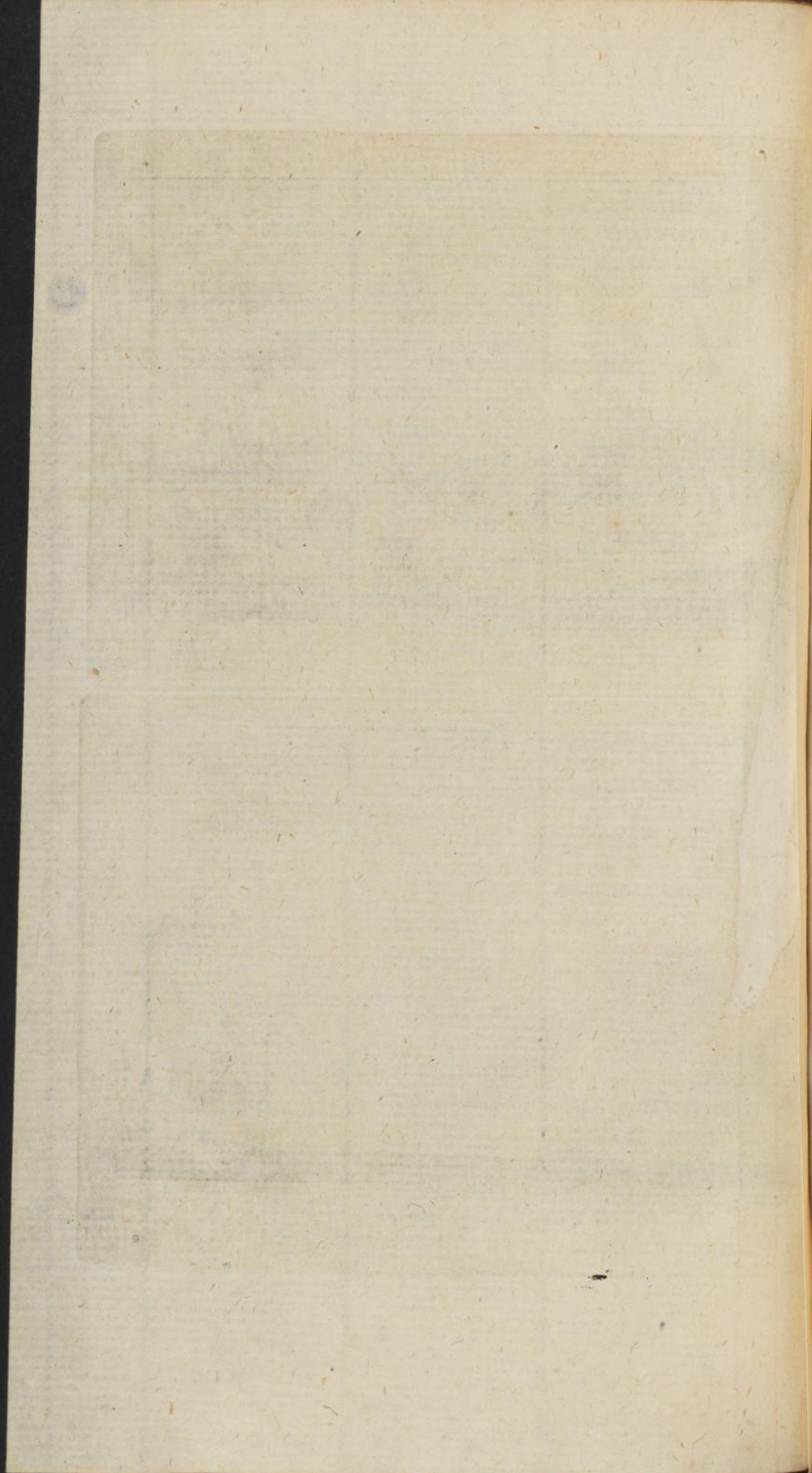
PETTEN. 1609.

J. Rademaker fecit

S. PANCRAS by Alkmaar.

bewind
 ogt te
 n tijd,
 verblijf
 t welk
 rbeterd
 er, in

 rland,
 afrekt-
 Lands.
 en der
 volgens
 Zeven-
 tegen-
 n men
 ge van
 , meer
 grond
 ee be-
 wierdt
 ig aan
 neeren
 of op
 en van
 , moet
 rrigte
 erk en
 urbaa-
 s, uit
 s, of
 r toe-
 le tob
 ssehe.
 le tij-
 t men
 wem
 zou-

...
w
o
e
d

r
e
e
a
d
e
t
d
d

P
h
o
n
e
n
b
u
w

P
e
n
r
e,
z
e
e
b
o
v
e
i
n
l
a
n
o
f
i
n
v
i
e
r
d
g
e
b
e
r
v
a
n
d
e
n
w
c
a
n
l
H
ij
l
e
d
r
ij
XX

zoude moeten houden, vindt, bij veelen, geen geloof. Een weinig vóór het midden der voorgaande Eeuwe nam men in overleg, om hier wederom eene uitwatering te openen. Doch om de verscheidenheid der gevoelens, raakende de nuttigheid daar van, heeft men het ontwerp laten vaaren.

PEURSUM, een Ambagt in de *Abblasferwaard*, in de Baronij van *Liesveld*, ten tijde van Graave FLORIS DEN V als eene Hooge Heerlijkheid bekend, beslaat ongeveer driehonderd tachtig Morgens Lands. Men telt in het Ambagt om en bij de veertig Huizen; doch het heeft geene Kerk; de opgezetenen moeten hunnen openbaaren Godsdienst te *Giesfen-Oudekerk* verrigten.

PIAAM, een Dorp, in *Friesland*, in het Kwartier van *Westergero*, onder de Grietenij van *Woneradeel*, slegts weinige honderden Roeden van den Zeedijk tuschen de Stad *Workum* en het Vlek *Makkum*. Het getal der Huizen is zeer gering, en de Kerk van weinig aanziens. De Predikant van het naburig Dorp *Idzegahutzen* neemt hier ook den predikdienst waar.

Zie WINSEMIUS.

PIER, (GROOTE) of *Lange Pier*, was een Friesche Boer, en wierdt dus genoemd wegens de ongemeene grootte of langte, (want *groot* beteekende toen en betekent nog in *Friesland* zeer dikwijls *lang*,) van zijn lichaam, dewijl hij merkelijk boven de gemeene, en, zelfs boven zeer rijzige menschen, in langte uitstak. Zo kloek als hij was van lichaamsgestalte, zo sterk was hij ook van kragten, zo groot van moed, en zo vaardig van onderneemingen. Die ongemeene dapperheid wierdt evenwel aan den anderen kant ook door verscheiden gebreken opgewoogen; hij was bij zijne onversaagdheid en vaardigheid trotsch en oplopend, en bij zijne sterkte wreed en wraakzugtig: inzonderheid moest, wanneer zijne gramschap aan 't zieden was, het medoogen geheel wijken.

Hij was, gelijk wij reeds gezegd hebben, van geboorte en bedrijf, een Friesche Boer, en in dat beroep in goede doen

geweest, tot dat hij door de verwarringen des oorlogs in groote ongelegenheden geraakte. Toen namelijk de Saxen en de Gelderschen, in de Zestiende Eeuw, malkanderen over het bezit van *Friesland* over en weder zo fel aanvielen, en dat geheele land, door vijandlijke benden, afgeloopen, geplunderd, gebrandschat, en vernield wierdt, konde het niet misfen, of veele welgestelde landhieden, op welken deeze rampen altoos met de zwaarste kracht vallen, moesten daar door geheel bedorven worden; onder dit getal nu was GROOTE PIER, dié van alles ontzet, en tot den Bedelzak gebragt wierdt. Zo veel hoon en verongelijkingen, om van de verliezen zelve niet te spreken, waren onverdraaglijk voor een Man van zijne fierheid. Toen derhalven de Friesche Boeren, in den Jaare 1514, op de afstreckende Saxen aanvielen, bragt hij eene bende van omtrent zeshonderd man bij malkanderen, meest bestaande uit zulken, die even eens als hij, of in eigen persoon, of in hunne ouden, beroofd en uitgeplunderd waren; hij stelde zig aan 't hoofd van deeze bende, met een vast voorneemen, om den vijand alle moogelijke afbreuk te doen.

Hij had een Neef of Zusters Zoon, met name *Wijerd*, *Wierd*, of *Wijard*, een man naar zijn hart en hand, en die hem in kloekte des lichaams, in sterkte, stoutmoedigheid en roekeloosheid, bijna evenaarde. Deze *Wierd* was mede bevelhebber van dat opgeraapte leger, het welk zich, door zulke twee hoofden geleid, een pligt en spreekwoord maakte „geen „mensch of duivel te ontzien”, en gereed was, om, gelijk men zegt, een roof van voor de helle weg te haalen. En naardien het Dorp *Kimswert*, met veele andere Dorpen en Vlekken, door de Saxen was afgebrand, en de Hertog van *Gelder* de wapenen kwanswijs voor de vrijheid der Friesen aangeschoten hadt, spoorde het eerste hen tot meerdere geweldigheden, en zomtjids wreedheden, aan, welke zij, onder begunstiging van de laatste omstandigheid, te rustiger en onverfchrokkener uitvoerden. Zij gingen allerwegen op den vijand los, verklaarden zich openlijk voor den Hertog van *Gelder*, en sloegen alle Saxen dood, die zij magtig wierden.

GROOTE PIER, ziende, dat het geluk hem, zelfs boven zijne verwagting, diende, droeg wel zorg van zich de tegen-

woor-

woordige gelegenheid, die hem zo gunstig was, niet vrugteloos te laten ontslippen: en gelijk hij een Man van eene grootfche ziel was, waren geene ontwerpen of voortuitzigten hem ligtelijk te hoog. De Gelderschen, om de Zuiderzee voor hunne partij vrij te maaken, en hunne tegenpartij allen toevoer uit Holland af te snijden, hadden een goed getal enkele en dubbele Seinschepen toegerust. Over deeze Seinschepen wierdt GROOTE PIER, nu door verscheiden verrigtingen te lande in zijn waarde bekend geworden, onder den grootfchen tijtel van Admiraal, tot Hoofd aangesteld. Hij kweekte zich zo wel van zijnen last, hij roofde met zo veel onverschaaagdheid en geluk, op allen die van de partij der Saxen of Burgundiërs waren, dat hij de schrik van Holland, en de geesfel der Zuiderzee genaamd wierdt. Gelijk hij in dit bedrijf noodwendig grooten buit moest behaalen, zo verdeelde hij denzelven eenpaarig onder het scheepsvolk; het welk zijn gezag bij zijne Landslieden de Friesen, die van ouds her bekend zijn geweest op hunne vrijheid te staan, en die dus bekoord moesten zijn door deeze soort van gelijkheid met hunne hoofden, zeer veel deed toeneemen, en alle zijne manschap te gereeder tot de gevegten maakte.

De Saxen hadden in Holland, onder den zeevoogd HIERONYMUS SNEES, eene Vloot van zes en dertig schepen uitgerust, om hunne Krijgsknegten, die om wanbetaling, en uit gebrek aan mondkost, aan het muiten sloegen, geld en teevensmidde-len te doen bekoomen. Geen aangenaamer nieuws konde GROOTE PIER in de ooren klinken, dewijl hij die Vloot reeds als overmand beschouwde. Hij trok inderdaad die zesendertig schepen, met zestien welbemande en wel toegeruste Seinschepen, tegen, en hij bemagtigde van dezelve, na een hardnekkig en bloedig gevegt, alle die zig in den strijd hadden durven houden: want acht ontvlugteden her, terwijl hij bezig was met zich meester van de overige te maaken.

Het geluk, dat hem en de zijnen als ten dienst schieen te staan, maakte hem allengs zo stout, dat hij niemand; dan zijne eigen Bondgenooten, spaarde. Alle schepen van vreemde Kooplieden, (want zij veegden niet slegts de Zuiderzee, maar zworven ook in de Noordzee) zo veel als 'er in

hunne handen vielen, die van hunne Bondgenooten alleen uitgezonderd, wierden prijs verklaard. Dit maakte zulk een schrik onder de nabuurige Volkeren, dat GROOTE PIER, dit bemerkende, en daar door opgeblaazen, genoemd wilde zijn, *de verwoester der Deenen, de wrecker der Breemeren, de aanhouder der Hamburgeren, het kruis der Hollanderen;* en om zich nog ontzaglijker te maaken, voerde hij op zijn wapen Galg en Rad.

Hij hadt nu 150 schepen bij malkanderen gekreegen, en deedt, in den Jaare 1517, een inval in *Medenblik*, dat hij bij verrasfing innam, plunderde, en deerlijk verbrandde. Hij overwon, in den Jaare 1519, de Hollanders in een vinnig zeegevegt, bij *Hoorn*, en liet veelen derzelve over boord werpen; hij maakte zich daarop, met 1200 man, meester van de Steden *Hoorn, Alkmaar, Beverwijk, Nieuwpoort*, en eenige andere, welke hij zwaar brandschatte. Inzonderheid hadt hij het geweldig op de Hollanders gelaaden; zie hier met welk eene veragting en haat hij dezelve beschouwde, in een zeer kreupel vers, waar in hij zig belagchelijk grootfche tijtels geeft.

Ik GROOTE PIER, Koning van *Friesland*, Hertog van *Sneek*, Graaf van *Slooten*, Vrijheer van *Hindeloopen*, Kapitein-Generaal van de *Zuider-Zee*.

*Een stuijerman ter doot,
Agt de Hollanders bloot;
Al zijn ze groot van raade,
Zij zijn slap van daade,
Sterk van partijen,
Crank in 't strijen,
Hoog van gloorie,
Crank in victorie,
Maar die Geldersche sterk van Teeringe,
Slap van Neeringe,
Cloek in den velde,
Maar dorre van gelde,
Vroom van moede,
Maar cleyn van goede,*

Dog

*Dog onversaagd in 't strijden,
Dus wilt u verblijden,
Ende den Hollanders niet agten,
Want zij moeten versmagten
Want zij zouden 't becoopen,
Waar 't bestand uytgeloopen;
Tegens mijn danck,
Ist zes maanden bestand.*

Toen hij eindelijk zag, dat de schoone woorden van den Hertog van Gelder, die voorgaf de Vrijheid der Friesen te willen verdedigen, slegts ijdele klanken waren, en dat hij zo wel den voet op den nek der Friesen zocht te krijgen, als de Burgundier en de Sax; en daar bij bedagt, hoe wuft de gunst der Vorsten is, en wat dank hij mischien voor zijne trouwe diensten te wagten hadt, heeft hij zijn afscheid van den krijg genoomen, is te Sneek, gerust op zijn bedde, en in een goeden ouderdom, den achtienden October des Jaars 1520, overleeden. Men ziet nog tegenwoordig op het Nieuwe Stadhuis te Leeuwarden, boven het Portaal, twee zeer lange blanke zwaarden, welke men zegt die van GROOTE PIER, en van zijn Neef GROOTE WIJRD te zijn.

PIERSHIL, eene Heerlijkheid en Dorp, in Zuidholland, in het Land van Putten. De uitgebreidheid wordt begroot op negentienhonderd achrentwintig Gemeten en tweehonderd zevenëndertig Roeden Lands, en het getal der Huizen, volgens de jongste opneeming, geschat op eenëntachtig. Het Dorp legt aan een Vaarwater, uitloopende in het Spuy, 't welk met het Haringvliet en de Oude Maaze gemeenschap heeft. De vaart van kleine Schepen, op de Hollandsche en Zeeuwsche Steden, wordt hier door bevorderd. Piershil, hoewel niet groot, is nogthans een tamelijk welvaarend Dorp. Van wegen de lustigheid van den Oord, plagt men 't, eertijds, het Klein Haagje te noemen. De Heer der Heerlijkheid heeft 'er een fraai Huis, met aangename beplantingen. De Kerk, een goed gebouw, pronkt met een hoogen spitzen Toren; zij wordt door een eigen Leeraar bediend.

PIERSON (CHRISTOFFEL) gefprooten uit een deftig geflagte in den Burgerftand van 's *Graavenhage*, wierdt in die Hof-plaats gebooren op den negentienden Februarij des Jaars 1631. Overeenkomstig met zijne opleiding tot den Koophandel, ontving hij, in zijne jeugd, daar toe de noodige onderrigtingen. Doch de Schilderkunst bleef altoos zijne heerschende zucht, en maakte hij daar in eenige vorderingen, door den omgang met BARTHOLOMEUS MEYBURG. Zo sterk werkte, in 't einde, deeze zucht op zijn hart, dat hetgeen hem, eenigen tijd, slegts tot uitfpanninge hadt gediend, allengskens in zijn hoofdbedrijf veranderde. Hij wierdt een leerling van zijnen straks genoemden vriend. Naa verloop van een jaar, verkoos PIERSON de Stad *Schiedam* tot zijne woonplaats, en gaf 'er zich over aan het schilderen van Portretten en Historiën. Ter bevordering van zijn kunstvermogen, deedt hij, in den Jaare 1653, op raad en in gezelschap van MEYBURG, eene reize na *Duitschland*. Op de wederreize hunnen weg neemende door het *Zweedsche* Leger, 't welk toen bij *Bremerveurde* lag, raakten de beide Kunstschilders in kennis met den Veldmaarschalk WRANGEL. Zij schilderden zijne afbeelding en die van andere Legerhoofden, en wierden 'er rijklijk voor betaald. Zo wel voldaan was de Veldmaarschalk over de uitvoering, dat hij de Kunstenaars na het Hof van Koninginne CHRISTINA zocht te lokken, met belofte van Brieven van Voorschrijvinge, en het waarschijnlijk vooruitzigt van den post van Hoffchilders te zullen bekleeden. Doch zij weezen deeze aanbieding van de hand. Van *Schiedam* verhuisde PIERSON, met zijn Gezin, (hij was onlangs getrouwd) na *Gouda*. Ontwaar wordende, dat Jagtuig, Vogelkouwen en Schietgeweer, geschilderd door LEEEMANS, thans in bijzondere agting waren, en wel betaald wierden, besloot hij die manier van schilderen bij de hand te neemen. Zo gelukkig slaagde hij daar in, en wist de natuur zo wel te treffen, dat meenig een, ziende zijne Schilderstukken aan den wand hangen, meenende iet weezenlijks te zullen aanvatten, daar door bedroogen wierdt. Daarenboven heeft hij de glazen, in de groote Kerk te *Gouda*, door de vermaarde CRABETTEN geschilderd, op Pergament, in 't klein, naagetekend; hij stelde dezelve in handen van Burgemeesteren,

geslagte
 Hof-
 1631.
 , ont-
 tingen,
 zucht,
 omgang
 einde,
 , slecht
 bedrijf
 moem-
 son de
 ter aan
 leringe
 3, op
 wisc-
 or het
 , raak-
 nschalk
 andere
 Zo wel
 dat hij
 zegt te
 en het
 ders te
 van de
 Gezin,
 rdende,
 id door
 beuuld
 hand te
 : natun
 derfrub
 te zul
 enboven
 door de
 : klein,
 meeste
 1631

H. Beyer, delin.

Anton F. Vinkler, sculp. 1732.

ren, om op 't Stadhuis bewaard te worden. Naa het overlijden zijner Huisvrouw, begaf hij zich in een tweede huwelijk, met eene Vrouw van *Schiedam*, en nam aldaar, andermaal, zijn verblijf, doch vertoefde 'er niet langer dan tot in den Jaare 1691, wanneer hij, voor de tweede reize, na *Gouda* verhuisde. Hier oeffende hij de kunst tot in een hoogen ouderdom; hij stierf, op den elfden Augustus des Jaars 1714, in den ouderdom van ruim drieëntachtig jaaren.

Zie HOUBRAKEN.

PIETERSBIERUM, een Dorp in *Friesland*, in de Grietenij *Barrazel*, onder 't Kwartier van *Westergo*. De Kerkbuurt is klein, doch 'er behooren tot het Dorp verscheiden aanzienlijke Boerderijen. Weleer lagen hier de Adelijke Staven *Kronenburg* en *Hottinga*. De eerste is niet meer in wezen. Op den grond van de laatste deedt de Heer *EPHUS WIELINGA*, Raadsheer in 't Hof Provinciaal, voor een goed aantal jaaren, eene zeer fraaie Hofstede aanleggen.

PLAAS, (DAVID VAN DER) geboren te *Amsterdam*, alwaar hij het eerste daglicht aanschouwde op den elfden December des Jaars 1647, was een der vermaardste Portretschilders zijner Eeuwe. Daarenboven hadt hij de hand in het vervaardigen van de verbeterde uitgave der bekende Bijbelsche Tarereelen, bij den Kunstkooper *PIETER MORTIER* in 't licht gegeven. Hij eindigde zijne dagen in zijne geboortestad, op den achttienden Maij des Jaars 1704.

Zie HOUBRAKEN.

PLANCIUS, (PETRUS) in den Jaare 1552 in *Vlaanderen* geboren, verdient, nogthans, eene plaats op de lijst der Vaderlandsche Godgeleerden, van wegen zijn aandeel in de Kerkgeschillen, welke, in het vroegste gedeelte der voorgaande Eeuwe, den Hollandschen Kerk- en Burgerstaat beroerden. Ouders hebbende, den Hervormden Godsdienst toegedaan, en

Ccc 4

door

door dezelve tot het Predikamt geschikt, wierdt hij gezonden na *Duitschland* en *Engeland*, om zich tot dien post bekwam te maaken. Naa zijne bevordering tot den gewijden Dienst, predikte hij, eenigen tijd, onder 't kruis, nu hier, dan elders, in *Brabant* en *Vlaanderen*, mer groot gevaar zijns leevens. Ten tijde als *Meenen*, door de Malcontenten of Misnoegden, wierdt ingenomen, bevondt hij zich binnen die Stad, en redde zijn leeven, met zwemmen over de *Leije*, met agterlaating van al wat hij bezat, met naame zijne Boeken, die te *Yperen* openlijk verbrand wierden. In den Jaare 1578 wierdt hij tot Leeraar te *Brusfel* beroepen; hij verliet die Stad, in Soldaatengewaat vermomd, toen dezelve door den Hertog VAN PARMa bemagtigd wierdt. Thans zocht PLANCIUS eene schuilplaats in Holland; hij vondt dezelve te *Amsterdam*, en wierdt 'er, bovendien, tot Leeraar beroepen.

In den Jaare 1604 raakten de *Lutherschen*, in laatst genoemde Stad, in merkelijke moeite. Op bevel der Wethouderschap wierden hunne godsdienstige zamenkomsten verbooden, en hunne Vergaderplaats geslooten. Men wil dat zulks geschied was op aandrijven van PLANCIUS, misnoegd op de *Lutherschen*, om zeker Boek, op hun aandrijven, door den Hamburger Leeraar PHILIPPUS NICOLAUS tegen hem geschreeven. Dit Boek was gerigt tegen eene Leerrede van PLANCIUS, op Hemelvaartsdag des Jaars 1603, in de Oude Kerk gedaan, waar in hij openlijk hadt beweerd „hoe uit eenige leeringen „der Ubiquitisten bleek, dat ze een goed deel van de twaalf „Artikelen des Algemeenen Christlijken Geloofs eensdeels „verduisterden en in twijfel trokken, en anderdeels zo veel „als verlochenden en verzaakten, niettegenstaande zij met „woorden verklaarden, dat zij alle Artikelen des Algemeenen „Christlijken Geloofs volkomenlijk geloofden.” Naderhand liet hij openlijk zijnen afkeer blijken van de leerbegrippen der zulken, die de gevoelens van ARMINIUS waren toegedaan. Inzonderheid kwam hij in een hevig geschil met CONRADUS VORSTIUS. Deeze, te gader met JOANNES UITENBOGAARD, den Amsterdamschen Leeraar hebbende hooren prediken, hieldt, naderhand, in tegenwoordigheid van de Burgemeesteren, met hem een mondgefprek, waar in hij klaagde over 's Mans bitter uit-

uitvaaren tegen hem, in verscheiden Predikationen, en vooral de laatste. Naa eenige woordenwisfeling, deedt PLANCIUS eene uitvoerige rede over de noodzaakelijkheid van het geloof in de Drieëenheid, gebruikende voorts de vrijheid, aan VORSTIUS te vraagen, of hij over dat Leerstuk regtzinnig dacht? VORSTIUS, over deeze vrijpostigheid ontroerd, voerde hem, met eenige hevigheid, te gemoete „niet gekoomen te zijn om zich aan „een Geloofsonderzoek te onderwerpen, maar om zijn be- „klag te doen over PLANCIUS lasteren en schelden, en om „te onderstaan, of men hem zou kunnen beweegen, om in „'t toekomstige Christlijker te handelen;” hem voorts ver- maanende, „zich voortaan van schelden te onthouden, als „geenen Christen Leeraar betaamende.”

Eene ontmoeting, in den Jaare 1613, tusschen PLANCIUS en UITENBOGAARD vóorgevallen, baarde merkelyk gespreks doot 't gantfche Land. De *Haagsche* Leeraar het kind van eene Voordogter zijner Huisvrouw, te *Amsterdam* getrouwd, zul- lende ten doop houden, wierdt de plegtigheid bediend door PLANCIUS. Deeze, in stede van, volgens 't toen aangenomen formulier, aan den Doopheffer te vraagen „of hij de Leere, „die in het Oude en Nieuwe Testament en in de Artikelen des „Christlijken Geloofs begreepen is, en dienvolgende in de „Christlijke Kerk geleerd wierdt, niet bekende de volkomene „Leere der Zaligheid te weezen?” veranderde, op eigen ge- zag, de vraag aldus: „Ik vraage, of gij *deeze Leere, die hier „geleerd wordt*, en verder in 't O. en N. Testament en in de „Artikelen des Christlijken Geloofs begreepen is, niet bekent, „de waaragtige en volkomene Leere der Zaligheid te weezen?” UITENBOGAARD, de verandering niet gemerkt, en de vraag met *Ja* beantwoord hebbende, kwam hier door in merkelyke op- spraake, als hadde hij zijne voorgaande gevoelens herroepen: hij verzuimde niet, naderhand aan PLANCIUS zijne meening rou- delijk te verklaren. Naa den afloop van het Dordrechtsehe Si- node, wierdt hij mede benoemd onder de *Reviseurs* of Over- zieners der nieuwe vertaalinge van den Bijbel.

Nutter bezigheid, dan het voeren van Godgeleerde geschil- len, verschafte, onder dit alles, aan PLANCIUS het beoeffenen der Aardsrijkskunde, nevens de Zeevaart- en Starrekunde, en

andere daar mede verknogte Weetenschappen. Zo veel ver-
mocht hij bij de Admiraliteit, dat op zijn aanraaden de eerste
Scheepstogten, door 't Noorden, na *China* ondernomen wier-
den. Om de Vaart op de *Oostindiën* te bevorderen, ver-
vaardigde hij Paskaarten; den weg, op dezelve aangewezen,
volgden de Schepen, welke derwaarts stevenden. Zo groot was
de vermaardheid, welke hij hier door bekwam, dat de Fran-
sche Gezant JEANNIN, zijnen meester zoekende te beweegen
tot de Oostindische Scheepvaart, zich meer dan eens bij
PLANCIUS vervoegde, als den perfoon, uit welken hij meende
hier outrent het meeste licht te zullen kunnen scheppen. PLAN-
CIUS overleedt op den vijftewintigsten Maj des Jaars 1622,
nalaatende vijf Zoonen, allen het Leeraarampt bekleedende.
Men wil dat PLANCIUS, op zijn sterfbedde, zou verboden
hebben, zijne stoffelijke overblijfsels in eenige Kerk te be-
graaven. Zeker is het, dat 's Mans Lijk op het Zuider Kerk-
hof wierdt ter aarde besteld.

Zie VEERIS, *Kerkelijk Alphab.*; J. BRANDT,

Hist. der Reformatie.

PLEMP, (KORNELIS GYSBERTSZOON) gesprooten uit een aloud
Geslagt, eertijds te *Zaandam* vermaard, doch van daar ver-
huisd, in den perfoon van den Overgrootvader van het onder-
werp deezes Artikels, na *Amsterdam*, wierdt hier gebooren,
op den vijftewintigsten Augustus des Jaars 1574. Hij oeffen-
de zich, op onderscheidene tijden, in zijne Geboortestad, te
Haarlem en *Leiden*, in de Latijnsche en Grieksche Taalen,
Wetspreekendheid en Digtkunde. VONDEL geeft elders te ken-
nen, dat hij, nog jong, eenigen tijd, ter oeffeninge, zich
bij den *Donaustroom* onthouden heeft. In rijpen ouderdom
sleet hij eenigen tijd aan 't Hoogeschool te *Leuven*, als Stu-
dent in de Geneeskunde. Zedert, de beoeffening deezes wee-
tenschap, met die der Regtsgeleerdheid verwisfeld hebbende,
reisde hij na *Frankrijk*, nam onderwijs te *Douai*, en beklom
te *Orleans* den trap van Licentiaat. Na zijne wederkomst
in Holland, zette hij zich neder in 's *Graavenhage*, bezog
aldaar

aldaar de Pleitzaal, doch hieldt zich voornaamelijk bezig met het beoeffenen der Latijnsche Dichtkunde en andere takken van Geleerdheid. Een bondel Latijnsche Gedichten, welke in den Jaare 1630 het licht zag, was 'er de vrugt van. Al vroeger hadt PLEMP eene proeve van zijn Dichtvermogen gegeven, in zijne onderneeming wegens eene Beschrijving van *Amsterdam*, in Latijnsche Vaerzen, *Amsterodamum Monogrammon* getijeld. De opkomst en oude gedaante der Stad worden 'er sierlijk in beschreeven. Doch het Dichtstukje, welk in den Jaare 1616 het licht zag, beslaat slegts dertig bladzijden in quarto. WAGENAAR gist dat PLEMP de voortzetting van zijnen arbeid staakte, omdat, onzeker om welke redenen, de toegang tot Stads Registers voor hem niet open stondt. PLEMP, gelijk wij straks aanmerkten, weinig lust hebbende tot het pleitbezorgen, verhuisde uit 's *Hage* na *Amsterdam*, alwaar hij in den echt tradt met GEERTRUID DOBBES. Hier sleet hij zijne dagen in eene aangename rust, kennis en vriendschap houdende met de geleerdste mannen van zijnen tijd, onder andere met den Drosfaart PIETER KORNELISZOON HOOFT, en met deszelfs Vader KORNELIS PIETERSZON HOOFT. Hij volgde hier in den last zijns Vaders, die hem dikmaals hadt vermaand, het Geslagt der HOOFTEN in eere en waarde te houden. PLEMP overleedt omtrent het einde des Jaars 1638. Hij was, hoewel een gemaatigd, nogthans ijverig voorstander van den Roomschen Godsdienst; 't welk VONDEL hem van zich zelve doet zeggen:

*Doch boven Poezy en Snaar
Ombelsde ik yvrigh 't Roomsch altaar,
En hing om staet noch snoot genot
Mijn hart aan niemant dan aen Godt,
En Jezus nimmer feilbre stem.
Hier rust nu PLEMP. Ay, bidt voor hem.*

PLEMP liet, misfchien, nog andere kinderen, althans twee Zoonen na. Een van hun was, even als de Vader, een Regtsgeleerde. Beiden schijnen werk gemaakt te hebben van de Dichtkunde: immers vinden wij hen vermeld onder de gemeenzaame Vrienden van JOOST VAN DEN VONDEL.

PLEMP,

PLEMP, (VOPISCUS FORTURATUS) 't zij een Zoon, of ander bloedverwant van den bovengemelden, zag het licht te *Amsterdam*, aan het einde des Jaars 1601. Te *Gend* en *Leuven* oeffende hij zich in de Voorbereidende Weetenschappen, en naderhand aan 't Hoogeschool te *Leiden* in de Geneeskunde. Zedert eene buitenlandsche reize hebbende ondernomen, bezocht hij, onder andere, *Italië*, en wierdt te *Bononie* tot Leeraar in de Geneeskunde bevorderd. Na zijne wederkomst zette hij zich neder in zijne Geboortestad, om 'er de kunst te oeffenen, ten dienste zijner medeburgen. Zo gelukkig slaagde hij ten dien opzigte, dat de Aardshertogin IZABELLA KLARA EUGENIA, door 's Mans vermaardheid bewoogen, in den Jaare 1633, hem beriep tot Hoogleeraar in de meergemelde Weetenſchap aan 't Hoogeschool te *Leuven*. Hier tradd hij in 't huwelijk met ANNA MARIA VAN DIVE, en eindigde 'er zijne dagen in de maand December des Jaars 1671. Geneekinderen, voor zo veel wij weeten, maar wel eenige Geneeskundige Werken, zijn van hem naagebleeven.

Zie VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgica.*

PLUYMER, (JOAN) van geboorte een *Amsterdammer*, en niet onvermaard Tooneeldigter, waar van getuigenis draagen verscheiden zijner Stukken, welke een reeks van jaaren ten *Amsterdamschen Tooneele* gevoerd zijn geworden. In den Jaare 1681 was hij, met nog twee anderen, Dr. LODEWYK MEYER en PIETER DE LA CROIX, huurder van den Schouwburg, voor den tijd van drie agtêrvolgende jaaren, voor een jaarlijkschen huur van twintigduizend guldens. Naa verloop van dien tijd, wierdt de huur nog drie jaaren verlengd, hoewel tot klein voordeel der onderneemen. De tijd van PLUYMERS overlijden is ons niet gebleeken.

POEDEROYEN, een Dorp en Heerlijkheid, in *Gelderland*, in de *Bommelerwaard*, hebbende eene eigen Kerk en Predikant. Zijne meeste vermaardheid, in de aloude *Gelderſche Geschiedenissen*, ontleent het Dorp van een zwaar en sterk Kasteel, welk

welk men hier eertijds ontmoette. Eenige honderden jaaren verschillen SLICHTENHORST en PONTANUS omtrent den tijd der stigtinge. De eerste stelt dien in den Jaare 914, de andere in 1357. Mischien kunnen zij over een gebragt worden, door het eene tijdstip aan te merken als dat der eerste grondlegginge, het ander dat van herbouwinge of verbeteringe. Hoe 't zij, zeker is het, dat het Kasteel, gedurende de Oorlogen in de Zestiende Eeuwe, meenig een streng beleg heeft doorgegaan. Opdat 'er de Franschen niet in zouden nestelen, wierdt het, in den Jaare 1672, tot den grond toe afgebroken. Het Huis, in de tegenwoordige Eeuwe, op de oude fondamenteu gebouwd, is van veel minder aanzien.

POELDYK, weleer een Dorp, doch thans niets meer dan eene Buurt, in *Delfland*, in de nabuurschap van 's *Graavenhage*, een half uur gaans van *Monster*. Nog heden ten dage wijzen de inwooners de plaats aan, op welke, volgens eene aloude overlevering, de Kerk eertijds zou gestaan hebben. Zeer vermaaklijk is deeze Buurt, uit hoofde der nabijheid van verscheiden Lustplaatzen, en de omringende vrugtbare Bouw- en Teellanden. De Veldvrugten, die hier vallen, hebben, in smaaklijkheid, nauwlijks haar wedergae. De meeste Opgezeetenen zijn Roomschegezinden. In fraaiheid en grootte overtreft hunne Kerk alle andere in *Delfland*.

POELENBURG, (KORNELIS) een vermaard Nederlandsch Kunsfschilder, gebooren te *Utrecht*, in den Jaare 1586, deedt, even als veelen zijner Kunstbroederen, ter volmaakinge zijner behandeling van 't penseel, eene reize na *Rome*. Een geruimen tijd behaagde hem de zachte behandeling van RAPHAËL, inzonderheid omtrent zijne naakten. Doch hij verkoos, eerlang, eene bijzondere manier, hem eigen, en maakte daar in zo groote vorderingen, dat hij, in zijne foort, de meesten zijner tijdgenooten voorbij streefde. Menigmaalen genoot hij de eere van een bezoek van Kardinaalen en andere Grooten op zijne Schilderkamer. Naa zijne wederkomst in het Vaderland, ontboodt hem KAREL DE I, Koning van *Engeland*, om voor hem eenige Kabinetstukken te schilderen;

WAAR

waar voor hij rijklijk wierdt betaald. Zedert nam hij zijn vast verblijf in zijne Geboortestad, en eindigde 'er zijne dagen in den Jaare 1660.

Zie HOUBRAKEN.

POELGEEST, (*Het Geslagt van*) een der oudsten van Holland, waar van het begin de gedagtenis der Nederlandſche Geſchiedeniſen te boven gaat. GERRIT was de gewoone voor-naam der Hoofden daar van, en vindt men eene volgreeks van dezelve vermeld, ten getale van vijftien. De laafte van dezelve was Heer GERRIT VAN POELGEEST, Major onder een Regiment Ruiterte, in dienst der Algemeene Staaten. Hij overleedt, ongehuwd, binnen 's Hertogenbosch, in den Jaare 1713, en wierden, met hem, naar Lands gebruik, de Wapenen van zijn Geslagt in het Graf geleid. De POELGEESTEN waren, van ouds, zeer vermogend, bezaten veele Heerlijke Goederen, en waren, weinig minder dan vier agtervolgende Eeuwen, eigenaars van de Ambagtsheerlijkheid van *Koudekerk*. Ook behoorde aan dezelve de Grondheerlijkheid van *Hoogmade*. Zij verkogten ze, nevens andere Heerlijke Goederen, in den Jaare 1692. Zeer bekend, in 's Lands Geſchiedeniſen, is de ongelukkige ALEID VAN POELGEEST, Bijzit van Hertog ALBREGT, Graave van Holland, uit nijd en naijver tegen haar alvermogen ten Hove, in de maand September des Jaars 1390, door eenige Edelen omgebragt.

POELGEEST, (*Klein*) eene Ridderhofftede, thans leenroerig aan de Staaten van Holland, wierdt oorspronkelijk gestigt door eenen der jongere Zoonen des Geslachts VAN POELGEEST, gelegen aan den zo genaamden Agterweg, omtrent *Koudekerk*. Het Gebouw, door verandering van eigenaars, telkens in aanzien toegenomen, is thans zeer luisterrijk, zijnde een regelmatig vierkant, pronkende ter wederzijden met een fraai Paviljoen met leijen daken. Voorts ontmoet men 'er schoone Vijvers nevens welaangeleide Hovingen en vermaaklijke Wandelwegen.

POEL-

POELGEEST, (*Oud*) ook wel 't *Huis te Alkemade* genaamd, legt in *Rijnland*, niet verre van het Dorp *Oegstgeest*. Men hotdt het voor het Stamhuis van het boven vermelde Geslagt van dien naam. Geen steen, intusfchen, staat 'er thans van het oude gebouw, dan alleen aan de fondamenten, op welke het tegenwoordige Huis, in den aanvang deezer Eeuwe, zeer heerlijk wierdt opgetimmerd. Eigenaar daar van was, 't eenigen tijde, de vermaarde Leidensche Hoogleeraar HERMAN BOERHAVE; de tuin, in welken het Slot staat, acht Morgens groot, verschafte hem de gelegenheid, om daar binnen te verzamelen eene groote menigte uitlandfche boomen en vreemde Gewasfen en Planten. De Graaf FREDERIK DE THOMAS, gehuwd aan 's Hoogleeraars eenige dogter, wierdt 'er, in den Jaare 1738, eigenaar van.

POLANEN, een der drie dus genaamde *vrije Ambagten*; toebehoorende aan de Stad *Amsterdam*, gelegen tusschen deeze Stad en *Haarlem*, en is meest bekend bij den naam van *Halfwegen*. Zo wel het Gemeene Landshuis van *Rijnland*, *Zwanenburg* genaamd, ten Westen, als de Buurt Huizen ten Oosten van den Dam, welke hier het Y van het Haarlemmer Meir scheidt, staan op den grond van dit Ambagt. Men ontmoet hier een zeer fraai Huis, aan den Ykant, weleer door den Heere NIKOLAAS KALF, een vermogend' Koopman van *Westzaandam*, tot eene Buitenplaats aangeleid. Hij gaf 'er insgelijks den naam aan van *Polanen*, welken het Gebouw nog heden draagt. — Een ander Huis, mede *Polanen* genaamd, ontmoette men, eertijds, in *Delfland*. 't Was het Stamhuis der Heeren van dien naam, uit den Huize van WASSENAAR afkomstig. Thans is het niet meer dan eene Boere-wooning, tusschen de Dorpen *Monster* en *Loosduinen*, in de nabuurschap van 's *Graavenhage*.

POLL, (VAN DE) een deftig Amsterdamsch Geslagt, verscheiden van welks Leden, zo wel aan de Raadzaal als aan de Beurfe der Stad, tot stevige Steunpilaaren gediend hebben. Een van hun, en de vroegste, dien wij op de Regeeringslijst vermeld vinden, was HARMEN GYSBERTSZOON VAN DE POLL; hij wierdt

wierdt in den Jaare 1593 Kommissaris, twee jaaren daar naa Raad, en vervolgens, in den Jaare 1599, voor de eerste maal, Schepen der Stad, welke waardigheid hij naaderhand acht maalen heeft bekleed, de laatste in den Jaare 1614. Zedert schijnt hij in de ongenade des Stadhouders te zijn vervallen. Althans vindt men aangetekend, dat wanneer Prins MAURITS, in den Jaare 1618, binnen *Amsterdam* de Regeering kwam verstellen, HARMEN GYSBERTSZOON VAN DE POLL een van de zeven Raaden was, die van hunne Vroedschapsplaatzen verlaaten bleeven. Eenigen tijd naa 's Prinsfen overlijden, in den Jaare 1629, wierdt hij in zijnen rang hersteld, en op den eed, in den Jaare 1595 gedaan, in de Vroedschap van nieuws aangenomen. 's Jaars te vooren hadt hij reeds wederom zitting gekreegen in Schepensbank, en zat 'er, vervolgens, nog driemaal, in den Jaare 1629, als Voorzittende, in 1631, en andermaal als Voorzittende in den Jaare 1632. — JAN VAN DE POLL, in den Jaare 1638 Kommissaris, in 1640 Schepen, zes jaaren daar naa Raad, en eindelijk, in den Jaare 1653, tot de Burgemeesterlijke waardigheid verheven. Zesmaalen bekleedde hij, zedert, dien hoogaanzienlijken post, de laatste reize in den Jaare 1672. Merkelijk deel hadt de Heer VAN DE POLL, in dat rampzalig jaar, aan de versterking der Stad, tegen de annadering der Franschen, toen men dezelve dagelijks in 't hart van Holland, mischien voor de poorten van *Amsterdam*, verwagte. Veel onaangenaams wedervoer den Burgemeester in dat jaar, ter zaake van het bewaaren der Sleutels van Stads Poorten en Boomen. Gewoonlijk wierden dezelve bewaard aan 't huis van eenen der Burgemeesteren; doch de Burgerij, voorgeevende dezelve aldaar niet veilig te agten, wilde dat ze op de Hoofdwagt in 't Stadhuis zouden gebragt worden. Dit geschiedde eenigen tijd; doch wanneer, in de maand Augustus des gemelden jaars, de beurt, om de Sleutels te bewaaren, op den Heer VAN DE POLL viel, vonden Burgemeesteren geraaden, het oude gebrûik wederom te volgen. Doch naauwliks hadt het gemeen hier van de lucht beboomen, of 'er ontfontd onder hetzelfde merkelyke beweging. Tegen 't afgekondigde bevel, bragten de Schutters de Sleutels op 't Stadhuis, uitgezonderd die van den Nieuwenbrugboom;

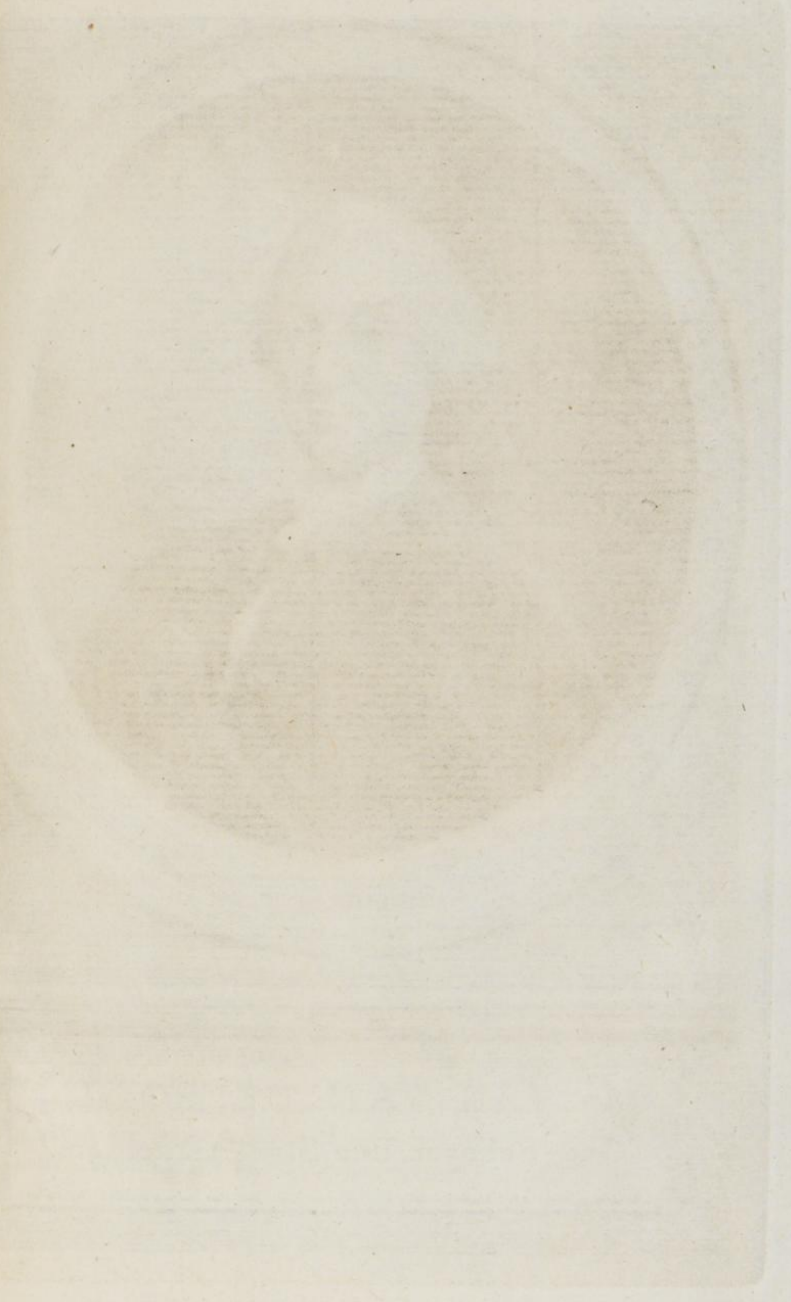
... r naa
eerste
rhand
Ze
n ver-
Prins
eering
een
plaat-
jden,
n op
van
eder-
vol-
nde,
1640
aare
man-
, de
Heer
der
telve
orten
den
der
erden
ren;
ig te
uden
eer,
n de
nden
vol-
t be-
ging.
Nieu-
ng-
om;

JAN VAN DE POLL,
Burgemeester en Raad der Stad Amsterdam.
J. Neubergh fecit na e Schildery, als Kolonel vande Burgery, by Meerr. de Wed. van den Heer Burgom. A. H. van de Poll

MR. JAN VAN DE POLL,
Oud-Schepen der Stad Amsterdam.

J. Koubraken, sculp. na het Schildery by den Mel. Gd. Keer. M. J. v. d. Poll, Oud-Schepen der Stad Amsterdam.

boom; agtervolgens den bekoomen last; namen de daar toe afgevaardigde Burgers gang met dezelve na het huis van Burgemeester VAN DE POLL. Muitende streeft hier op het Volk derwaarts, eischende de Sleutels. Toevallig bevondt zich de Burgemeester HENRIK HOOFT ten huize van zijnen Amptgenoot. Ten huize uit getreden, brengt hij der menigte onder 't oog, dat de Sleutels aldaar volkomen veilig waren; dat Burgemeesteren 'er niets mede konden uitvoeren, zo lang de Burgerij de Poorten bewaakte; en genomen, een Burgemeester wilde den schelm spelen, door de Poorten voor den vijand te openen, zo als men dwaaslijk waande, niets ware gemaklijker, dan zulks te beletten. Vruchtloos waren alle deeze redenen; de oproerigheid groeide 'er tegen aan. De Burgerkapitein FREDRIK BEEREWOUTS, gehuwd aan eene dogter van Burgemeester VAN DE POLL, gesterkt met eenige gewapende Schutters en Vrijwillige Ruiters, moest voor den muitenden aandrang wijken. 't Stondt nu geschapen tot eene plondering, en vloogen de steenen reeds door de glazen, wanneer de Burgemeester, om dien ramp te voorkoomen, met de Sleutels aan de deur verscheen, vragende *wie dezelve moest hebben?* Een dronkaart greep daár na; doch een ander man, wat besleedener, zagt ze hem te ontweldigen, tot dat ze, eindelijk, door eenige Schutters aangenomen, en op 't Stadhuis gebragt wierden. De opschudding voor 't Huis van den Heere VAN DE POLL nam hier mede een einde. De grond van alle deeze bewegingen, was, misnoegen der Gemeente op zommige Regenten, onder andere op onzen Burgemeester, tegen welke men een vermoeden hadt opgevat, als meenden zij het niet eerlijck met de Stad en 't Vaderland. Dit bleek uit de Adresfen, in de Doele ontworpen, welke duidelijck oogden op verandering in de Regeering. In een vinnig Schimpfschrift wierdt de Heer VAN DE POLL bij naame genoemd. Nevens de overige Burgemeesteren en Raaden, wierdt hij daar in betigt „ als hebbende „ helpen smeeden de verdoemde zamenzweering van het Eeuwig Edikt, en de Acte van Seclufie, en gearbeid aan de „ gruwelijcke verraaderije van DE WITTE Loevesteinfche factie, „ alleen uit eigen regeerzucht en genot van de Souvereiniteit, zoekende het loffelijck Huis van *Oranje en Nassau* tot

XXIV. DEEL. Ddd 57 de

„ de grond toe uit te rooijen, en om (zeggen de Stellers)
 „ ’er onze kinderen tot Slaaven en *Contrabutarisfen* van
 „ *Vranckrijk* te maaken.” Het oogmerk, met dit zot geschrift
 bedoeld, wierdt met ’er daad bereikt. Volgens aanschrijven van
 Prins WILLEM DEN III, wierden de Heeren VAN DE POLL en
 Mr. LAMBERT REINST van de Burgemeesterlijke waardigheid en
 van hunne Vroedschapsplaats ontzet. Andere ondergingen een
 diergelijk lot. — Behalven de reeds gemelden, hebben nog an-
 deren van dit geslagt in het Burgemeesterlijk gestoelte gezeeten:
 te weeten, de Heer HARMEN HENRIK VAN DE POLL, in den Jaare
 1745, en Mr. PIETER VAN DE POLL in den Jaare 1748. De
 laatstgenoemde, buitenstijds, in de plaats van den overleedenen
 Mr. DIRK TRIP, aangesteld, wierdt, bij de buitengewoone ver-
 andering, in de maand September van dat jaar, door den Stad-
 houder van zijnen post verlaaten. De Heer JAN VAN DE POLL,
 thans nog in leeven, wierdt, bij de merkwaardige verandering,
 in den Jaare 1787, door zijne Hoogheid den Prins Stadhouder,
 nevens andere tot Burgemeester aangesteld. Andere Regeerings-
 posten worden nog door leden van dit Geslagt bekleed.

POLSBROEK, onderscheiden in *Noord- en Zuid-Polsbroek*;
 het eerste is een Schout-Ambagt, in de Baronnij van *Tyselstein*,
 het ander eene Vrije Heerlijkheid. *Noord-Polsbroek* legt, in de
 lengte van een uur gaans, langs eenen weg, met Huizen be-
 bouwd en met Boomen beplant. De uitgebreidheid van het
 Ambagt wordt op ruim zeshonderdzestig Morgens, en het ge-
 tal der Huizen op bijkans vijftig begroot. In het Kerkelijke
 heeft het gemeenschap met, en draagt een derde deel in de
 lasten daar toe behoorende, van *Zuid-Polsbroek*, bevattende
 weinig minder dan zevenhonderd Morgens Lands, en nog geene
 vijftig Huizen. In de Kerk ziet men verscheiden fraai beschilder-
 de glazen, geschonken zo van eenen der Prinsfen van *Oran-
 je*, als van de Stad *Amsterdam* en de Ambagtsheeren. De
 Roomschegezinden, van de Gezinte der Janfenisten, hebben
 hier eene Statie. Al zints een groot aantal jaaren is het *Am-
 sterdamsch* Geslagt DE GRAAF eigenaar geweest van deeze Vrije
 Heerlijkheid.

de Stellers)
 tarieven van
 : zot geschrift
 fchrijven van
 N DE POLZ en
 aardigheid en
 lergingen een
 bben nog an-
 lte gezeeten:
 , in den Jaare
 e 1748. De
 overleedenen
 gewoone ver-
 oor den Stad-
 AN DE POLZ,
 verandering,
 Stadhouder,
 Regeerings-
 eed.

1. Polibruik;
 in Tijdschrift,
 t legt, in de
 Huizen be-
 eeld van het
 , en het ge-
 r Kerkelijke
 e deel in de
 , bevatende
 en nog geene
 fraai befcuil-
 n van Oran-
 heeren. De
 en, hebbe
 is het An-
 daere Vrij

MR. PIETER VAN DE POLL,
Burgemeester der Stad Amsterdam.
Bailliuw en Dykgraaf van Amstelland.

J. Neuberken fecit na r. Schildery, by den Wel Ed. Gestr. Heer, Mr. Jan van de Poll, Pieterz. Schepen en Baad der Stad. Leyden.

POLYANDER, (JOANNES) een zeer vermaard Godgeleerde, beroemd in de Nederlandsche Kerkgeschillen, wierdt geboort te *Mets*, in den Jaare 1568. Zijn Vader, onder de Hervormden het Leeraaramp bekledende, vondt zich genoodzaakt, kort naa de geboorte van zijnen Zoon, van daar te wijken, ter zaake der vervolgingen om den Godsdienst. Hij zette zich neder te *Frankendaal*, in de Paltz, van waar hij, eerlang, tot Leeraar in de Walsche Gemeente te *Embden* wierdt beroepen. In 't nabuurig *Bremen* oeffende zich nu JOANNES, onder CHRISTOPHORUS PEKELIUS, in de Wijsbegeerte en Hebreuwsche taale. Op de gronden, aldaar geleid, zette hij de beoeffening der Godgeleerdheid voort te *Heidelberg*, onder FOSSANUS, JUNIUS en andere voornaame Mannen. Naa een verblijf van vier jaaren aan dit Hoogeschool, deedt hij eenē reize na *Geneve*, om 'er THEODORUS BEZA te hooren. In den Jaare 1588 beriep hem de Walsche Gemeente te *Dordrecht* tot haaren Leeraar. Bijkans vierentwintig jaaren hadt POLYANDER dier post bekleed, en, daarenboven, volgens besluit der Regeeringe, de Jeugd, eenige jaaren, in de Zedekunde onderweezen, wanneer de keuze der Verzorgeren van 't Leidsche Hoogeschool op hem viel, om hem te beroepen tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, in de plaats van den vermaarden CONRADUS VORSTIUS. POLYANDER stondt bekend voor Contraremonstrantsgezind, doch tevens gemaatigder en bescheidener dan veelen zijner tijdgenooten. Zijne geleerdheid wierdt, bovendien, hoog geroemd. Weeuige maanden naa zijne intrede kwam hij tot Amptgenoot SIMON EPISCOPIUS, met welken hij, ondanks hunne verscheidenheid van gevoelens, doorgaans in vriendschap leefde, en wiens vredelievendheid hij hoog waardeerde. In den Jaare 1618 vertrok hij na *Dordrecht*, om zitting te neemen in het Sijnode. Naa het afloopen van hetzelfde wierdt hij benoemd onder de Overzieners der nieuwe Vertaalinge van den Bijbel. POLYANDER overleed in den Jaare 1646, en legt in de Pieters Kerk begraven. Men ziet aldaar een heerlijk gedenkteken, ter zijner eere opgerigt. In zijni Nachtgewaat legt hij, leevensgrootte, uitgehouwen, in wit Marmer, op een verheven Rustbedde.

Zie VITE *Profesor. Leidensum.*

Ddd 2

PON-

PONTANUS, (JOANNES IZAAK) van *Haarlemsche* Ouders, doch ter waereld gekoomen te *Elzeneur*, in *Deenemarken*, werwaarts dezelve, om zaaken, hen bijzonder betreffende, zich voor eene wyl tijd begeeven hadden. Zijne jeugd sleet hij voornaamelijk te *Amsterdam*, met het beoeffenen der Geneeskunde en Wijsbegeerte. In de laatstgemelde Weetenfchap beriepen hem de Verzorgers van het Geldersche Hoogeschool tot Hoogleeraar. Dit moet voorgevallen zijn in den aarvang der voorgaande Eeuwe. Althans was hij te *Harderwijk*, in die hoedanigheid, woonagtig, toen hij, in den Jaare 1611, eene Latijnsche Beschrijving van *Amsterdam* in het licht gaf. Daarenboven was PONTANUS Historiefchrijver van den Koning van *Deenemarke* en van de Provincie van *Gelderland*. Behalven de gemelde Beschrijving, heeft hij verscheiden andere Werken naagelaaten, onder andere *Discussionum Historicarum Libri II*, of *Historische Uitweidingen*, in 2 Boeken, handelende, onder andere, over de vrije of onvrije Scheepvaart, of in hoe verre de Zee kan gezegd worden voor eenig volk open te staan of gesloten te zijn. PONTANUS overleedt te *Harderwijk*, in den Jaare 1740.

Zie VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgica*.

POORTLAND, zomtijds ook de *Poortery* genaamd, is eene freek Lands, even buiten *Delft*, in 't Zuidoosten der Stad, en aan haar Regtsgebied onderhoorig. Haare uitgestrektheid wordt begroot op ruim vijfhonderd zesenvijftig Morgens. Merkelijk is de bloei en bewooning dier landstreeke, zedert de eerste op de laatste opneeming, toegenomen. Van elf Huizen, welke men 'er in den Jaare 1632 telde, was derzelver getal, in den Jaare 1732, geklommen tot zesenvieftig, en nog daarenboven vermeerderd met twaalf Bleekerijen en twee Molens. Over deeze Landstreek is een afzonderlijke Ontvanger der Verpondingen aangesteld; hij doet jaarlijks rekening aan de Burgemeesters van *Delft*. De Abtdij en de Proostdij van *Koningsveld*, nevens het Paleis van den Roomsch' Koning, Graave WILLEM, 's *Konings Uithof* genaamd, op bijzondere Artikelen

VD.

Vuders,
arken,
Hende,
id leet
er Ge-
nſchap
ſchool
n an-
rwijk,
1611,
re gaf.
loning
Behal-
Wer-
w Li-
dele-
re, of
open
Har.

ica.

eeme
ſtad,
theid
gens.
edert
zen,
etal,
jaar-
kens.
Ver-
dur-
ng-
ave
tri-
den

de Oult,
venerat,
benfuit,
iustit
m de Co
Wenerit
Sogitit
e de ar
Laditit,
Just ite,
e ite pl
de Kott
ad. Mh
nder W
trem L
latho
pym, d
vult op
t e Re

dege

L. e re
de tel,
Hiditit
Mogit
t, mit
Hinn,
ex pl
ay de
Mitt
de L
de Re
Kott
Cot
re to
lit

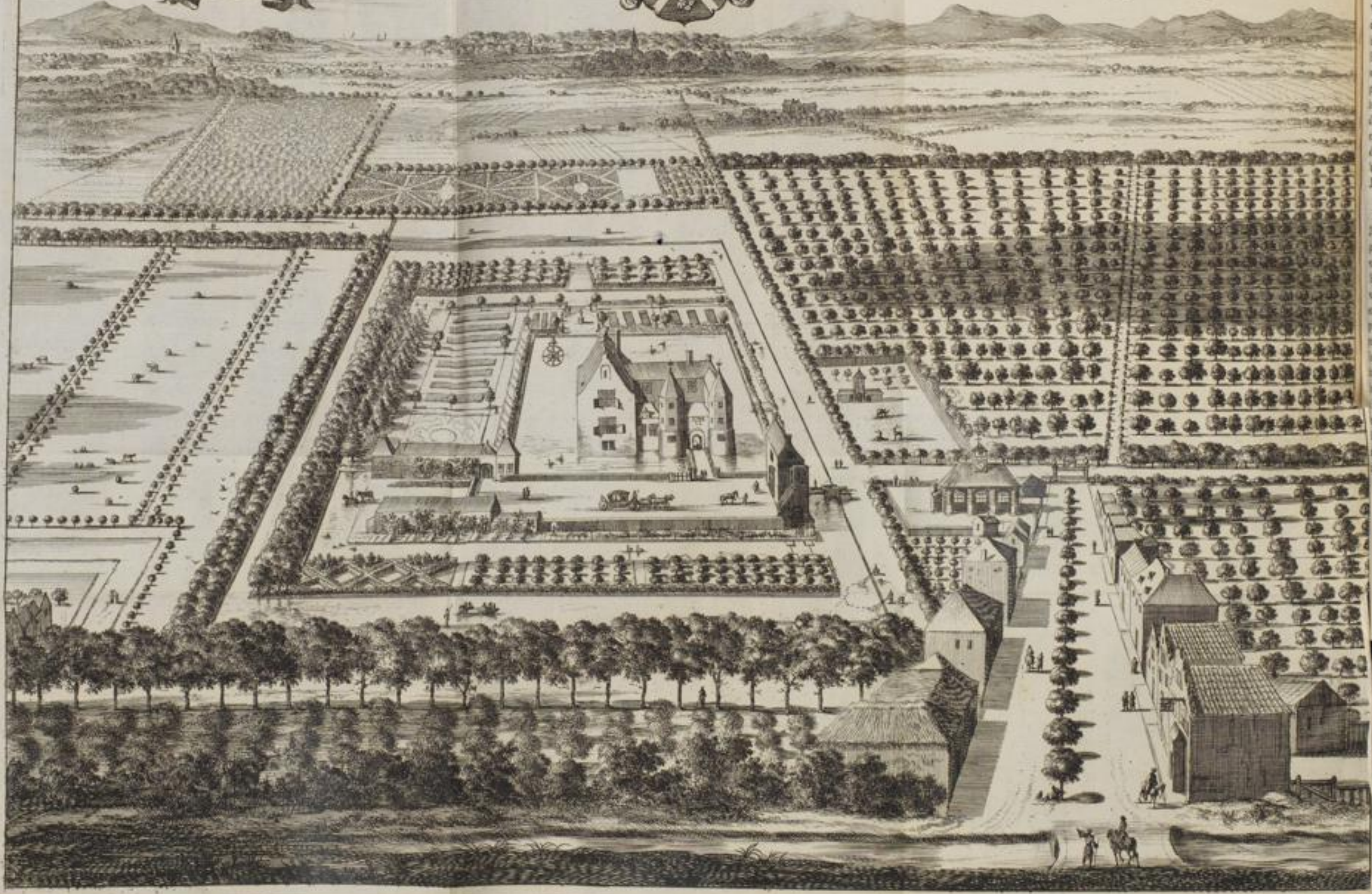

Popken aburgh

S. Laurens

Vertical text on the right edge of the page, likely a page number or descriptive text.

kele
finan
P
ter
de
half
voo
Ver
deel
beho
Holla
wagt
guns
bouw
die
en
der
begg
Lan
Po
Zela
guns
van
Hier
van
ent
gedoan
gende
Roeden
aan
velden
in
Huis
ne
ruim
altein
breng
aan
ter

kelen in ons *Woordenboek* vermeld, plagten in *Poortland* te staan.

POORTVLIET, eene Heerlijkheid en Dorp, in *Zeeland*, op het Eiland *Tholen*, eene der grootsten op het Eiland, bestaande in de lengte omtrent anderhalf, en in de breedte ruim een half uur gaans. Volgens overlevering, zouden de Heeren VAN VOORN hier eertijds eene Sterkte of Kasteel gehad hebben. Verscheiden Voorregten genooten eertijds die van *Poortvliet*, deels tot eere, deels tot voordeel dienende. Onder de eerste behoorde, de gewoonte om voor de Tent der Graaven van Holland, wanneer zij te velde lagen, als Lijfstrawanten, de wagt te houden. Het Dorp *Poortvliet*, omtrent een uur gaans van de Stad *Tholen* gelegen, tamelijk groot en welbebouwd, heeft eene aanzienlijke Kerk met een hoogen Toren, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend. De Landbouw en handel in Graanen is de voornaame bron van het bestaan der Ingezeetenen. De uitgebreidheid der Heerlijkheid wordt begroot op ruim negenënveertighonderd en twintig Gemeten Lands.

POPKENSBURG, een aloud Ridderlijk Slot en Lusthuis, in *Zeeland*, op het Eiland *Walcheren*, omtrent een half uur gaans ten Noorden van de Stad *Middelburg*. De stifter daar van was, in den Jaare 1353, KLAAS VAN BORSELEN, Ridder, Heer van *Brigdamme*, *Koudekerk*, *Zoutelande*, enz. Zoon van Heere WOLFERT VAN BORSELEN, Heere van *ter Veere*, enz. Het Slot *Popkensburg* heeft tot heden toe zijne aloude gedaante behouden. Het is een sterk vierkant gebouw, leggende rondsom in diepe en vischrijke Vijvers, omtrent vier Roeden wijd. Ter wederzijde van den Ingang van het Slot staan twee ronde vaste Torens. Van binnen ontmoet men verscheiden zeer goede vertrekken, allen ruim en luchtig. Voor het Huis legt een ruim Plein; op hetzelfde staat, behalven eene ruime Stalling, de groote steenen Voorpoort, welke den Kastelein of Slotbewaarder tot eene wooninge verstrekt. Eene Buitengraaf omringt de Bloem- en Moestuinen. Ook vindt men 'er eene Diergaarde. Behalven andere bosfschaadjen, be-

hooren aan *Popkensburg* honderdzesig Gemeten Lands, in den Jaare 1401, door Graaf ALBREGT *van Zeeland*, geschonken aan Heere KLAAS VAN BORSELEN, den tweeden van dien naam, tot een onversterklijk Erfleen, te verheergewaaden met een rooden Valk, of in de plaats daar van een Nobel. De Kerk van een Dorpje, nabij *Popkensburg* gelegen, *St. Laurens* genaamd, wierdt, door Heer KLAAS VAN BORSELEN, in het zelfde jaar als het Slot gebouwd.

Zie SMALLEGANCE, *Kronijk van Zeeland*.

POPMA, (A OF DE) weleer een aanzienlijk Geslagt in *Friesland*, 't welk zich gevestigd hadt in de kleine Stad *Yst*. Vier Leden van hetzelfde, indien geene broeders, immers nabestaande bloedverwanten, vindt men daar van vermeld, allen vermaard door hunne geleerdheid en vlijtige beoeffening der Regtsgeleerdheid en aloude Latijnsche Schrijveren. Zij leefden in 't laatst der Zestiende en in 't begin der Zeventiende Eeuwe. AU-SONIUS A POPMA was een vermaard Regtsgeleerde, gelijk ook SIXTUS; hij schreef aanmerkingen op het Werk van CORNELIUS CELSUS *de Arte dicendi*. CYPRIANUS stierf in den Jaare 1582, hebbende geschreeven *Emendationes in Sallustium*. TITUS, eindelijk, hier, in den aanvang der Zeventiende Eeuwe, drukken *Asconius Pedianus*, als mede eene Verhandeling *de Opere Servorum*. 't Meeest van allen, egter, heeft de eerstgemelde, AU-SONIUS, geschreeven. Men heeft van hem eene Verhandeling *de Differentia Verborum*; eene andere, *de Ordine et More Judiciarum*; als mede *de Ufu antiquae locutionis* Libr. II. Daarenboven schreef hij aantekeningen op VARRO, PATERCULUS en andere.

Zie VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgica*; SUFFRIDUS PETRI, *de Scriptor Fris*.

POPPINGAWIER, een Dorp in *Friesland*, in de Grietenij *Rauwerderhem*, onder 't Kwartier van *Oostergo*, van geene groote uitgestrektheid, doch van ouds vermaard, om de menigte Stin-

ZCN

zen of adellijke Gestigten, die men 'er plagt te ontmoeten. Het Geslagt van HESLINGA was hier zeer vermogend, inzonderheid zints het zich, door huwelijk, hadt vereenigd met dat van ALBADA, waar van het insgelijks den naam aannam. — Onder *Poppingawier* lag eertijds het Klooster *Engwird*, in den Jaare 1478 gestigt door eenige Zeeuwfche Monniken, doch, van wegens hunne armoede, naderhand wederom verlaaten. Een Fries, met naame FETZE, bleef 'er egter, en hieldt het Klooster op; door de aankomst van eenige Geestlijke Zuster kwam het vervolgens in tamelijken bloei.

POPPIUS, (EDUARDUS) Remonstrantsch Predikant te *Gouda*, Schrijver van het vermaarde Boek, *de Enge Poort*, behelzende, in etlijke Leerredenen, een ernstigen aandrang tot Godsvrugt, als het middel ter zaligheid. De Remonstrantsgezinden liepen zeer hoog met het Geschrift, terwijl de andersdenkenden het even sterk veroordeelden, onder andere de vermaarde TRIGLANDIUS, die 'er de pen tegen opvatte. Dit deedt den Heer DE GROOT schrijven: „terwijl het Boek van POPPIUS uitermaas, te goed is, zo kan het Boek van TRIGLANDIUS, daar tegen „geschreeven, niet anders dan uitermaate slegt zijn.” Zedert wierdt hij, nevens andere Predikanten van zijnen aanhang, het voorwerp van den gemeenen haat: zo dat hij, op last der Staaten van Holland, gezonden, om de openstaande plaats te *Oudewater*, eenigen tijd, te vervullen, en hoewel verzeld van Bailjuw, Burgemeesters en Schepenen, verhinderd wierdt, den predikstoel te beklimmen. Naa de veroordeeling der Remonstranten, door het Dordrechtse Sijnode, week POPPIUS buitenslands, en wierdt aldaar aangesteld tot een der zes Directeurs of Bestierders, welke zorgte moesten draagen dat de Gemeenten in Nederland heimelijk van Leeraars van hunne denkwijze bediend wierden. Zedert, nevens CAROLUS NIELLIUS, het gewaagd hebbende, om in Holland te rug te keeren, wierdt hij te *Haarlem* ontdekt, gevangen genomen, en vervolgens verweezen tot eene eeuwige hegtenisfe op 't Kasteel *Loevestein*, alwaar hij, naa eenige jaaren zittens, overleedt.

Zie BRANDT, *Hist. der Reformatie.*

Ddd 4

PORT-

PORTLAND, (HANS WILLEM BENTINK, Graaf van) Zoon van BERNHART BENTINK, Heere tot *Diepenheim* en Proost van *Deventer*, en van ANNA VAN BLOEMENDAAL, wierdt gebooren in de maand Maart des Jaars 1651. In zijne jeugd diende hij Prinsse WILLEM DEN III als Paadje, en wierdt vervolgens een der Kamerheeren van zijne Hoogheid. De gemeenzaamheid, welke hier uit ontfontd, veranderde, allengskens, in eene nauwe vriendschap, zints Prins WILLEM, in den Jaare 1675, van eene gevaarlijke Kinderziekte was aangetast. Zo zorgvuldig en tederhartig hadt BENTINK, gedurende al den tijd der ziekte, den kranke opgepast en bediend, blijvende gestadig, dag en nacht, bij het bed, en alles, wat 'er verlangd wierdt, met eigen hand toereikende, dat zijne Hoogheid, naderhand, verklaarde „niet te weeten, of BENTINK ooit ge„ slaapen hadt of niet, dit wel, dat hij in zestien Etmaalen „ niet geroepen hadt, zonder door deezzen getrouwen dienaar „ vaardiglijk beantwoord te zijn.” Naderhand storte BENTINK in de zelfde ziekte, doch genas 'er van, hoewel met dreigend lijfsgevaar. Hij bekleedde thans reeds den post van Drossaard van *Lingen*. Om hem, voor betoonde trouwhartigheid, zijn genoeg te doen blijken, beschreef hem zijne Hoogheid, met voorbijgaan van een Hollandschen Edele, in de Orde der Ridderfchap van Holland. In den Jaare 1677 deedt hij, op last van Prinsse WILLEM, eenen keer na *Engeland*, met oogmerk om voorfslagen te doen tot een huwelijk, tusschen zijne Hoogheid en de Prinsesse MARIA, oudste dogter van den Hertog VAN JORK; 't welk zedert geslooten en voltrokken wierdt. Ter gelegenheid van eenen opstand in *Engeland*, zondt Prins WILLEM zijnen vriend BENTINK derwaarts, om zijnen Schoonvader zijne hulp aan te bieden. In den besaamden overtogt na dat Koninkrijk, was hij zijnen Meester en Vriend telkens op de zijde, en deedt vervolgens het zijne, om hem de Kroon van *Groot-Britannie* op het hoofd te zetten. Niet onbeloond bleef deeze trouwe en aankleeving. Prins WILLEM, nu met Koninklijke magt voorzien, benoemde den Gelderschen Edelman tot Pair van 't Rijk, stelde hem aan tot eenen zijner Geheime Raaden en eersten Edelman van zijne Bedkamer, en, naa verloop van eenigen tijd, tot Baron van *Civencester*,
Burg-

Burgg
deze
tuur,
deren
den K
Nie
gellct
den
den K
den a
gemoe
been,
Amste
van v
van e
van v
om z
hin
Vett
doo
Dag
om
Jaars
gen
zitti
Het
de,
vaar
van 1
het n
door
wan e
gens z
Hertog
WILLEM
vrijmoet
misnoeg
welke z

Burggraaf van *Falconberg* en Graaf van *Portland*. Bij alle deeze eerbetooningen voegde zijne Majesteit, eenige jaaren laater, een aanzienlijk geschenk van zeer uitgebreide landgoederen in het Prinsdom *Wales*, als mede de Ridderorde van den Kouzeband.

Niet lang naa de verheffing van Prinse WILLEM op den Engelschen troon, ontfondt in Holland merkelijk geschil omtrent den Graaf VAN PORTLAND, zo als de Heer BENTINK, zedert het Koninklijk gunstgenot, genoemd wierdt. Te weeten, in den aanvang des Jaars 1690 wierdt de Graaf in Holland te gemoete gezien, en veelal verwagt, dat hij, even als voorheen, zitting zoude neemen in de Staaten van dat Gewest. *Amsterdam* verklaarde zich daar tegen, beweerende, op grond van vroegere voorbeelden, dat alwie in eed of dienst was van eene vreemde Mogendheid, of van iemand anders, dan van welken hij ter Dagvaart wierdt gezonden, onbevoegd was om zitting te neemen in de Vergadering van Holland. Zo goed hun doenlijk was, wederleiden Ridderfchap en Edelen het Vertoog van *Amsterdam*; 't welk, egter, zich geenzins daar door liet omzetten, verlaatende deszelfs Afgevaardigden den Dagvaart, wordende alleen de Pensionaris gelast te blijven, om te zien en te hooren. Op den achtienden Januarij des Jaars 1690 kwam de Graaf VAN PORTLAND, en nam, twee dagen laater, ondanks de tegenverklaringen van *Amsterdam*, zitting in de Vergadering van hun Edele Groot Mogenden. Het geschil duurde bijkans twee maanden. PORTLAND woonde, van tijd tot tijd, de Vergaderingen bij, tot dat de Afgevaardigden van *Amsterdam*, naa het bijleggen van den twist, van nieuws ter Dagvaart verscheenen. Onder dit alles konde het niet uitblijven, of de gunst, waar mede een Vreemdeling, door een uitlandschen Koning, overlaaden wierdt, moest argwaan en wangunst verwekken bij de Engelsche Grooten. Volgens sommigen moet de reden der ongenade, in welke de Hertog VAN MARLBOROUGH, in den Jaare 1691, bij Koning WILLEM verviel, daar in gezogt worden, dat hij, met te veel vrijmoedigheds, zijner Majesteit hadt onder 't oog gebragt het misnoegen van eenigen, oyer de buitengemeene gunst, met welke zommige Nederlanders bejegend wierden. Behalven den

Graaf VAN PORTLAND, wierdt hier mede de Heer VAN ZUILENSTEIN bedoeld. Gedurende de Rijswijksche Vredehandeling bediende zich Koning WILLEM van den Graave, om met *Frankrijk* eenige punten te vereffenen, voor 't Huis van *Oranje* van de hoogste zangelegenheid, en die geoordeeld wierden, de voltooiing van het Werk van den Vrede voornaamelijk tegen te houden. Hij hieldt, ten dien einde, op last van zijne Majesteit, eenige geheime zamenkomsten met den Franfchen Maarschalk DE BOUFLERS, en bragt het, in eene van dezelve, zo verre, dat den Gevolmagtigden te *Rijswijk* een gereede weg gebaad wierdt. De verwijdering van den gewezen Koning van *Engeland*, JAKOB DEN II, van 't Franfche Hof, was 't voorname onderwerp der sfraks gemelde Onderhandelingen. Om dezelve te bevorderen, zondt Koning WILLEM, in den Jaare 1698, den Graaf VAN PORTLAND na *Frankrijk*. Het gezantschap, hoewel het niet boven de vijf maanden duurde, en, daarenboven, de bedoelde uitwerking niet bereikte, kwam, meent men, zijner *Britannische* Majesteit op tachtigduizend ponden sterlings te staan. Nimmer hadt men eenen *Engelschen* of anderen Gezant zo veel prags zien ten toon spreiden. 't Zij om het mislukken der bezendinge, of om eenige andere reden, zeker is 't dat de Graaf VAN PORTLAND, naa zijne wederkomst, een groot deel der Vorstlijke gunste verloor, in welke hem, intusfchen, hadt vervangen ARNOUD JOOST VAN KEPPEL, Zoon van den Heere VAN PALLAND, naderhand tot Graaf VAN ALBEMARLE verheven. PORTLAND leide zijne bedieningen ten Hove neder, en wierdt, zedert, alleenlijk tot eenige gewigtige Staatshandelingen gebezigd; slijtende voorts het overschot zijner dagen op een zijner Landgoederen, alwaar hij, op den vierden November des Jaars 1709, in het tweeënzestigste jaar zijns Ouderdoms overleedt. Tweemaal was hij gehuwd geweest: eerst met eene Staatjuffer van Koninginne MARIA, en vervolgens met SARA MARTA TEMPLE. Van de vier dogters, in den eersten echt verwekt, was de oudste getrouwd, eerst met den Graave VAN ESSEX, en naderhand met den Graave VAN DARRY in *Engeland*; eene andere, in *Holland*, met ARENT VAN WASSENAAR tot Duvenvoorde; de derde, met WILLIAM, *Lord Biron*; de vierde, met den

Her-

Herog
weljk
veroor
weite

Port
Land
riegen
achteen
verre v
ene H
an Pred

Post,
schilder
voorga
Zoon,
airs, C
kennis
gezogt,
om doo
vermogen
den Jaar
een rijlen
diende zic
verfcheide
naar, ont
hem nog
Honsbred
maand Feb

Portvaar,
een zeer aanz
ter handaavit
zaam. Wat

Hertog VAN KINGSTON. Een Zoon, insgelijks in 't eerste huwelijk verwekt, erfde den graaflijken titel, en wierdt Gouverneur van *Jamaica*. Bij zijne tweede Echtgenootte verwekte PORTLAND insgelijks vier dogters en twee Zoonen.

PORTUGAL, een Dorp en Ambagt, in *Zuidholland*, in het Land van *Putten*, te zamen begroot, nevens een onderhoorigen Polder, op ruim veertienhonderd Gemeten Lands en achtennegentig Huizen. Het Dorp *Portugal* legt niet zeer verre van de Oude Maaze, met welke het, door middel van eene Have, gemeenschap heeft. Het heeft eene eigen Kerk en Predikant.

POST, (FRANS) Zoon van JAN POST, een beroemd Glaschilder te *Haarlem*, geduurende het eerste gedeelte der naastvoorgaande Eeuwe. Deeze hadt, behalven FRANS, nog eenen Zoon, een vermaard' Bouwkundige, bekend bij Graave MAURITS, Gouverneur van *Brazil*. FRANS, langs dien weg, in kennisse geraakt met den Graave, wierdt door denzelven aangezocht, om hem na de Westindiën te verzellen, ten einde, om door het beoeffenen van nieuwe Landgezigten, zijn Kunstvermogen verder aan te kweeken. Hij vertrok derwaarts in den Jaare 1647, en vertoefde 'er verscheiden jaaren. Met een rijken voorraad van tekeningen keerde hij te rug, en bediende zich van dezelve in 't beschilderen van Vertrekken, in verscheiden Huizen. Op 't Huis *Rijsdorp*, buiten *Wasfenaar*, ontmoet men 'er eene menigte van. Wijders is van hem nog een groot Schilderstuk in weezen, op het Huis *Honsholredijk*. FRANS POST overleedt te *Haarlem*, in de maand Februarij des Jaars 1680.

Zie HOUBRAKEN.

POTESTAAT. Deezen titel voerde, eertijds, in *Friesland*, een zeer aanzienlijk Amptenaar, met de hoogste magt bekleed, ter handhavinge van gerechtigheid en de vrijheden der Landzaaten. Wat den tijd der instellinge van deeze waardigheid be-

be-

betreft; SCHOTANUS meent dat dit zou geschied zijn, reeds ten tijde van Keizer KAREL DEN GROOTEN; doch WINSEMIUS en de meeste andere Friesche Historiefchrijvers zijn van gevoelen, dat het Potestaatschap van latere herkomst is, en zijnen oorsprong heeft genomen, ten tijde als het Fransche Rijk, onder Keizer KARELS Opvolgers, begon te verzwakken.

De Vrije Friezen, naamelijk, door deeze verzwakking de handen een weinig ruimer hebbende, om, naar eigen goedvinden, het bewind van zaaken te regelen, en door onderzinding geleerd zijnde, dat eene Regeering, zo zamengesteld en verdeeld onder veele leden als de hunne was, door onderlinge oneenigheden en bijzondere inzigten, ligtelijk van een geheeten konde worden, wierden te raade, uit het midden hunner iemand te kiezen, die, opdat wij, met de woorden van SCHOTANUS, het oogmerk zijner waardigheid beschrijven, „ wat „ hooger van magt ware (dan de overige Edelen of Grooten), „ en dieswegen de steekende stemmen mogt effenen en deelen; „ de oneenigheid wegneemen en weeren, de misgaande, naar „ inhoud der Wetten, tegenstaan en straffen; zijnde de band „ van goede Wetten en Ordonnantien, of Gewoonheden, de „ toom van losheid in zo eene vrije en gemeene breede Regeering, uit zo veele hoofden bestaande.” Van zeer veel aangelegenheden was dus dit Ampt. De persoon, daar mede bekleed, vertoonde de Hoogheid des Lands, en zat voor in alle Vergaderingen; de handhaving van regt en gerechtigheid, het bewaaren van het evenwigt in de Regeeringe en het voeren van het opperbewind in den Oorlog, waren zijner zorge aanbevoelen. Opdat, evenwel, een Potestaat zijne magt misbruiken, noch zijn eigen gezag, tot nadeel der Friesche Vrijheid, zou overschreden, was hem een Raad toegevoegd, bestaande uit achtien of meer leden, welke men *Regters* noemde. Zulk eenen Raad, met den Potestaat aan 't hoofd, beschonwde men als den Hoofdregtbank, of Oppersten Raad, in alle zaaken, de goede orde en de handhaving van gerechtigheid betreffende. Zo wel de Potestaat als de Regters wierden verkooren door de leden van 's Lands Regeeringe, ten overstaan van eenige Geestlijken, terwijl de stemmen door eenen Notaris wierden opgenomen. Bij hunne aanstelling waren zij gehouden, ten aanhooren van het

geheet
belooven
ten de
's jaars kv
er aldoo
het Land
SCHOTAN
„ se ze
„ krach
„ men 'r
„ bleven
„ onder d
„ was, h
volgens e
Friesche l

1
zon, ble
11
12
13
deeze her
over West
de Schiering
14
dezen, was
's Lands Edel
magtiger Heer
ger zijnen Zo
der geong.

het geheele Volk, in handen van 's Lands Staaten bij eede te belooven, hunne onderscheidene bedieningen getrouwelijk en ten beste des Lands te zullen waarneemen. Twee- of driemaal 's jaars kwamen de Potestaat en Mederaaden gewoonlijk bij een, ter afdoeninge van zaaken van aangelegenheid. Heilzaam voor het Land bleek deeze inrigting te weezen. Want, zo als zich SCHOTANUS hier omtrent uitdrukt, „ dit is uit de Geschiedenis, „ se zeker, soo lange als 't Potestaatschap duurde ende syn „ kracht na behooren hadde, is de Staet van de Provincie bin- „ nen 't Flic ende de Lauwers in 't geheel ende bloeiende ge- „ bleven: Maar daer men dese macht (soo wysfelyk gevonden) „ onder de voeten bracht, is, om datter fundament onder-myn- „ te was, het geheele werck gestort ter aerden.” Wij laten hier volgens eene lijst der Potestaaten, zo als wij dezelve in de Friesche Historiefchrijvers vermeld vinden.

1. MAGNUS FORTIMA.
2. TAKO OF FOKKO LUDIGMAN.
3. ADALBRICUS ADELEN.
4. HESSELUS HARMANA.
5. IGLO GALEMA.
6. GOSSE LUDIGMAN.
7. SAKO REINALDA.
8. SIKKO OF SIXTUS SIARDEMA.
9. REGNERUS KAMMINGA.
10. J. HESSELUS MARTENA. Naa 't overlijden van deezen, bleef Friesland, eenigen tijd, zonder Potestaat.
11. JUW JUWINGA.
12. SIVERT OF SUFFRIDUS WIARDA, en
13. HARING HARINKMA. Op éenen tijd bekleedden deeze het Potestaatschap, de eerste over *Oostergo*, de andere over *Westergo*, gedurende het heetste van den twist tuschen de Schieringers en Vetkoopers.
14. JUW OF JULIUS DEKAMA. Naa het overlijden van deezen, was het Potestaatschap niet meer verkiesbaar door 's Lands Edelen, maar wierdt erflijk verklaard, door den bemagtiger Hertog ALBERT VAN SAXEN. Deeze hadt tot opvolger zijnen Zoon HENRIK, welke het overdroeg op zijnen broeder GEORG. Deeze, geenens kans ziende om zich in zijne

waar-

waardigheid te handhaaven, verkogt zijn regt aan Keizer KAROL DEN V, welke vervolgens Stadhouders aanfelde, en alzo deezen Voormuur der Friefche vrijheid om verre worp.

Zie WINSEMIUS, SCHOTANUS en andere
Friefche Hifloriefchrijvers.

POTMA, (JAKOB) een der weinige vermaarde Kunftfchilders, welke *Friefland* heeft voortgebragt. Hij wierdt gebooren te *Workum*, doch in welk jaar, vinden wij niet aangetekend. Zijne zucht bepaalde zich vooral tot het fchilderen van Hiftoriën en beelden. Hij was, daarenboven, een man van meer dan gemeene welleevendheid, en, als zodanig, zeer gezien aan het Hof te *Weenen*. Hij eindigde aldaar zijne dagen, waarfchijnlijk aan den Rooden Loop, in den Jaare 1684.

POTTER, (PAULUS) van de zijde zijner Overgrootmoeder gefprooten uit het Oud Adelijk geflagt van EGMOND, wierdt gebooren te *Enkhuizen*, in den Jaare 1625. Zijn Grootvader, PIETER SIMONZOOON POTTER, was Penningmeester van de *Hooge en Laage Swalve*; zijn Vader, ingelijks PIETER geheeten, oefende de Schilderkunft te *Enkhuizen*. Van daar vertrok hij, met zijnen Zoon, eerst na *Amfterdam*, vervolgens na 's *Graavenhage*. Hier tradt PAULUS, eerlang, in 't huwelijk, met eene dogter van zekeren VAN BALKENENDE, die een Man van eenig aanzien moet geweest zijn, vermids POTTER, door aanprijzing van zijnen Schoonvader, bekend wierdt met verfcheiden aanzienlijke Grooten in de Hofplaatze. Dikmaals verëerden hem deeze met een bezoek op zijne Schilderkamer, om zijne fraaie kunstbehandeling te zien en te bewonderen. Voor de oude Prinfefse VAN SOLMS fchilderde hij een Stuk, redelijk groot, woelig en vol werk, om geplaatst te worden voor den Schoorsteen op het Oude Hof. Doch vermids een zeker perfoon de Prinfefse in 't oor blies, dat het te onftigelijk was, om dagelijks te dienen tot een voorwerp van befchouwinge, wierdt het van de hand geweezen. Dit zeggen floeg op eene pifende Koe, welke in de Schilderij verbeeld wordt, en waar bij het

Stuk

Stuk bekend is. Het kwam dus in andere handen, en wierdt zedert tot een zeer hooger prijs verkogt. Nog heden betreuen de kunstenaars het verlies van het beroemde Schilderstuk, eertijds berustende in de vermaarde Verzameling van wijlen den Heere BRAAMKAMP, doch uit dezelve gekogt zijnde voor rekening van haare Ruskeizerlijke Majesteit, in den overtocht na *Petersburg*, door het verongelukken van het Schip, voor altoos verlooren is geraakt. POTTER overleedt, niet meer dan negenëntwintig jaaren Oud, aan de Teeringe, veroorzaakt, meent men, door zijn aanhoudend zittend leeven. Zijne Overblijfsels wierden te *Amsterdam*, in de Groote Kapel, begraven.

Zie HOUBRAKEN.

PRINSENLAND, eene Heerlijkheid onder Staats *Brabant* begreepen, aan 't Huis van *Oranje* toebehoorende, gelegen tusfchen de *Willemstad* en *Steenbergen*, aan het *Volke Rak*, door 't welk de Vaart uit *Holland* na *Zeeland* loopt. Onder de Heerlijkheid, welke in de lengte omtrent twee uren gaans beslaat, en in de breedte de helft daar van, zijn verscheiden kleine Polders begreepen. Niet meer dan één Dorp vindt men in *Prinsensland*, *Dinteloord* genaamd, zijnde tamelijk groot, en hebbende eene Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend. De Regeering beslaat uit Schout, zeven Schepenen en eenen Sekretaris.

PROUNINK, (GERARD VAN) gezegd DEVENTER, was een inboorling en welgezeeten Burger van 's *Hertogenbosch*, tot op den tijd, dat de Stad aan de Spanjaarden overging. Thans begaf hij zich met der woon na *Utrecht*, en wierdt 'er gebruikt tot verscheiden bedrijven, onder andere het waarnemen van het Thefaurierschap Generaal; waar in hij zich onopspreekelijk gedroeg. Doch hem bezielde een ondraaglijke hoogmoed, die in zijne taal, gang en gebaaren doorstak. Ten tijde van LEICESTERS komste te *Utrecht* was hij buiten bewind. Nu meende hij, hem den kans schoon te staan, ont zich den weg tot Stads- en Staatsbewind te baanen. Met den

En-

Engelschen Graave was PROUNINK in kennisse en vriendschap geraakt, door middel van den Engelschen Raadsheer KILLEGREY, die, zo dikmaals des Landvoogds Hof *Utrecht* kwam bezoeken, bij hem zijnen intrek hadt. Gunstig voor zijne bedoelingen was deeze gemeenzaamheid. In weerwil der Voorregten van *Utrecht*, die geenens *Utklander* aldaar in de Regeering dulden, verkoos LEICESTER, op den dag der gewoone Wetverstellinge, in den Jaare 1586, PROUNINK tot tweeden Burgemeester. Niet lang naa zijne verheffing vertrok hij na 's *Hage*, om zitting te neemen in de Vergadering der Algemeene Staaten. Op hem was daar toe de keuze gevallen, omdat de Staaten van zijn Gewest hem aanmerkten als den persoon, die 't meest zoude ijveren voor het doorzetten van een besluit, onlangs bij die van *Utrecht* genomen, de Opdragt van de Hooge Overigheid over de Nederlanden aan de Engelsche Koninginne ELIZABETH. *Zeeland* en *Holland* moesten bijzonderlijk daar toe worden overgehaald. Eene zeer verneiderende afwijzing onderging PROUNINK in 's *Hage*. In de maand November des boven genoemden jaars ter Algemeene Staatsvergaderinge verscheenen zijnde, weigerde men aldaar hem toe te laten, als hebbende hij het Burgemeesterschap verkreegen in weerwil van de Privilegien der Stad, volgens welke geen *Brabander* aldaar in de Regeering kon worden toegelaaten. Zelf verklaarden de Staaten van *Holland*, geene Afgevaardigden ter Vergaderinge van hunne Hoog Mogenden te zullen zenden, zo lang de Wettigheid van PROUNINKS Burgemeesterschap niet gebleeken was. In zwaare woede over deeze afwijzing ontfoken, voer PROUNINK daar over uit in hevige bewoordingen, en begeerde, eindelijk, dat van zijnentwegen in de Staatshandelingen zou worden aangetekend:

„ Dat hem niet zouden te wijten zijn alle de onheilen, welke
 „ hier uit den Lande zouden kunnen overkoomen, en zo groot
 „ waren, dat ze (volgens zijne uitdrukking) niet te *ontmonden*,
 „ noch te begrijpen waren van de tegenwoordig zijnde Heeren,
 „ genomen dat ze zo veele vernuften hadden, als hajren op
 „ het hoofd.” Zo zwaar tilde hij zijne afwijzing, en beschouwde die als van zo rampzalige gevolgen zwanger, dat hij 'er nevens voegde: *Deeze was de dag, dit het uur, die de Landen beschreien zouden.*

PROU-

PROUNINK, intusfchen, was de man niet, om zich ligt te laaten afzetten. Vrugloos bestaen hebbende om zijn beklag te doen bij de Vergadering van Holland, wendde hij zich tot den Landvoogd LEICESTER. Deeze, 's Mans bezwaar gehoord hebbende, ontbodt eenige Leden der Algemeene Vergaderinge, nevens den Advokaat VAN OLDENBARNEVELD, om uit hun de reden te verstaan, waarom men weigerde, PROUNINK toe te laaten. Het antwoord behelsde hoofdzaakelijk, dat PROUNINK een Brabander, geen Burger te *Utrecht*, en in 't Sticht niet gegoed, en overzulks tot het Burgemeesterschap niet verkiesbaar was. Een der Leden voegde 'er nevens, hoe PROUNINK, in de Vergadering der Staaten van *Utrecht*, zich hadt laaten ontvallen, dat, om den ijver van zommigen, in 't verdedigen der Voorregten, nog bloedige Koppen zouden zwaaijen: eene taal, niet strookende met den Oorlog tegen *Spanje*, allermeest ondernomen ter handhavinge van Vrijheid en Voorregten. PROUNINK, naa deeze opening, binnen geroepen zijnde, verdedigde zich zo goed hem mogelijk was, doch niet zo voldoende, of de Algemeene Staaten gaven hem te verstaan, *hij hadde zich na Utrecht te begeeven, om te bezorgen dat een ander in zijne plaats gemagtigd wierdt.*

Dus afgewezen, gaf nogthans PROUNINK den moed niet verlooren. Met LEICESTER na *Dordrecht* gereisd, verkreeg hij aldaar voorschrijven, aan de Staaten van *Utrecht*, van den Landvoogd, waar bij deeze begeerde, zij zouden PROUNINK handhaaven, doch met de meeste bescheidenheid, invoege dat noch de Algemeene Staaten verbitterd, noch PROUNINKS agtbaarheid verkort wierdt. Niet lang daar naa kwam PROUNINK te *Utrecht*, verzoekende, in de Vergadering der Staaten, vslag te mogen doen van zijn wedervaaren. Dit wierdt hem geweigerd: weshalven hij zich wendde tot de Vergadering der Vroedschap. Bitter klaagde hij hier over de Afgevaardigden 's Lands van *Utrecht*, als zijnde geweest zijne hardste tegenstreevers ter Algemeene Staatsvergaderinge, en de voornaamste bewerkers dat hij niet was toegelaaten. Nogthans verklaarde hij zich ijverig tegen het afzetten van den Eersten Staat, of het Lid der Geëlligeerden, waar voor thans zommigen driftig ijverden. Hij vreesde, dat in gevalle zulks ge-

beurde, de voornaame schuld daar van aan hem zou geweeten worden.

Bekend is 't verraad, in den Jaare 1587, door den Engelschen Overste WILLIAM STANLEY gepleegd, in het overleveren van de Stad *Deventer* in de handen der Spanjaarden. Een zwaare kreet ging hierom op over de Engelschen, en wierden dezelve algemeen voor Landverraaders gefcholden. Om hunne eer, en LEICESTERS agtbaarheid te handhaaven, welke hier door niet weinig was gekrenkt, schreef PROUNINK een boekje, en deedt het, met verlof der Vroedschap van *Utrecht*, drukken, waar in hij, door het vermelden van verscheiden voorbeelden van trouwloosheden van Nederlandsche Heeren, zegt te beweerden, dat men, naar deezen en geenen Verraader, den gantschen landaart niet behoorde te schatten.

PROUNINK, nu buiten de Vergadering der Algemeene Staaten gehouden, zegt elders wederwerk, vooral in *Gelderland*, *Friesland* en *Groningerland*; hij zegt aldaar te bewerken, dat de Gewesten een besluit namen tot de opdragt van de Hooge Overigheid der Landen aan ELIZABETH, Koninginne van *Engeland*. Ook ijverde hij sterk voor het beleggen van bijzondere bijeenkomsten binnen *Utrecht*, waar op ook Afgevaardigden van andere Gewesten zouden beschreeven worden. Om LEICESTER te vleien, en de Staaten van Holland nogmaals zijn ongenoegen, over de weering buiten de Algemeene Vergadering, te doen gevoelen, bragt hij te wege, dat door die van *Utrecht* een Berigt aan de gemelde Staaten wierdt gezonden, waar van men PROUNINK voor den Opsteller hielt, in 't welk rondelijk beweerd wierdt „ dat de meeste deelen der „ Opperste magt aan LEICESTER waren afgestaan, en de overige „ aan het welbehaagen van haare Majesteit van *Engeland* „ gelaaten; dat het ligter gezegd dan bewezen was, dat „ *Utrecht* alle Brabanders en Vlamingen uit de Regeeringe „ sloot; dat ze in *Zeeland* wierden toegelaaten, en de Ad- „ vokaat VAN OLDENBARNEVELD nevens vijf Pensionarissen der „ voornaamste Steden van *Holland*, buiten het Gewest gebooren waren.”

Ondanks deeze woelingen, naderde, egter, de tijd, dat PROUNINKS rijk een einde zoude neemen. Binnen *Utrecht* begon-

gonnen de zaaken eenen keer te neemen, ten voordeele der Regenten, welke, zints eenigen tijd, buiten bewind waren gehouden. Duidelijk zag de thans nog boven drijvende partij haare wankelheid, ten zij de Koningin van *Engeland* haar onderfchraagde. Van nieuws zonden de Staaten eenen Afgevaardigde aan haare Majesteit, om dezelve tot het aanvaarden van de Hooge Regeering over de Nederlanden te beweegen. Van hunnen kant zouden insgelijks de Burgerhoplieden iemand derwaarts, om bij de Koningin en LEICESTER te bewerken, dat PROUNINK door dezelve mogt worden aangeraaden, de Burgemeesterlijke waardigheid te willen behouden, die hij voorgaf te willen van de hand wijzen, indien ze, bij de aanstaande Regeeringsverandering, hem van nieuws wierdt aangeboden. Een looze trek was deeze van PROUNINK, om alzo aan 't bewind te blijven. Niet onverhoord bleef dit verzoek; het wierdt, eerlang, gevolgd van voorschrijven aan den Graave VAN NIEUWENAAR, Stadhouder van 't Gewest, om PROUNINK te doen aanblijven. Doch de Graaf stondt in andere begrippen; hij was thans in geheime onderhandeling, over de herstelling der verlaatene Regenten. De Engelsche brieven, inhoudende het bovengemelde verzoek, vertoond hebbende aan de Staaten, verklaarde hij zijne ongeezindheid om daar aan te voldoen. Zelf klaagde hij bij de Koninginne over PROUNINKS ondraaglijke heerschzucht. Tot ongeluk van deezen overleedt inmiddels de Graaf VAN LEICESTER, en verloor hij dus eene ijverige voorspraak. Onder dit alles naderde de tijd der Wetverstellinge. Van weerkanten liep men nu te wapen, en verzamelden zich de Burgers onder hunne onderscheidene aanhangen. PROUNINK, met eenige andere Raaden, in den nacht, zich na 't Stadhuis begeeven hebbende, deedt eenige Burgers in hegtenisfe neemen; die, egter, hoewel met grooten tegenzin, kort daar op door hem wierden losgelaten. Thans vervoegde zich bij PROUNINK de gewezen Burgerhopman HENRIK JANSZON VAN RATINGEN, aan 't hoofd van een grooten hoop Burgers, hem aanzeggende, zich op staanden voet bij den Stadhouder te vervoegen. Voor de overmagt bukkende, liet hij zich na de wooning van den Graave leiden, in welke hij eene wijle tijds bewaard wierdt. Terwijl PROU-

NINK in bewaaring wierdt gehouden, bragten de Staaten van Holland verscheiden punten van bezwaar tegen hem in, ten getale van wel eenëndertig. Daarenboven stelde de Schout van *Utrecht*, Jonkheer NIKOLAAS VAN ZUILEN VAN DRAKENBURG, een schriftlijken eisch tegen hem, bestaande uit vierhonderd Leden. Met een doorsleepen vernuft begaafd, verdedigde zich PROUNINK tegen de meesten van dezelve. Nogthans twijfelt men, of hij, belaadten met den algemeenen haat, den hals, welken de Schout hadt geëischt, 'er wel zou afgedraagen hebben, indien niet de Engelsche Koningin, nevens verscheiden aanzienlijke Engelsche Grooten, zich tot voorspraaken gesteld hadden. Nu kwam hij vrij, met ballingschap uit *Utrecht* en de Vrijheid der Stad, en onbekwaam verklaring tot alle Ampten en bedieningen. Dit gebeurde in de maand Julij des Jaars 1589. Hij begaf zich hierop na *Engeland*, doch vertoefde 'er slegts tot in 't volgende jaar. Toen keerde hij weder na *Holland*, met Brieven der Koninginne, om in zijne agting hersteld te worden. Hij nam zijn vast verblijf in dat Gewest, den tijd doorbrengende, onder andere, met Godgeleerde oeffningen. De vrugt daar van was eene Verhandeling, in de Fransche Taale, over de *uitneemendheid van 't Gebed onzes Heeren*. Hij boodt het, in den Jaare 1601, den Staaten van Holland aan, en bekwam daar voor eene verëering van tweehonderd Guldens. In den Jaare 1605 wierdt het in 't Nederduitsch in 't licht gegeven. Waar of wanneer PROUNINK overleeden zij, is ons niet gebleeken.

Zie HOOFT, BOR, *Resolutien van Holland*, enz.

PURMER, (*De*) een der drie groote drooggemaakte Waterlandsche Meiren, (zijnde de twee overige de *Beemster* en de *Wormer*,) gelegen tuschen de Steden *Edam*, *Mannikendam* en *Purmerend*. In het begin der voorgaande Eeuwe beraamden eenige ingezeetenen der twee eerstgenoemde Steden een Ontwerp, om het Meir droog te maaken. Bij meeting, over Ys, bleek hetzelfde te beflaan tweeëntwintighonderd Roeden in de lengte,

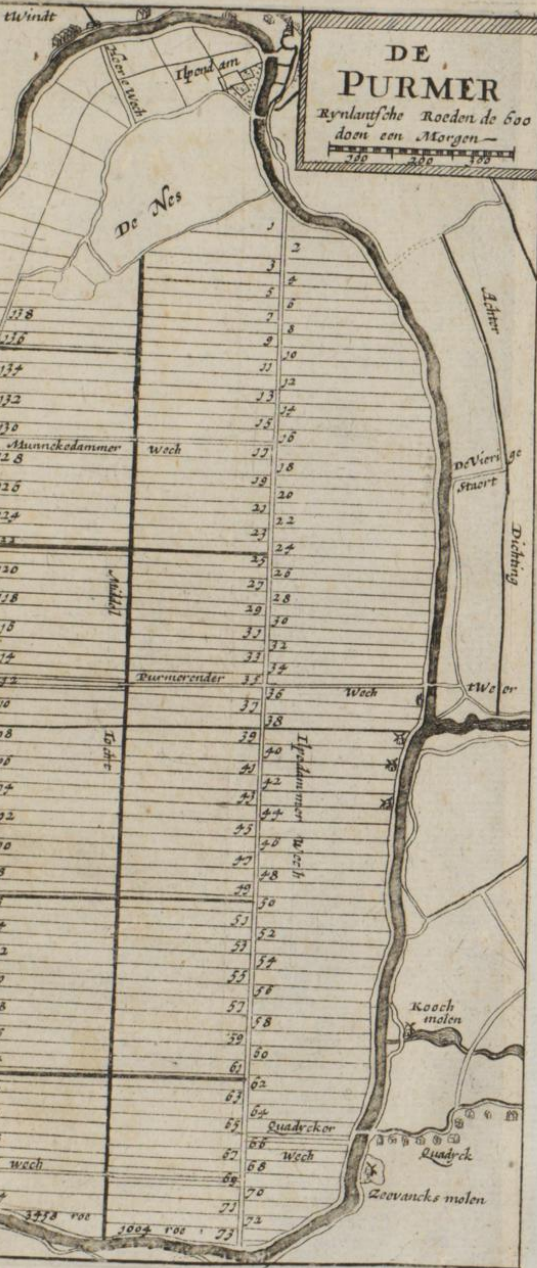
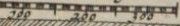

WATER
LANDT

DE PURMER

Rynlantſche Roeden de 600
doen een Morgen

van
ten van
RG,
lerd
igde
tjij-
den
braa-
ver-
aken
echt
alle
des
ver-
hij
zij-
blif
met
Ver-
heid
laare
voor
1605
or of

Hol-

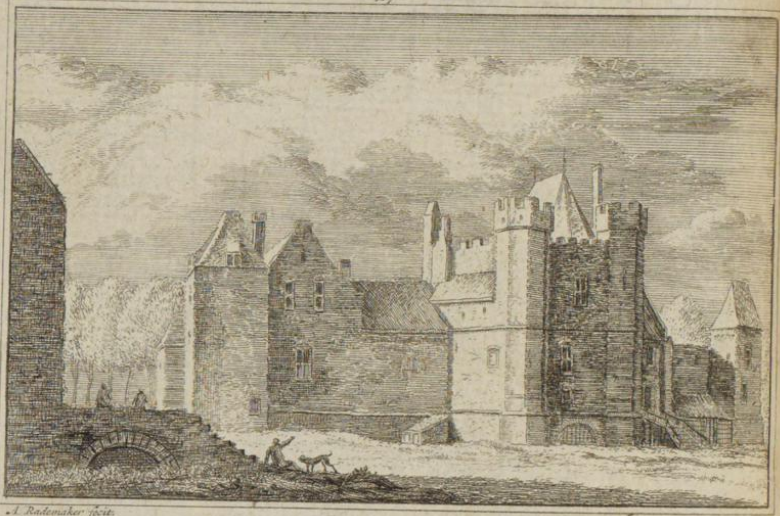
ster-
n de
dam
aam-
een
ver-
de
ste,

J. Rindemaker fecit

Het SLOT te PURMERENT 1610.

lengte, twaalfhonderd in de wijde, en zesduizend tweeën-
 veertig Roeden in den omtrek. Niet lang daar naa maakte
 men eenen aanvang van het droogmaaken. In den Jaare 1622
 was het Meir in Dijk gebragt, en wierdt toen deszelfs inhoud
 gemeeten op negenëntwintighonderd eenëntachtig Morgens vijf-
 honderd drieënnegentig Roeden. Tien jaaren naa de bedijking
 telde men, in het drooggemaakte Meir, vijf Huizen; welk
 getal, honderd jaaren laater, tot op honderdentwee was aan-
 gegroeid. Men telt daar onder verscheiden fraaie Landhoeven
 en Lustplaatzen; vooral munt onder dezelve uit het Huis
Ipenstein, gemeenlijk het *Hof van Ipendam* genaamd, gestigt
 door den Heer Mr. VOLKERT OVERLANDER, *Heer van Pur-*
merland en Ipendam, Burgemeester, Schepen en Raad van
Amsterdam. Hoewel binnen den Dijk, staat het, egter, niet
 op den drooggemaakten grond van het Meir, maar op een
 stuk Lands, *de Nek* genaamd, 't welk als een voor uit stee-
 kende punt aan de *Purmer* gelegen was, en, zedert de be-
 dijking, daar binnen beslooten is geworden. Het Huis *Ipen-*
dam is een fraai vierkant gebouw, staande rondom in het
 water, en hebbende op ieder hoek eenen Toren. De Regee-
 ring van de *Purmer* bestaat uit Dijkgraaf en Hoofdingelanden,
 midsgaders drie Heemraaden, een uit ieder der Steden *Mon-*
nikendam, *Edam* en *Purmerend*. Aan dit Kollegie is een
 Sekretaris en een Penningmeester toegevoegd.

PURMEREND, de laatste in rang onder de zeven stemmende
 Steden van het Noorder-Kwartier, en gevolgljik ook ter Ver-
 gaderinge van *Holland*, legt, als 't ware, aan het einde van
 het straks beschreevene *Purmermeir*, en mag dus geoordeeld
 worden, van die ligginge den naam ontleend te hebben. Niet
 vroeger dan omtrent het midden der Veertiende Eeuwe, vindt
 men *Purmerend* vermeld, in onderscheiding van het Dorp
Purmer, 't welk, zedert, te niete gegaan, of, veelligt, daar
 mede vereenigd is geworden. *Pumerend*, ondanks deszelfs
 roeneemenden bloei, langen tijd, een Dorp gebleeven, en,
 hoewel, in 't laatst der Vijftiende of het begin der Zestiende
 Eeuwe, met Stedelijke Voorregten begiftigd, bleef nog lang
 onbemuurd. Niet vroeger dan naa het beleg van *Haarlem*,
 Eee 3 in

in den Jaare 1572, besloot men tot het leggen van eenen Wal en het graaven van eene Graft. In het volgende jaar verscheenen 'er, voor de eerste maal, op verzoek van Prinsse WILLEM DEN I, Afgevaardigden der Stad in het Kollegie van Gekommitteerde Raaden van het Noorder-Kwartier, en vervolgens ook in de Vergaderinge der Staaten van *Holland en Westfriesland*.

Purmerend was, eenen langen reeks van jaaren, als eene afzonderlijke Heerlijkheid, de eigendom van bijzondere bezitters, onder welke het, 't zij bij erfenis of koop, van den eenen tot den anderen overging. Wij zullen hier, als der opmerkinge wel waardig, de volgreeks der *Heeren van Purmerend* laten volgen.

1. De eerste Heer daar van was WILLEM EGGERT, een man van groot vermogen te *Amsterdam*. Hij verkreeg de Heerlijkheid, bij wijze van Erfsleen, van Hertog WILLEM VAN BEYEREN, in vergelding voor de menigvuldige dienften, van hem genooten, vooral geduurende zijne voortvlugtigheid om zijn medeweeten van den moord, gepleegd aan ALEID VAN POELGEEST, Bijzit van 's Hertogen Vader ALBERT VAN BEYEREN. De Giftbrief was gedagtekend den vierden November des Jaars 1410. Kort daar naa begon Heer EGGERT aldaar een Slot te bouwen; 't welk, eerlang, voor een der sterksten van 't gantsche Land gehouden wierdt. Tot in 't begin der tegenwoordige Eeuwe bleef het nog, voor een groot gedeelte, in weezen, en wierdt eerst voor vijftig jaaren afgebroken. Men ziet nog daar van den platten grond, in het Westeinde der Stad. Koetshuis en Stalling zijn nog in weezen, onder de gedaante van een Pakhuis.

2. JAN EGGERT, Zoon des bovengemelden, wierdt, in den Jaare 1417, door VROUW JAKOBA VAN BEYEREN, met de Heerlijkheid van *Purmerend* verlijd. Doch deeze, ziende den opgaanden brand van tweedragt tusschen de Nederlandtsche Grooten, en derzelver afgunst vreezende, begaf zich, eerlang, met der woon na *Gent*, hebbende alvorens de Heerlijkheid verkogt aan zijnen Zwager,

3. GERRIT VAN ZYL, die, insgelijks bij verkoop, in den Jaare 1439, de Heerlijkheid afftondt aan

4. JAN,

4. JAN, Burggraave van *Montfoort*, van welken dezelve, bij erfopvolging, overging op zijnen Zoon

5. HENRIK VAN MONTFOORT, die, op zijne beurt, bij zijn overlijden, *Purmerend* naliet aan zijnen Zoone

6. JAN VAN MONTFOORT. In merkelijke oneenigheid geraakte deeze met de Ingezeetenen. Daarenboven verviel hij, om zijne Hoeksgezindheid, in de ongenade van den Aardshertog MAXIMILIAAN; welke, diensvolgens, de Heerlijkheid verbeurd verklaarde, en voorts opdroeg aan eenen Oostenrijksche Veld-overfte,

7. BALTHAZAR VAN VALKESTEIN. Hij bleef 'er niet lang eigenaar van, maar verkogt zijn regt, in den Jaare 1473, aan

8. JAN VAN EGMOND, Stadhouders van *Holland, Zeeland en Westfriesland*. Deeze schonk aan die van *Purmerend* verscheiden Voorregten, en wierdt, in de Heerlijkheid, opgevolgd van zijnen Zoone

9. JAN VAN EGMOND, den tweeden van dien naam. Hem en zijne Heerlijkheid trof het ongeluk, dat een felle brand de Kerk en het meerendeel der Huizen in de asche leide. Heer JAN zich thans in *Italie* onthoudende, alwaar hij ook overleedt, schonk zijne Moeder, in name van haaren Zoon, verscheiden Voorregten aan de burgers, om dezelve tot den herbouw van hunne Huizen aan te moedigen.

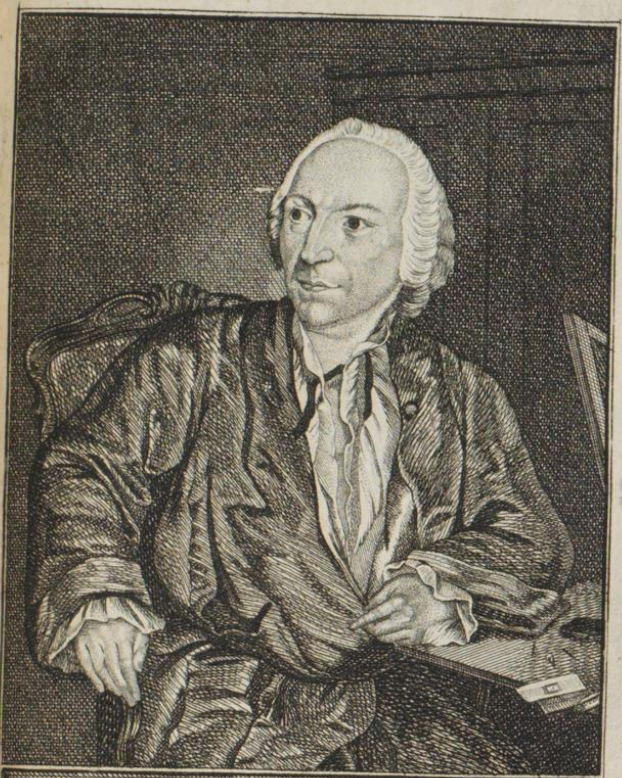
10. KAREL VAN EGMOND, oudste Zoon des straks genoemden, wierdt, naa zijns Vaders afliesigheid, Heer van *Purmerend*, en naa hem zijn broeder

11. LAMORAAL, *Graaf van Egmond*, de zelve, welke, op last van den Hertog VAN ALVA, in den Jaare 1568, te *Brusfel*, onthalsd wierdt.

12. PHILIPS VAN EGMOND was, als oudste Zoon, de opvolger van zijnen ongelukkigen Vader. Doch deeze, zedert, de Spaansche zijde gekoozen hebbende, wierdt de Heerlijkheid verbeurd verklaard ten behoeve der Graaflijkheid, en de Werhouderschap van den eed aan den Huize van EGMOND ontslagen. 't Is twijfelagtig, of de Heerlijkheid naderhand bezee ten is door eenen broeder van PHILIPS, LAMORAAL VAN EGMOND, die in den Jaare 1617 overleedt, dan of zij, zins de Verbeurdverklaring, met *Holland* onmiddellijk vereenigd is geworden.

De Stad *Purmerend*, op dat wij nu tot eene meer bijzondere beschrijving overgaan, wordt omringd van de vrugtbare en aangename Meiren, de *Beemster*, de *Purmer* en de *Wormer*. Langs de Wallen, die met boomen fraai beplant zijn, heeft men een verrukkelijk gezigt op den omliggenden oord. Men heeft 'er vijf Poorten: de Hoornsche Poort, de Purmer Poort, de Amsterdamsche Poort, de Nekker Poort en de Beemster Poort. Het getal der Huizen wierdt, bij de jongste opneeminge, geschat op zeshonderd en dertig, die Verponding betaalden, en dat der Inwoonders op ruim zesentwintighonderd. Aanzienlijke gebouwen, behalven eenige zindelijke Burgerwooningen, vindt men 'er bijkans geene. Het *Stadhuis* is een oud gebouw, en bezit weinig luisters, dan zijnen stand op een ruim Marktveld, tegenover de *Groote Kerk*, een fraai gebouw, eertijds aan st. NIKOLAAS gewijd. Twee Predikanten 'verrigten aldaar den predikdienst. De *Lutherschen* hebben 'er eene Kerk, welke door éénen Leeraar wordt bediend. Ook is 'er eene Vergaderplaats van *Doopsgezinden*, doch het getal van deeze zo gering, dat zij niet in staat zijn om eenen Leeraar te onderhouden. Uit nabuurige plaatzen worden zij hierom bediend, vooral in den Zomer. Eindelijk hebben 'er ook de *Roomschgezinden* een Statie. Tot onderhoud van Ouderlooze kinderen heeft men 'er een *Burger-Weeshuis* en een *Armen-Weeshuis*. Vóór het droogmaaken der boven genoemde Meiren, was de Visfcherij eene voornaame bron van 't bestaan der Ingezeetenen. Men ving 'er veel Paling, en voerde dezelve, in Kaaren, heel na *Engeland*. Zints de ruime Waterplasfen in vrugtbare Weilanden zijn veranderd, heeft men zich voornaamelijk op de Kaasneering toegeleid. De weeklijkche Markt, die elken Dingsdag wordt gehouden, is nomme vermaard. Reeds omtrent het midden der Zestiende Eeuwe verkreegen die van *Purmerend* vrijheid tot eene jaarlijkche Leermarkt; nog heden wordt dezelve gehouden. Wijders wordt 'er, in 't Voor- en Naajaar, rijklijk Vee ter markt gebracht. Op 't Art. NIEUWENTYT hebben wij reeds aangemerkt, dat deeze beroemde man te *Purmerend* zijnen meesten leeftijd heeft gesleeten. Eindelijk bestaat de Regeering der Stad uit Schout, vier Burgemeesters, zeven Schepenen en vijftien Vroed.

JAN PUNT.
Leba-konfenaar te Rotterdam

Ch. H. G. de Vulp

on-
 are
 Vor-
 ijn,
 ord.
 mer
 de
 ngte
 pon-
 tige
 ijke
 huis
 and
 raai
 van-
 reb-
 end.
 her
 men
 zij
 'er
 Ou-
 een
 em-
 't
 ver-
 time
 eeft
 De
 is
 ida
 ar-
 ij-
 kt
 r,
 f-
 id
 en
 l.

Woodschapp
Heine Buurt
der Poort

Primas
het Delfen
Sud Parme
als worden
gens en vi
der Hoize
begroot.
is geboou
voortzet
ter wed
zijnde
ren, g
jaaren
daar v
ke vel
en ma

Prin
gerint,
April de
krust, al
om zijne
den bij
zijne gem
den Schik
ding eig
ringen in
derde Plat
veel over
Inauscht

Vroedschappen. Onder *Purmerend* behoort *de Nek*, eene kleine Buurt, in 't Zuidwesten der Stad, even buiten de Nekker Poort gelegen.

Zie GOUTHOEVEN, *Oude Holl. Kronijk*;
JUNI *Batavia*; ZOETEBOOM, *Zoetstem-
mende Zwaan van Waterlandt*.

PURMERLAND, met *Ipendam*, eene Vrije Heerlijkheid in het *Baljuwschap van Waterland*, in de nabuurschap van de Stad *Purmerend*; eene landstreek van merkelijke uitgestrektheid, als wordende begroot op zeventienhonderd drieëntachtig Morgen en vijfhonderd achtenzeventig Roeden Lands. Het getal der Huizen in de Heerlijkheid wordt op ruim driehonderd begroot. Het Dorp *Purmerland*, 't welk geheel in de lengte is gebouwd, strekt tot aan *Landsmeer*, en mag als eene voortzetting daar van worden aangemerkt. De Huizen staan ter wederzijden van eene doorlopende Vaart. De Kerk, zijnde een half Kruisgebouw, heeft een hoogen spitzen Toren, geheel van steen opgemetseld. Al voor een groot aantal jaaren trof een Onweder den Spits van den Toren; hij wierdt daar van af gerukt, en op een merkeliijken afstand in 't vlakke veld nedergezet. Het Regthuis van het Dorp staat nevens en naast de Kerk.

PUNT, (JAN) gesprooten uit een degtig geslagt in den burgerstaat, wierdt gebooren te *Amsterdam*, op den tweeden April des Jaars 1711. Eene overhellende zucht tot de Tekenkunst, als mede de Graveerkunde, deedt de Ouders besluiten, om zijner heerschende neiginge bot te vieren, hem te besteedden bij den vermaarden Plaatsnijder VAN DER LAAN. Door zijne gemeenzaame verkeering en vriendschap met den beroemden Schilder JAKOB DE WIT, maakte hij zich deszelfs behandelinge eigen, en gaf meer dan ééne proeve van zijne vorderingen in de naavolging diens vermaarden Meesters; hij schildeerde Platfonden en Graauwen, welke, met die van DE WIT, veel overeenkomst hadden.

Intusschen bezog PUNT, om zijnen geest te verpoezen,

Eee 5

menig-

menigmaalen den Schouwbürg. Langs dien weg wierdt hij bekend met de beroemde Tooneelfpeelster ANNA MARIA DE BRUIN, en vatte voor dezelve eene genegenheid en liefde op, die hem noopte, haar ten huwelijk te verzoeken. Hij slaagde in zijn aanzoek, en rekende zich gelukkig. Dit baande hem, met een, den weg ten tooneele, alwaar hij, zedert, eene schitterende vertooning maakte, en algemeen wierdt toegejuicht. PUNT en DUIM, mededingers, beiden uitmuntende in verschillende Karakters, doch met dit alles getrouwe boezemvrienden, waren thans sieraaden van den Amsterdamschen Schouwbürg. Men verhaalt, dat PUNT, overtuigd van zijne eigen verdiensten, op zekeren tijd de waarde en voortreffelijkheid van zijnen vriend aankondigde, met eene zeer aandoenlijke uitboezeming van den bekenden digtregel:

Ach! was ik Cesar niet: 'k zou Cato willen zijn.

In de maand Maj des Jaars 1744 ontviel den Heere PUNT zijne tedergeliefde echtgenoot. Niet lang daarna verliet hij insgelijks het Toneel, om zich meer opzettelijk op het graveeren toe te leggen. De vrugt van dien arbeid waren, onder andere, de zesendertig overheerlijke Kunstplaatjen, gedaan naar de oorspronkelijke tekeningen, door den boven genoemden JAKOB DE WIT, van de schilderijen van den onsterflijken RUBENS, weleer berust hebbende in de Kerk der Jesuiten te Antwerpen, doch in den rampzaligen brand van den Jaare 1718 verteerd. De Plaatjen in den *Abraham de Aardsvader* van den Dichter HOOGVLIET, zijn gewrochten van zijn eigen veruft. Intuschen tradt PUNT, andermaal, in 't huwelijk, in den Jaare 1748, met ANNA MARIA CHICOT, en verwekte bij dezelve verscheiden kinderen, allen vroeg gestorven. Vijf jaaren daar naa verscheen PUNT wederom op het Toneel, op het herhaald aanzoek van zijne vrienden, ook van lieden van geen geringen rang, met welke hij gemeenzaamen omgang hieldt. Op den tweeëntwintigsten September des Jaars 1753, deedt hij zijn intrade, in het karakter van ACHILLES: waar op hem, in den Jaare 1755, de voordeelige post van Kastelein van den Schouwbürg wierdt opgedraagen. Hoewel hem nu een

rijm

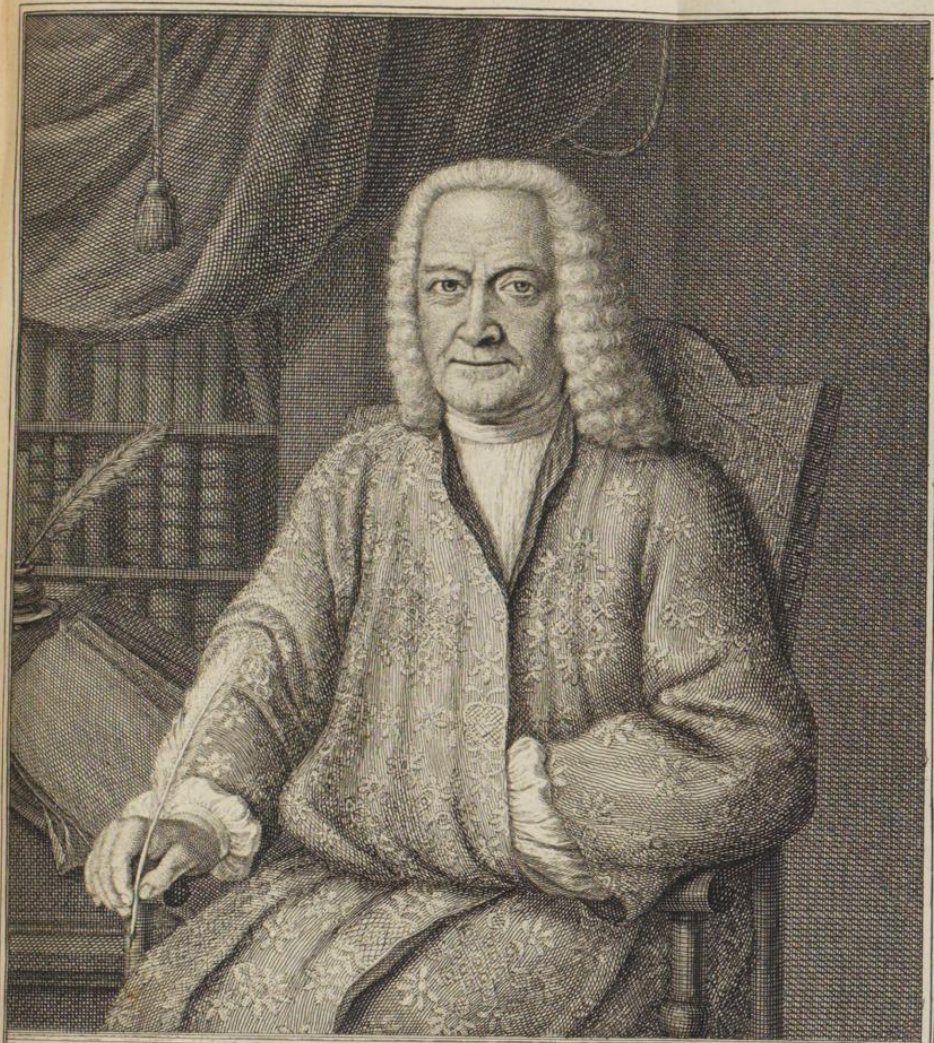

Hy, die gefl
 Hy, die alth
 Hy, die doo
 is DUIM, wi

J. Wijenbergh Pinx.

ij
 de
 m.
 nit-
 cht.
 hil-
 ten-
 wa-
 gen
 eid
 uit-

 INT
 hij
 gra-
 on-
 laan
 den
 ub-
 re
 710
 van
 ver-
 in
 bij
 aa-
 op
 van
 ung
 3.
 op
 in
 na

Hy, die geflingert wierd door 't los geval;
Hy, die althans in tegenspoed stont pal;
Hy, die door Maatgezang 't Hooft beürde omhoog,
is DUIM, wiens Beelt beſchouwt wordt van úw oog.
Oud 77 Jaren.

J. Weyenberg Pinx.

Jac. Folkema ſculp. 1751.

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

ruim beslaan toevloejde, verzulmde hij daarom de kunst niet. Hij behandelde zo wel het Pensfeel als het Graveerijzer, en vormde, in beide kunsten, aanzienlijke leerlingen. De beroemde en met regt hooggeschatte REINIER VINKELES is een Leerling van dit School. In den Jaare 1771 verloor PUNT zijne tweede Echtgenootte, welker plaats, in de maand April des volgenden jaars, wierdt aangevuld door eene echtverbinenis met de beroemde Tooneelspeelster CATHARINA ELIZABETH FOKKE. Een deerlijke ramp trof het vergenoegde paar, niet meer dan eene maand naa hunne echtelijke vereeniging. Een vreeslijke brand leide den Schouwborg in de asche, en vernielde met een 's Mans kostbaaren inboedel, klederen, boeken, papieren, prenten, tekeningen, bootfeerzels en eene fraaie verzameling van Schilderijen.

Naa het bedaaren van den eersten schok van dien zwaaren slag, was nu PUNT bedagt op nieuwe middelen van bestaan. Hij vondt deeze in de aanbieding, hem gedaan, om te *Rotterdam* zijne Tooneelbegaafdheden te werk te stellen, als hoofd en bestuurder van de overige *Amsterdamfche* Akteurs en Aktrices, welke, gemeenlijk, in den Zomer, de inwooners van die Stad vermaakten. Kort vóór zijn vertrek derwaarts, wierdt hem, op eenen morgen, van eene onbekende hand, een nieuw Romeinsch kleed thuis gezonden. PUNT vertoefde te *Rotterdam* tot in den Jaare 1777; eenige onmin, en daar uit voortspuitende onaangenaamheden, bewoogen hem, na zijne Geboortestad te rug te keeren. Bij zijne aankomst was de nieuwe Schouwborg onder handen of reeds voltooid. Algemeen was nu het verlangen, dat hij de nieuwe stigting door zijne ongemeene gaven zou versieren. Doch dit gebeurde niet. Eerst hielt eenig misverstand de vervulling van deezen wensch tegen. Daar naa bespeurde men aan hem eene merkelijke verzwakking van levenskrachten; hij overleedt, op den achttienden December des Jaars 1779, en wierdt in de Westkerk begraaven.

PUTEANUS, (ERICIUS) een vermaard Nederlandsch Geleerde, gebooren te *Venlo*, op den vierden November des Jaars 1574, leide de gronden der Taalkennisfe te *Dordrecht*, die

der Redeneerkunde en Wijsbegeerte in het Kollegie der Jesuiten te *Keulen*, en der Regtsgeleerdheid te *Leuven*. In den Jaare 1597 beklom hij, in de laatstgenoemde Stad, den trap van Baccalaureus. De vermaarde JUSTUS LIPSIUS vereerde hem met zijne hoogagting en vriendschap, en was hem van veel nuts in 't geeven van onderrigtingen. In het straks genoemde jaar deedt PUTEANUS eenen keer na *Italië*; hij vertoefde eenigen tijd bij JUAN FERNAND DE VELASCOS, Gouverneur van 't Milaneesche, en vervolgens te *Padua* bij den beroemden PINELLI. Vier jaaren daar naa verkreeg hij den aanzienlijken post van Hoogleeraar in de Welspreekendheid te *Milaan*. De hoogagting en vermaardheid, welke hij, in 't waarneemen van dit ampt, verworf, deedt hem de hooge waardigheid van Historiefchrijver van zijne Katholijke Majesteit bekoomen. De Stad *Rome* vereerde, daarenboven, hem en zijne naakoomelingen met het Burgerregt en dat van Patricen.

Van geen langen duur was het verblijf van PUTEANUS te *Padua*. Naa aldaar in 't huwelijk te zijn getreden, met MARIA MAGDARENA CATHARINA DE LA TOUR, vertrok hij na *Leuven*, om 'er de plaats van wijlen zijnen Vriend en Leermeester JUSTUS LIPSIUS te vervullen. Eene algemeene agting was de vrugt en 't gevolg zijner naarfzigheid, en de waardigheid van Raadsheer van den Aardshertog ALBERTUS een blijck des vertrouwens, waar mede zijne Hoogheid hem vereerde. Boven dit alles was hij Slotvoogd van het Kasteel van *Leuven*. PUTEANUS stierf, op den zeventienden September des Jaars 1646, en wierdt begraven in de Kapelle van KAREL BORROMEUS, in de St. Pieters Kerk te *Leuven*. Hij gaf verscheiden Boeken in 't licht, onder andere een, in 't Jaar 1633, getijtel *Statera belli et pacis*, waar in hij den vrede tuschen *Spanje* en de Veréénigde Nederlanden ernstig aanraade, en duidelijk deedt zien, dat hij de belangen van 't Spaansche Hof beter kende, dan verscheiden Staatsleden. Ondertuschen berokkende hem dit Werk eenige moeite, die hooger zou geloopen hebben, zonder de tusschenkomst van eenige vermogende vrienden.

PUTTEN, (*Het Land van*) eene Landstreek van merkelijke uit-

uitgebreidheid, in *Zuidholland*, voor een gedeelte gelegen ten Zuiden van de Oude en de Nieuwe Maaze. Ongetwijfeld is dit een der oudste Heerlijke goederen van Holland. Reeds voor bijkans zevenhonderdenvijftig jaaren vindt men van de *Heeren van Putten* gewag gemaakt. Gedurende een tijdverloop van ruim vierhonderd jaaren vindt men eenen volgreeks van Heeren van dien naam vermeld. Na lang in de magt van bijzondere eigenaars geweest te zijn, wierdt de Heerlijkheid, ten langen laafte, met de Graaflijkheid vereenigd. De grond des Landschaps is zeer vrugtbaar; men ontmoet 'er zeer veele voortreffelijke Koorn- en Weilanden, een ruim bestaan geevende aan de werkzaame Opgezeetenen. De Regeering bestaat uit den *Ruwaard*, zijnde gemeenlijk een Perfoon van hoogen rang, en negen Leenmannen; dezelve is een Sekretaris toegevoegd. De Vierschaar wordt gespannen te *Geervliet*, in het Hof van *Putten*. Daarenboven heeft men 'er een Kollegie, het Dijkgeragt betreffende, van Opperdijkgraaf en Hoogheemraaden, die insgelijks ten hunnen dienste eenen Sekretaris hebben. Het *Land van Putten* wordt verdeeld in 1. *Putten* binnen den Ringdijk; 2. *Putten* buiten den Ringdijk; 3. *Putten* over de Maaze; en 4. *Putten* over Flakkée. *Geervliet* is de eenige plaats, binnen deeze Landstreek, die den naam van Stad voert. Men vindt 'er, daarenboven, een groot getal Dorpen en Heerlijkheden. In overoude tijden vondt men 'er een Dorp, insgelijks *Putten* geheeten, 't geen, waarschijnlijk, aan 't geheele Land zijnen naam heeft medegedeeld; doch, zints eene geweldige overflooming, legt hetzelve, eeuwen lang, onder het water begraven.

PUTTERSHOEK, eene der vier Ambagtsheerlijkheden van het dus genaamde *Moerkerkerland*, of, volgens anderen, van de Hoeksche Waard, in *Zuidholland*, gelegen aan de Oude Maaze. Haare uitgestrektheid wordt begroot op ruim tweehonderd vijffennegentig Morgens Lands. Van het Dorp van den zelfden naam wordt getuigd, dat het eertijds eene geringe Buurt, of dien naam naauwlijks waardig was, als bestaande uit slegts twee of drie Huizen. Thans is het een der fraaiste Dorpen in dien oord, als zijnde regelmatig bebouwd met Straaten,
pron-

pronkende met verscheiden fraaie en welbetimmerde Huizen. Het heeft eene bekwaame Haven aan de Oude Maaze, en daar door veel doorrogt, na binnen en buiten, van kleine Vaartuigen. De Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend, heeft eenen hoogen en schoonen Toren.

PYNAKER, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, in *Delfland*, ten Oosten van de Stad *Delft*, groot, in haare uitgebreidheid en omvang, achttienhonderd zevenenzeventig Morgens en tweehonderd zevenenzeventig Roeden. Een groot gedeelte daar van bestaat uit Veenland, zijnde het overige gedeelte meestal uitgeveend. Het Dorp bestaat eene vrij groote uitgestrektheid, als zijnde meest in de lengte gebouwd. Men ziet 'er verscheiden zindelijke woningen. Huizen van minder aanzien staan landwaarts, langs eenen weg, die na de Kerk loopt, een vrij goed gebouw, met een taamelijk hoogen spitzen Toren. Als eene zeldzaamheid tekenen wij hier aan, dat *Pijnaker* zijn eigen Ambagtsheer is, als hebbende dat regt gekogt, nu omtrent zeventig jaaren geleeden, uit de Domeinen der Staaten van Holland, voor elfduizend vijfhonderd Guldens.

PYNAKER, (ADAM) dus genaamd naar zijne geboorteplaats, zo even vermeld, in den Jaare 1621, was door de Natuur tot de Schilderkunst gevormd. Ter verdere voortzettinge van zijne begaafdheden en verkreegene vorderingen, deedt hij eene reize na *Rome*. Hier vertoefde hij drie jaaren, zijnen tijd zeer vlijtig besteedende, mer het tekenen naar 't leeven en het schilderen. Verscheiden van zijne kleine Stukken hebben tot heden toe hune agting en waarde behouden. Vooral muntte hij uit in het schilderen van boschen, en 't stoffeeren van dezelve met licht en donker. PYNAKER overleedt in den Jaare 1673.

Zie HOUBRAKEN,

PYNAKER, (KORNELIS) gebooren te *Delft*, in den Jaare 1570, was een der beroemdste Regtsgeleerden van zijnen tijd, en Hoogleeraar in die Weetenfchap aan 't Hoogefchool der Provin-

cie

die *Stad en Lande van Groningen*. Vreemd is het, dat schoon deze Man zich steeds verklaarde tegen het uitgeeven van Boeken, *om dat men niets nieuws konde zeggen*, men, egter, onder zijne naagelaatene Schriften, onder andere, aanmerkingen op de *Pandekten*, en een groot aantal Regtsgeleerde Advizen heeft gevonden. Hij overleedt in den Jaare 1645.

Zie *Vit. Profesfor Groning.*

Q.

QUINKHARD, (JAN MAURITS) hoewel buiten de Veréénigde Nederlanden gebooren, verdient, nogthans, eene plaats op de Lijst der Nederlandsche Kunstschilders, zo om zijn langduurig verblijf te *Amsterdam*, en zijn sterven aldaar, als om dat deze Stad met eene menigte gewrogten van zijn Kunstpenfeel pronkt. Zijn Vader en Grootvader, beide Portretschilders, woonden te *Rees*; hier wierdt JAN MAURITS op den achtentwintigsten Januarij des Jaars 1688 gebooren. Volgens de bestemming zijner Ouderen, wierdt hij tot de Letteroeffeningen opgeleid. Doch voor 's Jongmans onweerstaanbaare drift na de Schilderkunst, moest deeze bestemming plaats maaken. Naa de eerste gronden geleid te hebben onder 't oog en opzigt zijns Vaders, vertrok QUINKHARD na *Amsterdam*. Hier genoot hij het onderwijs, eerst van A. BOONEN, vervolgens van CHRISTOFFEL LUBENITSKI. Wijders hadt hij eenige onderrigting van NIKOLAAS VERKOLJE. Verre genoeg was QUINKHARD, wel haast, in de kunst gevorderd, om voor eigen bestaan te kunnen zorgen; en wierdt hij te raade, zich te *Amsterdam* te vestigen. Zedert heeft hij eene verbaazende menigte Portretten geschilderd van beroemde en geleerde Mannen, allen wel gelijkende, natuurlijk gekoleurd en kragtig. HOUBRAKEN en TANJE hebben de meeste in 't koper gebragt. Daarenboven schilderde hij eene menigte Regenten- en Gildensstukken. Eene geheele Lijst daar van, in

Am-

Amsterdam voorhanden, zouden wij kunnen opnoemen. QUINKHARD oeffende de kunst tot in zijnen hoogen ouderdom van ruim vierentachtig jaaren, in welken hij, op den negenden November des Jaars 1772, overleedt. Niet lang vóór zijnen dood hadt hij het welgelijkend portret van den Predikant T. VAN SCHELLUINEN geschilderd. Hij liet eenen Zoon naa, JULIUS QUINKHARD, die zijns Vaders voetstappen met roem betradt.

QUIRYN DIRKSZOOM, anders genaamd, met een verlatijnden uitgang, QUIRINUS TALESIUS, een man van geleerdheid, schrijver, huisgenoot en vriend van ERASMUS, die, in zijne Brieven, meermaalen van hem gewag maakt. Naderhand verkoos hij *Haarlem* tot zijn verblijf, en bekleedde 'er de Burgemeesterlijke waardigheid. Hij was buiten bewind, ten tijde als de straks genoemde Stad, in den Jaare 1573, door de Spanjaards belegerd wierdt. Op zeker vermoeden, mischien, onder andere, om dat hij ijverig Roomschegezind was, hadt men hem, zints eenigen tijd, in hegenisfe gehouden. Nu moest hij tot een middel van wederwraake dienen op de Spanjaards, wier belang en men, veelligt, waande dat hij was toegedaan. De Belegeraars, eenige Haarlemmers gevat, en, in 't gezigt der belegerden, aan de keele of bij de beenen hebbende opgehangen, plantten de Verweerders eenen Galg op den Wal. Straks loopen zij om den Oud-Burgemeester QUIRYN, om hem daar aan te hangen, buiten wettige beschuldiging en zonder form van regtspleeginge. Vergeefs kanten zich de Wethouders daar tegen, aanwijzende, hoe dusdanig een bedrijf nooit konde verantwoord worden, en de bewerkers en uitvoerders, bij het naageslagt, met oneere zou bedekken. Doof voor alle deeze redenen, vaart de woedende menigte voort met de regtspleeging; hangende, nevens Mr. QUIRYN, nog eenen Oud-Burgemeester, LAMBERT JAKOBSZOOM, met nog vijf Soldaaten, eenen Priester, en een Jongen van vijftien jaaren. Onder 't gaan na de plaats, alwaar 't lasterlijk stuk zou volvoerd worden, volgde Mr. QUIRYN zijne dogter, eene Bagijn, haaren veegen Vader geduurig moed in spreekende, om voor het Roomsche Geloof standvastiglijk het uiterste te lijden. Staande onder den Galg, toen nu Mr. QUIRYN reeds geworgd was, verhief zij stem en oog,

N. B. J. 1672. v. d. B. d. d. d.

Print. V. d. B. d. d. d.

QUIRIJN DIRKSZ, BURGEMEESTER VAN HAARLEM, AAN EEN GALG,
OP DE WAL OPGEHANGEN.

oog, met gebeden, om nevens haaren Vader zo zalig te mogen sterven. Desgelijks liet zijne Huisvrouw niet af van kermen en schreien, zonder zich aan gevaar of dreigementen te stooren. Aan de noodkreet van Moeder en Dogter maakte het woedende gespuis een einde, door dezelve met steenigen en stooten in eene Graft te drijven, waar in ze beiden verdronken.

Zie HOOFT, *Nederl. Historien.*

R.

RAAD VAN STAATE, eene Vergadering van Afgevaardigden der zeven Veréénigde Provinciën, tot de gewigtigste belangen, den algemeenen welvaart des Lands betreffende, doch tegenwoordig minder uitgebreid in magt en bewind, dan bij de eerste oprigting. Ondanks der vereeniging, in den Jaare 1579, tuschen de Gewesten geslooten, bestond de Raad, bij deszelfs eerste opkomst, in den Jaare 1583, uit de Afgevaardigden van slegs drie Provinciën, *Holland, Zeeland en Utrecht*; de overige, hoewel insgelijks aangezocht, konden, deswegen, tot geen besluit koomen. Twaalf Leden maakten in 't eerst de Vergadering uit, ieder op eene wedde van vijftienhonderd Guldens. *Holland* zondt zes, de twee overige ieder drie Afgevaardigden. P^{RIJS} WILLEM DE I was aan 't hoofd van den Raad, en voerde 'er het hoogste gezag. Naa diens overlijden, vervulde MAURITS de opengevallene plaats. De Opperheerschappij van 't geheele Land was nu genoegzaam aan den Raad opgedraagen, en zo wel het bestieren van den Oorlog als van 's Lands penningen in deszelfs handen gesteld; met de verpligting, egter, om aan de bijzondere Landschappen, van tijd tot tijd, rekenschap en verantwoording 'te moeten doen. Men moet hier bij aanmerken, dat de Raad van Staate, in deeze vroege tijden, de plaats bekleedde van de Algemeene

Staatē, als welke tot nog toe geene aanhoudende Vergaderingen hielden, maar slegts van tijd tot tijd bij een kwamen. Zedert wierdt het gezag des Raads merkelyk verminderd, en de Regeering der Veréénigde Gewesten, in alles wat derzelve bescherming en onderlinge verbintenis betrof, welke dezelve dus lang geoeffend hadt, merkelyk ingekort en bepaald. Dit geschiedde vooral bij de Instructie van den Jaare 1651, die nog tegenwoordig, immers in de voornaamste bijzonderheden, gevolgd wordt. Nog tegenwoordig, zo wel als bij de eerste oprigting, bestaat de Raad van Staate uit twaalf Leden. *Gelderland* zendt 'er een, *Holland* drie, *Zeeland* twee, *Utrecht* één, *Friesland* twee, *Overijsel* één, en *Groningen en Ommelanden* twee Afgevaardigden. De meeste Leden zitten 'er drie jaaren, of langer, naar 't welbehaagen hunner Provincie. Alleen het Lid, welk wegens de Ridderfchap van *Holland* verschijnt, en de twee Zeeuwfche Afgevaardigden, ziken 'er voor hun geheele teoven. In den Raad van Staate stem men niet bij Provincien, maar hoofd voor hoofd. De Thesaurier Generaal en de Griffier van hun Hoog Mogende hebben 'er insgelijks zitting, doch slegts eene raadpleegende stem. Zints de waardigheid van Stadhouder erklijkt is verklaard, is dezelve het eerste Lid van den Raad van Staate, en heeft 'er eene beslissende stem. De voornaame bezigheid van den Raad van Staate bepaalt zich tegenwoordig tot de Krijgszaaken en de bestiering der Geldmiddelen van den Staat, zo wel in tijden van Oorlog als van Vrede. Over de middelen van bescherminge wordt doorgaans geraadpleegd met Afgevaardigden der Algemeene Staaten, en het besluit door de haatsgenoemden in hunne Vergadering gebragt. Jaarlijks maakt de Raad van Staate eenen staat op van de gewoone uitgaven voor het daar aan volgende jaar, het algemeene Krijgswezen betreffende, en alles 't geen daar onder begreepen is. Onder de benaaming van *Gewoone Staat van Oorlog* brengt de Raad van Staate, met den Stadhouder aan 't hoofd, deeze begrooting over in de Vergadering der Algemeene Staaten. Jaar op jaar vertrekken 'er Afgevaardigden van den Raad van Staate na de Generaliteits Landen, ter bezigtiging van de Vestingwerken en Magazijnen, en het doen van Verpactingen.

tingen. Een groot Jagt hebben ze ten hunnen dienste, op hunne togten na *Brabant* en *Vlaanderen*. Daarenboven zendt de Raad van Staate, in tijden van Oorlog, eenen Afgevaardigde te velde, onder andere om zorge te draagen voor de Oorlogs- en Mondbehoeften. Merkelijke voordeelen verschaffen deeze Kommissien, grooter dan de Leden van eenige andere Kollegien genieten. De Leden van den Raad van Staate voeren den titel van EDEL MOGENDE HEEREN.

Zie *Groot Plakaatboek*, D. IV. AITZEMA, *Hersfelde Leeuw*.

RAADPENSIONARIS *van Holland*; zie het Art. HOLLAND, Deel XX. bl. 712. enz.

RAADPENSIONARIS *van Zeeland*; zie ZEELAND (*Regeering van*).

RAAMSDONK, een Ambagt en Dorp, in *Zuidholland*, in het gewest, genaamd de *Langestraat*, groot ruim twaalfhonderd Morgens, en bevattende, volgens de jongste opneeming, tweehonderzesenvijftig Huizen. In den schroomlijken Watervloed van den Jaare 1421 wierdt het Dorp onder de Golven meestendeels begraven, doch kwam, van nieuws, ten voorschijn, door het zakken van den vloed en het aanwenden van menschelijke hulpmiddelen. De Kerk pronkt met een fraaien Toren, gebouwd in de plaats van eenen voorgaanden, die, op den zeventwintigsten Julij des Jaars 1716, van het blixemvuur getroffen, geheel was afgebrand. Aan de Oostzijde, een weinig buiten het Dorp, heeft de Ambagtsheer eene fraaie Wooning, met aangenaame beplantingen en vischrijke Vijvers.

RAAP, (DANIEL) een man, zeer berugt in de laetere Geschiedenissen van het Vaderland, en uit hoofde van wiens bedrijf, zijnde den Porcelainhandel, niemand van hem zo uitgestrekte en welslaagende bemoeijingen met Stads en Staatsbelangen zou verwacht hebben. Toen, in den Jaare 1747, *Amsterdam*,

dam, zo wel als 't geheele Land, weergalmden van het geroep om de verheffing van Prinse WILLEM DEN IV tot de waardigheden van voorgaande Vorsten uit het Huis van *Nassau*, vondt RAAP zich opgewekt om dien galm nog scheller te doen klinken. 't Zij uit eigen beweging, of door anderen aanzet, men zag, in de maand November des gemelden jaars, ten voorschijn koomen een Verzoekschrift aan de Vroedschap der Stad, bij 't welk vier zaaken begeerd wierden: I. Het erflijk verklaaren van het Stadhouderschap en Kapitein- en Admiraalschap Generaal zo wel in de Vrouwelijke als Mannelijke Linie van zijne Hoogheid WILLEM DEN IV. II. Het openlijk verkoopen van de openvallende Ampten, aan de meest biedenden, ten voordeele van den Lande. III. Het verkiezen van de Burger-Kapiteinen, niet uit de Regeering, maar uit de Burgerij. IV. De herstelling der Gilden in de Oude Voorregten. Op dit Verzoekschrift zocht RAAP, langs allerlei wegen, tekenars te winnen; doch hij slaagde daar in niet naar genoeg, vooral niet, zints 'er, van de zijde der Regeeringe, een geschrift in 't licht kwam, waar bij het tweede en derde artikel des Verzoekschrifts wederleid wierden. Zedert liep hij merkelyk in 't oog, naa dat men eenige oproerige briefjes, ginds en elders, angeplakt hadt gevonden, en waar in men vermoedde dat RAAP mede de hand gehad hadt. Doch hij ontkende het, daar over ondervraagd zijnde door eenen der Burgemeesteren, doch niet dat hij met een Verzoekschrift hadt rond geloopt; 't welk hem tevens verboden wierdt. Van hier dat hij, eerlang, met eenigen zijner vrienden, zich vervoegde op 't Stadhuis, bij Burgemeesteren, om den inhoud van 't Verzoekschrift bij monde voor te draagen: waar op, evenwel, geen ander antwoord volgde, dan dat de Heeren hun alle redelyk genoeg zouden geeven.

Zedert vernam men weinig van RAAPs bedrijven, tot naa de verheffing van Prinse WILLEM tot het Erftadhouderschap. In de algemeene bemoeijing, tot wegneeminge van bezwaarnissen, hadt hij rijklyk zijn aandeel. Veel gerugs maakte bovenal zeker Geschrift, behelzende *drie Artikelen*, gemeentlijk het *Request van Raap* genaamd. Voor den eersten opsteller daar van hieldt men den besaamden Rotterdamschen Koekebakker

LAURENS VAN DER MEER. RAAP, het Opstel ter Drukpersfe
 gegeven hebbende, zette daar aan meer openbaarheid bij.
 Het Request behelsde een verzoek aan Burgemeesters en Raaden om de Opdragt der Posterijen aan den Erfstadhouders; wegneeming van alle wettige redenen van bezwaarnissen, over misbruiken, in 't stuk der Ampten ingesloopen; midsgaders herstelling van de Voorregten der Burgeren, zo in 't stuk der Gilden, als omtrent het verkiezen van Burger-Kolonellen en Kapiteinen. RAAP verscheen met dit Request in de Doele, welke een deel der Burgerije hadt ingenomen, las hetzelfde Vergaderinge voor, en verworf eenige tekenaars; die vervolgens sterk aangroeiden. Op den dertienden Augustus verscheen RAAP, van eenige Doelisten verzeld, met het Request in Burgemeesters Kamer. Met het oorspronkelijk papier reisden zij, dien zelfden dag, na 's Hage, en stelden het in 's Prinsen handen, bij wien RAAP gehoor hadt weten te verwerven. Bij zijn verslag in de Doele, verhaalde hij dat zijne Hoogheid hen minzaam bejegend, hun verzoek gebillijkt, doch hen tot stilte en onderwerping aan de Overigheid vermaand hadt. Andermaal maakte RAAP zijne opwagting bij den Stadhouder, ter gelegenheid van deszelfs komste te *Amsterdam*. Verzeld van eenigen van zijnen aanhang, ging hij zijne Hoogheid aan de tweehonderd Roeden, buiten de Stad, begroeten. Behalven de reeds gemelde middelen, door RAAP te werk gesteld, om 's Prinsen grootheid te bevorderen, deedt hij daar toe nog eene pooging, in den Jaare 1750. Gemeenschap houdende met zekeren JAN PIGGE, Heelmeester te *Oostzaandam*, hadt hij denzelven aan de hand gegeven het Ontwerp van een Verzoekschrift, waar bij begeerd wierdt, dat de Ambagtheerlijkheid van *Oostzaanen* en *Oostzaandam*, voor etliijke jaaren door de Regenten gekogt, aan den Prinse Erfstadhouders, en deszelfs wettige Opvolgers in de Stadhouderslijke waardigheid, zou worden opgedraagen. PIGGE liep rond met het Verzoekschrift, en won eenige tekenaars. Men beloofde zich daar van groote voordeelen, met opzigt tot den Scheepsbouw en den handel in gezaagd hout. Doch wanneer eenige Afgevaardigden zich, met het Verzoekschrift, bij zijne Hoogheid vervoegden, wierden dezelve met verontwaardiging afgezet.

Fff 3

Met

Met het overlijden van Prins **WILLEM DEN IV** nam RAAPS vermaardheid en opgang onder de menigte een einde, en veranderde in zo felle haat, dat wanneer hij in de maand Januarij des Jaars 1754 overleeden was, het gemeen hem de eere eener gewoonlijke begraafenis ontzeide. De Lijkbaar wierdt vernield, en de Wethouderschap vondt zich genoodzaakt, de sterke hand te leenen, om het Lijk, ter middernacht, op eene Vragtlede, na de Oude Kerk te doen sleepen.

RAAPHORST, (*Huis te*) een oudadelijk geslacht, in *Rijnland*, tuschen *Leiden* en *'s Graavenhage*, bij het Dorp *Wasenaar*, gedurende een tijdverloop van vierhonderd jaaren het Stambuis van het eertijds luisterrijk en aanzienlijk Geslacht der Edelen van dien naam. Het moet al in den beginne der Dertiende Eeuwe geslacht zijn, naardien men reeds op het Jaar 1238 van eenen KERSTAND VAN RAAPHORST melding vindt. De Echtgenoot van den Engelschen Graave KADOGAN herstelde het Huis, in latere tijden, uit den vervallen staat, en voegde daar nevens veele aangename beplantingen.

RAAPHORST. (*Het Geslacht van*) Onder de doorluchtige Edelen, welke eertijds den luister der Nederlandsche Ridderfchap onderschraagden, behoorde ook dit Geslacht. Daar hetzelfde reeds voor lang is uitgestorven, zullen wij deszelfs naagedagtenis trachten te bewaaren, door eene opgave der Leden, in zo verre wij dezelve hebben kunnen opspooren.

De eerste, welken wij van dit Ridderlijk Geslacht ontmoeten, was,

KERSTAND, of, gelijk men heden ten dage dien naam speldt, **CHRISTIAAN VAN RAAPHORST**, Ridder; hij leefde in den Jaare 1238, en zal, waarschijnlijk, de stichter van het *Huis te Raaphorst* geweest zijn.

De eerstvolgende, welke wij vermeld vinden, doch onzeker of zij Zoonen of Kleinzoonen van Heere **KERSTAND** geweest zijn, waren

DIRK en **GERRIT VAN RAAPHORST**, Ridders en broeders. In den Jaare 1272 verzelden zij **FLORIS DEN V**, Graaf van Holland, op eenen togt tegen de Westfriezen, en lieten, nevens veele

veele andere Edelen, het leeven in den Veldslag, die op de Geest bij *Heilo* voorviel. Een van beiden, onzeker wie, doch waarschijnlijk de eerstgemelde, liet drie kinderen naa:

1. GERRIT VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Keystrand* of *Christiaan van Raaphorst*. Deeze schijnt geweest te zijn in dienst van EDUARD DEN I, Koning van Engeland. Immers vindt men hem genoemd onder de Gezanten, door gemelden Vorst, na Holland gezonden, om de huwelijksvoltrekking tusschen Graaf JAN DEN I, Zoon van Graave FLORIS DEN V, en eene Koninklijke Prinsesse te bevorderen.

3. *Catharina van Raaphorst*, de Echtgenootte van *Hugo van Velzen*, broeder van Heere Gerrit, en om diens medeplichtigheid aan den moord van Graave FLORIS, insgelijks gebannen.

GERRIT VAN RAAPHORST, Ridder, in den Jaare 1300 vermeld als borg van Graave JAN DEN II van Holland, en in den Jaare 1306 als Baljuw van Kennemerland. Heer Gerrit overleedt, in den Jaare 1328, in den ouderdom van vijfenzeventig jaaren; naalaatende, bij zijne Echtgenootte *Agnes van Duivenvoorde*, dogter van Arend van Duivenvoorde, de volgende kinderen:

1. DIRK VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Alida van Raaphorst*, getrouwd met Gerrit van Poelgeest, Gerritszoon, in den Jaare 1300 vermeld, en moeder van *Dirk van Poelgeest*.

3. *Sophia van Raaphorst*, die de Echtgenootte wierdt van Willem van Naaldwijk, Ridder, Maarschalk van Holland, en bij hem Moeder van verscheiden kinderen. Zie het Art. NAALDWYK.

4. *Hadewij van Raaphorst*, van Bloemestein, gehuwd aan Alferaan van der Horst, vermeld op de Jaaren 1335 en 1345. Zij was bij hem moeder van *Elizabeth van der Horst*, getrouwd met Wouter van Matenesse.

DIRK VAN RAAPHORST, Ridder, Hoogheemraad van Rhijnland in den Jaare 1331, en gestorven in den Jaare 1350, hadt, bij zijne Echtgenootte *Machtelt van Oudshoorn*, verwekt:

1. *Dirk van Raaphorst*, in den Jaare 1319, kinderloos gestorven.

2. BARTHOLOMEUS VAN RAAPHORST, die volgt.

3. *Jenne van Raaphorst*, getrouwd met Jan van Egmont, Schildknaap, Zoon van Jan van Egmont, Ridder, en van Guidijn van Amstel.

BARTHOLOMEUS VAN RAAPHORST, Ridder geflagen, in den Jaare 1367, in Henegouwen, in 't beleg van *Edingen*, wordt vermeld, in den Jaare 1388, als Houtvester van Holland, en in de Jaaren 1390 en 1394 als Hoogheemraad van Rhijnland. In den Jaare 1396 verzelde hij ALBRECHT VAN BEYEREN, Graaf van Holland, op zijnen togt na Friesland, en bragt het zijne toe tot het behaalen van de overwinning. In hoogen ouderdom overleedt Heer BARTHOLOMEUS, in den Jaare 1406, zijnde getrouwd geweest met CATHARINA VAN EGMONT, dogter van Jan van Egmont, Ridder, en Guidijn van Amstel. Zijne kinderen waren:

1. ADRIAAN VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Machtelt van Raaphorst*, getrouwd met Floris van Borsfelen, Heere van Cortgeen, in Zeeland, zonder kinderen gestorven.

ADRIAAN VAN RAAPHORST, was eigenaar van *Oudshoorn* en *Aarlanderveen*, in den Jaare 1455, en bekleedde, twee jaaren laater, het Schoutsamt te Haarlem. Bij zijne Huisvrouw AGNES VAN NIEVELT, hadt hij verwekt:

1. ALBERT VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Steven van Raaphorst*, ongehuwd gestorven.

3. *Bartholomeus van Raaphorst*. Deze nam ter Echtgenootte *Machtelt Pots*, van Antwerpen, dogter van Pieter Pots, Heere van Boutersem, in Brabant, en wierdt bij haar Vader van

a. *Pieter van Raaphorst*, buitenslands ongehuwd overleeden.

b. *Machtelt van Raaphorst*, overleeden in den Jaare 1479, zijnde getrouwd geweest met Henrik van Naaldwijk, wien zij kinderen baarde.

c. *Maria van Raaphorst*, Nonne van *Mariendale*, te Diest.

d. *Agnes*

d. *Agnes van Raaphorst*, getrouwd met Jakob van Borsfelen, Heere van Brigdamme, in den Jaare 1483 gestorven, kinderen nalatende.

e. *Margareta van Raaphorst*, Nonne te Antwerpen,

f. *Catharina van Raaphorst*, getrouwd met Otto van Egmont, Heere van Kenenburg, hebbende kinderen nagelaten.

ALBERT VAN RAAPHORST, overleeden in den Jaare 1474, hadt, bij eene dogter van den Heere van Beverwaarde, verwekt, behalven *Gijsbert van Raaphorst*, die, bij Jacoba van der Woude, Vrouwe van Warmond, geene kinderen hadt geteeld, en in den Jaare 1503 overleedt,

HENRIK VAN RAAPHORST. Deeze hadt in huwelijk *N. N. Maurijnsse*, dogter van Gerard Maurijnsse, van Sonneveld, te Leiden, en verwekte uit dezelve:

1. ALBERT VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Gerrit van Raaphorst*, befaamd om zijnen Vrouwenroof, welke aldus verhaald wordt. Smoorlijk verliefd zijnde op *Catharina de Grebber*, dogter van Pieter de Grebber, van Leiden, slegts dertien jaaren oud, doch tot het huwelijk de toestemming niet kunnende verwerven, ligtte hij, in de maand September des Jaars 1509, met behulp van vijf zijner vrienden of dienaaren, de jonge Juffer uit eenen Wagen, op den weg van Wasfenaar, niet verre van het Huis te Raaphorst, in tegenwoordigheid haarer Ouderen, terwijl zij met dezelve na de Kerk reedt. *Raaphorst*, eenen Priester bij de hand hebbende, deedt zich door denzelven trouwen, en week voorts buitenslands, alwaar hij, eenigen tijd, in ballingschap leefde. In den Jaare 1515 verworf hij vergiffenis van zijne misdaad, en verlot om in 't Vaderland te mogen wederkeeren, op de volgende voorwaarden. Op een gestelden dag, van zijne medeplichtigen verzeld, moest hij verschijnen voor 't Hof van Holland, in linnen klederen, met ongedekten hoofde, houdende in de hand eene brandende Waschkaars, van een pond gewigt. Aldus uitgerust, moest hij God en het Geregt om vergiffenis smeeken. Voorts moest hij, op den volgenden Zondag, zich laten vinden in de St. Pieter kerk, te Leiden, even eens als te vooren uitgedoscht, om den boven genoemden *Pieter*

de *Grobber* en deszelfs Huisvrouw, indien zij verkoozen aldaar te verschijnen, of anders, als derzelve plaatsbekleeder, den Bewindsman der Kerke, in tegenwoordigheid van allen, die daar bij wilden tegenwoordig zijn, insgelijks om vergiffenis te bidden. Dit verrigt hebbende, moest hij de Waschkaars brengen voor het H. Sakrament aldaar, en vervolgens aan de Kerkmeesters van *Wasfenaar* betalen honderd Philips Guldens, om binnen een half jaar besteed te worden tot het vervaardigen van een Glas, om geplaatst te worden in de Kerk van *Wasfenaar*, alwaar het feit geschied was, beschilderd met het Wapen van den Graave van Holland, en beschreeven met de volgende woorden: *Dit Glas is alhier doen maaken, uyt condennatie van den Hove van Hollandt; bij Gerrit van Raaphorst, in beeteringe van de Vrouwe-schaak, bij hem gedaan*, enz. 't Geen het Glas minder zou kosten, dan de gemeldé somme, moest, door de genoemde Kerkmeesters, gezet worden op renten, tot onderhoud van het Glas, ten eeuwigen dage.

3. *Bartholomeus van Raaphorst*, zonder kinderen overleeden.

4. *Adriaan van Raaphorst*, ongetrouwd gestorven.

5. *Kornelis van Raaphorst*, insgelijks kinderloos.

6. *Hubert van Raaphorst*, zonder kinderen.

7. *Anna*, en

8. *Elizabeth van Raaphorst*, beide Geestlijken.

ALBERT VAN RAAPHORST, getrouwd met *Maria van Foreest*, dogter van *Herpert van Foreest*, Ridder, en van *Maria van Cats*, uit Zeeland, was Vader, behalven *Herpert van Raaphorst*, die ongehuwd storf, van

HENRIK VAN RAAPHORST. Deeze is tweemaal gehuwd geweest: eerst met *KLARA VAN RENESSE*, dogter van *Jan van Renesse*, en vervolgens met *Emme van Roorca*, uit Friesland. Het laatste huwelijk was kinderloos. In het eerst hadt hij verwekt:

1. *Herpert van Raaphorst*. Hij was een der eerste Ondertekenaaren van het Verbond en Smeekfschrift der Edelen, in den Jaare 1565; alwaar wij, egter, zijnen naam *Huibert* gespeld vinden. Zedert de verspreiding van het Bondgenootschap, doorliep hij, met eenige benden, het platte land van Holland,

en

en help veelvanderhande verwoestingen aanregten. Eindelijk week hij buitenlands, na *Embden*, alwaar hij doortoken wierdt. Hij liet geene kinderen na, bij zijne Huisvrouw N. N. van Honfelaar.

2. ALBERT VAN RAAPHORST, die volgt.

3. *Alida van Raaphorst*, getrouwd met Albert van Bemmel, uit Gelderland, doch kinderloos.

4. *Maria van Raaphorst*, ongehuwd overleeden.

ALBERT VAN RAAPHORST, gestorven in den Jaare 1594, was getrouwd geweest met *Agatha van Kuilenburg*, anders gezegd *van Palestein*. Na 's Mans overlijden, kogt zij, van den Heere van Kruiningen, de Heerlijkheid van *Haamstede*, in Zeeland. Zij storf in den Jaare 1612, hebbende haaren Echtgenoot gebaard:

1. HENRIK VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Klara van Raaphorst*, Vrouwe van Haamstede, eerst getrouwd, in den Jaare 1609, met Jakob van den Eijnde, Gouverneur van Woerden, overleeden in den Jaare 1614, op het Huis te Haamstede, en vervolgens, in den Jaare 1616, met Jakob de Witt, van Zierikzee.

HENRIK VAN RAAPHORST. Hij wierdt, in den Jaare 1618, beschreeven onder het Lid der Ridderfchap van Holland, 't welk, op begeerte van Prinsse MAURITS, met vijf nieuwe Edelen vermeerderd wierdt. Heer HENRIK hadt in huwelijk *Kornelia van den Eijnde*, Zuster van den Echtgenoot van bovengemelde zijne Zuster, en verwekte bij haar:

1. ALBRECHT VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Agatha van Raaphorst*, getrouwd met Adriaan van der Mijl, Heer van Mijl, Bakkum, Dubbeldam, Alblas, Bleskenshoek, St. Anthonijpolder, en Gouverneur van Willemstad, en bij hem Moeder van

Kornelia van der Mijl, Vrouwe van Raaphorst, naderhand gehuwd met Philips Jakob van den Boetselaar, Baron van Asperen, die bij haar verwekte

Philips Jakob van den Boetselaar, Heer van Raaphorst, getrouwd met Jakoba Margareta van Hardenbroek, en in den Jaare 1686, zonder kinderen, overleeden.

ALBRECHT VAN RAAPHORST, Heer van Spanbroek, nam ter Vrouwe

Vrouwe Catharina van Cats, dogter van Theophilus van Cats, Heere van Heilo, Koelster, en van Deliana van Brederode. Hij liet geene kinderen naa. In hem eindigde derhalven het aloud geslagt in de manlijke linie. Nevens Heere ALBRECHT wierden, te *Wasenaar*, naar Lands gebruik, de Geslagtwapens in het Graf geplaatst.

Zie GOUTHOEVEN, *Oud Holl. Kronijk*,
S. VAN LEEUWEN, *Batavia Illustr.*

RAASDORP, is de naam van een kleine Streek Lands, in *Kennemerland*, grenzende aan den Ban van *Osdorp*, ten Zuiden van den Trekvaart, tuschen *Amsterdam* en Halfwegen *Haarlem*. Niet meer dan ruim honderdendertien Morgens Lands beslaat deeze Streek in zijne uitgestrektheid. Eertijds telde men 'er acht Huizen, doch hun getal is thans niet bepaald, dewijl zij onder *Sloten* gebragt zijn. Nogthans heeft *Raasdorp* eenen afzonderlijken Regtbank, bestaande uit drie Schepenen.

RABUS, (PIETER) afkomstig uit *Vlaanderen*, van waar zijne Voorouders, om de vervolgingen tegen de Onroomschen, de wijk genomen hadden na *Rotterdam*, wierdt in deeze Stad gebooren, op den twaalfden December des Jaars 1660. De ongemeene zucht tot weetenschappen, die al vroeg in hem doorblonk, bewoog de Ouders, hem eene Opvoeding te geven boven hunnen staat, die middelmatig, of liever bekrompen was. Doch hunne liefde, met braafheid en deugd gepaard, deedt hun alle vermogens inspannen, om in de bestemming van hun kind den weg te volgen, dien de Natuur hun aanwees. Zij zonden hem dan, al vroeg, na 't Latijnsche School, alwaar de vorderingen aan de verwagtinge evenredig waren. Het ongelukkig Jaar 1672 stoorde den loop zijner Schoolsche oefeningen, en wierdt RABUS, zedert, geplaatst bij eenen Notaris. Ook hier maakte hij zo gelukkige vorderingen, dat hij, op zijn achttiende jaar, door het Hof van Holland, tot het waarneemen van het Notarisamt bekwaam verklaard wierdt.

Onder

Onder dit alles hadt RABUS, door naarstige tijdbesteding, middel gevonden om zich in de Grieksche en Latijnsche taale te oefenen, met oogmerk om anderen, bij tijd en wijle, in dezelve te onderwijzen. De vermaarde J. OUDAAN boodt hem daar toe zijne hulp. Niet ijdel was hier zijne hoop. In den Jaare 1680 verkoozen hem de Bezorgers van 't Erasmiaansche School tot Præceptor van het Eerste School, van waar hij, binnen kort, na het Tweede opklom. Inmiddels vertaalde hij den Griekschen Historieschrijver HERODIANUS in 't Nederduitsch, en liet het werk in den Jaare 1685 drukken. Reeds in den Jaare 1678 hadt hij eene proeve gegeven van zijn Dichtvermogen, in eene Verzameling, nevens die van den Heere DAVID VAN HOOGSTRATEN, onder den tijtel van *Rijm-oeffeningen*, in 't licht gegeven. Twee jaaren laater hadt hij het *Leeven van den Apostel Paulus*, als mede den *Brief aan de Galatiërs*, in dichtmaat doen uitgeeven. Het Leeven van den vermaarden DIRK RAPHAELS KAMPHUIZEN volgde kort op de uitgave van HERODIANUS.

De agting, welke RABUS, in het waarneemen van zijnen post, inleide, bewoog de Wethouderschap van Rotterdam, in den Jaare 1684, om hem, boven het gewoone getal, tot Notaris aan te stellen. In dat jaar vertaalde hij uit het Latijn de *Zamenpraaken van Erasmus*, doch gaf, dertien jaaren laater, daar van eene verbeterde uitgave in 't licht. Thans kreeg hij aanzoek tot een zeer lastigen arbeid; 't was, om de *Metamorphosis* van OVIDIUS, in den sijnak van MINELLIUS, met aantekeningen te voorzien. Uit aanmerking van het nut, welk men oordeelde, daar mede te zullen gedaan worden aan 't Erasmiaansche School, nam hij die taak op zich, en volvoerde ze in den Jaare 1686. Met meer vermaaks en lusts arbeidde hij aan eene Verzameling, die in den Jaare 1688 ten voorschijn kwam, onder den tijtel van *Grieksche, Latijnsche en Nederduitsche Vermaaklijkheden der Taalkunde*. De Haarlemsche Doopsgezinde Leeraar en Artz, ANTONIUS VAN DALE, vervaardigde daar van eene vermeerderde Uitgave, in den Jaare 1692. Den overtocht van Prinse WILLEM DEN III na Engeland, en deszelfs verheffing op den troon van Groot-Britannie bezong RABUS in een Heldendicht, onder den naam

van

van *Verlost Britannie*. Ten blijke van zijn genoegens, beschonk de Vorst onzen Dichter met een Gouden Gedenkpenning.

In den Jaare 1692 maakte RABUS eenen aanvang met de uitgave van zijne *Boekzaal van Europa*. De Maanden Julij en Augustus dienden daar van tot eene eerste proeve. Het Werk verscheen, in 't eerst, zonder naam des Verzamelaars; hij openbaarde dien, en stelde hem op den tijtel, naa verloop van zes maanden. Om zijnen geest te verpoozen van den eenzelveigen arbeid, vervaardigde hij een bondel gewijde liederen, aan welke hij den tijtel gaf van *Zegen- en Vloekdichten na den val der hertstochten berijmt*. Van den geweldigen Oproer, in den Jaare 1696, ter gelegenheid van de Keure op het begraaven, te *Amsterdam* voorgevallen, schreef RABUS een boekje verhaalt, doch zonder melding van zijnen naam; het boekje wierdt zedert in het Fransch vertaald.

Intusschen maakte zijne *Boekzaal* meer en meer opgang. Hij moest, ten dien einde, eene menigte Boeken, in uitheemsche taalen geschreeven, naazoeken. Dit gaf hem gelegenheid tot het maaken van eene menigte aantekeningen, omtrent veelzhande onderwerpen; doch dit bragt hem tevens op den inval, aangaande het opstellen van een *Woordenboek* in de Nederduitsche taale, in den smaak van het Fransche van MORERI. Zijn plan was, om het Werk in verscheiden Deelen in folio af te geeven. Nader overleg en de raad van goede vrienden deedt hem eenige verandering maaken in zijn Ontwerp. In den Jaare 1698 maakte hij een begin met de afgifte, in kleine stukjes, onder den tijtel van *Groot Naamboek*.

Onder den gestadigen opbouw van zijne *Boekzaal*, raakte RABUS in geschil met den Uitgever. Hij zocht daarom eenen anderen, en vondt dien spoedig. De *Boekzaal van Europa* nam dus, onder dien tijtel, een einde met de maanden Maij en Junij des Jaars 1700, om wijders vervolgd te worden onder den naam van *Tweemaandelijke Uittreksels*. Onder het vervaardigen van deeze, vertaalde hij de *Kerkelijke Historie van Salpitijs Severus*, en verrijkte dezelve met zijne aanmerkingen. Dit was het laatste volledig Werk, welk van hem het licht zag. Zijn lichaam, door zo veel werkens afgemat, bezweek onder den

den last der ziekte, in de maand Januarij des Jaars 1702, in den ouderdom van ruim eenenveertig jaaren. In den Jaare 1684 was RABUS in 't huwelijk getreden met ELIZABETH OSTENS, dogter van IZAAK OSTENS, een deftig Koopman. Van vier kinderen, in dien echt verwekt, maakte de oudste Zoon, WILLEM, zich vroeg vermaard door zijne Latijnsche Poëzij. Van 's Mans ongemeene naarstigheit en gierige tijdbestedinge kunnen overgenoeg getuigenis draagen, de opgetelde Schriften.

RADBOUD DE I, Zoon van ADGILLUS, Koning van *Friesland*, volgde zijne Vader op in de heerschappij, doch geenzins in manier van denken en handelen. ADGILLUS was een Vorst van vredelievenden inborst en een ijverig Voorstander van den Christlijken Godsdienst; RADBOUD, daarentegen, wreed en oorlogzuchtig van aart, en een vijand der Euangeliepredikers. In zijnen leeftijd waren de Friezen nog onbeschaafd, en aan de Heidensche bijgeloovigheden verknogt. WIGBERT, een Engelsch zendeling, en vervolgens een andere, meer vermaard, WILLEBRORD, verkondigde, in het begin van RADBOUDS regeeringe, omtrent het jaar zeshonderdnegentig, de Leere des Evangeliums, volgens de begrippen van dien tijd, in *Friesland*. Doch de Koning toonde zich gantsch ongenegen, om aan de voorgestelde vermaaningen het oor te leenen. WILLEBRORD zich deswegen beklagd hebbende bij PIPYN, Groothofmeester van *Frankrijk*, zal dit, veelligt, tot eene medewerkende reden gediend hebben, om den Frieschen Koning den Oorlog te verklaaren. PIPYN, met den aanvang des Jaars 692, een magtig Leger verzameld hebbende, viel daar mede op RADBOUD aan, die zich insgelijks hadt gewapend. In eenen Veldslag, welke daar op volgde, bekwam de Friesche Koning eene zo zwaare nederlaag, dat hij genoodzaakt was, door een Gezantschap, PIPYN om een Verdrag te verzoeken, bij 't welk de Friezen aan het Frankische Rijk onderworpen wierden.

Diep zat RADBOUD de spijt in 't hart, over deeze vernederingen; en hij zag zo dra geen open, om daar aan ademtogt te geeven, of hij maakte zich de voorkoomende gelegenheit

ten

ten nutte. Met zekeren EVERARD, Heere van een Dorp of Landgoed, in de *Betuwe* gelegen, een verbond hebbende geflooten, deedt hij, van tijd tot tijd, invallen in het Frankische Rijk, en rigtte 'er eenige verwoestingen aan. Dit verwekte PIPYN tot toorn, en deedt hem besluiten, andermaal de Friezen te beoorloogen. Omtrent de Vesting *Duurstede* (want *Friesland* breidde zich toen uit heel tot in *Utrecht*) kwamen de Legers aan elkander, tot groot nadeel der Friezen; RADBOUD wierdt op de vlugt gedreeven, en moest diep in *Friesland* zijne veiligheid zoeken. Intusfchen zal RADBOUD, bij deezen Oorlog, geen nadeel geleden hebben, ten aanzien der verminderinge van zijn Regtsgebied. Veel meer is 'er grond om te denken, dat een minnelijk verdrag een einde maakte aan de wederzijdsche vijandelijkheden. Immers vindt men aangetekend, dat een der Zoonen van PIPYN, GRIMOALD, omtrent deezen tijd, in 't huwelijk tradt met RADBOUDS dogter THEUDESINDE. Doch dit huwelijk nam een ongelukkig einde. GRIMOALD, omtrent het Jaar 714, in eene Kerk te *Luik*, zijne Gebeden doende, wierdt, door eenen van RADBOUDS Trawanten, verraaderlijk omgebragt, op last van THEUDESINDE, uit eigen beweginge, of op aandrijven van haaren Vader daar toe aangezet.

Niet lang naa deezen moord, overleedt de Groot-hofmeester PIPYN; hij hadt tot Opvolger zijnen Zoon KAREL MARTEL. Omtrent deezen tijd hadt RADBOUD een verbond aangegaan met eenen RAGARFRID, die zich, in tegenstelling van KAREL, Groot-hofmeester deedt noemen. Te gader beslooten ze, den Franschman aan te vallen. RADBOUD voerde zijne Krijgsmagt, te scheep, langs den Rhijn, tot aan *Keulen*. Hier deedt hij zijne Troepen aan land treden; en KAREL, bij de gemelde Stad, ontmoet hebbende, raakten ze aan elkander, in de maand Maart des Jaars 716. KAREL bekwam hier de nederlaag, met een zwaar verlies, en vondt, ter naauwer nood, in de vlugt zijne veiligheid. Des vijands zorgeloosheid verschafte hem tijd, om zijne Troepen te herzamelen, en met een veel grooter getal aan te vallen op de Friezen, welke thans, op hunne beurt, de wijk koozen, en, waarschijnlijk, na hun Vaderland den hertogt aannamen. Men wil dat de vijandelijkheden thans eindigden, met het sluiten van een Verdrag, bij 't welk RADBOUD zich

zich
ere
men
dir
woor
nder
doop
bend
van
gef
Thar
gend
dan
woor
den
gen
dat
gek
wa
ha

Dat
hooft
zine
vermel
Hof v
van de
namen
Wittege
Eduard
Tijne
aan rigt
ten den
den line
XLV.

zich verbondt, de Euangelieprediking niet te zullen verhinderen, en daarenboven den Christlijken Godsdienst aan te nemen. Een onvoorzigtig antwoord van Bischof WOLFRAN, een der Geloofsonderwijzers, was oorzaak dat de Koning zijn woord niet hieldt. RABBOUD, te *Hoogtwoud*, of, volgens anderen, te *Medenblik*, gereed staande om zich te laten doopen, en zijnen eenen voet reeds in de Vont gezet hebbende, vraagde aan den Bischof, *wat 'er geworden ware van zijne afgestorvene Heidensche Voorvaderen?* WOLFRAN gaf hier op tot bescheid, *dat ze zekerlijk verlooren waren.* Thans trok de Vorst zijnen voet te rug uit de Doopvont, zeggende, *met zijne Voorouderen liever te willen zijn in Wodan, dan met den geringen hoop Christenen in den Hemel.* Het wonderdaadige, welk zommigen in den kort daar op gevolgden dood van Koning RABBOUD zoeken, wordt geheel weggenomen, door het verhaal der aloude Schrijveren, getuigende dat de Vorst al zints lang aan eene uitteerende ziekte hadt gekwijd. RABBOUD overleedt in den Jaare 719. Zijn ingewand wierdt te *Medenblik* begraven, doch het overig Lichaam staatelijk na *Stavoren* overgevoerd.

Zie UBBO EMNIUS *Res. Fris. Hij. Oude*
Variſche Kronijk.

RABBOUD, vijftiende Bischof van *Utrecht*, van een doorluchtig Geslagt, als zijnde gefprooten uit Koninklijken bloede; zijne Moeder was geweest eene Agterkleindogter van den straks vermelden Friſchen Koning RABBOUD. Opgevoed aan het Hof van Koning KAREL DEN KAALEN, en vervolgens aan dat van deszelfs Zoon LODEWYK, hadt hij aldaar de geleerdſte mannen van dien tijd tot leermeesters, onder andere, in de Wijsbegeerte, den vermaarden MANNŌ. Na den dood van EGILBOLD, beklom RABBOUD, tegen zijnen zin, den Bischoflijken Zetel, door bestelling van Keizer ARNULPHUS. De *Deenen* rigtten thans schroomlijke verwoestingen aan, en noodzaakten den Bischof, om de Stad *Utrecht* te verlaten. Hij bragt den Stoel des Bisdoms over na *Deventer*, van waar hij den

XXIV. DEEL. G g g geest.

geestlijken banblixem op hen schoot; die, evenwel, niet zo veel uitwerkte, als de ijver der Utrechtsche burgerije, welke, den overlast moede geworden zijnde, de alles verteerende *Deenen* met geweld ter Stad uitjaagden. Van RADBOUD vindt men aangetekend, dat wanneer de Koning van *Frankrijk* ernstig bij hem aan hieldt, om zich tot het bewind van zaaken te laten gebruiken, hij dit aanzoek volstandig van de hand wees, voor reden geevende, dat een Bischof zich eeniglijk moest bezig houden met bidden voor den Koning en het Volk, en het winnen van zielen. Voorts was hij een ijverig voorstander van de uitbreidinge der Christlijke Leere, begeevende zich, in eigen persoon, na *Friesland*, om den nog overgebleevene Ongeloovigen het Euangelium te prediken. Voor het overige was onze Kerkvoogd een geleerd man, den tijd, in welken hij leefde, in aanmerking genomen zijnde, en maakte werk van de Dichtkunde. Op den H. LEBVINUS maakte hij een Herdersdicht, en deed eene Leerrede op den H. SUBERTUS, Apostel en Bischof der Friezen. Ook heeft men van hem een kort Kronijk. RADBOUD overleedt, op den negentwintigsten November des Jaars 918.

Zie TRITHEMIUS, *de Scriptor. Ecclesiast.*
VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belg.* BAILLET, enz.

RADEMAKER, (ABRAHAM) gebooren te *Amsterdam*, in den Jaare 1675, was door de Natuur tot de Teken- en Schilderkunst gevormd. Zonder het onderwijs van eenigen Leermceester, maar door eigen vlijt en opmerking genoopt, maakte hij zo groote vorderingen, dat hij, door den tijd, een beroemden naam verworf. Naa in zijne Geboorteplaats verscheiden Zaaln en Kamers te hebben beschilderd, vertrok hij met der woon na *Haarlem*, in den Jaare 1730, om 'er de kunst te oeffenen. Weinige jaaren hadt hij aldaar gewoond, wanneer eene gantsch onaangename ontmoeting zijn einde verhaaste. In den vroegen morgenstond van den beruaten St. Jans- en Sakramentsdag, in den Jaare 1734, in 't open veld zittende te tekenen, wierdt hij gezien

gezien van eenige boeren. Deeze, naar alle waarschijnlijkheid, hem verdenkende van medepligtigheid aan het Ontwerp, waar mede de Roomschegezinden toenmaals betigt wierden, vielen op RADEMAKER aan met Kneppels en Vlegels. Ter naauwer nood ontkwam hij de handen der doldriftige menigte, doch wierdt deswegen van eene zo zwaare ontfeltenisfe bevangen, dat hij in eene ziekte storte, die, in de maand Januarij des Jaars 1735, hem uit het leeven rukte.

Zie VAN GOOL.

RADEMAKER, (GERARD) een tijd en stadgenoot, doch, meent men, geen bloedverwant des straks genoemden, kwam insgelijks te *Amsterdam* ter waereld, in den Jaare 1672. Zijn Vader een Timmerman zijnde, oeffende hij zich insgelijks in dat bedrijf. Hij verliet het, den ouderdom van tweeëntwintig jaaren bereikt hebbende, om zich op de Schilderkunst toe te leggen. Hij genoot het onderwijs van den vermaarden Portretschilder VAN GOOR. Zedert in kennis geraakt zijnde met den vermaarden PETRUS CODDE, Bisfchop van *Sebaste*, nam deeze hem aan om zijne Nicht in het tekenen te onderwijzen. CODDE, vervolgens, na *Rome* ontbooden zijnde, om zich van de beschuldiging van toegedaanheid aan de gevoelens van JANSENUS te zuiveren, volgde RADEMAKER hem derwaarts. De Bisfchop vervolgens in hegtenisfe genomen zijnde, zondt men onzen Kunstschilder na *Holland*, om te bewerken dat CODDE, als een onderdaan van den Staat der Veréénigde Gewesten en als Burger van *Amsterdam*, wierdt opgeëischt. Gelukkig slaagde hij in zijne bezending; CODDE wierdt op vrije voeten gesteld. Tot loon voor deezen dienst verkreeg RADEMAKER ter Vrouwe, de boven gemelde nicht van den Bisfchop; haar naam was CATHARINA BLOEMAART. Zedert nam onze Kunstschilder zijn vast verblijf te *Amsterdam*. Hier schilderde hij eene menigte Zolder- Deur- en Schoorsteenstukken. Het uimuntendste en uitgebreidte van alle zijne Stukken is, het schilderwerk aan de Kap of het Verhemelte van de Groote Zaal van het Amsterdamsche Stadshuis, door RADEMAKER en

G g g 2 den

den beroemden JAN HOOGZAAD te gader vervaardigd. Nog een ander Stuk, verbeeldende de *Stads Regeering*, op de zelfde Zaal, boven den grooten Ingang, is het Kunstgewrogt van de zelfde Meesters. RADEMAKER overleedt in den bloei zijns leevens, pas negenëndertig jaaren oud, in den Jaare 1711.

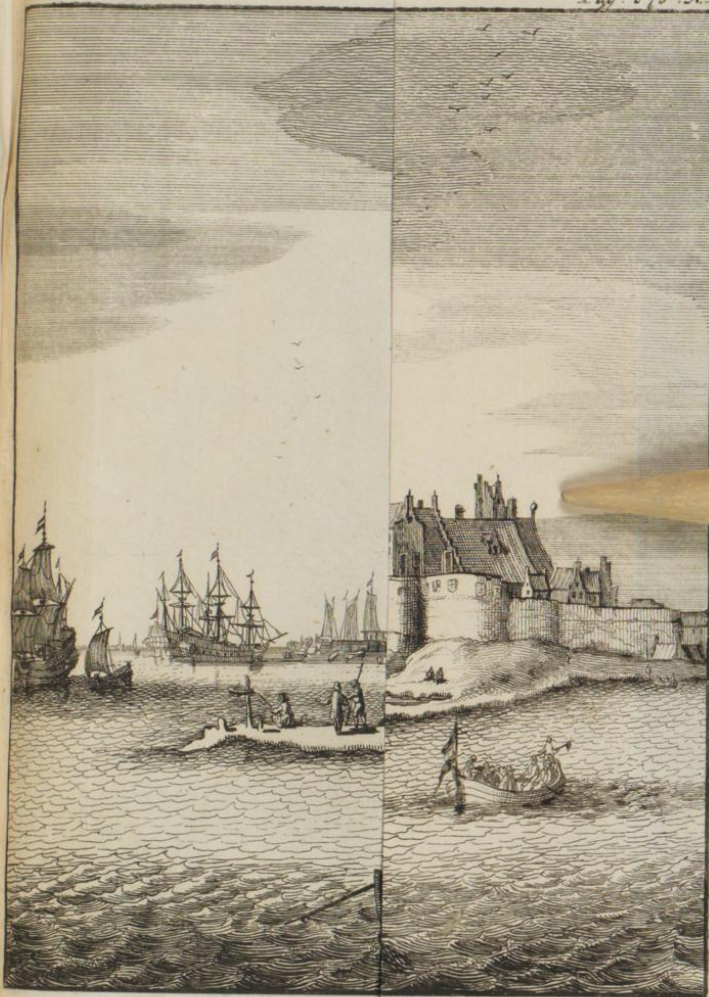
Zie VAN GOOL.

RAMMEKENS, anders ook genaamd *Zeeburg*, zijnde *Rammekens* de eigenlijke benaaming van de Scheepsree, is een sterk Kasteel, in *Zeeland*, op het Eiland *Walcheren*. De fligteresfe daar van was, MARIA, Koningin van *Hungarije*, Landvoogdesfe der Nederlanden, uit last van haaren broeder Keizer KAREL DEN V. De opbouw geschiedde in den Jaare 1547. Het Kasteel heeft eene driehoekige gedaante; mer de eene punt loopt het in Zee uit, met de twee andere bestrijkt het de Dijken, loopende na *Vlissingen* en *Middelburg*. Gelegen aan den mond der Haven van laatstgenoemde Stad, dient het aan dezelve, aan die zijde, tot eene sterke Vesting. De muuren zijn zeer hoog, en van onderen zwaar en dik. Geduurende den Spaanschen Oorlog beschouwde men *Rammekens* als het stevigste Bolwerk van 't Eiland *Walcheren*. In den Jaare 1573 beschoot en veroverde KAREL BOISOT, in naam der Staaten, het Kasteel, 't welk, nevens de Steden *Vlissingen* en *Brielle*, in den Jaare 1585, in pandschap wierdt gegeven aan de Engelsche Koninginne ELIZABETH, in vergoeding der kosten, in het voeren van den Spaanschen Oorlog gedaan. 's Lands Advokaat JOAN VAN OLDENBARNEVELD, door zijnschrander vernuft, den Engelschen Koning JAKOB DEN I, verschalkt hebbende, ontfloeg de binnenlandfche Sterkten van buitenlandfche bezettingen. Het Kasteel, minder sterk dan in vroegere dagen, wordt nog door eenige Manschap bewaard.

Zie REIGERSBERG EN SMALLEGANGE.

RAM-

og een
 zelfde
 van de
 i zijns
 11.

Ram-
 is een
 v. De
 varije,
 roeder
 a jaare
 met de
 beflrijkt
 Gele-
 , dient
 ge. De
 k. Ge-
 mekens
 In den
 nam der
 ygen en
 ggeeven
 ng der
 gedaan.
 r zijje
 , ver-
 u van
 lan in
 rd.

GE.

RAM-

Kasteel van Rammekens

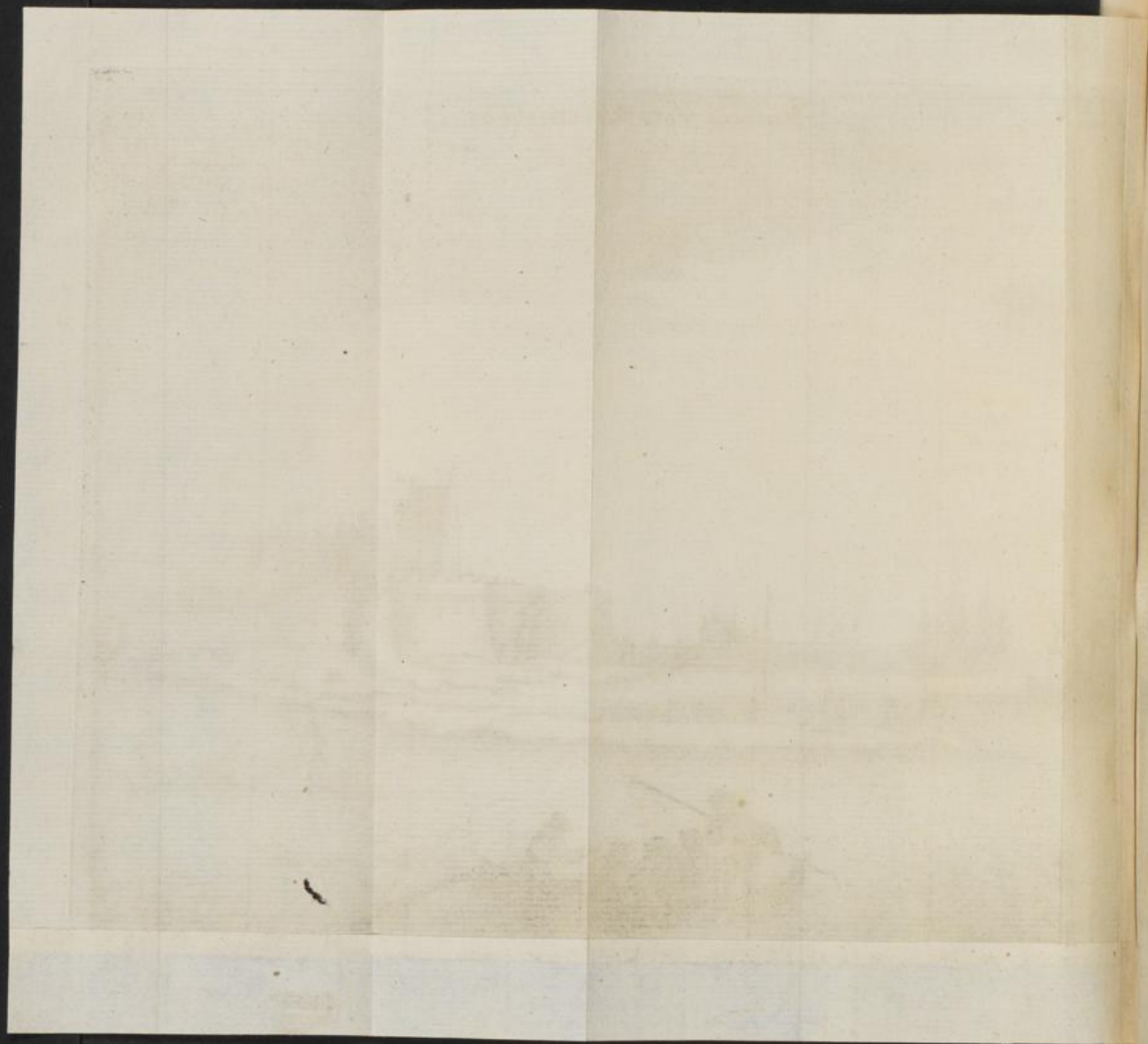
g een
zelfde
van de
zijns
ii.

Ram-
is een
i. De
arije,
roeder
Jaare
met de
verrijkt
Gele-
dient
ge. De
k. Ge-
mekens
In den
am der
gen en
geeven
ng der
gedaan.
r zijn
ver-
van
an in
rd.

DE

RAM-

RAM-

A. Rademaker fecit.

RANSDORP in Waterlant 1630.

A. Rademaker fecit.

RANSDORP in Waterlant 1634.

RAN
 in Dor
 van RAN
 niet vro
 Huis, t
 een ho
 Vijvers
 water

RAN
 aan de
 Dorp e
 wta, i
 heeft d

RAN
 Dorp
 juwfe
 Ooste
 vier
 Popp
 Morg
 hoeve
 neem
 Dorp R
 en gew
 duidelij
 Toen,
 zware
 bende,
 gen nie
 sevel, i
 van Wa
 houwen
 eene van
 wordt ge
 in de T
 Kath is

RAMPENBOSCH, een bosch, gelegen in de Vrije Heerlijkheid van *Bergen*, in *Kennemerland*, dus genaamd naar het Geslagt van RAMP, door welk hetzelfde in de Zestiende Eeuw, indien niet vroeger, wierdt aangeleid. In het Bosch staat een deftig Huis, hebbende de gedaante van een oud Slot, voorzien van een hoogen vierkanten Toren. Het Gebouw legt rondom in Vijvers, die uit de aanleggende Duinen met helder en zoet water voorzien worden.

RANDWYK, een Dorp in *Gelderland*, in de *Overbetuwe*, aan den Rhiyndijk; hoewel niet groot, heeft nogthans het Dorp eene eigen Kerk en Predikant. Het Geslagt VAN RANDWYK, zeer vermaard in de Geschiedenissen van *Gelderland*, heeft daar van zijnen naam ontleend.

RANSDORP, gemeenlijk *Raarop* genaamd, is een Ban en Dorp, in 't gedeelte van Noordholland, bij den naam van *Baljuwschap van Waterland* bekend. De Ban, stootende ten Oosten aan de Zuiderzee, en ten Zuiden aan het Ye, bevat vier Kwartieren: *Bloemendaal*, *Dungerdam*, *Hollifoot* en *Poppendam*. Voor iets meer dan elf honderd vijfenzeventig Morgens Lands draagt de Ban van *Ransdorp* in de Dijkslasten, hoewel het ware getal daar boven loopt. Bij de jongste opneeming telde men 'er tweehonderd tweeëntachtig Huizen. Het Dorp *Ransdorp* legt een klein half uur gaans van *Dungerdam*, en gevolglijk van het Y. Het is van hooge oudheid, gelijk duidelijk is af te leiden uit het zonderling maakzel van den Toren, zijnde een hoog vierkant, met ongemeen dikke en zwaare muuren, van boven plat, en dus het voorkoomen hebbende, alsof men het gebouw onvoltooid hadt gelaaten, of, 't geen niet onwaarschijnlijk is, dat de top, door een of ander toeval, is afgebroken. In deezen Toren worden de Handvesten van *Waterland* bewaard, in eene Kist, staande in een uitgehouwen Gat van het Muurwerk, 't welk met drie Deuren, de eene van Koper, de andere van Yzer en de derde van Hout, wordt geslooten. Van ieder deezer Deuren berust een Sleutel in de Dorpen *Ransdorp*, *Zuiderwoude* en *Landsmeer*. De Kerk is een gebouw van de tegenwoordige Eeuw, niet breeder

der dan de Toren, en nogthans van merkelijke ruimte. Het Raadhuis, een vrij aanzienlijk gebouw, wierdt gestigt in den Jaare 1732. *Ransdorp*, welks inwooners zich thans voornamelijk met de Vee fokkerij en het venten van zoete Melk te *Amsterdam* geneeren, was voormaals eene zeer bloeiende plaats, en veel uitgebreider dan tegenwoordig. Volgens eene zekere overlevering, zouden 'er eertijds wel negenhonderd Huisgezinnen gewoond hebben, en het getal der zeevaarende lieden zo groot geweest zijn, dat tuschen het Dorp en *Schellingwoude*, alwaar thans geen enkel huis staat, tweeëndertig buitenslands vaarende Schippers hunne Wooningen hadden. Onder andere Neringdoende lieden, welke 'er thans weinig zijn, telde men ook Zijversmeden en Lakenkoopers.

RAMUS, (JOHANNES) een vermaard Regtsgeleerde der Zes-
 riende Eeuwe, was van geboorte een Goezenaar. In de Wel-
 spreekendheid en Grieksche Taale oeffende hij zich te *Weenen*,
 alwaar hij zeer gezien was, en een aanmerkelijk gedeelte van
 zijnen leeftijd heeft versleeten. Van zijne geschiktheid tot de
 Latijnsche Dichtkunde gaf hij eene proef in zijne Lofdichten
 op de Daaden der Aardshertogen van *Oostenrijk*, getijld *Elegie
 de gestis Archiducum Austriae*. Het *Scutum Herculis* ver-
 taalde hij uit het Grieksch in het Latijn. Voorts heeft hij
 verscheiden Regtsgeleerde Werken geschreeven.

Zie LA RUE, *Gelett. Leeland*.

RAPHELINGIUS, (FRANCISCUS) gebooren, in den Jaare 1539,
 te *Lanoi*, een stedeken onder *Rijfel* behorende, was een
 man van groote geleerdheid, en, eenigen tijd, een sieraad van
 't Leidse Hoogeschool. Te *Gend* leide hij de gronden der
 Taalkennisse. Het vroegtijdig overlijden van zijnen Vader be-
 woog zijne Moeder, hem bij eenen Koopman te besteeden.
 Na verloop van eenigen tijd zondt deeze hem na *Neuren-
 berg*, tot het waarneemen van zaaken, den Koophandel be-
 treffende. Hij vertoefde aldaar twee jaaren, den tijd, welke
 hij van zijne hoofdbezigheden konde uitbreken, besteedende

tot

tot het voortzetten van zijne afgebrokene Letteroeffeningen. Naa zijne wederkomst te *Gend*, zondt hem zijn Meester na *Parijs*. Het Hoogeschool dier Stad was thans in luisterrijken bloei. Deeze gelegenheid maakte RAPHELINGIUS zich ten nutte, om den loop der weetenschappen verder voort te zetten. Voornaamelijk leide hij zich toe op de Hebreeuwse en Griekse taale. Zo volkomen was zijn hart thans ingenomen met de zucht voor geleerdheid en weetenschappen, dat hij den Koophandel vaaren liet. RAPHELINGIUS vertoefde te *Parijs*, tot dat de binnenlandsche onlusten des Koninkrijks hem deeden geraaden vinden, elders een geruster verblijf te zoeken. Naa *Engeland* zijnde overgestoken, begaf hij zich na *Cambridge*, alwaar hij, eenigen tijd, onderwijs gaf over de Griekse Taale.

Onder dit alles leefde nog de Moeder van RAPHELINGIUS, en bekroop hem de zucht om dezelve te gaan bezoeken. Alleen met dit oogmerk vertrok hij na de Nederlanden. Zijnen weg neemende door *Antwerpen*, vervoegde hij zich aldaar bij den vermaarden Boekhandelaar PLANTINUS, om 'er eenige Boeken te koopen, in *Engeland* niet gemakkelijk te bekoomen. Thans veranderde hij van besluit, aangaande de wederreize na *Cambridge*; hij maakte eene verbintenis met PLANTINUS, om hem behulpzaam te zijn in het toezigt over de uitgave der Werken, die bij hem gedrukt wierden. Wel haast won hij, door zijne naarstigheit, kunde en goed gedrag, de hoogagting van den Boekhandelaar: in zo verre, dat deeze hem, in den Jaare 1565, zijne oudste dogter MARGARETA ter Huisvrouw toestondt. Met verdubbelde moete en oplettenheid arbeidde hij zedert aan den opbouw en luister van zijns Schoonvaders Drukkerije. De voornaamste Werken, onder andere de *Biblia Regia*, gingen door zijne handen, en ontvingen van zijn keurig en nauw toezien oog, het sieraad en de nauwkeurigheid, met welke zij ten voorschijn kwamen.

Inmiddels bewoogen de Nederlandsche Onlusten PLANTINUS, om met een gedeelte zijner Drukkerije zich te begeeven na *Leiden*, deels om aldaar een geruster verblijf te hebben, deels ook, mischien, om met het opgerigte nieuwe Hooge-

Het
den
naa-
k te
naats,
ekere
gezin-
en zo
oude,
slands
ndere
men

Zes-
Wel-
enen,
van
ot de
ichten
Ele-
ver-
t hij

39,
een
van
der
bo-
len.
en-
be-
alke
nde
tot

school zijn voordeel te doen. Van toen af rustte de zorg voor de Drukkerij te *Antwerpen* geheel op RAPHELINGIUS. In den Jaare 1585 keerde PLANTINUS te rug tot zijne voorgaande woonplaats, doch met agterlating van zijne Drukkerij te *Leiden*. Zijn plan was, dat zijn Schoonzoon hem in 't waarnemen daar van zoude vervangen, gelijk ook met 'er daad gebeurde.

Niet lang hadt RAPHELINGIUS in *Holland* gewoond, of het wierdt kenbaar, dat hij tot een hooger stand, dan het drukken en uitgeeven van Boeken, alle vereischte bevoegdheden bezat. De Bezorgers van het Leidische Hoogefchool beriepen hem tot Hoogleeraar in de Hebreuwfche Taale. Dit viel voor in of kort naa het Jaar 1585. Met lof bekleedde hij dien post. Doch hij begreep wel haast, dat tot eene grondige kennisfe der Hebreuwfche Taale, vooral om dezelve aan anderen te onderwijzen, het verfland der Arabifche Spraake niet kan gemist worden. Tot het verkrijgen van deeze kennisfe besteedde hij dan zijne ledige uren; hij wierdt daar in geholpen, door de Boeken, hem bezorgd door POSTELLUS en ANDREAS MASIUS, vooral ook door den gemeenzaamen omgang met den doorgeleerden SCALIGER. Onder deeze oeffening werkte hij tevens aan een *Arabifch Woordenboek*, met oogmerk om het, 't eenigen tijde, in 't licht te geeven. Doch terwijl hij hier aan arbeidde, verheften zich de toevallen van de Jigt, verzwaard door zijne droefheid over 't verlies zijner Huisvrouw, voor drie jaaren gestorven. RAPHELINGIUS overleedt in den Jaare 1597, het achtënvijftigfte van zijnen ouderdom. Eerst vijftien jaaren naa zijnen dood kwam het Arabifch Woordenboek in 't licht. Behalven dit maakte hij ook een Hebreuwfch Woordenboek. Daarenboven vervaardigde hij *Varie Lectiones et Emendationes in Chaldaicam Bibliorum Paraphrasin*, en nog eenige andere Werken. Onder andere liet hij eenen Zoon naa, FRANCISCUS genaamd; deeze schreef aantekeningen op de Treurfpelen van SENECA.

Zie MEURSIJ *Athene Batav.* MELCHIOR ADAMI *Vite*; BAYLE, *Dict. Critique*.

RAU-

RAUWERD, gemeenlijk, bij verkorting, *Raard* genaamd, een Dorp in *Friesland*, onder het Kwartier *Oostergo*, in de Grietenij *Rauwerderhem*, welke daar van den naam ontleent. De Kerk en Toren, weleer aan st. LAURENS gewijd, staan op eene hoogte. Niet verre van het Dorp legt eene Buurt, *Flanfum* genaamd. Weleer stondt hier eene Kapel, in welke een Priester, van eenige andere plaats daar toe benoemd, eenmaal 's jaars de Mis kwam doen. 't Was 'er thans eene foort van Kermis; van wijd en zijd kwam eene menigte volks aldaar zamenfchoolen, geloft door de gewoonte, om de toegelovende menigte op warmen Ham en een vat Biers te vergasten, zo dra de Dienst verrigt was. Veelen vertoefden 'er nog etlijke dagen, op eigen zamengefchooten penningen zich vermaakende, en drinkende ter eere van den infsteller deezer gewoonte. Van de Stinzen of Staaten, welke, eertijds, hier lagen, is nog alleen in weezen *Jongama-State*, de woonplaats van den Grietman, eertijds die van EDE JONGEMA, een ijverig voorvegter der Friefche vrijheid, en niet onbedreeven in 's Lands Gefchiedenissen. Als eene zeldzaamheid heeft WINSEMIUS aangetekend, hoe hij, in den Jaare 1622, op eene Boerderij onder *Rauward* twee echte lieden, Man en Vrouw, ontmoette, die, in hun achttiende jaar getrouwd zijnde, toen reeds negenënzeventig jaaren in 't huwelijk geleefd hadden, en voorts nog beiden over de honderd jaaren oud wierden.

Zie WINSEMIUS.

RAUWERDERHEM, de laatste in rang onder de elf Grietenijen van het Friefche Kwartier *Oostergo*, en op de grenzen daar van, in het Zuidwesten. De Rijdweg van *Leeuwarden* na *Overijsfel* loopt door deeze Grietenij, welker grond, op de meeste plaatzen, laag en tot den Akkerbouw ongeschikt is. Hier en daar, egter, ontmoet men hooge landen; voor de vrugtbaarsten in 't Gewest behoeven deeze niet onder te doen. In gevolge van eene verftandiger behandeling van de Landerijen, dan in vroegere dagen, begint men de laage gronden van het overtollig water te ontdoen, door het leggen van

Ggg 5

kleine

kleine Binnen- of Molendijken. Voorts telt men in de Grietenij zes Dorpen, welke door drie Hervormde Leeraars bediend worden, ééne zamengevoegde Gemeente van Doopsgezinden, en ééne Statie van Rooms-katholijken.

RAVENSTEIN, eene Heerlijkheid en Stad, in Staats Brabant, ten Westen van het *Land van Kuik* en de Stad *Gave*. Geen ander gezag oeffenen hier de Algemeene Staaten, dat dat zij aan zich hebben behouden, het regt om in de Stad van dien naam, die van weinig aanzien is, Bezetting te mogen leggen, en 'er eene Gereformeerde Kerk te hebben. Het eerste geschiedt niet altijd, maar wel het laatste.

REAAL. (JAKOB LAURENSZOO) Onder den naam van REAAL ontmoet men, in onze Geschiedenis, verscheiden Mannen, vermaard om hunne zucht voor de Vaderlandsche vrijheid, zo ten aanzien van den Burgerstaat, als in het Godsdienslige. Wij ontmoeten 'er een aanzienlijk getal van op de Regeeringslijst van *Amsterdam*. De persoon, welken wij thans aankondigen, Sekretaris der Admiraliteit in even genoemde Stad, onderscheidde zich, in den aanvang der voorgaande Eeuwe, door zijnen ijver voor de begrippen der Remonstranten. Men leest zijnen naam, nevens dien van verscheiden zijner Stadgenooten, onder eenen Brief, geschreeven aan eenige Leidse Predikanten, inhoudende een verzoek om een Leeraar naar hunnen smaak, en die voor hun in 't bijzonder den Dienst zoude waarneemen. De Brief was getekend den dertigsten Januarij des Jaars 1617. Nog in dat zelfde jaar was hij tegenwoordig in eene Vergadering van lieden van zijne denkwijze, in eenen Spijker of Pakhuis, op *Dwarbromsloot*, die door 't Graauw gestoord, en alwaar zeer groote baldaadigheden pleegd wierden. Niet lang daar na hing zijn huis het gevaar van plonderinge boven 't hoofd; doch de bewooners kwamen vrij met den schrik. Volgens besluit van den Kerkeraad wierdt den Heere REAAL, omtrent dien tijd, het Avondmaal ontzegd, en hij naderhand, door het afkondigen van den Ban, van de Gemeente afgesneden. Wat zedert van hem geworden zij, vinden wij nergens aangetekend. De Heer JAKOB

LAU-

LAURENSZOOM REAAL was de Zoon van LAURENS JAKOBSZOOM REAAL, van wien beneden breder zal gesproken worden.

Zie BRANDT, *Hist. der Reformatie.*

REAAL, (LAURENS) een Amsterdammer, uit het aanzienlijk geslacht van dien naam, doch onzeker, in welk jaar hij geboren zij. In zijne jeugd en jongelingschap leide hij zich vlijtig toe op de beoeffening van de fraaie Letteren, beschaafende Weetenschappen, en vooral ook de kennis van de Regten, met zulk eenen vlijt, dat hij, eerlang, den trap van het Meesterschap beklom. Hoewel dus van de Natuure tot eene andere loopbaane geroepen, verliet hij, egter, voor eene wijle tijds, het vaste Land, om het onstuimig Element te beploegen. In de maand Maij des Jaars 1611 liep hij, uit *Texel*, in Zee, als Bevelhebber van vier Schepen, na de Oostindiën bestemd. In den Jaare 1615 bekwam hij den post van Gouverneur over de Moluksche Eilanden, en beklom, in 't volgende jaar, de hoogste waardigheid in die afgelegene Gewesten, die van Gouverneur Generaal van Nederlands Indiën. Niet langer, evenwel, bekleedde hij dien post, dan tot op den eeëndertigsten October des Jaars 1617; hij verzocht op dien dag zijn ontslag, doch moest op de bevestiging daar van toeven, tot in 't midden van het volgende jaar. Zedert vertoefde hij nog ruim een jaar in de Indiën, daar toe verzocht van zijnen Opvolger den Heere KOEN, om hem behulpzaam te zijn, met goeden raad, in het beraamen van dienstige maatregelen tegen de Engelschen en Javaaren, de gemeene vijanden der Hollanders. Eindelijk vertrok de Heer REAAL van Batavia, in 't begin van Augustus des Jaars 1619, en bereikte gelukkig den Vaderlandschen oever in de maand Januarij van 't Jaar 1620. De Maatschappij erkende 's Mans diensten, met eene maandelijksche befoldinging van zeshonderd Guldens, gerekend van den dag der aanvaarding van het hoog gezag tot op dien van deszelfs wederkomst in het Vaderland. Daarenboven ontving hij ten geschenke, eene somme van vierduizend

zend Guldens, nevens een fraaien gouden Gedenkpenning, in een loflijk opschrift zijne verdiensten meldende.

Zich nu als een gezecten Burger aanmerkende, beraamde de Heer REAAL een levensplan, met zijne neigingen strookende. Deeze helden, onder andere, over tot de beoeffeninge der Nederduitsche Taale en Dichtkunde. Van hier dat hij een Letterkundig gezelschap aanleide met den Ridder PIETER KORNELISZON HOOFT en andere fraaie vernuften. VONDEL was 'er insgelijks een Lid van, en genoot, nevens die des Droschaarts, ook de hulp van REAAL tot eene Nederduitsche Vertaaling der *Troades* van SENECA.

Wel haast, eger, wierdt REAAL geroepen, uit deeze stille levenswijze, op een woeliger tooneel. In den Jaare 1625 vertrok hij, als Vice-Admiraal, met eene Vloot van tien Schepen na *Engeland*, alwaar hij, door Koning KAREL DEN I, tot den Ridderstand wierdt verheven. De voorspoed der Keizerlijke Wapenen langs de Oostzee, en de vreeze voor verloop van den Oosterfchen handel, waar aan de Veréénigde Gewesten zeer veel gelegen legt, bewoog, in den Jaare 1627, de Algemeene Staaten den Deenschen Koning eene aanbieding te doen van tweeduizend man, om dezelve, op hunne kosten, in de *Zond* bezetting te doen houden. Met den voorslag, hier toe betrekkelijk, wierdt REAAL na *Denemarken* gezonden, en met een, om op de sterkte en inwendigen toestand van het Deensche Rijk naauwkeurig agt te geeven. CHRISTIAAN DE IV ontving onzen Gezant heuschelijk, doch wees zijnen voorslag van de hand. Op zijne wederreize na *Holland*, met het Oorlogschip, welk hem overvoerde, leedt hij schipbreuk op de Jutsche Kust, op eene plaats, alwaar Keizerlijke bezetting lag. Deeze nam onzen Gezant in verzekering; en wierdt hij, naa eenigen tijd zittens in deezen oord, gevankelijk na *Weenen* gevoerd. Veele moeite hadden en deeden de Staaten om zijn ontslag te bewerken; niet vroeger gelukte dit, dan in de Lente des Jaars 1629. Naa zijne wederkomst bekleedde de Heer REAAL verscheiden aanzienlijke posten in het Stadsbewind. In den Jaare 1630 wierdt hij Schepen en Raad; in het volgende jaar was hij Commisfaris van de Wisselbank, en twee jaaren laater Commisfaris van de Weeskamer. Zints de

hies

eerste

eerste reize, hadt hij zitting in Schepensgestoelte in de Jaaren 1632, 1634 en 1636. Waarschijnlijk zou hij het Burgemeesterlijk gestoelte, eerlang, beklommen hebben; doch hij overleedt, op den eenëntwintigsten October des Jaars 1637. Als Bewindhebber der Oostindische Maatschappije, hadt hij aan dezelve zeer gewigtige diensten gedaan.

REAAL, (LAURENS JAKOBSZOOM) Vader van JAKOB LAURENSZOOM, boven vermeld, Man, wiens naagedagtenis, bij alle Vrijheidminnende Amsterdammers, in zegening verdient bewaard te worden, om zijne kloeke poogingen ter affchuddinge van het Roomsche juk, en trouwe zorgte voor de rust, den welvaart en bloei der Stad. Hij was een aanzienlijk Burger en Koopman, woonende op het Water, in een huis, daar *de gouden Reaal* uithing, en waar van LAURENS JAKOBSZOOM, nevens zijne naakoomelinschap, veelligt, den toenaam zal ontleend hebben. Een ijverig Voorstander zijnde van de gezuiverde geloofsbegrippen, haakte hij, met verscheiden zijner Stadgenooten, na de gelegenheid om hunne gevoelens openlijk te mogen belijden. Op het Artikel JAN ARENTSZOOM hebben wij verhaald, hoe deeze, zijnde een der eerste Hervormde Leeraaren hier te Lande, door onzen REAAL en nog vijf andere voornaame burgers, in den Jaare 1566, van *Kampen na Amsterdam* ontboden zijnde, deeze lieden, gezamenlijk, buiten de St. Antoniispoort, in het riet, eene heimelijke bijeenkomst hielden, om middelen te beraamen op het doen van openbaare Preeken. 't Gevolg der raadplegingen, was, zich niet aan eene enkele plaats te bepaalen, maar nu hier, dan elders, naar dat de omstandigheden medebragten, godsdienstige zamenkomsten te houden. In een dier bijeenkomsten, die gehouden wierdt te *Overveen*, buiten *Haarlem*, verscheen REAAL, nevens ongeveer vijfduizend zo mannen als vrouwen. Na 't eindigen der Preeke wierdt hij gezonden na *Amsterdam*, om te onderstaan, hoe het werk bij de Regeering aldaar wierdt opgenomen. Hier vernam hij, uit den mond van eenen ANTHONIS VAN HOUF, Vroedschap, doch der Hervorminge heimelijk toegedaan, dat een besluit was genomen, in gevalle de Preek voor de Stad wierdt gebragt, zich te zullen schikken
naar

naar de gelegenheid van zaaken. REAAL bragt deeze tijding aan zijne Vrienden te *Overveen*, en deedt daar door hunnen moed wakkeren. Te vooren hadt hij, nevens verscheiden anderen, gewapend eene Preek aangehoord, op de *Rietvink*, een veld buiten *Amsterdam*, volgens de toenmaalige gedaante der Stad, buiten de Haarlemmerpoort, aan het einde der tegenwoordige Haarlemmer Houutuinen. De reden van deezen toefsel, was, zo als de Leeraar openlijk verklaarde, naa de Preeke, „ om den aanloop van het geweld, dat hen dreigde, „ te wederstaan, en zich zelven, met alle de toehoorders, „ mannen en vrouwen, te beschermen.”

Bekend is de Beeldeforming te *Amsterdam*, zo wel als elders. De verstandigste Gereformeerden verfoeiden dien moedwil. Terwijl deeze, in de Oude Kerk, zijne schendige handen aan Beelden en Altaaren sloeg, bevondt zich REAAL daar omtrent. Geenen schijn willende hebben van eenig deelgenootschap in dat bedrijf, nam hij, met eenige anderen, gang na de Markt, en bleef 'er, geruimen tijd, op en neder wandelen. Onder dit alles groeide de oproer, en jekten veelen van de woeste bende de handen naar eene plondering van het Minderbroedersklooster, dat al lang, bij 't gemeen, in een kwaad blad gestaan hadt. De menigte, voor het Klooster, in merkelijken getale verzameld zijnde, verzogten Burgemeesteren aan REAAL en nog eenige andere voornaame Gereformeerden, zij wilden derwaarts gaan, en het volk tot bedaren brengen. In gevolge diens verzoeks begaven ze zich onder de woedende bende, en smeekten dezelve, met ongedekten hoofde, dat zij toch vertrekken wilde, met belofte, uit naam van Burgemeesteren, dat de Monniken nog dien zelfden avond uit het Klooster zouden vertrekken. Merkelijk gevaar zijns levens liep hier REAAL. Want zich stellende tegen het openflaan der Kloosterdeure, ware hij, van agteren, met een Opsteeker, doorstooten geweest, indien een ander den steek niet verzet, en hem gewaarschuwd hadde. REAAL begaf zich toen na huis.

Omtrent deezen tijd kwam Prins WILLEM DE I te *Amsterdam*. Nevens REINIER KANT, was nu LAURENS JAKOBSZOOM REAAL tot Gemagtigde der Gereformeerden aangesteld. De zaaken van deeze stonden thans een weinig gunstiger dan voorheen.

heen. Van 's Prinsfen tegenwoordigheid bedienden zich de Hervormden, tot het inleveren van een Verzoekschrift, om vrijheid van Geweeten en onbelemmerde oeffening van den Godsdienst. Het gevolg hier van was zeker Verdrag, 't welk, aan KANT en REAAL, in 't bijzijn van den Stadhouder, wierdt ter hand gesteld, en inhieldt eene aanwijzing der plaatzen, zo binnen als buiten de Stad, alwaar zij Godsdienstige zamenkomsten zouden mogen houden. Dit viel voor in den aanvang des Jaars 1567. Omtrent dien zelfden tijd hadt REAAL de hand in het bij een brengen van zekere somme gelds, ten behoeve van den Heere VAN BREDERODE, tot versterkinge en verzekeringe van de Stad *Viane*.

Meer en meer begonnen nu de Onroomschen, te *Amsterdam*, op de veilige oeffening van den Godsdienst bedagt te zijn. Ten dien einde diende een Verzoekschrift, op den zeventienden Maart des Jaars 1567 overhandigd. LAURENS JAKOBSZOOM REAAL was een der inleveraaren. Meer dan twee uren vertoefden deeze in het Torentje, bij Burgemeesteren, ernstig handelende over Geloofszaaken. Der optekeninge wel waardig is het gesprek, welk, bij deeze gelegenheid, tuschen eenen der Burgemeesteren, SIMON KLAAS COPS of COPPEZOOM, voorviel. Onder andere liet deeze zich tegen REAAL uit in de volgende bewoordingen: „LAURENS JAKOBS u had ik niet toe-
 „vertrouwd, dat gij u zelven zo verre in deeze zaak zoudt
 „hebben verlopen, hoewel ik, eer gij trouwde, wel wist
 „dat gij Lutherde. Dan 't verwondert mij dat uwe Schoon-
 „moeder u zulks toelaat, en 't doet mij van haarentwege wees
 „want wij zijn lange jaaren goede buuren geweest.” REAAL,
 den Burgemeester gehoord hebbende, gaf daar op het volgende
 antwoord: „Mijn Schoonmoeder, die mij in 't zoeken van
 „mijne zaligheid niet verhindert, doet als eene wijze Vrouw;
 „en 't ware dat uw Zoon JAN KOPS zijn loopen na den Over-
 „toom, om Delfs bier te drinken, naliet, zich ook ter preeke
 „voegde, een eerlijk en tuchtig leeven zot te leiden, (gelijk
 „zijnen staat wel zou betaamen) en zo ijverde om zijn eeuwi-
 „ge zaligheid, ik meen niet dat het mijn Heer de Burgemees-
 „ter zou willen verhinderen.” Eenigzins gramfoorig zeide
 hier op de Burgemeester: „Ik stond veel liever ten halze toe
 „ in

„in 't water”; en vervolgens REAAL met bedaardheid: „Al
 „zagt, Heer Burgemeester: de zaaken, hoope ik, zullen
 „zulk eenen keer neemen, dat de Burgemeesters nog al te
 „samen bij ons ter preeke zullen koomen.” De Burge-
 meester, thans zijn geduld ten einde, berst hier op uit in
 deeze onbescheidene taale: *Ik zat liever in 't Bordeel tus-
 schen zeven hoeren.*

Intuschen gingen de zaaken der Onroomschen te *Amster-
 dam* rugwaarts. Men hadt, ter handhaavinge van den Open-
 baaren Godsdienst, aanmerkelijke kosten gedaan, en zich hier
 door in schulden gestoken. Om deeze af te doen, hadt men
 elkander beloofd, bij eere en mannen waarheid, den honderd-
 sten penning hunner goederen te zullen opbrengen. Om deeze
 te ontvangen, was 'er ten huize van LAURENS JAKOBSZOOM
 REAAL een kist gesteld, met een gat in het dekzel, om 't geld
 daar door te werpen. Doch de geldzameling voldeedt niet
 aan de verwaginge. Veele Gereformeerden namen nu de
 vlugt, uit vreeze voor de Bloedplaktaaten. REAAL, hoewel
 buiten dien reeds beraaden om te vertrekken, wierdt, uit naam
 van Burgemeesteren, verzogt, zich voor eenen tijd aan kant
 te schikken, om te zien, welk eepen keer de zaaken wilden
 neemen. Dit verzoek bewoog REAAL om aan te houden op
 een eerlijk Getuigfschrift onder Stads Zegel, om hem tot een
 Vrijen Reisbrief te verstrekken. Het antwoord was, dat,
 om de menigte van bezigheden, aan Burgemeesteren zulks
 thans niet gelegen kwam, maar dat zij, op hunne eigen kost,
 het Geschrift zouden naazenden, indien REAAL hun meldde,
 werwaarts zijne reize strekte. Het antwoord was, *na Meden-
 blik.*

Door den nood der tijden geperst, verliet nu REAAL zijne
 Vaderstad. In 't maast van April des Jaars 1567, ging hij
 sloop in eene Boejer, met VRANK DE WAAL, MATTHYS JANS-
 ZOON en ADRIAAN KROMHOUT, met zijne Huisvrouw en een
 dogtertje van veertien jaaren. Gekoomen te *Medenblik*, wier-
 den ze aldaar gewaarshuwtd, dat 'er eenige Ruiters van *Alk-
 maar* in aantogt waren. Straks lieten ze zich, met een Har-
 ringfschuit, op de Ree roeien, vonden aldaar, nevens andere
 Schepen, met gevlugte goederen belaauden, een Karveeltje,
 heb-

hebbende alleen een kleinen Jongen aan boord. Nogthans zeideren ze voort tot onder *Wieringen*, daar de Schipper 's anderendaags bij hen kwam, en verhaalde, dat ze naauwlijks onder zeil geweest waren, of de Ruiters kwamen in hunnen herberg, om hen te zoeken. Zelf hadden ze in de Haven een Vaartuig gezogt, om hen naa te zeilen. Deeze, zeide REAAL, zouden het Vrijgeleide zijn, welk de Burgemeesters beloofd hadden, hem te zullen naazenden. Van onder *Wieringen* bragt de straks genoemde Schipper onzen REAAL met de zijnen na 't Eiland *Vlieland*, alwaar ze aan land traden. Hier bevonden ze zich in groote verlegenheid, alzo 'er Schuit, Schip noch Pink aan 't Eiland was, om hen verder voort te helpen. Daarenboven kwam 'er schrijven van Burgemeesteren van *Amsterdam* aan den Schout van *Vlieland*, inhoudende verzoek om zekere vier perfoonen, zijnde, volgens beschrijving, REAAL en de zijnen, in gevalle zij aldaar kwamen, aan te houden en in verzekering te neemen. De menschlievendheid van zekeren Burger van *Alkmaar* redde hen uit den nood. Deeze was ADRIAAN KORNELISZÖON, een Goudsmid, thans op *Vlieland* woonachtig, en, bij voorraad, het Schoutsampt waarneemende, alzo de Schout, voor weinige dagen, overleedert was. Hij hadt den *Amsterdamfchen* brief in handen gekreegen, vertroonde dien aan de *Vlugtelingen*, en taadde hun om te vertrekken. Straks was het uitzien na eenig Vaartuig. Eindelijk vonden ze eenen ouden *Krabbeschuit*, van drie lasten, die wel een half jaar in den grond hadt gelegen. In den nacht wonden ze deezen boven water, en staken 'er, 's anderendaags, mede van het Eiland. Doch het Vaartuig te lek zijnde om Zee te kunnen houden, wierdt men te raade, den seven te wenden na *Harlingen*. Een afschrikkend verschijnsel belette hun hier het landen; 't was dat van een Schip met *Krijgsvolk*, 't welk een ander aan boord lag: om naame-lijk, gelijk ze zedert vernamen, de Heeren VAN BATENBURG en andere Edelen gevangen te neemen. In weerwil van den toestand van hun Vaartuig, zetten ze thans koers na de *Wadden*. Hier slopten ze, zo goed hun doemlijk was, bij nacht, met het *Linnen*, welk zij bij zich hadden, de gaten van het kranke Schip. Naa veel zukkelens en gevaars kwamen ze

eindelijk, op den tweeëntwintigsten Maj des genoemden jaars, behouden te *Emden*, alwaar zij veelen hunner Medeburgenen vonden, die, naa hun vertrek, de Stad verlaaten hadden.

LAURENS JAKOBSZOOM REAAL vertoefde buitenslands, tot op de verandering van zaaken, in den Jaare 1578, te *Amsterdam* voorgevallen. Naa zijne wederkomst in het Vaderland bekleedde hij verscheiden aanzienlijke posten: van Schepen en Raad der Stad, Kapitein en vervolgens Kolonel der Burgerije, als mede van Raad ter Admiraliteit in *Zeeland*. Ter gelegenheid der komste van den Graave van LEICESTER te *Amsterdam*, in den Jaare 1587, de wagt hebbende bij de Regulierspoort, om den Graaf te ontvangen, hadt hij het hart vol zorgen, dewijl de vallende avond hem belette, de grootheid van 't gevolg te onderscheiden, en hij vreesde, dat de binnen trekkende stoet ligt te groot zijn konde voor de veiligheid der Stad. De onverzaagdheid van zijnen Serjant, WILLEM VAN BUIJ genaamd, redde hem uit die verlegenheid. Voor de eerste maal beklom LAURENS JAKOBSZOOM REAAL het Schepensgestoelte in den Jaare 1582, vervolgens in de Jaaren 1585, 1586, 1589 en 1590. Mischien zal hij niet lang daar naa overleeden zijn. De vermaarde JAKOBUS ARMINIUS hadt zijne dogter ter Echtgenoot.

Behalven de bovengemelden, vinden wij, op de Regeeringslijst van *Amsterdam*, van het Geslagt van REAAL, aangetekend de volgende perfoonen: BARTHOLOMEUS JANSZOOM REAAL, Rekenmeester, of Commisfaris van de Rekenkamer, in de Jaaren 1628 en 1629; Dr. FRANS REAAL, Schepen, in de Jaaren 1647, 1651, 1654, 1655, 1657 en 1658, Raad geworden in den Jaare 1659, Burgemeester, in den Jaare 1669, buitensijds, in de plaats van GERRIT HASSELAAR, die Schout was geworden; Dr. JAKOB JANSZOOM REAAL, Raad, in den Jaare 1623, als mede, in dat zelfde jaar, Schepen, en vervolgens in 1626 en 1628; JAN PIETERSZOOM REAAL, Schepen, in den Jaare 1579, Raad, in den Jaare 1603, en Burgemeester, in de Jaaren 1604 en 1612; JAN REAAL, Schepen, in de Jaaren 1723, 1726, 1727, 1731 en 1732; JEAN REAAL, Commisfaris, in den Jaare 1658; PIETER JANSZOOM REAAL, Schepen, in de Jaaren 1609 en 1618; PIETER REAAL, Raad, in den

Jaare

Jaare 1683, Schepen, in den Jaare 1685; REINIER REAAL JANSZ, Thefaurier Extraordinaris, in 1621 en 1632.

REDANUS, (PETRUS) of REIDANUS, een vermaard Geneesheer van de Zestiende Eeuwe, was gebooren te *Deventer*, welks Doorluchtig School, ten dien tijde, alomt vermaard was, en zeer veele geleerde Mannen uitleverde. Onder andere Werken ziet van hem het licht *Querela Medicinæ Dogmaticæ*, of Klage der Leerfellige Geneeskunde. De vermaarde JAKOBUS CURIO voegde daar nevens eene Zamenpraak, getijld *Hermotinus*.

Zie VAL. ANDREAS, *Bibl. Belgica*.

REEDE. (*Het Geslagt van VAN*) Gaarne gunnen wij, in ons *Woordenboek*, eene plaats aan aloude Vaderlandsche Geslagten. Zij strekken tot een sieraad der Nederlandsche Natie, en zijn een bewijs, dat het haar, zo min als andere volken, niet ontbreekt aan eenen volgrees van aanzienlijke takken, uit eenen zelfden Geslagtboom voortgesprooten. Onregt deden wij aan het Geslagt van VAN REEDE, indien wij het hier over 't hoofd zagen. Zo in oudheid als menigte van vermaarde Telgen behoeft het voor geene andere Vaderlandsche familiën te wijken. Men rekent het afkomstig uit *Munster*, en zich van daar door *Gelderland*, *Twente* en vooral het Sticht van *Utrecht* verspreid te hebben.

Te weeten, in het begin der Dertiende Eeuwe leefden FREDERIK, ARNOLD en GERARD VAN REEDE, broeders, dus genoemd naar een Vlek of Heerlijkheid in het gemelde Bisdom. Reeds in hunnen leeftijd moeten ze lieden van geen gering vermogen en aanzien geweest zijn, naardien men dezelve afzonderlijk, of allen te zamen, meermaalen vermeld vindt, bij plegtige verdragen, of andere onderhandelingen, tusschen Vorsten en Grooten van hunnen tijd. Heer FREDERIK komt voor, in den Jaare 1226, als een der Scheidsmannen, door GERARD VAN NASSAU, Graaf van Gelder en Zutphen, gekoozen, ter vereffeninge der oneenigheden, tusschen hem en OTTO VAN DER LIPPE, Bisshop van Utrecht, over eenige Goederen in *Sal-*

land gereezen. In dat zelfde jaar wordt hij nogmaals vermeld, als getuige, in zekere uitspraak, door den Pauslijken Gezant, tusfchen den gemelden Bifchop en FLORIS DEN IV, Graaf van Holland. Daarenboven ftondt hij, in 't volgende jaar, als getuige over de Vrijheden, door GERARD, Graaf van Gelder, aan de Opgezeetenen van de *Veluwe* verleend. Tien jaaren laater ondertekende hij, als getuige, eenen Brief, raakende eene Overeenkomst, tusfchen OTTO, Graaf van Gelder, en HENRIK VAN DEN BERG, wegens het regt van Voorspraak of Advokaatschap van de Kerk van *Embrik*. Alle de drie broeders ftonden, in den Jaare 1233, over den Brief, bij welken OTTO, Graaf van Gelder en Zutfen, aan de Stad Arnhem eenige Stedelijke Privilegien toeftondt. Nogmaals vinden wij hen gezamentlijk vermeld, in eenen Brief van den Jaare 1250, bij welken OTTO VAN GELDER zekere Gift, door zijne Voorouders, aan het Klooster Bethlehem, bij Deutekom gedaan, bekragtigde. Opmerkelijk is het, dat, in de twee laafte handelingen, FREDERIK in de tweede plaats genoemd wordt. 't Zij dat zijne broeders ongehuwd, of kinderloos zijn geflorven, zeker is het, dat Heer FREDERIK als de Stamvader des Geflagts vermeld wordt. Van hem zullen wij dan met onze berigten eenen aanvang maaken.

FREDERIK VAN REEDE hadt in huwelijk eene dogter uit het Geflagt van *Munfter*, en verwekte bij haar,

BITTER, *Heer van Reede*. In eenen ongedrukten Brief, van den Jaare 1260, bekent deeze, dat *Machtelt*, Weduwe van Steven van Munfter, en haar Zoon *Zweder*, voor 't Gerregt van Boekholt, ten behoeve van den Kommandeur en de Ridderf van het Duitfche Huis te Utrecht, aan hem hadden opgedraagen de goederen, op Raven, bij Utrecht, gelegen. Nogmaals wordt hij vermeld, in den Jaare 1274, als getuige, in zekeren ongedrukten Opdragsbrief. Heer BITTER was getrouwd met eene dogter des Graaven *van Loon*, en bij dezelfde Vader van

HENRIK, *Heer van Reede*. Volgens eenen onuitgegeeven Brief van den Jaare 1296, hadt deeze aan Reijnold, Graave van Gelder, opgedraagen het Huis van Nijenbeek, gelegen op de *Veluwe*. Zijne huisvrouw was *Christina van Romberck*, en deeze bij hem Moeder van

FRK.

ld,
nt,
raaf
ar,
varu
lietu
raa-
ler,
raak
frie
bij
n-
en
re
de
e-
t-
d-
s

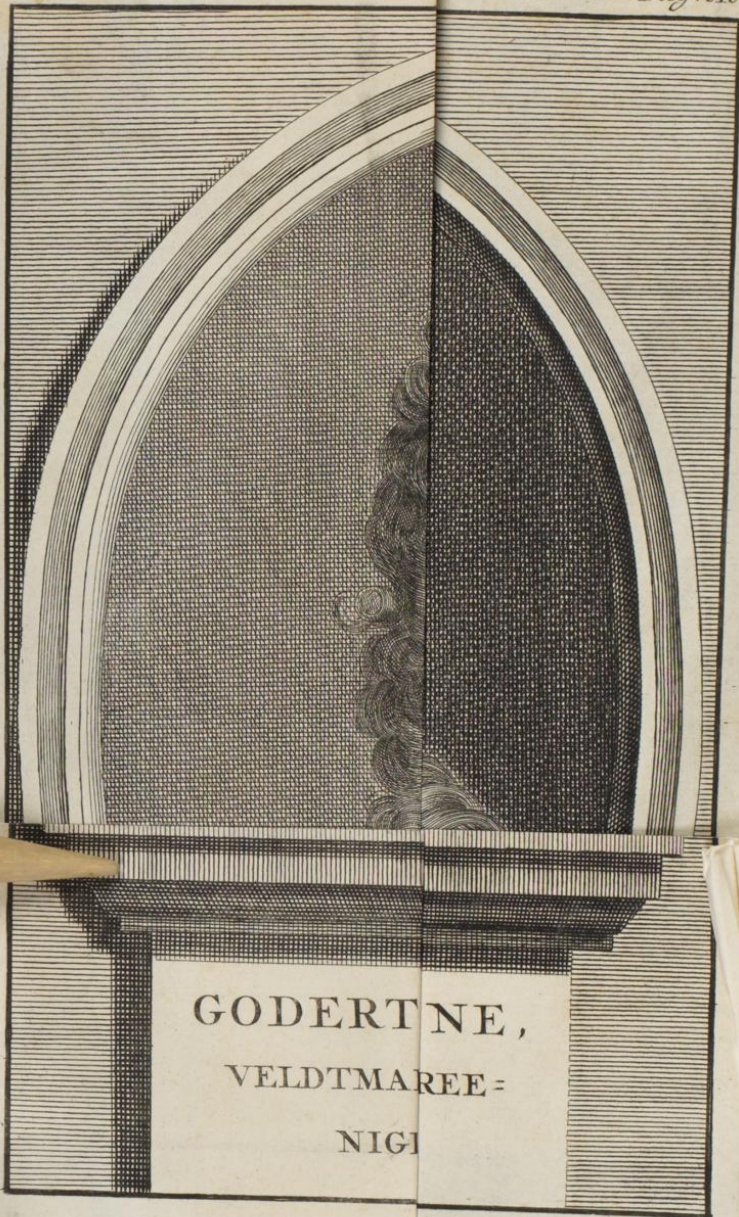

B. Raue sculp. del. 1719

GODERT GRAAF VAN ATHLONE,
VELDTMARSCHALK GENERAAL DER VEREE-
NIGDE NEDERLANDEN &c. &c. &c.

GODERTNE,
VELDTMAREE =
NIGI

Fa
ho M
Caha
Bri
va B
welte
ke, e
Echt
en a
bogr.
Ber
met
veld.
in zi
Wie
dopt
Nicht
ren
die vo
2.
3.
4.
Hob.
Nielv
Imma,
Gom
von Ru
2
firt, d
en van
en I
wa de
Fe wa

FREDERIK, *Heer van Reede*, getrouwd met eene dogter uit het Munstersch Geslacht van Gammekle, behalven eene dogter, *Catharina van Reede*, getrouwd met Roelof van Bevere.

BITTER, *Heer van Reede*, nam ter Vrouwe eene dogter van BERNT DROSTE, afkomstig uit het Munstersche, en verwekte bij haar:

1. *Goert, Heer van Reede*, gehuwd met Sibijlla Klenske, en bij haar Vader van

Catharina, Vrouwe van Reede, die vervolgens de Echtgenootte wierdt van Everd van Rhemen, tot Dravenhorst, en also de Heerlijkheid Reede aan het Geslacht van Rhemen bragt.

2. BERND VAN REEDE, die volgt.

3. *Frederik van Reede*.

BERND VAN REEDE, tradt in den echt, in den Jaare 1385, met Soldelina, eenige dogter van Goert, Heere van Saasveld, en van N. Klenske. Het Huis te Saasveld kwam aldus in zijn Geslacht. BERND was Vader van

HENRIK VAN REEDE, Heer van Saasveld; hij trouwde eene dogter van Goert van Thijs, Ridder, kocht het Huis Brandlicht, in het Sticht van Munster, en liet de volgende kinderen naa:

1. GOERT VAN REEDE, Heer van Saasveld en Brandlicht, die volgt.

2. *Goosfen van Reede*.

3. *Henrik van Reede*.

4. *Johanna van Reede*, getrouwd met Johan, Heer van Almelo. In den Jaare 1452 voorzagen deeze die van het Vriefsee van Handvesten; Heer *Henrik*, de Vader van Johanna, stontd daar over als getuige.

GOERT VAN REEDE, tradt in den echt met *Jutta*, of *Judith van Ruitenberg*, en verwekte daar bij:

1. ADRIAAN VAN REEDE, die volgt.

2. *Frederik van Reede*, getrouwd met Anna van Rossem, dogter van Jan, Heere van Rossem, Mijnerswijk, enz. en van Odeler van Zuijlen, Vrouwe van Nijvelt, Broekhuizen, enz. Naa 's Mans overlijden hertrouwde deeze met Fredrik van den Boetselaar, Zoone van Dirk van den Boetselaar, Heere van Schulenborg en ter Mollen.

H h h 3

ADRIAAN

ADRIAAN VAN REEDE, Heer van Saasveld en Brandlicht, was, in den Jaare 1497 en vervolgens, ten tijde van Fredrik van Baden, Bischof van Utrecht, beschreeven onder de Edeelen van het Landfchap Overijsfel, wegens Twente; als mede onder Bischof Frederiks opvolger. Die van Zwolle thans van den Bischof afgefallen zijnde, en zich onder de bescherming van den Hertog van Gelder begeeven hebbende, namen, op den tienden Julij des Jaars 1521, Heer ADRIAAN gevangen. Twee jaaren laater bekwam hij zijne vrijheid, ten koste van het Huis Saasveld, welk hij aan den Bischof opdroeg. In den Jaare 1527 wordt hij vermeld als een der Geheimraaden van HENRIK VAN BEYEREN, Bischof van Utrecht. Daarenboven bekleedde hij den post van Huis-Maarschalk bij eenige der Utrechtsche Kerkvoogden. Bij zijne huisvrouw *Lucia van Goor*, dogter van Jan van Goor, Heere van Heel, en van Johanna, dogter van den Burggraave van Montfoort, verwekte hij de volgende kinderen:

1. GOERT VAN REEDE, Heer van Saasveld, die volgt.
2. *Lucia van Reede*.
3. *Agnes van Reede*, getrouwd met Menso van Heiden, tot Astrup, in het Sticht van Osnabrugge.
4. *Maria van Reede*, gehuwd met Herman van Westerhold, tot Koppel, in het Sticht van Munster.
5. *Johan van Reede*, Drost van Haaxbergen, Diepenhem en Laaghe, in den Jaare 1549 en vervolgens.
6. *Botter van Reede*, Kanunnik te Utrecht.
7. Eene dogter *N. N.*
8. HENRIK VAN REEDE, Heer tot Brandlicht. Naa de opgave der naakoomelingen van zijnen oudsten broeder, zal van deezen breeder gesproken worden.

GOERT VAN REEDE, Heer van Saasvelt, gebooren in de maand September des Jaars 1516, bekleedde het ampt van Hoofdschout van Utrecht, zints de maand October des Jaars 1555 tot in de maand April des Jaars 1564, wanneer hij daar van vrijwilligen afstand deedt. Intusschen wierdt Heer GOERT met de Ridderhoffstad *Amerongen* beleend, en, uit dien hoofde, in de Ridderfchap des Lands van Utrecht beschreeven. In den Jaare 1544 was hij in den echt getreden, met *Geertruid van*

van Nijenrode, dogter van Ernst van Nijenrode, Heere van Zuilestein, en van Margareta van Renesfe. Ingevolge diens Huwelijks wierdt Heer GOERT insgelijks beleend met de Ridderhoffstad Zuilestein, in den Jaare 1558; hij wierdt, in den Jaare 1580, door aankoop, eigenaar van de Ridderhoffstad ter Horst, of Nederhorst. In den Jaare 1584 was hij een der Gemagtigden, door 's Lands Staaten benoemd, om met HENRIK DEN III, Koning van Frankrijk, over de Opdragt der Nederlanden aan zijne Majesteit te handelen. Terwijl de Gezanten, die de reize te Zee doen zouden, in den Briele op eene gunstige gelegenheid wagtten, wierdt Heer GOERT onpasselijk. Hij keerde dan te rug, en overleedt, op den negentienden April van het volgende Jaar 1585. Bij zijne Huisvrouw, die hem bijkans twintig jaaren overleefde, hadt hij de volgende kinderen verwekt:

1. *Gijsbert van Reede*, ongehuwd in Italie overleeden.
2. ADRIAAN VAN REEDE, Heer van Saasvelt, die volgt.
3. FREDERIK VAN REEDE, Heer van Amerongen, volgt insgelijks.
4. *Johanna van Reede*, getrouwd met Jan van den Bongaart, Zoone van Bernd, Heere van Bongaart, ter Lucht, enz. en van Elizabeth Turk, Vrouwe van Nijenrode.
5. *Maria van Reede*, gehuwd, in den Jaare 1600, met Bernd, Heere van Bongaart, broeder van den Man van haare Zuster.
6. *Lucia van Reede*, getrouwd, eerst met Adolf van Rechteren, Zoone van Johan van Rechteren en van Agnes van der Clooster; vervolgens met Floris Hartard van den Boetselaar, Heere van Odekirchen, Zoone van Floris van den Boetselaar, Heere van Karnis, en van Odilia van Flodorp, Vrouwe van Odekirchen.
7. *Johan van Reede*, ongehuwd in Frankrijk gestorven.
8. *Bernd van Reede*.
9. GERARD VAN REEDE, Heer van Nederhost, van wien, naa zijne twee ouder broeders, zal gesproken worden.
10. *Alijd van Reede*, Vrouwe van Zuilestein, getrouwd, in den Jaare 1586, met Thomas Maria Wingfeld, Ridder, Heere van Grenu, een Engelsch' Kolonel.
11. *N. N.* een Zoon, jong gestorven.

Hhh 4

ADRIAAN

ADRIAAN VAN REEDE, Heer van Saasveld, is geweest Groot-hofmeester van ERNST VAN BEYEREN, Prins-Bischof van Luik. Hij nam ter Vrouwe *Anna van Duras*, Weduwe van Enatten, en verwekte bij haar deeze kinderen:

1. GERARD VAN REEDE, Heer van Saasvelt, van wien straks nader.

2. *Willem van Reede*, Heer van Heurm, Teijchele-rijen, enz. getrouwd met Maria van Cortenbach, en Vader van de volgende kinderen:

a. *Maria Catharina van Reede*, gehuwd aan François Philippe d'Ive, Heere van Soije en Godion.

b. *Veronica van Reede*, Kloosterjuffer in het Keizerlijk Sticht te Borchet.

c. *Maria van Reede*, insgelijks Kloosterjuffer.

d. *Adriana van Reede*, Geestlijke in het Klooster te Herkenrode.

e. *Margareta van Reede*, Kanunnikesse van St. Maria, te Keulen, getrouwd met Ivo van Hoen van Chatiel, Heere van Stokkum.

f. *Margareta van Reede*, Geestlijke in het Klooster te Mijlen.

3. *Godard Adriaan van Reede*, Heer van Printhaghen; hij was Edelman van de Kamer van den Prins-Bischof van Luik, en Groot-Drofsaart van het Graafschap van Loon. Zijne Echtgenootte was Maria van Merode, en hij bij dezelve Vader van:

a. *Margareta Isabella van Reede*, getrouwd met Ferdinand van Lijnden, Baron van Froidcourt, Zoone van Karel Ernst van Lijnden, Groot-Hofmeester van den Prins-Bischof van Luik en Gouverneur van Franchimont.

b. *Maria Johanna van Reede*, Geestlijke in het Klooster van Herkenrode.

c. *Johanna Eleonora van Reede*, getrouwd met Johan van Heijnsdale, Heere van Wikveld en Wechmaal.

d. *Anna Françoise van Reede*, Kloosterjuffer te Vrouwendaal, bij Hoi.

e. *Barbara Robertina van Reede*, Geestlijke in het straks genoemde Klooster.

f. *Maxi-*

f. *Maximiliaan van Reede*, Geestlijke in het Klooster *Paix de Dieu*.

g. *Machtelt van Reede*, Geestlijke te Mijlen, bij St. Truien.

4. *Ernestina van Reede*.

5. *Lucia Margareta van Reede*.

GERARD VAN REEDE, Heer van Saasvelt, nam ter Vrouwe, in den Jaare 1609, *Maria van Wijhe*, Vrouwe van Herne, Nijenrode en ter Lucht, en verwekte de volgende kinderen:

1. *Anna Margareta van Reede*, getrouwd, eerst, met Robbert d'Mijenteau, Heere van Ochem, Paire, enz. wiens moeder was Anna van Groesbeek; naderhand, met Albert Eugene de Lanoij, Baron van Clervaux, d'Enerij, Heere van Wermerange, Bletange, Bolland, Zuilemont, Trembleur, Kapitein.

2. *Joachim van Reede*, Heer van Saasvelt, getrouwd met eene dogter uit het Geslacht van Spies van Heinsberg, bij welke hij verwekt heeft eenen Zoon, *Gerard Adriaan van Reede*, Heer van Saasvelt, en, naa het overlijden van zijne Grootmoeder, ook Heer van Nijenrode, en gehuwd met eene dogter uit het Geslacht van Drost.

3. *Cornelia Agnes van Reede*, Kanunnikesse te Nivelle.

4. *Reinard Adriaan van Reede*, Heer van Herne, Drost van 't Land van Ravestein; getrouwd met Anna van Lijnden, dogter van Dirk van Lijnden, Baron van Hemmen, Heere van Blitterswijk, en van Heilwig Vijch.

5. *Bernardina van Reede*, Kanunnikesse te Nivelle.

FREDERIK VAN REEDE, Heer van Amerongen, boven vermeld, als de Zoon van *Goert van Reede* en *Geertruid van Nijenrode*, gebooren op den veertienden Julij des Jaars 1550, wierdt Kanunnik in het Kapittel ten Dom, te Utrecht, in de maand September des Jaars 1564, en deedt afstand van zijne Kanunnikdije, in de maand October des Jaars 1594. In de maand Junij des Jaars 1597 wierdt hij beschreeven in de Ridderchap des Lands van Utrecht. Hij is tweemaal getrouwd

geweest: eerst met *Kornelia van Oostrum*, dogter van Johan van Oostrum en van Maria van Oostrum, in den Jaare 1600 overleeden; vervolgens, in den Jaare 1610, met Catharina van Mervelt, Weduwe van Bartholomeus van Waal, Heere van Moersbergen, dogter van Adolf, Heere van Mervelt, en van Johanna van Dorth. Heer FREDERIK overleedt in de maand Julij des Jaars 1611, hebbende verwekt, bij zijne eerste Huisvrouw:

1. GODARD VAN REEDE, Heer van Amerongen en Ginkel, die volgt.

2. *Dirk Adolf van Reede*, Geestlijke.

3. *Geertruid van Reede*, getrouwd met Henrik van Brederode, Heer van den Bolle, Drost van Ameiden.

4. *Margareta Maria van Reede*, Kloosterjuffer in het Adelijk Klooster van Oudwijk, bij Utrecht.

5. *Ernst van Reede*, Kapitein, en vervolgens Maarschalk van Eemland, in het Sticht van Utrecht, gehuwd met Kornelia van Renesse van Wilp, dogter van Johan van Renesse, Heere van Wulven en Wilp, en van Hester van Hattum, en bij haar Vader van

a. *Frederik van Reede*, getrouwd met eene dogter uit het Geslacht van ter Beek, bij welke hij twee Zoonen verwekte.

b. *Hester Willemina van Reede*.

c. *Kornelia van Reede*, eerst getrouwd met N. N. van Camons, Heere van Vuren, vervolgens met N. N. van Bronkhorst, Heere van Hulsdén.

GODARD VAN REEDE, Heer van Amerongen en Ginkel, beschreeven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht, en in den Jaare 1641 Afgevaardigde in het Leger der Algemeene Staaten. Terwijl hij dien last bekleedde, wierdt hij ziek, en na Bergen op den Zoom gevoerd zijnde, overleedt aldaar, in de maand October des gemelden jaars, in den ouderdom van bijkans negenënveertig jaaren. Bij zijne Huisvrouw *Anna van den Boetselaar van Fautenburg*, die vervolgens nevens hem te Amerongen begraven wierdt, hadt hij verwekt:

1. *Frederik Adolph van Reede tot Amerongen*, Kanunnik van den Dom te Utrecht, en Kornet, tradt in 't huwelijk met *Ernestina van den Boetselaar*, Vrouwe van Fautenburg, dogter van

van Rutger van den Boetselaar, Heere van Fautenburg, en van Beatrix Mulert. Hij overleedt zonder kinderen, in 't vierentwintigste jaar zijns onderdoms. Zijne Weduwe hertrouwde, zedert, met Antoni van Haarfolte, Heere van Herxen.

2. *Kornelia Elizabeth van Reede tot Amerongen*, gehuwd, in den Jaare 1633, met Philebert van Tuil van Serooskerken, Heere van Wulven, Serooskerken, enz. beschreeven in de Ridderchap des Lands van Utrecht, en in de maand Januarij des Jaars 1661 overleeden. Zijn Lijk wierdt begraven te Amerongen, met deeze zestien Kwartieren en het volgende bijschrift.

TUIL VAN SEROOSKERKEN. VAN EYNDE. WYNGAARDEN. ZUILEN
VAN NYVELD.

MICAULT. WELLE VAN CATS. SPRUIT. SONNEVELD.

SANDELYN. BRIMEU. CROESING. CRUININGEN.

VAN DE WERVE. CUIK. BOURBONNOIS. TEILINGEN.

Hier onder leyd het stof en d'asche

Van d'Edele PHILIBERT VAN TUIL,

Hy was voor land en kerk een kop're zuil.

Zijn ziel, in Christus bloed gewasche,

Leeft eeuwig en blyft onverdurven.

Soo deugt, en trouw, en dapperheit van geest

Had schend-vry van de bleke doodt geweest,

Heer PHILIBERT waar nooit gestorven.

O. 7 Jan. 1661.

Zijne Huisvrouw, gestorven in den Jaare 1666, legt te Houten begraven, met de volgende zestien Kwartieren en Bijschrift.

REEDE. GOER. BOETSelaar. SMULLENIK.

NYENRODE. RENESSE. SCHENK. REBERSRUIT.

OOSTRUM. ABKOUDE VAN MEERTEN. MEERVELDT. LANGEN.

OOSTRUM. SPRUIT VAN KRIEKENBEK. DORTH. HESWYN.

Vrouw Cornelia Elizabeth van Reede tot Amerongen,
Vrouwe Douariere van Wulven, Serooskerken, &c.

O. 23 Aug. 1666.

3. *Anna*

3. *Anna Walburg van Reede tot Amerongen*, gehuwd, in den Jaare 1645, met Johan van Tuil van Serooskerken, Heere van Soelekerke, Philipsland, enz. Zoone van Arend van Tuil van Serooskerken, Heere van Soelekerke, en van Catharina Ockerfen. Zij overleedt te Zierikzee, haare Geboorteplaats, in 't einde van het Jaar 1661, in haar vijfenveertigste jaar, en wierdt te Amerongen begraaven.

4. *Catharina van Reede van Amerongen*, eerst getrouwd met Arend van Randwijk, Ritmeester, en naderhand met Karel Alexander van Berk, bij welken zij in het Kraambedde storf, in de maand November des Jaars 1651.

5. GODARD ADRIAAN, Baron van Reede, Vrijheer van Amerongen, die hier naa volgt.

6. *Geertruid van Reede van Amerongen*, ongehuwd overleeden.

7. *Margareta Maria van Reede van Amerongen*, insgelijks ongetrouwd gestorven.

GODARD ADRIAAN, *Baron van Reede, Heer van Amerongen*, Ridder van de Orde van den Olifant, in Januarij des Jaars 1642 Maarschalk geworden van de Stad en den Lande van Montfoort, in het Sticht van Utrecht, doch straks daar op van dien post afstand gedaan hebbende, wierdt in de maand Maart van dat zelfde jaar beschreeven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht, en van wegen dezelve afgevaardigd ter Vergaderinge van de Algemeene Staaten in 's Hage. Naadat hij, in den Jaare 1655, een Gezantschap in Deenemarke hadt waargenomen, vertrok hij, in de zelfde hoedanigheid, na Spanje. Tweemaal deed hij, zedert, eenen keer na Deenemarke, in de Jaaren 1665 en 1667, de laatste reize om de uitrusting van veertig Oorlogschepen te bevorderen, waar in hij gedeeltelijk slaagde. In den Jaare 1672 eene Commissie aan het Berlijner Hof, bij den Keurvorst van Brandenburg, hebbende waargenomen, zonden hem de Algemeene Staaten wederom derwaarts, in den Jaare 1679, om den Keurvorst af te trekken van vijandelijke bedoelingen tegen den Staat. De Heer van REEDE vertoefde thans een geruimen tijd aan dat Hof. Gedurende zijn verblijf betoonde hij zijnen ijver voor de belangen van den Vaart der Nederlanders op de Kust van Afrika,

rika, ter gelegenheid dat de Keurvorst een plan beraamd hadt, om eene Afrikaansche Maatschappij te Embden op te rigten. Ondanks zijne hooge jaaren, naa zijne wederkomst van Berlijn, aanvaarde de Heer van Reede van nieuws een Gezantschap na Deenemarke, vóór of in den Jaare 1690. In het volgende jaar bewerkte hij aldaar een Verdrag van Koophandel, tuschen den Koning van Groot-Britannie en de Algemeene Staaten aan de eene zijde, en den Koning van Deenemarke aan den anderen kant. Hij overleedt, niet lang daar naa, te *Kopenhagen*, op den negenden October des Jaars 1691, in den ouderdom van zeventig jaaren. Het Lijk wierdt met een Oorlogschip herwaarts gevoerd, en te Amerongen begraven. Bij zijne Echtgenootte, *Margareta Turnor*, liet hij geene kinderen naa, behalven

GODARD, Graaf van Athlone, Baron van Reede, Ginkel en Agrim, Vrijheer van Amerongen, Heer van Lievendaal, enz. Ridder van de Orde van den Olifant, Landcommandeur van de Balije der Duitsche Orde te Utrecht, Veldmaarschalk van de Legers van den Staat der Veréénigde Nederlanden, Gouverneur van de Provincie van Utrecht, en Dijkgraaf van den Lekkendijk bovendams. Daarenboven wierdt hij, in de maand April des Jaars 1674, door Prins WILLEM DEN III, beschreeven in de Ridderchap des Lands van Utrecht, doch nam eerst zitting naa zijns Vaders overlijden; ruimende, naa verloop van etlijke jaaren, zijne plaats in voor zijnen oudsten Zoon. Hij verzelde Prins WILLEM DEN III op deszelfs overtocht na Engeland, en deedt aan denzelven geene kleine diensten, onder andere door het behaalen van aanzienlijke voordeelen, op de vijanden, in Ierland, 't welk, door zijn beleid, voornaamelijk, tot onderwerping genoodzaakt wierdt. Koning WILLEM erkende 's Mans verdienste, door het schenken van de tijtels van *Graaf van Athlone* en *Baron van Agrim*. Het Parlement van Ierland begiftigde hem, daarenboven, met eenige landerijen. Toen de Franschen, in den Jaare 1702, eenen toeleg maakten om Nieuwmegen te verrasfen, noodzaakte hij dezelve, van hun voorneemen af te zien. Heer GODARD was gehuwd met *Ursula Philippota van Raasveld*, Vrouwe van Middagten, Hervelt, Rouenburg, Nienburg, enz.
dog-

dogter van Reinier van Raasveld en Margareta van Leefdaal. Hij overleedt te Utrecht, in de maand Februarij des Jaars 1703, wierdt te Amerongen begraven, en liet de volgende kinderen naa:

1. *Margareta*, Baronesse van Reede tot Amerongen, getrouwd met Johan Henrik van Ifendoorn van Blois, Heere van Kannenberg, Kolonel van het Stichtsche Regiment te paerd, gefneuveld, in den Slag van Ekeren, op den dertigsten Junij des Jaars 1703.

2: *FREDERIK CHRISTIAAN*, Graaf van Athlone, Baron van Reede en Agrim, Vrijheer van Amerongen, Ginkel en Elst, Heer van Lievendaal, Lieutenant Generaal over de Ruitery van den Staat der Veréénigde Nederlanden, Gouverneur van de Stad Sluis en onderhoorige Steden en Sterkten in Staats-Vlaanderen, en, zints den vrijwilligen afstand van zijnen Vader, in de maand December des Jaars 1701 beschreeven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht. Hij overleedt te Sluis in Vlaanderen, op den vijftienden Augustus des Jaars 1719, het eenënvijftigste jaar zijns ouderdoms, en wierdt te Amerongen begraven, naalaatende, bij zijne Echtgenootte, *Henrietta van Nasfau tot Zuilenstein*, dogter van Willem van Nasfau, Graave van Rochefort, Heere van Zuilestein en Wagstein, de volgende kinderen, van welke de naakoomelingen nog heden, in het Sticht, met luister bekend zijn:

a. *Godard Atriaan*, Graaf van Athlone, Baron van Reede en Agrim, Vrijheer van Amerongen, Ginkel en Elst, Heer van Lievendaal.

b. *Frederik Willem*, Baron van Reede tot Amerongen.

c. *Urselina Christina Reinira*, Baronesse van Reede tot Amerongen.

3. *Anna Ursula*, Baronesse van Reede tot Amerongen, getrouwd met Dirk Wolter van Lijnden, Baron van Hemmen, Heere van Blitterswijk, Amptman, Regter en Dijkgraaf tusfchen Maas en Waal.

4. *Reinira*, Baronesse van Reede tot Amerongen.

5. *Jacoba*, Baronesse van Reede tot Amerongen, getrouwd met N. N. Corswaren, Graaf van Nijlle, Brigadier in dienst der Algemeene Staaten.

6. *Go-*

6. *Godard Adriaan*, Baron van Reede, Heer van Herreveld, bōschreeven, wegens het Kwartier van de Veluwe, in de Ridderſchap van Gelderland, Landdrost van de Veluwe, Lieutenant Opperjaagermeester van Gelderland, Ridder van de Duitſche Orde in de Balije van Utrecht, en, als zodanig, Kommandeur te Maasland. Hij was getrouwd met Maria van Nasſau tot Zuileſtein, zuster van zijns broeders Echtgenoot, en liet bij zijnen dood, voorgevallen op den tweeden Maj des Jaars 1730, de volgende kinderen naa:

a. *Ursulina Philippina*, Baronnesse van Reede tot Herreveld, gehuwd, in den Jaare 1730, met François van Randwijk, Heere van Beek, Lieutenant Kolonel van een Regiment Voetvolk in dienst van den Staat.

b. *Willemina*, Baronesse van Reede tot Herreveld.

c. *Godard Adriaan*, Baron van Reede tot Herreveld.

7. *Agnes*, Baronnesse van Reede tot Amerongen, gehuwd met Johan Philips Christoffel, Baron van Keppel tot Stoevelaar, van wegens het Kwartier van Twente, in den Jaare 1712, beschreeven in de Ridderſchap van Overijsfel.

8. *Willemina*, Baronnesse van Reede tot Amerongen, ongetrouwd overleeden.

9. *Reijnhard*, Baron van Reede, Heer van Ginkel, Middagten, Zuilenburg en Rouenburg, Burgman tot Nienburg, Ridder van de Malteefer Orde, en Kommandeur te Werden, Generaal Majoor van de Ruitery en Generaal Kwartiermeester der Legers van den Staat, Kolonel onder het Stichtſche Regiment Paerdevolk, Gouverneur van Venlo en onderhoorige Forten, Kanunnik in het Kapittel ten Dom te Utrecht, en Proost van Elst.

10. *Willemina*, Baronnesse van Reede tot Amerongen, ongehuwd gestorven.

11. *Jakob*, Baron van Reede tot Amerongen, Kapitein ter Zee, in de maand Augustus des Jaars 1724, ongetrouwd overleeden.

12. *Willem*, Baron van Reede tot Amerongen, Kapitein onder het Voetvolk, ongehuwd gefneuveld, op den drieëntwintigſten Augustus des Jaars 1706, in het beleg van Menen.

13. *Hes-*

13. *Hester*, Baronesse van Reede tot Amerongen, getrouwd met den Heer van Asbeek.

14. *Dorothea*, Baronesse van Reede tot Amerongen.

GERARD VAN REEDE, Heer van Nederhorst, op N°. 9. vermeld onder de kinderen van GOERT VAN REEDE, Heere van Saasveld, wierdt Kanunnik ten Dom te Utrecht, op den vijftienden October des Jaars 1575, en in de maand Maij des Jaars 1595 beschreeven onder de Geëlligeerden, ter Vergaderinge van de Staaten des Lands van Utrecht. Hij deedt daar van afstand in de maand November des Jaars 1611, en is niet lang daar naa overleeden. Bij zijne huisvrouw, *Machtelt van Diest*, dogter van Jan van Diest, was hij Vader van

1. *Johanna van Reede van Nederhorst*, Abdisse van het Klooster te Mariendaal, bij Utrecht.

2. *Lucia van Reede van Nederhorst*, getrouwd, in de maand Augustus des Jaars 1616, met Ernst van Abeoude van Meerten, Schout van Amersfoort, Drost van Vianen, en Kapitein. Zij stierf kinderloos, in de maand October 1635.

3. *Regina van Reede van Nederhorst*, getrouwd, in den Jaare 1616, met Hugo van Zuilen van Nijvelt, Zoone van Amelis van Zuilen van Nijvelt en van Catharina van Blois van Treslong.

4. *Margareta van Reede van Nederhorst*, in April 1611 gehuwd met Henrik Zoudenbalch, Dijkgraaf van den Lekken-dijk bovendams.

5. GODARD VAN REEDE, Heer van Nederhorst, enz. die volgt.

6. ERNST VAN REEDE, Heer van Vuersche en Drakestein; van deezzen zal in 't vervolg gesproken worden.

7. *Geertruit van Reede van Nederhorst*, gehuwd, in den Jaare 1612, met Dirk van der Does van Noordwijk, Heere van Bergestein, Zoone van Jan van der Does, Heere van Noordwijk, beschreeven in de Ridderchap des Lands van Utrecht. Zij overleadt, in hoogen ouderdom, in den Jaare 1684.

8. *Maria van Reede van Nederhorst*.

8. JOHAN

9. *Johan van Reede*, Heer van Renswoude, van wien, agter zijne twee gemelde broeders, nader verflag zal gedaan worden.

10. *Sara van Reede van Nederhorst*, getrouwd, in den Jaare 1622, met *Adriaan van Rossem*, Kapitein van eene Kompagnie Voetvolk en Maarschalk van het Overficht van Utrecht.

11. *Elizabeth van Reede van Nederhorst*, ongehuwd overleeden.

12. *Anna Maria van Reede van Nederhorst*, eerst getrouwd met *Thomas Williams*, een Engelsch' Edelman, daar naa met *Maurice de la Baije*, Ridder, Baron van Theijl, Heere van Ninée, Pont sur Vaune, enz. Kapitein van eene Kompagnie Voetvolk.

13. *Beernt Adolph van Reede tot Nederhorst*, Edelman van Prinsse Fredrik Henrik, daar na Maarschalk van Eemland, in het Sticht van Utrecht. Bij zijne Echtgenootte *Constantia Magnus* was hij, bij zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare 1667, Vader van

a. *Gerard van Reede*, getrouwd met *Geertruid* van der Mark.

b. *Jakob van Reede*, Kapitein, getrouwd met *Kornelia Gisberta Botter* van Snellenberg, dogter van *Philips Botter* van Snellenberg, Heere van Maarfenbroek en Boelestein.

c. *Machtelt van Reede*, getrouwd met *Huibert Vork* van Lijnden, Kapitein.

d. *Elizabeth van Reede*.

e. *Petronella van Reede*.

f. *Pieter van Reede*.

g. *Anna van Reede*, getrouwd met *N. N.* van de Perre.

h. *Godard van Reede*.

i. *N. N.* overleeden in 1638.

GODARD VAN REEDE, Heer van *Nederhorst*, *Kortehoef*, *Vreeland*, *Overmeer*, Zoon van Heere *GERARD VAN REEDE*, N. 5. vermeld, gebooren 30 September 1588, wierdt Kanunnik ten Dom van Utrecht in den Jaare 1600, doch deedt 'er afstand van in den Jaare 1618. Kort daar naa wierdt hij beschreeven onder de *Ridderschap 's Lands van Utrecht*, en nam

als zodanig zitting in de Vergadering der Algemeene Staaten, Op de Vredehandeling te Munster, in den Jaare 1646, verscheert hij als een der Gevolmagtigden van hun Hoog Mogenden, en overleedt op den vijftwintigsten Junij 1648. Hij is tweemaal getrouwd geweest; eerst met *Emerentiana Oom van Wijngaarden*, dogter van Gerrit Oom van Wijngaarden; vervolgens met *Catharina van Utenhoven*. Het laatste huwelijk was onvrugbaar; doch in 't eerste hadt hij de volgende kinderen verwekt:

1. *Machtelt van Reede tot Nederhorst*, getrouwd, in 't Jaar 1640, met Beernt van Oostrum, Heere van Broekhuizen, beschreeven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht.

2. *Sandrina van Reede tot Nederhorst*, in den Jaare 1644 gehuwd aan Ansem Boll, Heere van Rijmstein, Hoofdschout der Stad Utrecht, en gestorven in den Jaare 1697.

3. GERARD VAN REEDE, Heer van Nederhorst, die hier naa zal volgen.

4. *Maria van Reede tot Nederhorst*, getrouwd met David van Zuilen, Heere van Natewisch, beschreeven in het Lid der Edelen 's Lands van Utrecht.

5. *Hendrina van Reede tot Nederhorst*, ongehuwd overleeden.

6. *Margarcta van Reede tot Nederhorst*, getrouwd met haaren Neeve GERARD VAN REEDE, Heere van Vuersche en Drakestein, die hier naa zal volgen.

7. *Frederik Henrik van Reede tot Nederhorst*.

8. *Emerentia van Reede tot Nederhorst*, eerst getrouwd met Jakob van Zuilen van Natewisch, en naderhand met Huibert Vonk van Lijnden, Heere van Tollenberg.

GERARD VAN REEDE, Heer van Nederhorst, Korteboef, Vredeland, Overmeer, Horstweert, enz. in den Jaare 1644 Kanunnik van de Kerk van Oud-Munster te Utrecht, en in den Jaare 1648 beschreeven onder het Lid der Geëlligeerden 's Lands van Utrecht. Tweemaal is hij getrouwd geweest: eerst, in den Jaare 1649, met *Anna Elizabeth van Lokhorst tot Zuilen*, dogter van Adam van Lokhorst, Heere van Zuilen, Westbroek, enz. en van Zwana van Ledenberg; vervolgens, in den Jaare 1657, met Agnes van Reede tot Drakestein, zijne volle Nicht, dogter van ERNST VAN REEDE, die straks zal volgen. Hij overleedt,

leedt, in den Jaare 1670, nalaatende, bij zijne eerste Echtgenootte,

Anna Elizabeth van Reede tot Nederhorst, Vrouwe van Zullen, Westbroek, Zwesereng, enz. gehuwd, in den Jaare 1665, met Henrik Jakob van Tuil van Serooskerken, Zoone van René van Tuil van Serooskerken, Heere van Stavenisse, Rijnhuizen, enz. en van Agnes van Reede tot Drakestein, en beschreeven, in den Jaare 1667, in het Lid der Edelen 's Lands van Utrecht. Zij overleedt in den Jaare 1682.

ENRST VAN REEDE, Heer van Vuersche en Drakestein, onder de kinderen van Heere GERARD VAN REEDE, Heere van Nederhorst, N. 6. vermeld, wierdt, in den Jaare 1619, Lieutenant Houtvester 's Lands van Utrecht, en, drie jaaren laater, Maarschalk van het Overkwartier van het Sticht; van welken post hij, egter, in den Jaare 1625, vrijwilligen afstand deedt, en van den eersten in het volgende jaar. Naderhand kocht hij de Ambagtsheerlijkheid van de Vuersche en de Ridderhoffstad Drakestein, en wierdt daar mede beleend in den Jaare 1634. In 't einde van zijn leeven, 't welk inviel in den maand October des Jaars 1640, hadt hij zitting in 't Kollegie ter Admiraliteit te Amsterdam. Zijne Echtgenootte was *Elizabeth van Utenhove*, dogter van Antonij van Utenhove, Heere van Rijnestein, en van Agneta van Renesse van Baar, en hij bij haar Vader van de volgende kinderen:

1. GERARD VAN REEDE, Heer van Vuersche en Drakestein, die volgt.

2. *Maria van Reede tot Drakestein*, in 1630 overleeden.

3. *Agnes van Reede tot Drakestein*, eerst getrouwd, in den Jaare 1636, met René van Tuil van Serooskerken, Heere van Rijnhuizen, Tienhoven, Stavenisse, enz. Zoone van Henrik van Tuil van Serooskerken en van Jacoba Oom van Wijngaarden tot Beerthuizen, beschreeven in het Lid der Edelen 's Lands van Utrecht, en van wegens hetzelfde afgevaardigd ter Vergaderinge van de Staaten Generaal; vervolgens, in den Jaare 1657, met haaren Neef *Gerard van Reede*, Heere van

Nederhorst, boven vermeld. Zij overleedt in de maand Maïj des Jaars 1692.

4. *Johan van Reede van Drakestein*, Vaandrig in dienst van den Staat, ongehuwd gestorven.

5. *Machtelt van Reede van Drakestein*, getrouwd, in den Jaare 1642, met Bartholomeus van Panhuis, Heere van Voorn, Hooftschout der Stad Amersfoort, en President van het Hof van Utrecht.

6. *Frederik van Reede van Drakestein*, Kapitein, in een gevegt tegen de Portugeezen, in den Jaare 1649, in Brazil, ongehuwd gefneuveld.

7. *Margareta van Reede van Drakestein*, in den Jaare 1652, ongehuwd overleeden.

8. *Anthoni van Reede van Drakestein*, zijnde geweest Pagie bij den Prins van Oranje.

9. *Maria van Reede van Drakestein*, gehuwd, in den Jaare 1655, met Dirk van Baar.

10. *Karel van Reede van Drakestein*, Ridder van de Johanniter Orde, en Overschenk van den Keurvorst van Brandenburg.

11. *Henrik Adriaan van Reede van Drakestein*, naa aankoop beleend met de Ridderhoffstad Mijdrecht, in den Jaare 1680, en, diensvolgens, beschreeven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht: Bij zijne Echtgenootte *N. N.* hadt hij eene dogter,

Francina van Reede, Vrouwe van Mijdrecht, getrouwd met Anthoni Karel van Panhuis tot Voorn.

GERARD VAN REEDE, Heer van Vuerfche en Drakestein, boven genoemd, wierdt, in den Jaare 1642, beschreeven in de Ridderfchap 's Lands van Utrecht. Tweemaal is hij getrouwd geweest: eerst met *Catharina van Teilingen*, daar naa met zijne Nigt Margareta van Reede tot Nederhorst, boven genoemd. Hij overleedt in den Jaare 1669. De kinderen, in het tweede huwelijk verwekt, vinden wij niet genoemd; die van het eerste waren:

1. *Ernst van Reede tot Drakestein*.

2. *Florentius van Reede tot Drakestein*.

3. *Ernestina Elizabeth van Reede tot Drakestein*, in 1669 ongetrouwd overleeden.

• *Floren*

4. *Florentia van Reede tot Drakestein*, in 1656 ongehuwd gestorven.
5. *Godard van Reede tot Drakestein*.
6. *Regina Elizabeth van Reede tot Drakestein*.
7. *Henriëtte van Reede tot Drakestein*.

JOHAN VAN REEDE, *Heer van Renswoude*, onder de kinderen van GERARD VAN REEDE, Heere van Nederhorst, N. 9. vermeld, wierdt Kanunnik ten Dom van Utrecht, in den Jaare 1611, tot Deken van het Dom-Kapittel vorkoozen in den Jaare 1620. en door koop eigenaar geworden zijnde van de Ridderhofstad Renswoude, in den Jaare 1623 daar mede beleend. Zedert nam hij zitting onder het Lid der Geëlligeerden, in de Vergadering der Staaten van Utrecht. In den Jaare 1644 vertrok hij, als Gezant der Algemeene Staaten, na Engeland, en wierdt, 's jaars daar aan, door Koning KAREL DEN I tot de waardigheid van Baron verheven. In den Jaare 1652 wierdt hij President van de Vergaderinge der Staaten van Utrecht. In de maand December des Jaars 1671, den ouderdom van bijkans tachtig jaaren bereikt hebbende, ontdeedt hij zich van alle openbaare ampten en bedieningen. Nogthans wierdt hij, in de maand April des Jaars 1674, door Prins WILLEM DEN III, tot President van 's Lands Staaten en Supernumerair Geëlligeerde Raad aangesteld. Boven dit alles hadt hij ook een Gezantschap, van wegen de Algemeene Staaten, waargenomen bij den Koning van Deenemarke, die hem met de Ridderorde van den Olifant begiftigde. Hij overleedt in de maand Februarij des Jaars 1682. Bij zijne huisvrouwe *Jacoba van Eede*, met welke hij ruim vijftig jaaren in den echt geleefd heeft, hadt hij verwekt de volgende kinderen:

1. GERARD, *Baron van Reede*, Heer van Renswoude, die volgt.
2. *Jacoba*, Baronesse van Reede tot Renswoude, getrouwd met Gijsbert van Hardenbrock, Heere van Heer-Jansdam, Maarfschalk van het Nederkwartier van Utrecht. Zij overleedt in de maand October des Jaars 1646.

3. *Machtelt*, Baronnesse van Reede tot Renswoude, getrouwd met Gijsbert van Hardenbroek, Luitenant Kolonel van een Regiment Voetvolk, en Gouverneur van de Stad Hulst. Zij stierf in de maand April des Jaars 1692.

4. *Maria Magdalena*, Baronnesse van Reede tot Renswoude, getrouwd met Otto Pijnsfen van der Aa, Heere van Deijl.

5. *Amelia Catharina*, Baronnesse van Reede tot Renswoude, in den Jaare 1657 ongetrouwd overleeden.

6. *Henrik*, Baron van Reede tot Renswoude, in den Jaare 1656, van wegen de Algemeene Staaten, in Gezantschap vertrokken na 't Hof van Spanje, alwaar hij een geruimen tijd vertoefde. Na zijne wederkomst kocht hij de Ridderhofstad Schonauwen, en, in de maand April des Jaars 1667 daar mede beleend zijnde, wierdt hij, nog in 't zelfde jaar, beschreeven in het Lid der Edelen des Lands van Utrecht. Hij stierf ongehuwd, in de maand September des Jaars 1669.

7. *Frèderik*, Baron van Reede tot Renswoude, en, na zijns broeders overlijden, Heer van Schonauwen, was Lieutenant Kolonel van een Hollandsch Regiment Voetvolk, en Kanunnik ten Dom, in November des Jaars 1691. In de maand Februarij des Jaars 1672 nam hij zitting, onder het Lid der Geëligeerden, ter Vergaderinge der Staaten 's Lands van Utrecht, en wierdt, in de maand November des Jaars 1674, als Heer van Lier, beschreeven onder de Ridderfchap van Holland. In de maand Maart des Jaars 1676 tradt hij in 't huwelijk met Klara Elizabeth van der Mijl, dogter van Adriaan van der Mijl, Heere van der Mijl, Bakkum, Dubbeldam, Alblas, Bleskensgraaf, St. Antonipolder, enz. en van Petronella van Wasfenaar Duivenvoorde; hij liet bij dezelve eene dogter naa, die de Echtgenootte wierdt van Wiggolt van der Does, Heere van Noordwijk, Oshem, enz.

8. *Geertruit Margareta*, Baronnesse van Reede tot Renswoude, in den Jaare 1653 ongetrouwd overleeden.

GERARD, *Baron van Reede*, Vrijheer van Renswoude, beschreeven, in den Jaare 1642, in het Lid der Edelen des Lands van Utrecht, nam ter Vrouwe Machtelt van Zuilen van Nijveld, dogter van Hugo van Zuilen van Nijveld en van Regina

gina van Reede van Nederhorst, boven vermeld. Hij stierf in de maand December des Jaars 1666, nalaatende:

1. *Johaw, Baron van Reede*, Vrijheer van Renswoude, Ritmeester, ongehuwd gestorven in den Jaare 1670.

2. *Jacomina Maria*, Baronesse van Reede tot Renswoude, getrouwd, in den Jaare 1664, met Steven van Lijnden, Heere van Hoeflaken, in den Jaare 1662 Kanunnik ten Dom te Utrecht, en in de maand October des volgenden jaars verkoozen tot Geëlligeerde Raad in het eerste Lid der Staaten des Lands van Utrecht. Doch vermits hij op dien tijd Rentmeester der Domeinen des Lands van Utrecht was, nam hij niet eerder dan in den Jaare 1668 zitting in de hooge Vergaderinge. Hij overleedt in den Jaare 1669. Meer dan zestig jaaren overleefde hem zijne Weduw, ongehuwd.

3. *Godard Adriaan*, Baron van Reede, Vrijheer van Renswoude, Kapitein, ongetrouwd overleeden.

4. *Lucia Elizabeth*, Baronesse van Reede tot Renswoude, insgelijks ongehuwd gestorven.

5. *Frederik Adriaan*, Baron van Reede, Vrijheer van Renswoude, in den Jaare 1684 beschreeven in het Lid der Edelen des Lands van Utrecht, en wegens dezelve afgevaardigd ter Vergaderinge van de Algemeene Staaten der Verëenigde Nederlanden. Daarenboven verscheen hij als Gevolmagtigde van hun Hoog Mogenden op de Vredehandeling te Utrecht, in den Jaare 1712. In den Jaare 1685 tradt hij in 't huwelijk met Maria Duist van Voorhout, Weduwe wijlen den Heere Dirk van Hogeveen.

HENRIK VAN REEDE, *Heer van Brandlicht*, Zoon van *Adriaan van Reede*, Heere van Saasveld en Brandlicht, onder diens kinderen N. 8. vermeld, was eerst Domheer te Munster, doch tradt zedert in 't huwelijk, in den Jaare 1574, met Elizabeth, Graavinne van Mansveld-Arnstein, dogter van Jan Albert, Graave van Mansveld-Arnstein. Hij overleedt in den Jaare 1692, nalaatende:

1. *Anna Magdalena van Reede*, getrouwd met Johan Turk tot Lengerich, te vooren Domheere te Munster.

2. JOHAN ALBRECHT VAN REEDE, die volgt.
3. *Lucia Elizabeth van Reede*, getrouwd met Kasper Diderik Schoorlemmer tot Overhagen.
4. *Adriaan Henrik van Reede*.
5. *Dorothea Elizabeth van Reede*, Geestlijke in het Klarissen-Klooster te Munster.
6. *Willem Frederik van Reede*, eerst Domheer te Munster, en naderhand getrouwd met Elizabeth Turk tot Lengerich, bij welke hij verwekt heeft eene Erfdogter,
Wilhelmina Frederica Ursula van Reede, Vrouwe van Lengerich en Langen, getrouwd met haaren Neef *Johan Henrik van Reede*, van wien straks nader.

JOHAN ALBRECHT VAN REEDE, *Heer van Brandlicht*, tradt in 't huwelijk met *Anna Sibijlla van Asbeek te Goeren*, en verwekte bij haar deeze kinderen:

1. *Johan Henrik van Reede*, eerst Domheer te Munster, naderhand getrouwd met zijne Nicht Wilhelmina Frederica Ursula van Reede, boven vermeld.
2. *Adriaan Diderik van Reede*.
3. *Adolph Frederik van Reede*, Ridder van Malta, naderhand verkoozen tot Groot-Prioor van Duitschland, Prins en Vorst van Hestersheim.
4. *Agnes Dorothea van Reede*.
5. *Joachim Adriaan van Reede*.
6. *Johannes Pleghelmus van Reede*.
7. *Elizabeth Anna van Reede*.

REEWYK, met *Randenburg*, of, gelijk men 't gemeenlijk, bij verkorting, noemt, *Raamburg*, is een Dorp, in het Baljuwschap van *Voshol*, in het gedeelte van Holland, *Rijnland* genaamd. Onder *Reewijk* behooren elfhonderd vijfendertig Morgens en vierhonderdvijfentwintig Roeden Lands; het getal der Huizen wordt begroot op honderdvijfentwintig. De Kerk is oud, met een laagen spitsen Toren, doch wordt door haaren eigen Leeraar bediend. In den *Tempel*, een klein Distrikt onder *Reewijk*, heeft nog heden de Heer het *Jus prime noctis*, of *Regt van den Eersten Nacht*. Dikmaals wordt, in de

de aloude Geschiedenissen, van dit Regt gesproken. Men verstaat 'er gemeenlijk door, een zo genaamd Voorregt van de Heeren der Plaatzen, Dorpen of Heerlijkheden, om de Bruiden den eersten Nacht te mogen beslaapen, doch 't welk met geld wierdt afgekogt. Zeker is het, dat de jonggetrouwden, in den *Tempel*, en mischien ook nog elders, aan den Heere zeker Losgeld betaalen, hoewel dit inzonderheid plaats heeft, wanneer de Bruid niet binnen het Distrikt gebooren is, maar van elders gehaald wordt. Intuschen ontmoeten wij, bij den Heer VAN LOON, een aanneemelijker berigt, wegens den afkoop van den *Eersten Nacht*, dan het rauwe algemeene gevoelen aan de hand geeft. De Heer VAN LOON naamelijk beweert, dat in de vierde Kerkvergadering van *Karthago*, gehouden in den Jaare 398, bevolen wierdt, dat alle nieuwgetrouwden, uit eerbied voor den ontvangen Kerkelijken Zegen, den eersten nacht in onthouding moesten doorbrengen: welke onthouding, zedert, door de Fransche Koningen, tot op drie nachten wierdt verlengd. In gevolge hier van zou dus de afkoop van het *Regt van den Eersten Nacht* niet dienen, om de Bruiden te bevrijden van het bijslaapen der Heeren van Dorpen of Heerlijkheden, maar om de nieuwgetrouwden te ontslaan van de Onthoudinge, in welke zij de drie eerste nachten, zedert hunnen Trouwdag, moesten doorbrengen.

Zie PARS, *Katwijsche Oudheden*; G. V. LOON, *Aloude Regeeringswijze van Holl.*

REGIUS, (HENRICUS) gebooren te *Utrecht*, aan het einde der Zestiende Eeuwe, was een vlijtig beoeffenaar der Geneeskunde, en wierdt Hoogleeraar in die Weetenfchap in zijne Geboortestad. Hij bereikte een zeer hoogen ouderdom, stervende in den Jaare 1679. Van hem zien verscheiden Werken het licht, onder andere *Gronden der Natuur- en der Geneeskunde*; als mede eene *Verhandeling over de Menschelijke Ziel*.

Zie WITTE, *Diarium*.

REDERYKERS. Bij deezen naam waren eertijds, hier te Lande, bekend de Dichters, welke zich tot zekere Genootschappen verzamelden, die men Kamers noemde. Zij ontleenden dien naam van het Griekfche woord *Rhetorica*, 't welk eigenlijk de kunst van Wefpreekendheid betekende, doch van hun in den zin van Dichtkunde wierdt genomen. *Rhetorfyne* of *Rhetorijkers* was de eigenlijke benaaming, zedert in *Rederijkers* verbasterd. De eerfte beoeffenaars der Dichtkunde waren Kerkelijken. Om de geleerdheid voor een geheelen ondergang te behoeden, bewaarden zij dezelve in hunne Kloosters. Ook waren deeze de oudfte bekende Tooneelfpeelers. Om het domme gemeen eenig denkbeeld te geeven van de Bijbelfche gefchiedeniften, vertoonde men dezelve onder de gedaante van Tooneelfpelen; van welk gebruik men nog lang de overblijfszels heeft gezien in de Bijbelfche Tooneelftukken van latere meer befchaafde Dichters. De Vertoonplaats was gemeenlijk een Kerkhof, terftond naa de Godsdienftoeffening. Door het ftreelen van Muzijk zagt men het gemeen te lokken. In vervolg van tijd hielden ook de Leeken zich met deeze oefening bezig. Zij hielden bijeenkomsten, ter onderlinge oefeninge, op plaatzen, door de Regeering verfchaft, *Kamers* genaamd. Van hier dat men den Leeden, bij wijlen, den naam van *Kameriften* gaf. Elke Kamer hadt haar *Blazoen* en *Zinfpreuk*. Aanzienlijke Voorregten en Vrijheden genooten deeze Broedersfchappen van de Regeering, in verfcheiden Nederlandfche Steden en Dorpen. Zij waren gebonden aan regels en wetten, door hen zelve opgefleid, en zomtijds door de Regeering bekrachtigd. Hier uit blijkt de agting, in welke eertijds deeze Kamers ftonden. Vorften rekenden het niet beneden hunne waardigheid, daar van Leden te zijn. Prins WILLEM DE I was Lid van eene *Kamer* te *Antwerpen*, *Violieren* ten *Zinfpreuke* voerende. De Heeren VAN NOORDWYD waren Leden der *Noordwijksche Kamer*, de *Lely onder de doornen*. Al lengskens kreeg het oogmerk der Rederijkers eene verdere uitgebreidheid. Zij hadden ten doelwit, nu boertende, dan ernftig, de zeden te befchaaven, en elk zijnen pligt onder 't oog te brengen. Hierom noemde men ze *Spelen van Sinne*, waar van men naderhand *Zinnefpelen* heeft gemaakt. Tot nog andere

andere bedoelingen dienden de vrugten dezer Genootschappen. Toen de *Rederijkers* inzonderheid uit Kerkelijken bestonden, schroomden zij niet, op het waereldlijk gebied uit te vaaren, wanneer dit hunne bedoelingen in den weg stondt. Ook vindt men aangetekend, dat in de hitte der geschillen tuschen de Hoekschen en Kabeljaauwschen, deeze, over en weder, zich van de Rederijkers bedienden, om hunne partij zwart te maaken. De kans keerde, naa dat de Leeken Rederijkers geworden waren; zij verstoutten zich, de Kerkelijken, in hunne vertooningen, aan te tasten, door hunne gebreken voor het volk open te leggen, het misbruik der Leere nevens de onredelijkheid der vervolginge ten toon te stellen. Vooral bediende men zich van dit middel, om de Hervorming, reeds kort naa derzelver opkomst, smaaklijk te maaken, door het ten toon stellen van de ondeugden der Geestlijkheid. Reeds in den Jaare 1533 wierden negen Leden van eene Kamer te *Amsterdam* veroordeeld tot eene bedevaart na *Rome*, omdat zij in een Battement of Blijspel, op de Geestlijkheid geschimpt hadden. Dit gaf aanleiding tot een Plakaat van Koning PHILIPPS DEN II, in den Jaare 1559, verbiedende het speelen van Kamerspelen, *waar in eenige questien, propositien of materijen, beroerende de religie of geestelijke luiden, 't zij aangaanden heure perfoonen of staaten gemengd waren.* Daarenboven wierdt verboden het vertoonen van *spelen van Sinne of moraliteit, of andere dingen, die gedaan of gespeeld worden ter eere Gods, of van zijne Heiligen, of tot vermaakinge en eerlijke recreantie van den Volke,* ten zij ze alvoreens, door daar toe gestelde perfoonen, naagezien en goedgekeurd waren. Van hier dat de Kameristen dikmaals de toevlugt namen tot referenien, liedekens, en andere soorten van gedigten, die in druk of geschrift van hand tot hand verspreid wierden. Nu en dan hielden verscheiden Kamers algemeene zamenkomsten, daar toe beschreeven bij zekere *Kaarten*, behelzende het onderwerp, waar over men eene Vertooning, Zinnespel, of Gedigten hadt te ontwerpen, en den tijd der zamenkomst, nevens den uitgeloofden prijs. *Intreden* noemde men deeze zamenkomsten, die veelal met grooten pragt en staatkijheid geschieden. Van de uitgeschreeven onderwerpen volg hier

hier een en ander voorbeeld. In den Jaare 1561 stelde de Kamer te *Antwerpen* tot het onderwerp van een Ebattement of Blijfspel de Vraag

*Hoe oirboirlyck ons syn die cloecke engienen
Cooplieden, die rechtyaerdich handelen eenpaer?*

en van een Zinnespel:

Wat den mensche aldermeest tot conste verweckt?

Bij eene andere gelegenheid was de prijsvraag.

Welck handtwerck oirboirlijckste is van doene

En eerlyckste, nochtans seer cleyn gheacht?

en het eenpaarig antwoord was de Landbouw.

Van meerdere of mindere waarde waren de uitgelooftde prijzen, zomtjids van Zilver, dikmaals ook van Tin, naar gelange van 't vermogen der Kamer, die de beschrijving deedt.

Intusfchen verstrekten deeze Kamers, allengskens, tot Kweek-schoolen ter beoeffeninge en beschaavinge der Nederlandsche Dicht- en Letterkunde. Mannen van aanzien bemoeiden zich daar mede, om de barbaarsheid te verdrijven. Te *Amsterdam* waren, in den Jaare 1581, Leden van de Kamer, *de Egelenzieren* tot Zinspreuk voerende, vijf Burgemeesters, acht Schepenen en verscheiden Raaden. HENRIK LAURENSZON SPIEGEL, DIRK VOLKERTSZON KOORNHERT en ROEMER VISSCHERS waren 'er Hoofdbestnurders van. „ Hun ampt was,“ zeiden ze, „ het Duits op te helpen, te verciereren en te verrijken. Men „ had, meenden ze, de Kamers van Rederijk als gemeene „ schoolen der landtaale te agten. Het rijmen alleen niet, „ maar ook de opbouw der spraake, was haar werk. — „ Die deeze oefening ter harte ging, had hier vrijen toegang.” Gelukkig slaagde deeze Kamer in haar ontwerp. Al zo vroeg als in den Jaare 1584, bragt zij ten voorschijn een *Tweespraack van de Nederduitsche Letterkunst*, en in 't volgende jaar een *Kort begrip des Redekavelings*. Daarenboven waren de eerstvolgende sieraaden der Vaderlandsche Dichtkunde, HOOFD, VONDEL, COSTER en anderen, Kweekelingen van deeze Kamer. Men weet, hoe uit deeze en nog andere Kamers, vervolgens de *Amsterdamsche Schouwburg* is voortgekoomen. Voor 't overi-

overige was 'er, omtrent dien tijd, bijkans geene plaats van eenig belang in Holland, alwaar men geene Rederijkers vondt. De Dichter poot was, in zijne jeugd, Lid van eene Kamer in het Dorp *Schiphuiden*.

't Lust ons, om een denkbeeld te geeven van den sijnak der Tooneelstukken van dien tijd, hier te melden eenige trekken uit een dier stukken, gemaakt, in den Jaare 1583, door zekeren LAURENS JANSZ., Lid van de Haarlemsche Kamer onder de Zinspreuk *Liefde boven al*. Het voerde den zonderlingen tijtel *Cluyt van onsen lieven Heers Minnevaer*. De vertooners daar van waren, *Onse lieve-Heers-Minnevaer, Lub-beken* zijn wijs, *Goed-onderwijs, de Koster, de Portier en de Paus*. *Minnevaer* klaagt dat hij belast is met zeven kinderen, die vrij wat lusten, en nooit verzadigd zijn, zodat hem dunkt, *haer maech moet geen grond hebben*. In zijne verlegenheid barst hij uit in deezen wensch:

*Ich wouw in ons huys eens quaem die pest,
En naem 'er een deel met haer op die staert.
Maer sy moesten niet lang liggen, of 't waer een nest;
Want langhe siechte ben ick of vervaert.*

Goed-onderwijs, thans te voorschijn koomende, zoekt hem te troosten, zeggende:

*Betrout den Heer, laat 'er hem mee bewerden.
Hij sal voor uwe kinderen sorgen, want sy hooren hem toe.*

Verwonderd zegt hier op *Minnevaer*:

Immers heet ik vaer, waer ick ga reysen.

Hierop vertoont hem *Goed Onderwijs*, hoe onze lieve Heer de rechte Vader is van alle menschen en kinderen. *Minnevaer* besluit hier uit, dat indien onze lieve Heer de rechte Vader is van zijne kinderen, hij dan slegts als Minnevader over hen gesfeld is, en de rechte Vader dus ook voor de Opvoeding behoort te zorgen. Hier over verheugd, loopt hij na zijne Vrouw, en zegt:

W'jf-

*Wyske weest te vreen, 't sal nu wel lukken:
Blijder stukken hoorde ghy nooyt ontvouwen
Een ander sal nu onse kinderen houwen.*

Op de vraag van *Lubbeken*, zijn 't niet onse kinderen, is 't antwoord dat hij slegts *Minnevaer* is.

LUBB. *Wie is 'er dan vaer af?*

MINN. *Maer onse lieve Heer,*

Zoo ghy 'er wel breer sult sien betraepen:

LUBB. *Ich heb bij onsen Heer niet geslaepen*

Om kinderkens te raepen, door eenich onthiet.

MINN. *Maer wyf 't mach in u droom wel syn geschiet,*

At weet ghy daer of niet, dat en is geen wonder.

In den droom geschiet altemet wel sulcken plonder

Van boven tot onder; dus en hout u niet vreemt.

Hier door en wert u eer niet verleemt.

Maer soo ment voornemst, soo ist ons propst.

Lubbeken voldaan over dit berigt, maaken ze te zamen de rekening op, wat de kinderen hun gekost hebben, en gaan daar op na de Parochiekerk, alwaar, volgens 't zeggen van *Minnevaer*, onse lieve Heer woont. Op de vraag des *Kosters*, wat zij begeeren, zegt *Lubbeken*:

Wy souden gaerne onsen lieven Heer spreeken.

KOST. *Ja, goede Vrieden, onse lieve Heer is nu uyt,
Om een sank seer ruyt, wel om te beclaegen.*

MINN. *Hoe soo toch vrient?*

KOST. *Die Geusen hebben hem van hier gaen jaegen.*

Godt false noch plaeghen, syt dat gewis.

Ich weet oock niet te wysen waer hy nu is.

Hier op verlegen staande, wijst hen de *Koster* na onze lieven Heers Stedehouder, den *Paus*. Zij trekken daar op na *Rome*, en kloppen aan eene Poort, boven welke de naam der Stad geschreeven staat. De *Portier*, op hun verzoek, den *Paus* ge-roepen hebbende, zeggen zij hem hunne boodschap, biddende dat

dat ver-
rij tegen

Dees
Ghy

Niet t
hebbet
zegt t

MINN
PAUS

Lubb.

De Pa
zija, e
de H.
en het
hij 'er t

Wy
M d

Hie op
t spel t

dat vermits onze lieve Heer van huis en niet te vinden is, en zij tegen geene schade kunnen,

Of hy wil verschieten

Dees penninghen voor hem, sonder eenich verdrieten.

Ghy meuchtse weer genyeten, als daer ghelt verschynt.

Niet begriipende, hoe onze lieve Heer kinders kan ter minne hebben, verhaalen zij den *Paus*, wat *Goed-Onderwijs* hun gezegd hadt. Thans herneemt de *Paus*:

Nu verflae ick u en ick sal u berechten.

U som is groot, en hier is in 't landt

Gheen ghelt voor de handt, dat mij doet beswaeren.

Maer bogheerdy te hebben eenyge Roomsche waeren?

Die sullen wy niet spaeren, maer goethertich u jonnen.

MINN. *Wat waeren soudent syn?*

PAUS. *Maer veelderley dienstn met schoone pardonnen,*

By lasten by ionnen hebben wy die veyl,

Elck een seer nootelijk; want sy syn die peyl

Van 's menschen heyl. Waert dat dees vervielen,

So waert elendich geseit met die scaemele sielen,

Dier nu nae cryelen, als leewen die brullen.

LUBB. *Heer, mach men wel kinderen buycken mee vullen.*

De *Paus* hier op gezegd hebbende, dat het geestlijke dingen zijn, en zij daar op, dat zij liever geld begeeren, wijst hen de *H. Vader* van de hand, met te zeggen dat hij 't niet heeft, en het ook zijne gewoonte niet is, geld te geeven: want, voegt hij 'er bij,

Wy syn wel ontfangers, maer niet om uit te keeren

Al die met ons accordeeren syn oick van dien aers.

Hier op gaan *Minnevaer* en *Lubbeken* ongetroost heenen, en 't spel eindigt.

Zie w. kops, Schets eener Geschiedenisse der Rederijkeren, geplaatst in de Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leijden, D. II. bl. 215 enz.

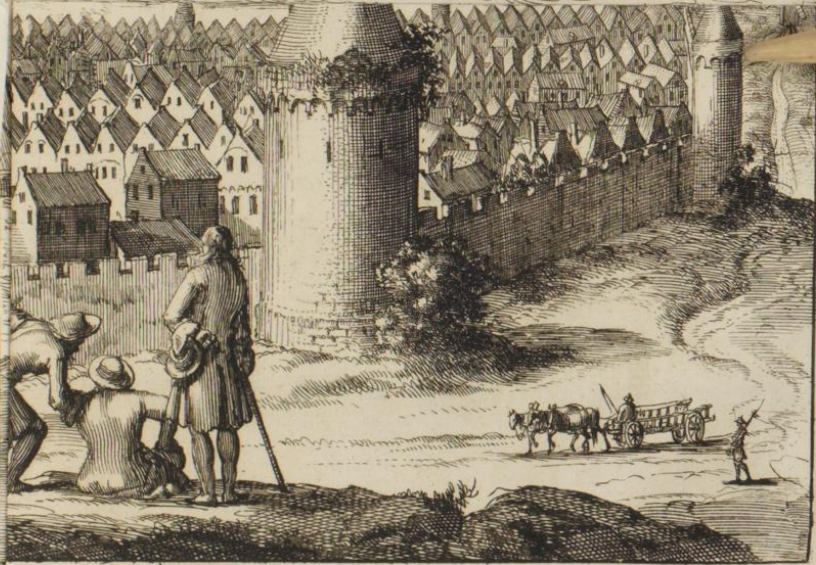
REG-

REGTEREN, (ADOLF HENRIK, *Graaf van*) gesprooten uit het aloud geslagt van dien naam, 't welk langer heugt, dan 'er Vaderlandsche Gedenkschriften gevonden worden, en, van ouds, in de Provincie *Overyssel*, het regt van Oorlog en Vrede zou bezeeten hebben. Het ontleent zijnen naam van, of heeft dien gegeven aan een adelijk Huis of Slot, in het Kwartier van *Salland*; in de straks genoemde Provincie. Verscheiden leden van het doorluchtig Geslagt hebben den Vaderlandsche gewigtige diensten gedaan, zo door het waarneemen van aanzienlijke Regeeringsposten, als door het beschermen van het Vaderland met de wapenen. Heer ADOLF HENRIK, in den Jaare 1712, zitting hebbende in de Vergadering der Algemeene Staaten, verscheen, wegens dezelve, als Gevolmachtigde op de Vredehandeling te *Utrecht*. Een zonderling voorval was oorzaak, dat hij van dien aanzienlijken post verlaaten wierdt. Gedurende de Vredehandeling was 'er een gevegt voorgevallen, bij *Denain*, tusschen het Fransche Leger en dat der Bondgenooten, waar in de laatsten de nederlaag bekoomen hadden. Eenige bedienden van den Franschen Gezant MENAGER, hier van verwittigd, en hooghartig op de zege van hunnen Koning, zommige bedienden van den Graave VAN REGTEREN ontmoetende, hadden dezelve daar over schamperlijk bejegend. Deze klaagden zulks aan hunnen Heere, die vergeefs daar over bij den Heere MENAGER om voldoening aan hieldt. Het geschil bleef dus leevende. Van hier dat de bedienden van den Graave, op zekeren tijd, wandelende in de Maliebaan, en de bedienden van den Franschen Gezant aldaar ontmoetende, met dezelve in woorden raakten, die wel haast van daadelijkheden gevolgd wierden. VAN REGTERENS volk hadt den eersten slag gegeven. De Graaf, hier van verwittigd, hadt het gedrag van de zijnen goedgekeurd, met te zeggen, „ dat vermits hij „ zelve geene voldoening van den Heere MENAGER hadt kunnen „ bekoomen, zij hun geschil onder elkander moesten sdoen.” Gantsch anders, egter, bestondt 'er de Fransche Gezant over. Zo euvel nam hij dit bedrijf, dat hij het overbrieffde aan den Koning, zijnen Meester; die straks daar op, van de Staaten, vorderde, het oponsbod van den Graave VAN REGTEREN, en het zenden van eenen anderen Gemagtigde: met last aan zijnen Ge-

zant,

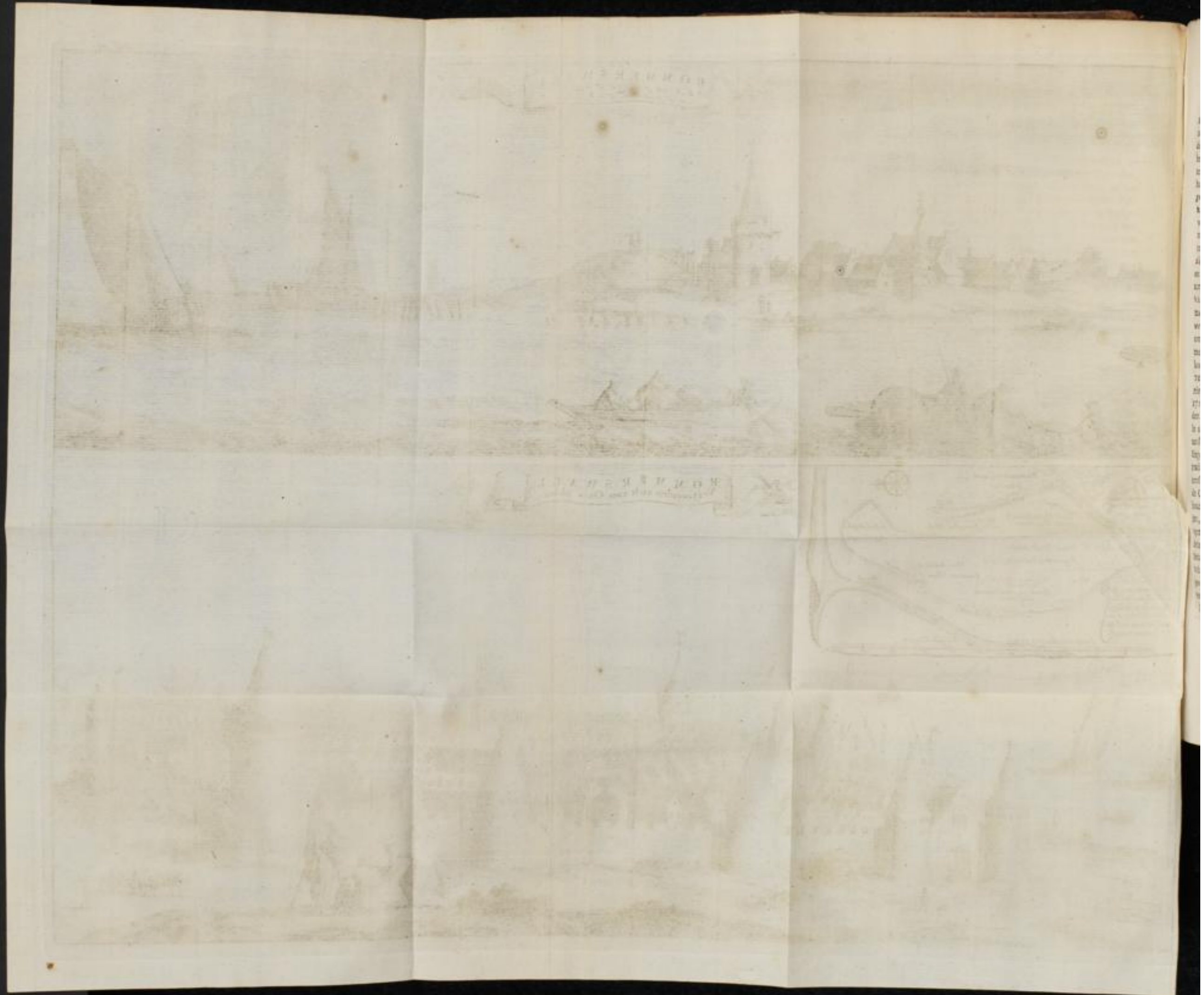

11
20
de
bre
te
ho
ge
re
ve
ni
tre
als
en
aan
van
me
wer
omt
met
kot
TEN
ring
1710
den,
in als
naamte
linge
tracht
ernst
de G
houde
ten,
gegr
heeft
heete
vult t
proo
vont
11

zant, om zich niet in te laten in eenigerlei onderhandelingen, zo lang de Graaf te *Utrecht* zou vertoeven. De slinksche handel der Engelsen, ten aanzien van de Algemeene Staaten, bragt deeze in de noodzaakelijkheid om den Franschen Koning te ontzien. Naa lang onderhandelens, besloot men, eindelijk, hoewel tegen den zin van *Gelderland*, *Overijsel* en *Groningen*, zijner Allerchristlijkste Majesteit genoegen te geeven. VAN REGTEREN wierdt niet meer gebruikt in de Vredehandeling, en verliet, eerlang, de Stad *Utrecht*. Hoewel de gunst van Koning *LODEWYK DEN XIV*, VAN REGTEREN hadt jaarom het vertrouwen der Hooge Vergaderingen, zo in zijn eigen Gewest, als in 's *Hage*, niet verlooren. Dit bleek uit den aanzienlijken en gewigtigen post, welke, kort daar op, in den Jaare 1714, aan hem wierdt opgedraagen; wordende hij, nevens de Heeren VAN DER DUSSEN, GOKKINGA en VAN BORSELEN, benoemd, om, met de Keizerschen, over een *Verdrag van Barriere*, te *Antwerpen*, in onderhandeling te treden. Om de oneenigheden, omtrent deezen tijd, tusschen de Gewesten, ontstaan, wierdt men te raade tot het houden van eene buitengewoone bijeenkomst van Afgevaardigden der Provincien. De Graaf VAN REGTEREN ijverde inzonderheid voor dit ontwerp. De Vergadering kwam bij een, op den achtëntwintigsten November des Jaars 1716. De Graaf, thans voorzittende van hun Hoog Mogenden, opende dezelve met eene deftige aanspraak. Veelen, zo in als buiten de Regeeringe, spraken, ten deezen tijde, van het aanstellen van eenen Stadhouder, als het middel om de onderlinge twisten gevoegelijkst te kunnen bijleggen. VAN REGTEREN tradt niet in dit begrip. Van hier dat hij in zijne Aanspraak ernstig aandrang op de noodzaakelijkheid van eendragt tusschen de Gewesten, en de wijze om dien te bewerken en staande te houden. Met het zelfde oogmerk sprak hij over de Omkoopingen, en drong zeer ernstig op de uitvoering van een Plakaat tegen dezelve, 't welk onlangs was afgekondigd, en hij inzonderheid hadt helpen doordrijven. Men moest, zeide hij, de sterke hand houden aan dit Plakaat, al ware het alleen om het volk te overtuigen van de eerlijkheid der Regenten, welke men gewoon was fraks verdagt te houden, wanneer men eenige verandering in de Regeering in den zin hadt. Zints deezen tijd

vinden wij niets buitengewoons vermeld wegens den Graaf VAN REGTEREN, die, behalven de nu reeds vermelde posten, in zijne eigen Provincie de waardigheid bekleedde van Vrijheer van *Almelo en Vriezen-Veen*, en Landdrost van *Zalland*.

REIERSKOP-KREUNINGEN en REIERSKOP-MEERLO, twee Heerlijkheden, in het Nederkwartier van 't Sticht van *Utrecht*; de eerste wordt begroot op driehonderdachtentwintig, de andere op slegts zevenënzestig Morgens Lands. De eerstgenoemde behoort aan een bijzonderen Heere, de laatste aan het Kapittel van St. Pieter te *Utrecht*. Ieder Heerlijkheid heeft eene Buurt van slegts weinige huizen.

REIGERSBERGEN, (MARIA) was de trouwhartige en kloekmoedige Echtgenootte van den doorluchtigen HUGO DE GROOT, die, uit liefde voor haaren Gemaal, zich nevens hem in het geduchte *Loevestein* hebbende laaten opsluiten, door een geestigen inval, deszelfs uitkooming bevorderde, onder den schijn van Boeken, welke in een Koffer wierden uitgedraagen. Mevrouw DE GROOT vertoefde, naa den gelukkigen uitflag van haaren vond, nog etliike dagen in de Staatsgevangenis, doch wierdt, eerlang, ontslagen, vermids zij geene misdaad hadt gepleegd, en vervoegde zich bij haaren Echtgenoot te *Parijs*.

REIMERSWAAL, eertijds eene vermaarde Stad, in *Zeeland*, op het Eiland *Zuidbeveland*. Zints onheugelijke tijden hadt *Reimerswaal* afzonderlijke Heeren, zijnde Leenmannen van *Zeeland*; ten tijde van Hertoge ALBREGT VAN BEYEREN, endus aan 't einde der Veertiende Eeuwe, kwam zij aan de Graaflijkheid. Zedert wierdt zij geteld onder de vijf goede Steden van *Zeeland*, en hadt zelf den voërrang boven *Goes* en *Tholen*. Een Voorregt, gegeven door Graaf WILLEM DEN III, genoot deeze Stad, welk tot haaren bloei kragtdaadig medewerkte: alle Koopmanschappen, welke uit *Zeeland* na *Brabant*, of van daar te rug gevoerd wierden, moesten te *Reimerswaal* te markt gebracht worden. Bij vergunning van eenen *Utrechtschen* Bischoep oeffende zij Oeselijk Regtsgebied over gantsch *Zuidbeveland*. Nog zo laat, als ten tijde van Keizer KAREL DEN V, in den
Jaare

Jaare 1528, verkreeg de Stad het Voorregt, dat de Schepenen, in plaats van driemaal ter weeke, dagelijks te regt zouden zitten. Aan de menigte van zaaken, ontlaande uit den grooten toevloed van vreemde Kooplieden, welke Schepenen om handen hadden, wordt dit toegeschreeven. Twee zwaare Overstromingen, in de Jaaren 1555 en 1557, baanden den weg tot ondergang. In het laatstgenoemde jaar storten zeer veele huizen, zelf het Stadhuis en de Godshuizen, ter aarde. Een zwaare Brand, in den Jaare 1558, gevolgd van twee andere Watervloeden, in de Jaaren 1561 en 1563, verwoestten veele nog overgebleevene Gebouwen. De inwoners, uit vreeze voor verdere verwoestingen, en 't geen hun nog was overgebleeven zoekende te behouden, vertrokken na elders met hunne tilbaare have. Ook verloor de Stad haaren rang onder de Goede Steden, en zondt niet meer Afgevaardigden ter Vergaderinge van het Gewest. Haaren laatsten doodsteek ontving de Stad, naa dat de nog overige inwoners, drie jaaren te vooren, van daar vertrokken waren, in den Jaare 1634, wanneer de Straatsteenen, op last van 's Lands Staaten, openlijk verkogt wierden. Zij bragten nog op vijfhonderdveertig Guldens achtien Stuivers.

Zie BOXHORN.

REINALDA, (SAKE) een man van groot aanzien in *Friesland*, ten tijde als dit Gewest nog zijne Vrijheid genoot, van welke hij een ijverig voorstander en handhaaver was. Tot tweemaal toe tot de hoogste waardigheid, die van Postestaat, verkoozen zijnde, leide hij telkens, naa dat hij dien post een jaar bekleed hadt, denzelven neder, om reden, gelijk hij zeide, dat het gebruik der Voorvaderen zulks medebragt: waarschijnlijk, op dat een langduurig waarneemen den persoon, daar mede bekleed, niet na hooger gezag zou doen sreeven, en alzo inbreuk maaken op de Vrijheid. Voorts wordt deeze Edelman beschreeven als vroom en van een vredelievenden aart, en van hem verhaald, dat hij Gouden Geld-

Kkk 2

stuk-

stukken zou hebben doen munten. Hij overleedt in den Jaare 1167.

Zie WINSEMIUS, *Kronijk van Vriesland.*

REINAUWEN, eene Ambagtsheerlijkheid, in het Overkwartier des Stichts van *Utrecht*, en daar aan leenroerig, bevat slegts tweeëndertig Morgens Lands. In dezelve legt de Ridderhofstad van den zelfden naam, een vrij groot, en, volgens den ouden smaak, aanzienlijk gebouw, omringd van eene ruime Graft. Het Gestigt was reeds bekend in de Dertiende Eeuwe; zedert kwam het, door verkoop, in verscheiden handen.

REINGOUD, (JAKOB) man, zeer vermaard in de Utrechtsche Geschiedenisfen, ten tijde van LEICESTER: een spreekend bewijs van den invloed der eer- en staatzucht op 's menschen hart en handelingen. Eerst diende hij den ouden Graave LAMMORAAL VAN EGMOND voor Geheimschrijver. Vervolgens help hem zijne gladdere tong in gunst van den Kardinaal VAN GRANVELLE; die, hem doortrapt en stout van aart bevindende, tot Commis der Geldmiddelen optrok. Langs zulk eenen weg won hij het vertrouwen van den Hertog VAN ALVA, en naaderhand dat van *Don LOUIS VAN REQUESENS*. Na het vertrek der Spanjaarden, beschuldigde hem de Heer VAN FROMONT, Hoofd der Geldmiddelen, van bedrog, gepleegd in 't behandelen der gemeene penningen, en deedt, deswegen, eenen eisch tegen hem van lijf en eere. Tot zijn geluk overleedt de Heer VAN FROMONT, waar door het regtsgeding aan den spijker bleef hangen. Buiten eenig bewind van belang sleet nu REINGOUD etlijke jaaren. Rustens moede, volgde hij, in den Jaare 1584, zonder aanzoek of last, de Gezanten der Algemeene Staaten na *Parijs*, derwaarts getrokken om den Franschen Koning de Opperheerschappij over de Nederlanden op te draagen. Zo veel ingangs vondt hij hier bij zommigen van 's Konings Raad, dat men, van 't Berigtschrift der Gezanten, 't welk beslooten, verzegeld, en met belofte van 't alzo te haaten, ter plaatze toe, alwaar zij het zijner Majest: vertoonen zouden, hun geleverd was, hem heimelijke opening

ning deedt, met verzoek om zijne gedagten daar op te mogen weeten. Hij voldeedt daar aan, punt voor punt, met aanmerkingen, welke duidelijk aanweezen, hoe gefpitsd hij ware op zulk eenen handel. Even eens trok hij na *Londen*, ter gelegenheid van gelijke onderhandeling met de Engelfche Koninginne.

Tot nu toe hadt REINGOUD den Ottroomschen een kwaad hart toegedraagen. Hij veranderde van gedrag, zedert 's Lands Staaten zich gewend hadden tot eene Protestantfche Mogendheid, vooral naa dat deeze den Graaf van LEICESTER herwaarts hadt gezonden. Niemand wilde hij in zijnen dienst hebben, dan leden der Hervormde Kerke. Die zich bij hem aanboden, om in zijnen dienst te treden, zondt hij eerst aan de Predikanten, opdat ze door dezelve, aangaande de zuiverheid in de leere, ondervraagd wierden: *om (fchrijft HOORT) zijne Godsvreezenheid aan de klokkeep te hangen.*

In den Jaare 1586, gelijk bekend is, ontftondt 'er merkelijke tweedragt, te *Utrecht*, tusfchen de Regeering en de Burgerije. Van deeze gelegenheid oordeelde REINGOUD zich met voordeel te kunnen bedienen, om zijnen trek na heersfchappij en groothed te verzadigen. Ten dien oogmerke ging hij een driemanschap aan, met GERARD PROUNINK en DANIEL DE BURGGRAAF, welke wij, op bijzondere Artikels, reeds hebben leeren kennen. Hun doelwit was, met LEICESTER ééne lijn te trekken, de Gemeente tegen de Regeering op te stoo- ken, en alzo in troebel water eene goede zoode te vangen. REINGOUD was aan 't hoofd der misnoegden, die zich, zedert, naar hem, *Reingoudisten* lieten noemen. „Zij maak- „ten” (‘t zijn de woorden van den straks genoemde Ridder) „zich pijlen van allerlei hout, en met der haast eenen wel- „dighen aanhang. Al wat d’opgaande zon aanbad; al wat, „uit wispeltuurgheit, oft weêrzin in het jeghenwoordigde, „naa nieuwigheit jookte; wie, staande naa eenigh ampt, ver- „worpen was, oft afgezet van 't zijne, hoewel uit billijke „reedenen; wie, om gefchil tusfen zich en de Staaten geree- „zen, een quaad hart op hen droegh; wie zijn haave ver- „quanselt, verquist, oft in kuffen en kroeghen had omge- „braght, en in hachlijke tijden zijn' meeste veiligheid stelde; „Kkk 3 „wie

„ wie zijne reekening op visfchen in drabbigh waater maakte ;
 „ vlijdde zich onder die vlag. Maar de glimp en klem der
 „ partije waaren een deel Predikanten, en andre luiden, die,
 „ gedreeven van blinden ijver, en onervaaren in wereldfche
 „ zaaken, zich aan de fchijnheiligheit des Graaven (VAN LEI-
 „ CESTER) vergaapten.”

Het geheele beloop deezes tweedragts te verhaalen, valt niet in ons plan, maar dit alleen, welk eenen rol REINGOUD daar bij speelde. Hij, gelijk wij boven aantekenden, zijnde geweest, eenigen tijd, Commis der Geldmiddelen, en nu vlam-mende op het Algemeene Thefaurierschap, maakte den Graave wijs, dat, in dit stuk, onder de Staaten en Ontvangers, groote misbruiken waren ingesloopen; om welke af te fchaffen, een Kamer van Geldmiddelen diende opgericht te worden. LEICESTER, fmaak vindende in 's Mans voorflag, en naa het stuk, met eenige Raadslieden, ter loops te hebben overwoogen, verfcheen, eerlang, in de Vergaderinge, met een papier, vervattende een nieuwen form deezzer bedieningen; REINGOUD wierdt daar in tot Thefaurier, en DE BURGGRAAF tot Auditeur benoemd. Beiden kreegen hier door toegang tot den Raad, waar van zij geene leden waren. Breed wierdt, intusfchen, opgegeeven van de voordeelen, welke hier uit, voor den Lande, zouden voortvloeien; verklaarende REINGOUD, in zekere bijeenkomst, „ hoe eene menigte van lieden de Plakaaten
 „ van de Jaaren 1584 en 1586, hadden overtreden, met lor-
 „ rendraaien, en zenden van goederen na den vijand, onaan-
 „ gezien de borgtogten, bij hen gefeld, tot verzekering te,
 „ gen bedrog, waar af hij, bij Getuigfchriften, bekoomen uit
 „ Engeland, kon doen blijken.” Hij voegde 'er nevens „ uit
 „ deezze misdaadigen, zo als hij zich sterk maakte, twintig
 „ tonnen gouds te trekken, indien men, met kwijfchelding
 „ van lijftraffe, hen alleenlijk in geld wilde boeten, en de
 „ befcheiden der borgtogten in zijne handen laaten koomen,
 „ met order dat de zaaken bij geene Magiftraaten zouden be-
 „ regt worden, maar bij onpartijdige perfoonen, geene Koop-
 „ lieden zijnde, en bij zijne Doorluchtigheit te kiezen tot
 „ Raaden ter Admiraliteit.” REINGOUD hadt hier mede het
 oog op eenige vermogende Hollandfche en Zeeuwfche Koop-
 lieden,

heden, zelf op eenigen, die ter Vergaderinge der Staaten verscheenen, door hem bij den Graaf VAN LEICESTER aangeklaagd, als schuldig aan dien handel, en welke hij zich sterk maakte tot bekentenisse te zullen brengen, indien de Graaf hem geliefde te magtigen, om, met behulp van Onderbewindsluiden, alle Kooplieden, Notarissen, Ontvangers van Tollén en Convoijgelden, tot overleveringe van hunne Reken- en Schrijfboeken te noodzaaken. Voorheen hadt REINGOUD dit middel den Landvoogd *Don LOUIS DE REQUESENS* aan de hand gegeven, ten aanzien van Kooplieden, die, onder den Spaanjaard gezeeten, de Hollanders en Zeeuwen onder de hand gesterkt hadden; doch REQUESENS hadt dit middel, als van te verren uitzigt, verworpen. Naa lang voor en tegensprekens wierdt, eindelijk, tot de oprichting van de Kamer van Geldmiddelen beslooten, en REINGOUD in het ampt van Thesaurier bevestigd. De Advokaat *PAULUS BUIS*, tot Commis der Geldmiddelen benoemd, wees dien post van de hand, eers met voorwending van onervarenheid in zodanige zaaken, doch naderhand de reden van weigeringe nader ontvouwende, met den Graave VAN LEICESTER openlijk aan te zeggen „dat, wat
 „ ware het dat hij zich zelven bekwaam kende tot de bedie-
 „ ninge van het Thesaurierschap, hij REINGOUD niet kende
 „ voor eenen man van dien aart, om Commis onder hem te
 „ willen zijn; en dat hij zelve veel min in die hoedanigheid
 „ onder REINGOUD wilde staan”: woorden, uitgesproken,
 daarenboven, met eene edele fierheid, welke bij REINGOUD eenen bitteren haat tegen den Heer BUIS verwekten.

Niet lang zat REINGOUD op deeze hoogte. De gevangenneeming van zekeren eerloozen Bankbreeker bragt zijne snoodheid aan den dag, en leide den grond tot zijnen val. *STEVEN PARET*, voor de Rotterdamsehe Wethouderschap, om zekere beschuldiging, zijnde te regt gesteld, hadt men onder zijne papieren verscheiden stukken gevonden, aanduidende zijn heimelijk verstand met REINGOUD, en den snooden toeleg daar van. REINGOUD, weetende waar dit op uit loopen konde, hadt PARETS gevangenis niet vernomen, of hij bezorgde dat de Raad van Staate aan de Staaten van Holland schreef, men hadde PARET terstond na *Unrecht* te zenden, met alle zijne

papieren, om aldaar bezigtigd te worden. Doch deeze brief regte niets uit: weshalven REINGOUD de toevlugt nam tot LEICESTER. Maar die van Holland zonden eenige Afgevaardigden aan den Landvoogd en den Raad van Staate, om hun de ontdekte snooheden te vertoonen. Intusfchen was REINGOUD heimelijk uit *Utrecht* vertrokken, hebbende alvoreens zijne papieren verstoken. Doch men vondt ze evenwel, en vernam 'er ergerlijke stukken uit. Behalven de papieren, die den Staat betroffen, ontdekte men eenen brief, geschreeven door de Vrouwe van LA GUILLAIRE, waar bij deeze hem maande om de volbrenging van trouwbelofte, acht jaaren te voeren, op verdoemenis zijner ziele, haar gedaan, en vervolgens herhaald, naa dat zij den bedongen tijd van het overlijden zijner huisvrouw met groot geduld hadt afgewagt. Haaren eisch bondt zij verder aan, met de herinnering van lichaamlijke gemeenschap, hem toegestaan. Zij, die REINGOUD niet gunstig waren, en deeze vondt men 'er veele, verzuimden niet deezen brief in de waereld te brengen, niet verzwijgende zijne overige stukken. De Hollandsche Gemagtigden, den Landvoogd niet gevonden hebbende te *Utrecht*, vervorderden hunne reize na 't Leger, voor *Doesburg*, daar hij zich zhangs bevondt. De beschuldigingen tegen REINGOUD en PARET bragten zij hier tot drie punten: *Voorreerst*, „ dat zij getragt „ hadden, zich zelve te verrijken, ten koste van den Lande”; *Vervolgens*, „ dat zij gezogt hadden, de gemeene middelen „ op een bijsteren voet, en alzo te niete te brengen”; *Eindelijk*, „ dat zij eenen toeleg hadden gemaakt, eenen bit „ sphen haat tusfchen zijne Doorluchtigheid en de Staaten te „ flooken.” Op deeze aantijgingen verzogten ze, dat REINGOUD gehoord, en naar verdienste mogt gestraft worden. In algemeene woorden gaf de Landvoogd tot bescheid, dat hij het stuk nader zoude onderzoeken, en dan doen zo als behoorde; doende, vervolgens, REINGOUD eerst eenen dag in zijne Tent bewaaren, en daar naa stellen in handen van den Provoost Generaal. Hij zat tot op den twaalfden November des zelfden Jaars 1586, wanneer de Graaf van LEICESTER met eenige Gemagtigden van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, behalven andere stukken, ook over REINGOUD in onderhandeling

getreden zijnde, verklaarde, dat hij hem gebruikt hadt tot dienst van den Staat, zo ont de gerechtigheid van denzelven te bewaaren, als om, door zijn toedoen, voorzien te worden van penningen, noodig tot bescherminge der Landen, dewijl hij beloofd hadt, eenige tonnen schats te zullen doen opbrengen, zonder kwetzing der gemeente, doch dit zijne Doorluchtigheid verfontd, dat REINGOUD regtelijk zou te werk gaan. Op dit zeggen hielden de Gemagtigden vrijmoediglijk staande, dat REINGOUD, als een oud' dienaar des Konings van Spanje, zijne Doorluchtigheid, met zijne voorstellen, hadt bedroogen; dat hij dingen hadt begonnen, welke dreigden den Staat ten val te brengen, en voorgenomen, zaaken, buiten form van Regten, te drijven door een hoop Vreemdelingen: waarom zij zijne Doorluchtigheid verzogten, dat het Regt tegen hem zijnen gang mogt gaan, naar verdienste. Hier op begeerde LEICESTER, dat men met geene zaaken, geschied vóór zijne Landvoogdij, REINGOUD zoude beschuldigen, noch het uiterste Regt gebruiken, maar hem, onder borgtocht voor zijn lijf, zijne zaak, buiten banden, zou laten verdedigen. Doch de Gemagtigden lieten zich hier door niet omzetten. Zij vertoonden dat men den Staaten geen Regt behoorde te weigeren, over een man, die, zelf onder de Landvoogdij van zijne Doorluchtigheid, genoeg verdiend hadt aan den lijve gestraft te worden; dat, naar gewoonte deezer Landen, aan de Regters stontd te oordeelen, of iemand, aangesproken over eenige euveldaad, zich buiten of binnen banden moest verantwoorden; dat het (onder verbetering en eerbiedenis) niet betaamde, zulke eerlooze boeven, als REINGOUD en PARET, van welke de Staaten zo vuilaartig en smaadelijk waren door-gestreeken, boven Regt te begunstigen. LEICESTER besloot deeze onderhandeling, met daar op aan te dringen, dat men ten aanzien van hem, en van zijnen last aan REINGOUD gegeven, denzelven heuschelijk zoude behandelen; 'er nevens voegende, dat REINGOUD de Regters vreesde, dewijl hij zich reeds bij voorraad verweezen zag. In eene andere zamenkomst wierdt het gesprek over REINGOUD hervat, en bleeven de Gemagtigden even sterk op de verdiende straffe aandringen. Thans nam LEICESTER, in het vast beraaden voorneemen om

Kkk 5

zijnen

zijnen gunsteling de hand boven 't hoofd te houden, kunstenaarijen te baate, en middelen om den gevangene aan het Geregt te ontfutzen. De Landvoogd, gelijk boven verhaald is, hadt REINGOUD, in 't Leger, onder bewaaring van den Algemeenen Provoost gesteld. Deeze, zijnde een Eugelschman, liet hem zonder wagt. De Staaten van Holland, hier van verwittigd, deeden hem, door hunnen Prokureur Generaal, in zijne herberg, onder bewaaring van vier Boden van het Hof stellen. De Provoost hadt hier van de lucht niet bekoomen, of hij drijft de Boden, met geweld, ten huize uit, zelf den Prokureur Generaal, die met moeite zijne handen ontkwam. De Staaten, neemende dit zeer kwalijk, klagden het aan LEICESTER, die den Provoost in 't gelijk stelde. Zedert wierdt op 's Mans te regtstelling, meermaalen, aangedrongen, en dat LEICESTER, die nu op zijn vertrek stondt na *Engeland*, hem niet wilde medeneemen. Naa verscheiden uitvtingten beloofde de Graaf, REINGOUD onder den Provoost in 's *Hage* te zullen laten. Doch hier van kwam niets. Terwijl de Landvoogd na *Dordrecht* reisde, begaf zich REINGOUD na *Brielle*. Op klagten hier over, antwoordde LEICESTER, te zullen zorge draagen, dat REINGOUD, hoewel buiten zijn weeten na den *Brielle* gevoerd, na 's *Hage* zou worden te rug gebracht. Nogthans zondt hij hem na *Utrecht*, en bewilligde in de wederlevering zijner papieren. Hij bekwam een gedeelte daar van, die te *Utrecht* waren; doch na de andere, berustende onder den Prokureur Generaal, durfde hij niet vraagen. Thans begaf REINGOUD zich met der woon na *Vlissingen*, van waar hij, naa dat LEICESTER de Landvoogdij hadt opgezegd, ter sluik na den vijand overliep. „ En zo sijn „ een man, ('t zijn de woorden van den Drosfaart van *Muiden*) „ die geene dienstbooden, dan van den Hervormden „ Godsdienst, onder zijn gezin plagh te lijden, storf eindlijk „ tot *Brusfel*, daar hij zich uit vreeze voor zijn' schuldenaars (schuldeifchers) verhoolen moest houden, in 't Roomsche geloof.”

Zie HOOFD, *Nederlandsche Historien*.

REL-

REINIERS, (JELLE) een der weinige Kunstchilders, welke de Provincie *Friesland* heeft uitgeleverd. Hij was gebooren te *Sneek*, en leide zich vooral toe op het glaszchilderen. Op last en kosten van het Huistimmermansgild vervaardigde hij een stuk, om geplaatst te worden in de Grootte Kerk; het verbeeldde de vlugt van JOZEF en MARIA na *Egipte*. Kenners getuigden 'er van, dat het de beroemde Kunststukken der broederen CRABETH, te *Gouda*, zo niet overtrof, althans evenaarde.

REINIERS, (KORNELIS) of, met een verlatijnden uitgang, CORNELIUS REINERI, wierdt gebooren te *Gouda*, in den Jaare 1525. De gronden der Wijsbegeerte, Taalkennis en Godgeleerdheid leide hij op 't vermaarde Hoogefchool te *Leuven*, en behaalde 'er zo een beroemden naam, dat hij aldaar tot *Lector* of Voorlezer in de eerstgemelde Weetenschap wierdt aangesteld. In den Jaare 1565 beklom hij den eeretrap van Licentiaat in de Godgeleerdheid, en ontving daar op den post van Bestuurder van het Bagijnenhof in de reeds gemelde Stad. In het volgende jaar wierdt hij Voorzitter van het Kleine, en twee jaaren daar naa van het Grootte Kollegie. In dat zelfde Jaar 1568 tot Leenaar in de Godgeleerdheid bevorderd zijnde, bekwam hij vervolgens eene Kanunnikdij, als mede het Leeraarampt bij de zo genaamde nieuwe Stigting. Bij deeze eer en gunstbewijzen kwam de opdracht van de grootte Prebende, en daar naa van het Dekenschap van de St. Pieterskerk te *Leuven*. Boven dit alles was hij, in den Jaare 1572, Voorzitter van het Atrechtse Collegie, en was, daarenboven, Lid van de zo genaamde nauwe Faculteit van Godgeleerden. Een blijk des vertrouwens, welk de Algemeene Staaten in zijne kunde en ijver voor de Roomsehe Leere stelden, zag men ter gelegenheid der Gendsehe Vredehandeling. Nevens MOLANUS, BAJUS en HANEUS naar zijn gevoelen gevraagd zijnde, gaf hij schriftelijk te kennen, dat, naar zijn oordeel, de gemelde Vredehandeling, verre van den Roomsehe Godsdienst te benadeelen, voor denzelven zeer heilzaam en noodzaaklijk was. REINIERS overleedt in den Jaare 1609, het vierentachtigste zijns ouderdoms, en wierdt te *Leuven*, in de St. Pieterskerk,

kerk, begraven. Men rigtte ter zijner eere eene Graftombe op, met een loflijk Opfchrift.

Zie BOR; WALVIS, *Beschrijving van Gouda.*

REINST, (*Het Geflagt van*) is zedert het begin der voorgaande Eeuwe, zo niet langer, bekend en vermaard te *Amsterdam*, en aldaar nog heden ten dage in weezen. De eerste, welken wij, van dit Geflagt, ontmoeten, was GERARD REINST, een voornaam Koopman, en een der eerste oprigters der Oostindische Maatschappije. Hij bekleedde den post van Bewindhebber daar van, in den Jaare 1613, wanneer de Kamer van Zeventien op hem het oog liet vallen, om in de hoedanigheid van Gouverneur Generaal van Nederlands Indiën derwaarts te vertrekken. Om hem tot het aanvaarden te gereeder te doen besluiten, wierdt hem een Maandgeld toegeleid van zeventenhonderd guldens, en daarenboven eene somme van duizend Guldens jaarlijks voor Tafelgeld. Na zijne wederkomst zou hij het Bewindheberschap in de Kamer *Amsterdam*, van nieuws, mogen aanvaarden. Op deeze voorwaardeu verbondt zich de Heer REINST voor den tijd van vijf agtervolgende jaaren, den tijd, tot zijne uit- en thuisreize noodig, daar niet onder begreepen. Thans beschonken 's Lands Staaten den benoemden Gouverneur met een Gouden Keten, ter waarde van duizend guldens, een fraaien Eerepenning van het zelfde metaal, en toezegging van belooninge voor de diensten, welke hij der Maatschappije zou bewijzen. Op den tweeden Julij des Jaars 1613 stak de Heer REINST in Zee, met eene aanzienlijke Vloot. Eenen anderen koers houdende, dan men heden volgt, deedt hij den mond der Roode Zee aan, en gaf last aan eenen zijner Kapiteinen, PIETER VAN DEN BROEK, om dezelve hooger op te zeilen. Inmiddels vervolgde REINST zijne reize na *Baniam*, en wierdt aldaar, op den twintigsten December des Jaars 1614, in zijne waardigheid staatelijk ingehuldigd. Wel haast begaf hij zich na *Jacatra*, sloot 'er een Verbond met den Koning, en deedt van daar eenen togt, met elf Schepen, na *Banda*, om de

de opgezectenen van dat Eiland te tuchtigen. Van *Amboina* deedt hij de Engelschen verhuizen, om dat de Eilanders met dezelve begonnen te handelen, in weerwil van het uitsluitend Verbond, den Nagelhandel betreffende, onlangs met de Hollanders geslooten. In de maand Maij zondt de Gouverneur eenige Schepen, om de Bandasche Vesting *Pulo-Ay* te veroveren; waar in zij ook gelukkig slaagden; doch, door te groote kleinagting van den vijand en door zorgeloosheid, hunne verovering wederom verlooren. Veel hadt nu de Heer REINST te doen met zich zelve, om dat hij, tegen den raad van des kundigen, deezzen togt in eigen persoon niet hadt bijgewoond. De Gouverneur Generaal overleedt nog vóór het einde des genoemden jaars, aan den Rooden Loop, te *Jacatra*. — HENRICK REINST, in den Jaare 1626, tot Raad der Stad *Amsterdam* verkoozen, wierdt, in het volgende jaar, Schepen, en wederom in de Jaaren 1632 en 1639. — Mr. GERARD REINST, Raad geworden in den Jaare 1646, zat in Schepensbank in de Jaaren 1650 en 1654. — Vervolgens ontmoeten wij, op de Lijst van Commisfarissen, JAKOB REINST. — Tot hooger waardigheden, dan de genoemden, klom Mr. LAMBERT REINST. Hij wierdt Lid der Amsterdamsche Vroedschap in den Jaare 1649, was Schepen in den Jaare 1655, bekleedde het Schoutshoofdschap, geduurende den tusschentijd van den Jaare 1656 tot in den Jaare 1666, en de Burgemeesterlijke waardigheid in de Jaaren 1667, 1668 en 1672. Terwijl hij voor de tweede maal Burgemeester was, hieldt hij, nevens zijne Amptgenooten, de versterking der Stad *Naarden* tegen, strijdig met het gevoelen des Prinzen VAN ORANJE, welke daar op sterk gesteld was. Waarschijnlijk zal deeze wederstreeving een der redenen geweest zijn, waarom de Heer REINST, in de maand September des Jaars 1672, bij eene buitengewoone verandering der Regeeringe, van zijne Raadplaats en van de Burgemeesterlijke waardigheid ontslagen wierdt. — De Heer REINST, nog heden ten dage in leeven, bekleedt den aanzienlijken post van Vice-Admiraal van *Holland* en *Westfriesland*, geagt bij 's Lands Staaten en den Heere Admiraal Generaal, om zijne bedrevenheid in zaaken, het Zeeweezen betreffende. In zijn huwe-

huwelijk, met eene Jonkvrouwe BICKER, heeft hij kinderen verwekt, onder andere eene dogter, gehuwd aan den Graave VAN STYRUM.

REKENKAMER. (*Generaliteits*) Behalven de Kollegien, onder den naam van *Rekenkamer* bekend, welke men in deeze en geene Provincie aantref, is 'er eene algemeene, alle de Bondgenooten betreffende, en daarom die der Generaliteit gheeten. Oorspronkelijk berustten haare werkzaamheden op de Leden van den Raad van Staate. Om de menigte van bezigheden, welke zij om handen hadden, en om van een gedeelte derzelve ontlast te worden, vondt men geraaden, eene Algemeene of Generaliteits Rekenkamer op te rigtten; dit geschiedde in den Jaare 1607 of 1608. Zij bestaat uit veertien Afgevaardigde Leden, twee uit ieder Provincie. Hun zijn twee Sekretarissen toegevoegd, welke verscheiden bedienden onder zich hebben. De Leden voeren den tijtel van EDELMOGENDE HEEREN.

Volgens de oorspronkelijke Instructie, opgesteld in den Jaare 1622, en verder uitgebreid in den Jaare 1651, bestaat het werk der Rekenkamer in de volgende verrigtingen. De Kamer doet onderzoek omtrent het geen de bijzondere Provincien betaald hebben, en wat van de inkomende en uitgaande Regten op de Koopgoederen in 's Lands Kasfe kooome; houdt aantekening van de Ordonnantien, die door den Raad van Staate op den Ontvanger Generaal worden afgegeeven; ontvangt en onderzoekt de Onkostrekeningen van de Afgevaardigden der Algemeene Staaten en den Raad van Staate, als mede die der buitenlandse Staatsdienaaren; ziet wijders de Rekeningen na van de bijzondere Ontvangers en Beslieders der Generaliteits middelen, wegens Verpactingen, Brandschattingen, Verpondingen, Geestelijke en andere Generaliteits goederen, het Zegel, de Leenen, Oorlogsbehoeften, enz. draagt zorge, dat de soldij, maandelijks, onverminderd aan de Troepen worde betaald; geeft agt op de behoorlijke openbaare aanbesteeding van 's Lands Werken. Boven dit alles bestaat de voornaamste bezigheid der Rekenkamer in het hooren en siniten van de

De-

A. S. Davis, delin.

Andr. Vaublen, sculp. 1731

De
den

R
des
Rij
vor
deed
want
fend
kind
ken
gen
elide
taus
jaare
van
van
der
in de
deez
zijn z
Van t
de be
nen,
heer
jaazig
begaf
jacob
namme
Impe
gen,
Hooge
van H
ware

Declaratien der bijzondere Provincien, waar omtrent verscheidnen schikkingen zijn beraamd.

Zie AITZEMA; en *Groot Plakaatboek*,
Deel IV.

RELANDUS, (ADRIANUS) gebooren op den zeventienden Julij des Jaars 1676, in het bekende Noordhollandsch Dorp *de Rijp*, alwaar zijn Vader, JOHANNES RELAND, onder de Hervormden het Leeraarampt bekleedde, zo als hij vervolgens deedt te *Alkmaar* en *Amsterdam*. Zijne moeder was AGATHA PRINS, dogter van ADWEL PRINS, Heemraad van de uitwatrende Sluizen in *Kennemerland* en *Westfriesland*. Nog een kind was ADRIANUS, toen zich reeds meer dan gemeene bliiken van vernuft openbaarden, en hij zo uitfleekende vorderingen maakte in de Taalkennisse, dat zijn Vader hem met zijn elfde jaar na *Amsterdam* zondt, om 'er den Geleerden PETRUS FRANCIUS en andere voornaame mannen te hooren. Drie jaaren vertoefde hij aan 't Doorluchtig School; naa verloop van dezelve vertrok hij na *Utrecht*, en wierdt een Leerling van de Hoogleeraaren GRAEVIUS en LEUSDEN, in de kennisse der Taalen, en van GERHARDUS DE VRIES en JOANNES LUITSIUS in de Wijsbegeerte. Met zo veel ijvers leide hij zich toe op deeze weetenschap, en maakte zulke vorderingen, dat hij op zijn zeventiende jaar den Trap van het Meesterschap beklom. Van toen af aan maakte RELAND voornaamelijk zijn werk van de beoeffeninge der Godgeleerdheid, onder MELCHIOR LEIDEKER, bij welken hij thuis lag, GERARDUS VAN MASTRICHT, HERMANUS WITZIUS en HERMANUS VAN HALEN. Naa een driejaartig onderwijs van deeze Hoogleeraaren te hebben genooten, begaf hij zich na *Leiden*, om aldaar FREDERICUS SPANHEIM, JACOBUS TRIGLAND, JOANNES A MARK en andere voornaame mannen te hooren.

Intusschen was het gerugt van RELANDS geleerdheid uitgegaan, niet slegts door Nederland, maar ook daar buiten. Het Hoogefchool te *Lingen* was thans in bloei; en wierdt hem het Hoogleeraarampt aan hetzelfde opgedraagen in de Wijsbegeerte, of in de Oosterfche Taalen, of, indien hij zulks mogt goed-

goedvinden, in beiden te gelijk. Niet afkeerig was RELAND van dit aanbod; doch hij wees het van de hand, om zijns Vaders wille, die niet gaarne hem zo verre verwijderd zag. Twee jaaren hadt hij zijn verblijf gehouden te *Leiden*, toen hij door den Graaf VAN PORTLAND, boezemvriend van Prinsse WILLEM DEN III, wierdt aangezocht tot Onderwijzer van zijner eenigen Zoone, den Burggraave VAN WOODSTOCK. Op aanraaden van Profesfor TRIGLAND gaf de Vader van RELAND daar aan zijne toestemming. Eene ziekte van den ouden RELAND was oorzaak, dat zijn Zoon ADRIAAN niet met deszelfs doorluchtigen Kweekeling na *Engeland* overstak.

Niet lang bekleedde de geleerde Jongeling deezen post. Op zijn vierëntwintigste jaar beriepen hem de Verzorgers van het Geldersche Hoogeschool tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte; hij deedt zijne intrede, op den negenden October des Jaars 1700, met eene Redevoering *Over den aanwas der Wijsbegeerte gedurende deeze (de Zeventiende) Eeuwe*. Van korten duur was 's Mans verblijf te *Harderwijk*. Naauwlijks hadt hij een aanvang gemaakt met het geeven van Lessen, of de Vroedschap van *Utrecht* beriep hem tot Hoogleeraar in de Oostersche Taalen aan haar Hoogeschool. Koning WILLEM DE III hadt hem als zodanig der Utrechtsche Wethouderschap aangepreezen. RELAND deedt zijne intrede, reeds in Februarij des Jaars 1701, met eene Redevoering *Over de Persische en daar mede vermaagschapte Oostersche Taalen*. Ten tijde der Utrechtsche Vredehandeling verscheen aldaar, als Afgevaardigde wegens de Provincie *Friesland*, Jonkheer sicco VAN COSLINGA. Het Friesche Hoogeschool, van 't welk de Baron een der Bezorgeren was, hadt onlangs vervlooren den geleerden RHENFERDIUS; om diens plaats te vervullen, verzogt hem de gemelde verdienstelijke Edelman. Doch RELAND wees die aanbieding beleefdelijk van de hand. De Utrechtsche Vroedschap, om haar genoegen te toonen over dit besluit, droeg hem den tijtel op van Hoogleeraar in de gewijde Oudheden, en verhoogde zijne Jaarwedde. Ter gelegenheid van het overlijden van den Heere GRONOVIVS, te *Leiden*, in den Jaare 1716 voorgevallen, liep 'er een gerugt, dat men, ter vervulling van diens plaats aan 't Hoogeschool,

op

op RELAND het oog hadt geworpen. Gevraagd zijnde, war hij doen zoude, in gevalle het Leidſche Hoogleeraaramt hem wierdt opgedraagen, gaf hij rondelijk tot antwoord, dat hij 'er voor bedanken zoude. Eene verhooging van Jaarwedde was een nieuw bewijs van het genoeghen der Stichtenaaren over dit beſluit, en een blijk van hunne hoogagtinge. Niet lang, egter, genoooten ze, zedert, 's Mans tegenwoordigheit, Overvallen van de Kinderziekte, overleedt hij aan dezelve, op den vijfden Februarij des Jaars 1718, het eenënveertigſte zijns ouderdoms. Van 's Mans uitgebreide geleerdheit getuigen de veelvuldige Schriften, van hem voorhanden. Het meest bekende daar van is zijne *Befchrijving van Paleſtina*; als mede eene Verhandeling over den *Mahomethaanſchen Godsdienſt*. In zijne jeugd hadt hij eene proeve gegeven van zijn Dichtvermogen, in de bekende *GALATHEA, Luſus poëticus*. — In den Jaare 1702 was RELAND in den echt getreedden met JOHANNNA CATHARINA TEELING, dogter van JOHANNES TEELING, Oud-Burgemeester van *Zierikzee*, en hadt bij dezelve drie kinderen verwekt: twee dogters en éénen Zoon. ADRIANUS RELAND hadt eenen broeder, PIETER genaamd, Advokaat, eerst te *Amſterdam*, vervolgens te *Haarlem*. Een Regtsgeleerd Werk, door deezen, bij zijn overlijden naagelaaten, wierdt door onzen Hoogleeraar, met eene Voorrede en eenige Bijvoegzels, in 't licht gegeven, onder den tijtel, *PETRI RELANDI Juris Conſulti et Judicis Faſti Conſulares*.

REMONSTRANTEN. Deezen naam voert eene bekende Godsdienſtige Gezinte in ons Vaderland, eertijds vrij talrijk en aanzienlijk, doch tegenwoordig, in vergelijking daar van, in kwijnenden ſtaat; maar, evenwel, eene plaats in ons *Woordenboek* overwaardig. Zij zijn ook bekend bij den naam van *Arminiaan*en, naar hunnen ſtigter JAKOBUS ARMINIUS. Zonder ons in te laaten tot eene menige van bijzonderheden, zullen wij ons bepaalen tot derzelve Leere, opkomst, voortgang en algemeene lotgevallen. Aanleiding tot de opkomst der *Remonſtranten* gaf een gefchil tuſſchen FRANCISCUS GOMARUS en JAKOBUS ARMINIUS, beiden Hoogleeraaten in de Godgeleerdheit, aan 't Hoogefchool te *Leiden*, uitgebroken in den Jaare 1609.

Overeenkomstig met de gevoelens van KALVINUS en diens naa-
volgers, leerde GOMARUS „ dat door een eeuwig Godlijk
„ Raadsbesluit, was vastgesteld en onveranderlijk bepaald,
„ wie uit de menschen zalig, wie verdoemd zoude worden;
„ dat, diensvolgens, de uitverkoorenen tot zaligheid tot het
„ Geloof en de Godvrugtigheid onwederstandelijk getrokken,
„ en voorts voor afval bewaard wierden: doch dat God alle
„ de overigen in de algemeene verdorvenheid der mensche-
„ lijke Natuure en in hunne misdaaden liet leggen.” In te-
genstelling van deeze begrippen, die, daarenboven, reeds van
elders, zints eenigen tijd, wederpraak hadden geleeden, be-
weerde ARMINIUS „ dat God, insgelijks van eeuwigheid, dit
„ onderscheid hadt gemaakt tusschen het in zonden gevallen
„ menschdom, dat hij de zulken, die afitand zouden doen
„ van hunne zonden, en op CHRISTUS betrouwen, hunne mis-
„ daaden, zoude vergeeven, en het eeuwig leeven schenken,
„ doch de onboetvaardigen naar verdienste zoude straffen;
„ doch dat God niemand dwong om zalig te worden.” Beide
Hoogleeraars kreegen, wel haast, hunne bijzondere Aanhan-
gers; tusschen welke, daarenboven, geschil rees over de For-
mulieren: beweerende de vrienden van GOMARUS, dat ARMINIUS
van dezelve afweek; deeze, daarentegen, dat beide gevoelens
met de Formulieren niet gevoegelijk konden worden over een
gebragt, en daarom de Formulieren eene naaléezing noodig
hadden.

De gevoelens van ARMINIUS waren eenigzins nieuw, als afwij-
kende van de begrippen, zints geruimen tijd aangenomen. Van
hier dat de Predikanten, uit zijn School voortgekoomen, de
minderheid uitmaakten, en, gelijk het, in dusdanige verdeeld-
heden, gemeenlijk gaat, met veele haatlijkheden betigt wierden.
Om zich van dien blaam te zuiveren, en tevens de waare na-
tuur hinner Leere te doen blijken, hielden zij, in de maand
Februarij des jaars 1610, eene heimelijke zamenkomst. Hier
vervaardigden zij eene *Remonstrantie*, of Vertoog, aan 's Lands
Staat, ingerigt deels ter verontschuldiging van 't verwijt,
alsof zij verandering in den Godsdienst, en twist en beroerten
zogten te verwekken: deels om hunne bijzondere gevoelens,
over de betwiste stukken, te ontvouwen. Dit laatste vervatte-

dea

den zij in vijf punten; wij zullen dezelve hier nederstellen, als behelzende de Leerbegrippen, in welke de Remonstranten zich van de aangenomene begrippen meest onderscheiden, en op grond van welke zij zich naderhand van de heerschende Kerk hebben afgezonderd. De vergaderde Leeraars, vrienden en aanhangers van ARMINIUS, verklaarden dan 1. „ Dat God van eeuwigheid hadt beslooten, de zulken, die, door zijne genade, in CHRISTUS zouden gelooven, en in geloove en gehoorzaamheid tot aan het einde volharden, te verkiezen tot het eeuwige leeven, en de ongelooovigen en ongehoorzaamen, verwerpen ter eeuwige verdoemenisse. — 2. Dat CHRISTUS gestorven is voor alle menschen, in dien zin evenwel, dat alleen de geloovigen, daadelijk, door zijnen dood verzoend worden. — 3. Dat de menschen het zaligmaakend Geloof niet hebben uit zich zelve, noch uit hunnen vrijen wil, maar Gods genade in CHRISTUS daar toe behoeven. — 4. Dat deeze Genade het begin, de voortgang en de voltrekking van 's menschen zaligheid is, en alle goede daaden daar aan moeten toegeschreeven worden; doch dat deeze Genade evenwel niet onweerstandelijk werkt. — 5. Dat Gods Genade aan de waare geloovigen genoegzaame kragt geeft, om het booze te kunnen overwinnen; doch of deeze Genade ooit konde verlooren worden, lieten ze tot nog toe onbepaald, als de stofte van verder onderzoek.” Omtrent dit laatste verklaarden zij zich naderhand, beweerende „ dat een waar geloovige, door eigen schuld, van God geheel kan afwijken, en het Geloof verliezen.” Bij deeze Remonstrantie, van welke hun zedert de naam van Remonstranten aanhing, voegden ze een verzoek, om in een wettig en vrij Sijnode nader gehoord te worden; of, in gevalle dit niet konde geschieden, dat men, intusschen, elkander broederlijk zou verdraagen; waar toe zij, van hunnen kant, zich overgegeven toonden.

's Lands Staaten, de Remonstrantie hebbende overwoogen, kwamen, eerlang, met de meerderheid, tot het besluit, den Klassen aan te schrijven, „ dat zij, tot naderen last, niemand eene belijdenis boven de vijf punten, in de Remonstrantie nedergefeld, af te vergen, en men, intusschen, hadt te ar-

„beiden aan het behoud van onderlingen eendragt en vrede.“ Doch men begreep wel haast, dat dit besluit en aanschrijven niet genoeg was, ter handhavinge van den Vrede der Kerke. Van hier dat men eerlang besloot tot het houden van een Gesprek, over de vijf punten der Remonstranten, tuschen twaalf Predikanten, zes van elke zijde. Dit Gesprek, naar de plaats alwaar het wierdt gehouden, *de Haagse Conferentie* genaamd, geschiedde ten aanhooren der Staaten van Holland; die aan geene der partijen de overwinning toefschreeven, maar, aan 't einde der zamenkomste, de zamenspreekenden tot vrede en eendragt vermaanden. Niet zo verre waren deeze toen nog verwijderd, of zij noemden elkander, over en weder, *Broeders*. Naar eene *Contraremonstrantie* of Tegenvertoog, in tegenstelling van dat der *Remonstranten*, ten deezen tijde ingeleverd door de anders denkenden, wierden deeze, zedert, *Contraremonstranten* geheeten.

Een geruimen tijd bleeven de zaaken in deezen stand, tot dat Graaf WILEM LODEWYK, Stadhouders van *Friesland*, in den aanvang des Jaars 1613, aan eenige Predikanten, van beiderlei gezindheid, den voorslag deedt omtrent eene nadere Bijeenkomst, tuschen een kleiner getal, dan voormaals in 's *Hage*, als beter geschikt om aan het werk van vrede en eenigheid te arbeiden. Drie Predikanten, van weerkanten benoemd, vergaderden hier op te *Delft*, in de maand Februarij des straks genoemden jaars. De *Remonstranten* begeerden hier, dat hunne vijf Punten voor verdraaglijk zouden verklaard worden; doch de andere konden daar toe niet verstaan, niettegenstaande JAKOB DE I, Koning van *Engeland*, in zijn schrijven aan de Algemeene Staaten en die van Holland, omtrent deezen tijd, de betwiste Leerstellingen als zodanig hadt voorgedraagen. In tegendeel hadden de *Contraremonstranten* aan de anderen voorgeleid meer dan dertig Punten, waar op zij derzelver verklaring begeerden. Doch de Staaten zelve ontsloegen hen naderhand van deeze verklaringe, als van oordeel zijnde, dat men de *Remonstranten* bij wijze van beschuldiging en bewijs, en niet bij manier van onderzoek, van vreemde Leerstellingen moest trachten te overtuigen. De *Contraremonstranten*, thans reeds Prins MAURITS op hunne zijde heb-

hebbende, volhardden, egter, in hunnen eisch van antwoord op de Punten te *Delft* overgeleverd, en voeren, daarenboven, hevig uit op den predikstoel. Hierom vervoegden zich de *Remonstranten*, met een nieuw Vertoog, bij de Hollandfche Staaten, verzoekende dat den anderen mogt belet worden tegen hen uit te vaaren op den Predikstoel, en hunne Leere voor onverdraaglijk te verklaren. Nog sterker drongen de Remonstranten hier op aan, zedert de Staaten van Holland een besluit hadden genomen, ter bevordering van den Kerkelijken vrede. Het merkwaardig Besluit, ontworpen, meent men, door HUGO DE GROOT, doch zedert ter Vergaderinge goedgekeurd, was, hoofdzaakelijk, van deezen inhoud: „ De Staaten, uit kragt hunner opperste magt, belasten daar bij, dat „ men, in 't uitleggen der H. Schriftuure, zou hebben te „ zorgen, der Gemeente in te scherpen, dat het begin, mid- „ den en einde van 's menschen zaligheid, met naame ook „ het geloof, niet aan 's menschen natuurlijke krachten of wer- „ ken, maar aan Gods Genade in CHRISTUS alleen moest wor- „ den toegeschreeven; dat God geene menschen ter verdoemen- „ nisse hadt gefchapen, noch noodzaakte tot de zonde, en „ ook niet nodigde tot de Zaligheid, terwijl hij hadt besloo- „ ten, hun die niet te geeven. Zij gaven te kennen, dat het „ vrij zoude staan, over het Leerstuk der Predestinatie op „ de Hoogeschoolen en onder de Leeraars, vriendelijk te re- „ dentwisten en te verschillen; doch verbooden, dat deeze „ gefchillen op den Predikstoel of anders, onder 't gemeene „ volk, gebragt zouden worden; en iemand, die niet hooger „ leerde of gevoelde, dan dat God, van eeuwigheid, tot „ de zaligheid verkooren hadt de zulken, die door zijne Ge- „ nade in CHRISTUS gelooven, en bij dit geloof volhardden „ zouden, en daarentegen ter verdoemenisse verworpen de „ zodanigen, die niet geloofden en in hun ongeloof volhard- „ den, deswegen te moeien, of om hooger te leeren te drin- „ gen: *also de Staaten deeze Leere voor genoegzaam tot „ zaligheid en tot Christlijke stigtinge bekwaam hielden;* „ belastende voorts den Kerkendienaren, in alle andere pun- „ ten der Leere, zich te houden aan Gods Woord, en aan 't „ geen doorgaans bij de Hervormde Kerken aangenomen, en „ hier

„ hier te Lande geleerd was, als mede zich in liefde, eenigheid en goede sifting te gedraagen, naar 't geen bij voorgaande Staatsbesluiten was goedgevonden.”

Ondanks dit Besluit, toonden zich verscheiden *Contraremonstranten* ongeezind, om zich naar hetzelfde te gedraagen. Duidelijk bleek zulks uit zekere vaststelling, gemaakt in eene huurer bijeenkomsten te *Amsterdam*, in de maand Januarij des Jaars 1617, inhoudende om voortaan geene verdere Kerkelijke eenigheid te houden met de *Remonstranten*. Wat laater stelden ze als een kenmerk van waare Broederschap, de zulken alleen te houden vóór waare Broeders, die de *Remonstranten* en *Remonstrantsgezinden* voor valsche Leeraars verklaarden. Hier door konde het niet uitblijven, of de *Remonstranten* moesten, van hunnen kant, bedagt zijn op de handhavinge van hunne zaak. Terwijl hunne partijen te *Amsterdam* werkzaam waren, hielden ze eene zamenkomst te *Rotterdam*, in welke zij een Vertoog opstelden, om ingeleverd te worden aan de Staaten van Holland, waar bij zij klaagden, dat de andersdenkenden zich niet hielden aan het Besluit van hun Ed. Gr. Mogenden, en diensvolgens verlot begeerden, om 'er insgelijks van ontslagen te worden. Daarenboven gingen zij, in dat zelfde jaar, eene nadere verbintenis aan, in 's *Hage*, op zekere punten van eenigheid, om vervolgens ondertekend te worden door Predikanten, die gemeenschap met hun wilden houden. Onder andere wierdt daar in verklaard, „ dat zij, ziende hoe de *Contraremonstranten*, welke zij „ *Scheurmakers* noemden, afweeken van de Besluiten der „ Staaten, zich ook niet langer aan dezelve zouden kunnen „ houden, maar voorneemens waren, hun gevoelen openlijk „ te leeren, met wederlegging van hunne partijen. Met dit „ alles verklaarden zij, Christlijke eenigheid te willen houden „ met zulke Predikanten van het verschillende gevoelen, die „ betuigden hen te willen verdraagen.”

Tot nog toe hadt men geene afzonderlijke Godsdienstoeffening gehouden. Dit nam eenen aanvang zints de bovengemelde besluiten van beiderlei aanhang. Te *Amsterdam* zag men hier van het eerste voorbeeld, in den Jaare 1617. Na dat JAKOB BATELIER, Student in 't Walsche Kollegie te *Leiden*, voor

de

de Remonstranten en eenige Leden der Walsche Gemeente, misnoegd over 't afzetten van eenen hunner Leeraaren, in de Fransche taal gepredikt hadt, lieten de eerstgemelden het oog vallen op CHRISTIAAN SOPINGIUS, Predikant te Warmond, om in 't Nederduitsch voor hun te prediken. Voor 't eerst geschiedde zulks ten huize van eenen Timmerman, woonende op Vlooyenburg. Hoewel deeze zamenkomst niet zonder eenige floornis was afgeloopen, huurden, egter, de Remonstranten, kort daar aan, een groot Pakhuis, op Dwarsboomflood, toebehoorende aan HERMAN RENDORP, een aanzienlijk Burger, en voorzaat van den tegenwoordigen Burgemeester JOACHIM RENDORP, *Heere van Marquette*. Merkelyke floornissen leeden ze hier van 't woeste graauw, opgezet, meent men, door het openlijk prediken van zommige Leeraars daar tegen. Ook wierdt ten zelfden tijde geplonderd het Huis van REM EGBERTSZOON BISSCHOP, Broeder van den Professor SIMON EPISKOPUS, alwaar de Predikant SOPINGIUS hadt thuis gelegen.

In deezen toestand wendden zich de Amsterdamsche Remonstranten tot de Staaten van Holland, met verzoek om derzelve bescherming; als mede, dat hun, in de openbaare Kerk, eenige Predikanten van hun gevoelen mogten gegund worden; of, indien zulks niet konde geschieden, dat men hun dan vrijheid gaf tot het houden van afzonderlijke vergaderingen. Men wees de verzoekers tot de Wethouderschap van hunne Stad. Doch hier vonden zij kleinen troost. Ter gelegenheid der boven gemelde floornissen en plonderinge hadt het Gerecht flappen bijstand geboden. Het verzoek om bescherming van 's Lands Staaten hadden de Afgevaardigden ter Dagvaart *opvoerig* genoemd. Ligt is hier uit af te leiden, dat een Verzoekschrift aan de Regeering der Stad wierdt van de hand geveezen.

De breuke, hoe wijdgaapende reeds, wierdt grooter, zints de *Contraremonstranten* de Kloosterkerk in 's Hage hadden ingenomen, en Prins MAURITS hunne afzonderlijke Vergaderingen bijwoonde. Met een schroomlijk gedruis sloeg, zedert, de afzondering tot veele andere Steden over. Om de wonde te geneezen, was men al vroeg bedagt op het houden van

een *Nationaal Sijnode*. Doch de *Remonstranten*, hoewel van de zaak zelve niet afkeerig, beloofden zich niet veel goeds van zulk eene Vergaderinge, in den tegenwoordigen toestand van zaaken, in welken zij, uit hoofde van hunne minderheid, natuurlijk het onderspit zouden moeten delven. Vergeefs vertoonden zij dit, in een Vertoog aan de Staaten van Holland, als die, zints het toeneemend gezag van Prinse MAURITS, thans minder zeggens hadden. Daarenboven ontviel hun een voornaame steun, in den Advokaat VAN OLDENBARNEVELD, die hun altoos gunstig was geweest, om dat zij der Overheid groot gezag in Kerkelijke zaaken toeschreeven.

Naa lang marrens vergaderde, eindelijk, het Sijnode te *Dordrecht*. Een der eerste verrigtingen van hetzelfde, was, eenige Remonstrantsche Leeraars daar voor te dagvaarden. Intusfchen waren deeze te *Leiden* vergaderd, en vervaardigden een Vertoog aan de Kerkvergaderinge, waar bij zij begeerden, niet als gedaagden te verschijnen, maar als Leden te mogen zitting neemen. Doch dit Vertoog wierdt van de hand gewezen. Integendeel liet men brieven afgaan, waarbij dertien Remonstrantsche Leeraars gedagvaard wierden. Op den vijftenden December des Jaars 1618 kwamen zij te *Dordrecht*. De Hoogleeraar SIMON EPISCOPIUS was 'er een van, hoewel hij te vooren als een medelid tot het Sijnode genodigd was. Ook moesten de twee Utrechtsche Leeraars hunne plaats in het Sijnode verlaaten, en zich bij de gedagvaarde Remonstranten voegen. Twee dagen naa hunne komst te *Dordrecht*, deed EPISCOPIUS eene fraaie Redevoering, en die bijkans anderhalf uur duurde; zij liep voornaamelijk over de schroomvalligheid der *Remonstranten* in het beslissen omtrent duistere leerstellingen; het wedspreken van de harde gevoelens, raakende het stuk der Godlijke Voorbeschikkinge; het aanbieden van verdraagzaamheid ten aanzien van de betwiste leerstellingen; en eindelijk het toeschrijven van de hoogste magt aan de Overheid in Kerkelijke zaaken. In eene andere zitting leverden de *Remonstranten* een Vertoog over, waar bij zij verklaarden, het Sijnode voor geenen wettigen Regter te kunnen erkennen, hoewel zij zich bereidwillig betuigden, om hunne Leere voor hetzelfde te verdedigen. Merkkelijk verschil rees 'er, zedert,

tusfchen de Leden van het Sijnode en de gedaagde *Remonstranten*, over de wijze van onderhandelen. De laatstgemelden beweerden, nevens de vrijheid om hun eigen gevoelen voor te draagen, ook die van hunne partij te mogen wederleggen. De eerften weigerden zulks, bij welke zich de Gemagtigden der Staaten voegden. Nogthans verklaarden zich de Remonstranten ongezind, om het besluit van het Sijnode te volgen, en gaven fchriftlijk reden van deeze wegeringe. Daarenboven hadt men eenige Remonstrantsche Boeken in de Vergadering gebragt, en begonnen de Leden daar over de Remonstranten te onderfragen; doch die, evenwel, weigerden, daar op te antwoorden. Eenige dagen verliepen 'er, zedert, met twisten tusfchen het Sijnode en de *Remonstranten*, naardien met het, over de wijze van onderhandelen, niet eens konde worden: de *Remonstranten* begreepen, dat men over de uitstaande gefchillen in redengeding behoorde te treden, en zij zelven vrijheid hebben, hun eigen gevoelen te verdedigen, en dat der partijen te wederleggen. Het Sijnode, daarentegen, begerde hun Vraagen voor te stellen, en op dezelve hunne antwoorden te hooren, zonder melding der gevoelens van die van hun verschilden, veel min dezelve te mogen wederleggen. Stijf en onverzettelijk ftondt men, over en weder, op zijn ontwerp: tot dat de Voorzitter BOGERMAN, de *Remonstranten*, voor 't laatst, na hun besluit gevraagd, en daar op tot antwoord bekoomen hebbende, dat zij, gemoedshalven, in den eisch van het Sijnode niet konden bewilligen, dezelve, met eene fcherpe aanspraak, buiten de Vergadering zette, met bedreiging van Kerkelijke straffen; zeggende, tot slot: „Ik geef „ u, uit naam der Heeren Gemagtigden en van het Sijnode, „ uw affcheid. Men ontslaat u. Gaat heen.” In 't heen gaan gebooden hun de Politike Heeren, tot naderen last te *Dordrecht* te vertoeven. Naa het vertrek der Remonstranten uit het Sijnode, ging men aldaar over tot het leezen van dezelve uitgegeevene Schriften, en bouwde daar op een vonnis van veroordeeling, 't welk, naderhand, door de Algemeene Staaten, goedgekeurd en bekrachtigd wierdt.

Intusfchen hielden eenige Remonstrantsche Predikanten, Ouderlingen en Diakenen eene bijeenkomst te *Rotterdam*, om

middelen te beraamen op hunne volgende gedraagingen. Het besluit viel, voort te gaan met het houden van afzonderlijke Godsdienstoeffeninge, ondanks de Plakaaten, daar tegen afgekondigd, en wijders, bij een Vertoog aan de Algemeene Staaten en Prinsse MAURITS, zich over de handelwijze van het Sijnode te beklagen; welk Vertoog, egter, door de gedaagde Leeraars te *Dordrecht* afgekeurd, en diensvolgens niet wierdt ingeleverd. Ook verklaarde de Overheid de Remonstrantsche samenkomst voor oproerig.

Naa het eindigen van het Sijnode, de gedaagde Remonstrantsche Predikanten in 's *Hage* ontbooden zijnde, wierdt hun, door Gemagtigden der Algemeene Staaten, voorgehouden „ dat zij zich zouden hebben te schikken tot een stil en amp- „ teloos leeven; in welk geval de Staaten voor hun onder- „ houd, binnen of buitenlands, ter hunner keuze, zouden „ zorgen.” Verder leide men hun voor, zeker Geschrift, welk men *Akte van Stilstand* noemde, en reeds door eenige Remonstrantschgezinde Leeraars ondertekend, en waar bij deeze beloofden, zich van prediken te zullen onthouden. Doch zij maakten zwaarigheid om dit te belooven, en weigerden overzulk de *Akte* te ondertekenen. Straks hierop volgde het vonnis van ballingschap buiten de Veréénigde Gewesten en het gebied der Algemeene Staaten. Het meerendeel der Predikanten, nevens den gewezen Leidſchen Hoogleeraar SIMON EPISKOPUS, lieten zich, op wagens, na *Waalwijk*, in *Brabant*, brengen. Derwaarts wierden insgelijks gevoerd eenige andere Predikanten, met ballingschap gestraft om hun bijwoonen der Rotterdamsche samenkomſte. Bij dit alles kwam een streng verbod van openlijke of heimelijke vergaderingen, aan de afgezette Leeraaren; die, egter, in ſtilte wierden aangehouden, inzonderheid zedert de heimelijke wederkomst van gebannen en vervoerde Predikanten van deezen aanhang. Voor 't overige wierden niet alleen de Remonstrantschgezinde Studenten buiten het Staaten-Kollegie te *Leiden* gezet, en de Bezorgers en Hoogleeraars van dat Hoogefchool, de veroordeelde begrippen toegedaan, van derzelve posten verlaaten, maar ook de Predikanten, in de onderscheidene Gewesten, *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht* en *Overijsfel*, van hunnen dienst

diens geweest. Hun getal beliep bij de tweehonderd. Bijkans zeventig daar van tekenden de *Akte van Stillstand*, schoon twintig van dezelve naderhand hunne ondertekening herriepen. Zo fel was thans de haat, tegen al wat den schijn hadt van het, met de *Remonstranten* te houden, dat niet slegts verscheiden Schouten en Sekretarissen, uit zulk een vermoeden, afgezet, en de zulken, die, ten behoeve der gebannen, penningen verzamelden, met geldboeten gestraft, maar zelf Schoolmeesters en Orgelisten tot het ondertekenen der Sijnodaale Kanons gevorderd wierden.

Behalven de Predikanten, die zich na *Waalwijk* hadden laten brengen, of op last van 's Lands Staaten derwaarts gevoerd waren, vervoegden zich aldaar veele anderen van die gezinte. Hierom besloot men eene Vergadering te beleggen te *Antwerpen*, om orde te stellen op de bediening der Vaderlandsche Gemeenten. Hier rigtte men een Kollegie op van zes Bestuurderen, welke daar over het opzigt zouden hebben. Van toen af keerden verscheiden gebannen of uitgeweekene Leeraars te rug, om de Gemeenten heimelijk te bedienen. Veele verrigten zulks met groote vrijmoedigheid en merklijk gevaar, dewijl de Vergaderingen, dikmaals, geweldigerhand gestoord wierden. Duur kwam, egter, zommigen deeze vrijmoedigheid te staan. Twee van hun, gevat zijnde, wierden door de Algemeene Staaten gevonnist, om in het Rasphuis te *Amsterdam* bewaard, en als de overige Tugtelingen behandeld te worden. Een ander wierdt in het Tughuis te *Haarlem*, een vierde op de Gevangenpoort in 's *Hage* gezet; een goed getal wierdt op *Loevestein* ter eeuwige gevangenis verweezen.

De vervolgingen, welke dus tegen de *Remonstranten* wierden aangerigt, groeiden in hevigheid, zints den aanslag, in den Jaare 1623, ondernomen op het leeven van Prinse MAURITS. Van dit gruweltuk wierdt de schuld geleid op de Remonstrantsche Broederschap, in 't algemeen, zo door zommige Contraremonstrantsche Predikanten, welke, van den Predikstoel, met groote hevigheid daar tegen uitvoeren, als in de openbaare Plakaaten, aan de ontdekkers en aanbrengrers der medeplichtigen aanzienlijke belooningen uitloovende. Doch de

Remon-

Remonstranten zuiverden zich van dien blaam, in 't midden brengende dat de voorgenen Prinzenmoord op verre na geene algemeene goedkeuring vondt, maar veeleer, bij veele, sterk verfoeid wierdt; zij voegden 'er nevens, dat hoewel zommigen van hunnen aanhang deel hadden gehad aan het ontwerp, anderen, daarentegen, van de hunnen, hetzelfde hadden aan den dag gebragt. Van geen zeer langen duur waren deeze hardigheden tegen de *Remonstranten*; vooral zints het overlijden van Prinse MAURITS, en naa dat deszelfs broeder, Prins FREDERIK HENRIK, het Stadhouderslijk bewind aanvaard hadt. Men hadt hem altoos aangezien voor een begunstiger dier Gezinte, wien de afzetting der Remonstrantschgezinde Regenten, in den Jaare 1618, zeer tegen den borst geweest was. Niet ongaarne zag hij, dat deeze lieden, meer en meer, openlijk begonnen te vergaderen, zo als nu, op verscheiden plaatzen, geschiedde, zonder ooit te dringen op de uitvoering der Plakaaten. De Sijnoden vielen wel eenigzins klagtig over, en gunde men ook de Gemagtigden van dezelve bij 's Lands Staaten het genoeg, dat de Plakaaten vernieuwd wierden; doch de slapheid der handhavinge toonde duidelijk, hoe men daar mede geenzins bedoelde, aan de vervolginge de hand te leenen.

Inzonderheid, egter, nam de zaak der Remonstranten eenen gunstigen keer, zints den tijd dat men te *Amsterdam* tot gemaatigdheid overhelde. Naijver, den Koophandel betreffende, tusschen deeze Stad en *Rotterdam*, was 'er een voornaame grondslag van. Oogluikende gedoogde men, in de laatstgenoemde Stad, de heimelijke vergaderingen, zontijds van tweeduizend menschen, zo binnen als buiten de Stad. Wel dra wierdt zulks opgemerkt bij die van *Amsterdam*, en daar door de vreeze gaande, dat het vergunnen van meerdere vrijheid, in eene nabuurige welgelegene Koopstad, ligtelijk het verloop van handel konde ten gevolge hebben. Reeds zo vroeg als in den Jaare 1622 waren te *Amsterdam* eenige perfoonen in 't bewind gekoomen, bekend om hunne gemaatigdheid omtrent de Godsdienstige geschillen. Een Plakaat, in den Jaare 1626, tegen het houden van *Remonstrantsche* Vergaderingen afgekondigd, verklaarde even ernstig voor ongeoorloofd en straf-

strafbaar het flooren van dezelve; verklaarende de Wethouderschap „ aan den eenen kant wel van meeninge te zijn, de „ waare Christlijke Gereformeerde Religie, gelijk dezelve „ openlijk geleerd wierdt, alleen door openbaar gezag te „ handhaaven; maar ook, van den anderen kant, alles te zullen „ aanwenden, 't geen tot bewaaring van de rust der „ de Ingezeetenen konde dienen.” Naa het antwoord der Staaten op de Vertoogen der Remonstranten, om vrije Godsdienstoeffening, dat zij zich aan hunne bijzondere Wethouders hadden te verwoegen, zag men, eerlang, een Verzoekschrift ten voorschijn koomen, aan de Regeering van *Amsterdam*, onder 't welk men ongeveer tweehonderdvijftig naamen las, onder andere die van HOOFT, HEEMSKERK, VAN DE POLL, SCHUYT, BICKER, HASSELAAR, CORVER en andere, wier nazaten nog heden op het Kusfen zitten; die, egter, hiet mede niet zo zeer hunne Kerkgemeenschap met de *Remonstranten* aanduiden, als hunne genegenheid ter medewerkinge, om aan dezelve vrijheid van Godsdienstoeffeninge te bezorgen. Bij zommige Predikanten hadt de vrijheid, welke zich de *Remonstranten* toeëigenden, en de gemaatigdheid der Regeeringe, ten gevolge, dat hun ijver daar door te meer gaande wierdt, en zij zich veele onbetaamelijkheden op den Predikstoel veroorloofden. Doch daar tegen groeide de wederstand der Regeeringe tegen deeze heethoofden, en het betoonen van inschikkelijkheid jegens de *Remonstranten*. Uit kragt daar van kogten zij, in den Jaare 1630, een huis op de Keizersgracht, en maakten het gereed tot eene openbaare Godsdienstige Vergaderplaats. EPISKOPUS, een der gebannenen, welke men voor het Sijnode hadt gedagvaard, doch thans wederom inlandig, deedt 'er de eerste Leerrede; gelijk dezelve insgelijks de eerste Hoogleeraar wierdt aan het Kweekschool, welk zij, in den Jaare 1634, te *Amsterdam* oprigkten. Veilig mogten de *Remonstranten* zodanige stigtingen onderneemen, zints het merkwaardig Besluit, in de maand September des Jaars 1631, bij de Vroedschap genomen, waar bij het vernieuwen en uitvoeren der Plakaaten, tegen dezelve, voor onbestaanbaar met de rust der Stad verklaard wierdt.

Lan-

Langer, dan te *Amsterdam*, houdt het aan, eer de *Remonstranten*, in eenige andere Steden en Gewesten, hunnen Godsdienst ongestoord konden oeffenen. Zelf deedt het Noordhollandsche Sijnode, nog in den Jaare 1655, eene pooging om het Kweekschool te doen weeren. Doch de Burgemeesteren van *Amsterdam* gaven de Sijnodaale Afgevaardigden te verstaan, *dát zij wel zorge zouden draagen, dát in dit stuk niets openbaarlijk zou bij de hand genomen worden.* Zints dien tijd genieten de *Remonstranten*, nevens alle overige Geziuten, van de Openbare Kerk verschillende, de zelfde vrijheden en voorregten. Hun Kweekschool kwam in bloei, dewijl men zorge droeg om het onderwijs der Jeugd te vertrouwen aan Mannen van kunde en oordeel. Behalven den reeds genoemden EPISKOPIUS, hebben CURCELLEUS, LIMBORG en DRIEBERGEN, door hunne Schriften, een beroemden naam verworven. JOANNES CLERICUS en WETSTEIN, Hoogleeraaren in de Wijsbegeerte, zijn bij elk bekend. De Heer ABRAHAM AREND VAN DER MEERSCH, eerst Hoogleéaar in de Wijsbegeerte, naderhand in de Godgeleerdheid, doch die onlangs ook deezen post heeft nedergeleid, is bij veelen bekend om zijne geleerdheid. Terwijl ik dit schrijve, wordt, eerlang, te gemoet gezien de Heer JAN KONYNENBURG, beroepen Hoogleeraar in de Godgeleerdheid; hebbende den Heere VAN HEMERT, met het houden van lesfen over de Wijsbegeerte, reeds, eenen aanvang gemaakt. Het getal der *Remonstrantsche* Gemeenten, op verre na, egter, niet zo tahlrik in Leiden, als voorheen, bedraagt, in alles, drieëndertig: te weeten vierentwintig in de Provincie *Holland*, zeven in het Sticht van *Utrecht*, één in *Friesland*, en insgelijks één in de *Frederikstad*, in het Holsteinsche; wordende, gezamentlijk, bediend door drieënveertig Predikanten.

Zie BRANDT, *Historie der Reformatie*; J. REGENBOOG, *Historie der Remonstranten*.

RENDORP. Bekend is het Amsterdamsch Geslagt van deezen naam, zints den aanvang der voorgaande Eeuwe. Toen leefde zekere

zekere JOAS RENDORP, welke een man van eenig aanzien schijnt geweest te zijn, en tot de Gezinte der *Martinisten* of *Ubiquitisten*, (zo noemde men, ten dien tijde, de *Lutherischen*) behoord te hebben. In grooten haat was thans deeze Gezinte te *Amsterdam*; zij moest zich behelpen met het houden van heimelijke zamenkomsten, in Pakhuizen of Burgerwoonngen. Meer dan eens was hun ook deeze bekrompene Godsdienstoeffening verboden, zonder dat zij zich deswegen bekreunde. Hierom ontbooden Burgemeesteren eenige Ouderlingen en Diakenen op het Stadhuis, in den Jaare 1604, hun voorts aanzeggende, dat zij hunne Vergaderingen hadden na te laten. Een van deeze was JOAS RENDORP, die, nevens nog drie anderen, op het aangekondigde bevel, tot antwoord gaf „ dat zij hunne Vergaderingen niet konden, en „ ook niet zouden nalaten.” Dit ter kennisse der Vroedschap gekoomen zijnde, wierdt RENDORP met de zijnen andermaal ontbooden voor Burgemeesters, en hun aangekondigd, dat bijaldien zij bij hun voorgaand antwoord volhardden, zij voor zonsongegang de Stad zouden hebben te verlaten. Het gevolg hier van wordt niet vermeld. — Een ander van dit geslagt, mischien de Zoon, was HERMAN RENDORP, een aanzienlijk Koopman en vermogend burger. Den Remonstranten moet hij niet ongenegen geweest zijn, dewijl men van hem vindt aangetekend, dat hij, eigenaar zijnde van een groot Pakhuis, of *Spijker*, zo als men het toen noemde, hetzelfde aan de leden en voorstanders dier Gezinte verhuurde, en toefondt dat het tot eene Godsdienstige Vergaderplaats wierdt gereed gemaakt. Het gebouw, *Schottenburg* genaamd, stond op Dwarsboomflood, en was groot genoeg, om duizend menschen te kunnen bevatten. Om 't verhuuren van zijn Pakhuis, aan de Remonstranten, wierdt de Heer RENDORP voor Burgemeesteren ontbooden, en gewaarschuwd om zorge te draagen, dat zijnen medeburgeren en hem zelve geen onheil wedervoer. — Voorts ontmoeten wij, op de Regeeringslijsten, Mr. JOACHIM RENDORP, in den Jaare 1650 Raad der Stad, en vervolgens Schepen, in de Jaaren 1656, 1658 en 1661. — Mr. PIETER RENDORP was Commisfaris in den Jaare 1725, wierdt Raad in den Jaare 1731, Schepen in het volgende jaar, en

Bur-

Burgemeester in den Jaare 1746, 1750, 1751, 1754, 1755, 1757, 1758, 1760, doch overleedt, weinige dagen voor het einde des Burgemeesterlijken jaars, op den negenden Januarij des Jaars 1761. Van het Oude-Mannen- en Vrouwen-Gasthuis, in de gedaante zo als het zich tegenwoordig vertoont, hadt de Heer PIETER RENDORP een Ontwerp gemaakt, en wierdt het, daar mede overeenkomstig, voltooid. Daarenboven maakte dezelve, terwijl hij den post van Baljuw van het Watergraafs- of Diemermeir bekleedde, nevens den Schiepen en Heemraad van het zelfde Meir, Mr. JAN JAKOB HARTSINK, merkelijke verbetering in de Molens, dienende ter uitmaalinge van het overtollige water. Het zijn Schrijfmolens, van meer dienst en minder kostbaar, dan de vier voorgaande Molens, van welke men zich voorheen plagt te bedienen. — Terwijl wij dit schrijven, bekleedt de Heer en Mr. JOACHIM RENDORP, *Heer van Marquette*, Zoon des laatstgemelden, met luister, de Burgemeesterlijke waardigheid; hebbende eenen Zoon, welke, met lof, zijnen Vader naastreeft in de beoeffening van beschaavende wetenschappen, en, in eene vroege Jongelingchap, proeven heeft gegeven van uitstekende vorderingen.

RENÉ VAN CHALON, of, naar zijnen Vader, VAN NASSAU, was de Zoon van Graave HENRIK VAN NASSAU, broeder van Graave WILLEM VAN NASSAU-DILLENBURG, den Vader van Prinsse WILLEM DEN I, en van CLAUDIA VAN CHALON, Zuster van PHILIBERT VAN CHALON, *Prinsse van Oranje*. Deeze, zijnde Onderkoning van *Napels*, en Generaal-Lieutenant der Legers van Keizer KAREL DEN V in *Italië*, in het beleg van *Florence*, in den Jaare 1530, ongehuwd, gesneuveld zijnde, hadt tot erfgenaame van alle zijne goederen en Heerlijkheden benoemd, boven gemelde zijne eenige Zuster CLAUDIA VAN CHALON. Zints het overlijden van Graave HENRIK, voorgevallen op den dertienden September des Jaars 1538, was eigenaar der uitgebreide bezittingen geworden zijn eenige Zoon, gemeenlijk bij den naam van RENÉ VAN CHALON bekend. De Stad *Breda* was een gedeelte van zijns Vaders nalatenschap. Hier bevondt hij zich, in den Jaare 1540, ten tijde als Keizer

KAREL

KAREL DE V eene reize deedt door de Nederlanden, en onthaalde denzelven met vorstlijken toefel en pragt. Door het overlijden des Graaven VAN HOOGSTRATEN, was het Stadhouderfchap van *Holland, Zeeland* en *Utrecht* onlangs opengevallen. Deeze aanzienlijke waardigheid droeg de Keizer thans op aan den *Prinse van Oranje*, met magt „ om, daar 't noo- „ dig zijn zoude, de Burgemeesters, Schepens en Wet te ver- „ nieuwen, gelijk van ouds; wagt te doen houden in de Ste- „ den en Sterkten, en de Staaten, tot verdediginge en be- „ veiliginge des Lands, te doen beschrijven.” Niet lang te vooren was RENÉ in 't huwelijk getreden met ANNA, dogter van ANTONI, *Hertog van Lotharingen*. Omtrent een jaar na zijne aanstelling, begaf zich de nieuwe Stadhouder, met zijn gezin, na *Holland*, om zijn vast verblijf te neemen in 's *Graafvonhage*, alwaar hij, volgens gewoonte, ter Pleitrolle van den Hove zitting nam. Geen klein genoegen betoonden over deeze keuze van verblijf de Staaten, als welken het bijzonder aangenaam was, den Vertegenwoordiger van hunnen Graave dagelijks bij zich te hebben.

In den Jaare 1542 stelde zich de Prins VAN ORANJE, als Kapitein-Generaal, aan het hoofd van het Nederlandsche Leger, en trok daar mede na het Hertogdom *Luxemburg*, bijkans geheel veroverd door den Hertog VAN ORLEANS. Eerst sloeg hij het beleg voor de Stad van dien naam, die spoedig aan hem overging, en van de herovering van alle de sterke Plaatzen des Hertogdoms gevolgd wierdt. Omtrent den zelfden tijd hadt de Koning van *Deenemarke* een vijandelijken toeleg gemaakt op *Holland* en *Zeeland*. Om deezen, zo wel als de aanslagen der Franschen ter Zee, te verijdelen, gaf de Stadhouder Bestelbrieven uit aan eenige Kaapers, die vervolgens op de Franschen etlijke voordeelen behaalden. Ook plaatste hij Uitleggers, in de Zeegaten van *Texel* en het *Vlie*. Doch het opontbieden der Vischbooten, hem door de Landvoogdes aangebevolen, om het Volk daar van tot verdediginge van 't Land te gebruiken, hadt geenen voortgang, alzo de Staaten, om de groote verwijdering dier Vaartuigen, zulks voor onmogelijk hielden.

De Stadhouder, in de maand November des Jaars 1542, terwijl hij te *Utrecht* eenen Dagvaart hieldt, over het doen inwilligen van eene Graaflijke Bede, en, ten zelfde einde, de Staaten, vervolgens, te *Amsterdam* beschreeven hebbende, vernam aldaar de tijding van den inval in *Brabant*, door den Gelderschen Overste MAARTEN VAN ROSSEM. Hierom verleide hij den Dagvaart na 's *Hage*, en begaf zich, in eigen persoon, na zijne Stad *Breda*. Zijne Krijgsmagt bestond uit slegts vijfhonderd Paerden en acht Vaandelen Voetvolk; hier mede trok hij op de Gelderschen af. Doch deeze, de Stadhouderlijke benden, tusfchen *Breda* en *Hoogstraten*, in eene hinderlage gelokt hebbende, bragten dezelve eene zo zwaare schade toe, dat RENÉ zich genoodzaakt vondt, met agterlaating van zijn meeste volk, de wijk te neemen na *Antwerpen*. VAN ROSSEM onthieldt zich, eenigen tijd, in de nabuurschap der Stad, doch moest, uit gebrek aan grof geschut, van eenen toeleg afzien.

Om den Gelderschen Overste den inval in *Brabant* betaald te zetten, en van de geleedene nederlaage schadebetering te bekoomen, viel de Stadhouder, nog in het zelfde jaar, in *Gulikerland* en het Geldersch Kwartier van *Roermonde*. Hier bemagtigde hij verscheide Steden, in persoon of door zijne Bevelhebbers, deedt dezelve gedeeltlijk slegten, en ten platten Lande schroomlijke verwoestingen aanrigten. Eenige Kerken wierden geplonderd, en de Kerkfieraaden vernield of gefchonden.

Naa het eindigen van den Veldtogt vervoegde zich de Stadhouder te *Dordrecht*, alwaar de Staaten beschreeven waren, om middelen te beraamen op het vinden van penningen, tot verdediging van het Land. Met het antwoord der Staaten, 't welk weinig beter dan eene weigering was, vertrok de Prins van *Oranje* na *Brusfel*, tot het bijwoonen eener Vergadering der Staaten van alle de Nederlanden. Niet lang naa zijne wederkomst van daar, ontving RENÉ eene vermeerdering van aanzien, door het Stadhouderschap van *Gelderland*, 't welk Keizer KAREL DE V, onlangs, bij zijne uitgebreide Nederlandsche bezittingen hadt gevoegd. Eerst te *Nieuwmegen*, vervolgens in de overige Geldersche Steden, en eindelijk ook te *Amersfoort*,

foort, ontving de Stadhouder, in naam van zijne Keizerlijke Majesteit, de staatelijke hulde.

In den Jaare 1544 sloeg Keizer KAREL DE V het beleg voor S. Dister, in Champagne. De Prins VAN ORANJE was daar bij tegenwoordig. Op zekeren dag zich in de Loopgraaven bevindende, wierdt hij, door den slag van eenen steen, zo zwaar getroffen tegen zijnen eenen schouder, dat dezelve geheel verbrijzeld wierdt, en hij, reeds den volgenden dag, aan de wonde overleed. Geenen hooger ouderdom dan van tweeëndertig jaaren hadt hij bereikt. Bij zijne Gemaalinne ANNA VAN LOTHARINGEN liet hij geene kinderen naa. Dus benoemde hij tot zijnen eenigen Erfgenaam zijns broeders Zoon, WILLEM VAN NASSAU-DILLENBURG, zedert bekend bij den naam van WILLEM DEN I, *Prinse van Oranje*.

RENESE, (*Het Geslacht van*) al van ouds inzonderheid in Zeeland vermaard, is gewisfelijk een der oudsten en aanzienlijksten van Nederland, hebbende door de meeste Veréénigde Gewesten zeer uitgebreide Takken geschooten. Volgens de waarschijnlijkste gisingen ontleent het zijnen oorsprong van de aloude Hollandsche Graaven, met naam van PEREGRINUS of PELGRIM, jongsten Zoone van Graave DIRK DEN VI, die, gehuwd zijnde met eene dogter van den eigenaar van *Renesse* of *Haamstede*, bij dezelve eene dogter verwekte, welke vervolgens de Echtgenootte wierdt van *Dirk*, Graave van Sein of Saijn, en daar naa, bij denzelven, Moeder van *Floris*, die de Stamvader wierdt der Heeren van Voorn en Burggraaven van Zeeland, en van *Dirk*, welken de volgende Heeren VAN RENESE voor den Vader van hun Geslacht erkennen.

Heer DIRK dan, van wien wij de Geslagtrekening beginnen, nam ter Vrouwe een dogter van Henrik, broeder van den Graave van Steinfurt, en liet naa, bij zijn overlijden, voorgevallen in de maand Julij des Jaars 1207,

JAN, den eersten van dien naam, tweeden Heer van *Renesse*, Moermont, Haamstede en Burgt. Volgens een gefchrevenen Stamboom, zou hij Graaf FLORIS verzeld hebben op eenen togt tegen de *Stadingers*, tegen welke, als zo genaamde *Ketters*, door aanhitzing van Paus GREGORIUS DEN IX, ver-

scheiden Vorsten het kruis hadden aangeschooten. Zijn sterfjaar wordt niet vermeld. Bij eene dogter van den Graave *van Salms* was hij vader van

JAN DEN II, derden Heere van Renesfe, Moermont, Haamstede en Burgt. Zijne echtgenoot was eene dogter van den Heere van Diest, in Brabant. Volgens sommigen zou hij in September 1260 overleeden zijn. Anderen, egter, willen, dat hij in den Jaare 1267 nog leefde. Hij liet naa,

KOSTYIN, of KONSTANTYN, den eersten van dien naam, vierden Heer van Renesfe, Moermont, Haamstede en Burgt. Hij was een moedig Krijgsoverste, en hadt veel deels in de beroerten van dien tijd. Graave FLORIS DEN V, het beleg hebbende geslagen voor het Slot te Vreeland, trok hij ter hulpe, met een aantal Zeeuwen, en behaalde, bij Loenen, eene merkwaardige overwinning op Heere GYSBREGT VAN AMSTEL, die zelve hier zijne vrijheid verloor. Niet minder dapper kweet hij zich, in den Jaare 1281, in het beleg van Montfoort. Heer KOSTYIN, gestorven in Augustus 1289, is tweemaal getrouwd geweest: eerst met eene dogter van den Graave van Vernenburg, daar naa met zijne Nigt Hillegond, dogter van den Heere van Voort en Burggraave van Zeeland. Zijne kinderen, waarschijnlijk in den eersten echt verwekt, waren:

1. JAN DE III, die volgt.
2. *Henrik van Renesfe*, volgens sommigen, kinderloos gestorven, doch, volgens anderen, de Stamvader van het Geslacht der *Renesfen van den Burgt*.
3. *Kostijn van Renesfe*, zonder kinderen overleeden.

JAN DE III, vijfde Heer van Renesfe, Moermont, Haamstede en Burgt. Nevens andere Edelen eenen opstand verwekt hebbende, tegen Graaf FLORIS DEN V, en deswegens, een geruimen tijd, te Geertruidenberg, gevangen gehouden zijnde, verzoende hij zich met den Graave, in den Jaare 1289, mids zijn Zoon met eene dogter van eenen van 's Graaven Raaden zich in den echt moest verbinden. In den Jaare 1295 deedt JAN VAN RENESSE, met driehonderd man, eenen inval in Vlaanderen, verbrandde de Stad *Sluis*, en dreef de Vlamingen te rugge, hoewel ten getale van drieduizend man, op hem afgekoomen. Indien men MELIS STOKKE moge gelooven, zou Heer

JAN

JAN kennis gehad hebben van den aanflag der Edelen op Graaf FLORIS DEN V, en deszelfs moorddaadig einde. Dit niettegenstaande stondt Heer JAN diep in de gunst van Graave JAN DEN I, Zoone en Opvolger van Graave FLORIS. Want niet alleen vergunde de gemelde Graaf, aan Heere JAN en deszelfs huisvrouw, SOPHIA, *Vrouw van der Goude*, dat deeze Heerlijkheid, en andere goederen, welke zij van de Graaflijkheid van Holland ter leen bezaten, op de dogters, zo wel als op de Zoonen, uit hunnen echt gebooren, zouden overgaan; maar seide hem ook aan tot Baljuw van Zuidholland: in vergeldinge, meent men, van de diensten, Graave JAN beweezen, in eenen togt tegen de Friezen, in welken Heer JAN zich dapper gekweeten, en eene zwaare wonde hadt bekoomen. Intusfchen mishaagde deeze gunst aan Heere WOLFERT VAN BORSELEN, Heere van Veere; die, om hem den voet te ligten, Graaf JAN wist te beweegen om RENESSE te zenden aan den Hertog van Brabant, om eenige geschillen te beslegten, en vervolgens den Graave in 't oor blies, dat zijn Gezant met den Brabander eene zamenzweering hadt aangegaan, om zich van zijnen persoon te verzekeren. JAN VAN RENESSE, uit Brabant te rug gekeerd, en aangaande de opgetijde beschuldiging onderrigt zijnde, begaf zich na zijn Slot te Moermont. Thans dagvaarde hem de Graaf te Veere; doch, vermits hij niet verscheen, volgde 'er straks een vonnis van ballingschap, met verbeurdverklaring van alle zijne goederen: die voorts geschonken wierden aan WITTE, een bastaart van Graave FLORIS, bij eene dogter van den Heere van Heusden. Naa eenigen tijd zwervens buitenlands, en den dood van den bewerker zijns ongeluks, den Heere VAN BORSELEN, vervoegde zich JAN VAN RENESSE bij Graaf JAN DEN II, met aanbieding om zich van de aangewreevene betigtingen te zuiveren, en borg voor zijnen goeden naam te stellen. Graaf JAN bewilligde in de voorwaarde, deedt eenen Borgtogt opstellen; doch toen dezelve zoude geslooten worden, kon RENESSE geene borgen vinden. Thans wierdt de onderhandeling afgebroken, en begaf zich RENESSE na Zeeland, alwaar hij, om zich in 't bezit van zijne goederen te herstellen, een gevaarlijken opstand verwekte, en wel haast eenen tatrijken aanhang kreeg. Graaf JAN hadt nauwlijks hier van berigt ontvangen, of hij stak met

eenig volk na 't Eiland *Schouwen* over. Doch vermids *RENESE* magt de zijne overtrof, konde hij niets verrigten, en maakte de eerstgenoemde zich van bijkans geheel *Schouwen* meester, alwaar zijne meeste goederen gelegen waren. Hierop ontboodt Graaf *JAN* eene Vloot uit Holland, onder 't geleide van *GUY van Henegouwen*, die op *Walcheren* moest landen. Maar in 't oogenblik als de landing zou geschieden, wierden de Schepen van een zwaar onweder overvallen en verstroyd. Niet lang daar naa, tradt men in onderhandeling over een Bestand, tusfchen Graaf *JAN* en *RENESE*, onder bemiddeling van *KAREL VAN VALOIS*, broeder des Konings van Frankrijk. Beiden wierden gedagvaard te *Biervliet*, om Borgen voor 't Bestand te leveren. De Graaf deedt het, doch *RENESE* bleef in gebreke. Nogthans wierdt de Vredehandeling voortgezet, doch wel haast afgebroken, alzo *RENESE* vermoedde, dat zijn partij te wel stondt bij den Koning.

Op kragtdadiger middelen was van nu af Heer *JAN* bedagt, om den Graave den voet dwars te zetten; hij hadt geen minder oogmerk, dan hem van 't Graaflijk bewind te berooven. Ten dien einde vervoegde hij zich ten Keizerlijken Hove, voorgeevende dat het Graaffchap aan het Rijk vervallen was, en hij Graaf *JAN* onwettiglijk bezeten wierdt. Hij voegde 'er nevens, dat de bemagtiging van het Graaffchap den Keizer zeer gemaklijk zoude vallen; die 'er zo veel smaaks in vondt, dat hij tot de volvoering der zaake spoedig een besluit nam. Ten dien einde begaf hij zich met een Leger na *Nieuwmegen*, alwaar hij Graaf *JAN* dagvaarde; die, intusfchen, 's Keizers oogmerk vernomen hebbende, zich insgelijks hadt gewapend. Men kwam dus, uit wederzijdsche vreeze, tot geen treffen, maar leide de zaak bij, op voorwaarde, dat *JAN* het Graaffchap van den Keizer zou te leen bezitten. Onder dit alles hadt *JAN VAN RENESSE* zich gesteld aan 't hoofd eener Vloote van honderd Schepen, en zich daar mede na de Lek begeeven, van zins om zich met den Keizer te vereenigen. Doch hij was naauwlijks uit *Zeeland* vertrokken, of de meeste Landzaaten verklaarden zich voor Graave *JAN*, tastende de goederen aan van veele Edelen, onder andere die van Heere *JAN VAN RENESSE*. Graaf *JAN*, eene aanzienlijke overwinning op de *Zeeuwfche Vloot* behaald hebbende,

de, begaf zich na Zeeland, alwaar hij RENESSES goederen verbeurd verklaarde, en onder zijne gunstelingen uitdeelde.

Naa zijne nederlaage, hadt zich RENESSE, nevens anderen, na Vlaanderen begeeven, van waar zij geduurig op de Zeeuwfche Kusten stroomten, en op het Slot *ter Goes* eenen aanslag waagden; doch, om den kloeken wederstand, welken zij ontmoetten, waren zij genoodzaakt van dit ontwerp af te zien. RENESSES aanhang begon hier door allengskens te verloopen. Geruimen tijd vertoefde Heer JAN onder de Vlamingen; doch wierdt eindelijk te raade, zich te begeeven na Utrecht, 't welk thans jammerlijk verdeeld was. Hij vertoefde aldaar tot op de tijdning eener zwaare nederlaage van zijne Vlaamsche Vrienden, die hem dermaate deedt ontzetten, dat hij, zich in zijn tegenwoordig verblijf niet veilig agtende, met verscheiden zijner Vrienden de wijk nam na de Lek. Doch ook hier waren zij niet veilig. Want de Heer *van Kuilenburg* de Vlughtelingen nazettende, met eenige gewapende manschap, vondt dezelve op eene Uiterwaard, tegen over Kuilenburg. Om het dreigerde gevaar te ontgaan, stapten ze in eene Schouwe, om daar mede over de rivier te vaaren. Het Vaartuig, te veel bezwaard, ging te gronde, en te gelijk de Edelen, die in het water jammerlijk versmoorden. Zulk een einde hadt Heer JAN VAN RENESSE, op den vijftienden of zestienden Augustus des Jaars 1304. Zijn Lijk wierdt naderhand opgevischt, en in een naburig Dorp *Beuzichem* begraven. Tweemaal was hij getrouwd geweest: eerst met *Sophia*, Vrouwe van der Goude; vervolgens met *Willemina*, dogter van den Heere van Maalstede. Hij liet twee Zoonen naa, doch onzeker uit het eerste of uit het tweede huwelijk:

1. JAN VAN RENESSE, die volgt.

2. *Kostijn* of *Konstantijn van Renesfe*. Hij was een der voornaamste Hoeksche Edelen, en hieldt, als zodanig, de zijde van Vrouwe MARGARETA tegen haaren Zoon Hertog WILEM. In eenen Scheepstrijd, tusschen Moeder en Zoon, op den vijfden Julij 1351, op de Maaze, voorgevallen, sneed hij als Bevelhebber der Vloote, in den ouderdom van vijfenzeventig, of, volgens sommigen, van negenënzeventig jaren. Bij zijne Echtgenootte *Sophia* van Gavre, dogter van

Philips van Gavre, Heere van Liedekerke en Breda, heeft hij geene kinderen naagelaaten.

JAN VAN RENESSE tradt in 't huwelijk met *Aleid*, Erfdogter van Jakob van Lichtenberg, en herstelde daar door eenigermate het verlies zijner Vaderlijke goederen, die door den Graaf van Holland waren verbeurd verklaard. Behalven andere goederen, bekwam hij hier door de Heerlijkheid *Rijnauwen*, in het Sticht, en in de Stad het Huis Lichtenberg, door zijne naakoomelingen nog lang daar naa bezeeten. In den Jaare 1336 was hij Overste of Bevelhebber van Brugge, en overleedt in de maand October des Jaars 1348. Volgens een geschreeven Stamboom zou hij in de St. Nikolaas Kerk eene Vikarij gestigt hebben, mids voor hem, weeklijks, twee zielmissen zouden gedaan worden. Zijne kinderen waren:

1. JAN VAN RENESSE, die volgt.
2. *Maria van Renesse*, getrouwd met Jan, Baron van Guistelles.
3. *Margareta van Renesse*, getrouwd met den Heer van Praat.
4. *Johanna van Renesse*, gehuwd aan Gerrit van Herlaar, Heere van Poederrijen.

JAN VAN RENESSE, Heer van Rijnauwen, Hellenburg, Baarland, Stuveland, Bakendorp en Lichtenberg. Bij SMALLEGANGE voert hij ook den tijtel van *Heer van Zeist*. Naa eenen togt tegen de Lithauwers gedaan te hebben, op welken hij Ridder wierdt geslagen, verzelde hij, nevens andere Edelen, in den Jaare 1395, den Utrechtschen Bischop, in deszelfs optogt tegen de Drentenaars en het Slot van Koeverden. In het volgende jaar volgde hij den Bischop in eenen aanslag op het Huis Rijnestein, uit hetwelk JAN, natuurlijke Zoon van eenen der Heeren VAN ARKEL, menigvuldige vijandlijke uitvallen hadt gedaan. Boven dit alles droeg hij mede in de kosten van de Kerk der Minderbroederen te Utrecht, en stigte 'er eene begraafplaats voor zijn Geslagt. Uit zijne huisvrouw, *Maria van Arkel*, dogter van Jan van Arkel, Heere van Heukelom, en van Bartha Maria van Hoorh, liet hij naa, bij zijn overlijden, 't geen voorviel in Maart des Jaars 1415, drie Zoonen en eene dogter:

1. JAN

1. JAN VAN RENESSE, die volgt.
2. JAN VAN RENESSE VAN EVERINGEN, van wien insge-
lijks nader zal gesproken worden.
3. *Jan* of *Henrik van Renesfe*. Hij volgde de zijde
van *Vrouwe JAKOBA van Beijeren*, en sneuvelde in eenen
veldslag, welken hij, ten haaren behoeve, bijwoonde, tegen
Hertog *PHILIPS van Bourgondie*, bij Brouwershaven, op den
veertienden Januarij des Jaars 1426. Den naam zijner Echt-
genooten vinden wij niet vermeld, zo min als die der vier
dogteren, uit dezelve verwekt.

4. *Elizabeth van Renesfe*.

JAN VAN RENESSE, Heer van Rijnauwen, Hellenburg, Baar-
land, enz. wierdt, ter gelegenheid der onlusten, welke, in
den Jaare 1426, Utrecht beroerden, uit die Stad gebannen.
Om zich van dien hoon te wreken, kwam hij 's daags vóór
Pinxter van dat jaar ter Stad inrijden, verzeld van veertien
strijdbaar mannen, gang neemende na de Plaats, in de hoop
dat zijne Vrienden zich aldaar bij hem zouden voegen. Niet
ijdel was deeze verwagting. Want als de Heer VAN BUREN
en anderen zich voor hem verklaard hadden, begaven zich de
burgers na hunne wooningen, door het kleppen der Klok te
wapen geroepen. Van de geenen, die zijne ballingschap be-
werkt hadden, namen eenigen de vlugt, anderen wierden gevan-
gen genomen, doch op borgtogt ontslagen. Zijne Echtgenooten
was, waarschijnlijk, (want de Schrijvers zijn 't niet eens)
RENE, dogter van Rover van Zuilen van Natewisch. Hij over-
leedt in Maart des Jaars 1438, naalaatende:

1. FREDERIK VAN RENESSE, die volgt.
2. JAN VAN RENESSE, *Heer van Wulven*, die insge-
lijks zal volgen.
3. *Jan van Renesfe*, Heer van *Vinningen*, een ver-
dronken Dorp in Zuidholland, hebbende gehad, volgens zom-
migen, eene dogter, doch, volgens anderen, kinderloos ge-
storven.

FREDERIK VAN RENESSE, Heer van Rijnauwen, Hellenburg,
enz. wierdt nevens zijnen Broeder Jan, Heer van Wulven,
en zijnen Neef Jakob van Gaasbeek, in den Jaare 1449,
door Bischof RUDOLF VAN DIEPHOLT, naa dat deeze de Stad
Utrecht,

Utrecht, door list, hadt ingenomen, in de gevangenis geworpen, doch wederom geslaakt, voor eene boete van tienduizend Guldens, en verzaaking der verwagtinge van de erfensche van Jakob, Heere van Gaasbeek, als mede de belofte om het Nederflicht te zullen ruimen, mids in geen vijandlijk land te mogen gaan woonen. Opdat het Huis Rijnauwen, digt bij Utrecht gelegen, den ballingen niet tot eene wijkplaatze zou dienen, wierdt het door den Bischop verbrand, doch naderhand, aan de Weduwe van Heere FREDERIK en de kinderen, eene jaarlijksche Lijfsrente van duizend en vier ponden daarvoor toegeleid. In vrijheid hersteld zijnde, koos Heer FREDERIK tot zijn verblijf het Slot *Hellenburg*, op het Zweeuwische Eiland Zuidbeveland, en overleedt aldaar in September des Jaars 1452. Zijne Huisvrouw was *Elizabeth van Kruijningen*, dogter van Arend van Kruijningen en Dirkje van Kruijningen, en hij bij haar Vader van

1. JAN VAN RENESSE, die volgt.

2. *Arend van Renesse*, in den Jaare 1468 Burgemeester van Utrecht, doch in dat zelfde jaar na 't H. Land vertrokken. Bij zijne huisvrouw, *Josina van Zuilen van Nijvelt*, heeft hij geene kinderen verwekt.

3. *Jan van Renesse*, Heer van Oudegein. Men verhaalt, dat zijne Moeder, zes, of volgens anderen, acht weeken, naa de geboorte van haaren voorgaanden Zoon *Arend*, haaren Kerkgang gedaan hebbende, en van daar zijnde thuis gekomen, straks, van nieuws, van de baarensweeën overvallen wierdt, en deezen Zoon ter waereld bragt. Hoe 't zij, Heer Jan omhelsde den Geestlijken staat, wierdt Kanunnik van het Dom-Kapittel te Utrecht, vervolgens Scholaster van de zelfde Kerk, en overleedt in Maart 1564.

4. *N. N. van Renesse*, getrouwd met N. van Eijl, Heere van Horst, in 't Land van Kleeve.

5. *N. N. van Renesse*, Echtgenoot van Dirk van Zwieten, Heere van Leienburg en Loenresloot.

JAN VAN RENESSE, Heer van Rijnauwen, als mede, naa het overlijden van zijnen broeder *Jan*, Heer van Oudegein, hadt in huwelijk *Kornelia*, dogter van Jan, Heere van Bokhoven, en overleedt in de maand Maij des Jaars 1512, zijnde Vader van,
Anna

Anna van Renese van Rijnauwen, getrouwd met Godfried van Rifferscheid, Heere van Herff, in het Hertogdom Gulik, die bij haar verwekte:

a. *Godfried van Herff*.

b. *Anna van Herff*, getrouwd met Willem van Rossem, Heere van Dalem, Zoelen, enz. van wegen Hertog KAROL DEN VIII Maarschalk van Gelderland, en Amptman van Bommel. *Anna van Herff* bekam, naa haar Grootvaders overlijden, de Heerlijkheden van Rijnauwen en Lichtenberg. In den Jaare 1537 verkogt zij, aan de Vroedschap van Utrecht, het Huis Lichtenberg, om hetzelfde, nevens het Huis *Hazenberg*, tot een nieuw Stadhuis te vertimmeren.

c. *Adelheid van Herff*, gehuwd aan Dirk, Heere van Boetselaar, Schulenburg, Snellenburg, enz. Erffchenker van het Hertogdom Kleef. Uit de naalaatschap van haaren Grootvader *Jan van Renese*, bekam zij het goed van Oudegein.

d. *Elizabeth van Herff*, getrouwd met Jan van Baaxen, erfde van haaren Grootvader Jan van Renese het goed Oud-Wulven, 't welk zij naderhand heeft afgestaan aan haaren broeder Godfried van Herff.

JAN VAN RENESSE, Heer van Wulven, boven, bl. 169 N. 2 vermeld, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Rijnauwen, Hellenberg, enz. Uit de ballingschap buiten Utrecht, waar mede deeze, nevens zijne Huisvrouw en kinderen, gestraft wierdt, door Bischoep RUDOLF VAN DIEPHOLT, herriep hem diens opvolger GYSBERT VAN BREDERODE; welken hij, naderhand, door zijne welspreekendheid, overhaalde om afstand te doen van het Bisdom, eer Hertog PHILIPS *van Bourgondie*, met een magtig Leger in het Sticht gevallen, hem met geweld daar van kwam ontzetten. Naderhand sloot hij, in 's Bischoeps naam, een verdrag met den Hertog, waar bij bedongen wierdt, de Bischoflijke Zetel voor DAVID van Bourgondie, bastaart van Hertog PHILIPS, en voor BREDERODE eene Domproostdij, welke hij voorheen hadt bezeeten, en in plaats van de Proostdij van Oud-Munster, de rijke Proostdij van Donaas te Brugge in Vlaanderen, als mede zitting in des Hertogs Raad in
Hol-

Holland, op eene wedde van vierduizend tweehonderd Rhijnse guldens. Tweemaal is Heer JAN getrouwd geweest. Zijne eerste Vrouw was *Ludgarda van Buren*, Vrouwe van *Wulven*, dogter van *Balthasar van Buren*, Heere van *Reigersfoort*, en van *Clementina van Wulven*, Vrouwe van *Wulven*, gesprooten uit het Geslacht van *Lokhorst*. Bij deeze verwekte hij drie kinderen:

1. *Jan van Renesse*, naa zijn Moeders dood Heer van *Wulven*, en ongehuwd overleeden.

2. *Matelia van Renesse van Wulven*, gehuwd, doch tegen het genoegen haarer Vrienden, en daarom van haaren broeder ontërfd.

3. *Maria van Renesse van Wulven*.

Naa het overlijden der eerste Echtgenootte, bewoog hem zijn Zoon, die, door zwakheid, zich tot het huwelijk onbekwaam oordeelde, tot het aangaan van eene tweede Echtverbintenis. Om zijnen Vader te krachtiger daar toe over te haalen, deedt hij, ten zijnen behoeve, afstand van de goederen van *Wulven*, hem van zijne Moeder aanbestedorven. Hij hertrouwde dan met *Margareta van Kuilenburg*, dogter van *Gerrit van Kuilenburg*, Heere van *Renswoude*, en van *Margareta Taats van Amerongen*, en was, bij zijn overlijden, voorgevallen in de maand Februarij des Jaars 1492, bij haar Vader van nog vier kinderen:

4. JAN VAN RENESSE, Heer van *Wulven*, die volgt.

5. FREDERIK VAN RENESSE VAN WULVEN, die insgelijks zal volgen.

6. JAN VAN RENESSE VAN KUILENBURG; van deezen zal ook nader verslag gegeven worden.

7. *Gerard van Renesse van Wulven*, zonder kinderen overleeden.

JAN VAN RENESSE, Heer van *Wulven*, nam ter Vrouwe *Aida Treijs van Kuinre*, Vrouwe van *Wilp*, dogter van *Adriaan Treijs van Kuinre*, Heere van *Wilp*, *Urk* en *Emmelooort*, en van *Hadewich van Ysfelstein*, en thans Weduwe van *Nikolaas van Asfendelft*. Behalven de Heerlijkheid *Wilp*, bestrouwde hij, met deezen echt, het regt op de Heerlijkheid de *Kuinre*, of *Kuinder*, door eenen der *Utrechtse* Bischoppen

pen

pen, op eene slinksche wijze, voor eene kleine somme gekogt; als mede het regt van aanspraak op de Eilanden *Urk* en *Emmeloort*, in de Zuiderzee, doch waar over hij en zijne naakoomelingen een langwijlig regtsgeding gevoerd hebben met het Geslacht van Zoudenbalch. Heer JAN overleedt in den Jaare 1535, en wierdt in de Kapelle van zijn Geslacht, in de Mindebroederskerk te Utrecht, begraven; hebbende verwekt:

1. *Jan van Renese*, Heer van *Wulven*, in den Jaare 1540 kinderloos gestorven, aan de gevolgen van een val van zijn paerd, naa alvorens, aan zijnen broeder *Jan van Renese van Wilp*, de Heerlijkheid *Wulven* te hebben overgedraagen.

2. ADRIAAN VAN RENESSE *van Wulven*, die volgt.

3. JAN VAN RENESSE *de Jonge*, Heer van *Wilp*, en, naa zijns oudsten broeders ontijdigen dood, ook van *Wulven*. Van deezzen zal naderhand gesproken worden.

4. GERARD VAN RENESSE *van Wulven*; deezze zal insgelijks hier naa volgen.

5. *Hadewich van Renese van Wulven*, eerst getrouwd met *Jan van Drakenburg*, Heere van *Drakenburg* en *Oudaan*; vervolgens met *Jan van Duivenvoorde*, Heere van *Noordwijk* kerhout.

6. *Margareta van Renese van Wulven*, die de echtgenootte wierdt van *Ernst van Nijenrode*, Burgemeester van *Utrecht*.

7. *Klara van Renese van Wulven*, gehuwd aan *Hendrik van Raaphorst*.

8. *Maria van Renese van Wulven*, bijgenaamd *de Schoone*, getrouwd met *Jan van Holtswijler*, Kolonel, en Drost van *Hattem*.

9. *Aleid van Renese van Wulven*, Nonne van *S. Servaas* te *Utrecht*, overleeden in den Jaare 1545.

10. *Kornelia van Renese van Wulven*, insgelijks Nonne aldaar, gestorven in October 1569.

ADRIAAN VAN RENESSE VAN WULVEN, gebooren op den veertienden Augustus 1501, ontving zijnen naam van ADRIAAN FLORESZON, meer bekend als Paus ADRIANUS DE VI, die over zijnen Doop, hadt gestaan. Deezzen gaat de naam naa, van verschei-

scheiden onechte kinderen verwekt te hebben. Te weeten, 'er wordt verhaald, dat zijne Moeder, van hem een onnatuurlijken afkeer hebbende, en ten voordeele van haaren jonger Zoon JAN VAN RENESSE *de Jonge* met ongemeene liefde zijnde vooringenomen, bij haaren Man wist te bewerken, dat ADRIAAN, al in zijne vroege jeugd, tot den Geestlijken staat wierdt voorbeschikt. Reeds op zijn tiende jaar wierdt hij Kanunnik der Kerke van S. Maria te Utrecht, op zijn twintigste jaar Kanunnik der Domkerke, en, naa verloop van veertien jaaren, tot Scholaster verkooren. Intuschen hadt ADRIAAN, meerderjaarg geworden zijnde, dikmaals zijnen afkeer van den Geestlijken staat, en zijne genegenheid tot het huwelijk té kennen gegeven: gelijk hij dan ook, eerlang, van den Pauze vrijheid wist te verwerven, om zijne gelofte te verzaaken, en in den echt te mogen treden. Diensvolgens nam hij ter Huisvrouwe *Anna van Abkoude van Meerten*, gebooren in den Jaare 1512. Naa het ontijdig overlijden van zijnen ouder broeder Jan, vleide hij zich met de hoop der opvoedinge in de goederen zijner Ouderen, als zijnde nu derzelve oudste Zoon. Ook veinsde zijne Moeder, met hem verzoend te zijn. Nogthans wist zij bij haaren Man te wege te brengen, dat ADRIAAN afstand deedt van de Heerlijkheid Wulven, ten voordeele van zijnen jonger broeder *Jan van Renesse de Jonge*, onder voorwaarde dat hij, door zijnen Vader, of door zijne Moeder, met beter heerlijke goederen zou voorzien worden. Doch de bedriegelijkheid dezer handeling bleek hem wel haast, toen hij vernam, dat zijne Moeder, reeds in Maart des Jaars 1527, ten overstaan van den Bischoep van Utrecht, haare Heerlijkheid *Wilp*, bij Uitersten Wille, hadt gemaakt aan haaren lieveling *Jan van Renesse de Jonge*, mids deeze niet dan naa haaren dood in het bezit daar van zoude gesteld worden. Uit mismoedigheid over deeze ontdekking, riep hij zijne Vrienden bij een te Hattem, en aan dezelveu zijnen nood geklaagd hebbende, verdeelde *Mij*, onder zijne kinderen, bij zijne huisvrouw verwekt, alle zijne goederen, en omhelsde andermaal den Geestlijken staat. Zints dien tijd, verhaalt men, leide hij een ingetogener leeven. Niet lang daar naa, in den Jaare 1549, wierdt ADRIAAN tot Domdeken verkooren, en

ver-

vervolgens, zo door Keizer KAREL DEN V, als deszelfs Zoon en opvolger PHILIPS, tot eenen hunner Geheime Raaden aangesteld. Zo hoog stondt hij bij den haatsgenoemden Vorst in gunst, dat hij, naa het overlijden van GEORGIUS VAN EGMOND, Aardsbisfchop van Utrecht, door voorspraak van den Kardinaal VAN GRANVELLE, Prinsse WILLEM DEN I en den Graave VAN EGMOND, tot opvolger wierdt benoemd. Nogthans beklom hij den Zetel niet; eene heete koorts nam hem weg, tien dagen naa zijne benoeming, in December des Jaars 1559. Het Lijk wierdt begraven in het Voorouderlijk Graf, en, naa het afbreeken der Minderbroederskerk, de beenderen, door zijnen Zoon, overgebracht in de S Janskerk. Behalven eenige onechte kinderen, hadt Heer ADRIAAN, bij zijne echtgenootte, die hem tot in den Jaare 1597 overleefde, verwekt de volgende kinderen:

1. *Miria van Renesfe van Duurkant*, gebooren in den Jaare 1536, en, in den Jaare 1558, gehuwd aan Mr. Hel-
mich Splijloff, Burgemeester van Zwol.

2. *N. N.* in de kindsheid gestorven.

3. *Miria van Renesfe*, door zommigen op de lijst der onechte kinderen gebracht, verwekt bij Mabelia of Izabella van Diemen, wierdt de echtgenootte van Pieter Ruisch, Raadsheer in 't Hof van Utrecht.

4. *Jan van Renesfe*, gebooren in Majj des Jaars 1540, wierdt, op zijn twaalfde jaar, Kanunnik der Kerke van S. Jan, te Utrecht, en, naa verscheiden waardigheden bekleed te hebben, in de maand December 1599, tot Deken dier Kerke verkoozen. In den Jaare 1600 tradt hij in 't huwelijk met Maria van Hakfort, dogter van Jan van Hakfort, en van Machtelt van Twiklo, en overleedt in den Jaare 1619, nalatende, behalven eenige onechte kinderen, eene dogter,

Anna van Renesfe, die ongehuwd overleedt.

5. *Anna van Renesfe*, eerst getrouwd met Gijsbert van Berk, Kapitein en naderhand Hoofsfchout van Rheenen; vervolgens met Adam van Weerdenburg, en in den Jaare 1626 overleeden.

6. *Hester van Renesfe*, gehuwd aan Simon Monier, Kapitein.

7. *Frederik van Renesfe*.

JAN

JAN VAN RENESSE, *de Jonge, Heer van Wilp*, en naa zijns broeders dood ook van *Wulven*, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van *Wulven*, en van *Alida Treijs* van *Kuinre*, bl. 173, N. 3 vermeld, trouwde, in den Jaare 1506, met *Alida*, oudste dogter van *Diderik*, of, volgens andere, van *Gijsbert van Bronkhorst*, van *Batenburg*, Heere van *Nieuwland* en *Runen*. Naa zijn overlijden, voorgevallen in Augustus 1553, was zij genoodzaakt het Land te ruimen, omdat zij de Onroomsche Leeraars dikmaals geherbergd, en hunne Leerredenen hadt bijgewoond. Zij wierdt deswegen gestraft met de Verbeurdverklaring van haare goederen, in den Jaare 1568; doch, zedert de verandering der tijden, in dezelve wederom hersteld zijnde, heeft zij nog veel jaaren te *Utrecht* geleefd. De kinderen, uit haaren echt gebooren, waren:

1. JAN VAN RENESSE, Heer van *Wulven* en *Wilp*, die straks zal volgen.

2. *Frederik van Renesfe van Wulven*, op het twintigste jaar zijns ouderdoms, met zijne Moeder en ander gezelschap, op eenen *Wagen*, door *Utrecht* rijdende, door het hollen der paerden, deerlijk omgekoomen.

3. JAN BAPTISTA VAN RENESSE VAN WULVEN, van waar in 't vervolg zal gesproken worden.

JAN VAN RENESSE, Heer van *Wulven* en *Wilp*, gebooren omtrent het Jaar 1537, was een der samenverbondene *Nederlandsche Edelen*, en een ondertekenaar van het vermaarde *Smeekschrift*, 't welk, in den Jaare 1566, aan de *Landvoogdesse* overhandigd wierdt. Ook wordt van hem verhaald, dat hij den *Beeldstormeren* te *Utrecht* gunstig zou geweest zijn, en hun den weg na de *Buurkerk* en de *S. Geertruidskerk* zou gewezen hebben. Zelf wil men, dat hij werktuigen om te breeken verschaftte. Hij deedt eenen keer na het *Noorderkwartier* van *Holland*, om aanhang te winnen, en droeg de wapens onder den Heere VAN BREDERODE. Naa de aankomst van den Hertog VAN ALVA, gevlugt, ingedaagd en niet verscheenen zijnde, wierdt hij gebannen; met verbeurdverklaring van zijne goederen. Naa zijne uitlandigheid bevondt hij zich binnen *Leiden*, geduurende het beleg door de *Spanjaards*. De *Genfsche Bevrediging* herstelde hem in 't bezit van zijne goederen.

ren binnen *Utrecht*, alwaar hij van nieuws ging woonen in zijn fraai huis, aan het S. Jans Kerkhof, 't welk, in zijne afwezigheid, tot eene Vergaderplaats der Raaden van 't Hof van *Utrecht* was bekwaam gemaakt. Even als vóór zijne vlugt, dus nam hij ook daar naa zitting onder de Ridderfchap van *Utrecht*. Van wegen de Edelen hadt hij de hand in het opstellen van de *Utrechtsche* vereeniging, en heeft die naderhand ondertekend. Daarenboven bekleedde hij den post van Commisaris Generaal over de Ammunitie, en wierdt, eindelijk, in den Jaare 1581, tot Buitengewoon Raad van 't Hof van *Utrecht* aangesteld. Heer JAN was, in den Jaare 1559, in 't huwelijk getreden met zijne Nigt *Margareta van Renese van Eideren*, welker Voorouders hier naa volgen, en hadt bij haaf verwekt :

1. *Jan van Renese*, Heer van *Wulven* en *Wilp*, die straks zal volgen.

2. *Frederik van Renese van Wulven*, eerst Kanunnik ten Dom, en vervolgens Thefaurier van dat zelfde Kapittel. Zijne Echtgenootte was *Anna van Lauwik*, dogter van *Herbert van Lauwik*, Heere van *Geldermalsen*. Heer *Frederik* storf, aan de pest, op het Huis te *Geldermalsen*, in den Jaare 1603, zonder kinderen.

3. *Dirk van Renese van Wilp*, van wien naderhand zal gesproken worden.

4. *Willem van Renese*, eerst Pagie bij Prinsse *WILLEM DEN 1*, naderhand Kanunnik van het Kapittel van Oud-Munster te *Utrecht*, en eindelijk Deken van het zelfde Kapittel. Hij overleedt in den Jaare 1631.

5. *Christoffel van Renese*, gestorven in den Jaare 1596.

6. *Jan van Renese*.

7. *Jakob van Renese*.

JAN VAN RENESSE, Heer van *Wulven* en van *Wilp*, gebooren in den Jaare 1560, wierdt, op den negenden September des Jaars 1586, wegens de Ridderhoffstad *Wulven*, beschreeven in de Ridderfchap des Lands van *Utrecht*. Doch vermids hij, in gevolge der *Nederlandsche Onlusten*, zijns Vaders boedel met schulden zwaar belaaen vondt, die, voor 't grootste gedeelte, op hem, als oudsten Zoon en Leenopvolger, neder-

daalden, was hij genoodzaakt, de Heerlijkheid Wulven te verkoopen, als mede zijn huis binnen de Stad, aan het S. Jans Kerkhof. Van de Heerlijkheid wierdt, in den Jaare 1592, kooper Wouter van Oudshoorn, Heer van Kraijestein. Heer JAN hadt in huwelijk Hester van Hattum, dogter van Dirk van Hattum. Bij zijn overlijden, 't welk voorviel in September 1620, liet hij naa:

1. *Adriaan van Renesfe*, Heer van Wilp, Ridder van de Duitche Orde ter Balije van Utrecht, en wegens de Ridderorde Kommandeur van Leiden in den Jaare 1629. Hij storf zonder kinderen in Augustus 1630.

2. *Maximiliaan van Renesfe*, Heer van Wilp, van wien nader zal gesproken worden.

3. *Kornelia van Renesfe van Wilp*, getrouwd met Ernst van Reede tot Amerongen; zij overleedt in den Jaare 1643.

4. *Margareta van Renesfe van Wilp*, eerst getrouwd met Beernt Juriaansz. van der Ham, en daar naa met Johan Strik.

5. *Anna van Renesfe van Wilp*.

MAXIMILIAAN VAN RENESSE, naa zijns broeders dood Heer van Wilp, hadt tot Huisvrouw *Anna van Sallant*, dogter van Wijnant van Sallant, Heere van de Poll, en verwekte bij haar de volgende kinderen:

1. *Jan Pieter van Renesfe*, Heer van Wilp, die volgt.

2. *Wijnant van Renesfe*, Heer van den Ouden Pol, van wegen zijne Moeder, Gerburg van Lijnden, Vrouwe van den Ouden Poll; van hem zal in 't vervolg gesproken worden.

3. *Abraham Dantel van Renesfe van Wilp*, Kapitein, en Bevelhebber op Koromandel, in de Oostindiën, in den Jaare 1680 zonder kinderen overleeden.

4. *Kornelis van Renesfe van Wilp*, Vaandrig, zonder naakroost gestorven.

5. *Theodora Anna van Renesfe van Wilp*, getrouwd met Frederik van Brederode, Zoone van Henrik van Brederode, Heere van Bolswaardt.

6. *Hester van Renesfe van Wilp*, getrouwd met N. van Himbijzen, Lieutenant Kolonel en Kommandant van Heusden; gesneuveld in het beleg van Maastricht.

7. *Kor-*

7. *Kornelia van Renese van Wilp*, getrouwd met Wijnant van Boeckop tot Millingen, Zoon van Jan van Boeckop tot Millingen, Drost van Wisch, en van Johanna Elizabeth van Sallant tot de Poll. Zij stierf zonder kinderen.

JAN PIETER VAN RENESSE, Heer van Wilp, Kapitein in dienst van den Staat, trouwde, in Augustus 1658, met zijne Nigt *Agnes van Renese van Wilp*, dogter van Reinier van Renese van Wilp, en verwekte de volgende kinderen:

1. *Maximiliaan van Renese van Wilp*, Kamerheer van den Keurvorst van den Paltz, Kolonel Kommandant van de Paltische Guardes, en Kommandant van de Stad Manheim. Hij storf zonder kinderen, in den Jaare 1723.

2. *Jan van Renese van Wilp*, Ritmeester. Den naam zijner Echtgenooten vinden wij niet vermeld, maar wel die van zijne drie Zoonen, allen Krijgslieden:

a. *Jan van Renese*.

b. *Pieter van Renese*.

c. *Maximiliaan van Renese*.

3. *Hans van Renese van Wilp*, Lieutenant, ongetrouwd overleeden.

4. *Dirk van Renese van Wilp*, Kapitein, ongehuwd overleeden.

5. *Willem van Renese van Wilp*, ongehuwd.

6. *Maria van Renese van Wilp*, insgelijks ongetrouwd.

7. *Anna van Renese van Wilp*, Kanunnikesse in het Adelijk Sticht Nieuwklooster.

WYNANT VAN RENESSE VAN WILP, Heer van den Ouden-Poll, Wezenthorst en in Sinderen, onder de kinderen van MAXIMILIAAN VAN RENESSE, Heere van Wilp, bl. 179, N. 2 vermeld, beschreeven in de Ridderfchap van Gelderland, trouwde, in den Jaare 1668, met Johanna van Baaxen van Harmelen, dogter van Jakob van Baaxen, Heere van Harmelen, en van Adriana van Aaswijn, Vrouwe van Wezenthorst, en wierde Vader van de volgende kinderen:

1. *Maximiliaan Jakob van Renese van Wilp*, jong gestorven.

2. MAXIMILIAAN JAKOB VAN RENESSE VAN WILP, die volgt.
 3. *Anna Catharina van Renesse van Wilp*, getrouwd met N. N. Nunnik, kinderloos.

4. *Dirk van Renesse van Wilp*, Ridder van de Duitse Orde ter Balije van Utrecht, en, als zodanig, Kommandeur van Leiden en Katwijk op den Rhijn, in den Jaare 1721. In den Jaare 1719 wierdt hij Burgemeester van Hattem, en zat vervolgens in den Raad ter Admiraliteit op de Maaze.

5. *Abraham Daniel van Renesse van Wilp*, Kapitein.

6. JAN PIETER VAN RENESSE VAN WILP, Majoor geworden in den Jaare 1727, getrouwd met Judith van Wijnbergen tot de Glinthorst, dogter van Koenraad van Wijnbergen, Heere van de Glinthorst, en van Henrika Gefina van Dedem, en bij haar Vader van:

a. *Wijnant Maximiliaan Jakob van Renesse van Wilp*.

b. *Henriette van Renesse van Wilp*.

c. *Koenraad van Renesse van Wilp*.

MAXIMILIAAN JAKOB VAN RENESSE VAN WILP, Heer van Wezenhorst, nam ter Vrouwe *Susanna Geertruid van Bodek tot Marnits*, dogter van Pieter Nikolaas van Bodek tot Marnits, en van Jofina Sara van Brederode, en wierdt, van wegen zijne Huisvrouwe, in November 1705, beleend met de Ridderhoffsad ter Aa. Hunne kinderen waren:

1. *Johanna Adriana van Renesse van Wilp*, getrouwd met Jan Frederik van Reede van Amerongen, Heere van de Perkeler, beschreeven, in den Jaare 1717, in de Ridderfchap van Gelderland, in het Kwartier van Nieuwmegen.

2. *Wijnant Jan van Renesse van Wilp*, Heer van Zuileveld, in den Jaare 1720 beschreeven in de Geldersche Ridderfchap, in het Kwartier van de Veluwe, en wegens dat Gewest, in den Jaare 1729, Afgevaardigde in de Vergadering der Oostindische Maatschappij ter Kamer Amsterdam.

3. *Nikolaas van Renesse van Wilp*, jong gestorven.

4. *Reinout Abraham van Renesse van Wilp*, in den Jaare 1721 Lieutenant geworden onder het Stichtsche Regiment Voetvolk van den Generaal VAN PALLAND.

DIRK VAN RENESSE VAN WILP, onder den kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Wulven en Wilp, bl. 177, N. 3 vermeld, een geleerd man, en zonderling ervaren in de Romeinsche Oudheden en in de Vaderlandsche Geschiedenisfen. Zijne Echtgenootte was *Gisberta Botter van Snellenberg*, dogter van Henrik Botter van Snellenberg en van Adriana van Nijenrode, Vrouwe van Boelestein en Maarzenbroek. Negen jaaren overleefde hij zijne huisvrouw, en liet naa, bij zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare 1634,

1. *Jan van Renesse van Wilp*, getrouwd met Elizabeth van Meerenburg, Weduwe van Rudolf Henrik van Mepsche, Heere van Lopperfum, en dogter van Kornelis van Meerenburg en van Machtelt Borre van Amerongen. Zij baarde hem de volgende kinderen:

a. *Rudolf van Renesse van Wilp*, eerst getrouwd met Margareta van der Heere, vervolgens met N. N. Baijaarts, doch zonder kinderen overleeden.

b. *Jan Baptist van Renesse van Wilp*, Kapitein, zonder kinderen gestorven.

c. *Dirk van Renesse van Wilp*, in den Jaare 1664, in den ouderdom van achttien jaaren, ongehuwd overleeden.

2. *Abriaan van Renesse van Wilp*, Priester.

3. REINIER VAN RENESSE VAN WILP, die volgt.

4. *Maria van Renesse van Wilp*, getrouwd met Kaspar van der Burg, Heere van Veldhuizen, Bijleveld, Rosweide en in Reierskoop. Zij overleedt in Januarij 1652.

REINIER VAN RENESSE VAN WILP, getrouwd met Kornelia van Dashorst, dogter van Gerard van Dashorst en van Agneta van Baijler, en bij haar vader van deeze kinderen:

1. *Dirk Jan van Renesse van Wilp*, gehuwd met Catharina van der Hooge, bij welke hij twee Zoonen heeft verwekt, doch welker naamen wij niet genoemd vinden.

2. *Gerard van Renesse van Wilp*, overleeden in Maart 1645

3. *Gerard van Renesse van Wilp*, gestorven in December 1649.

4. *Agnes van Renesse van Wilp*, gehuwd aan haaren Neeve *Jan Pieter van Renesse van Wilp*, boven vermeld.

5. *Gisberta Maria van Renese van Wilp*, eerst gehuwd aan Henrik Foeijt, Heere van Lutteke-Weede, Onderrhijn en Heikoop. Na diens overlijden, hertrouwde zij met Jan Dirk Fafans, Kapitein, en nogmaals met Jan Dirk van Blokland, Heere van Giesfen.

JAN BAPTISTA VAN RENESSE VAN WULVEN, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE *de Jonge*, Heere van Wulven en Wilp, bl. 176, N. 3. vermeld, was Kapitein, en tradt, in October 1583, in huwelijk met *Adriana van Twickelo*, dogter van Jasper van Twickelo, Heere van Ruitenburg en Eerde. Aldus bekwam hij het Huis te Eerde, eene Havezaate in Overijsiel, onder 't Kwartier van Salland. Bij het overlijden van zijn Vrouws Vader, wierdt het Huis, bij Maagescheid, hem toegedeeld, in Maart 1591. Uit den genoemden echt wierden geboren:

1. JAN ADOLF VAN RENESSE, die volgt.
2. *Jakob Diderik van Renese*, te Praag overleeden.
3. *Kasper Frederik van Renese*, op het Huis te Ruitenburg, in Overijsel, jong gestorven.
4. *Kasper Frederik van Renese*, getrouwd met Anna van Bolderich, dogter van den Pandheer tot Lohe, in het Land van Kleef. Hij overleedt, zonder kinderen, in den Jaare 1622, aan een wonde, hem door een anderen met een Jagtroer toegebracht.
5. *Alexander Emmanuel van Renese*, die hier naa zal volgen.
6. *Anna Maria van Renese*.
7. *Walburg van Renese*, te Hasfelt jong gestorven.
8. *Catharina Margareta van Renese*.
9. *Adelheida Aldegunda van Renese*.

JAN ADOLF VAN RENESSE, vermeld onder de Ridderfchap van Overijsel, in de Jaaren 1610, 1621 en 1635, was Kolonel onder een Stichtsch Regiment te voet, Gouverneur van Doesburg, en van de Vesting Koeverden. Door opdragt van de Ridderfchap des Lands van Utrecht, wierdt hij Kanunnik van het Kapittel van S. Maria in Julij 1606, Proost van het zelve Kapittel in Februarij 1620. Van zijne Kanunniksplaats deed hij

hij afstand in den Jaare 1634, en twee jaaren daar naa van de Proostdij. Hij trouwde met Anna Judith van Bevervoorde, en verwekte bij haar de volgende kinderen:

1. *Jan Christoffel van Renese*.
2. *Joost van Renese*.
3. JOOST KASPAR VAN RENESSE, die volgt.
4. *Diderik van Renese*.
5. *Gerrit van Renese*.
6. *Aleid Judith van Renese*, ongehuwd.

JOOST KASPAR VAN RENESSE, was Ridder van de Duitfche Orde ter Balije van Utrecht, en uit dien hoofde Kommandeur van Dieren. In den Jaare 1665 trouwde hij met *Maria de Cupere*, dogter van Christiaan de Cupere, afkomstig uit Vlaanderen, Heere der Stede Ammers, van 's Heerenarendsberge en Bergambacht. Hij storf in Maart 1695, hebbende verwekt:

1. JAN ADOLF VAN RENESSE, *Heer van Lokhorst*, die volgt.

2. *Anna Maria van Renese*, jong gestorven.

3. *Aletta Judith van Renese*, vroeg overleeden.

4. *Christiaan Diderik van Renese*, Kanunnik in den Dom te Utrecht in den Jaare 1690, Proost van Leiden in 1712, Ridder van de Duitfche Orde ter Balije van Utrecht, en uit dien hoofde Kommandeur van Rheenen in 1703. Hij storf ongetrouwd, in Augustus 1719.

JAN ADOLF VAN RENESSE, beleend met de Ridderhoffstad Lokhorst in den Jaare 1702, en, naa het overlijden van zijn Moeders broeder, volgens Uitersten Wil, Heer der Stede Ammers, als mede van 's Heerenarendsberge en Bergambacht. Naa eene Kanunnikdij, welke hij in den Dom hadt bezeeten, te hebben afgeftaan, wierdt hij, in November 1709, beschreeven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht. In November 1691 was hij in 't huwelijk getreeden met *Adriana van Kasenbrood*, dogter van Johan van Kasenbrood, Heere van Rijnestein, en van Charlotta van Ledenburg, Vrouwe van Willigen, Langerak en ter Moer, en hadt bij haar verwekt:

1. *Maria Justina van Renese*, jong gestorven.

2. *Johanna van Renese van Lokhorst*, getrouwd met Jan Louis van Hardenbroek, Zoone van Gijsbert Jan van Har-

denbroek, Heere van Hinderstein, en van Maria van Maclot. In den Jaare 1713 wierdt hij Extraordinaris, en vervolgens Gewoon Kapitein ter Zee, onder het Edel Mogende Kollegie ter Admiraliteit te Amsterdam, en overleedt in Augustus 1723.

3. *Kornelis Adolf van Renese van Lokhorst*, gebooren in 1697, en in Majj 1730 ongehuwd overleeden.

4. *Jan Frederik van Renese*, elf jaaren oud geworden.

5. *Willem Henrik van Renese*, in zijne eerste kindsheid gestorven.

6. *Willem Jakob van Renese van Lokhorst*, Majoor in het Stichtsche Regiment Voetvolk van den Generaal van Paland, en Kanunnik ten Dom te Utrecht.

7. *Ernst Henrik van Renese van Lokhorst*, Kapitein in het Stichtsche Regiment te voet van den Brigadier Taats van Amerongen, ongehuwd overleeden in Januarij 1730.

8. *Karel van Renese*, jong gestorven.

ALEXANDER EMANUEL VAN RENESSE, *Heer van Eerde*, onder de kinderen van JAN BAPISTA VAN RENESSE VAN WULVEN, bl. 182, N. 5. vermeld, was Ridder van de Duitsche Orde ter Balije van Utrecht, en uit dien hoofde Kommandeur van Dieren, en eindelijk Coadjutor van den Landkommandeur der Orde. In den Jaare 1640 wordt hij vermeld onder de Ridderfchap van Overijsfel. Zijne Huisvrouw was *Johanna van Doornik*, dogter van Helwich van Doornik, Heere van Vormeer, en van Geertruid van Heukelom. Hij wierdt te Zwolle begraaven, en hadt de volgende kinderen:

1. *Helwich van Renese*, Heer van Eerde, beschreeven in de Ridderfchap van Overijsfel in den Jaare 1668, en in 1674 overleeden.

2. *Adriana van Renese*, naa haar broeders dood Vrouwa van Eerde, getrouwd met Reinier Schaap van Winshem, wiens moeder was Anna Elizabeth van der Hoeve. Hij was beschreeven in de Ridderfchap van Overijsfel in den Jaare 1651, en leefde nog in 1680.

GERARD VAN RENESSE VAN WULVEN, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Wulven, en *Alida Freijs van Kuinre*, bl. 173, N. 4 vermeld, gebooren in den Jaare 1509, wierdt in November 1523 Kanunnik van het Dom Kapittel te Utrecht; doch in Januarij 1536 zijne Prebende wederom hebbende afgetaan, is hij Slotvoogd van Woerden geworden, vervolgens Raadsheer in het Hof van Holland, en eindelijk, in den Jaare 1560, Ordinaris Raad in het Hof van Utrecht. Zijne huisvrouw was Geertruid van der Haar. Om 's Mans ijverige aankleving van den Hervormden Godsdienst, wierdt hij, op bevel des Hertogs VAN ALVA, op den 25 Augustus 1568, te Utrecht, onthalsd. Zijne kinderen waren:

1. *Jan van Renese*, reeds op zijn negende jaar, in den Jaare 1547, Kanunnik in het Kapittel ten Dom te Utrecht geworden, en in den Jaare 1556 meerderjaarg verklaard. Neggen jaaren daar naa deedt hij afstand van zijne Kanunnikdije, ten behoeve van zijnen broeder George van Renese. Hij was een der Ondertekenaaren van het Smeekschrift der Edelen, en, in het begin der Nederlandfche onlusten, Stadvoogd van Vianen. In eenen aanslag op de Schans aan de Vaart, buiten Utrecht, door de Spanjaarden gevangen genomen zijnde, wierdt hij na straks genoemde Stad gevoerd, en in Julij 1568 met het zwaard gestraft.

2. *Beernt van Renese*, in den Jaare 1578, te Antwerpen, in dienst van Maximiliaan, Graave van Bosfu, overleeden.

3. *Frederik van Renese*, ongehuwd.

4. *George van Renese*, gebooren in 1545, Domheer geworden in zijns broeders plaats, en overleeden in April 1580.

5. *Agnes van Renese*, getrouwd met ADRIAAN VAN RENESSE, Heere van der Aa, van welken hier naa zal gesproken worden.

6. *Maria van Renese*, getrouwd met Everhard van Cotereau, Heere van Westmaal, alwaar zij beiden onder eene verhevene Zark begraven leggen.

7. *Catharina van Renese*, getrouwd met Werner van Lennep, Zoon van Georgius van Lennep en van Anna van Galen, Regter van Nieuwmegen. Zij overleedt in Augustus 1626.

8. *Aleid van Renese*, geboren in April 1552, trouwde met Jan van Oostrum, Slotvoogd van Woerden. Beiden wierden begraven in de Kerk te Wijk bij Duurstede, alwaar hunne Wapenschilden nog heden gezien worden.

FREDERIK VAN RENESSE VAN WULVEN, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Wulven, bij deszelfs tweede Vrouwe, *Margareta van Kulenburg*, bl. 172, N. 5. vermeld, gebooren in den Jaare 1470, wordt hoog geroemd om zijne fraaie lichaamsgestalte, welsprekendheid en ervarenheid in Krijgszaaken. In den Jaare 1505 ontving hij, van Philips den Schoonen, Koning van Kastilie, in pandschap het hooge en middelbaare regtsgebied van Oostmaal. Hij was Raad des Keizers, en Drosfaart van Breda, ten tijde als HENRIK, Graaf van Nassau, daar van Heer was. Hij trouwde met *Anna van Hamal*, dogter van Wouter van Hamal, Heere van Monceaux, en van Elizabeth van Berchem, erfgenaame van de Heerlijkheden van Elderen, Masnij, Roucourt en Warfuzé. Hij overleedt in Majj 1538, zijne Weduw in Junij, 1550, en wierden beiden te Breda, in het Koor, agter het Hooge Altaar begraven. Hunne kinderen waren :

1. JAN VAN RENESSE, Heer van Oostmaal, die volgt.

2. *Wouter van Renese*, jong gestorven.

3. *Klara van Renese*, in den Jaare 1515 gehuwd aan Philips van Hoorn, Heere van Boxtel, Baucignies, Kesfel, Loqueren, en heeft kinderen gehad.

JAN VAN RENESSE, naa zijns Vaders overlijden, in December 1538, beleend met Oostmaal, gelijk insgelijks, naa zijn Moeders dood, de Heerlijkheden van Elderen, Masnij, Roucourt en Warfuzé op hem vervielen. Daarenboven volgde hij zijnen Vader op in het Drostamt van Breda, en wordt, daarenboven, gezegd Stadvoogd van Luik geweest te zijn. Tweemaal is hij getrouwd geweest. Zijne eerste Echtgenootte was *Elizabeth*, Natuurlijke doch naderhand gewettigde dogter van Henrik, Graave van Nassau, Heere van Breda, en van Margareta van Schoondonk. Zijne tweede Echtgenootte was Catharina van Bronkhorst van Batenburg, dogter van Dirk

v2a

van Bronkhorst van Batenburg, Heere van Nieuwland en Runen. Heer JAN overleedt in den Jaare 1549. Het laatste huwelijk was onvrugbaar, doch het eerste gezegend geweest met elf kinderen:

1. *René of Reinier van Renese*, Baron van Elderen en Masnij, Heer van Roucourt, Wasnes, Hern, Schalkhoven, Brumorher. Zijnen Doopnaam RENÉ hadt hij, waarschijnlijk, ontleend van RENÉ, Graave van Nassau, Prins van Oranje, zijnen Oom, als zijnde zijne Moeder daar van eene Natuurlijke Zuster. Tweemaal is hij getrouwd geweest: eerst met Walburg van Merode, dogter van Henrik van Merode, Heere van Petershem, en van Françoise van Brederode, Ambagtsvrouwe van Riederkerke, zwanger overleeden. Daar naa hertrouwde hij met Maria van Rubernpre, Vrouwe van Resves, Bievene, enz. Burggraavin van Montenake. Hij overleedt, zonder kinderen, in den Jaare 1627, op zijn Huis te Elderen.

2. FREDERIK VAN RENESSE, die volgt.

3. *Jan van Renese van Elderen*, overleeden te Napels, aan eene heete koorts, naa dat hij den vermaarden bloedigen Zeeslag, tuschen Don JAN VAN OOSTENRYK en de Turken, bij Lepanto, hadt bijgewoond.

4. *Wouter van Renese van Elderen*, jong gestorven.

5. *Willem van Renese van Elderen*, Heer van Piershil, enz. die hier naa zal volgen.

6. *Anna van Renese*, getrouwd met Willem van Croij, Markgraave van Rentij, Heere van Chievres, Ridder van het Gulden Vlies, Zoone van Philips, Heere van Croij, eersten Hertog van Aarschot, Markgraave van Rentij, enz. en van Anna van Croij, Prinsesse van Chimaij, enz.

7. *Elizabeth van Renese*, getrouwd met George Montmorencie, Baron van Croifilles.

8. *Margareta van Renese*, getrouwd, in den Jaare 1559, met Jan van Renese, Heere van Wulven en Wilp, Zoone van Jan van Renese en van Alida van Bronkhorst van Batenburg, boven vermeld.

9. *Henrika van Renese*, getrouwd, eerst met Nikolaas van Gavre, Heere van Peer; daar naa met N. Vasfer, doch kinderloos gestorven.

10. *Agnes*

10. *Agnes van Renese*, in den ouderdom van dertig jaaren ongehuwd overleeden, en te Chievres, in Menegouwen, begraven.

11. *Jan van Renese*, ongehuwd gestorven.

FREDERIK VAN RENESSE, Graaf van Warfuzé, Baron van Elderen en Masnij, Heer van Roucourt, Malle, Wasner, Hern, Schalkhoven, Vosmeer, Beerse, Vosfelaar, enz. Het hoog en middelbaar regtsgebied van de Heerlijkheid Oostmaal, welke zijne Voorouders slegts in pandschap bezeeten hadden, verkreeg hij in eigendom, door koop van Koning PHILIPS DEN II, en wierdt in den Jaare 1561, daar mede beleend. Hij nam tot Echtgenoot *Helena Tork*, dogter van Willem Tork, Heere van Heesbeen, en van Barta Piek tot Wolfsweert. Met deeze ging hij woonen in Gelderland, op het Slot te Beest, en overleedt aldaar in Maj 1610, hebbende verwekt:

1. *N. N.* een Zoon, jong gestorven.

2. *N. N.* een Zoon, insgelijks vroeg overleeden.

3. RENÉ OF REINIER VAN RENESSE, Baron van Elderen, die volgt.

4. *Willem van Renese van Elderen*, Heer van Mal, Heesbeen, Hoppel, Vel, enz. getrouwd met *Margareta van Renese van der Aa*, dogter van Gerard van Renese, Heere van der Aa, van welken hier naa zal gesproken worden. Hij storf in Februarij 1630 op Heesbeen, hebbende verwekt:

a. *Frederik van Renese van Elderen*, Heer van Mal en Heesbeen. In October 1654 kocht hij de Ridderhofstad Schalkwijk, en wierdt, uit kragt daar van, in April 1660 beschreeven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht. Hij overleedt te Antwerpen, in Maart 1666; waar naa de Heerlijkheid Oostmaal overging op zijnen Neef George Frederik van Renese, Zoone van zijns Vaders broeder René van Renese.

b. *Anna Helena van Renese van Elderen*, getrouwd met Burchard Willem van Westerholt, Heere van Scherpenzeel.

c. *Sophia van Renese van Elderen*, in de Jaare 1657 gehuwd aan Maurits Herman Ripperda tot Vorden, Hoofdschout der Stad Zutphen.

d. *Mar-*

d. *Margareta van Renesfe van Elderen*, getrouwd, in Januarij 1664, met Johan Walraven van Gent, Heere van Diedem en Bijsterveld.

5. *Nikolaas van Renesfe van Elderen*, Heer van Vosmeer, getrouwd in Augustus 1619, met Agnes van Renesfe, Vrijvrouwe van Asfendelft, Baronesse van Haarlem, Vrouwe van der Aa, Beverwijk, Heemskerk, Castricum, enz. dogter van Gerard van Renesfe, Heere van der Aa, Streefkerk, Nieuwlekkerland, en van Anna van Asfendelft, Vrouwe van Asfendelft, Haarlem, enz. eene ouder Zuster van zijn ouder broeders Vrouwe. Te zamen hadden zij de volgende kinderen verwekt:

a. *Gerard Frederik van Renesfe*, Baron van Elderen, Masnij, Vrijheer van Asfendelft, Baron van Haarlem, gebooren in 1624, en in den Jaare 1653 ongehuwd overleeden.

b. *Henrik van Renesfe*, Baron van Elderen, Masnij, enz. Vrijheer van Asfendelft, Baron van Haarlem, Heer van der Aa, gebooren in 1626, en in 1660 ongetrouwd gestorven.

c. *Anna van Renesfe*, Baronesse van Elderen, Masnij, enz. Vrijvrouwe van Asfendelft, Baronesse van Haarlem, Vrouwe van der Aa, Castricum, enz. Zij was gebooren in September 1622, en overleedt, ongehuwd, in den Jaare 1667, de Baronnij van Haarlem en Asfendelft nalaatende aan haars Vaders oudsten broeders oudsten Zoone George Frederik van Renesfe.

6. *Jan George van Renesfe van Elderen*, Domheer te Aken, Straatsburg, enz.

7. *Maria van Renesfe*, Baronesse van Elderen en Masnij, in October 1631 ongehuwd overleeden.

RENÉ, of REIMIER VAN RENESSE, Baron van Elderen en Masnij, Heer van Roucourt, Wasnes, Brumorher, Hern, Schalkhoven, enz. trouwde, in den Jaare 1606, op het Huis te Nijenrode, met Catharina van Arkel van Amelroij, dogter van George van Arkel van Amelroij en van Anna van Lokhorst, Vrouwe van Heemstede en Lokhorst. Hij overleedt in Maj 1627, hebbende de volgende kinderen verwekt:

1. *Jan van Renesfe van Elderen*, te Parijs ongehuwd overleeden.

2. *George*

2. *George Frederik van Renese*, die volgt.
3. *Anna van Renese van Elderen*, in 1626 getrouwd met Pieter van Lichtervelde, Heere van Beaurevant, Velle-naar, Croix, Kaasterke, Vrijland, enz.
4. *Margareta van Renese van Elderen*, getrouwd met Henrik Baron Bentink, Heere van Bicht, Papenhof, enz.
5. *Johanna Helena van Renese van Elderen*, Geeste-lijke.
6. *Eleonora van Renese van Elderen*, Geestlijke.
7. *Maria van Renese van Elderen*, Geestlijke.

GEORGE FREDERIK VAN RENESSE, Baron van Elderen en Masnij, Heer van Roucourt, enz. Stadvoogd van Stokken. Boven is reeds aangemerkt, dat hij van zijnen Neef Frederik van Renese van Elderen de Heerlijkheid Oostmaal, en van zijne Nigt Anna van Renese van Elderen de Baronnij van Haarlem, Asfendelft, enz. heeft geërfd. In den Jaare 1668 verscheen hij, als Commisaris van den Keurvorst van Keulen en Prins van Luik, in 's Graavenhage. Zijne huisvrouw was *Anna Margareta* van Boekholt, en hij bij haar Vader van

1. *Jan George van Renese van Elderen*, Geestlijke in de Orde der Brigitten.
2. *Anna Catharina van Renese van Elderen*, Kanunnikes te Munsterbilsem, getrouwd met Jan van Wasfenaar, Heere van Warmont en Hazerswoude, wiens moeder was Jacoba van Matenese.
3. *Isabella Godefrida Theresia van Renese van Elderen*, Kanunnikes te Munsterbilsem, gestorven in 1673.
4. *Aarnout van Renese van Elderen*, Kanunnik van S. Lambertskerk te Luik, en Proost van Onze Lieve Vrouwekerk te Tongeren.
5. *Maria Bernardina Alexandrina Geertruid van Renese van Elderen*, Kanunnikes te Nivelles, getrouwd met Antoni Ulderik, Graave van Trezim, Arberg, enz.
6. *Maximiliaan Henrik van Renese*, Graaf van Masnij, Baron van Elderen, eerst getrouwd met Magdalena Sophia van Wasfenaar tot Warmont, dogter van Jakob van Wasfenaar, Heere van Warmont. Na haaren dood, voorgevallen in 1696, hertrouwde hij, in 1698, met Margareta Elizabeth Sophia,

Sophia, Baronnesse van Stepzaad, en verwekte bij deeze, zijnde het eerste huwelijk onvrugbaar geweest, de volgende kinderen:

a. *Sophia Magdalena Henriëtta Jozeph van Renese*, eerst Kanunnikes te Maubuge, naderhand getrouwd, in den Jaare 1721, met Maximiliaan Henrik, Graave van Berlo van Hazemont, Heere van Brust en Choquier, doch, in 't volgende jaar, kinderloos gestorven.

b. *Maria Bernardina Geertruid Jozeph van Renese*, Kanunnikes te Nivelle, naderhand, in den Jaare 1722, gehuwd aan Ferdinand Alphonfus van Hamal van Vierff.

c. *Henrik Frederik Jozeph van Renese*, Graaf van Masnij, Baron van Elderen, Cortessem, enz. overleeden in den Jaare 1725.

d. *Albert Octaaf Ernst Jozeph, Graaf van Renese van Masnij*, Baron van Elderen, Cortessem, enz. Kanunnik van de Metropolitaansche Kerke te Keulen en van de Kathedraale Kerke te Luik, overleeden in October 1728.

e. *Anna Margareta Jozeph, Graavin van Renese van Masnij*, eerst Kanunnikes te Maubuge, naderhand getrouwd met Frederik Jan van Isendoorn van Blois, Heere van Kannenberg, Ritmeester in het Stichtsche Regiment Ruitery van den Generaal Major van Ginkel, wiens Moeder was Margareta van Reede van Amerongen.

f. *Johanna Maria Jozeph van Renese*, jong gestorven.

g. *Ferdinand Lambert Karel Jozeph van Renese*, in September 1728 overleeden.

h. *Frederik René Jozeph van Renese*, jong gestorven.

7. *Frederik van Renese van Elderen*, Ridder van de Duitsche Orde, en als zodanig Kommandeur van Bernessem, gestorven in Januarij 1714.

8. *Johanna Barbara van Renese van Elderen*, Geestlijcke in het Keizerlijk Sticht te Borchet.

9. *Anna Margareta Fernandina Charlotta van Renese van Elderen*, Vrouwe en Abtdisse in het Keizerlijk Sticht te Borchet.

10. *Anna*

10. *Anna Agnes van Renese van Elderen*, eerst Kanunnikes te Maubeuge, vervolgens getrouwd, eerst met Rebbert d'Argenteau, Burggraave van Looz, en daar naa met Gerard, Baron van Hoen van Cartiel.

11. *Anna Petronella Theresia van Renese van Elderen*, eerst Kanunnikes te Nivelles, naderhand Religieuse Penitente te Mafiek.

12. *Frans Hijacint van Renese van Elderen*, Baron van Oostmal, getrouwd met de Graavinne van Hoensbroek d'Oort, en bij dezelve Vader van,

a. *Jan Michiel van Renese*, Stadvoogd van Stokkem, in het Land van Luik, in den Jaare 1729 ongehuwd overleeden.

b. Een Zoon *N. N.*

c. Eene dogter, Kanunnikes te Bergen in Henegouwen.

d. Eene dogter, insgelijks Kanunnikes te aldaar.

13. *Lambertina Cecilia van Renese van Elderen*, Abdis en Prinses van Munsterbilsen.

14. *Jan Willem van Renese*, jong gestorven.

WILLEM VAN RENESSE VAN ELDEREN, Heer van Piershil, Bommede, Grimmestein, enz. onder de kinderen van JAN VAN RENESSE VAN ELDEREN, Heere van Oostmal, Elderen, enz. en deszelfs eerste Echtgenoot *Elizabeth van Nassau*, bl. 187, N. 5 vermeld, trouwde met Anna van Rubempre, Burggraavin van Montenaken, Vrouwe van Senefse, eene jonger Zuster van Maria van Rubempre, huisvrouw van *Willems* ouder broeder René, en erfgenaame van dezelve. WILLEMS kinderen waren.

1. René of Renier van Renese, die volgt.

2. *Maria van Renese*, getrouwd met Engelbert van Immerseele, Heere van Loon, Baron van Bokhoven, Burggraave van Aalst, overleeden in 1622.

3. *Jan van Renese*, Jesuit.

4. *Willem van Renese*, jong gestorven.

5. *Anna van Renese*, in 1607 getrouwd met Thomas van Thiennes, Heere van Callres, en van Elizabeth van Arkel, Vrou-

Vrouwe van Heukelom, Weerdenburg en Leienburg, van welke hij erfgenaam is geworden.

RENÉ, of REINIER VAN RENESSE, Graaf van Warfuzé, Burggraaf van Montenaken, Baron van Gaasbeek, Resves, Elderen, Heer van Heijbes, Montignij aan de Maas, Seneffe, Feulij, Escausfines, Bievre, Hefe, Leinde, enz. In Januarij 1609 wierdt hij, door Keizer RUDOLF DEN II, tot Graaf van Warfuzé verheven, kocht, in den Jaare 1615, de Baronnij van Gaasbeek, en heeft zijn Wapen met Rubempre gevierendeeld. In den Jaare 1611 tract hij in den echt met *Albertina van Egmond*, Vrouwe van Cartaing, dogter van Karel, Graave van Egmond, Prinse van Gavre. Bij AITZEMA kan men een omstandig verhaal vinden van zijn treurig einde, voorgevallen in April 1636. Hij hadt de volgende kinderen verwekt:

1. *Albert van Renesse*, Graaf van Warfuzé, Burggraaf van Montenaken, Baron van Cartaing.

2. *Alexander van Renesse*, Graaf van Warfuzé, Baron van Gaasbeek, in 1658, te Parijs, ongehuwd gestorven.

3. *Maria van Renesse*, genaamd *Warfuzé*, naa haars broeders dood Baronnesse van Gaasbeek en Cartaing, getrouwd met Pieter Jakob Procopius François van Lalain, Graave van Rennenberg.

4. *Louize Elizabeth van Renesse*, genaamd *van Gaasbeek*, getrouwd met N. N. Carafer, Kolonel van een Italiaansch Regiment te voet, in dienst van den Koning van Spanje, in de Nederlanden.

5. *Florentia Margareta van Renesse*, genaamd *van Montigni*, in 1641 getrouwd met Eugenius van Berges, Graave van Grimbergen.

6. *Anna van Renesse*, genaamd *van Montenacq*.

JAN VAN RENESSE VAN KULLENBURG, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Wulven, en deszelfs tweede Echtgenoot *Margareta van Kullenburg*, dogter van den Heere van Renswoude, N. 6 vermeld, en naar zijne moeder *van Kullenburg* gebijnaamd, nam ter Vrouwe *Geertruid van Eemskerk*, en storf in den Jaare 1540, nalaatende:

1. *Jan van Renesse van Kuilenburg*, getrouwd met *Josina Ruisch*, dogter van Jan Ruisch en van Antonia van Pallaas tot Sandenburg, overleeden, zonder kinderen, in 1570.
2. *Frederik van Renesse van Kuilenburg*, Kanunnik te Brecha.
3. *Gerard van Renesse van Kuilenburg*, ongehuwd.
4. *Geertruid van Renesse van Kuilenburg*, Geestlijke in het Adelijk Sticht Oudwijk, bij Utrecht.
5. *Margareta van Renesse van Kuilenburg*, Geestlijke in het Adelijk Sticht van S. Servaas, binnen Utrecht, overleeden in September 1572.
6. *Judith van Renesse van Kuilenburg*, getrouwd met *Jakob van Zuilen van Nijvelt*, Heere van Hoeflaken en Gerstein, overleeden in Julij 1545.

JAN VAN RENESSE VAN EVERINGEN, onder de kinderen van **JAN VAN RENESSE**, Heere van Rijnauwen, enz. en *Maria*, dogter van *Jan van Arkel*, Heere van Heukelom, N. 2 vermeld, nevens zijne twee broeders genoemd in eenen brief van Hertoge **ALBRECHT VAN BEYEREN**, in den Jaare 1390, bezat ook het Huis te Zeist. Hij hadt ter Vrouwe *Elizabeth*, dogter van *Jan*, Heere van Baar en Lathem, en overleedt in den Jaare 1440, wordende in de Kapelle van zijn Geslacht, in de Kerk der Minderbroederen, te Utrecht begraaven. Zijne kinderen waren:

1. **FREDERIK VAN RENESSE VAN ZEIST**, die volgt.
  2. **JAN VAN RENESSE VAN BAAR**, die insgelijks zal volgen.
  3. **GERARD VAN RENESSE**, Stamvader der **RENESSEN VAN DER AA**, waar van in 't vervolg zal gesproken worden.
  4. **JAN VAN RENESSE**, Stamvader der **RENESSEN VAN MOERMONT**, welken wij insgelijks nader zullen doen kennen.
  5. *Elizabeth van Renesse*, getrouwd met N. N. Heere van Oijen, bij Nieuwmegen, wiens moeder van 't Geslacht van Schenk was.
  6. Eene dogter, getrouwd met N. N. Heere van Doornik.
- FREDERIK VAN RENESSE VAN ZEIST**, trouwde met *Theodora van Maalstede*, Vrouwe van Ellewoutsdijk. Volgens zom-

migen zou hij reeds voor het Jaar 1478 overleeden zijn, hoewel anderen dit later stellen. Hij wierdt begraven in Zeeland, op het Eiland Zuidbeveland, te Everingen, en hadt deeze kinderen:

1. *Jan van Renese van Everingen*, zonder kinderen gestorven.

2. *Vincent van Renese*, Heer van Everingen en Ellewoutsdijk, getrouwd met *Margareta van Renese van der Burgt*, bij welke hij Vader wierdt van,

a. *Jan van Renese*, jong gestorven.

b. *Olivier van Renese*, zonder kinderen overleeden.

c. *Elizabeth van Renese*, getrouwd met *Frederik van Wulven*.

3. Eene dogter, Geestlijke in het Adelijk Sticht van Oudwijk, bij Utrecht.

4. Eene dogter, Geestlijke in de Abtdij te Rhijnsburg, bij Leiden.

5. Eene dogter, insgelijks aldaar Geestlijke.

6. Eene dogter, Nonne in het Klooster te Renkom, bij Wageningen.

7. *Elizabeth van Renese*, getrouwd met *Jan van Duivenvoorde*, Heere van Noordwijkerhout, overleeden in 1536.

8. *Maria van Renese*, getrouwd met *Dirk van Zuilen*, Heere van Harmelen.

JAN VAN RENESSE, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE VAN EVERINGEN, bl. 194. N. 2. vermeld, liet zich naar zijne Moeder, VAN BAAR, bijnoemen. Hij trouwde met *Agnes van Rijn*, Vrouwe van Rijnstein en Jutfaas, overleeden in 1515, en te Jutfaas begraven, naalaatende:

1. JAN VAN RENESSE VAN BAAR, die volgt.

2. *Kornelia van Renese van Baar*, getrouwd met *Jan van Zuilen*, Heer van Blazenburg.

JAN VAN RENESSE VAN BAAR, Heer van Rijnstein, trouwde met *Oda van Noerde*, en verwekte bij haar:

1. JAN VAN RENESSE VAN BAAR, die volgt.

2. *Anna van Renese van Baar*, gehuwd aan Frederik Uten Eng, Heere van den Eng.

3. *Agnes van Renese van Baar*.

JAN VAN RENESSE VAN BAAR, Heer van Rijnestein, gehuwd, eerst met Adriana van Borselen, en daar naa met Anna van Vianen. Hij storf in den Jaare 1562, naalaatende geene andere kinderen, dan bij zijne eerste vrouw eenen Zoon,

JAN VAN RENESSE VAN BAAR, Heer van Rijnestein, gehuwd, in 1554, met *Wilhelmina Schimmelpennink*, dogter van Jakob Schimmelpennink en Johanna van Gaasbeek. Hij overleedt in 1598, hebbende de volgende kinderen verwekt:

1. JAKOB VAN RENESSE VAN BAAR, die volgt.

2. ADRIAAN VAN RENESSE VAN BAAR, die insgelijks zal volgen.

3. *Wilhelmina van Renese van Baar*, getrouwd met Floris van Eschede.

4. *Johanna van Renese van Baar*, Geestlijke in het Adelijk Sticht Oudwijk, bij Utrecht.

5. *Agnes van Renese van Baar*, Geestlijke te Dekelingen, doch naderhand getrouwd met Antoni van Utenhoven, Kolonel, Gouverneur der Steden Doesburg en Emmerik, en overleeden in 1613.

6. *Anna van Renese van Baar*, in 1603 getrouwd met Frederik de Voogt van Rijnvelt, en gestorven in April 1607.

JAKOB VAN RENESSE VAN BAAR, Heer van Rijnestein, trouwde in October 1582, met *Anna van Grijskerke*, Vrouwe van Grijskerke en Poppendamme. Zitting hebbende in den Raad ter Admiraliteit in Zeeland, overleedt hij te Middelburg, in den Jaare 1605, naalaatende:

1. *Jan van Renese van Baar*.

2. *Willem van Renese van Baar*, Ridder van de Duitse Orde ter Balije van Utrecht, getrouwd met Kornelia de Jonge van Baardwijk, bij welke hij verwekte eene dogter,

Anna Juliana van Renese van Baar, Vrouwe van Baardwijk, getrouwd, eerst met Kasper van Brakel, Heere van Blijkenburg, naderhand met Willem van Renese van Baar, haaren Neef, gelijk vervolgens zal blijken. Zij overleefde haare beide Mannen, en overleedt te Utrecht, in Julij 1679.

3. *Adriaan*

3. *Adriaan van Renese van Baar.*

4. *Jakob Frederik van Renese van Baar*, Heer van Grijskerke en Poppendamme, getrouwd met Maria van Parijs van Zuidoort, die in den ouderdom van negentien jaaren in het Kraambedde, in December 1629, overleedt, nalaatende,

Gijsbert van Renese van Baar, Heer van Zuidoort, doch die nog voor zijnen Vader storf, in November 1636.

5. *Maria van Renese van Baar*, eerst Geestlijke in het Adelijk Sticht Oudwijk, bij Utrecht, doch vervolgens, in 1616, getrouwd met Jan van der Haar, Heere van Petten en Nolmerban. Deze overleedt in December 1625, doch de Weduw in Januarij 1668, en wierdt te Schalkwijk begraven.

6. *Simona van Renese van Baar*, in 1630 getrouwd met Pieter Ruisch, Heere van Merestein, wiens moeder was Lucia van Eugmont, Vrouwe van Merestein. Zij overleedt in Julij 1634.

ADRIAAN VAN RENESSE VAN BAAR, onder de kinderen JAN VAN RENESSE VAN BAAR, bl. 196. N. 2 genoemd, nam ter Vrouwe Kornelia van Achtevelt, en overleedt in September 1635, nalaatende:

1. *Jan van Renese van Baar*, in 1628 kinderloos gestorven.

2. *Lodewyk van Renesse van Baar*, die volgt.

3. *Willemina van Renese van Baar*, Geestlijke in het Adelijk Sticht van S. Servaas te Utrecht, overleeden in December 1650.

4. *Johanna van Renese van Baar*, gehuwd aan Arend Munnix van Vucht.

LODEWYK VAN RENESSE VAN BAAR, nam ter Vrouwe Machtelt van Gent, Vrouwe van Rijnenburg en Blijkenburg, dogter van Willem, Vrijheere tot Gent, Heere tot Erlicom, Ap-peltern en Aktvorst, Erfkamerheere des Vorstendoms Gelder, en van Anna van Abkoude van Meerten, Vrouwe van ter Meer en Esfeitein. In dit huwelijk waren verwekt:

1. *Willem van Renese van Baar*, Heer van Rijnenburg, enz. getrouwd met zijne Nigt Anna Juliana van Renese van Baar, boven vermeld, en bij dezelve Vader van eene Erfdogter

Machtelt Adriana, Baronnesse van Baar, Vrouwe van Baardwijk en Blijenburg, gehuwd aan Elbert Zweer Reijdert van Voorst, Vrijheere van Gent, Erlicom, enz. Heere van Schoonderbeek en Altoort, Zoone van Elbert van Voorst, Heere van Schoonderbeek, en van Kunigunda van Amstel van Mijnden tot Loenrefloot.

2. *Jan Adriaan van Renese van Baar*, Heer van Zoelen en Blijenburg, getrouwd met Johanna van Dueren, bij welke hij verwekte:

a. *Lodewijk van Renese van Baar*, Majoor, ongehuwd overleeden.

b. Eene dogter, gehuwd aan N. N. Eck. Naa het overlijden zijner eerste Echtgenoot, nam hij eene tweede Vrouw, bij welke hij ook kinderen verwekte, doch wier naamen wij niet vermeld vinden.

3. *Jakob François van Renese van Baar*, Kapitein, zonder kinderen.

4. Eene dogter *N. N.*

5. *Kornelis van Renese van Baar*, ongehuwd.

6. *Maria Wilhelmina van Renese van Baar*.

GERARD VAN RENESSE, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE VAN EVERINGEN, bl. 194. N. 3 vermeld, trouwde, reeds vóór het Jaar 1470, met *Agnes van der Aa*, Erfdogter van Gerard, Heere van der Aa, en van Woutera van Gent, en bekwam alzo de Heerlijkheid van der Aa, en andere goederen: weshalven zijne naakoomelingen den toenaam van DER AA agter die van RENESSE gevoegd hebben. Naastdenkelijk overleedt Heer GERARD omtrent het Jaar 1495, en de Weduw omtrent het Jaar 1536. Zij wierden te ter Aa begraaften. Van de dertien kinderen, door hem verwekt, overleeden hem de volgende:

1. *Jan*

1. *Jan van Renese van der Aa*, zonder kinderen gestorven in 1512.

2. *Frederik van Renese van der Aa*, 1501 kinderloos overleeden.

3. GERARD VAN RENESSE VAN DER AA, die volgt.

4. Eene dogter *N. N.* gehuwd aan *N. N. Ketel*.

5. *Woltera van Renese van der Aa*, in 1519 getrouwd met *Seijne Mulant*, in de Jaaren 1539 en 1543 Drost van Sallant.

6. *Elizabeth van Renese van der Aa*, Geestlijke te Rhijnsburg, bij Leiden.

7. Eene dogter, *N. N.* Geestlijke in het Adelijk Sticht van Oudwijk, bij Utrecht.

GERARD VAN RENESSE VAN DER AA, trouwde, in 1512, met *Sophia van Arnhem*, dogter van *Jan van Arnhem tot Kernhem*. Hij overleedt in October 1535, hebbende verwekt, behalven drie jong gestorvenen, de volgende kinderen:

1. *Gerard van Renese van der Aa*.

2. *Jan van Renese*, Heer van der *Aa*, in Februarij 1547, in Italie zonder kinderen overleeden.

3. *Frederik van Renese van der Aa*, in 1540 kinderloos gestorven.

4. ADRIAAN VAN RENESSE, Heer van der *Aa*, die volgt.

5. *Albert van Renese van der Aa*, in November 1558 ongetrouwd gestorven.

6. *Jan van Renese van der Aa*, in Januarij 1564 kinderloos overleeden.

7. *Jan van Renese van der Aa*, in 1537 gestorven.

8. *Nikolaas van Renese van der Aa*, was doof.

9. *Elizabeth van Renese van der Aa*, Geestlijke te Rhijnsburg, bij Leiden.

10. *Sophia van Renese van der Aa*, Kloosterjuffer ten Daal, buiten Utrecht, in 1588 gestorven.

11. *Klara van Renese van der Aa*, getrouwd met *Willelem van Kuilenburg*, Heere van *Rijzenburg*.

12. *Maria van Renese van der Aa*, ongetrouwd.

ADRIAAN VAN RENESSE, Heer van der *Aa*, nam ter *Vrouwe Agnes van Renese van Wulven*, dogter van *Gerard van Renese*

nesse van Wulven en van Geertruid van der Haar, boven vermeld. Hij overleedt in Augustus 1586, nalaatende:

1. *Cerard van Renesse*, Heer van der Aa, in September 1586, beschreeven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht, en eerste Burgemeester der Stad in de Jaaren 1593, 1594, 1605, 1606, 1607. In September 1594 trouwde hij met Anna van Asfendelft, Vrouwe van Streefkerken, Nieuwlekkerland, enz. en, naa haars broeders overlijden, ook van Haarlem, Asfendelft, enz. Naa, in den Jaare 1609, van wegen de Algemeene Staaten, het Twaalfjaarig Bestand met den Koning van Spanje te hebben helpen sluiten, overleedt hij in 't volgende jaar, hebbende verwekt deeze kinderen:

a. *Agnes van Renesse*, Vrijvrouwe van Asfendelft, Baronnesse van Haarlem, Vrouwe van der Aa, Beverwijk, Heemskerk, Kastricum, enz. gebooren in December 1597, en in 1619 getrouwd met Nikolaas van Renesse van Elderen, Heere van Vosmeer, Zoone van Frederik van Renesse, Graave van Warfuzé, en van Helena Tork, boven bl. vermeld.

b. *Margareta van Renesse van der Aa*, gebooren in April 1599, en in Majj 1622 getrouwd met Willem van Renesse van Elderen, Heere van Mal, broeder van haar Zusters Man, insgelijks bl. genoemd.

c. *Adriana van Renesse van der Aa*, ongehuwd overleeden, in December 1619.

2. *Jan van Renesse van der Aa*, Kanunnik ten Dom te Utrecht geworden in 1586, en in 1600 overleeden.

3. *Frederik van Renesse van der Aa*, Kanunnik van S. Pieter te Utrecht, tot op den tijd van zijn huwelijk. Daar in tradt hij, voor de eerste maal met Ida van Dorp, Vrouwe van Dorp, wier moeder was Maria van Bronkhorst. Naa haaren dood, voorgevallen in Februarij 1607, hertrouwde hij, in September 1608, met Johanna van Gent, dogter van Henrik, Heere van Gent en Erlicom, enz. Hij overleedt in 't volgende jaar, in 's Hage, aan de wonden, bekoomen door 't hollen van paerden. Hij liet geene kinderen naa.

4. *JAN VAN RENESSE VAN DER AA de Jonge*, die volgt.

5. *Beerd van Renesse van der Aa*, ongehuwd.

6. *Albert van Renesse van der Aa*, ongetrouwd.

7. *Agnes*

7. *Agnes van Renesse van der Aa*, getrouwd met Jan van Zuilen, Heere van Sevender, Hoofdschout van Utrecht. Zij overleedt in September 1605.

8. *Sophia van Renesse van der Aa*, gehuwd aan Jakob van Zuilen van Nijvelt, Heere van Hoeflaken, beschreeven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht. Zij overleedt in 1627.

JAN VAN RENESSE VAN DER AA *de Jonge*, in Januarij 1596 geworden Proost van S. Jan te Utrecht, naa het overlijden van zijnen ouder broeder *Frederik*, Heer van Dorp, in Junij 1610 in het eerste Lid der Staaten 's Lands van Utrecht beschreeven, en in Augustus 1611 door koop Heer van Zuilstein. Doch over deezee koop geschil gekreegen hebbende met Godard van Reede, Heere van Amerongen, droeg hij, in Augustus 1630, zijn regt op aan Prinsse *FREDERIK HENRIK*. In April 1631 wierdt hij Heer van Schonauwen, en deelt afstand van zijne plaats in het eerste Lid der Staaten, gelijk ook van zijne Proostdij van S. Jan, in April 1633. In den Jaare 1605 was hij gehuwd met Catharina van Arnhem, en overleedt in Majj 1634, hebbende verwekt:

1. *Adriaan van Renesse van der Aa*, Maarschalk van het Overkwartier van 't Sticht van Utrecht, en in September 1632 in 't Leger voor Maastricht gesneuveld. Hij was ongehuwd, en wierdt met XXXII Kwartieren in den Dom te Utrecht begraaven.

2. *Agnes van Renesse van der Aa*, Vrouwe van Schonauwen, getrouwd, in 1633, met Jakob van Wasfenaar, Baron van Wasfenaar, Heere van Obdam, eerst Kolonel over een Regiment Ruitery en Bevelhebber van Heusden; vervolgens Lieutenant-Admiraal van Holland, en in Junij 1665 met zijn eigen Schip, in de Oostzee, in de lucht gesprongen.

JAN VAN RENESSE, bijgenaamd MOERMONT, zo als ook zijne naakoomelingen zich dedden noemen, op de Lijst der kinderen van *Jan van Renesie van Everingen* en van *Elizabeth van Baar*, bl. 194. N. 4 geplaatst. Zijne Huisvrouw was N. N. van Brienem, uit het Graaffchap Zutphen, en hij, bij zijn dood, voorgevallen in 1518, bij haar Vader van:

1. JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, die volgt.
2. Eene dogter, N. N. ongehuwd.
3. *Elizabeth van Renesfe van Moermont*, eerst getrouwd met Vincent van Wulven, naderhand met Mr. Jakob van der Does, Hoogheemraad van Rhijnland, en Raad van Prinse WILLEM DEN I van Oranje. Hij was in het beleg van Leiden, en vberde, nevens den Heere van Noordwijk, het bevel binnen de Stad. Reeds in den Jaare 1541 was zij in het Kraambedde overleeden.

JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, getrouwd met *Oeda of Oeland Procijs*, overleedt in den Jaare 1538, wierdt in de Kerk der Regulieren, bij zijne Ouders, begraven, en liet naa:

1. JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, die volgt.
2. *Beernd van Renesfe van Moermont*, in 1562 onge-
trouwd gestorven.
3. *Elizabeth van Renesfe van Moermont*, getrouwd met Pieter van Kolenberg.
4. *Kornelia van Renesfe van Moermont*, gehuwd aan Willem de Waal van Vronstein, welks moeder was Maria van Raaphorst. Zij overleedt in het Kraambedde.
5. Eene dogter N. N. ongehuwd.

JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT is tweemaal getrouwd geweest: eerst met *Odilia Valkenaar*, zonder kinderen gestorven; vervolgens met *Petronella Pijnsen van der Aa*, dogter van Mr. Willem Pijnsen van der Aa, Heere van Offem, Raadsheer in het Hof van Holland. Hij woonde eerst te Utrecht, daar naa te Amersfoort, alwaar hij in den Jaare 1580 of 1583, overleeden is, nalatende:

1. JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, die volgt.
2. *Willem van Renesfe van Moermont*, in dienst des Konings van Spanje ongehuwd overleeden.
3. *Beernd van Renesfe van Moermont*, Kanunnik in het Kapittel ten Dom te Utrecht in 1604, en tot Deken verkooren in 1617, overleedt in Majj 1620.
4. *Ceetruid van Renesfe van Moermont*, in 1601 getrouwd met Justus, Heere van Rijnenburg, beschreven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht in Junij 1597, Burge-
mees-

meester der Stad in 1603, 1604, 1608, 1609, 1613 en 1614. Om zijne aankleefing van den Advokaat van Holland JOAN VAN OLDENBARNEVELD, wierdt hij, door Prins MAURITS, in December 1618, uit de Ridderfchap gezet. Zijne Echtgenoot overleedt in September 1624; hij zelve, oud 91 jaaren, in Julij 1655, en wierdt te Odijk begraaven.

JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, was eenigen tijd in dienst van ERNST VAN BEYEREN, Keurvorst van Keulen en Prins-Bisfchop van Luik. Te Luik tradt hij in den echt met *Anna van Ophem*, en liet naa, bij zijn overlijden, in 1612 of 1613, een onmondigen Zoon,

JAN ERNST VAN RENESSE VAN MOERMONT, Heer van Baarland en Zuileveld, getrouwd, in 1629, met Gisberta van Baaxen, dogter van Frederik van Baaxen, Heere van Koninksvrij en Kersbergen, en van Kornelia van Zuilen van der Haar. Hij overleedt in Maart 1642, nalaatende:

1. JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, die volgt.

2. *Frederik van Renese van Moermont*, Heer van ter Aa en Zuilevelt, beschreeven in de Ridderfchap 's Lands van Utrecht in November 1667, getrouwd, in Februarij 1668, met Jofina Sara van Brederode, en, zonder kinderen, overleeden in October 1680.

3. *Anna van Renese van Moermont*, gehuwd, in December 1639, aan Hieronijmus van Tuit van Serooskerke, Heere van Wulven, Serooskerke, enz. wiens moeder was Kornelia Elizabeth van Reede tot Amerongen. Hij wierdt beschreeven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht in Julij 1667, doch, door Prins WILLEM DEN III, van dien post verlaaten en uit den Eed ontfagen in April 1674. Zij ftorf in April 1673, en wierdt te Rotterdam ter aarde befteld, hij zelve in October 1677, en te Houten begraaven.

4. *Ewalda van Renese van Moermont*, gehuwd aan Dirk van Westrenen, Heere van Blokland.

5. *Dirk van Renese van Moermont*, in Augustus 1658 ongetrouwd overleeden.

6. *Willem van Renese van Moermont*, in Februarij 1636 ongehuwd geftorven.

7. *Niko-*

7. *Nikolaas van Renese van Moermont*, in Februarij 1635 insgelijks ongetrouwd overleeden.

JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, door zijn Moeders Oom, Jan van Zuilen van de Haar, Heere van de Haar, Drakenburg, Cokkengen, Spengen, enz. tot Erfgenaam zijnde aangesteld, voerde zedert den naam van JAN VAN ZUILEN VAN DE HAAR, Heere van de Haar, Drakenburg, enz. In April 1660 wierdt hij beschreeven in de Ridderfchap des Lands van Utrecht. In November 1654 was hij getrouwd met Antonetta van Lijnden, dogter van Jasper van Lijnden, Heere van Mijnden, Loosdrecht, enz. en van Theodora van de Vecht, Vrouwe van Hoeflaken, Gereftem, enz. Hij overleedt in Maij 1664, nalatende eene onmondige Erfdogter,

Gisberta Antonia van Renese van Zuilen van de Haar, Vrouwe van de Haar, die vervolgens de echtgenootte wierdt van Antoni van Stembor, Heere van Isfchot, wiens moeder was Kornelia van Alkemade, Vrouwe van Isfchot. Hij storf in September 1694, en zijne Weduw in April 1730.

Zie VAN LEEUWEN; HALMA; SMALLEGANGE;
AITZEMA en anderen.

RENGERS. Een aanzienlijk Geslagt in Friesland, waar van verscheiden Leden de aanzienlijkste Staatsampthen bekleed hebben. Reeds zedert geruimen tijd, wordt de Grietenij *Wijmbritzeradeel*, in het Kwartier van *Westergo*, door dat Geslagt bestuurd. Terwijl ik dit schrijve, bekleedt Jonkheer EGBERT SJUK GERROLT JUCKEMA VAN BURMANIA RENGERS dien aanzienlijken post; zijnde tevens een der Kuratooren van 's Lands Hoogeschool te *Franeker*. Uit de Provincie Stad en Lande van *Groningen* is dit Geslagt oorspronkelijk. Kwelijk berugt was, ten tijde van het beleg der Stad, in den Jaare 1672, Jonkheer OZEBRAND JAN RENGERS, *Heer van Slogteren*. Naa dat de vijand van daar was opgebroken, nam de Regeering der Stad hem, nevens eenen HENRIK PICARD, in hegtenisse, op vermoeden, dat zij, gedurende de belegering, met den vijand heimelijk verstand hadden gehouden. Hij derfde zijne vrijheid,

tot

bruarlij

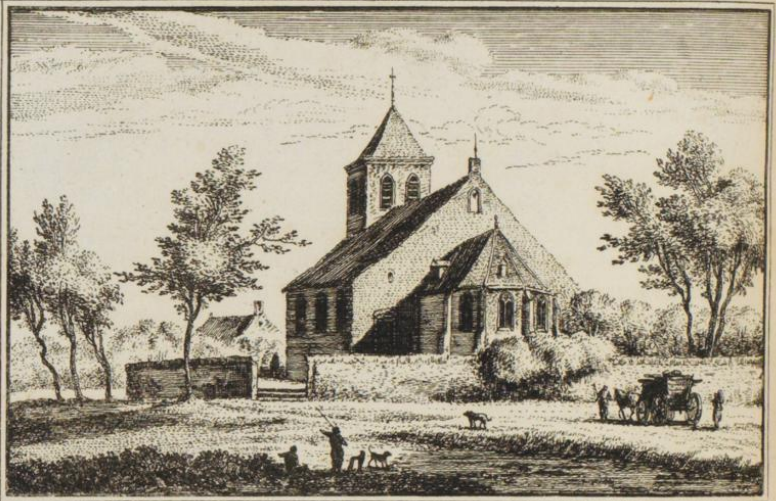
eders
Haar,
zijnde
n van
n April
ds van
tonetta
Mijn.
Vrou-
Majj

de
soote
wiens
Ehor.
1730.

NGZ;

van
neb-
ijm-
flagr
EG-
dien
ands
nde
ugt
12,
Vaa
der
op
and
id,
ton

A Rademaker fecit

RYNKOM

1030

tot in den Jaare 1678, wanneer hij, bij een verdrag, tusfchen de Algemeene Staaten en de Regeering van de Stad *Groningen*, op vrije voeten en in zijne eere en goederen hersteld wierdt. Bijkans honderd jaaren vroeger ontmoeten wij den zelfden naam onder de aanzientlijken van *Utrecht*, zonder dat wij, egter, met zekerheid durven bepaalen, of de persoon, welke dien voerde, tot het zelfde geslagt behoorde. Ik heb het oog op JAN RENGERS, in den Jaare 1584 benoemd tot de opdracht van de Opperheerschappije der Nederlanden aan den Koning van Frankrijk. Nevens AMELIS VAN AMSTEL VAN MYNDEN, verving hij de plaats van GODARD VAN REEDE, Heere van Amerongen, welke, gelijk wij boven hebben aangekend, om lichaamsongesteldheid, zich van het gewigtig Gezantschap moest verontschuldigen.

RENKOM, een Dorp in *Gelderland*, in het Regteramt van *Veluwenzoom*. Het legt aan den weg tusfchen de Steden *Arnhem* en *Wageningen*, doch naast aan de laatstgenoemde Stad. *Renkom* is in de lengte gebouwd. Door hetzelfde loopt een steenen Straatweg, langs welken verscheiden zeer goede huizen staan, en die merkelyk afsteecken bij de Kerk, die klein en oud is. In het Kerkelyke, is *Renkom* vereenigd met *Helsum*. Volgens sommigen zou het eertijds den naam van Graaffschap gevoerd hebben, van 't welk een der Zoonen der Geldersche Graaven den titel ontleende. In de nabuurschap van *Renkom* heeft men eenige Papiermolens, die door het water aan den gang gebragt en gehouden worden. Daarenboven ontmoet men, in den omtrek deezes Dorps, de adellijke gestigten *Crensvoot* en *Kortenburg*.

RENNENBERG (GEORGE OF JORIS VAN LALAING, Graaf van) was dus gebijnaamd naar eenen zijner Oomen, van welken hem de Graaflijke titel was aanbestorven. Zijn Vader was geweest Stadhouder van *Gelderland*; en gelijk het Krijgsmansamt toen veelal van den Vader op den Zoon afdaalde, begaf onze RENNENBERG zich insgelijks in den oorlog. Naa dat *Friesland* en *Groningen* nevens de *Ommelanden*, in den Jaare 1576, de Spaansche zijde verlaaten, en die van WILLEM DEN I

of

of der Staaten hadden gekoozen, wierdt hij eerst Kapitein over eene bende van Ordonnantie, en vervolgens Kolonel over tien Vaandelen Voetvolk, die, kort naa de verandering der gemelde Gewesten, derwaards wierden gezonden; hij zelf wierdt, bij voorraad, tot Overste van *Friesland* en *Groningerland* aangesteld. In 't laatst van December wierdt hij in de Stad *Groningen* staatelijk ingehaald. 't Leedt ook niet lang of hij bragt te wege dat de Spaansche Bezetting, in gevolge van het gemaakt verdrag, betaaling van de Stad en het Landschap ontvangen hebbende, *Groningen* ruimde. Kort daar naa, in 't volgende Jaar 1577, ter gelegenheid dat de Heer VAN BILLY een aanslag op *Groningen* en *Leeuwarden* ondernam, wierdt *RENNENBERG*, door de Algemeene Staaten, aangesteld tot vasten Stadhouders over *Friesland*, *Groningen*, *Drente*, *Twente* en *Lingen*. Dit gebeurde in zijne afwezigheid; doch zo ras hadt hij van deeze bevordering geene kundschap ontvangen, of hij begaf zich na *Friesland*, en aanvaardde zijn bewind in zulker voege, dat men zich, ten dienste der Landen, van hem veel goeds beloofde. Twee Vaandels Hoogduitsche Krijgsknegten van een vijandelijk Regiment, die in de Schanssen te *Oostmahorn*, in de *Lemmer*, te *Stooten*, te *Makkum* en te *Hindelopen*, in bezetting lagen, wist hij, behendiglijk, door het toezeggen van eenige betaalinge, te vreden te stellen, en tot het vertrekken uit de Provincie te beweegen. Vervolgens deedt hij de Schanssen, op de gemelde plaatzen, slegten, en stelde daar naa de boeren en opgezeetenen ten platten Lande van *Friesland* in 't geweer, onder éenen Hopman in elke Grietenij. In *Groningerland*, daar hij deeze zelfde schikking dagt in te voeren, ontmoette hij veel tegenstands, en was genoodzaakt van zijn oogmerk af te zien. Nogthans bragt hij te wege dat de Burgten te *Leeuwarden* en *Groningen*, wat laater, insgelijks geslegt wierden.

Tusfchen *Groningen* en de *Ommelanden* was, in het zelfde jaar, als *RENNENBERG* tot Stadhouders van dat Gewest was aangesteld, een hevige twist ontstaan, die, gedeeltelijk door zijne bemiddeling, wierdt bijgelegd. De *Ommelanden* dreeven, vrijheid te hebben tot het doen van sommige neeringen, waarin zij door die van *Groningen* belemmerd wierden. Deeze twist

barste

barste welhaast in daadlijkheden uit. **RENNENBERG** hieldt, in 't eerst, de zijde der Stad, en bragt, door zijne tusschen-spraak bij de Algemeene Staaten, te wege, dat door deezen vrijheid wierdt gegeven tot het slegten van den Schans te *Delfzijl*, waar uit de Ommelanders zich anderzins zouden hebben kunnen verdedigen. Na lang over en weder handelen, wierdt de twist door des Stadhouders tusschenkomst, ten laatste, bijgelegd.

Merkelijke verandering maakte **RENNENBERG**, in den Jaare 1578, in de Provincie *Friesland*. Het Hof weigerde hier **DON JAN VAN OOSTENRYK** voor vijand te verklaren; waarom de Stadhouder **RENNENBERG** den President en eenige Leden in verzekering deedt neemen. Voorts verkoos hij eenige nieuwe Raadsheeren, verstelde de Regeering in verscheiden Steden, en bragt luiden in 't bewind, die hem scheenen den Vaderlande beter toegedaan te zijn. Ook deedt hij **CUNERUS PETRI**, Bischoep van *Leeuwarden*, om zijnen ijver voor de Spaansche Regeeringe, vatten, en, kort daar naa, in 't Klooster te *Bergum*, opsluiten; daar hem achthonderd guldens tot zijn onderhoud wierden toegelegd. Doch de Bischoep, dien dit leeven verveelde, ontvloodt eerlang, en bragt het overfchot zijner dagen te *Keulen* door.

Door alle deeze bedrijven wierdt de Graaf van **RENNENBERG** hoe langer hoe aangenaamer bij 's Lands Staaten, en zijn be-toonde vlijt, wat laater, vergolden met het Stadhouderfchap van *Overijsel* en *Lingen*, dat hem, voormaals, door de Algemeene Staaten wel was opgedraagen; doch nu, door de Staatschgezinde Edelen en Drogen, met 'er daad verzorgd wierdt. Deezen dienst vergoldt hij hun, met 'er vernjetigen van het Provinciaal Geregtschhof, door den Koning te *Vollenhove* opgericht. Voorts poogde hij de Steden *Deventer* en *Kampen*, die nog Hoogduitsche Bezetting in hadden, te bemagtigen. De Stad *Kampen* wierdt met geringe moeite over-d. Meer werks hadt het in, zich te verzekeren van *Deventer*, dat, naar de wijze dier eeuwe, beter dan *Kampen* was versterkt. **SONOI**, 's Prinses Stedehouder in 't Noorderkwartier van *Holland*, liet, terstond naa het berennen der Stad, de loopgraaven delven, tegen over de Brinkpoort. De

Be-

Bezetting, de burgers mistrouwende, hadt hen, al vóór het beleg, ontwapend, en dwong hen nu dagelijks aan de Stads wallen te werken. Van buiten en binnen wierdt alles aangewend, wat ter bemagtiging of verdediging der Stad kon strekken. Doch 't beleg wierdt flauwer voortgezet, naa dat SONOI, door de Staaten van Holland, was t'huis ontbouden. **RENNENBERG** liet hierop de gantsche Bezetting van *Kampen* voor *Deventer* koomen, en kreeg, eerlang, meer versterking van Volk. *DON JAN VAN OOSTENRYK* was midlerwijl overleeden. Van den inhoud der brieven, aan deezen, naa zijnen dood, die toen nog niet rugtbaar was, door die van *Deventer* gezonden, waarin zij hem kennis gaven van den toeneemenden nood der Stad, kreeg **RENNENBURG** kennits uit *Keulen*, en wist 'er zich naar te schikken. De Graaf, geen kommer hebbende voor ontzet, deedt de Stad hevig beschieten; op den veertienden November des Jaars 1578, ging zij, bij verdrag, over. Het Staaten volk, dat in *Kampen* en *Deventer* gelegd wierdt, maakte het zo gróf, met knevelen en kwellen der Burgerije, dat **RENNENBERG** het, eerlang, van daar deedt vertrekken.

Door deeze en diergelijke bedrijven, gedroeg zich de Graaf van **RENNENBERG** als een vijand van Spanje, en een ijverig voorstander van de zaak der Vrijheidgezinde Nederlanderen. Nog duidelijker blijk vertoonde hij van deeze gezindheid, toen hij, in den Jaare 1579, de Unie of het Verbond van Vereeniging tusfchen de Gewesten, in dat zelfde jaar te *Utrecht* geslooten, nevens veele anderen, ondertekende. In 't eerst maakte hij merkelijke zwaarigheid in dit Verbond, beweerende hij dat het strekte om zich te scheiden van de Algemeene Staaten. Doch hij liet zich eerlang overhaalen, neemende de Unie, eerst niet eenige uitzondering, doch daar naa eenvoudiglich aan. Ondertusfchen was deeze ondertekening louter geveinsdheid en bedrog, en hadt hij niets minder voor dan zich aan het *Utrechtsche* Verbond te houden. Hij sprak 'er, vóór en naa zijne ondertekening, altoos kwalijk van onder zijne vertrouwde vrienden. Zelfs was hij, al van het begin deezes jaars, in heimelijke onderhandeling geweest, om zich te verzoenen met den Koning van Spanje. Het blijkt niet, of deeze voorgenomen wisseling van partij ontstondt, uit zucht tot den Roomschen Godsdienst.

Bezetting, de burgers mistrouwende, hadt hen, al vóór het beleg, ontwapend, en dwong hen nu dagelijks aan de Stads wallen te werken. Van buiten en binnen wierdt alles aangewend, wat ter bemagtiging of verdediging der Stad kon strekken. Doch 't beleg wierdt flauwer voortgezet, naa dat SONOI, door de Staaten van Holland, was t'huis ontbooden. RENNENBERG liet hierop de gantsche Bezetting van *Kampen* voor *Deventer* koomen, en kreeg, eerlang, meer versterking van Volk. *Don* JAN VAN OOSTENRYK was midlerwijl overleden. Van den inhoud der brieven, aan deezē, naa zijnen dood, die toen nog niet rugtbaar was, door die van *Deventer* gezonden, waarin zij hem kennis gaven van den toeneemenden nood der Stad, kreeg RENNENBERG kennis uit *Keulen*, en wist 'er zich naar te schikken. De Graaf, geen kommer hebbende voor ontzet, deedt de Stad hevig beschieten; op den veertienden November des Jaars 1578, ging zij, bij verdrag, over. Het Staaten volk, dat in *Kampen* en *Deventer* geleid wierdt, maakte het zo grof met knevelen en kwellen der Burgerije, dat RENNENBERG het, eerlang, van daar deedt vertrekken.

Door deeze en dergelijke bedrijven, gedroeg zich de Graaf van RENNENBERG als een vijand van Spanje, en een ijverig voorstander van de zaak der Vrijheidgezinde Nederlanderen. Nog duidelijker blijk vertoonde hij van deeze gezindheid, toen hij, in den Jaare 1579, de Unie of het Verbond van Vereeniging tusschen de Gewesten, in dat zelfde jaar te *Utrecht* gelooten, nevens veele anderen, ondertekende. In 't eerst maakte hij merkelijke zwaarigheid in dit Verbond, beweerende hij dat het strekte om zich te scheiden van de Algemeene Staaten. Doch hij liet zich eerlang overhaalen, neemende de Unie, eerst met eenige uitzondering, doch daar naa eenvoudiglijk aan. Ondertusschen was deeze ondertekening louter geveinsdheid en bedrog, en hadt hij niets minder voor dan zich aan het *Utrechtsche* Verbond te houden. Hij sprak 'er, vóór en naa zijne ondertekening, altoos kwalijk van onder zijne vertrouwde vrienden. Zelf was hij, al van het begin deezes jaars, in heimelijke onderhandeling geweest, om zich te verzoenen met den Koning van Spanje. Het blijkt

niet, of deeze voorgenomen wisfeling van partij ontfondt, uit zucht tot den Roomschen Godsdienst, dien hij beleedt, of om zijne goederen te behouden, die grooten deels in Walschland lagen, of om dat hij der Staaten zaaken door tweedragt zag te rugge gaan, of om eenige andere reden, ons thans onbekend. Over zijne verzoening handelde hij 't eerst met den Hertog van *Terranova*; doch wijl men het over de voorwaarden niet konde eens worden, hadt dezelve thans geen voortgang. Hij gedroeg zich dan wederom, eenigen tijd, uitwendig Staatschgezind, tekende de Utrechtsche Vereeniging, en bragt, door zijne ondertekening, *Groningen* tot de zijde der Algemeene Staaten over. Ter gelegenheid van het herleeven der onlusten tusschen de Stad *Groningen* en de *Ommelanden*, in den Jaare 1579, gedroeg hij zich als eenen Stadhouder betaamt, dien de rust en de eensgezindheid zijner Onderhoorigen ter harte gaat. Zelfs schreef hij, in Augustus des Jaars 1579, een geruimen tijd naa de ondertekening der Unie, aan die van *Groningen*, „ dat het geene „ goede Patriotten waren, die, onder eenig voorwendzel, de „ Vereeniging braken, en zich met de Spanjaards, of derzel „ ver aanhang, verzoenden.”

Doch 't leedt niet zeer lang, of de veinsaart ligtte het momaangezigt af. In Januarij des Jaars 1580, kwam hem zijne Zuster KORNELIA VAN LALAING, nevens haaren Echtgenoot, den Baron VAN MONCEAUX, te *Koeverden* bezoeken. Men merkte op, dat zij lang heimelijk spraken met zekeren GUISLAIN LE BAILLY, die voorheen, tusschen den Graaf van RENNENBERG en den Hertog van *Terranova*, dikwijls over en weder hadt geloopen; en 't is waarschijnlijk, dat men toen de voorwaarden heeft beraamd, op welke de Graaf zich met den Koning zou kunnen verzoenen. POPKE UFKENS, de eenigste onder RENNENBERGS Raaden, die oprecht Staatschgezind was, wierdt gewaarschuwd, dat hij op zijne hoede moest zijn. De Friezen kreegen ook agterdenken, en maakten, met behulp der Staatliche Krijgsknegten, zich meester van het Slot te *Leeuwarden*. Toen eischten zij het Slot te *Harlingen* op; doch de Bezetting, buiten last des Graaven van RENNENBERG, hier in zwaarigheid vindende, zou men zich genoodzaakt hebben

gevonden tot geweld, hadt men, op den zelfden tijd, den bovengemelden BAILLY niet in handen gekreegen, bij wien men eenige Blanken vondt, met RENNEBERGS hand getekend. Men meent, dat de Stadhouder zich van eenige Groningers bediende, om, onder de hand, tekenars tegen de Utrechtsche Unie te winnen. Dit wordt bekrachtigd door twee Verbintenisfen, nog voor handen, tusfchen den Graaf en meer dan driehonderd Ingezeetenén van *Groningen*, waar bij men elkander be- looft, de Utrechtsche Vereeniging te zullen tegenftaan, ten dienfte des Konings van Spanje en de Algemeene Staaten. Om eene diergelijke Verbintenis in *Friesland* te bewerken, fcheen BAILLY te *Harlingen* gekoomen, en van deeze Blanken voor- zien te zijn. Nu bediende men zich van een derzelven, om 'er hem een bevel op te doen fchrijven tot de overgaave van het Slot te *Harlingen*.

RENNENBERG, midlerwijl, om van het Staatsch Krijgsvolk ontflagen te worden, hadt den Drentfche boeren heimelijk vrijheid gegeeven, om de Ruiters, die hun op den hals lagen, te verdrijven. Daar naa fchreef hij hun, dat zij alle Troepen, die zonder zijne opene brieven bij hen kwamen, hadden te weeren, en zelfs de fterkte te *Koeverden* in bewaaring te neemen. Doch deeze brief viel eenen Staatschen Hopman in handen, die 'er een affchrift van na *Utrecht* zondt.

Hier onthieldt zich thans Prins WILLEM DE I, toen men 'er zeker berigt van RENNEBERGS dubbelheid en ontrouwe ont- ving. De Graaf wierdt derwaarts ontbooden, onder voor- wendzel, dat men hem over zaaken van gewigt hadt te raad- pleegen. Doch hij ontweek zulks, en zondt POPKE UFKENS, dien hij gaarne wilde kwijt zijn, derwaarts. Deeze gaf nader berigt van 's Graaven wangedrag. De Prins begaf zich daarop na *Kampen*, en beproefde van daar, of hij RENNEBERG, die zich toen te *Groningen* onthieldt, door UFKENS konde beweegen om bij hem te koomen. Doch hij gaf een zo dub- bel antwoord, dat UFKENS, zich niet langer veilig agtende, heimelijk de Stad verliet. Nogthans zondt de Graaf, 's ande- ren daags, zijnen tweeden Hofmeester aan den Prins, met breede aanbiedingen van dienstvaardigheid. Maar dit diende flegts om zijne Doorluchtigheid te blinddoeken, en niet dan

met den slag te waarschuwen. Op den tweeden Maart des Jaars 1580, rigt **RENNENBERG** een gastmaal aan, dat tot laat in den nacht duurde. **JAKOB HILDEBRANDS**, Burgemeester van *Groningen*, op wien de Onroomschen zich voornaamlijk verlieten, een der gasten zijnde, neemt de gelegendheid waar, om van de zweevende gerugten te spreken, en zegt, zich tot den Graaf keerende, „niet te hoopen, dat zijne Genade „iet euvels voor hadde”; waar op **RENNENBERG**, 's Burgemeesters hand vriendelijk drukkende, antwoordde: „Wel Vader, dien ik voor mijnen Vader houd, zoudt gij zulks van „mij vermoeden? Laat die gedagten vaaren.” Tevens noodigt hij het gezelschap tot vrolijkheid. **HILDEBRANDS**, het gezelschap verlaaten hebbende, gaf der Wethouderschap en zommigen van de Onroomsche Burgerije kennis van 's Graaven hartlijkheid en goede meeninge; doch vermaande hen tevens, op hunne hoede te zijn. Terstond naa des Burgemeesters vertrek, stelt **RENNENBERG** orde op eenige zaaken, die, bij zo een trouwloos opzet, niet dan op het laatst dienen verzorgd te worden. Hij wapent zijn gezin, waar bij zich voegden eenige Soldaaten, heimelijk ter Stede ingelaaten, en gehuisvest bij Spaanschgezinde burgers. De klok hadt nauwelijks vijf geslagen, 't uur, waar op de Onroomschen gewoonlijk de wagt verlieten, of een deel gewapend geboefte komt na de Markt streeven, en bemagtigt dezelve. Een Roomsgezind Hopman volgt hen, en bezet al roepende de toegangen na de Markt. Straks hierop verschijnt de trouwlooze **RENNENBERG** zelf, te paerd, in volle wapenrusting, en met den Deegen in de vuist, schreeuwende: „Staat bij, vrome „burgers, staat bij: nu eerst ben ik 's Konings wettige Stadhouder, en bereid om met u te leeven en te sterven. Elk „behartige nu den dienst zijner Majesteit, en zijne eigen behoudenis.” Dit uitgeschreeuwd hebbende, gebiedt hij twee Veldstukjes te laaden, die bij het Raadhuis stonden, doet vier trompetten blaazen en veele trommels roeren, en zendt tien of twaalf paerden door de Stad, om alles met schrik te vervullen. Het Graauw, ten getale van vijf of zes honderd, rot te zamen op de Markt. De meeste Burgers van aanzien hielden zich stil in huis. De Burgemeester **JAKOB HILDEBRANDS**, gevolgd

VERRAAD VAN GRAAF RENNENBERG, OMTRENT BURGE-MEESTER HILDEBRANDS.

des
laar
van
ver-
nr,
zich
ende
Burge-
el Ve-
ks van
nog
et ge-
zom-
raaven
evens,
esters
ie, bij
o ver-
voeg-
en ge-
nauw-
oorn-
oorn-
isch-
egar-
looze
mer
oome
Stad-
Elk
be-
twee
vier
en of
llen.
za-
elden
ge-
volgd

volgd van zommige Onroomschen, en zich verbeeldende meer gevolg te zullen hebben, bestondt den vijand het hoofd te bieden. Doch een van RENNENBERGS dienaars joeg den Burgemeester, al in den eersten aanval, een kogel door 't hoofd, dat hij straks dood ter aarde viel. Hierop ontzong den zijnen de moed, en ging elk aan 't vlugten; doch niemand meer verloor 'er 't leeven, dan een Burgers Zoon van *Bremen*. Het volk van RENNENBERG, de Markt en Straaten wel bezet latende, streefde door de Stad, smeet de deuren en glazen der Onroomschen in, en nam den Burgemeester DIRK SCHAFFER, die gewond was, de Raadsluiden, en ruim tweehonderd Burgers gevangen. Sommigen wierpen zich over de Vesten, en zwommen door de Graften. De Predikanten, en zommige voornaame burgers, ontkwamen, weinige dagen daar naa, in onbekend gewaad. Op den zelfden dag wierdt de Wet verfeld, en de zoen met den Koning bezwooren en aangenomen. — In zeker geschrift, bij BOR te vinden, 's daags voor het gebeurde te *Groningen*, door RENNENBERG getekend, bekennt hij ontvangen te hebben zestienduizend ponden van veertig Grooten, op rekening van tienduizend Pistoletten, die hem waren toegezegd. En van elders blijkt het, dat hem de bevestiging in zijne Stadhouderschappen beloofd was. Twee dagen laater tekende de Prins VAN PARMA den Brief, waar bij RENNENBERG voor een getrouwen dienaar des Konings aangenomen, en zijn voorgaand gedrag vergeeten verklaard wordt.

Naa dat de Graaf zich dus van de Onroomschen hadt ontslagen, vaardigde hij terstond vriendlijke brieven af, om de *Ommelanden* op zijne zijde te lokken. Doch dit mislukte hem. Nog vóór den avond van den dag, op welken RENNENBERG zijne trouwloosheid openlijk hadt vertoond, wierdt het beleg, door de Staatschen, rondom *Groningen* geslagen; doch, kort daar naa, wederom opgebroken. Men wil, dat de Prins zulk een goed vertrouwen op RENNENBERGS eerlijkheid hadt, dat hij in 't eerst zijnen afval niet gelooven konde, en des verzekering hebbende ontvangen, zou voorgenomen hebben, zich voortaan nimmer te verlaten op Roomschegezinden, hoe getrouw ze ook mogten schijnen. De Staaten van Holland floegen, uit wederwraake tegen den Graaf, zijn

Landgoed van den *Ouden Hoorn* openlijk aan, en verkogten het voor zestienduizend Guldens. Ook wierden de Friezen, der Staatfche zijde getrouw blijvende, van *RENNENBERG* afkeerig, en koozen, in zijne plaats, Prins *WILLEM* tot hunnen Overfte.

Midlerwijl wierdt het beleg van *Groningen*, door de Staatfchen, vooral de Friezen, ijverig voortgezet. Doch wijl zij, door de voordeelen, door den Overfte *SCHENK* in deezen oord behaald, het te bang kreegen, wierden zij genoodzaak het beleg op te breeken. *SCHENK* deedt eene plegtige intrede in de Stad, en wierdt door *RENNENBERG* gunftig ontvangen. Doch hij vertoefde niet lang te *Groningen*. Zij begeeven zich te zamen op weg, en ftaan het beleg voor *Delfzijl*, het welk hun, eerlang, in handen valt. Terwijl dit beleg wierdt voortgezet, maakte *RENNENBERG* zich meester van den *Opflag*, een Schans in deezen oord. Doch hij flaagde zo gelukkig niet in eene onderneeming op *Dokkum*, eene Stad in *Friesland*. De aanvallen der *Rennenbergfche* knegten wierden, door de belegerden, zo wakker te keer gegaan, dat de Graaf zich genoodzaak vondt af te deinzen. *Delfzijl* ging kort daar naa aan hem over. Terwijl hetzelfde nog belegerd was, kreegen de Staatfchen eenen brief in handen, door *RENNENBERG* aan den Prins *VAN PARM*A gefchreeven, waar uit te over bleek, wat de Spaanfchgezinde *Groningers* van hunnen gezwenkten Stadhouder hadden te wagten, zo deeze zijn oogmerk kon bereiken. In deezen Brief geeft hij het als zijn gevoelen op, de *Inquifitie* ter Stede in te voeren, Spaanfche *Bezetting* in de Stad te brengen, een *Blokhuis* te bouwen, en etlijke verdagte perfoonen ftrenglijk te ftraffen. Verfcheiden affchriften van deezen brief, in de Stad verfpread, om den *Ingezeetenen* de oogen te openen, hielpen luttel, alzo de Spaanfchgezinden 'er verre de overhand hadden.

Naa het bemagtigen van *Delfzijl*, veroverde *RENNENBERG* den Schans te *Aduwarderzijl*, en raakte kort daar naa in een hevig gevegt met den Graave *VAN HOHENLO*, op de *Bourzangerheide*. Eene bloedige overwinning behaalden hier de *Rennenbergfchen* op de Staatfchen; bijkans duizend man der
laat-

laatsten sneuvelden op deezen noodlottigen dag, en hun gantsche leger wierdt op de vlugt gedreeven.

Door deeze overwinning hadt RENNEBERG het veld ruim gekreegen, en rukte straks voort na *Koeverden*. Nauwlijks hadt hij een begin met het beleg gemaakt, of de plaats gaf zich, bij verdrag, aan hem over. Van hier begaf hij zich naar *Oldenzeel*. Fel deedt hij deeze Stad bestormen, en verloor 'er driehonderd man. Toen waanende dat de Stad meer manschap hadt ingekreegen, dan men hem berigt hadt, besloot hij af te trekken; en was 'er nu mede bezig, als de burgers hem te rug riepen, en de Stad, in weerwil der Bezettinge, aan hem overleverden. Van *Oldenzeel* vertrok hij na *Zwak*. Doch zich te zwak bevindende tot het beleg deezer Stad, begaf hij zich na *Deutichem*. Doch hij ontmoette hier zo veel tegenstands, en leedt zo merklijke schade, dat hij, op den vijfsden dag, het beleg oprak; en *Grol* bezet hebbende, zondt hij zijne knegten na *Steenwijk*, voor welke Stad de voortogt zijns legers, op den achttienden October des Jaars 1580, aankwam. Zeer merkwaardig was dit beleg, en 't zal, vertrouwen wij, onzen Leezers niet onaangenaam zijn, dat wij deszelfs beloop en uitslag wat breeder vermelden.

De magt des Graaven van RENNEBERG voor *Steenwijk* bestondt uit twaalfhonderd Ruiters, en achtentwintig Vaandelers, uitmaakende omtrent zesduizend knegten. In de Stad lagen omtrent zeshonderd man. De weerbaare Burgers beliepen omtrent de helft van dit getal. Doch 'er waren geen vijftig onder, die men vertrouwen durfde. Het bewind der verweeringe namen de Hopluiden op zich. Voorts was de Plaats slegt versterkt, en weinig van voorraad voorzien. De vijand hadt, daags naa zijne aankomst, zich rondom de Stad verspreid, om de toegangen te stoppen.

Op den vierentwintigsten verdreeven de Rennenbergfchen twee Staatsche Vaandels uit de *Kuinder*, plonderden het Dorp en verlieten het weder. 't Vaandel, welk men hier overde, wierdt aan een paerdenstaart gesleept rondom de Vesten van *Steenwijk*. De belegerden, hier door getergd, vielen uit en verbrandden een Molen; waarop de vijand, zijnen slag waarneemende, uit weerwraak den brand stak in de hameije

der Geestpoorte. Kloek was het bedrijf, in het blusfchen der brandende hameije, van zekeren AART VAN GRONINGEN, een Brouwers Zoon, en Soldaat van Hopman KORNPOT. Gedaald van de veste langs een ladder, en voorts gezwommen over de Gragt met eenen lederen Emmer tusfchen de tanden, rukte hij den Teerton om verre, waar mede de hameije was in brand gestookt. Daar naa, in spijt van een hagelbui van Musketschooten, meermaalen af en aan gaande, om water te scheppen, bluschte hij gelukkiglijk den brand; keerde voorts weder door de Gragt, beklom, tot elks verwondering, ongekwetst, den wal, daar hem zijn Hopman, tot loon van zo stout een stuk, mer een greep Daalders vereerde. Dien zelfden avond wierdt een vijandlijke soldaat, die bij de Walpoort, onder een schriklijk misbruiken van Gods naam, stond te schelden op de Staaten en HOHENLO, door een kogel, op 't geluid afgeschooten, juist in den gaapenden mond getroffen; 't weik bleek aan het Lijk, dat terstond gesleept wierdt in de Stad, daar dit straffen van het Lid, dat gezondigd hadt, voor een slag der Hemelsche hand gehouden wierdt. **RENNENBERG**, daar naa zelf in 't leger gekoomen, eischte de Stad op. Het antwoord van binnen was, dat men ze voor den Koning, onder het bestier der Staaten en van den Prinse, bewaarde; waarop de vijand terstond gereedschap maakte om haar te beschieten.

Ten deezen tijde zondt **RENNENBERG** eenig volk af, om etlijke Staatsche Vaandels, tot keering van het stroopen der zijnen, in *Zevenwolden* gelegd, van daar te verdrijven; 't geen hem gelukte. Ook nam **RENNENBERG**'s volk, wat laater, *Stooten* nevens de *Lemmer* in. Voorts wierpen zij zich in *Staveren*, daar zij het ten deele geslegte Slot opbouwden; en *Makkum* beschanst hebbende, kwelden zij de Landluiden tot voor *Harlingen*, *Franeker*, *Bolsward* en *Sneek*.

Midlerwijl deedt **RENNENBERG** *Steenwijk* beschieten met gloeyende kogels: een vond, waar van men, eerst vijf jaaren te vooren, in 't beleg van *Dantzig*, zich hadt begonnen te bedienen. Straks daar naa zag men de vlam opgaan uit verscheiden huizen. Een stijve Oostewind blies 'er onder, zo dat wel zeventig huizen door den brand verteerden. De Stad wierdt toen

toen andermaal opgeëischt, en zou overgegeeven geweest zijn, hadde Hopman KORNPOT het niet belet, die het morren der Burgerije, met weergalooze stoutmoedigheid, wist te wederstaan. Ook wierdt, zedert, goede orde op het blusfchen van den brand gesteld. RENNENBERG, die zo wel als de belegerden, gebrek begon te lijden, silde de zijnen met de hoop op de aanstaande verovering. Ook zocht hij die van *Enkhui-zen* te zijner hulpe te lokken, tekenende zijnen Brief *uwen goeden vriend, zo gij wilt*. Doch in 't Noorderkwartier was men thans bezig om die van *Steenwijk* hulpe toe te schikken, welke zij ook, door den vlijt van eenen JOAN NORRITS, bij nacht, gelukkiglijk bekwamen. Ook hadt deeze RENNENBERG van agteren bestookt, en merkeliike schade toegebracht.

Uit Noordholland kwam, ondertusfchen, de Stadhouder SONOI, met fchepen vol volk en voorraad, tot ontzet der Stad. Van de maare des naakenden ontzets zocht RENNENBERG zich te bedienen, om de belegerden te verschalken. Hij neemt een dikken mist waar, en den Hollandschen tromslag nabootzende, trekt hij recht aan op de Stad. De belegerden, van meening zijnde dat het ontzet aankwam, waren reeds uitgevallen, en zoude de Stad verrast geweest zijn, hadt het fchielijk opklaaren van de mist hun den vijand niet klaarlijk ontdekt; waarop zij te rug weeken. De Overste NORRITS stelde, naa deeze te leur stelling, alles te werk, om der belegerde Stad, die het dagelijks banger kreeg, hulpe toe te brengen. Allengs naderde hij de Stad, en zondt 'er eenige mondbehoefsten en buskruid binnen; 't welk hem te gemakliker viel, alzo hij nu zo na aan de Stad lag, dat men door middel van lood en kogels, daar brieven ingefloten waren, en die men over en weder schoot, zamenfpraaken hieldt. RENNENBERG den toevoer zoekende te fremmen, vielen 'er dagelijks fchermutzelingen voor, in welke hij veelal te kort schoot: zo dat hij, op den tweeëntwintigften Februarij des Jaars 1581, genoodzaakt was te deinzen, en eindeliijk, alle hoop opgeevende, besloot het beleg op te breeken. Dit geschiedde in den nacht, in stilte en goede orde. Met den dag vernam men geen vijand meer voor de Stad, die terstond rijklijk wierdt gefpijzigt. Naa dat *Makkum*, de *Kuinder*, de

Lemmer, Sloten en Stavoren, de laatste Plaats aan den Zee-kant, die het met RENNENBERG hieldt, hem waren afgenomen, was deeze oord van *Friesland* den Prinse geheel toege-
daan.

Naa deezen mislukten aanslag op *Steenwijk*, zegt hij zijn geluk elders te beproeven. Dit gelukte hem in de *Ommelan-
den*, van welke hij, tot in *Friesland* digt onder de Stad *Dokkum*, meester wierdt. Doch deezer veroveringe bleef hij niet lang meester. De Staatfchen dedden hem de eene Plaats naa de andere ruimen, en noodzaakten zijn volk te wijken tot onder *Groningen*, met agterlaating van vier stukken geschuts, verscheiden Vaandels, zevenhonderd dooden en veele gekwetsten.

Bij deeze nederlaage was RENNENBERG zelf niet tegenwoor-
dig, maar bevondt zich binnen *Groningen*, daar hij, zedert het mislukt beleg van *Steenwijk*, hebbende zitten kwijnen, en onlangs in eene zwaare ziekte gestórt, de laatste Kerkgeregten ontving, op den eigen dag als den zijnen de nederlaage overkwam, en den drieëntwintigsten Julij des Jaars 1581, overleedt. „Hij is geweest” (schrijft de Ridder HOOFT) „een „Heer, edelaartig, milddaadig, heusch en minlijk van zeden; „verfoeier van wreedheid, geweldenaar en dronkenschap; „betragter der krijgstuicht, en lief den landzaaten, zonder „nogthans de gunst der soldaaten te verliezen, mids de zor- „ge, die hij voor hunne betaaling droeg; hier benevens ver- „sierd met meer dan gemeene geleerdheid; welgeoeffend in „de Grieksche, Latijnsche en andere taalen; zeer zoet op „de wiskonstige Weetenschappen, ook op de Maatzang. Al „dat 'er in te berispen schein, was eene blaakzuchtige ruim- „borstigheid in 't houden van Hof en Disch, boven zijne „inkomst; een toegeeven aan zijne geneigdheid tot Vrouwee- „ren; opslijing van moed als 't geluk hem mede, strijking „als 't hem tegen liep; en 't ontzuiveren van zijne Eer en „gewisfe met verandering van-partij. Evenwel, om de kos- „ten zijns Staatvoerens te vergelden, schrobde hij nooit de „Gemeente, en slak maar eigen middelen af. Zijne boelaad- „jen belejdde hij zo heimelijk, dat ze ten minsten geene er- „gernis baarden. Zijn trouwbreuk strekte eenen nagel aan „zijn

„ zijn doodkist, en wierdt geboet met een berouw, dat zijne
 „ ziel doorfneedt: 't en zij hem 't kwaalijk beslaagen meer
 „ dan 't misdrijf gezeurd heeft. Over *Groningen*, ten min-
 „ sten, riep hij dikwijls in zijne ziekte, wenschende het nooit
 „ gezien te hebben. Ook verboodt hij, in de laatste dagen
 „ zijns leevens, zijne Zuster *KORNELIA*, als het dwaallicht dat
 „ hem verleid hadt, onder zijne oogen te komen. De ge-
 „ melde deugden en fraaie hoedanigheden deeden hem, naa
 „ zijn overlijden, beklagen, niet slegts van zijne Vrienden,
 „ maar van zijne meeste vijanden, dien 't jammer deedt, dat
 „ hij immer tot dien val gekomen was.”

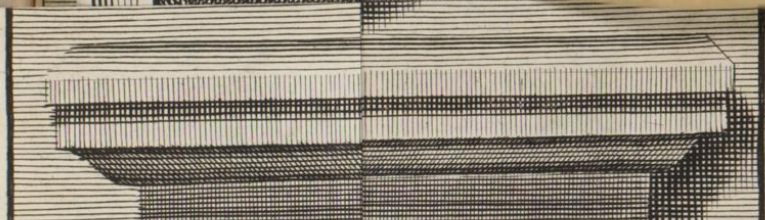
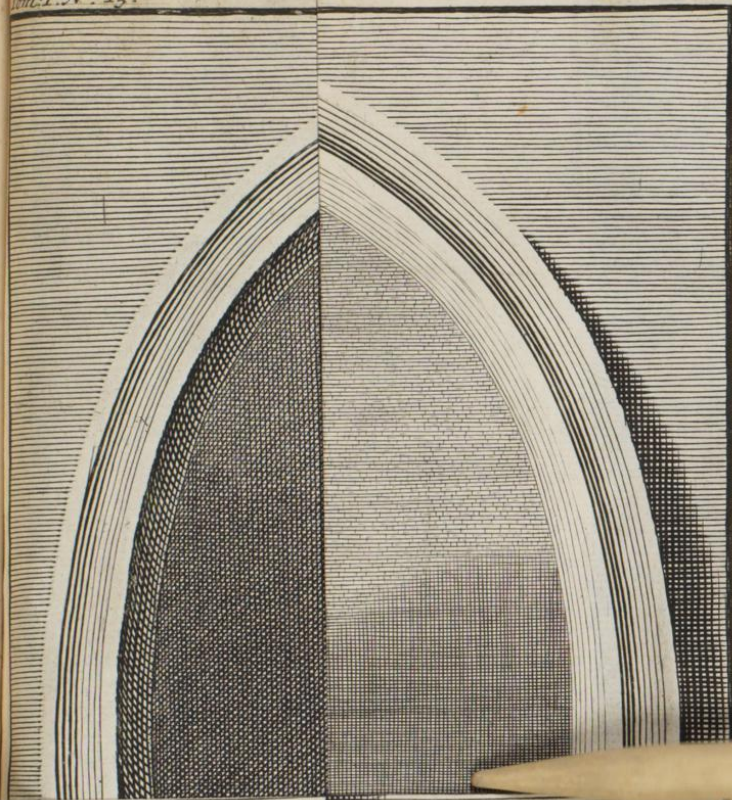
RENOI; zie BEEST.

RENSWOUDE, een Dorp in het Sticht van *Utrecht*, onder het Kwartier *Eemland*. Met regt verdient het eene plaats op de lijst van fraaie Landdorpen. Behalven het sieraad, welk het ontleent van den breeden Rijnweg, tusfchen de Steden *Amersfoort* en *Rheenen*, welke daar door loopt, en aan weerkanten met hoog opgaande boomen is beplant, hebben de Huizen een lustig aanzien, door de tuinen of bestraate voorpleintjes, hoedanig een men genoegzaam voor ieder Huis ontmoet, en die met Doornheggen van elkander zijn afgescheiden. De Kerk, die een weinig buiten het Dorp staat, is een sierlijk achtkantig gebouw, Koepelwijze gedekt. Aanzienlijke personaadjen bevorderden den opbouw, door milde geschenken. De Heer en de Vrouw hebben 'er ieder een afzonderlijk gestoelte, nevens eenen Grafkelder. De nabuurschap heeft een bekoorlijk aanzien, van wegen de vrugtbare Koornlanden, die eene goede foort van Rogge en Boekweit opleveren. Het Huis *Renswoude* legt een weinig buiten het Dorp, ten Zuiden van de Kerk. Het is een zeer aanzienlijk gebouw, hebbende, aan den voorkant, een dikken opgaanden Toren, en ter wederzijde twee kleinere op de hoeken. Nevens het Voorplein, is het Gestigt, nevens de noodige daar toe behoorende mindere gebouwen, van eene diepe Graft omringd. De beplantingen zijn uitgebreid, als wordende op bijkans veertig Morgens gronds

gronds begroot. Zij zijn zeer regelmatig aangeleid, pralende met Starrebosfchen, Vijvers, Watervallen en de bekoorlijkste gezigten. Reeds in den Jaare 1536, wierdt dit Huis, door 's Lands Staaten, voor eene Ridderhofflad erkend. Het Huis *Renswoude* is de aangename verblijfplaats der Heeren of Vrouwen van de hooge en vrije Heerlijkheid van dien naam; die, reeds zedert bijkans Vijfdehalve Eeuw bekend, in dat aanmerkelijk tijdverloop, dikmaals van eigenaars heeft verwisfeld. Van den Jaare 1623 tot in den Jaare 1740 behoorde zij aan het geslagt van VAN REEDE. Door het overlijden van Jonkheer FREDERIK ADRIAAN, *Baron van Reede*, President van de Edelen en de Ridderfchap 's Lands van *Utrecht*, kwam thans de Heerlijkheid op deszelfs Weduwe, Vrouwe MARIA DUYST VAN VOORHOUT, *Vrouwe in Moerkerke en Middelharnas*, die, gelijk bekend is, haare naagedagtenis aan de Onsterfelijkheid gewijd heeft, door de aanzienlijke Erfmaakingen aan het Kinderhuis der Stad *Utrecht*, en de Weeshuizen te *Delft* en in 's *Graavenhage*. Zints het overlijden deezer Vrouwe, is *Renswoude* gekoomen in het Geslagt van TAATS VAN AMERONGEN. Zeer aanzienlijke Voorregten zijn aan deeze Heerlijkheid verknogt. De Heer daar van bezit alle de regten eener hooge en vrije Heerlijkheid, waar toe zij, in den Jaare 1674, wierdt verheven, ten behoeve van JOHAN, *Baron van Reede*. In het beroepen van den Predikant van het Dorp heeft hij het regt van goed-en afkeuringe; oeffent het regtsgebied over alle burgerlijke en lijfstraffelijke misdaden, uitgezonderd die van gekweifte Majesteit, en bezit voorts het regt van de vrije Jagt. De Regtbank bestaat uit zeven Schepenen, nevens eenen Schout en Sekretaris. Eindelijk heeft men 'er eenen Drosfaart, wiens post is, te waaken voor de regten van den Heere der Heerlijkheid.

REQUESENS, (*Don LOUIS DE*) en daarenboven DE ZUNIGE OF DE CUNINGA, naar zijne Moeder, gebijnaamd; Man van groote vermaardheid, zo wel in de Spaansche als in de Nederlandsche Geschiedenisfen. Zo door zijn staatkundig vernuft, als door zijne dapperheid, betoond in den befaamden Zeeslag tegen de Turken, bij *Lepanto*, hadt hij zich zo diep gewikkeld in de gunst van Koning PHILIPS DEN II, dat hij tot Groot-Kommandeur

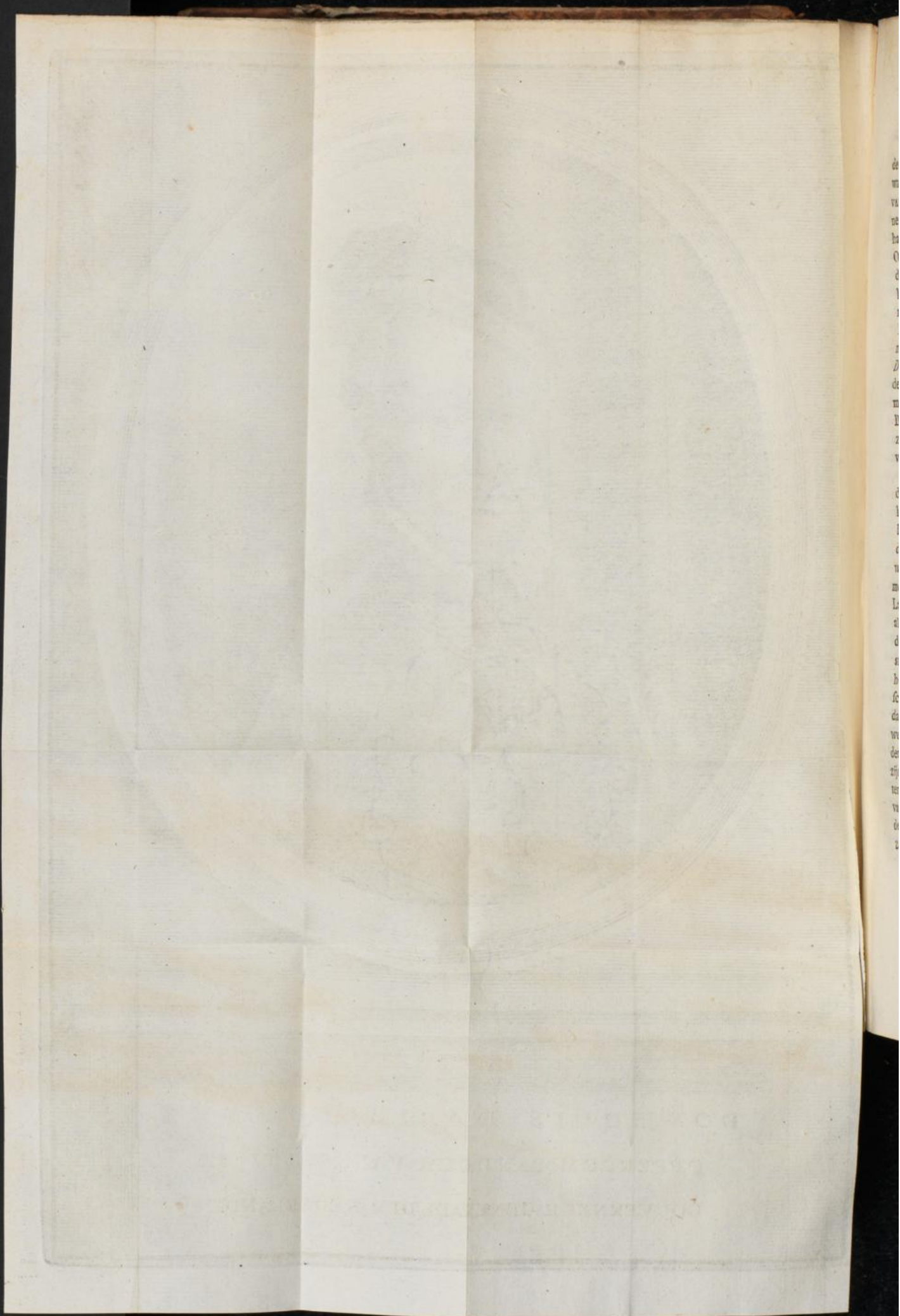
DON I E S E N S,
O P P E S T I L I E,
G O U V I R L A N D E N.

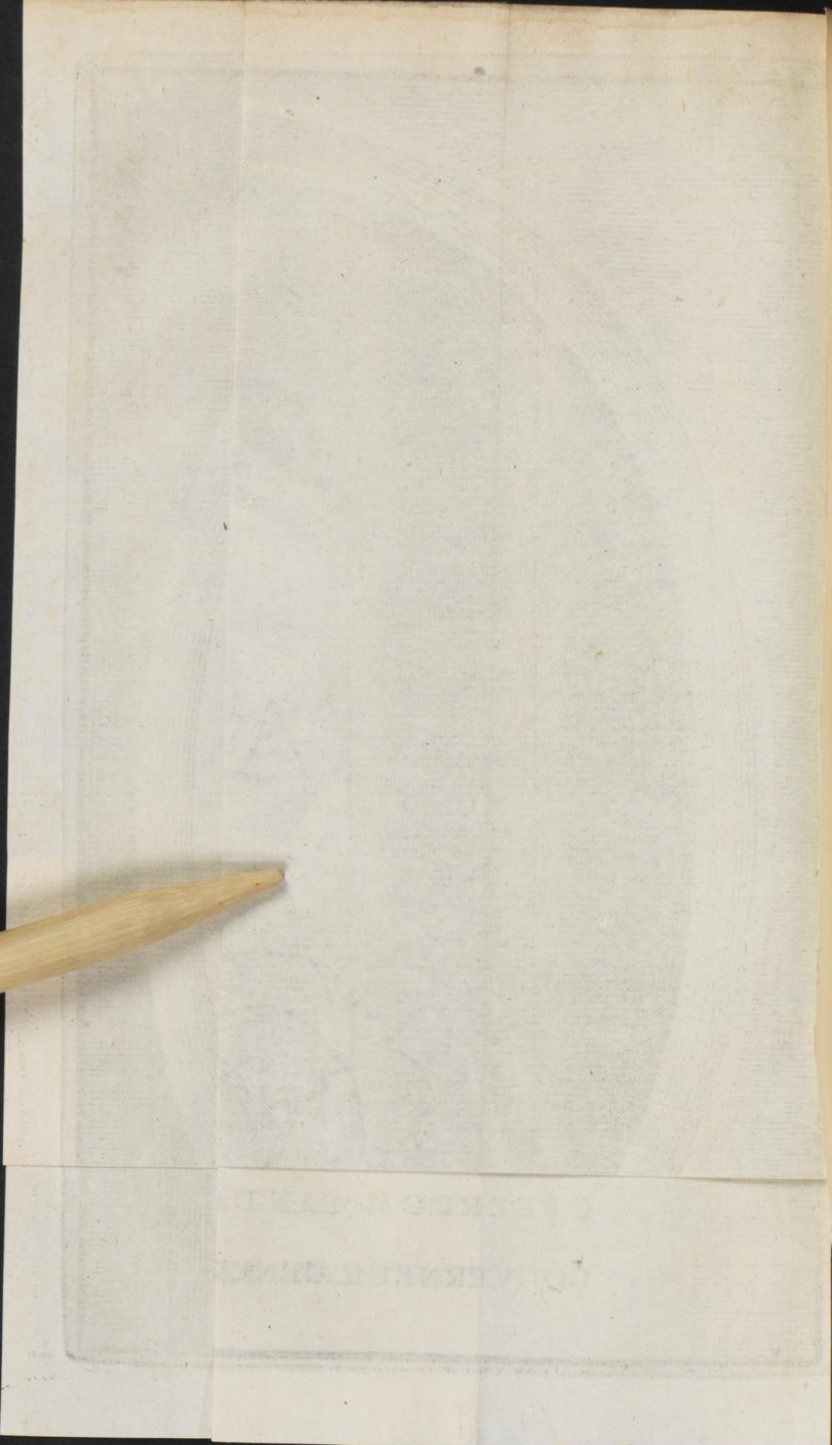

DON LOUIS DE REQUESENS,
OPPERCOMMANDEUR VAN CASTILIE,
GOUVERNEUR GENERAEL DER NEDERLANDEN.

deur van *Kastilie* en Stedehouder van het Hertogdom *Milaan* was aangesteld. In den Jaare 1573 leide de berugte Hertog VAN ALVA de algemeene Landvoogdij over de Nederlanden neder. Koning PHILIPS, voorziende wat 'er gebeuren zoude, hadt, reeds te vooren, *Don LOUIS DE REQUESENS* tot diens Opvolger benoemd. HOPPERUS, die thans, in *Spanje*, lid van den Nederlandschen Raad was, prees 's Mans goede hoedanigheden, in eenen Brief, welken hij herwaarts zondt; niet weinig help dit tot de blijde verwelkoming, met welke de nieuwe Landvoogd ontvangen wierdt, bij zijne staatelijke intrede binnen *Brussel*, op den zeventienden November des Jaars 1573. *Don LOUIS* was voorzien van Brieven van Koning PHILIPS aan de Staaten der bijzondere Gewesten, bij welke hij tot algemeen Landvoogd wierdt aangesteld; als mede van nog andere Brieven, behelzende uitvoerige vermelding van de agtinge zijner Majesteit voor 's Lands Staaten, en van haare zucht voor de bevordering van den algemeenen welvaart.

Intusfchen bleef de Hertog VAN ALVA niet in gebreke, om den Spaanschen *Don* begrippen in te scherpen, welke, indien hij ze gevolgd hadde, de Nederlanders nauwlijks zouden hebben doen gevoelen, dat ze van zichtbaaren Bestuurder veranderd waren. Reeds op de grenzen, werwaarts hij den nieuwen Landvoogd was te gemoete gereisd, maakte hij daar mede eenen aanvang. Naderhad deedt ALVA den nieuwen Landvoogd gestadig verzellen van zijnen Zoon *Don FREDRIK*, als mede van VARGAS, JERONIMO RODA en andere Leden van den gehaaten Bloedraad. Bij afwisseling volgden deeze REQUESENS zo kort op de hielen, dat niemand der Landzaaten tot hem den toegang konde erlangen. Nu gaven zij haatlijke beschrijvingen van 's Konings Amptenaaren in de Nederlanden; dan maalden zij het volk, in 't algemeen, als kettersch en wederspannig: 't welk, diensvolgens, met harde middelen in den teugel moest gehouden worden. Hier door bewoog ALVA zijnen Opvolger, dat de Raad der Beroerten in weezen gelaaften wierdt. Ondanks deeze gehegtheid aan ALVA, was een van 's Landvoogds eerste bedrijven, het om verre haalen van deszelfs praalbeeld te *Antwerpen*, 't welk elk Nederlander, zo dikmaals hij 't aanschouwde, van angst deedt zitteren.

Schrik-

Schrikwekkende was de toestand, in welken REQUESENS de Nederlanden vondt: het Krijgsvolk onbetaald, de Schatkist ledig, de Staaten ongeezind om die aan te vullen, eenen Oorlog op den halze tegen *Holland* en *Zeeland*, welker meeste Steden in de magt der Nasfauschen waren, vooral in de laatstgenoemde Provincie, alwaar de aanhangers van Prins WILLEM DEN I *Middelburg* belegerd hielden. Het ontzet van deeze Stad, was het eerste werk, welk REQUESENS bij de hand nam. Terwijl ORANJE zich na *Vlissingen* begaf, om de Vloot te doen versterken, vertrok de Landvoogd na *Antwerpen*, ter bevordering van de uitrustinge van eene Vloot, reeds door zijnen Voorzaat begonnen. Eerlang kreeg hij honderd Schepen bij een; hij verdeelde dezelve in twee kleinere Vlooten, die gezamentlijk drie Regimenten oud geoeffend Spaansch volk binnen boord hadden. Dertig van deeze Schepen moesten, onder SANCHE D'AVILA, langs de Honte, na *Walcheren* zeilen; ROMERO, of inderdaad, GLIMES, moest met de overige zeventig Schepen, van *Bergen op den Zoom*, de Schelde afzakken. LODEWYK VAN BOISOT, Admiraal van *Zeeland*, voerde het bevel over de Nasfausche Vloot, sterk zestig Schepen.

Nog vóór het einde van de maand Januarij des Jaars 1574, ontmoetten elkander de wederzijdsche Vlooten. Voor *Reimerswaale* kwamen ze aan elkander, in een zeer ongunstigen stand voor de Spanjaarden, door de voorbaarheid van ROMERO. Verscheiden Spaansche Schepen vloogen in de lucht, andere wierden verbrand, eenige genomen, en het volk daar van in Zee gefmeeten. Niet lang naa deezen ramp, hadt REQUESENS zich te verzetten tegen Graaf LODEWYK VAN NASSAU, die, omtrent *Maastricht*, een Leger verzameld hebbende, den Landvoogd noodzaakte, in allerijl eenige Troepen te werven. Van elders is bekend, dat de wederzijdsche versterking ten gevolge hadt den Slag op de *Mookerheide*, die voor de Nasfauschen zeer rampzalig uitviel. Voor REQUESENS evenwel wierdt de behaalde zege van een nieuwen ramp gevolgd. De Spaansche Knegten, prat op de overwinning, gedenken nu aan de wanbetaaling, en slaan aan 't muiten. Straks trekken ze op *Antwerpen* aan, en pleegen 'er allerlei en schein-

nis.

nis. De tegenwoordigheid des Landvoogds, die zich derwaarts hadt begeeven, was niet in staat, om den muitenden hoop in bedwang te houden. Dit gelukte hem eindelijk, door de betaaling der openstaande agterfallen, in geld en klederen. Op Pinxterdag verzegelde *Don LOUIS*, door het houden van eene staatelijke Misfe in de Hoofdkerk, de vergiffenis aan de muitelingen; die, van hunnen kant, ter zijner eere, een pragtig feest toefstelden.

In de maand Junij des gemelden Jaars 1574 deedt de Landvoogd eene *Amnestie* of Vergiffenis afkondigen, veel ruimer in haare aanbiedingen, dan die ten tijde van *ALVA* was gesteld. „ Men hadt slegts zijne zonden te biegten, ontslag daar „ van te verzoeken, en met oprecht berouw tot den schoot „ der Roomsche Kerke weder te keeren. Zelf zouden de aan- „ hangers der wederpannelingen deeze gunst genieten, indien „ zij zich binnen twee maanden bezinden. Den zulken, die „ in regten veroordeeld bleeken, hadt men te laten volgen „ de goederen, hun afgevonnist, zo ze niet reeds van 'sKo- „ nings wegen waren aangeslagen. Wijders zouden de aange- „ taste goederen der oude eigenaaren wederom worden inge- „ ruimd, zo zij konden bewijzen, gestadig als Roomsche Chris- „ tenen geleefd te hebben. Op deeze voorwaarden stontt de „ deur tot 'sKonings genade open.”

Met een listig oogmerk bleek, reeds 's anderen daags, deeze Vergiffenis, door Pauslijke goedkeuring bekrachtigd, te zijn afgekondigd. De Algemeene Staaten waren thans te *Brusfel* vergaderd. Niet twijfelende aan derzelve gedweehed, deedt de Landvoogd hun den voorslag „ hoe zij, in plaats van den „ Tienden en Twintigsten penning, twintig Tonnen Gouds „ beloofd hadden, zes agtervolgende jaaren lang; waar van „ het vijfde liep, en de vier onbetaald waren; weshalven hij „ verzogt dat men 't geld verschafte, en daarenboven ver- „ bindschriften van den tweeden honderdsten penning, mede „ ingewilligd te ligten, naa het verloop der zes jaaren.” Tegen verwagting ontmoette de Landvoogd hier een kragtdaadigen tegenstand bij de Staaten; die de penningen beloofden te zullen verstreken, mids zij gingen door de handen van inboorlingen: waar na de Landvoogd geene ooren hadt. Hierom sloeg *REQUESENS*
een

een anderen weg in, aan 't einde van den Zomer. Op eigew gezag zegt hij nu penningen te heffen, en gaf daar van kennis aan de Staaten, hun berigtende „last te hebben gegeven om, „op den voet van schattinge, eenige Krijgsomslagen, doch niet „dan bij manier van Leeninge en op rekening der toekomst- „de bewilliginge, te innen.” Doch ook hier tegen verzetteden zich de Staaten, den Landvoogd voorhoudende „dat hier uit „grooter onlust, dan uit den eisch van den tienden en den „twintigsten penning, moest gebooren worden.”

Naa deeze mislukking, beproefde de Landvoogd een ander middel, om aan penningen te geraaken. Aan den Heere van ST. ALDEGONDE, schoon deeze te *Utrecht* gevangen zat, liet hij, in den Jaare 1574, eenige opening doen, wegens eene bevrediging met *Holland* en *Zeeland*, met verzoek om daar over te schrijven aan den Prins van ORANJE. In eenen Dagmaart, die gehouden wierdt te *Rotterdam*, tradt men daar over in onderhandeling; doch de voorflagen, raakende den Godsdienst en het vreemd Krijgsvolk, gedaan door de Staaten, vonden zo weinig smaaks bij REQUESENS, dat de handel wierdt afgebroken. Hij hervatte dien, nog vóór het einde des jaars, door het zenden van ALBERTUS LEONINUS, Hoogleeraar in de Regten te *Leuven*, en HUGO BONT, weleer Pensionaris van *Middelburg*, na *Delft*; vertoonende eene Volmagt, door den Koning bekrachtigd, om de uitstaande geschillen te vereffenen. 't Gevolg hier van, was de Bredasche Vredehandeling, in den Jaare 1575, doch die even vrugtloos afliep.

Dus ook hier wederom het hoofd gestooten hebbende, zou de Landvoogd, volgens zommigen, vervolgens, eenen kans gewaagd hebben om *Middelburg* en 't Kasteel *Rammekens*, door verraad, te bemagtigen. Doch anderen slaan hier aan geen geloof, als steunende op geen gezag. Dat, evenwel, REQUESENS het hart jeukte, om den voet in *Zeeland* te vestigen, blijkt uit den merkwaardigen overtocht, uit het Eiland *Tholen*, na *Schouwen*, door eenige zijner Bende, ondernomen en volvoerd, in de maand September des Jaars 1575. Deeze togt, de merkwaardigste, welken de Spaansche Oorlog oplevert, en onder 't oog van den Landvoogd zelve verrigt, droeg zich in deezer voege toe.

Te

Te weeten, eenige uirgeweekene Zeeuwen hadden REQUESENS onder 't oog gebragt, hoe hem de weg te water, door de Landzaaten, niet kon worden afgesneeden. Uit het Land van *Tholen*, zeiden ze, kon men ligtelijk overscheepen na *Philipsland*, 't welk, zedert het wegspoelen der Dijken, in den Jaare 1522, dras lag. Van daar na *Duiveland* strekte zich eene Plaat, die met laag water droog viel: zodat als dan het midden van dezelve, te schuine, met geen Roerschoot te bereiken was. Veilig genoeg, meenden ze, konde men dus, langs dien weg, te voer, tot aan de *Zijpe*, eene enge Kil, en naa het doorwaaden van dezelve, op *Duiveland* geraaken. Tusschen dit en *Schouwen* lag slegts eene waadbaare Kreek. Anderen, dit plan verder uitbreidende, voegden 'er nevens, dat in gevalle de Zeeuwen, te scheepe, zich daar tegen verzetteden, zo men den Schans te *Viane* slegts meester konde worden, men den onderneemeren zou kunnen te hulpe koemen van den *Moggershil*, op den uitersten hoek van *Tholen*.

REQUESENS, ooren hebbende naar deezen voorslag, deedt straks hier op, te *Antwerpen*, een goed getal, groote en kleine Vaartuigen, in stilte gereed maaken; voorts drieduizend Knegten, vierhonderd Ruiters en tweehonderd Delyers, in 't Land van *Tholen* verzamelen. Van *St. Anneland* staken, bij dag, eenige Bevelhebbers, en Soldaaten over na *Philipsland*, om het wed te peilen. Doch deezze, van 't wasfend water overvallen, en door de Zeeuwfche Vloot beschooten, keerden ijlings te rug, wanhoopig aan den uitflag. Twee stoutte Knaapen, zich hierop, bij den Landvoogd, tot het neemen van eene naderē proeve, hebbende aangeboden, beweezen de mogelijkheid, door de daadelijke volvoering. Door alle zwaarigheden heen bijtende, welke verder wierden geopperd, besloot *Don Louis* den kans te waagen. Nevens de tweehonderd Graavers, wierden daar toe vijftienhonderd man, *Spanjaards*, *Duitschers* en *Waaln*, uitgekoozen. Elk hunner ontving een paar schoenen, en om den hals een zakje met twee ponden buskruid, nevens brood en kaas voor drie dagen. De manschap, in den avond van den achtentwintigsten September, in tegenwoordigheid des Landvoogds, zich ontkleed hebbende, en naa vermaaning tot standvastigheid voor den Godsdienst

en den Koning, tradt te water, ter middernacht, bij het slikeren van weerlicht. Dun waren de gelederen, om van 't schieren der Zeeuwen zo veel te minder nadeels te lijden, die zich, met Schuiten, ter wederzijde geplaatst, en eenige derzelve, om zo veel te nader te zijn, op de Plaat hadden vastgezet. Van hier dat de waadende manschap niet slegts met schietgeweer, maar zommigen derzelve met lange stokken en kneppels, bij wijze van dorschvlegels toegesfeld, getroffen wierden. Veelen sneuvelden 'er, en vooral van de agtersten, door het opkoomen van den vloed, vooral de Graavers, van welke 'er slegts tien overbleeven. Intusschen bereikten de voorsten, tot aan den hals door 't water gewaad hebbende, met het aanbreeken van den dag, het strand van *Duiveland*. JOAN OSORTO D'ULLOA zette 't eerst den voet op het drooge, daar hij, met zijne manschap, op de knieën viel, en voorts een kort gebed tot de H. Maagd en den Apostel st. JAKOB hebbende uitgestort, met geveldde spieze, den dijk opstapte. Die hunnen dood in den vloed niet hadden gevonden, of tot den hertred genoodzaakt waren geworden, volgden van lieverlede. Gantsch *Schouwen* viel nu wel haast in de magt der Spanjaarden, uitgezonderd *Zierikzee*, 't welk een zwaar beleg moest doorstaan.

Hoewel dus gelukkig geslaagd in deeze gewaagde onderneming, bevondt zich de Landvoogd, van een anderen kant, in geene kleine verlegenheid. Zijn Schatkist was ledig. Meer dan twaalfhonderd tonnen schats hadt de Nederlandsche Oorlog gekost. Koning PHILIPS hadt geen geloof meer, zipts hij bij den Paus ontslag hadt weten te bewerken van gehoudeniste tot betaalinge van wettige schulden. Om aan geld te geraaken, verzogt hierom *Don LOUIS*, aan de Algemeene Staaten, te leen twaalfhonderdduizend Gulden; en toen deeze gewelgerd wierden, bestondt hij, op eigen gezag, ontslagen te doen, onder voorgeeven van den dringenden nood. Doch, vermids de behoefte van 't gemeene Land en der Landzaaten, bereikte hij ook in deezen traaglijk zijn oogmerk. Geen wonder, derhalven, dat, bij gebrek aan betaalinge, eenigen zijner Troepen aan 't muiten sloegen; die zich, egter, door het ontvangen van eenig geld, eerlang, lieten gezeggen. Dit niettegenstaande, en
 hea

het beleg van *Zierikzee*, welk hij nog op den hals hadt, smeedde REQUESENS een ontwerp, om zich van *Emden* te verzekeren. Doch dit, nevens andere aanslagen, welke hij in 't hoofd hadt, liep te leur, door eene heete koorts, van welke hij, op den eersten Maart des Jaars 1576, overvallen wierdt, en die wel haast in eene Pestkoorts veranderende, naa verloop van vijf dagen, hem wegsleepte, in den ouderdom van ruim vijftig jaaren. In zedelijke hoedanigheden moest de Hertog van ALVA voor hem, doch in Krijgskunde hij voor den Hertog onderdoen. „ 't Waar ” (schrijft HOOFT) „ een' frâanje „ temper van Landvooghdije geweest, zoo men, met uitschof „ der oolijkheeden, de puure deughden van hun beide, had „ de kunnen te zaamen mengen.” Een gewigtigen dienst deedt REQUESENS, geduurende zijne Landvoogdije, in de maand Junij des Jaars 1575, door het afkondigen van een Bevel, volgens 't welk het jaar niet meer, zo als tot nog toe gebruikelijk was geweest, met Paaschdag, maar met den eersten dag van Januarij, eenen aanvang zoude neemen. Door deeze vernietiging van den zo genoemden Stijl van den Hove, wierden veele duisterheden en verwarringen uit den weg geruimd.

RETRENCHEMENT, (*Het*) een Dorp in *Vlaanderen* onder 't *Vrije van Sluis*, waarschijnlijk dus genaamd naar de Vesting of *Versferking*, de betekenisfe diens woords, aldaar aangeleid. Het legt aan den oever van 't *Zwin*, en wierdt eertijds gedekt door twee Schanzen, *Oranje* en *Nassau*, ten wederzijden opgeworpen. Doch men heeft deeze Werken laaten vervallen. Ten hunnen dienste hebben de Hervormden, in *het Retrenchement*, eene Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend.

REVIUS, (JAKOBUS) gebooren te *Deventer*, in den Jaare 1586, bediende eerst het predikamt onder de Hervormden te *Zusfen*, en wierdt van daar beroepen na zijne geboortestad. Gaarne zouden die van *Rotterdam* hem tot eenen hunner Leeraaren gehad hebben, en booden hem, in den Jaare 1638, het beroep aan; doch hij bedankte voor hetzelfde. Anders was REVIUS gezind, ten aanzien van de keuze der Bezorgeren

van het Leidsche Hoogeschool, op hem gevallen ter vervulling van de plaats van FESTUS HOMMIUS, als Regent in het Staaten-Kollegie. Hij vertrok na *Leiden*, in den Jaare 1641, en vertoefde 'er tot op zijnen dood, die voorviel in den Jaare 1658, het tweeënzeventigste zijns ouderdoms. REVIUS stondt, ten zijnen tijde, bekend voor een der geoeffendste Godgeleerden. Hij heeft veel geschreeven, onder andere eene Geschiedenis van den berugten DAVID JORIS; als mede *Daventria Illustrata*, en eenige Nederduitsche Gedichten. Naa den afloop van het Dordrechtse Sijnode, was hij, op last der Staaten, een der Overzieners van de Vertaalinge des Nieuwen Verbonds.

Zie SOERMANS, *Acad. Register*; WITTE, *Diarium*.

REUVEN, (PIETER) Amsterdamsch Kunstschilder, gebooren in den Jaare 1650, was, in zijnen leeftijd, zeer vermaard om zijne vlugge behandeling van het penceel, en een der beroemdste leerlingen van JAKOB JORDAANS. Zijne keuze viel voornamelijk op het uitvoeren van groote Stukken, als Zolders, Zaalten, en diergelijken. De Praalboogen, in 's *Graavenhage* opgericht, ter gelegenheid der staatelijke inbaalinge van WILLEM DEN III, naa deszelfs verheffing op den throon van *Groot-Britannie*, waren meest door hem beschilderd. De kunst en schoonheid, welke in dezelve doorfraalden, bragten hem in kennisse bij zijne Koninklijke Majesteit; die hem voorts te werk stelde aan het beschilderen van het Vorstlijk Lusthuis *het Loo*. Zijne ongemeene vaardigheid, met eene goede behandeling gepaard, in het vervaardigen van de grootste Stukken, trok de opmerking van alle Kunskeners. REUVEN overleedt aan het einde des Jaars 1718.

Zie HOUBRAKEN.

REYD, (EVERARD VAN) gebooren te *Arnhem*, vermaard Regtsgelerde en Historiekundige, bekleedde eerst den post

van

BESCHRY

Nack te Duerstede is seer wel g
houwt ende ghelegghen op ee
arm van den sluicken mondt
rijns/ghenaemt Leck/van Cul
borgh een myle/ ende van Dtre
dyie: ende het is een seer oude ste
daer Cornelius Tacitus heerl
vermaen af maect/en noemt se B
vodurum. Zy is verwoest ghew
van de Noymannen:en namaels

het herbouwen veel clepnder ghemaecht: niet te min is al
overmits de gerieffelycke gelegentheyt een rebelycke ma
tige stadt geweest:ende tegenwoordichlyck wel gestelt e
ryck: heeft doech een sterck Casteel.

1711
1000

21.
Tac

BESCHRYVINGE VAN VVijck.

493

Nackte Duerkede is seer wel ghe-
hout ende ghelegghen op eenen
arm van den slincken mondt des
Rijns/ ghenaemt Leck/ van Culen-
borgh een myle/ ende van Drecht-
drie: ende het is een seer oude stad/
daer Coznelius Tacitus heerlijck
vermaen af maect/ en noemtse Bara-
vodurum. Zy is verwoest gheweest
van de Noymannen: en namaels in
het herbouwen veel clepnder ghemaect: niet te min is althit
overmits de gerieffelijcke gelegentheyt een redelijcke mach-
tige stad geweest: ende tegenwoordichlijck wel gestelt ende
ryck: heeft oock een sterck Casteel.

Byvoeghsel.

[Dese stad onder den steden Batavien eyghen is / dooz
den Keyser der Francken bygeboecht der heerlijckheyt van
het Sticht/ eene van de outste steden / alwaer het tweede
Legioen der Romeynen sach/ Augusta ende Britannica ge-
noemt/ nae dat die Driesen teghen Peronem gherebelleert
hadden. Dese den Francken beletten/ dat zy niet en konden
afbzeken de byugghe die over de Leck ghemaect was. De-
se stad machtich gesept wert/ soo dat daer wel byf hondert
Tempels souden geweest zyn/ (welck ongeloovelijck schijnt)
maer dat de selve van de Noymannen gherascert zyn.]

Opp u

BE

1011
1009
1318
1100
1111
1111
1111

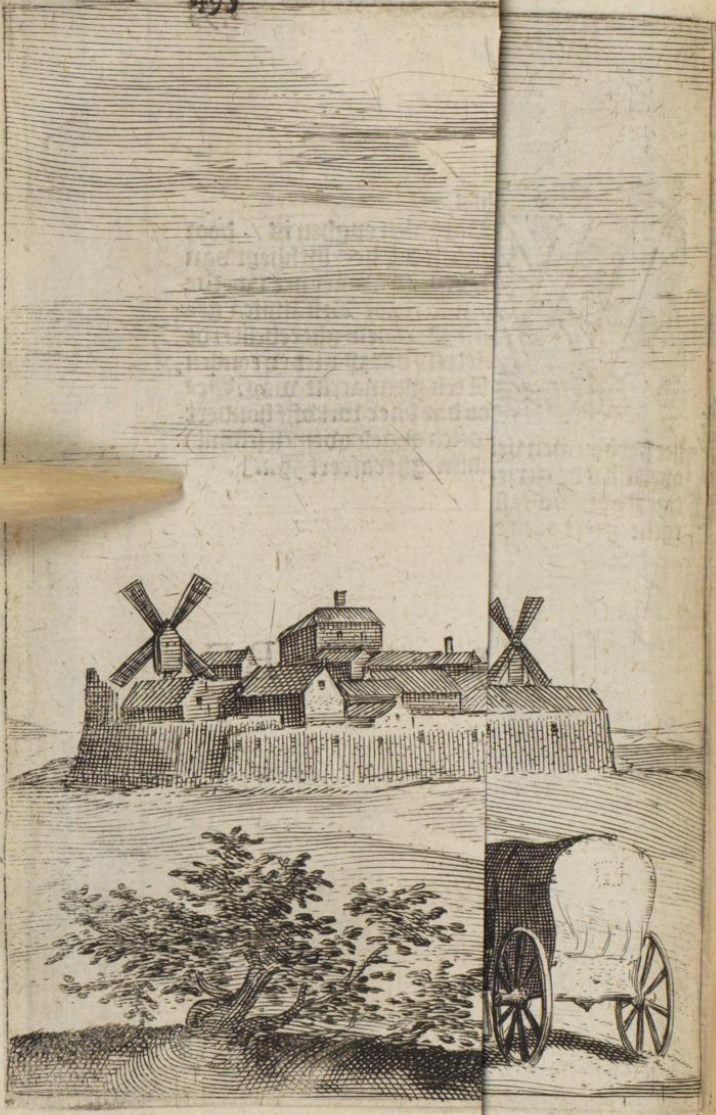

RENEN

n
d
in
de
ver
Ge
ter
de
G
d
J
de
des
vos
der
op

R
in r
leg
vel
Wag
vert
nan
g

van Raad bij JAN VAN NASSAU, Stadhoudcr van het Vorstendom *Gelder* en het Graaffchap *Zutfen*. Vervolgens was hij, in de zelfde hoedanigheid, in dienst van Graave WILLEM LODEWYK, Stadhoudcr van *Friesland*. In 't laatst van zijn leeven bekleedde hij de Burgemeesterlijke waardigheid in zijne Geboortestad, en wierdt, van wegen dezelve, afgevaardigd ter Vergaderinge van de Algemeene Staaten. Hij overleedt in den Jaare 1602. REYD is den beoeffenaaren der Vaderlandsche Geschiedenisfen bekend, door zijne naauwkeurige beschrijving der *Nederlandsche beroerten*, zints derzclver oorsprong in den Jaare 1566 tot op het jaar vóór 's Mans overlijden. Behalven de herhaalde uitgaven deezes Werks, kan, onder anderen, deszelfs waarde daar uit blijken, dat de vermaarde DIONYSIUS VOSSIUS hetzelve eener Latijnsche Overzettinge, uit het Nederduitsch, waardig oordeelde, en de moeite diens arbeids op zich nam.

RHEEDE, een Dorp, in *Gelderland*, in 't Rigterampt van *Veluwenzoom*, zeer vermaakklijk gelegen midden in vrugtbare Koorlanden, niet verre van de rivier de *Tfsel*, ruim een uur gaans van *Doesburg*. Het getal der Huizen is zeer gering. Nogthans was *Rheede*, al van ouds, van zo veel aanzien, dat, vóór meer dan vijf honderd jaaren, een Geldersch Gestagt daar van zijnen naam ontleende. Voorts is *Rheede* een Schoutspanpr, onder 't welk behooren de drie Dorpen *Velp*, *Ellekom* en *Spankeren*. Het Geregt van dit Ampt houdt zijne zittingen binnen *Arnhem*.

Zie *Groot Geldersch Plakaatboek*.

RHEENEN, eene Stad in het Sticht van *Utrecht*, de derde in rang onder de stemhebbende Steden dier Provincie. Zij legt aan de regter zijde van den Rhijn, op een hoogen heuvel, aan de Geldersche grenzen, ruim een uur gaans beneden *Wageningen*. Om haare verhevene ligging, heeft de Stad een verrukkelijk aanzien van buiten, vooral op eenigen afstand, aan de overzijde van den straks genoemden Stroom. Volgens 't gemeene gevoelen, heeft *Rheenen* zijnen naam ontleend van

Q 99 3

den

den nabuurigen *Rhijn*. Naar 't getuigenis der Oudheidkundigen, zou men 't vroegst van *Rheenen* vinden gewag gemaakt in den Jaare 944. Vóór haare vereeniging met de Provincie, was de Stad eene afzonderlijke Heerlijkheid. Doch zij moet die hoedanigheid, reeds in 't midden der Veertiende Eeuwe, verloren hebben, alzo men verhaald vindt, dat zij, in den Jaare 1354, nevens de *Geestlijkheid* de *Edelen* en de *Stad Utrecht*, in 't maaken van een Bischoffelijken Brief, gekend wierdt. Honderd jaaren daar naa wierdt *Rheenen*, onder de overige *Stichtfche* Steden, op eenen Dagvaart beschreeven. Aan de onlusten, welke het Gewest, gedurende de Zestiende Eeuwe en naderhand, béroerden, hadt *Rheenen* mede zijn aandeel. Hoewel meer dan eens met vijandlijke aanvallen bedreigd, doch telkens met den schrik vrij gekoomen, wierdt de Stad, in den Jaare 1507, een prooi der Gelderschen, door een ongelukkig zeldzaam toeval, 't welk zich in deezerveoegedroeg. Zo wel onder de Stad als daar buiten was 't eene bekende zaak, dat de Gelderschen iet vijandelijks in den zin hadden. In de nabuurschap der Stad woonde een oud en vermogend Landman, JAKOB TOK genaamd; hij was zeer gezien bij de Ingezeerenen. Voorziende wat 'er gebeuren zoude, en waanende binnen de Stad zijne veiligheid te zullen vinden, hadt hij, met zijn Vee en tilbaare have, zich derwaarts begeeven. Naa eenige dagen toevens, en toen de Vijand nog niet ten voorschijn kwam, verzogt hij aan de Regeeringe van *Rheenen*, nog twee wagens met hooi en stroo daar binnen te mogen haalen. 't Geschiedde. Doch toen hij nu de Bergpoort wilde binnen rijden, waren de wagens zo hoog belast, dat zij bleeven steeken, en men dus de Poort, die, uit vreeze voorgevaar, altijd geslooten was, moest open laten. Thans kwamen de Gelderschen, uit eene hinderlaage, ten voorschijn, en maakten zich meester van de Stad. Hertog KAREL van Gelder deedt 'er, 's anderendaags, eene blijde intrede. Doch zijn volk vertoefde 'er niet langer, dan tot in de maand Julij des volgende Jaars 1528. Achtien jaaren laater wierdt Keizer KAREL DE V, zo wel hier als elders in 't Sticht, voor Waereldlijk Opperheer aangenomen. FREDERIK, Paltsgraaf aan den Rhijn, naa den slag bij *Praag* te hebben verloren, en dus het Konink-

Weg van de rivier del. 1745.

T.E.N.

C. Plouffe fecit. 1753.

Hi-
 ke
 e,
 et
 e,
 en
 rad
 end
 de
 ven,
 nde
 an-
 gd,
 ad,
 on,
 toe-
 ene
 zin
 er-
 jen
 e,
 n-
 s
 n
 te
 re
 ij
 e-
 n
 y
 k
 l-
 I.
 ik
 I.
 O-
 ik.

De Markt, het Stadhuis en Kerk te RHEZEN.

C. Muller pinxit J. 1755

riht
moet
paars
maur
der.
Suat
verb
den
al
Nie
dan
geleg
de R
derha
ken
R
Bisc
omri
poort
de p
van
doch
deede
ren, i
wierdt
On
groot
eenig
Stad
kant,
gedelt
daar b
le, te
door d
graad,
in een
vande
gave

sinkrijk *Boheemen*, waar over hij tot Koning verkoozen was, moetende verlaaten, zegt, in den Jaare 1620, eene schuilplaats in de Nederlanden, als zijnde hij een Neef van Prins MAURITS, die een Halfbroeder was van 's Paltsgraaven Moeder. Naa bekoomene toezegging van een Jaargeld van 's Lands Staaten, verkoos de ongelukkige FREDERIK *Rheenen* tot zijne verblijfplaats; hij woonde aldaar tot op zijnen dood, die in den Jaare 1632 voorviel. In den Jaare 1672 moest *Rheenen* al mede onder het geweld der Fransche wapenen bukken. Niets merkwaardigs levert zedert de Geschiedenis der Stad op, dan de beweeging, in den Jaare 1703, aldaar ontstaan, ter gelegenheid van de begeerte der Burgerije na verandering in de Regeering. Men verkreeg eenige punten; die, egter, naderhand, door 's Lands Staaten, wederom wierden ingetrokken en vernietigd.

Rheenen, welk, in den Jaare 1346, door JAN VAN ARKEL, Bischoep van *Utrecht*, op eigen kosten, met een steenen muur omringd wierdt, heeft tegenwoordig drie Poorten: de *Bergpoort*, de *Westpoort* en de *Rhijnpoort*. De twee eerstgenoemde poorten zijn van boven plat. De Schout der Stad plagt, van ouds, boven eene van dezelve zijae wooning te hebben; doch de Franschen, bij hunnen uittocht, in den Jaare 1673, deden dezelve, nevens des Poortiers wooning boven de anderen, in de lucht springen. Door afkoop van eenige burgers, wierdt de *Rhijnpoort* voor dien ramp behoed.

Onder de Huizen der Stad, die op ruim tweehonderd groot worden, vindt men weinige aanzienlijke gebouwen. Die eenige opmerking verdienen, zullen wij kortelijk melden. Het *Stadshuis* is een nieuw gebouw, van den Jaare 1732, vierkant, in den hedendaagfchen smaak, met een Koepelorentje gedekt. Men treedt 'er binnen, langs een deftigen oppgang. Digt daar bij bouwde men toen met een eene Stads Waag; men hadt 'er, tot nog toe, geene gehad. Het zo genaamde *Koningshuis*, door den genoemden verdreeven Boheemfchen Koning, op den grond, daar eertijds een Augustijner Klooster stondt, gestigt, is een aanzienlijk gebouw. Het staat een weinig binnenwaarts, zijnde door een Muur, die eene deftige Poort heeft, van den gemeenen weg afgefcheiden. Het bestaat negen Raamen in de

breedte. — De *Kerk* is eene der oudsten van het gantsche Sticht; indien niet vroeger, moet zij althans in den aanvang der Elfde Eeuwe gebouwd zijn. Zij was van ouds aan de H. KUNERA gewijd, en plagt veel bezoeks te ontvangen, in de dagen des bijgeloofs, van lieden met een zeeren keel gekweld; zij waanden, op hunne gebeden, aldaar uitgestort, van dat ongemak te zullen geneezen worden. Fraaiere Toren, dan bij deeze Kerk staat, ontmoet men zelden hier te Lande. Van eene zeer aanzienlijke hoogte, en allengskens dunner wordende, heeft hij drie Omgangen of Trenzen, en is van boven gedekt met een zeskantig Koepeltorentje, waar uit een Lantaarn rijst, die eenen Windwijzer voert. In den Toren heeft men een kunstig Uurwerk, met slaande Klokken, Twee Leerzaren verrigten hier den predikdienst; als Leden van den Kerkeraad zijn hun toegevoegd vier Ouderlingen en even zo veele Diakenen. Men heeft te *Rheenen* nog eenige Geestlijke goederen, dienende tot onderhoud van eenige behoeftige burgers, welke hunne woningen hebben ter wederzijde van het aloude Gasthuiskerkje, doch 't welk thans tot Godsdienstoefeninge niet meer gebruikt wordt.

Omtrent de Regeering van *Rheenen*, bestaande uit Schout, twee Burgemeesteren, zeven Schepenen en acht Raaden, zullen wij alleenlijk aantekenen, dat de Schout, die, door den Stadhouder, voor zijn leeven wordt aangesteld, hier meer gezags oeffent, dan de Schout van eenige Stad. Niet alleen heeft hij zitting en de eerste stem in alle Vroedschaps-Vergaderingen, die hij, met Burgemeesteren, doet beleggen, naar Burgemeesteren mogen, buiten zijne toestemming, zelf geene Vergaderingen beleggen. Dit voorregt, van Keizer KAREL DEN V afkomstig, is naderhand door 's Lands Staaten bekrachtigd.

Het planten van Tabak, waar toe het omliggende land zeer bekwaam is, nevens het bereiden en verzenden daar van, is eene der voornaamste bronnen van het bestaan der ingezeeten. Daarenboven gaat 'er, in den naatijd, merkelijke handel in Boekweit om. De Vrijheid of het Regtsgebied der Stad is zeer uitgebreid, bestaande ruim zestienhonderd tweëndertig Morgens s'chothbaar Land. Op eene hoogte buiten de Stad,

ont-

onmoet men den zo genaamden *Konings tafel*, onder zes hooge boomen. De meer gemelde verdreeven Koning FREDERIK plagt'er, meermaalen, het middagmaal te houden, om het verrukkelijk gezigt, welk men van daar over de Stad, den Rhijn en de Betuwe heeft. Het Wapen van *Rheenen* is een roode Burgt onder een zwarten Sleutel, op een veld van Zilver,

Zie MATTHÆUS, *de Fundat. Eccles. & de Nobilitate*; BURMAN, *Utr. Jaarboeken*; ALTING, *Notit. Germ. Infer. Utrechtsch Plakaatboek*, enz.

RHEENENSCHÉ VEENEN, (de) of ook wel, bij verkorting, *Rheensche Veenen*, dus genaamd naar de nu beschreevene Stad, ten Noorden van dezelve gelegen, zijn een groote plek Veengronds, uit welken zeer veele Turf gegraven, of liever gebaggerd wordt. Tot gemak der arbeiders, en anderen, bij het Turfmaaken belang hebbende, leide men, in den Jaare 1549, hier de grondslagen van een Dorp, zedert *Veenendaal* genaamd; zie VEENENDAAL.

RHEENENSCHÉ VEENEN; zie VEENENDAAL.

RHOON en PENDRECHT, eene aanzienlijke Hooge Heerlijkheid, in het gedeelte van Zuidholland, het *Land van Putten* genaamd. Hoewel eene gemeene Heerlijkheid uitmakende, staan, egter, *Rhoon* en *Pendrecht* ieder afzonderlijk, in 's Lands Quohieren, aangetekend. Volgens dezelve bevat *Rhoon* ruim zeventienhonderd vierentwintig Gemeten Lands en honderdvijf Huizen; *Pendrecht* slegts iets meer dan tweehonderdtien Gemeten Lands en zes Huizen. Reeds omtrent het midden der Veertiende Eeuwe was het Geslagt VAN RHOON bekend, en heeft tot aan het begin der naastverloopene Eeuwe stand gehouden. Sints ruim honderd jaaren is de Heerlijkheid de eigendom van dien tak des Geslags der Graaven VAN BENTINK, welke is voortgesprooten van den bekenden gunsteling van Prinsse WILLEM DEN III, onder den naam van *Graave van*

Q 99 5

Port-

Portland in 's Lands Geschiedenissen vermaard, en dien wij boven hebben leeren kennen. Het Dorp *Rhoon*, 't welk op zich zelve een goed aanzien heeft, en in de lengte gebouwd is, legt zeer vermaaklijk, in eene aangename landtrecke. Het Huis of Slot van den Heere der Heerlijkeid, een aanzienlijk Gebouw, van het midden der Vijftiende Eeuwe, legt rondom in zijne Graften, en wordt omringd van lustige plantaadjen.

Zie GOUDHOVEN.

RHYN, (De) eene zeer vermaarde Rivier, hoewel uit kleine beginzels oorspronkelijk, doortroomt, nogthans, een aanmerkelijk gedeelte van Europa. 't Geen daar van buiten de *Nederlanden* loopt, valt niet in ons bestek. Wij bepaalen ons tot haaren doortogt van de Veréénigde Gewesten. Uit eene geringe bron, en eenige kleine onderaardsche wateren, op den top van den berg *Adula*, behoorende tot het Alpiſche gebergte, ontstaan zijnde, vloeit de Rivier, allengskens breeder wordende, door *Zwitserland* en *Duitschland*, en valt, eindelijk, nabij de Kleeffche grenzen, beneden *Schenkschans*, in *Gelderland*. Hier verdeelt zich de *Rhijn* in twee armen. De Zuidlijke arm, den naam van de *Waal* hebbende aangenomen, loopt langs *Nieuwmegen*, *Thiel* en *Bommel*, tot op de hoogte van *Woudrichem*. Hier zich met de *Masſe* vereenigd hebbende, loopt zij voort, onder dien naam, tot in de *Merwe*, in welke zij wederom haaren laatstgemeiden naam verliest. De Noordlijke arm, den naam van *Rhijn* behoudende, loopt als zodanig voort, langs *Arnhem*, tot aan *Wijk bij Duurstede*. Voor dat deeze arm zich tot hier toe heeft uitgestrekt, heeft hij zich, boven *Arnhem*, bij *Tſeloord*, tegenover *Heusſen*, in twee andere armen verdeeld. Volgens sommigen zou men hier ontmoeten de aloude Graft van *BRUSUS*, die zich zou hebben uitgestrekt, uit den *Rhijn* bij *Tſeloord*, tot aan *Doerburg*, alwaar de oude *Tſel*, in het Westfaalsch gebergte ontspringende, in deeze Graft of den *Nieuwen Tſel* valt. Anderen evenwel meenen, dat de *Oude Tſel*, reeds van ouds, met eenen bogt, bij *Tſeloord*, in den *Rhijn*

Rhijn viel, en dat *DRUSUS*, door middel van eene Graft, tuschen *Doosburg* en *Zutfen*, denzelven met den tegenwoordigen *Zsel*, vereenigd heeft. Hoe 't zij, de tak, bij *Zseloord* geschooten, frekt van daar Noordwaarts, en met den *Ouden* en *Nieuwen Zsel* langs *Doosburg*, *Zutfen* en *Deventer* zijnde voortgeloopen, valt hij, onder den naam van *Gelderschen Zsel*, bij *Kampen*, in de *Zuiderzee*. — De Noordlijke arm, onder den ouden naam van *Rhijn*, zo als boven is gezegd, *Wijk bij Duursede* bereikt hebbende, verdeelt zich aldaar wederom in twee takken. De eene tak, den naam van *Rhijn* behoudende, schiet na *Utrecht*; de andere, die Westwaarts frekt, verliest den ouden naam, en ontvangt dien van *de Lek*. Deeze tak, *de Lek*, zou, volgens zommigen, een ge-graaven Vaart zijn, het Werk van den Veldheer *CLAUDIUS CIVILIS*, naa zijne nederlaage, ter bescherminge van 't Land vervaardigd, tegen de invallen der Romeinen. Anderen zoeken den oorsprong in het doorsteeken van den Dijk, door den zelfden *CLAUDIUS CIVILIS*, voorheen door *DRUSUS* geleid, om den *Rhijn* binnen zijnen ouden kil te houden. Wat hier van zij, van *Wijk te Duursede* loopt deeze *Rhijntak*, de *Lek*, langs *Kuilenburg*, *Vianen* en *Schoonhoven*, en valt, tuschen *Dordrecht* en *Rotterdam*, op de hoogte van *Krimpen*, in de *Merwe*. — Keeren wij nu weder na *Wijk bij Duursede*, om den anderen tak des *Rhijns*, die na *Utrecht* schiet, te volgen. Deeze tak, Noordwestwaarts schietende, loopt, langs een gedeelte van *Gelderland*, tot aan en door de Stad *Utrecht*, alwaar de *Rhijn* zich wederom in twee takken verdeelt. De eene, eerlang, den naam van *de Vegt* aanneemende, loopt door een gedeelte van 't *Sticht*, nadert wel haast den *Hollandfchen* bodem, stroomt door *Weesp* en *Muiden*, en valt, bij de laatsgenoemde Stad, in de *Zuiderzee*. De andere tak, den naam van *Rhijn* behoudende, schiet, van *Utrecht*, na *Woerden*, loopt voort na en door *Leiden*, vervolgens na *Katwijk*, en verliest zich aldaar in het *Duin*. Deeze zijn de voornaamste hoofdverdeelingen van den vermaarden *Rhijn*, in de *Vereenigde Gewesten*. Op kleinere verdeelingen, hoedanige ginds en elders plaats hebben, onder andere in de Stad *Leiden*, stil te staan, laat ons bestek niet toe. Veel is 'er geschreeven en

getwist, over den alouden uitloop des *Rhijns* bij *Katwijk*: zommigen hebben denzelven hier, anderen elders geplaatst. 't Lust ons niet, met het ophaalen daar van den tijd te slijten; alleenlijk aanmerkende, dat de zulken de waarheid op hunne zijde schijnen te hebben, die meenen, dat de *Rhijn*, doch op een veel verderen afstand Westwaarts, dan hij thans, bij het gemelde Dorp, tegen het Duin stoot, zich in de Noordzee ontlast hebbe. Veelvuldige oorzaaken, na welke wij thans alleenlijk op losfen gronden kunnen gisfen, mogen den mond allengskens verstoppt, en de uitwatering, eindelijk, geheel belet hebben. Van de poogingen, in latere tijden aangewend, om de uitstrooming wederom te openen, kan de Leezer, op 't Artikel *MALLEGAT*, een berigt vinden: als mede verscheiden andere bedenkingen, den *Rhijn* betreffende, bij den Schrijver beneden aangehaald.

Zie J. LE FRANQ VAN BERKHEY, *Natuurlijke Historie van Holland*, Deel I, bl. 98 enz.

RHYN, (REMBRAND VAN) een vermaard Konstschilder, wierdt, onzeker wanneer, geboren *aan den Rhijn*, buiten *Leiden*, waar van hij zijnen toenaam VAN RHYN schijnt gekreegen te hebben. Zijne Ouders waren eenvoudige en geringe, maar eerlijke lieden. Zijn Vader schijnt een Molenaar geweest te zijn. Gelijk hij een eenige Zoon was, hinderde deeze geringe staat zijne Ouders niet, om het ontwerp te maaken van hem tot de geleerdheid op te voeden; zij lieten hem ten dien einde de Latijnsche taal leeren; maar zijne zonderlinge drift tot de Tekenkonst deedt hen van besluit veranderen; en, zig wijzelijk naar die heerschende begeerte en aangeboren talenten van hunnen zoon schikkende, bestelden zij hem bij ISAAC JAKOBSZ VAN ZWAANENBURG, bij welchen hij omtrent drie jaaren bleef. In welchen tijd hij zodanige vorderingen hadt gemaakt, dat elk zijn werk reeds met verwondering beschouwde, en de gunstigste vermoedens voor zijne aanstaande bekwaamheden, uit deze vroege proefstukken, op-

opvattede. Zijn Vader, om dit te bevorderen, bragt hem naderhand bij P. LASTMAN te *Amsterdam*, bij wien hij zes maanden bleef, en naa dien tijd nog eenige maanden bij JAKOB PINAS: waar naa hij besloot zig zelven verder te volmaaken; het geen hem, van den beginne af, wonder wel gelukte.

Hij was inderdaad zijne grootste bekwaamheid niet verschuldigd dan aan zijnen eigen geest en opmerking. Ondertuschen heeft hij altoos eenig blijk behouden, dat hij geen voordeel genoeg gehad heeft van de onderrigtingen van groote meesters. Men moet in zijne stukken geene alleruiterste naauwkeurigheid van tekening, noch het egte Antique zoeken. Hij zeide meermaalen „ dat gelijk een Schilder slegts de levendige Natuur „ hadt naa te bootzen, hij de Natuur alleen, zo als zij zig „ vertoonde, slegts met aandacht behoefde te beschouwen.” Men wil, dat hij oude wapenrustingen, oude werktuigen, oude kleedijen, oude-modische stoffen en huisgeraaden hadt, en zeide, dat dit alles zijne Antiquen waren. Desniettenstaande maakte hij veel werks van de fraaiste Italiaansche tekeningen, daar hij eene menigte van verzamelde, zo wel als van de beste printen, schoon hij daar zijn voordeel niet genoeg mede gedaan heeft. Zo waar is het, dat de eerste opvoeding en gewoonte ons doorgaands maaken, wat wij in volgenden leeftijd zijn.

Hij heeft egter eene menigte portretten geschilderd, waar in men niet wist of men zig meer over de kragt, de zagtheid, of de gelijkenis moest verwonderen. Zijne etzing met sterk water heeft veel gelijkheid met zijne wijze van schilderen. Zij is kragtig en geestig, inzonderheid zijne portretten, welker trekken zo juist zijn dat zij het vleesch en leeven uitdrukken. Het getal der printen van zijne hand is omtrent tweehonderd en tagtig. Men ziet daar zijn portret dikwijls onder, en men kan uit het jaargetal, dat daar bij uitgedrukt is, opmaaken, dat hij met het begin der Zeventiende Eeuwe geboren wierdt, en onder alle de datums, welke men op zijne printen ziet, zijn 'er geene voor 1618, nog naa 1659; daar zijn vier of vijf, die toonen, dat hij in 1635 en 1636 te *Venetie* moet geweest zijn. Doch wij vervroegen ons berigt, en moeten eenige jaaren te rugge keeren.

Ter-

Terwijl onze REMBRAND, ten huize van zijne ouderen weer-gekeerd, de konst dagelijks ijverig voortzettende, kreeg hij nu en dan bezoek van konstlievenden, die hem aanwijzing deden aan een Heer in 's *Graavenhage*, om zeker stukje, 't welk hij gemaakt hadt, aan denzelven te vertoonen, en, zo mogelijk, te verkoopen. REMBRAND trok daarop met hetzelfde te voet na 's *Graavenhage*, en verkogt het voor honderd guldeus. Hij, wonder wel in zijn schik, en niet gewoor zo veel geld in den zak te hebben, verlangde om met allen spoed naa huis te keeren; des ging hij op den wagen zitten, die na *Leiden* reedt. Wanneer zij nu onder weg zouden pleisteren, en elk van den wagen ging om zig te ververschen, bleef REMBRAND alleen zitten bij zijn schat, vertrouwend denzelven niet alleen op den wagen, en misfchien ook onwillig zijnde, om eeuwige verteering in de Herberg te maaken.

Hoe het zij, dit oogmerk van zuinigheid wierdt door een onverwagt en gelukkig ongeluk zonderling begunstigd. Toen de krib weggezet was, terwijl de voerman vast met het Volk komt aantreedden, zo raaken de Paerden op hot, rennen met hem voort tot binnen de poort van *Leiden*, en blijven voor hunne gewoone Herberg stil staan. Toen men hem op deeze wijze zag aankoomen, stontd men zeer verwonderd; men liep van alle kanten toe, en vroeg hem na de oorzaak van dit zonderling verschijnzel; maar hij, wel in zijn schik dat hij zonder ongeluk, zonder eenige onkosten, en veel spoediger dan anders te *Leiden* was aangekoomen, liep straks na huis, om zijn schat aan zijne ouderen te vertoonen.

Voorts kreeg hij zeer veel te doen; en, om dat hij, zo wegens het schilderen van portretten als andere stukken, dikwijls verpligt was te *Amsterdam* te koomen, zo vondt hij goed zig daar te gaan nederzetten, 't welk in 't Jaar 1630 geschiedde. Daar zijnde vloeyde hem het werk van alle kanten toe; ook kreeg hij eene menigte van leerlingen: zodat hij, om behoorlijke ruimte te hebben, een pakhuis huurde op de Bloemgragt, daar zijne Leerlingen voor zig een afzonderlijk vertrekje met zeildoek affchooten, om zonder elkander te flooren naa 't leeven te kunnen schilderen.

Gelijc

Gelijk zijne zaaken nu naar wensch gingen, konde hij een huisgezin voeden, en besloot derhalven zig in het Huwelijk te begeeven. Hij heeft het portret zijner huisvrouw tevens met zijn eigen geschilderd.

Hij was rijk van gedagten: waarom men hem dikwijs verschillende schetsen over een zelfde voorwerp ziet verbeelden. Ook vol veranderingen, zo ten opzichte van de weezens en wijzen van staan, als in den toetsel der kleedingen, waarin hij boven alle anderen te prijzen is. Bij voorbeeld, daar CHRISTUS zig, door de breeking des broods, aan zijne Discipelen, die met hem na *Emmaus* gingen, doet kennen, zijn 'er verscheiden schetsen, behalven de twee die in druk zijn uitgegaan, bij de beminnaars van de tekenkunst bekend; en geen minder getal schetsen zijn 'er van de gestalte der twee Discipelen, toen CHRISTUS uit hunne oogen verdweenen was, waar door zij ontzet en verbaasd stonden.

Maar dit is in hem te beklagen, dat hij zo schielijk tot wat anders overging, en door zulk een leevendige of liever losse drift in zijn werk gedreeven wierdt, dat hij veele dingen maar ten halven heeft opgemaakt, zo in zijne schilderijen als in zijne geëfste printkunst; daar het geen opgemaakt is den aanschouwer doet zien, hoe veel fraais hij zou hebben kunnen geeven, in gevalle hij ieder ding naar maate van den aanschouwer voltooid had: gelijk inzonderheid aan de zogenaamde honderdguldens print en anderen te zien is. En in zulk een bedrijf was hij niet te verzetten, neemende tot verantwoording, dat een stuk is afgedaan, wanneer de meester zijn voornemen daar mede bereikt heeft. Dit dreef hij zo verre, dat men van hem zegt, dat hij, om eene paerel kragtig en treffend te vertoonen, eene schoone Cleopatra overtaand zou hebben. Daar zijn egter nog veele van zijne konststukken, welke in 't geheel doorgeschilderd en uitgevoerd zijn, in de voornaame kunstkabinetten en op het Stadshuis te *Amsterdam* te zien, van welke veelen, zedert eenige jaaren, tot een hoogen prijs opgekogt, en na *Italië* en *Frankrijk* gevoerd zijn.

Hij heeft verscheiden zijner printen tot vier en vijfmaal *ge-toucheerd*, om het licht- en bruin te veranderen, en een
beter

beter effect te zoeken. Het wit papier schijnt niet altoos van zijne verkiezing geweest te zijn voor de afdrukzelen: want hij heeft verscheiden printen op Chineesch papier laten drukken, dat eenigzins rosagtig is, en waar van de afdrukzels bij de liefhebbers gezogt worden. Daar is in zijne etzing iets dat na zwarte konst gelijkt, schoon dezelve eerst naa hem is bekend geworden.

Niettegenstaande hij veel geld won met het verkoopen zijner stukken, en van zijne Leerlingen jaarlijks meer dan 2500 guldens hadt, schijnt hij egter niet rijk te zijn geweest. En niettegenstaande hij bij die groote winsten veel geest hadt, zette zijne neiging hem egter steeds aan om met lieden van eene laage geboorte te verkeerem. Eenige Vrienden, die belang namen in het geen zijne agting betrof, spraken hem daar over aan; maar hij liet zig niet gezeggen, en gaf ten antwoord: „ Wanneer ik mijn geest wil ontspannen, is het niet „ de eer, die ik zoek, maar de vrijheid.” En toen men hem op zekeren dag onder het oog bragt, dat hij zijne kleuren zomtijds zo zonderling gebruikte, en daar door zijne schilderijen veel van haare bevalligheid benam, antwoorde hij even fier en spijtig: „ Ik ben een schilder en geen verwer.”

Hij is te *Amsterdam* in den Jaare 1674, anderen schrijven 1638 gestorven; een dergelijk verschil vind ik in het jaar zijner geboorte, het welk van zommigen in 1600, van anderen 1606, geplaatst wordt.

RHYNLAND, een puikgewest van het Zuidelijk gedeelte van de Provincie *Holland*, en daar van eene aanmerkelijke uitgebreidheid beslaande, ontleent zijnen naam van de Rivier de *Rhijn*, welke al van ouds daar midden doorstroomde, en, gelijk wij boven, op 't Art. DE RHYN, aanmerkten, bij *Katwijk* in Zee liep. Reeds aan 't einde der Dertiende Eeuw was de Landstreek onder dien naam bekend. De grenzen van *Rijnland* zijn, ten Noorden aan *Kennemerland*, ten Oosten aan *Anstelland*, de Provincie van *Utrecht* en het Waterschap van *Woerden*, ten Zuiden aan *Delfland* en *Schieland*, en ten Westen aan de Noordzee. In 't Westlijke gedeelte is *Rijnland* op zijn vrugtbarts, als bevattende aldaar niet alleen uit-

mun-

muntende Weilanden, maar ook zommige zeer goede Koornlanden. Hooger op in 't Oosten ontmoet men zeer veel water, 't welk men ginds en elders hebbende uitgemaalen, plaats heeft doen maaken voor drooggemaakte Polders. Veenerijen vindt men 'er ook in menigte, die zeer goeden Turf uitleveren. Het vermaarde *Haarlemmer Meer* legt op den bodem van *Rhijnland*. Men zie daar van een berigt op een afzonderlijk Artikel.

De Regeering van *Rhijnland* kan men bekwaamelijk onderscheiden in het *Hoogbaljuwschap* en het *Hoogheemraadschap*. Het eerste mag geoordeeld worden zijn opzigt te hebben op het inwendig dagelijksch bestuur, de opgezeetenen betreffende; terwijl het ander meer bijzonder werkzaam is omtrent de beveiliging van het Land, door het opzigt op Dijken, Sluizen, Waterkeeringen en meer diergelijken. De Regeering van het *Hoogbaljuwschap van Rhijnland*, in onderscheiding van mindere Baljuwschappen, van welke onder bijzondere Artikelen wordt gesproken, bestaat uit *Hoog-Baljuw* en *Welgehoorene Mannen*; wordende het eerstgenoemde Ampt altijd door een aanzienlijk Lid van Regeeringe bekleed, en tot den post der anderen de meest gegoede Opgezeetenen genomen. De titel van *Welgeboorene Mannen* is van oude herkomst, te weeten, van de tijden, in welke de staat van Lijfeigendom, ook in deeze Gewesten, nog plaats vondt. Zij moesten Welgeboorene, dat is *vrije* lieden zijn, omdat hunne regtspraak zich tot beiderleien staat uitstreckte. Sints het Jaar 1564 vergadert deeze Regtbank in eene Kamer op 't Stadhuis te *Leiden*, en heeft, zedert honderd jaaren laater, het Gevangenhuis dier Stad ten zijnen dienst: gelijk ook de misdaadigen, door dien Vierschaar veroordeeld, op de Geregtsplaats van *Leiden*, hunnen straffe ontvangen. De post van Sekretaris bij deezen Vierschaar is vrij aanzienlijk. — Het Kollegie van het *Hoogheemraadschap van Rhijnland* bestaat uit Dijkgraaf en zeven Hoogheemraaden. De Hoog-Baljuw, boven vermeld, is insgelijks Dijkgraaf. Tot Hoogheemraaden worden altoos de aanzienlijksten des Lands, en meestal, onder andere, ook eenigen uit de Ridderfchap van Holland verkoozen. Zij hebben onder zich eenen Penningmeester, of Ontvanger, en

eenen Sekretaris. — Daarenboven is 'er nog in *Rhijnland* een Kollegie van *Hoofd-Ingelanden*, bestaande uit de vermoedste Eigenërfden of Landeigenaars, en onder deeze al'oo's uit eenigen van 's Lands voornaamste Edelen. Uit de onderscheidene benaamingen deezer Kollegien, kunnen derzelver voornaamste bezigheden en bedoelingen ligtelijk worden afgeleid. Onder *Rhijnland* behooren de volgende Dorpen en Heerlijkheden: *Leiderdorp*, *Alfen* en *Rietveld*, *Oudshoorn* en *Gnephoek*, *Aarlanderveen* en *Pulmot*, *Rhijnsaterwoude*, *Leimuiden* en *Vriezekoep*, *Kalslagen*, *Kudelfsaart*, *Zevenhoven* en *Noorden*, *Nieuwveen* en *Uiterbuurt*, *Zoeterwoude*, *Strompwijk* met *Wilsveen* en *Tedingebroek*, *Zoetermeer* en *Zegwaart*, *Benthorn*, *Voorburg*, *Zuid- en Noord-Waddinxveen*, *Middelburg*, *Sluipwijk*, *Sassenheim*, *Nieuw-Teilingen*, *Vennip*, *Voorhout*, *Noordwijkerhout*, *Lisje*, *Hillegom*, *Voshol*, *Zwadenburgerdam*, *Langer en Korter-Aar*, *Reewijk*, *Koudekerk*, *Hazarswoude*, *Benthuizen*, *Hoogeveen*, *Boskoop*, *Zuidwijk*, *Schoot*, *Nieukoop* met *Noorden* en *Agttienhoven*, de *Vrije Hoef*, *Esfelikerwoude* en *Jakobswoude*, *Homade*, *Alkemade*, *Warmond*, *Oestgeest*, *Voorschoten*, *Veur*, *Wasfenaar* en *Zuidwijk*, *Valkenburg*, *Katwijk-Binnen* en *Katwijk op Zee* en 't *Zand*, *Rhijnsburg*, *Noordwijk-Binnen* en *Noordwijk op Zee*, *Langeveld*, *Ophem* en *de Lugt*. Alle deeze Dorpen, Hooge, Vrije en Ambagtsheerlijkheden, nevens de meeste adellijke of andere aloude gestigten, onder dezelve gelegen of behoorende, kan de Leezer op derzelver onderscheidene Artikelen beschreeven vinden.

RHYSATERWOUDE, een Dorp, in Hollands gedeelte, *Rhijnland* genaamd, aan het Braasfemer of Leidfche Meir. Van de twee Buurten, in welke, eertijds, dit Dorp plagt verdeeld te zijn, is nu alleen de eene in weezen, in welke de Kerk staat. De rijweg, van *Amsterdam* na den *Rhijn*, loopt door deeze Buurt. Reeds omtrent het midden der naastvoorgaande Eeuwe, lag *Rhijnsaterwoude* bijkans rondom in 't water, in gevolge van het uitveenen der omliggende landen. Sedert heeft men eenen aanvang gemaakt met het droogmaaken der uitgebreide Waterplassen, en hier door eene Droogmaakerij be-

behoorte
dinge d
rij is i
menigval
men 'er
reeks va
Huize
Kerk,
de Op
ring o
Schoolt
manierij
vooral d
Opgezee

RHYN
land, o
en, in e
gelegen.
deeze te
Burgt,
men, v
tag, in
het Dorp
door Gra
grond, al
wining
aan den
gemelden
Klooster
geworden
moeten to
Zaet van
ve floois
veranderde
vrouwen.
Spiesland,
ve under

bekoomen, van bijkans twaalfhonderd Morgens gronds; zij draagt den naam van de *Wasenaarsche Polder*. Sints dien tijd is het getal der Huizen en Opgezeetenen merklijk vermenigvuldigd, en nader gekoomen aan het oude getal, 't geen men 'er, vóór de uitveening, plagt te tellen. Eenen langen reeks van jaaren heeft de Ambagisheerlijkheid behoord aan den Huize van WASSENAAR. Men vindt 'er eene tamelijk fraaie Kerk, met een stompen Toren. In het Kerkelijke behooren de Opgezeetenen van *Roelof-Aartgens-Veen* en *Rijp-Wetering* onder *Rhysaterwoude*, en moeten de Kerk en het Schoolhuis mede onderhouden. Na dat de gemelde Droogmaakerij tot volkomenheid gebragt is, heeft de Landbouw, vooral de Vee fokkerij met den aankleev van dien, voor de Opgezeetenen, een goed bestaan uitgeleverd.

RHYSBURG, een fraai en zeer vermaard Dorp, in *Rhysland*, omtrent een uur gaans in 't Noordwesten van *Leiden*, en, in die strekking, tuschen gemelde Stad en de Noordzee gelegen. Den naam leidt men af van den *Rhys*, hoewel deeze tegenwoordig niet meer door de Plaats loopt, en eenen *Burg*, weleer door de *Romeinen* hier gestigt, en waar van men, vóór de Spaansche Beroerten, nog eenige overblijfsels zag, in den hof van 't Klooster. Volgens overlevering zout het Dorp zijnen eersten oorsprong ontleenen van eene Kerk, door Graaf DIRK DEN II, in den Jaare 975, gestigt, op den grond, alwaar hij, op *St. Laurensdag*, eene heerlijke overwinning op de Friezen hadt behaald, en, uit dien hoofde, aan den gemelden Heilige toegewijd. Hoewel zommigen den gemelden Graaf insgelijks houden voor den stigter van het Klooster en de Abtdije, welke aldaar, zedert, vermaard is geworden, meenen anderen, met meer gronds, die eere te moeten toeschrijven aan de doorluchtige Vrouwe PETRONELLA, Zuster van Keizer LOTHARIUS DEN II, en Weduwe van Graave FLORIS DEN DIKKEN. Haar Slot, welk te *Rhysburg* stond, veranderde zij in eene Abtdij, of Sticht voor Adellijke Jonkvrouwen. In den Jaare 1133, bragt zij, uit een Klooster in *Sassenland*, derwaarts de eerste Nonnen over, en stelde dezelve onder den Regel van den H. BENEDIKTUS. Van wegen den

rang en het vermogen der stifteresse, bekwam, wel haast, deeze Abtdij eene uitsteekende vermaardheid en meer dan gemeenen rijkdom. Nevens de bekräftiging der stiftinge, betoonden zelf de Roomsche Pausen aan dezelve menigvuldige gunsten, door 't schenken van veelerhande Voorregten. Graaven en Graavinnen van Holland oeffenden haare milddaadigheid, door het openen van verscheiden bronnen van rijke inkomsten; welke, eerlang, geschat wierden op honderdduizend Guldens: eene zeer aanmerkelijke somme, de schaarsheid van geld, in dien tijd, in aanmerking genomen zijnde.

Aan het vermogen en den rijkdom der stiftinge, was de luister en het aanzien der Abtdise evenredig. Over de Dorpen, Landen en Opgezeetenen, aan haar regtsgebied onderworpen, voerde zij genoegzaam een onafhankelijk en oppermogend gezag, alzo zij het regt van kwijtschelding oeffende over lijfstraffelijke misdaden. Haar titel was *Vrouw en Abdis van Rhijnsburg*. In den dagelijkschen omgang, zo wel als bij plegtige gelegenheden, noemde men haar *Meyvrouw*: een titel, nu zeer dikmaals schandelijk misbruikt, verkeerd geplaatst, en, om de algemeenheid, kleine eere geevende, doch in den tijd, van welchen wij thans spreken, alleen eigen aan Vrouwen van den eersten en aanzienlijksten rang. Daarenboven, wanneer de Abdis, in haare hoedanigheid, haaren Doopnaam tekende, voegde zij daar agter *Abdis door Gods genade*. Zo groot was het ontzag en de eerbied, zelf van Vorsten en Koningen, voor de Rhijnsburgsche Abtdisen, dat zij dezelve altoos met eene kniebuiging plagten te groeten. SCHRIEVERIUS verhaalt daar van een spreekend voorbeeld, in den persoon van Keizer KAREL DEN V. Hij berigt, naamelijk, dat deeze magtigste Vorst van Europa, op zekeren tijd, van *Haarlem* na *Rhijnsburg* rijdende, en van de Abtdise ontmoet wordende, van den wagen tradt, zich met de eene knie ter aarde boog, en haar met den titel van *mine gebieedende Vrouwe van Rhijnsburg* begroette; houdende zich voorts den Vorst in die gestalte, tot dat hij door de Abtdise wierdt opgebeurd. Om zo verhevene tijtels met regt te kunnen voeren, en den luister van het gewijde Gestigt te handhaaven, verkoos men altoos, tot Abtdisen. Dogters uit de Doorluchtigste Nederland-sche

for G
Graver
in en
Nonnet
lijk me
Als ee
zanget
dag ei
's Lan
maakt
der k
roemd
haare li
non de
menscht
overlo
toe afg
Van
eenige
geheel
door o
ren, in
ste Abt
sur. I
in de H
des jaar
Naa dat
send o
wen va
aan de
toos de
Heerlij
Op het
Rhijns
van weg
indijste
vele van
Men vi

sche Geslachten, zomtijds Zusters of Dogters van 's Lands Graaven. Van hier ook dat geene andere, dan die van beken- den en alouden Adel waren, aan Vaders en Moeders zijde, tot Nonnen wierden aangenomen. Zij wierden niet *Zusters*, ge- lijk meestal elders gebruikelijk was, maar *Juffers* genoemd. Als eene bijzonderheid vindt men van deeze Kloosterjuffers aangetekend, dat haar Geestlijk beroep, dagelijks, met den mid- dag eindigde, en zij vrijheid hadden, om in den naamiddag, met 's Lands Edelen, met dansen, rijden en andere foortgelijke ver- maaklijkheden zich te verlustigen. Zij waren veertig in getal. On- der haare godvrugtige werkzaamheden wordt zeer hoog ge- roemd haare Gastvrijheid, jegens lieden van allerlei rang, en haare liefdaadigheid jegens de behoeftigen. Volgens GUICCIAR- DIN deelden ze aalmoezen uit onder meer dan tweeduizend menschen van de omliggende landstreek. Om niet geduurig overloopen te worden, waren, elke week, drie dagen daar toe afgezonderd.

Van de gedaante des *Rhijnsburgschen* Kloosters kan niets met eenige zekerheid gezegd worden. De uitwendige gedaante is geheel verdweenen, zedert de verwoestingen, volgens eenigen, door de Beelstormers, in den Jaare 1566, doch volgens ande- ren, in den Jaare 1572, door de Geuzen aangerigt. De laat- ste Abdis en Vrouwe van *Rhijnsburg* was STEFANA VAN ROS- SUM. Na de verwoesting der Abdijs woonde zij te *Leiden*, in de Hoogstraat, en overleedt aldaar, in de maand December des Jaars 1603, in den ouderdom van bijkans honderd jaaren. Na dat twee agtervolgende Vrouwen het bestuur hadden geoeff- fend over de goederen der Abdijs, onder den tijtel van *Vrou- wen van Rhijnsburg*, zijn deeze goederen, zedert, gekoomen aan de Ridderfchap van Holland; van welke het oudste Lid al- toos den tijtel voert van *Raad en Algemeen Reetmeester der Heertlijkheden en Goederen van de Abdijs van Rhijnsburg*. Op het Artikel *HOLLAND* is breeder daar van gehandeld.

Rhijnsburg, op zich zelf aangemerkt, is een fraai Dorp, zo van wegen de lustigheid van den omliggenden oord, als om de zindelijke betimmering en het bekoorlijk lommer van boomen, veele van welke kennelijke blijken van hooge oudheid draagen. Men vindt 'er een vrij aanzienlijk Huis, waar in zommigen

onderhouden worden, anderen hunnen kost koopen. De Christenen, die men *Rhijnsburgers* of *Kollegianten* noemt, en waar van wij straks nader zullen spreken, hebben hier hunne Vergaderplaats, nevens een geschikt Huis met een tuin, dienende tot een verblijf van leden der broederschap, gedurende den tijd hunner godsdienstige verrigtingen. Ten besluite merken wij nog aan, dat men in de Kerk van *Rhijnsburg*, van de aloude Abdije, nog eenige Overblijfsels aantreft: te weten, de Grafzerken, in den muur vastgemeteld, van PETRONELLA, stigteresse van het Klooster, als mede van Graave WILLEM DEN I, deszelfs Gemaalinne ALEID, en van hunne dogter ADA. Wijders leggen nog in den vloer der Kerke de Zarken van de zes laatste Abdisfen.

Zie SCHRIVERIUS, *Oud Batavia* en *Toetssteen*; GOUDHOEVEN; VELDENAAR; PARS, *Katwijkse Oudheden*; VAN LEEUWEN, *Batav. Illustr.*

RHYNSBURGERS. Dus noemt men eene Gezinte van Christenen, eertijds vrij talrijk, doch thans zeer nabij aan de verdwijninge, nergens, wat de gemeenschap met dezelve betreft, bekend dan alleen in *Holland*, *Friesland* en *Groningen*, en wel voornaamelijk in de eerstgenoemde Provincie. Mannen van geene geringe vermaardheid en kunde plagt men eertijds onder dezelve te ontmoeten. De vermaarde Historieschrijver JAN WAGENAAR holp, 't eenigen tijde, hunne bijeenkomsten en oeffeningen opbouwen. Den naam van *Rhijnsburgers* ontleenen ze van het Dorp *Rhijnsburg*, als de plaats van algemeene zamenkomste, tweemaal in 't jaar, uit verscheiden oorden, ter verrigtinge van Doop en Avondmaal. Daarenboven zijn deeze lieden bekend bij den naam van *Kollegianten*, naar de bijeenkomsten, die onder hen gehouden worden, en die zij *Kollegiën* noemen.

Aanleiding tot de opkomst dier Gezinte gaven de Kerkelijke geschillen, in de Nederlanden, vooral in *Holland*, in den Jaare 1619 en vroeger. Men weet, dat, door het veroordeelen

ten van de gevoelens der Remonstranten en het uitbannen der Leeraaren, verscheiden Gemeenten of zonder Openbaaren Dienst zaten, of tot Leeraars bekwamen zodanige Mannen, die geenzins in den smaak der meeste Leden vielen. Op de eene of andere wijze moest dit gebrek vergoed worden. Te *Rhijnsburg* woonde thans zeker Landman, WILLEM JANSZON VAN DER KODDE; hij hadt vier Zoonen: JAN, ADRIAAN, GYSBERT en WILLEM, in hunne geboorteplaats, of in de nabuurige Dorpen *Oegstgeest* en *Warmond* woonagtig. Behalven den lof van onbespraakten wandel, welke deeze mannen naaging, waren zij vermaard om hunne ongemeene zucht tot weetenschappen en taalkunde. Allen verstonden het Latijn; eenigen, daarenboven, de Engelsche, de Fransche of de Italiaansche taale. WILLEM muntte uit boven zijne broeders. Zijne ongemeene vorderingen, gekoomen zijnde ter ooren der Bezorgeren van 's Lands Hoogeschool te *Leiden*, deden hem bekwaam gekeurd worden om den post van Hoogleeraar in de Oostersche taalen te bekleeden. Hij was, zedert, bekend bij den verlatijnden naam van GUILLELMUS CODDEUS, en heeft verscheiden geleerde Schriften nagelaaten. Ondanks hunne geëerdheid, geneerden zich de drie eerstgemelde Jongelingen met den Landbouw. Men verhaalt van hun verscheiden verrassende ontmoetingen met vreemdelingen: onder andere dat Prins MAURITS, met den Franschen Gezant DE MAURIER, 't eenigen tijde, langs *Rhijnsburg* rijdende, en de broeders VAN DER KODDE, terwijl ze hun boerenwerk verrigten, in 't oog krijsende, den Gezant verhaalde, dat men, in deezen oord, Boeren vondt, die verscheiden uitlandsche taalen spraken. Om hier van eene proeve te neemen, sprak de Prins de broeders aan, nu in 't Latijn, dan in 't Fransch, en wierdt van hun beantwoord in de zelfde taalen: tot geene kleine verwonderinge van den Franschen Afgezant.

Het gebrek aan gewenschte Leeraaren, gelijk wij boven aanmerkten, leide den eersten grond van de Gezinte der *Rhijnsburgers*. De broeders VAN DER KODDE, naamelijk, verzeeld van anderen, die, in godsdienstige begrippen, zamenstemden, om het voordeel der openbaare Godsdiensstoefeninge niet te derven, beslooten tot het houden van onderlinge zamen-

komsten, om door het leezen en verklaaren der H. Schriftuure en door gebeden, elkander over en weder te stigten. Allereerst gebeurde zulks te *Warmond*; doch wierdt, eerlang, de plaats van onderlinge bijeenkomste na *Rhijnsburg* verleid. In den toestand, in welken veele Christenen zich toenmaals, hier te Lande, bevonden, hadt zulk een voorbeeld, wel haast, naa-volgers. En gelijk alle nieuwigheden, bij de eerste opkomst, ijverige voorstanders en tegenstreevers hebben, zulks gebeurde ook in dat geval. Tegen de zulken, welke deeze manier van Godsdiensstoefeninge afkeurden, begon men dezelve te verdedigen, bij monde en in geschrifte, ja zelf haaren lof breed uit te meeten boven het gewoone predikten. Een voornaam bewijs voor de schriftmatigheid deezes bedrijfs meende men te kunnen ontleenen uit het Veertiende Hoofdstuk des Eersten Briefs aan de Korinters, als mede uit het voorbeeld en gebruik der eerste Christenen.

Behalven eenige andere bijzonderheden, welke wij straks zullen melden, onderscheiden zich de *Rhijnsburgers*, van alle andere Gezinten, deels door eene zeer uitgebreide Verdraagzaamheid, deels door de volmaakte gelijkheid, welke zij stellen onder alle de belijders van den Christlijken Godsdiens. Allen, welke Jezus erkennen voor een Gezant des Allerhoogsten, en deszelfs Leere als Godlijk aanneemen, mids zij, uit hoofde van hun gedrag, in Gods Woord niet uitdrukkelijk veroordeeld worden, erkennen zij voor broeders, en zijn genegen om met dezelve de Christlijke gemeenschap te oeffenen, door het vieren van het H. Avondmaal. Hier uit volgt, dat zij geene Belijdenis van menschelijk opstel hebben; daar voor erkennen zij alleen de H. Schriftuure, van welke zij het regt en de vrijheid van uitlegginge en verklaringe aan elk Christen toekennen. Eigenlijk genoemde Leeraars zijn onder hen niet bekend. Eik, die hunne zamenkomsten bijwoont, mag iets tot algemeene leeringe of stigtinge voordraagen, of op het verhandelde zijne bedenkingen in 't midden brengen. Nogthans zijn de Vrouwen van het regt en de vrijheid van spreken, in de openbaare Vergaderingen, uitgeslooten. Doch, hoewel dus de *Rhijnsburgers* geene uitstaande Belijdenis hebben, en lieden van alle Godsdiensgezinten tot Christlijke gemeenschap onder hen worden

toegelaaten, hebben, nochtans, de meesten, welke tot deezen Aanhang kunnen gezegd worden meer bepaaldelijk te behooren, de naaste overeenkomst, in begrippen, met de *Remonstranten*, of mischien nog nader met de hedendaagsche gemaagtigde *Doopsgezinden*. Bij de laatstgemelden althans vervoegen zich, veelal, zodanige *Rhijnsburgers*, welke van eenige bijzondere Christlijke Gemeente Leden begeeren te worden. Ook erkennen zij, gemeenlijk, den doop der bejaarden alleen voor schriftmaatig, mids dezelve niet bij wijze van besprenginge of overstorting, maar door eene volkomene onderdompeling van het geheele lichaam onder het water, volvoerd worde.

In de gewoone godsdienstige zamenkomsten der *Rhijnsburgers* worden de zelfde verrigtingen in acht genomen, als in die van alle andere Protestantsche Christenen: zingen van Psalmen of Lofzangen, het doen van gebeden en dankzeggingen, het leezen en verklaren der H. Schriftuure, en het overbrengen en toepassen van het verhandelde tot verbeteringe of bestuuringe des levens. Dit onderscheid heeft 'er plaats, dat terwijl, bij de overige Christenen, het openbaar spreken, telkens, op één persoon rust, onder de *Rhijnsburgers*, de onderscheidene deelen der Godsdienstoeffeninge, het bidden, het verklaren van eenen Text der Schriftuure, en het toepassen, gemeenlijk, door bijzondere en even zo veele perfoonen, verrigt worden; met een zekeren stillstand tuschen beiden, op dat elk, die op het gesprokene eenige bedenkingen heeft voor te draagen, daar toe den tijd en de gelegenheid moge hebben.

In hunne afzonderlijke Vergaderplaatzen vieren de *Rhijnsburgers* den Heiligen Waterdoop en het hoogwaardig Avondmaal. Allerstatelijkst, egter, en met de meeste plegtigheid geschiedt zulks te *Rhijnsburg*. Een beknopt verslag van de gewoonten en omstandigheden, daar bij gebruikelijk, zullen wij den Leezer mededeelen.

De tijden, tot het houden der algemeene zamenkomsten van deeze Broederschap, zijn tweemaal in 't jaar: in de Pinxterweek en in 't laatst van de maand Augustus. Tot het houden deezer zamenkomsten, staat te *Rhijnsburg*, aan 't Oost-einde van het Dorp, een Huis, van weinig aanzien, doch

ruim genoeg om een aanmerkelijk getal van Toehoorders te kunnen bevatten. Niet verre van de godsdienstige Vergaderplaats, ziet men een ander Huis, veel grooter en met eenen Tuin voorzien. Het dient ter huisvesting van zulke personen, welke de Vergadering verkiezen bij te wonen, en die 'er tevens, eenige dagen, op kosten van etlijke *Rhysburgers*, van spijs en drank verzorgd worden. Niet telkens, bij het houden van deeze algemeene Vergaderingen, wordt de Doop bediend. Wanneer zich daar toe voorwerpen aanbieden, gaat de gewijde plegtigheid verzeld van de volgende omstandigheden.

Op Saturdag voormiddag, tegen een bepaalden tijd, koomen de zamengevloede personen bij een, in een ruim vertrek van het laatstgemelde Huis. In deeze Vergadering verschijnt de Doopeling, om vooraf belijdenis te doen van zijn Geloof, welke hij, uit een geschreeven opstel, openlijk voorleest. Gemeenlijk behelst dit opstel eene optelling van de voornaamste Waarheden van den Natuurlijken en den Christlijken Godsdienst, nevens eene ernstige betuging van berouw, en van een heilig voorneemen ter gehoorzaamheid aan de zedelijke voorschriften van CHRISTUS. Aangaande de Leerstellingen, welke tusschen de Christenen in geschil staan, laat zich de Doopeling zelden uit, naardemaal hier omtrent van hem geene beslissende uitspraak of bepaling wordt gevorderd.

In den Tuin van het boven gemelde Huis, is een vierkant gegraven Vont of Doopbad. Door middel van onderaardsche buizen kan men in hetzelfde heet water brengen, om alzo de gewijde plegtigheid, zonder nadeel voor de gezondheid, te kunnen bedienen. Naa het voorlezen der Belijdenise, beleeven zich de Mans- of Vrouwspersonen ieder in een afzonderlijk Vertrek, om zich te verkleeden in een gepast gewaad. Dus uitgedoscht, koomt de Doopeling ten voorschijn, en begeeft zich na het Doopbad. Derwaarts verzelt hem een lid der Broederschap, gemeenlijk een Man van jaaren, en daalt met hem neder in het water. Naa vooraf verklaard te hebben, dat hij, om het gewijde bedrijf, 't geen hij zal verrigten, zich geene meerderheid of waarde toeschrijft boven andere Christenen, legt hij de rechterhend op het hoofd des

Doop-

Doopelings, en dōmpelt hem, eenmaal, met het hoofd geheel onder het water, onder het spreken van de bekende woorden des Instellers: *Ik doop u*, enz.

Thans begeeft zich de persoon, welke den Doop heeft ontvangen, andermaal na het afzonderlijk Vertrek, en van gewaat veranderd zijnde, verschijnt hij, van nieuws, in de Vergadering. Gelijk hier eene stigtelijke Aanspraak het plegtig bedrijf is voorafgegaan, dus wordt de staatelijke verrigting beslooten met dankzeggingen, gebeden en het zingen van Psalmen of andere stigtende Liederen. Een groote toeloop van menschen van allerlei rang en stand, uit de omliggende oorden, schoolt, veelal, zamen, om dit bedrijf te aanschouwen. 't Is noodig hier aan te merken, dat de personen, welke dus den Doop hebben ontvangen, daar door geene Leden worden der *Rhijnsburgsche* Vergaderinge, of eenige nadere betrekking bekoomen tot deeze Broederschap, dan tot eenige andere Gezinte van Christenen. Het eigenlijk oogmerk deezer verrigtinge is geen ander, dan om te doen belijdenis van den Christlijken Godsdienst, en zich te verklaren voor leden der Algemeene Kerke van CHRISTUS; kunnende de dus gedoopten zich vervolgens aandienen tot het Lidmaatschap bij zodanig eene Gemeente, als genegen is om hen op den dus ontvangen Doop tot Leden aan te neemen. Van hier dat 'er verscheiden voorbeelden voorhanden zijn, van personen, te *Rhijnsburg*, bij onderdompeling, gedoopt, die vervolgens het Ledemaatschap in de Doopsgezinde Gemeente bij het Lam en den Toren, te *Amsterdam*, verzoegt en verkreegen hebben.

Op de bediening van den Doop, volgt die van het II. Avondmaal. Om daar toe behoorlijk te worden voorbereid, kooft de vergadering bij een, des Saterdags naa den middag. Naa het Gezang en het Gebed, geschiedt het verzoek, dat iemand, uit de Vergaderde menigte, dezelve gelieve te stigen door eene Redevoering, naar aanleiding van eenig gedeelte der Schriftuure. Op dat men niet vrugtloos of met weinig nut te zamen kooft, heeft, gemeenlijk, de eene of andere, vooraf, die taak op zich genomen. De Spreker, zijn werk verrigt hebbende, verzoekt, indien iemand 't een of ander heb-

kebbe aan te merken, zijne bedenkingen in 't midden te brengen. In 't voorbijgaan moeten wij hier aanmerken, dat deeze vrijheid, tot het voordraagen van aanmerkingen op het gefprokene, in de gewoonlijke bijeenkomsten, voormaals, dikwijls aanleiding gaf tot woordenwifelingen, die wel de kundigheid der zamenfpreekers aan den dag leidden, doch met een de aanwezenden van de bedoelde ftigtinge beroofden. De zamenkomst, ter voorbereidinge gefchikt, wordt met een Gebed en Gezang beflooten.

's Anderendaags, Zondag voormiddag, kooft de Gemeente, van nieuws, bij een, tot het houden van het Avondmaal. Vóór de bediening gaat eene Redevoering, gefchikt ter opwekkinge van de gemoederen tot het waardig gebruiken der gewijde Inftellinge. Daar naa wordt iemand der Vergaderinge verzogt, het Brood en den Wijn te willen omdeelen. Die zich daar toe aanbiedt, even gelijk hij, welke den Doop heeft bediend, verklaart, gemeenlijk, dat hij, om dit bedrijf, zich geenzins boven anderen verheven, of waardiger keurt dan alle de overige Dischgenooten. Voorts gefchiedt de bediening met de zelfde omftandigheden, als bij alle andere Protestantfche Christenen. In den avond vergaderen wederom de aanwezenden, om, voor de genootene weldaad, zo in den Dood des Verlosfers als in de plegtige viering daar van, aan hun beweezen, elkander tot dankbaarheid en Godsvrugt op te wekken. Eindelijk wordt de staatelijk zamenkomst beflooten, den volgenden morgen, met eene Aanspraak, dienende tot een plegtig afscheid, en ter aanmoediging tot standvastigheid en vermeerdering in de beoeffening van Godzaligheid en alle Christelijke deugden. De liefdegaven, welke bij deeze gelegenheid worden ingezameld, worden, ten behoeve der Dorpsarmen, aan de daar toe bevoegde perfoonen ter hand gefield.

't Luste ons, het bovenftaande, wegens de Gefchiedenis, de Begrippen en den Eerdienst der *Rhynsburgers* hier neder te ftellen. Nog vóór weinige jaaren was dit minder noodzaaklijk, dewijl men toen nog, op verfcheiden plaatzen, vooral in de Provincie *Holland*, deeze Gezinte aantrof, en dus dezelve, bij onderwinding, konde gekend worden. Thans is de
open-

openbaare inrigting na genoeg verdweenen. Te *Amsterdam* en *Rotterdam*, alwaar men de meeste en voornaamste voorstanders plagt te ontmoeten, worden, immers niet in de eerst-gemelde Stad, geene zamenkomsten meer gehouden. De algemeene Vergadering te *Rhijnsburg* heeft, zedert den Jaare 1787, geene plaats gehad, en zal bezwaarlijk hervat worden. Hier en daar, vooral in *Noordholland*, worden nog zo genoemde *Kollegien* gehouden; doch de spreekers zijn meestal Leden van Doopsgezinde Gemeenten; uit zucht tot Godgeleerde wetenschap en om de kennis en het rechte verstand der Schriftuure voort te planten, houden zij de hand aan deeze oeffeningen, hoewel zij van derzelver mindere noodzaaklijkheid overtuigd zijn, zedert de invoering van eene meer beschaafde predikwijze onder hunne Gezinte.

Tot slot van dit Artikel zullen wij nog aanmerken, dat de *Rhijnsburgers* een zeer aanzienlijk Weeshuis hebben te *Amsterdam*, gemeenlijk de *Oranjeappel* genaamd, die, al van ouds, boven den Ingang stondt. Het staat op de Keizersgragt, aan de Oostzijde, tegenover den gewezen Schouwburg. Het is in tweeën verdeeld; zijnde het eene deel geschikt voor de Jongens, die hunnen ingang hebben op de Gragt; het ander voor de Meisjes, ingaande in de Huidestraat. In de eerstgemelde Afdeeling is eene ruime Kamer, alwaar de Godsdienstige zamenkomsten plagten gehouden te worden. Uit zijne eigen middelen wordt dit Huis nog in deftigen stand gehouden, en dient ter opvoedinge van kinderen, welke elders niet gevoegelijk kunnen geplaatst worden. Meestal, egter, worden daar in opgenomen kinderen, uit andere Steden of Provinciën, wier Ouders tot de *Rhijnsburgers* de naaste betrekking hadden, of tot de Doopsgezinden behoord hebben. Zo wel als die van andere Christlijke Gezinten, geniet ook dit Godshuis vrijdom van verscheiden openbaare belastingen.

Zie *Historie der Kollegianten*; en zie
Medegedeelde Berigten.

RICHARD;

RICHARD, (MARTINUS) gebooren te *Antwerpen*, in den Jaare 1591, een der vermaardste Kunstschilders zijner Eeuwe, niettegenstaande hij slechts ééne, en wel de linkerhand hadde. Naa zich een tijd lang te hebben geoeffend onder den beroemden TOBIAS VERHAACHT, ondernam hij eene reize na *Italie*. Twee jaaren vertoefde hij in dat gewest, zijnen meesten tijd besteedende met het aftekenen der voornaamste Steden met roode aarde. Bij zijne wederkomst te *Antwerpen*, betuigde elk zijne verwondering over 's Mans ongemeene vorderingen. Veel werks maakende van het aftekenen van groote Gebouwen en Kasteelen, kwam hij, daar door, op zekeren tijd, in merkelijk gevaar. Want, ter voldoeninge van zijne heerschende zucht, genaderd zijnde tot aan den voet van het Kasteel van *Namen*, wierdt hij ontdekt, voor een vijandlijken Verspieder aangezien, en als zodanig in verzekering genomen. Doch toen men RICHARD vervolgens voor den Slotvoogd der Plaatz gebragt, en hij aan deezen de reden van zijn bedrijf ontvouwd hadt, verkreeg hij straks zijne vrijheid. Door zijne ongemeene bekwaamheid en naartigheid verworf hij de agting van de vermaardsten zijner Kunstbroederen, met naame ook van VAN DYK; deeze heeft hem in portret gebragt, zo als hij zich vertoonde in zijne Kamer zittende om te schilderen. Onder 's Mans groote Stukken munt uit, de afbeelding der vlugt van JOSEF en MARIA met het Kindeken JESUS na *Egipte*. Midden in dit stuk, op het vlakke veld, vertoont zich een Kasteel, zeer kunstig uitgevoerd. RICHARD overleedt in den Jaare 1636, het vijfenveertigste zijns ouderdoms. Zijn Vader, DAVID genoemd, hoewel geen Schilder, was, egter, een voornaam Kunstkenner. Verscheiden voornaame liefhebbers van *Antwerpen* zonden hem na *Italie*, om 'er de beste stukken op te koopen en na *Brabant* over te brengen.

Zie VERMANDER.

RICHARDOT, (JOAN) Voorzitter van den Geheimen Raad en Lid van den Raad van Staate, onder de Aardshertogen, te *Brussel*, vermaard, in 's Lands Geschiedenisfen, wegens zijn

aan-

aandeel in de onderhandelingen tot Vrede of Bestand tusfchen Spanje en de Nederlanden. Naa dat hij, alvorens, eenige voorafgaande punten hadt helpen beraamen, verfeheen hij, om het werk tot stand te brengen, in 's Graavenhage, in den Jaare 1608, nevens den Markgraave AMBROSIO SPINOLA, den Geheimschrijver des Konings, DON JUAN DE MARCIDOR en den vermaarden Vader NEYEN en VERREIKEN. In de zamenkomsten, welke tusfchen de wederzijdsche Gemagtigden wierden gehouden, voerde RICHARDOT, veelal, het woord van de zijde der Spanjaarden. 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD, uit den mond der Staaten, op zekeren tijd verklaard hebbende, dat zijne meesters niet gezind waren om in handeling te treden, zonder de voorafgaande erkentenisfe, aan de Spaansche zijde, der Veréénigde Gewesten, toonde zich RICHARDOT zeer toefchietende. „Wat ons aangaat” (zegt men, zou hij thans verklaard hebben) „indien 't u lusten mogt, zelf een Ko-, ninkrijk te zijn, gij moogt: wij willen 'er ons niet tegen-, kanten.” Niet zo toegeeflijk gedroeg hij zich, toen de vrije vaart op de *Oostindiën* op het tapijt kwam. Het sterk dringen der Staatsche Gemagtigden op deeze vrijheid deedt hem in toorn ontsteeken, en zijne gewoone bedaardheid tot zo verre vergeeten, dat hij zich eenige scherpe, zelf dreigende uitdrukkingen liet ontvallen. Op een anderen tijd, het gesprek vallende op de vrije vaart op *Antwerpen*, tegen welke de Hollanders en Zeeuwen zich ernstig aankantten, nam RICHARDOT een zo schijnbaaren ernst aan, dat hij in traanen uitborst, en alzo den Staatsche Gemagtigden verklaarde, hoe zij, door te sterk op hun fluk te staan, gevaar liepen, van de gelegenheid, tot het treffen van vrede, te zullen laaten glijpen. Hij voegde 'er nevens, vermids hij en de zijnen, alvorens verder te gaan, verflag moesten doen aan den Koning, dat hij de Staaten vermaande, de voorwaarden van den Vrede zodanig te stellen, dat dezelve aangenomen konden worden door eenen Koning, die noch overwonnen, noch gevangen, maar tot den Vrede volkomen was geneigd.

Tot nog toe hadden de wederzijdsche Gemagtigden gehandeld over het sluiten van een bestendigen Vrede. Dewijl de onderhandelingen, hier omtrent, wierden afgebroken, viel men,

men, eindelijk, op het ontwerp raakende een veeljaarg Bestand of Stillstand van Wapenen. 't Is bekend, hoe dit plan, hoewel naderhand voltooid, thans niet tot volkomenheid gebragt wierdt. Onverrichter zaake vertrokken de Spaansche Gezanten uit 's Hage. In een gehoor van afscheid, welk zij, op den laatsten September des Jaars 1608, ter Vergaderinge der Algemeene Staaten hadden, voerde RICHARDOT het woord. Breed weidde hij uit in den lof der vredelievendheid, zagtmoedigheid en toegeeflijkheid der Aardshertogen, en beschuldigde de Staaten van onverzettelijke stijfzinnigheid en onbeaamelijke behandeling van de Gezanten. Hij besloot zijne Rede met deeze dreigende woorden: „ Den geest van voorzegginge bezitte ik niet; maar ik bedriege mij geweldig, „ indien ik den dag niet reeds voorzie, op welken gij vrugtloos zult wenschen, dat u andermaal mogt aangeboden „ worden, 't geen gij thans zo stijfzinnig verwerpt. Het „ bloed, welk in 't vervolg staat vergooten te worden, zal „ u aan de misdaad van het verinaaden van den Vrede schuldig verklaaren.” Kort daar naa vertrok RICHARDOT, nevens de overige Gezanten, uit 's Hage. 't Geviel dat een knegt in den herberg, in welken RICHARDOT zijnen intrek hadt gehad, de laade van eenen Tafel, staande in deszelfs Kamer, openende, in dezelve eenige papieren vondt. Uit nieuwsgierigheid de papieren doorziende, vondt hij 'er onder, het heimelijk Berigtchrift des Aardshertogens, naar 't welk de Gezanten, in hunne onderhandeling met de Staaten, zich te gedraagen hadden. De knegt gaf het geschrift aan Graave JAN VAN NASSAU, die in den zelften herberg gehuisvest was; deeze wederom aan Graave FREDERIK HENDRIK, die het vervolgens zijnen Broeder Prinsse MAURITS ter hand stelde. Langs deezen weg kwam het papier ter Vergaderinge der Algemeene Staaten, alwaar 'er ieder Lid een afschrift van nam: waar door het, wel haast, door den druk wierdt gemeen gemaakt, en in ieders handen kwam. Zeer verschillende wierdt over deeze gebeurtenis gedacht en gegist. Men vondt 'er, die in 't geheel geen geloof floegen aan de wijze der ontdekkinge door den genoemden Knegt en beweerden, dat het Geschrift den Gezant heimelijk ontfolen was, met oogmerk om door het verspre-

spreiden daar van, de Landzaaten op te zetten tegen de Spanjaards en het Bestand, naardien in het Geschrift eenige dingen voorkwamen, niet zeer gunstig voor de vrijheid van den Godsdienst. Die de agterlaating voor weezenlijk hielden, verschilden wederom van gedagten. De meesten geloofden, dat zulks geschied was door agteloosheid, alzo RICHARDOT zich zelve naderhand deswegen beschuldigde in verscheiden Brieven, en te gelijk klaagde over het schenden van het regt der Volken, begaan in het verspreiden van een Geschrift, hem als Gezant aanbevolen. Anderen, evenwel, die verder meenden te zien, vonden hier in een loos beleid, en waren van oordeel, dat de Gezant het papier met voordagt hadt agtergelaaten, vermids in hetzelfde eenige uitslagen voorkwamen, wegens een Verbond van wederzijdsche bescherminge, tusschen de Spanjaards en de Staaten, van 't welk hij, langs dezen weg, de laatstgenoemden wilde op de gedagten brengen, terwijl hij meende, dat de tijd nog niet gebooren was om zulks bij monde te kunnen voorstaan. Voor 't laatste gevoelen meent men daar in eenig bewijs te kunnen vinden, dat de Aardshertog ALBERTUS, over dit voorval, nimmer eenig misnoegen heeft betoond tegen RICHARDOT, maar hem, zedert, zijne voorgaande bediening deedt hervatten, welke hij ook tot zijnen dood toe heeft waargenomen.

Zie *Negotiat.* DE JEANNIN; VAN METEREN;
 BOR, ENZ.

RIDDERSCHAP, (*Geldersche*) in onderscheiding van die der bijzondere Kwartieren, bezit en oefent, te gader met de *Steden*, de opperste magt en gezag, in zaaken, het gemeene Land en de Provincie over 't geheel betreffende. In het dagelijksche leeven voeren de Geldersche Ridders, veelal, den titel van *Baronnen*: zommigen ook dien van *Graaven*. Doch in hunne hoedanigheid van Leden van Regeeringe worden ze slegs *Jonkers*, *Riddermaatigen* of *Heeren* genaamd. Onder de vereischten, om als *Geldersch Ridder* erkend, en als zodanig als Lid van Staat te kunnen verschreeven worden, zijn,

volgens 's Lands Plakaaten, deeze wel de voornaamste. Hij moet van den Hervormden Godsdienst belijdenis doen, en van een Geslagt zijn, welks Voorzaaten insgelijks ter Landschaps vergaderingen verschreeven geweest zijn. Hij moet een zeker getal van jaaren bereikt hebben, en genoegzaam gegoedigd zijn ten platten Lande. In vroegere tijden moest een Ridder zijne vaste wooning hebben op het Land; doch deeze vereischte heeft men, al zints lang, over 't hoofd gezien. Zij, die anderzins voor Riddermaatigen konden erkend worden, zijn, egter, uitgeslooten van de Vergaderingen der Provincie, indien zij zich in den Krijgsdienst begeeven hebben. Ongehuwde Zoonen van Ridders hadden, bij ouds, geen toegang op de Landdagen, 't en zij ze op zich zelve wonden; doch ook hier in is, door den tijd, verandering ontstaan. Persoonen uit andere Gewesten, die onder de Geldersche Ridderschap begeeren te worden toegelaaten, moeten de bewijzen inleveren voor hunne Riddermatige hoedanigheid in hun eigen Gewest; als mede kunnen aantoonen, dat de Geldersche Ridders 't hunnent worden toegelaaten. Hoewel het niet altoos het zelfde zij, wordt het getal der Geldersche Ridders, in alle de drie Kwartieren te zamen genomen, op zestig, meer of min, begroot.

Zie *Groot Geldersch-Plakaatboek*; de *Landdag-Recesfen* en J. SCHRASSERT, *Codex Gelro-Zutphanicus*.

RIDDERSCHAP; (*Hollandsche*) zie HOLLAND.

RIEBEEK, (ABRAHAM VAN) wierdt op den 18 October 1653 aan de Kaap de *Goede Hoop* gebooren, alwaar zijn Vader zich toen aan 't hoofd bevondt der nieuwe volkplantinge, door hem daar ter plaatze gesticht. In zijne jeugd wierdt hij na *Holland* gezonden, alwaar hij zich met grooten ijver op de Regtsgeleerdheid uitleide, en groote bekwaamheid verkreeg in deeze weetenschap. In 't Jaar 1676 vertrok hij, ruim tweeëntwintig jaaren oud zijnde, voor de Kamer *Enkhuizen*, aan boord van 't Schip *Vrijheid*, met de waardigheid van Onderkoop.

koopman, en kwam in 't volgend jaar te *Batavia*, alwaar hij ras trouwde met de Juffer ELIZABETH VAN BOSTEN, en op den tweeden Augustus 1678 tot buitengewoon' Raad in 't Hof van Justitie wierdt bevorderd. In 't Jaar 1684 droeg de Gouverneur CAMPHUIS hem den post op van Sekretaris der Hooge Regeering, welken hij met veel lofs waarnam tot in 't Jaar 1690, toen men hem bevorderde tot Buitengewoonen, gelijk in 1693 tot Gewoonen Raad van *Indiën*. Op den zevenden Junij 1703 wierdt hij aangesteld tot Directeur Generaal, doch bekwam deeze waardigheid eerst op den eenendertigsten Januarij 1704; wanneer de Heer VAN HOORN dezelve geheel afstondt, om die van Gouverneur Generaal te aanvaardden; in welke hooge bediening de Heer VAN RIEBEEK op zijn beurf opvolgde in 't Jaar 1709.

Onder de Regeering des Heeren VAN RIEBEEK vielen weinig voornaame gebeurtenissen voor, doch wel veelerhande verschillen en wanorders; die men egter den Gouverneur niet kan wijten. De eerste onlusten openbaarden zich op *Celebes*, alwaar de Koningen van *Bont* en *Goa* in oorlog raakten, en de Maatschappij genoodzaakt wierdt den eersten te ondersteunen: met dat gevolg, dat de laatste, hoewel hij in 't begin eenige voordeelen behaalde, eindelijk de nederlaag kreeg.

Op de Moluksche Eilanden ontstondt, op den zelfden tijd, verschil tusschen *TOLUCCO*, Koning van *Ternate*, en *HASSANO-DIN*, Koning van *Tidor*, die altoos over hoop lagen; de laatste kwelde den eersten op veelerhande wijzen: waarop deeze een' engen weg bezette op 't Eiland *Gilolo*, 't geen de onderdaanen des Konings van *Tidor* verpligte, zomwijlen een' omweg van twintig dagen te neemen.

Om de gevaarlijke gevolgen deezer verschillen voor te komen, wist de Heer PETERSON, Gouverneur van *Amboina*, geen beter middel, dan dien weg voor een ieder vrij te verklaren; 't geen hij met het grootste regt kon doen, om dat dezelve op 's Compagnies bodem gelegen was. Doch de Koning van *Ternate* hadt hier in geen behaagen; 't welk den Gouverneur verpligte over deeze zaak ernstig aan de hooge Regeering te schrijven, en eenen behoorlijken onderstand te verzoeken, die hem, zo ras mogelijk, wierdt gezonden. Zo

dra de hulptroepen waren aangekoomen, begaven zich de Gouverneur en Opperkoopman na *Tolucco*, met deezzen eisch: om den weg in verschil af te staan, of 'er zich toe te zien dwingen, en alle voordeelen, door de Maatschappij aan den Koning toegestaan, te verliezen. Ook nam men zijn' voornaamsten geheimen Raad, die de drijfveer der onlusten was, in hegtenis, en zondt hem na *Banda* in ballingschap; 't geen den Koning zulk eene vreeze aanjoeg, dat hij deezze engte aan de Maatschappij overgaf, die aldaar een Fort met twaalf stukken geschut deedt bouwen.

Op *Anboina* stierf in 't Jaar 1709 de beroemde HASSAN SOLIMAN, de rijkste, schranderste en gevaarlijkste Moor der Kust van *Hitou*, welke hij naar zijn welgevallen regeerde. Niettegenstaande zijne menigvuldige zamenspanningen met den Koning van *Ternate*, en andere gevaarlijke sreeken tegen de Compagnie, had dezelve hem egter, uit verscheide Staatkundige inzigten, steeds met veel agting behandeld. De Heer VAN RIEBEEK vondt ondertusfchen niet dienstig, een Neef des overleedenen in zijn' post te laten opvolgen, maar gaf denzelfen aan eenen ander.

Kort daar naa openbaarden zig op 't Eiland *Java* nieuwe onlusten, die tot eenen zwaaren oorlog aanleiding gaven. In 't Jaar 1712 ontving de Heer VAN RIEBEEK een Gezantschap van den Keizer, 't welk zijne betrekking hadt tot de twee volgende zaaken: 1. Om te weeten, of de Maatschappij goed zou keuren, dat zijn Zoon hem, thans zestig jaaren oud, ter zijner tijd in 't gebied zou opvolgen; 2. om te verstaan, hoe de Maatschappij zig zou gedraagen, indien de Prinzen van *Sourabaja* zig tegen deezze opvolging zouden aankanten, gelijk thans waarschijnlijk viel. In 't volgend jaar ontving de Regeering een tweede Gezantschap van veel aanbelang, 't geen met zeer groote geschenken voorzien was, en op den tweeden Maj 1713 plegtig wierdt ontvangen. De Gezanten ten gehoor toegelaaten zijnde, verzogt de Gouverneur hen, den Keizer in geheugen te brengen, in welke onlusten de Compagnie zig ten zijnen behoeve had gestookt; de moeite, die zij zig had verwekt, en de sommen tot zijn voordeel door haar verspild; de beloften door hem in gevolge van dien gedaan,

en de verpligting, die op hem lag om dezelve te volbrengen. Hier mede wierden de Gezanten te rugge gezonden, met het geschenk van een' schoonen Kemel.

Die van *Sourabaja* bereidden zich ondertusfchen ten oorlog, en verzamelden van alle kanten eene menigte troepen, die hen zeer gedugt maakten voor den Keizer. Het duurde egter noch eenige jaaren, eer de zaaken tot eene openbaare vredebreuk kwamen; doch deeze heeft de Heer VAN RIEBEEK niet beleefd.

In 't Jaar 1707 waren twee magtige Vorsten gestorven, te weten de Keizer van *Kandy* en de Grootte Mogol, de eerste een vreedzaam en de ander een onstuimig mensch. De Zoon en Opvolger des eersten was WIRA SINGA, toen oud zeventien jaaren, een Vorst van een' zeer wreeden en trouwloozen aart, die den Hollanderen een' tweeden RAJA SINGA deed vreezen; doch hij voerde niets uit, 't geen hunne belangen hinderlijk was.

Shah ALEM BHADUR, Zoon en Opvolger van den beroemden AURENG ZEB, bezat niets van den onstuimigen aart zijns Vaders. De Maatschappij besloot in 't Jaar 1710 hem een plegtig Gezantschap te zenden; tot welken post benoemd wierdt de Heer C. BEZUYEN, Directeur van *Suratte*; maar deeze op reis komende te sterven, wierdt in 't volgend jaar tot zijn Opvolger benoemd de Heer KETELAAR, die zeer wel ten Hove wierdt ontvangen, en op alle zijne verzoeken eene gunstige toestemming verkreeg. Deeze goede uitkomst was men hoofdzaakelijk verschuldigd aan eene Portugeefche Dame, Donna JULIANA DIAS DA COSTA, Gouvernante van 't Serrail des Keizers: doch dezelfde dag, op welken den Ambassadeur, wegens 't goed gevolg zijner haudelingen, wierdt geluk gewenscht, verloor de Keizer het leeven, door de verraaderlijke pook van eenen zijner Generaalen, die aanstonds door de Lijfwagten wierdt aan stukken gehouden. De daarop volgende verschillen, tusfchen de Zoonen van den overleedenen, verwekten den Ambassadeur niet weinig moeite; doch eindelijk, toen de oudste, genoemd MOCSODDIEN, op den troon was bevestigd, namen de zaaken der Compagnie een beteren keer; 't geen egter van korten duur was: want een nieuwe opstand

deed dien Vorst in 't volgend jaar zijn hoofd verliezen, en plaatste op den troon TIA ROCHSIEER, welke het Comptoir van *Bengalen*, tot groot nadeel der onzen, had uitgeplonderd, en daarenboven nog wel vierdehalf ton gouds ontving tot geschenken, hoewel zonder eenige vrucht.

In *Persien* verloor de Maatschappij in 't Jaar 1713 eenen schat van vijf tonnen gouds, door de onvoorzigtigheid van den Directeur PIETER MACARE, die zijn toevlugt genomen hebbende onder den *Sophi*, te vergeefs wierdt opgeëischt, tot in 't Jaar 1716, wanneer de Gouverneur hem in handen kreeg, door 't beleid van den Heer KETELAAR, toen ter tijd Gezant aan dat hof.

Alle deeze onheilen waren voorzeker op geenerhande wijze aan den Heer VAN RIEBEEK te wijten, maar moesten nogthans ten uitersten onaangenaam zijn voor de Heeren Bewindhebbers; hier bij voegde zich nog een opstand op de Westkust van *Sumatra*, werwaards men troepen moest zenden om de Belhamels te beteugelen. In 't Gouvernement van *Malacca* gebeurden ook groote wanorders, die ten gevolge hadden, dat de beide voornaamste Regenten dier plaatze doór den Raad van Justitie aldaar wierden afgezet, en in zwaare geldboeten verweezen. Doch de Raad van *Indien* te *Batavia* scheen gunstiger over hen te denken: want door deezen wierden zij in hunne eer en ampten hersteld. Eindelijk zag men in dit jaar, 't geen 't laatste was van 't leeven des Heeren VAN RIEBEEK, een Reglement voor den dag koomen, aangaande de hoeveelheid der goederen, die een ieder, naar maate zijns aanzijns, uit de *Indien* met zich zou mogen voeren.

Men ziet uit dit verhaal, dat de Heer VAN RIEBEEK weinig gelegenheid heeft gehad om zijn beleid ten nutte der Maatschappij te doen blijken. Ook hadt hij het ongeluk, van zeer dikwijls in geschil te zijn met eenige Raaden van *Indien*, en in 't bijzonder met den Directeur Generaal DOUGLAS, een man van een zwak gestel en geringe zielsvermogens, dien de Gouverneur dikwijls in den vollen Raad zodanig doorstreek, dat hij zomwijlen eenige weeken lang uit verdriet het bed hieldt. De Heeren VAN ZWOL en CHASTELEIN waren de eenigste onder de Raaden, die den Directeur durfden ondersteunen; en 't

was ook door hun beleid, dat deeze twee Hoofden der Indische Regeering, ten minsten in schijn, wederom verzoenden: hoewel, van den kant des Gouverneurs, onder deeze voorwaarde, dat al wat geschreeven was, geschreeven zou blijven, en naar Holland worden gezonden. 's Gouverneurs mond en pen waren beide van 't grootst vermogen, en bij een ieder ten hoogsten gevreesd. Voor 't overige was de Heer VAN RIEBEEK een zeer eerlijk man, niet minder geestig dan werkzaam en zedig; en hij had niets tegen zich, dan zijnen verdrietigen inborst, waar door hij zo voor anderen als voor zich zelven zeer lastig was. Zijn voorhoofd was altoos gefronsd, en niemand durfde zich beroemen, van hem ooit te hebben zien lachen. Zijne te groote gestrengheid liet zich nooit verzachten door geschenken. Hij was niet vatbaar voor omkoopung, doch steeds belangeloos. Ook hieldt hij zich niet op met het verzamelen van groote schatten, maar vergenoegde zich met zijne inkoopens, zonder veel op te leggen. Hij hadt eene groote drift voor paerden, en reed zeer dikwijls naar zijn buitengoed, zeven of acht mijlen van *Batavia*, vergezeld door een stoet van slavinnen, rijdende op ezels.

Het voornaamste, 't geen de Heer VAN RIEBEEK uitvoerde, waren eenige togten na de grenzen der Koninkrijken van *Jacatra* en *Bantam*, of na de Zee van den Zuidkant des Eilands; hij liet zelfs derwaards een weg aanleggen en aldaar een vlek sichten, om met zekerheid te weten, wanneer, of welke schepen daar voorbij voeren. Zommige lieden verzekeren, dat deeze togten zeer nuttig voor de Maatschappij zijn geweest; ten eersten, om dat hier door eene groote daaling kwam in den prijs des Zwavels, en ten anderen, om dat men dus gelegenheid kreeg tot eene meer nauwkeurige kennis van de inwendige gesteldheid des Lands. Maar andere zijn van meening, dat deeze redenen niet genoegzaam waren voor een Gouverneur Generaal om zich zo verre van zijne Hoofdstad te verwijderen, en 't bestier aan anderen over te laten; waar bij nog koomt, dat de Generaal door de onvermijdelijke moeijelikheden der reizen zijne gezondheid niet weinig benadeelde, terwijl veele Javaanen, die den snellen

trein der paerden te voet moesten volgen, onderweg dood bleeven.

Het gebeurde op een deczer togten, op welken men zeer veel te lijden had van de brandende hitte bij dag en van de doordringende koude bij nacht, dat de Gouverneur VAN RIEBEEK door eene zwaare krankte wierdt overvallen, die hem zo hevig aangreep, dat hij niet langer te paerd kon zitten, maar door eenige perfoonen na *Batavia* moest gedraagen worden, alwaar hij nog daarenboven niet, dan met het uiterste gevaar, te rugge kwam; dewijl hij van 't overige gezelschap der Ruiters afgedwaald zijnde, door de onvoorzichtigheid zijner gidfen, in eene zeer gevaarlijke woestijne was aan 't dwaalen geraakt. Maar hadt hij het geluk zijn leeven uit deeze oogenschijnlijk verderffelijke gevaaren te redden, hij moest het egter, eenige weeken later, in zijn Hoofdstad verliezen, alwaar hij op den zeventienden November 1713 kwam te overlijden, en op den twintigsten dier maand met de gewoone plegtigheden wierdt bijgezet. Zijne Echtgenoot overleefde hem alleen vijf maanden, en zijne kinderen keerden in 't volgende jaar na *Holland* te rug. De Zoon des Gouverneurs verkreeg den titel van Heer van *Bunschooten*; zijne jongste Dochter trouwde te *Batavia* met den Heer VAN OOSTEN; terwijf zijne ondfte Dochter, Mevrouw BORS VAN WAVEREN, voor de derde keer Weduwe was.

Wij moeten hier nog bij voegen, dat, volgens onze berichten, de Heer VAN RIEBEEK reeds, zedert 't Jaar 1710, zijn ontslag bij de Maatschappij had zoeken te verkrijgen; ook dat hij, in 't vervolg, bij gelegenheid zijner geschillen met den Raad van *Indien*, deeze verzoeken menigmaal had vernieuwd; maar dat dezelve altoos door de Bewindhebbers van de hand waren geweezen,

RIED, een Dorp in *Friesland*, onder 't Kwartier van *Wesergo*, in de Grietenij *Franekeradeel*. Het ontleent zijnen naam van een Water, 't welk, ter Noordzijde van dit Dorp, na het nabuurig *Berlikum* loopt. 'Er staan slegts eenige weinige huizen. De Predikant, welke hier zijne wooning heeft

heeft, verrigt ook den dienst in de twee naastgelegene Dorpjes *Bour* en *Dongjum*. Van de Staten, eertijds hier om en bij gelegen, is *Andla-State* alleen over gebleeven; doch heeft haare oude gedaante al voor lang verlooren. Het is thans eene aanzienlijke Boerderij met eene fraaie Heerenhuizing, zints geruimen tijd de eigendom van het deftig Burger-Geslagt *Fontein*, te *Harlingen*. De stigter deezer State, *Godefridus Andla*, was eerst Pastoor te *Ried*, daar naa *Abt* van het Klooster *Lidlum*, en hadt veel deels in de twisten tuschen de *Schieringers* en *Vetkopers*, van welke hij de laatstgenoemden was toegedaan. In 't einde van zijn leeven verliet hij de *Abtdij*, en wierdt Pastoor te *Berlikum*.

Zie *WINSEMIUS* en *SCHOTANUS*.

RIEDERKERK; zie RIEDERWAARD.

RIEDERWAARD, (*De*) eene Landstreek, in *Zuidholland*, in sloude tijden van veel grooter uitgestrektheid dan ten huidige dage. Tegenwoordig bevat zij niets meer dan het Ambagt *Riederkerk*, en grenst, ten Zuiden, aan den *Zwijndregtschen Waard*. De reden der benaaminge moet, hoogstwaarschijnlijk, gezogt worden in den alouden eigendom deezer Landstreeke, als toebehoord hebbende aan het Geslagt van *RIEDE*, afstammende van een jonger Zoon van het aanzienlijk aloud Geslagt *van de Merwe*. De *Riederwaard*, door dit Geslagt in dijk gebragt zijnde, zou, vervolgens, daar van den naam ontleend hebben. Dit althans is zeker, dat het Huis *van Riede*, eertijds, in deezen oord, zeer uitgebreide goederen en landeigendommen plagt te bezitten. Omtrent het midden der Elfde Eeuwe vindt men reeds daar van gewag gemaakt. De *Riederwaard*, ruim driehonderd jaaren laater, door een zwaaren vloed overstromd zijnde, bleef onder de wateren bedolven, tot aan het begin der Vijftiende Eeuwe, wanneer hij, volgens Handvest van Hertog *Albregt van Beyren*, van nieuws, in dijk gebragt wierdt. Een Dijkgraaf en vijf Hoogdijkheemraaden oeffenen hier het Dijksgeregt,

§§§ 5

met

met het geen daar aan verknogt is. — In de *Riederwaard* legt het Ambagt *Riederkerk*, van groote uitgestrektheid, als bevattende achttienhonderd Morgens Lands. Het getal der Huizen vinden wij onderscheidenlijk opgegeeven. Het middengetal, in dit verschil, is tweehonderdzesstig. De Kerk is een zeer fraai gebouw, doch van welke de tijd der stigtinge onbekend is. Volgens sommigen zou de Kerk niet zo oud zijn als het Dorp. Zij wordt door haaren eigen Leeraar be- diend.

Zie OUDENHOVEN, *Zuidholland*.

RIETVELD, eene streek Lands onder het Rhijnlandsche Dorp *Alfen*, strekkende van bij den hoogen Rhijndijk af tot aan het Dorp *Hazarswoude*. De uitgebreidheid wordt begroot op tweehonderdvierëndertig Morgens Lands. De grond daar van, verhaalt men, was, van ouds, zo week en moerasig, dat men daar in eenen stok konde steeken, ter lengte van twaalf voeten, zonder dat men, op die diepte, nog vasten grond konde peilen. Ligt is hier uit af te leiden, dat men, in dien stand van zaaken, aldaar weinige of geene vrugten inzamelde. Met groote moeite en kosten heeft men den grond opge- hoogd, en zo veel vastheid bekoomen, dat men 'er, heden ten dage, zeer goede Weilanden vindt.

RIETVELD, een Ambagt, in *Zuidholland*, in het Land van *Arkel*, en met het Ambagt van deezen naam, zo in het Bur- gerlijke als in het Kerkelijke, vereenigd. Van de zeventhonderd- achtentwintig Morgens Lands, welke de beide Ambagten bevat- ten, behooren de minsten, naamelijk tweehonderdvijftien, on- der *Rietveld*. Zo staat het ook met het getal der Huizen. Te gader tellen ze, volgens de laatste Lijst der Verpondingen, eenenzestig, en *Rietveld*, van deezen, dertien Huizen. De Kerk staat te *Arkel*.

RIETVELD, in het *Baljuwschap van Woerden*, maakt, met de *Bree*, ééne Ambagtsheerlijkheid uit. Te zamen leggen ze aan de Noordzijde van den Rhijn, en bevatten achthonderd en drie Mor-

Morgens en vijftien Roeden Lands. Volgens de laatste opneeming telt men 'er drieëndertig Huizen.

RIETWYK, te gader met *Rietwijkeroord* ééne Ambagtsheerlijkheid, in *Hollands* gedeelte, *Kennemerland*. Bij verkorting worden ze, in de gemeene landtaale, *Rijk* en *Rijkeroord* genaamd. Door de nabijheid aan het Haarlemmer Meir, is *Rietwijk* meest weggepoeld, en is op de uitgestrektheid van het ander gedeelte, bezwaarlijk, eene vaste bepaaling te maaken. 't Geen van *Rietwijk* nog in weezen is, greunst aan het Dorp *Sloten*. *Rietwijkeroord* legt bij *Amstelveen* en *Aalsmeer*. Aan den Heere van *Heemstede* koomt de Ambagtsheerlijkheid toe in eigendom.

RINSMAGEEST, bij verkorting, door de Landzaaten, gemeenlijk, *de Geest* genoemd, een Dorp in *Friesland*, onder het Kwartier *Oostergo*, in de Grietenij *Dantumadeel*. Het is een fraai Dorp, bestaande uit eene dubbele rije huizen. Tot gemak der Ingezeetenen, loopt van daar een Vaart na de zogenaamde Dokkummer Ee, of Trekvaart. Waarschijnlijk heeft de laage broekige grond, van ouds *Geestgrond* genoemd, aanleiding tot den naam gegeeven. Nog heden ten dage is aan drie kanten de grond nog zeer laag, en alleen aan den Oostkant zeer goed Bouwland. Boven de meeste Friesche Dorpen munt *Rinsmageest* uit, door de menigte aloude Staten of adellijke Gestigten, welke, al voor lang, hier plagten te leggen; van welke de meesten in Boerderijen veranderd, doch eenigen, deels in haare aloude gedaante, deels onder die van hedendaagsche Buitenplaatzen, nog in weezen zijn. *Eysinga-Stat*e munt hier inzonderheid uit. Door het Geslagt van SCHWARTZENBERG, met naame ook door den Heer Jr. WILKO HOLDINGA, *Baron thoe Schwartzenberg* en *Hohenlandsberg*. Vrij- en Erfheer van *Ameland*, en Grietman van *Barradeel*, wierdt zij in haaren tegenwoordigen staat gebragt. Bijkans alles ontmoet men hier, 't geen de Landhuizen in *Holland* tot sieraad, gemak en vermaak verstrekt. Van *Tjaarda-Stat*e, leggende dicht aan de Kerk van het Dorp, zijn de voorgaande eigenaars, reeds vóór honderden van jaaren, vermaard in 's Lands

's Lands Geschiedenisfen. Het aloude Klooster *Klaarkamp*, in den Jaare 1165, gebouwd, en naar de stigteresfe, KLARA, eene zeer vermogende Weduwe, dus genaamd, plagt insgeelijks te leggen in de nabuurschap, ten Noorden van dit Dorp. Binnen zijne buitenste Graft, wil men, zou het ruim zestien Morgens gronds beslagen hebben. Het Gebouw is al lang verdweenen, en daar van geen ander overblijfsel in weezen dan een oude Buitenfingel, binnen welken drie Boerenwooningen beslooten leggen. *Rinsmageest* is de geboorteplaats van den vermaarden VORPERUS THABORITA.

Zie WINSEMIUS.

RIPPERDA, (JOAN WILLEM VAN) gemeenlijk bekend bij den naam van *Hertog van Ripperda*, verkreeg dien titel, niet volgens geboorteregt, maar door de gunst des Konings van *Spanje*. Wegens zijne afkomst, opvoeding, en 't geen verder zijne verrigtingen, in zijne vroegste jaaren betreft, kunnen wij, bij gekrek aan de noodige aantekeningen, weinig melden. De Leezer vergenoege zich dan met 't geen wij hebben kunnen opspooeren. Het land zijner geboorte was de Provincie van *Groningen en Ommelanden*, alwaar zijne Ouders, uit een oud en edel geslagt afkomstig, op hunne Landgoederen leefden; zij deeden belijdenis van den Roomsch-Catholijken Godsdienst, en, hoewel in ruime omstandigheden leevende, was zulks oorzaak, dat zijn Vader nimmer tot eenig Staats-ampt bevorderd wierdt. Zijn geslagt, evenwel, althans eenigen, welke den naam van RIPPERDA voerden, hebben, welker, aan 't roer van Staat gezeeten. Onder de Leden, uitmaakende het Gezantschap, om KAREL DEN II, met zijne herstelling op den Engelschen throon te begroeten, vinden wij eenen JOACHIM RIPPERDA, Heer van *Farmsum*; en ADOLF HENRIK RIPPERDA *tot Beurze*, Heer van *St. Jans Dam*, was, in den Jaare 1667, een der Gevolmagtigden der Staaten op de Vredehandeling te *Breda*. De Vader van onzen RIPPERDA, uit den aart een Vroom en Godvrugtig man, droeg alle noodige voorzorge, om aan zijnen Zoon eene opvoeding te geeven,
met

met het aanzien zijner geboorte overeenkomstig. Hij zondt hem na het Hooge School te *Leiden*, hoewel de vreeze, dat de Jongeling, door zijne verkeering met Protestantsche Leermeesters en Medeleeringen, aan zijn geloove mogt schipbreuk lijden, in 't eerst hem hierin tegenhieldt. RIPPERDA was nog zeer jong toen hij hier ter Schoole wierdt befeld; doch door den ijver, met welken hij zich kweert, wierdt dit vergoed. Maar deeze ijver verflaauwde eerlang; 't welk den Vader noodzaakte, eenen zijner Leermeesteren te verzoeken, hem hier over ernstig te onderhouden. Hij, hier van verwitigd, vatte zulk een hev'ig misnoegen op tegen den ouden Heer, dat het geheugen daar van hem zo leevendig bij bleef, dat hij bij 's Vaders overlijden zelfs geene traanen stortte. Dit was het eerste bewijs van dien wraakzuchtigen aart, van welken hij naderhand zo dikmaals blijken gaf.

Niet meer dan dit weinige hebben wij kunnen vinden raakende zijn gedrag tot op dien tijd, in welken hij tot gewigtige Staatsampten verheeven wierdt. De Heer VAN RIPPERDA was naamlijk van een staatzuchtigen aart, en brandde van begeerte om tot meerder aanzien in de waereld bevorderd te worden. Hier toe wierdt de weg hem afgesneden, doordien hij van den Roomschen Godsdienst belijdenis deedt. Nogthans werkte zijne eerezugt sterker dan zijne aankleeving aan de voorouderlijke beginzels, en hij besloot, eerlang, de Gemeenschap der Roomschgezinden te verlaaten, en die der Hervormden te omhelzen. Thans was de weg tot bevoorringe geopend; binnen kort nam hij, als afgevaardigde wegens de Provincie *Stad en Lande*, zitting in de Vergadering der Algemeene Staaten. Dit gebeurde omtrent den Jaare 1713. Twee jaaren laater hadden de Staaten beslooten, een buitengewoon' Gezant na *Spanje* te zenden. De Heer VAN RIPPERDA, als bij een ieder bekend voor zeer bekwaam tot zulk een post, wierdt derwaards afgevaardigd. In Julij kwam hij te *Madrid* aan, doch deedt eerst zijne openbaare intrede te *Madrid* in April des volgenden jaars. Op zijn eigen verzoek, verkreeg hij van de Algemeene Staaten den tijtel van Ambassadeur, doch geen verhooging van wedde.

De

De persoon, welke thans aan het Hof van *Madrid* 't meest vermogt, was de Cardinaal DEL GUIDICE; met deezen ging RIPPERDA eene naauwe vriendschap aan. Door dit middel raakte hij meermaalen in gesprek met sommige Jesuiten, welke, volgens de gewoonte hunner orde, alle middelen in 't werk stelden, om den Ambassadeur tot den schoot der Kerke te doen wederkeeren. De groote beloften van bevorderinge aan het Spaansche Hof, welke zij hem deden, maakten geenē geringe indrukzels op zijn eerzuchtig gemoed; doch hij sieldē het voorneemen, welk hij nu reeds opvatte, uit tot beter gelegenheid.

Ondertuschen slaagde de Heer VAN RIPPERDA gelukkig in het oogmerk van zijn Gezantschap; 't welk was, eenige Artikelen, den Vrede en Koophandel betreffende, te regelen. Wel haast won hij ook de gunst van zijne Majesteit, en inzonderheid van de Koninginne; door zijne aangename verkeerung, zijne schrandèrheid en welbespraaktheid raakte hij in agting bij de meeste Rijks grooten en buitenlandsche Afgezanten. Doch terwijl dus zijn naam en agting groeide, wierdt hij, in November des Jaars 1716, van de Algemeene Staaten te rug ontboden. Hij ontving dit bevel met blijdschap, alzo 't hem gelegenheid verschafte om 't voorneemen, welk hij heimelijk hadt opgevat, ten uitvoer te brengen, om naame-lijk, naa zijne te rug komst uit *Holland*, den Protestantische Godsdienst af te zweeren, de belangen zijns Vaderlands te verlaaten, en zich aan die van zijne Katholijke Majesteit gantschlijk over te geeven. Geheel *Madrid*, alle de buitenlandsche Staatsdiennars, in één woord, elk die eenige kennis en omgang met RIPPERDA gehouden hadt, zag hen met leedweezen vertrekken; zo diep hadt hij zich, door zijne vriendelijke verkeerung, bij eenen ieder weeten bemind te maaken.

In den *Hage* aangekomen zijnde, deedt hij verslag van zijn Gezantschap; doch vermids hij zijne huisvrouw en kinderen te *Madrid* hadt agter gelaaten, openbaarde hij al vroeg zijn voorneemen om spoedig derwaards weder te keeren, en 'er voorts het overige zijner dagen in stilte door te brengen. Ondertuschen was 'er, geduurende zijn verblijf hier te lande, op de eene of andere wijze, iets uitgelekt van zijne voorgenomen

men veranderinge van Godsdienst; doch van zijne gemeenzaame Vrienden hier over onderhouden, ontkende hij zo ernstig, dusdanig een oogmerk te hebben, dat de meesten 'er voorts geen geloof aan sloegen; hoewel sommigen niet konden nalaa-ten, deswegen eenig vermoeden te koesteren. Om zijne voor- genomen te rug reize na *Spanje* zo dra mogelijk voort te zetten, vertrok hij na *Groningen*; aldaar de noodige orders op zijne zaaken gesteld hebbende, keerde hij weder in 's *Ha-ge*, en zette eerlang zijne reize voor na het bij hem zo ge- liefde Spaansche Rijk. Te *Madrid* wierdt hij met opene ar- men van zijne Vrienden ontvangen, en ontmoette insgelijks eene zeer gunstige bejegening van hunne Majesteiten, bij wel- ke hij spoedig gehoor verwierf.

Thans geene redenen meer hebbende, om zijne verande- ring van Godsdienst geheim te houden, wierdt zijn voor- neemen welhaast rugtbaar, en zijn huis dagelijks overloop- pen van allerlei soorten van Geestelijken, om hem met zijne wederkeering in den schoot der Kerke geluk te wenschen, en voorts tot standvastigheid te vermaanen. Om de geheele wae- reld van de opregtheid zijner Bekeeringe te overtuigen, wierdt raadzaam geoordeeld, dat hij den Hervormden Godsdienst openlijk behoorde af te zweeren; 't welk geschiedde met de volgende plegtigheden.

Op den dag, tot deeze verrigting bestemd, begaf de Heer RIPPERDA zich, des morgens ten elf uren, na het Paleis van *St. Ildefonse*, alwaar de Prins van *Asturie* en verschei- den *Grandes* van *Spanje* hem verwagten. De plegtigheid be- gon met eene vermaning, die hem een Jesuït deedt, welke met de zorge van hem te bekeeren, door den Cardinaal DEL GIUDICE, was belast geweest. Vervolgens wierdt hij na de Koninklijke Kapel geleid, alwaar de Koning, de Koningin en de Infanten in hunne gestoelten zaten om de plegtigheid te aanschouwen. *Don ANTONIO ALVARO DE MENDOÇA* deedt eene zeer nadrukkelijke Redevoering, waarin hij zich bevljigtde om de dwaalingen der Hervormden aan te toonen. Vervolgens kwam hij tot een Lofrede van de Apostolische Katholijke Roomsche Kerke; hij deedt haare onafgebroke ne opvolging zedert de tijden der Apostelen zien, en besloot met den
nieuw-

nieuwbekeerden met lofredenen te overladen. Vervolgens hoorde RIPPERDA de Misse, welke insgelijks door MENDOÇA wierdt bediend en die hem ook den Eed afnam. De Plegtigheid geëindigd zijnde, bedankte hij den Prins van *Asturie* voor de eer, welke hij hem gedaan hadt, van bij zijne Afzweering tegenwoordig te zijn, en, hunne Majesteiten gegroet hebbende, vertrok hij van *St. Ildefonse*, om tegenwoordig te zijn op het pragtig middagmaal, welk de Jesuiten, ter dier gelegenheid, hadden doen bereiden. In het Klooster met den Abt *Don ANTONIO ALVARO DE MENDOÇA* aangekomen zijnde, wierdt hij aldaar over zijn Bekeering begroet door alle de Geestlijken en verscheiden Grooten van het Rijk, door den Generaal der Jesuiten aldaar genodigd; wordende 'er voorts niet meer van Godsdienstige onderwerpen gesproken, maar den dag met drinken en luidruchtig vermaak doorgebracht.

Een zo vreemde stap, gedaan door een persoon van wezenlijke verdienste in verscheiden opzichten, en die weleer den Algemeene Staaten in de hoedaanigheid van Gewoonen Afgezant gediend hadt, kon niet nalaten, zo dra dezelve rugbaar en door onloochenbaare bewijzen wierdt bevestigd, in de Nederlanden veel opspraak bij sommigen, en goedkeuring bij anderen te verwekken. De Heer VAN RIPPERDA ontving deswegen verscheiden brieven van bestrafing of gelukwenschinge, naar gelang de schrijvers van verschillende gevoelens gedreeven wierden. Ook tragte hij zelf zijnen gedaanen stap bij sommigen der eerstgemelden, zo goed als hij konde, op zijne wijze te verdedigen; terwijl hij ondertuschen in *Spanje* zeer geveleid en gestreeld wierdt van allerlei soort van Geestlijken, vooral de Jesuiten, met welken hij veelvuldigen omgang hadt, en die niet nalieten, hunne gestadige poogingen aan te wenden, om hem in de nieuwlings aangenomene Leere te bevestigen.

Ondertuschen waren het de Godgeleerde onderwerpen niet alleen, welke de aandacht van den Heer VAN RIPPERDA bezig hielden. Zijne verregaande Staatzucht deedt hem wel haast na gelegenheid zoeken om zijne heerschende neiging bot te vieren. Deze gelegenheid vondt hij in den vrijen toegang en gemeenzaame verkeerling, welke hij hielt met den Kardi-

naal

naal ALBERONI, die van den armoedigsten toestand tot de waardigheid van Kardinaal en eersten Staatsdienaar van het Spaansche Hof was opgeklommen. Een persoon als RIPPERDA was van ongemeenen dienst voor deezen doorsleepenen Staatsman, welke zich dikwijls, in zaaken van de uiterste aangelegenheid, van hem bediende tot het sneeden en uitvoeren van ontwerpen, op den toenmaligen toestand van Europa betrekkelijk; gelijk dan ook de Kardinaal deeze moeite niet onbeloond liet; tragende, op 't zorgvuldigst, de bevordering van zijnen Vriend te bewerken. Door deezen, waarschijnlijk, verkreeg hij het Ampt van Opziener der Fabrieken, in *Spanje*, omtrent deezer tijd opgereg: een Ampt, 't welk, schoon zeer voordeelig, dewijl het met zijn heerschende neiging niet overeenkwam, van hem met tegenzin wierdt waargenomen.

Niets wisselvalliger en onzekerder dan de gunst der Vorsten, is eene aanmerking, door den spoedigen val van menig Staatsman bekrachtigd. De Kardinaal ALBERONI ondervondt dezelve waarheid op 't nadrukkelijkst. Door het mislukken zijner uitgestrekte ontwerpen, verviel hij bij zijne Katholijke Majesteit in ongenade, en was genoodzaakt het Hof te verlaten. Hier door miste de Heer RIPPERDA zijnen voornamen steun, en tevens de hoop op verdere bevordering. Dit deed hem besluiten, het voorbeeld zijns begunstigers te volgen, en na *Segovia* te vertrekken, alwaar hij een vermaakklijk Landgoed bezat. Hij deed wel, nu en dan, eenen keer na *Madrid* om hunne Majesteiten te begroeten; doch alzo het aanzien, welk hij ten Hove gehad hadt, merkelyk was verminderd, besloot hij het Hof voor altoos te verlaten, en zich niet verder met Staatszaaken te bemoeien; een besluit, zeer naar den zin zijner Echtgenooten; alzo hij, eenigen tijd, het hoofd vol hebbende gehad met Staatkundige ontwerpen, zich nauwlijks met de zaaken van zijn Huisgezin bemoeid hadt.

Door de gestadige onlusten, in welke het Spaansche Hof was ingewikkeld, waren de Handwerken in dat Rijk in merkelyk verval geraakt. Zijne Majesteit, gezind om dezelve aan te moedigen en in beteren staat te brengen, ontboodt RIPPERDA van zijn stil Landverblijf ten Hove, alwaar hij van

beide hunne Majesteiten, met vriendlijke verwijtingen over zijne afzondering, minzaam wierdt ontvangen. De Koning openbaarde hem zijn oogmerk, en gaf hem tevens bevel, zich na *Frankrijk* te begeeven om aldaar Werklieden op te zoeken, die in *Spanje* zich met der woon wilden nederzetten. RIPPERDA, inwendig verdrietig dat hij tot geene gewigtiger bezigheden wierdt gebruikt, aanvaarde dien last half tegen zijnen wil; doch hadt, egter, geen moeds genoeg om zulks te laten blijken. Hij begaf zich dan op reize, doch hadt het ongeluk van in *Frankrijk* geene bekwaame voorwerpen te kunnen opdoen; waarom hij zich na *Holland* begaf, in hoop van aldaar beter in zijn oogmerk te zullen slaagen. Zijn wensch gelukte hem; hij hadt het genoeg van vijftig Werklieden in zijn aanzoek te doen bewilligen, en eerlang de reize na *Spanje* te sloop aanneemen.

De moeite, welke RIPPERDA hadt genomen, in de ontwerpen van zijnen Koning te bevorderen, wikkeld hem op nieuw in deszelfs gunste, en deedt hem meer en meer het vertrouwen van zijne Majesteit winnen. Dit bleek wel haast, doordien zijne Katholieke Majesteit, iemand benoodigd zijnde om met een gewigtigen last na 't Weener Hof te zenden, onder zijne Amptenaars niemand daar toe bekwaamer oordeelde dan onzen RIPPERDA. In gevolge hier van verrok hij na *Weenen*, alwaar hij bij den Keizer, kort naa zijne aankomst, ter gehoor wierdt toegelaaten, en bewerkte dat het Vrede-Verbond tuschen de twee Mogendheden, op den 30 April des Jaars 1725, gerekend wierdt. Niet weinig roems behaalde de Heer RIPPERDA in deeze onderhandeling, alzo hij in dezelve meer verrigtte, dan zelfs zijn Koninklijke Meester verwacht hadt, en hij zwaarigheden uit den weg ruimde, welke voor de grootste Staatsmannen, welke dit Verbond in 't ruuwe ontworpen hadden, onoverkomelijk scheenen. Naa dus het oogmerk van zijn Gezantschap gelukkig bereikt te hebben, wierdt hij wederom na *Madrid* te rug ontbouden, en ontving tevens bevel, om zijnen Zoon, welke hem verzeld hadt, en nog niet hooger dan den ouderdom van negentien jaaren bereikte, te *Weenen* te laten, om de zaaken van *Spanje* waar te nemen. Bij zijn Affcheidsgehoor ontving hij van zijne Keizerlijke

lijke Majesteit een geschenk, welk op vijf duizend florijnen wierdt geschat. Ook liet de Koning van *Spanje* niet na om hem bij zijne te rug komst de duidelijkste blijken te geeven, hoe zeer hij voldaan was over 't geen RIPPERDA in zijn Gesantschap verrigt hadt. De bediening van Superintendent Generaal over den Koophandel, opgevallen door het overrijden van *Don ANTONIO EMANUEL AZEVEDO IBANEZ*, wierdt hem tersetond opgedraagen, en hij hier door verheeven tot de Hertoglijke waardigheid en te gelijk van die van Eersten Staatsdienaar: eene waardigheid, welke hem door niet weinigen te *Madrid* benijd wierdt, die met leedweezen zagen, dat eene vreemdeling hun wierdt voorgetrokken.

Het eenige, welk de Heer VAN RIPPERDA, wien wij vervolgens den titel van *Hertog* zullen geeven, niet volkomen hadt afgedaan, was het sluiten van een Tractaat van Koophandel tuschen den Keizer en den Koning van *Spanje*, 't welk inzonderheid ook betrekkelijk was tot het oprigten eener Oostindische Maatschappij te *Oostende*. De Hertog, thans geheel verbonden aan de belangen zijner Majesteit, en altoos bedagt om zijne oude Meesters, de Algemeene Staaten der Veréénigde Nederlanden, afbreuk te doen, verzuimde niets, naa zijne te rug komst in *Spanje*, om dit Verbond zijn volkomen beslag te doen erlangen, en wist over zulks wel haast te bewerken, dat zijnen Zoone, den jongen Hertog VAN RIPPERDA, thans Gevolmagtigden Afgezant te *Weenen*, de vereischte Ge-looofsbriefven wierden toegezonden om het gemelde Verbond te tekenen. Wat door verscheiden Mogendheden, inzonderheid door de Staaten der Veréénigde Provinciën, tegen dit Verbond wierdt ingebracht, laat ons beslek niet toe, hier met de vereischte naauwkeurigheid aan te tekenen.

't Geen dikmaals is opgemerkt, dat met de verandering van staat ook menigmaalen de zeden veranderen, wierdt ook in den Hertog VAN RIPPERDA bewaarheid bevonden. Tot eersten Staatsdienaar verheeven zijnde, veranderde hij bijkans geheel van aart. Te vergeefs zocht men nu in hem die minzaamheid, beschaafdheid en inneemende manieren, welke men te vooren zo zeer in hem bewonderd hadt; zijne magt maakte hem gedugt, zijne staatzugt verschrikkelijk. Zijne Vrienden zagen

met leedweezen, dat zij zich in hunne verwagting bedroogen vonden. Het getal zijner vijanden groeide hier door dagelijks aan; doch tevens vloeiden hem gestadig nieuwe Eeramp- ten en Waardigheden toe. Het bestier van Oorlog aan den Marquis DE CASTELAR ontnomen zijnde, vereenigde zijne Majesteit deeze bediening met de waardigheid van Geheimschrijver van Staat, welke de Hertog reeds bekleedde; hier door wierdt RIPPERDA niet alleen eerste, maar zelfs, in zekeren zin, de eenige Staatsdienaar. Om hem nog meer gunst te betoonen en grooter gezag op te draagen, deedt zijne Majesteit een Plakaat afkondigen door het gantsche Rijk, gebiedende, dat bijaldien eenig Regter een onbillijk vonnis velde, of eenigen anderen mislag beging, de beleedigde zich aan den Hertog VAN RIPPERDA hadde te vervoegen; die, naa onderzoek van zaaken en met medeweeten zijner Majesteit, regt zoude doen, en volgens de strengheid der Wetten den schuldigen straffen. Het Ampt van Geheimschrijver der *Indiën* en van den Koophandel wierdt insgelijks aan hem opgedraagen, en hij vereenigde dus in zijn persoon verscheiden hooge en voordeelige bedieningen, welke voorheen door zo veele onderscheidene perfoonen waren waargenomen; waarbij nog kwam, dat hij de magt verkreeg om voor te zitten in alle Raadsvergaderingen, in welke, zonder zijn goedvinden, niets van eenig belang konde beslooten worden.

In deeze eer van den Hertog VAN RIPPERDA deelde zijne Gemaalin niet weinig; doch, even als de Hertog, veranderde zij zeer van geaartheid en houding. Voorheen was zij steeds gemelijk en verdrietig, dat haar Echtgenoot, welken zij anders teder beminde, zich meer met Staatszaaken dan met haar bemoeide; doch nu vergat zij de traanen, over zijn menigvuldig afweezen gestort, te midden der eerbewijzen, welke haar van grooten en kleinen betoond wierden. Daarenboven vergat zij nu bijkans geheel en al een zeker Genootschap van Geestlijke Dochters, met welke zij veelvuldigen omgang plagt te houden, en die haar, in haaren vernederden staat, zo menigmaalen vertroost hadden. Haare Godvrugtige werken waren insgelijks niet meer zo ijverig noch regelmatig; ook nam haare miiddaadigheid, welke haar de agting van het algemeen hadt

hadt doen winnen, af, naar maate het vermaak, dat zij in de vleierij feldte, toenam.

Terwijl de Hertog VAN RIPPERDA dus in *Spanje* tot eer en aanzien verheeven het hoogste gezag oeffende, bleek welhaast zijn invloed in verscheiden onderneemingen. Het belang des Konings van *Spanje* vorderde om in vriendschap te leeven met den Keizer: en alzo deeze gesteld was op de voltooiing der oprigtinge eener Oostindische Maatschappij te *Oostende*, deedt de Hertog alles wat in zijn vermogen was om dit oogmerk te helpen bevorderen. Ook bewerkte hij, door zijne uitgebreide kennis van den Koophandel, dat de Spaansche Handwerken in beter staat gebragt wierden, dan men dezelve zedert eenigen tijd gezien hadt. Onder alle deeze onderneemingen, hoe nuttig ook voor *Spanje*, schulde, egter, een kwaad oogmerk; 't welk was, om den Staaten der Veréénigde Gewesten, wien hij al lang geen goed hart hadt toegedraagen, alle mogelijke afbreuk te doen, en den welvaart deezer landen te krenken.

Nogthans slaagde RIPPERDA niet altoos even gelukkig in zijne onderneemingen; daarenboven wierdt hij dikmaals door hevige Jigtpijnen aangetast. Het een en ander was oorzaak, dat hij somwijlen tot groote uitspoorigheden verviel, en perfoonen van den hoogsten rang onbetaamelijk bejegende. Op den minsten argwaan deedt hij de aanzienlijkste perfoonen van het Rijk voor den Regtbank verschijnen, om hen wel strengelijk te berispen in tegenwoordigheid van hunne Majesteiten; welke, door dit bedriegelijk bewijs van verknogtheid misleid, den Staatsdienaar steeds hooger aging toedroegen en daadelijk be-toonden. De Koning gaf hier van een treffend bewijs. In eene Promotie van verscheiden perfoonen van aanzien, wierdt RIPPERDA verheeven tot Hertog van den derden rang; zijnde dit de hoogste waardigheid in 't gantsche Koninkrijk.

Dit nieuw bewijs van de gunste zijns Meesters scheen zijn geluk nog meer te bevestigen, en hem kragtiger te verzekeren in de hooge waardigheid, in welke hij gesteld was. Nogthans was hij niet volkomen gelukkig; hij ondervondt steeds, te midden van zijne grootheid, eene droefgeestigheid en ongerustheid, welke gevoegd bij zijne ongemaklijke gesteltenis hem

niet minder onaangenaam maakte bij zijne Vrienden, dan hij voorheen een aangenaam medegezel voor hun geweest was; ook groeide het getal zijner vijanden dag aan dag aan. Doch dit belette hem, egter, niet, zijne zwaarwigtige bedieningen met den gewoonen ijver waar te neemen; en door zijne geregeldheid en naauwkeurigheid keerde hij de slagen af, welke zijne benijders hem zогten toe te brengen.

Behalven dat de Hertog VAN RIPPERDA dus gestadige blijken gaf van zijne grondige ervarenheid in de Staatkunde, was hij daarenboven een Man van Letteren, en beminde zeer de fraaie Weetenschappen. Om zich somwijlen van zijne veelvuldige bezigheden te verpoozen, en tevens zijnen smaak voor de Letterkunde te verbeteren en aan te kweeken, hield hij, zo veel mogelijk was, eene gemeenzaame verkeerung met den Heer STANHOPE, Gezant van het Hof van *Groot-Britannie te Madrid*. Deeze Edelman, een groot Staatsman en tevens een kenner en begunstiger van waare en gegronde Geleerdheid, hadt steeds rondom zich alles wat te *Madrid* sijn van verstand en doorlugtig in verdiensten was, zonder onderscheid van Natie of Godsdienst; zo dat zijn huis van sommigen de *Wolken van fraaie Vernuftten* genaamd wierdt. In de gezelschappen, welke ten huize van deezen Gezant gehouden wierden, haadelde men over de Godgeleerdheid, Zede- en Letterkunde, doch nimmer over Staatkundige onderwerpen. RIPPERDA was het voornaamste sieraad deezer leerzaame Zamenkomsten, zo dikmaals zijne bezigheden hem den tijd gunden om in dezelve te verschijnen. Alle onderwerpen, welke aldaar verhandeld wierden, ontvingen van hem een nieuwen luister, en hij wist zelfs de allergemeenste gesprekken met zulke geestige gedagten te doormengen, dat alles een voorkomen van aangelegenheid verkreeg. Het smartte hem zeer, dat hij dus het gezelschap van den Heer STANHOPE niet meer kon genieten; doch hij was genoodzaakt zich dikwijls van hem af te houden, om door eene te groote gemeenzaamheid zijnen vijanden geene reden tot kwaad vermoeden te verschaffen. Om evenwel den tijd, die hem van zijne Amptsbezigheden overschoot, en welken hij niet in gezelschappen konde doorbrengen, niet nutloos te slijten, arbeide hij, bij

tus-

tusfchenpoozen, in zijn Kabinet aan een ontwerp van Algemeenen Vrede; niet met oogmerk om het ten uitvoer te brengen: want hij beminde den Vrede niet; maar om zijnen werkzaamen Geest, die nimmer konde rusten, eenige bezigheid te geeven.

RIPPERDA, in deeze gesteldheid van zaaken, genietende een volmaakt geluk, in zo verre zulk een geluk aan Vorsten Hoven kan gesmaakt worden, scheen als schootvrij voor de aanvallen zijner vijanden, en niets onwaarschijnlijker, dan dat een Man, met zulke edele verstandlijke vermogens bedeed, en eenigermate boven alle menschlijk gezag verheeven, immer van die hoogte konde nederstorten. Dan, de wreede Nijd, welke zijne verheffing met leedweezen aanschouwde, was steeds op middelen bedagt om hem den voet dwars te zetten, en, indien mogelijk, te ligten; en hij rustte niet, voor hij, in deezen, zijn oogmerk hadt bereikt. De Marquis DE GRIMALDO, die den Heer VAN RIPPERDA haatte, dewijl hij zich van het roer van Staat verbannen, en den Hertog in zijne plaats zag, hadt een aanmerkelijken aanhang onder de Grooten van het Hof, en liet niet naa, alle de daalen van RIPPERDA te bespieden, om in dezelve iets te vinden, waardoor hij hem bij 't wuft Gemeen konde zwart maaken. De Grooten, aan hunne zijde, nijdig op den Hertog, waren bereidwillig om den Marquis te dienen, en met alle hunne magt den Hertog bij den Koning in ongunst te brengen. De Marquis DE CASTELLAR, wien de bediening van Geheimschrijver in het Departement van oorlog was benomen, wagte met ongeduld na gelegenheid om zich tegen den Hertog te verklaaren. De Heer DE ARIASA hadt insgelijks zijne bediening van Opperbestuurder der Geldmiddelen verlooren; de Heer PATINKO het ampt van Geheimschrijver wegens de Zeezaaken in de Indiën, de Heer DE LARBAZO dat van Super-Intendent over de Tabak; de Heer DE MERTINES dat van *Contador* der algemeene Renten, en de Heer DE VENERAS van *Contador* der Zoutpannen. Een getal van zulke magtige vijanden maakte een vreezelijken aanhang tegen den Hertog; en niemand buiten hem zoude zo lang den roof hebben behouden van zo veele vermogende hoofden, die allen loerden op zijnen on-

dergang. Doch de diepe gunst, in welke hij bij den Koning stond, en een Bevelschrift, ten voordeele van den Hertog, op last van zijne Majesteit, door 't gantsche Rijk afgekondigd, wederhieldt en deedt hen nog eenigen tijd veinzen.

't Leedt, egter, niet lang, of 's Hertogs vijanden vonden een voorwendzel om hem bij den Koning verdagt te maaken. Zij bedienden zich van een Jesuit, een groot vriend van den Opper-Inquisiteur, en die ten Hove in gunst was, om hunne Majesteiten in 't oor te blaazen, dat de Hertog VAN RIPPERDA de Natie misleidde, en de penningen, welke hem, gedurende zijn Gezantschap, te *Weenen* waren toegezonden, na andere landen hadt over gemaakt. Deeze inboezemening wist de looze Geestelijke derwijze te beleggen, dat hunne Majesteiten aan dezelve het oor begonnen te leenen. Straks was het algemeen gerugt te *Madrid*, dat RIPPERDA zijn gezag misbruikte. Zijne vijanden durfden nu ook het hoofd opteecken. Zij rieden zijne Majesteit, dat 'er geen ander middel was, om de woede des volks, 't welk overal zijn misnoegen vertoonde, te stillen, dan den Hertog van alle zijne Ampten te verlaaten, en den Marquis DE GRIMALDO in zijne voorgaande waardigheid te herstellen; en dat hem eene gestrenge rekenschap moest afgevorderd worden van de voorgemelde penningen, bedraagende een somme van vier Millioenen stukken van Achten. Voorts beschuldigten zij hem openlijk, dat hij verscheiden der gewigtigste Staatsgeheimen aan vreemden, vooral aan zijnen Vriend den Heer STANHOPE, Britschen Afgezant, geopenbaard hadt.

Zo veele hoofden van beschuldiging noodzaakten zijne Majesteit om aan dezelve gehoor te geeven, en den Hertoge deswege rekenschap af te eischen. De Koning ontboodt hem dan ten Hove, openbaarde hem de gerugten, welke omtrent hem verspreid wierden, en betuigde zijn leedweezen, dat hij zich in de noodzaaklijkheid bevondt om hem te bedanken. Dusdaanig eene aanspraak, uit den mond des Konings zelven, moest den Heer RIPPERDA, welke van de beschuldiging zijner vijanden nog niets vernomen hadt, als een donderslag in de ooren klinken. Nogthans ontrok hem de Koning niet geheel en al zijne gunst; hij benam hem slegts de waardigheid van Eersten Staatsdienaar.

dienaar, latende hem in 't bezit van zijne overige bedieningen. Doch de Hertog, nu al zedert eenigen tijd gewoon, aan niemand dan alleen den Koning ondergeschikt te zijn, en onmagtig zulke eene vernedering te verdraagen, verzogt zijne Majesteit, dat, vermids hem de zorge over de gewigtigste zaaken ontnoomen wierdt, hij ook van alle de andere mogt ontslagen zijn; en tevens dat het hem mogt vergund worden, zich zo lang in een Klooster te begeeven, tot dat zijn gedrag onderzocht wierdt.

De voorslag, welken hij hier aan den Koning deedt, om, gedurende eenigen tijd, een Klooster tot zijn verblijf te nemen, wierdt hem ernstig ontraaden door eenen zijner vrienden. Maar hoe groot was zijne verslagenheid, wanneer hij, 's anderen daags, eenen brief van den Marquis DE LA PAZ ontving, hem kennis geevende, dat zijne Majesteit den aangebooden afstand van alle zijne bedieningen aannam; en tevens, dat de Koning hem begiftigde met een jaargeld van drie duizend Pistoolen, ten tijde toe, dat dezelve hem wederom in zijnen dienst zoude gebruiken, op een wijze, die hem best voegelijk zoude voorkomen.

Nu was de Hertog op niets anders bedagt, dan, zo veel zijne droefgeestigheid toeliet, order op zijne zaaken te stellen, en een veilige wijkplaats op te zoeken. Ten dien einde vervoegde hij zich bij den Heer VAN DER MEER, Gezant der Algemeene Staaten, met verzoek om hem in zijne koets te geleiden aan het huis van den Heer STANHOPE, om dus bevrijd te zijn van den overlast van het Graauw, welk zijne huisgenooten aangetast en hem zelve gedreigd hadt. De Britsche Afgezant, alles naauwkeurig overwoogen hebbende, verleende de verzogte wijkplaats; doch gaf hier van tevens kennis aan den Koning; die, op dat de Hertog niet heimelijk mogt ontvlugten, en vermids hij nog eenige papieren van aangelegenheid onder zich hadt, het huis van zijn verblijf door eenige Manschap van zijn Lijfwagt naauwkeurig deedt gadeslaan.

Niet lang genoot, egter, de Hertog zijne schuilplaats. De Koning deedt den Heer STANHOPE, eens en andermaal, schriftelijk verzoeken om den afgezeten Staatsdienaar zijn verblijf

op te zeggen; doch alzo deze, zijnen ongelukkigen Vriend met redenen niet kunnende overhaalen om zijn huis te verlaten, geen geweld wilde gebruiken, wierdt in den Raad van *Castilie*, op bevel van zijne Majesteit vergaderd, goedgevonden kragtdaadiger middelen in het werk te stellen. Men besloot, het Hotel van den Groot-Britannischen Ambassadeur, op een vroegen morgen, met Krijgsvolk te bezetten, en den Hertog van daar gevankelijk te vervoeren na het Kasteel te *Segovia*. Deeze last wierdt toevertrouwd aan *Don Louis de Cueiljar*, Alcide van het Hof, die denzelven met zulk een uitslag volvoerde, dat 's Hertogs vijanden nu overvloedige reden hadden om hunne vreugdebetooningen deswegen bot te vieren.

Ondertuschen was dit bedrijf van zulk een aart, dat de Heer *Stanhope* over 't zelve met reden zeer te onvreden was. Hij beklaagde zich des, door een brief, bij den *Marquis de la Paz*, Geheimschrijver van zijne Katholijke Majesteit, als eene handelwijze, strijdig met het Regt der Volken, en de onschendbaarheid en vrijheid van het huis eenes Afgezants. Insgelijks gaf hij hier van kennis aan den Koning van *Engeland*, zijnen Meester, met verzoek van berigt hoedanig zich in deeze zaak te gedraagen, en onthieldt zich zo lang van het Hof, tot dat hij deswegen narigt hadt ontvangen. Het Hof van *Madrid* bleef mede niet in gebreke om aan zijnen Gezant te *Londen* een uitvoerig verhaal van het voorgevalene over te zenden, en hem dus in staat te stellen om te kunnen antwoorden op de vraagen, welke hem mogten gedaan worden. Het gevolg was, dat het Engelsche Hof vergoeding eischte voor den hoon, zijnen Gezant aangedaan; veel wierdt deswegen, door de Staatsdiensnaars van beide Hoven, over en weder geschreeven. De Spaanschen bleeven bij aanhoudenheid agterlijk in de geëischte vergoeding te geeven; en 't is te denken, dat de Engelschen zich, met 't geen kort daar na omtrent *Gibraltar* voorviel, van den geleeden hoon zullen gewroken hebben.

Het ongeluk van den Hertog van *Ripperda* bleef midlerwijl niet alleen bij zijn persoon bepaald; zijn Gezin gevoelde insgelijks de slagen, welke hem drukten. Niet lang na 's Vaders ongenade, kreeg de Zoon bevel, om de bedieningen van het
Ge-

Gezantschap, welk hij nog te *Weenen* bekleedde, te staaken, en na *Madrid* te rug te keeren. Dus zag deeze jonge Staatsman niet alleen zijne hoop op verdere bevordering verijdeld, maar zijn voorgenomen huwelijk met de Gravinne van *BLAGGAY*, eene aanzienlijke Juffer aan het *Weener Hof*, wierdt hier door insgelijks verijdeld.

De ongelukkige Hertog bleef ondertuschen naauw opgeslooten in het Kasteel van *Segovia*, zijnen tijd, gelijk ligt te denken is, geenzins aangenaam doorbrengende. Dan, 'er gebeurde eerlang iets, 't welk hem gelegenheid gaf, tot het smaaken van eenige genoegelijke oogenblikken. 'Er woonde in de *Stad Segovia* eene Juffer van zonderlinge schoonheid, welke in vertrouwde vriendschap leefde met de huisvrouw van den *Slotbewaarder*, bij welke zij dikwijls den namiddag doorbragt. Langs deezen weg kreeg de Hertog gelegenheid om kennis met haar te maaken, die welhaast tot gemeenzaamheid aangroeide: in zo verre dat hij 't waagde, om in een bezoek, welk hij van haar in zijn eigen vertrek ontving, openlijk zijne liefde te verklaren, en om haare gunst te sineeken. Het vermaak, welk hij in de verkeerung met deeze jonge schoonheid smaakte, wierdt nog vergroot, door de berigten, welke hem, van tijd tot tijd, wierden toegezonden, raakende 't geen hem betreffende in 's Konings Raad voorviel. Men raadpleegde aldaar dikwijls over de maatregels met den gevangenen Hertog te neemen; doch het besluit was telkens, dat hij niet met reden kon beschuldigd worden van de misdaden, welke hem wierden ten laste geleid: waarom zommigen het zelfs als hun gevoelen opperden, dat hij op vrije voeten behoorde gesteld te worden.

De hoop tot dit ontslag wierdt in den Heer *VAN RIPPERDA* nog meer verlevendigd, door dien het *Groot-Britannische Hof*, omtrent deezen tijd, door zijnen Gewoonen Afgezant, voorstellen liet doen, vergoeding eischende van den hoon, het huis van den Heere *STANHOPE*, en langs dien weg, der *Engelsche Kroone* zelve aangedaan, door de geweldige ontvoering van den Hertog *VAN RIPPERDA*; welke vergoeding, volgens den gedaanen eisch, bestaan moest in de slaaking des geweezen Staatsdienaars. Doch het *Spaansche Hof* toonde zich,

zich, bij aanhoudenheid, weigeragtig om aan zulk een voorflag het oor te leenen; en of schoon des Hertogs vrienden hunne poogingen te werk stelden om zijne vrijheid te bekoomen, 't scheen, egter, geschapen, dat hij tot aan het einde zijns leevens in de gevangenis zou blijven kwijnen.

Dus moesten 'er, derhalven, andere middelen bedagt worden, om eenmaal wederom de vrije lucht te kunnen ademen. Op zekeren dag gaf hij aan de Spaansche Juffer, van welke wij gemeld hebben, in tegenwoordigheid van zijnen Kamerdienaar, welke tevens zijn vertrouweling was, deezen zijnen wensch te kennen, en te gelijk, dat zij zijne vrijheid zouden kunnen uitwerken, zo ze hem getrouw wilden blijven. Beiden toonden zij zich daar toe genegen, deeden belofte van getrouwheid en beraamden eenen dag om dit stuk nader te overweegen. Naa behoorlijk overleg wierdt deeze hachelijke onderneeming op de volgende wijze gelukkig uitgevoerd.

De Spaansche Juffer, om haare Vriendin, de Slotvoogdes, te blinddoeken, veinsde minder genegenheid te hebben voor den Hertog dan te vooren. De Kamerdienaar, welke, gemeenlijk, tweemaal 'sweeks na *Madrid* ging, droeg zorge om paerden in gereedheid te hebben, om de naaste Stad te kunnen bereiken, alwaar zij, niet bekend zijnde, het noodige konden bekoomen, om voorts de naaste zeehaven te bereiken. Dit alles dus beschikt zijnde, wierdt de nacht tot de onderneeming vastgesteld.

Het was voor den Hertog onmogelijk, door de groote deur uit te gaan, vermids hij eerst zijnen weg moest, neemen door verscheiden bewoonde vertrekken. Hierom hadt de Spaansche Juffer zorge gedraagen om een sleutel te bekoomen van een deur, welke op een Bloemperk uitkwam. Den weg dus gebaad hebbende, wierdt al het kostbaarste uit des Hertogs kamer gehaald, en hij zelf voorts, door middel van eene ladder, over een hoogen muur geholpen; hebbende hij vooraf, op naam van zijnen Kamerdienaar, zijn geld per Wisfel aan zijne kennissen in *Holland* en *Engeland* overgemaakt. De Juffer, in Mans gewaad verkleed, volgde hem, nevens zijnen getrouwen Kamerdienaar, na *St. Andero*, alwaar zij een Hollandsch schip afhuurden, 't welk hen behouden in *Holland* bragt.

Het

Het gerugt zijner ontvlugtinge, 't wel schielijk alomme verspreid wierdt, kwam bijkans gelijktijdig met hem in *Holland*, alwaar hij van verscheiden perfoonen, met welke hij te voeren verkeerung hadt gehouden, minzaam wierdt ontvangen. Geduurende zijn verblijf in 's *Hage*, daar hij zich 't meest ophieldt, maakte hij kennis met den Heer PEREZ, door den Keizer van *Marokko* als Gezant aan de Algemeene Staaten afgevaardigd, om eenige geschillen bij te leggen. De Hertog was verrukt, in deezen een Man te vinden, welken hij eenige ontwerpen kondè mededeelen, welke hij hadt uitgedagt, om zich van *Spanje* te wreken, zo ras hij 'er gelegenheid toe vondt. Doch schoon PEREZ aan zijne voorflagèn een gunstig oor leende, kondè hij hem, egter, niets belooven, voor dat hij zijne Marokkaansche Majesteit mondeling daar over onderhouden hadt. Deeze twijfelagtige toestand, als mede het geduurig aanhouden der Spaansche Juffer bij den Heer RIPPERDA, om *Holland* te verlaaten, deedt hem ten laastten besluiten om na *Engeland* te vertrekken. Zo ras was hij niet te *Londen* aangekomen, of verscheiden Heeren van rang bevljigtiden zich als om frijd, om hem hun genoegen over zijne komste te betoonen. Het huis, alwaar hij zijnen intrek hadt genomen, wierdt dagelijks als overloopen, uit begeerte om een man te zien, wiens naam zo veel gerugts door gantsch Europa, en inzonderheid ook in *Engeland*, gemaakt hadt. Veele Edellieden booden hem hun huis aan; doch hij floeg ze allen af, uitgezonderd eenen bloedverwant van zijnen waarden Vriend, den Engelschen Afgezant te *Madrid*, STANHOPE. Gelijk zijn geest geduurig zwanger ging van ontwerpen om zijnen moed te koelen tegen het Spaansche Hof, wierden zijn gesprekken greetig aangehoord van de Engelschen, uit den aart begeerig na iet nieuws en na verandering. Naa een verblijf van eenige dagen verwierf hij gehoor bij den Koning, GEORGE DEN I, waarin hij zich zeer beklaagde over de behandeling, welke hij in *Spanje* hadt ontvangen, en vervolgens om 's Vorsten gunst smeekte. Doch het antwoord, welk hij in dit, en een volgend gehoor kreeg, waarin hij zijne Majesteit eenige ontwerpen tegen *Spanje* mededeelde, deedt hem ras bemerken, dat hij ook hier niet naar zijnen wensch zou slaagen. Over deeze

deeze te leur stelling van spijt woedende, vatte hij van toet af het wraakzugtig besluit op, om *Engeland* in den zelfden rang met *Spanje* te stellen, en bij voorkomende gelegenheid zich over beide Koninkrijken te wreken.

Nogthans besloot de Hertog VAN RIPPERDA, om 't vermaak, welk hem van verscheiden Grooten des Rijks wierdt aangedaan, nog eenigen tijd in *Engeland* te vertoeven. Het ongeregeld leeven, egter, welk hij hier leide, was oorzaak, dat hij zich den haat van alle braaven en verstandigen der Natie op den halze haalde; tot zo verre zelfs, dat zijn naam in de Nieuwspapieren openlijk wierdt ten toon gesteld. Hierom wierdt hij van veelen, welke hem in den beginne groote vriendschap beweezen hadden, geschuwd en uit hun gezelschap verdreeven. Dit noodzaakte hem te veinzen, en zich tot een geregelder levenswijze te schikken; 't welk ten gevolge hadt, dat hij zijne verlorene agting herwon, en in beschaafde gezelschappen wederom wierdt toegelaaten. Evenwel konde hij niet besluiten, om op den raad van sommigen, op nieuw, van Godsdienst te veranderen, en den Protestantischen aan te nemen. Eene zo gestadige verwisfeling, dagt hij met reden, zou zijne opregtheid hebben verdagt gemaakt. Doch schoon RIPPERDA dus eenigzins bestendiger van gedrag was, en zich, hier door, bij sommigen, op nieuw, in gunst wist in te wikkelen, 'er deedt zich, egter, geene de minste hoop op om in *Engeland* immer naar wensch te zullen slaagen, of, door het verkrijgen van eenig aanzienlijk ampt, zijn oogmerk te bereiken. Ook waren zijne middelen, door zijne kostbaare levenswijze, zedert eenigen tijd, merkelyk verminderd. Hierom kwam het ontwerp, waar aan hij in *Holland* reeds gedagt hadt, om in *Barbarije* zijne bevordering te zoeken, bij hem wederom boven; en naa 't zelve wel overdagt te hebben, nam hij het besluit om nogmaals in zijn Vaderland te rug te keeren. Zijn voorgenomen togt na *Barbarije* wierdt wel haast rugtbaar te *Londen*, doch 'er tevens met zo veel verontwaardiging vernomen, dat men zich niet ontzag, hem deswegens openlijk te beschimpen. De Hertog, op zekeren dag, in het James Park wandelende, wierdt hem een gedrukt briefje in de hand gestopt, 't welk hij ongelezen in zijnen zak stak. Doch

t'huys

't huis koomende, en hetzelfde leezeude, bevondt hij, dat het een allerhaatlijks Schimpfchrift was, opgevuld met de schandelijkste scheldnaamen, 't welk zijn bedrijf mer allerleijfste kleuren schilderde.

Zo veele onaangenaamheden, welke hem dagelijks bejegenden, deeden hem zich haasten om *Engeland* te verlaaten. Des vertrok hij, verzeld van de Spaansche Juffer en zijnen getrouwen Kamerdienaar, na *Holland*, alwaar hij, aangeland zijnde, allen mogelijken spoed maakte om den Heer PEREZ te begroeten. Deeze ontving hem met alle tekenen van genegenheid, stijfde hem in zijn voorneemen om na *Barbarije* te vertrekken, en verzekerde hem, dat hij, op de Brieven van voorschrijvinge, welke hij hem zoude medegeeven, in alle gerustheid de reize na *Mequinez* konde aanneemen; 'er bijvoegende, dat, zo ras hij zou te rug ontbouden worden, hij niet zou nalaaten, zijne voorflagten bij zijne Marokkaansche Majesteit te ondersteunen. RIPPERDA, deeze toezegging ontvangende, onthieldt zich niet lang hier te lande, maar vertrok spoedig na *Mequinez*, met een schip, 't welk te *Amsterdam* derwaarts zeilree lag. De Spaansche Juffer en de Kamerdienaar, welke hem ook op deezen togt volgden, waren over deeze reize niet kwalijk te vreden; de eerste, om dat zij hoop hadt, zich in een Klooster, 't welk daar te lande was, te zullen kunnen begeeven, en aldus van den Hertog, wiens tegenwoordigheid zij al lang moede was, en welken zij alleen uit noodzaaklijkheid volgde, ontslagen te worden; de andere, om de verbeelding, met welke hij zich streefde, om, door voorspraak van zijnen Meester, in *Barbarije* tot eenige aanzienlijke waardigheid bevorderd te worden.

Naa eenen sloopstogt van verscheiden weeken, op welchen hij een zwaaren storm uitstondt, zette hij te *Tanger* behouden voet aan land; alwaar hij zich etlijke dagen uitgerust hebbende, zijne reize vervolgens te lande na *Mequinez* voortzette. Hier nam hij zijnen intrek, eerst in het Klooster der Trinitaristen, en vervolgens in het huis van een Fransch' Koopman. Niet lang hadt hij zich hier opgehouden, of hij verwierf gehoor bij den Keizer, MULEI ABDALAH. Doch 't antwoord, welk hij op zijne aanspraak ontving, was niet zeer in zijnen smaak.

smaak. De Keizer gaf in hetzelfde niet duister te kennen, dat RIPPERDA, alleen in gevalle van verzaakinge van het Christendom en aanneeminge der Leere van MAHOMETH, op zijne gunst mogt hoopen. Dit deed hem berouw hebben, dat hij *Engeland* of *Holland* immer hadt verlaaten, en hij stondt zelfs in beraad om na Europa weder te keeren.

Onze RIPPERDA begreep ras, dat hij, om zijne oogmerken te bereiken, iemand noodig hadt, welke daar te lande bekend, en tevens ten Hove wel gezien was. Zulk een persoon vondt hij in ALY-DEM, weleer een Monnik van de Orde der Celeszijnen, doch die, om zijne schelmstukken en eerlooze levenswijze, uit Europa, na *Barbarije* gevlugt, aldaar het Christelijk Geloof verzaakt hadt, en nu bij den Marokkaanschen Keizer in sonderlinge gunst stondt. Deze onderrigte hem in de zeden en gewoonten des Lands, en deed hem tevens belofte, dat hij den Keizer ten zijnen voordeele zoude spreken. Hij hieldt zijn woord. In een volgend gehoor, welk den Hertoge vergund wierdt, wierdt hij met alle tekenen van eere en agtinge ontvangen, en bekwam tevens de toezegging van in 's Keizers dienst te zullen gebruikt worden.

Een zo goed begin kon niet nalaten, den staatzugtigen RIPPERDA, en den afgevalen Monnik zeer naauw te verbinden. Ook wist hij zich, dag aan dag, aangenaamer te maaken bij den Keizer; en de lang verwagte te rug komst van den Gezant PEREZ uit *Holland* maakte zijn genoegen volkomen. Hij verscheen nu dagelijks in den Raad, en kreeg, van tijd tot tijd, door zijne voorflagen, welke hij zeer behaagelijk wist voor te stellen, en in een aangenaam licht te plaatzen, meer invloeds op denzelfen. Zijne eerezugt hadt thans geen minder doel dan de waardigheid van Bacha, welke hij hoopte nu eertlang te zullen bekomen. Doch eene Rijkswet stondt hem hier in den weg; volgens dezelve kon niemand tot eenig aanzienlijk eeramt bevorderd worden, 't en zij hij, door het teken der Befnijdenisfe te ontvangen, openlijke belijdenis deede van de Leere van MAHOMETH. RIPPERDA gedroeg zich wel als een Mufelman, was bij den openbaaren eerdienst tegenwoordig, vastte ten tijde der Nieuwe Maane, en nam dus de geheele Wet in agt; en dit, hoopte hij, zoude genoeg zijn

ter

ter bereiking van zijn oogmerk: maar van de besnijdenisse was hij ten uitersten afkeerig. Geenzins om dat hij in zijn gemoed eenige zwaarigheid hadt, door het verzaaken van 't Christendom, zich aan de zijde van deszelfs grootsten vijand en tegenstreever te voegen: want eigenlijk gesprooken hadt hij in 't geheel geen Godsdienst; maar om dat hij van deeze bewerking, welke in zijnen ouderdom zeer hachelijk is, eenig gevaar voor zijn leeven vreesde, of om dat hij bedugt was, zo hij ook hier in ongenade viel, gelijk gemaklijk kon gebeurden, nergens eene vrijplaats te kunnen vinden.

Midlerwijl hadt RIPPERDA het huis van ALY-DEM verlaaten, en eene eigen wooning betrokken; waar toe hij wierdt in staat gesteld door een Jaargeld, hem door zijnen vriend, den Admiraal FERIZ, aangeboden. De Spaansche Juffer, welke hier, gelijk ook in *Holland*, voor zijne wettige Vrouw ging, baarde hem omtrent deezen tijd eenen Zoon; FERIZ en eenige anderen raadden hem ten ernstigste aan, om dit kind te laten besnijden; doch 't vermogen, welk de Moeder op den Hertog hadt, gevoegd bij haare traanen en smeekingen, bragt te wege, dat hij hem na het Klooster der Trinitarissen zondt, om aldaar gedoopt te worden.

Men hielt, ondertuschen, te *Mequinez* niet af om den Hertog tot het ondergaan der Besnijdenisse aan te spooren. Een zeker *Iman*, of Geestlijke, kreeg last om met hem in gesprek te treden, en zijne poogingen aan te wenden, om hem van de valscheid der Christlijke en de waarheid der Mahomethaansehe Leere te overtuigen. Want het gebrek aan deeze overtuiging, en niet de afkeer van de besnijdenisse, verbeeldde men zich, dat RIPPERDA inzonderheid te rugge hielt. Nogthans was hij niet te beweegen; doch zijn getrouwe Kamerdienaar gedroeg zich kloekmoediger; naa dat deeze, door den *Iman*, in den Godsdienst van 't Land behoorlijk onderweezen was, onderging hij met veel geduld deeze smartelijke bewerking. Zijn eer- en wraakgierige Meester, wiens staatzugt te langen laatste over zijnen afkeer van smarte zegenpraalde, volgde welhaast zijn voorbeeld; wordende de Plegtigheid aan hem verrigt, door den Mufti, in tegenwoordigheid des Keizers en veeler Rijks grooten, en zijne geledene

smarten beloond met de waardigheid van Bacha, welke hem door zijne Marokkaanfche Majesteit wierdt opgedraagen.

RIPPERDA, welke met zijne verandering van Godsdienst niets anders beoogd hadt, dan om door het verkrijgen eener aanzienlijke waardigheid zijne wraakzugtige oogmerken tegen *Spanje* uit te voeren, zag zich zo dra niet met de waardigheid van Bacha bekleed, of hij deelde zijne ontwerpen den Keizer mede, en stelde hem voor, het beleg te slaan rondom *Ceuta*, eene Spaanfche Vesting aan de Moorsche Kust, en welke de Barbaaren veertien jaaren lang vrugtloos getragt hadden te veroveren. Dit voorstel wist hij zo smaaklijk te maaken, dat zijn gevoelen welhaast de overhand verkreeg, en het Opperbevel over de onderneeming aan hem wierdt opgedraagen. Hij zelf begaf zich aan het hoofd van tien duizend Mooren op weg, verschanste zich nabij *Ceuta*, en sloeg vervolgens op weg na *Oram*, eene Moorsche Vesting, om dezelve van al het noodige te verzorgen, en de vereischte maatregelen te neemen om den Spanjaarden eene landing te beletten.

De Koning van *Spanje*, van deeze beweëgingen zijner vijanden verwittigd, deedt te *Alikante* eene magtige Vloot uitrusten, en vervolgens na de Kust van *Africa* oversteeken. De Troepen zetten gelukkig voet aan land, en na verscheide schutgevaarten met de Mooren, welke veelal ten voordeele der Spaanfchen uitvielen, veroverden zij de Stad *Oram*, genoegzaam in 't gezigt van den Bacha RIPPERDA, welke, door hevige Jigtpijnen, genoodzaakt was het bed te houden. Een zo ongelukkige uitslag deezer onderneeminge veroorzaakte veel droefheid en hartzeer aan den Bacha, welke zich deswegen bij den Keizer, door een brief, beklaagde en verontschuldigde. Tot zijne groote verwondering wierdt zijne verdediging zeer gunstig ontvangen ten Hove, en hij tot de waardigheid van Eersten Staatsdienaar bevorderd; oordeelende den Keizer, dat hij van een perfoon van zijne bekwaamheden meer voordeels zoude trekken in den Raad dan in het Leger. Dus won RIPPERDA hier, 't geen hij, omtrent deezen tijd, in *Spanje* verloor; zijne Katholijke Majesteit, van het gedrag zijns gewezenen Staatsdienaars onderrigt, deedt hem, door een besluit van den Raad van *Castile*, zijne waardigheid van Hertog en Grande van *Spanje* afneemen.

Ondertusfchen drong de Bach zich diep in de genegenheid der Sultane Moeder van MULEI ABDALAH, welke veel vermogt op den geest van haaren Zoon. Deeze Vrouw, schoon reeds merkelyk in jaaren gevorderd, bezat, egter, alle de drift der jeugd; zij vatte eene sterke genegenheid op voor den Bacha, en openbaarde hem dezelve op eene wijze, welke hem aangaande haare oogmerken geenen twijfel overliet: Zij leefden zedert in eene zo nauwe verbintenis, dat hij, bij verscheidene gelegenheden, de behoudenis van zijn leeven daaraan verschuldigd was.

Veel gelukkiger, dan in den togt tegen de Spaanschen, slaagde de Bacha RIPPERDA in zynen veldtogt tegen MULEI HAMET, welke den thans regeerenden Keizer de Kroon betwistte, en zynen eisch door een talrijk Leger staafde. Tegen deezen trok de Bacha, aan het hoofd van eenige welgeoeffende Benden, te velde, en hadt het geluk eene luisterrijke overwinning op den zelve te behaalen. Hier door herstelde hij zijne te vooren eenigzins verlorene agting, en drong zich te dieper in 's Keizers gunst; tot zo verre, dat deeze een Bevelschrift liet afkondigen door het gantsche Rijk, waar bij hij verklaarde, dat alle zijne Onderdaanen, welke den Hollandschen Bacha niet zouden aanzien, als den eersten persoon des Rijks naast den Keizer, en zo iemand de stoutheid hadde, hem gehoorzaamheid te weigeren, deeze voor een Oproermaaker gehouden, en met den dood zoude gestraft worden, als een schender der onderdaanigheid aan den Keizer verschuldigd.

De Bacha RIPPERDA, dus de geheele magt van 't Keizerrijk in handen hebbende, en steeds op wraake bedagt tegen zijne Katholijke Majesteit, gaf de noodige bevelen om de Spaanschen in hunne veroveringen te ontrusten, en zondt verscheidene schepen na de Straat van *Gibraltar*, om hun dus de gemeenschap, welke zij met hun land hadden, en de geduufte overvoeringen, af te snijden. Ondertusfchen kwam de getrouwe Kamerdienaar, van welken wij meermaalen gesproken hebben, omtrent deezen tijd, ongelukkig aan zijn einde. Door zynen Meester, als Verspieder, op kondschap uitgezonden, viel hij den Spanjaarden in handen, welke hem den Bevelheb-

ber van *Ceuta* overleverden; die hem voorts na *Spanje* zondt, om hem naar verdienste te doen straffen. Door dit toeval wierden de Spaanschen tevens onderrigt van het voorneemen van den Bacha, alzo men bij den gevangenen verspiedt twee Brieven vondt aan een Spaansch' Koopman, in welke hij hem zekere van zijne ontwerpen mededeelde. Hier door stortte hij in diepe zwaarmoedigheid; doch tevens hoop schepende om nu zijne maatregels beter en gewisser te zullen neemen, begaf hij zich na 't Leger, voorneemens om het uiterste zijner kragten tegen de Spaanschen te beproeven. Hij wendde zijne wapens tegen *Ceuta*, en besloot die plaats met het gantsche Leger aan te tasten; doch de belegerden deden hem welhaast van daar opbreeken, en noodzaakten hem de vlugt te neemen, met agterlaating van een gedeelte zijner Krijgsbehoeften. Den Bacha zelve wierdt een paerd onder 't lichaam gedood, en hij, onmagtig door jigt om zich op te heffen, door een zijner Soldaaten op een paerd na *Tetuan* gevoerd.

Thans stondt het met den Bacha RIPPERDA geschapen, dat hij bij den Keizer in ongenade zou vervallen; doch de afspraak der Sultane Moeder deedt hem ook dit maal staande blijven: zo dat hij welhaast, op nieuw, wierdt in staat gesteld om zich te Velde te begeeven. Bij deeze gelegenheid bediende hij zich van eenen Krijgslist, welke meermaalen oorzaak was eener bevogten zege, en ook thans een gewenschte uitwerking deedt. Hij hieldt een Redevoering tot zijne verzaamelde Legerbende, waarin hij haar een kloekmoedige veragting van gevaaren inboezemde, en tot onverzaagdheid en heldenmoed aanspoorde. De Barbaaren, hier op vuur vattende, drongen moedig op de Spanjaards in; de Bacha was overal in perfoon tegenwoordig, door zijne bevelen de wankelende benden een hart onder den riem steekende, en die zich kloekmoedig droegen verder aanspoorende. Het gevolg was, dat de Spaanschen genoodzaakt wierden te wijken. Het gevegt, kort daar naa hervat, viel even gelukkig uit voor den Bacha RIPPERDA. Door deeze overwinning maakte hij zich niet alleen meer gezien bij den Keizer, maar zij was ook de reden, dat een getal aanzienlijke perfoonen van den Aanhang van MULEI HAMET, 's Keizers mededinger, tot hem overkwamen.

Maag

Maar de roem, hier door behaald, wierdt kort daar naa merkelyk bezoedeld, dewyl hij, door de Spaanschen in zyn legerplaats overvallen, geheel verslagen, en hij zelf genoodzaakt wierdt de vlugt te neemen. Men begon nu op nieuw tegen hem te morren, en hem de schuld der nederlaage te wijten. Nogthans hieldt de Sultane Moeder hem de hand boven 't hoofd bij den Keizer; zonder deeze veelvermogende voorspraake, zoude het, veelligt, dit maal met den Bacha ten ergste hebben afgeloopen. Doch schoon deeze nederlaage voor hem geene ongelukkige gevolgen hadt, besloot hij, egter, waarschijnlijk uit vreeze, dat de Keizer, in gevalle van eenig nieuw ongeluk, zyn willekeurig gezag over hem mogt oeffenen, het bevel over 't Leger neder te leggen. Hij droeg evenwel wel zorge om deeze reden voor den Keizer te verbergen, maar beriep zich op zynen ouderdom en kwaalen, welke hem niet toelieten, het bevel over 't Leger te voeren: weshalven hij zijne Majesteit smeekte, die waardigheid op te draagen aan eenen ander, die jonger, vlugger en tegen de vermoeyenissen beter gehard was. De Keizer bewilligde in zyn verzoek, en stondt hem toe, een Krijgsbevelhebber te benoemen, welke hem konde opvolgen. Hij benoemde daar toe den Renegaat ALY-DEM, aan welken hij zijne verheffing, ten grooten deele, verschuldigd was.

Nogthans begon de gunst des Keizers, zedert den dood zijner Moeder, eenigzins te verslaauwen; en 't was alleen om den eed, welken hij, op haar aanhouden, bij den grooten Propheet hadt gezworeen, om den Bacha niet te verstootten, dat hij niet geheel in ongenade viel. Hij herstelde, egter, zijne bijkans verlooren agting ten Hove eenigzins, doof den Keizer een praktijk te leeren, van welke ook andere Vorsten zich meermaalen bediend hebben, het vervalschen naamlijk der geldmunte, waar door de onderdaanen genoodzaakt wierden, zekere kleine stukjes geld den Vorst in handen te stellen, en tegen dezelve andere van gelijken stempel, doch veel minder innerlijke waarde, in de plaatze te ontvangen.

Ondertusfchen pleegden de Barbaaren, aangehitst en geleid door MULEI ALI, mededinger van MULEI ABDALAH, groote verwoestingen door het gantsche Rijk, en verklaarden open-

lijk, den laatstgenocmden te willen verjaagen, en hunnen aanvoerder op den throon te plaatzen, als zijnde hunnen wettigen Vorst; dat zij het hoofd van den Verraader RIPPERDA wilden hebben, indien MULEI ABDALAH het zijne wilde behouden. Hier ult begreep hij, dat het tijd was, op zijne veiligheid bedagt te zijn, en besloot hierom de vlugt te neemen; ten dien einde zondt hij zijne gereede penningen en kostbaarheden aan den Bacha van *Tetuan*, zijnen getrouwen vriend, als mede zijne kinderen en de Spaansche Juffer, welke voor zijne Gemaalinne door ging: hij zelf volgde eerlang op het zelfde spoor. De kriegsbedrijven van MULEI ALI hadden, midlerwijl, ten gevolge, dat hij den regeerenden Keizer uit zijn Rijk verdreef, in de hoofdstad *Mequinez* in zegepraal zijne intrede deedt, en als wettig Oppervorst wierdt uitgeroepen. De Bacha RIPPERDA onthieldt zich, onder dit alles, bij zijnen Vriend den Bacha van *Tetuan*, met welken hij den tijd zeer vermaaklijk doorbragt. De meeste Bacha's verzoenden zich met den nieuwen Keizer, doch de laatste van allen was de evengemelde Bacha van *Tetuan*, bedingende onder anderen, dat de Bacha Hertog VAN RIPPERDA 's Keizers gunst en bescherming zou genieten. Deeze het onweder, welk hem dreigde, dus gelukkig hebbende afgekeerd, liet de gedagten vaaren om zich verder beroemd te maaken; door de jaaren en geleedene ongemakken begon hij zichtbaar in kragten af te neemen. Hij begaf zich met zijnen Vriend weder na *Tetuan*, voorneemens om 'er het overige zijner dagen, onder zijne huisgenooten, in stilte door te brengen.

Niet lang, egter, hadt hij hier het genot van een stil verblijf; wel haast wierdt hij aangetast van eene ziekte, welke omtrent zijne herstelling geene hoop overliet. Zijn Geweeten ontwaakte in deeze oogenblikken, en deedt hem, althans voor 't uitwendige, groote tekens van berouw betoonen wegens zijne veelvuldige verandering van Godsdienstige gezintheid. Aan eenen Geestlijke verklaarde hij, dat hij den Mahomethaanschen Godsdienst van harte verzaakte, en in den schoot der Roomsch-Katholijke Kerke wederkeerde. Naa deeze en meer diergelijke blijken van berouw en boetvaardigheid betoond te hebben, over welker oprechtheid in de jongste oogenblikken

te oordeelen niet de zaak der menschen is, overleedt hij, op den zevenden October des Jaars 1737. Vermids zijne afzweering der Leere van MAHOMETH niet openlijk bekend was, wierdt zijn Lijk, met groote staatsie, door de Mooren ter aarde befeld, en zijne naagedagtenis, door den *Iman*, met eene plegtige Lijkrede gevierd.

RITTHEM, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp in *Zeeland*, op het Eiland *Walcheren*, aan den Zuidwestlijken kant, tusschen de Stad *Vlissingen* en het Kasteel *Rammekens*. De uitgebreidheid der Ambagtsheerlijkheid vinden wij niet begroot. Het Dorp heeft geen ongevallig aanzien. Het heeft eene eigen Kerk, bij welke een tamelijk hooge Toren staat. Aan het Altaar, aan de H. Maagd gewijd, welk men, bij ouds, in deeze Kerk vondt, plagt eene Kapellanij verknogt te zijn, die ter begeevinge van den Abt van *Middelburg* stondt.

Zie *Hist. van 't Bisdom van Zeeland*.

RIVIERE, (*Huis te*) gelegen in den Polder *Oud-Matenes*, ten Oosten van de Stad *Schiedam*, was, volgens de verhalen onzer aloude Landschrijvers, in overoude tijden, een zeer vermaard Kasteel. Het behoorde, als een vrij en eigen goed, aan 's Lands Graaven. Reeds in den Jaare 1339 zou Graaf WILLEM VAN HENEGOUWEN het Slot, ten geschenke, hebben opgedraagen aan het doorluchtig Geslagt van MATENES. De Overblijfsels leggen thans meer dan duizend schreden landwaarts; terwijl het Huis, oorspronkelijk, aan den Oever der Maaze zou gestaan hebben. Tegenwoordig zijn 'er slegts eenige puinhoopen van voorhanden. Naar het straks genoemde aloud Hollandsch adelijk Geslagt, draagen zij, gemeenlijk, den naam van 't *Huis te Matenes*.

Zie JUNIUS, *Batavia*.

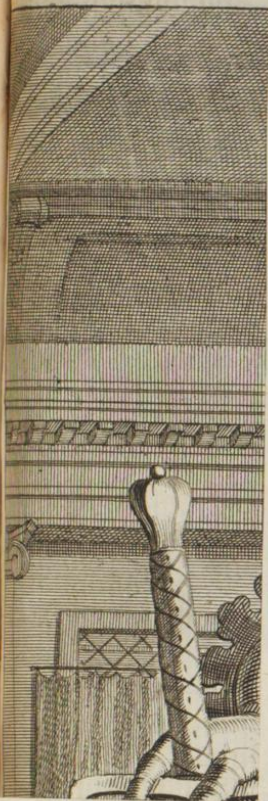
RIXTEL, een Dorp, onder 't Kwartier van *Peelland*, in de Meierij van 's *Hertogenbosch*, omtrent een half uur gaans ten Noord-

Noordwesten van het Steedje *Helmond*. Met de twee nabuurige Dorpen *Aarle* en *Beek*, maakt het eenen Dingbaak uit, bestaande uit zeven Schepenen. Indien men uit de grootte der Kerke moge besluiten tot de vroegere gesteldheid van het Dorp, moet dit, in voorgaande dagen, veel grooter uitgebreidheid beslagen hebben. Tegenwoordig is 'er geene voegzaame evenredigheid tusschen beiden. Te Toren, een spits gebouw, reikt insgelijks tot eene aanmerkelijke hoogte. De Predikant van *Helmond* verrigt hier insgelijks den Predikdienst, ten behoeve der Hervormden. — Niet verre van *Rixtel* ziet men, nog heden, de Overblijfsels van een oud Slot, thans het *Huis* of *Kasteel van Rixtel* genaamd. Van ouds was het de eigendom en een verblijf der befaamde *Ridders Tempeliers*. Naa de uitrooijing dier kwalijk berugte Orde, wierdt het Huis genaast, en vervolgens bezeeten, door de niet minder waereldberoemde Malteeser Ridderorde. Uit de handen van deeze ging het gestigt over in die van bijzondere eigenaaren. Nevens *Aarle*, draagt *Rixtel* in de Verpondingen tweeëntwintighonderd tweeënvijftig Guldens, in de Beden, vijfhonderdeen Guldens en zeven Stuivers, in de Gemeene Middelen, duizendtweintig Guldens.

ROBERT DE FRIES, was de Zoon van BOUDEWYN DEN V, Graave van *Vlaanderen*, en van ALIX, dogter van ROBERT, Koning van *Frankrijk*, van welken hij zijnen naam ontleende. Den bijnaam DE FRIES ontleende hij van zijn huwelijk met eene Vrouwe uit *Holland*, en het bewind, welk hij aldaar voerde. Onder de algemeene benaaming van *Friesland*, wierdt, ten dien tijde, zomtijds, ook het tegenwoordig *Holland* begreepen. ROBERT hadt eenen ouder broeder, even als zijn Vader, BOUDEWYN geheeten. Volgens het regt van Opvolginge, daalde op deezen het Graaflijk bewind van *Vlaanderen* neder, en was, diensvolgens, ROBERT van allen bewind, binnenslands, uitgeslooten. Intuschen openbaarde zich, wel haast, in den Jongeling, een Krijgshaftige aart, en zucht tot groote onderneemingen. 't Was thans de heerschende smaak geworden, de Ongeloovigen te bestrijden. Men verrigtte dus, meende men, een godsdienstig werk, en vondt te gelijk gelegen-

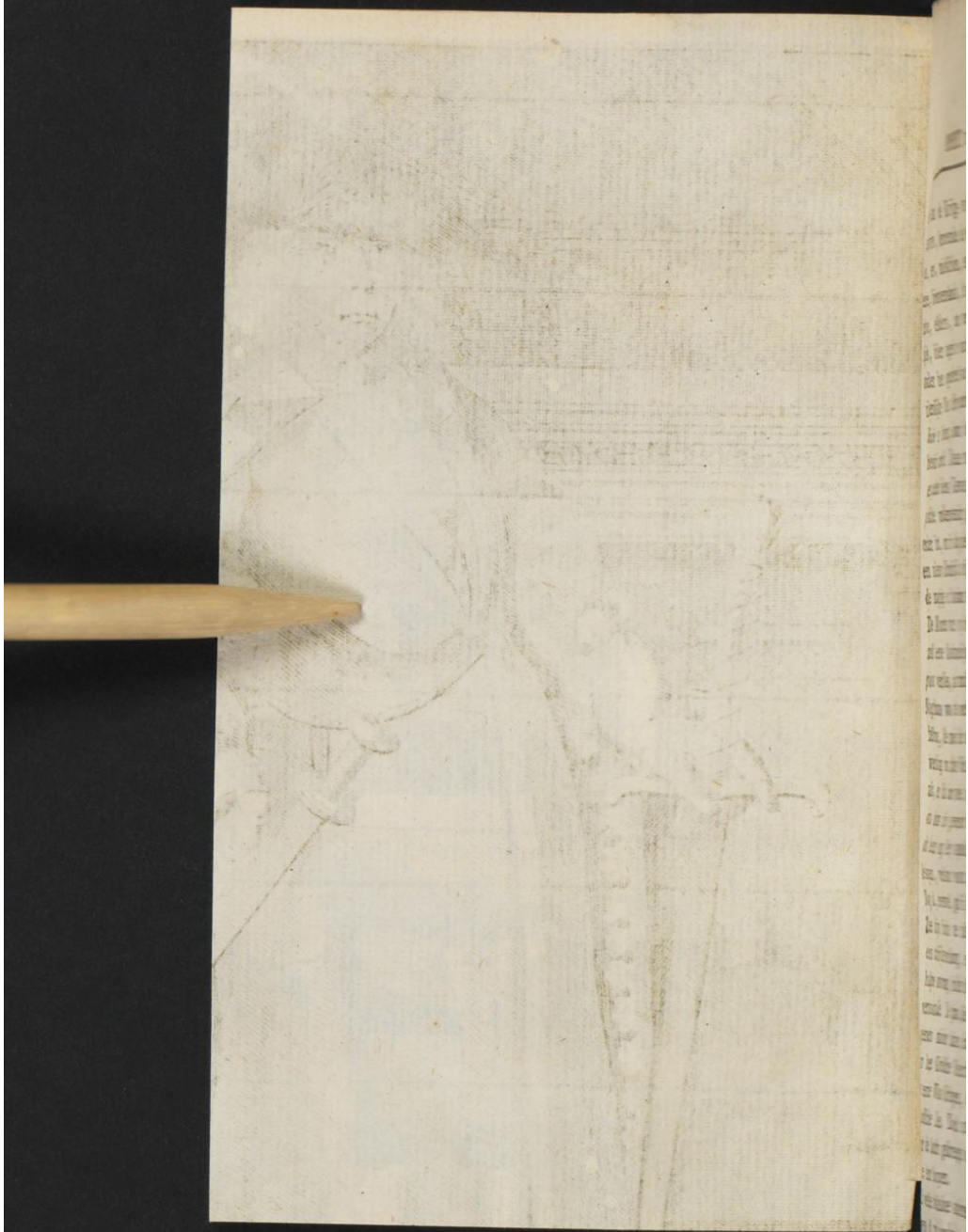

ROBERT de FRIES.

gebeld or
hormen
Zoon, en
keere, be
zave, el
rups, hi
onder bi
zientijke
hete re
bewind
een gebed
grootche
verder t
een nie
de ma
De Ma
zulk e
groot v
Nogha
helling
werth
vlt, e
om di
ook de
bedooge
Nog a
Zee z
een in
hulpe
vertoot
geenen
van het
en een
felandic
kater d
den re l
Zo ve
nuyt

genheid om de Krijgs- en Staatzucht te voeden. De oude BOUDEWYN, kennende de woelzieke geestgesteldheid van zijnen Zoon, en, misfchien, een heimelijk vermoeden hebbende, dat deeze, binnenslands, iet kwaads mogt brouwen, 't en zij dezelve, elders, aan wederwerk wierdt geholpen, zagt, bij tijds, hier regen te voorzien. Diensvolgens stelde BOUDEWYN, onder het opperbevel van den moedigen Jongeling, eene aanzienlijke Vloot. Het oogmerk was, om daar mede na *Gallicie* te stevenen, alwaar de *Sarasyen* of *Mooren* nog het bewind voerden. Deeze moest hij van daar, of althans uit een gedeelte diens Gewests, verdrijven. Indien hij in deeze grootfche onderneeming gelukkig slaagde, hieldt het ontwerp verder in, om in dat gedeelte van *Spanje*, aan den Zeekant, een nieuw Koninkrijk te stigten. Doch deeze togt, ondanks de magtige en kostbaare toebereidzelen, liep ongelukkig af. De *Mooren* waren op hunne hoede, en ontvingen hem met zulk eene kloekmoedigheid, dat hij genoodzaakt wierdt, met groot verlies, aan manschap en schepen, den aftogt te neemen. Nogthans was den onderneemzieken Held, door deeze te leurstelling, de moed niet ontzonken. Met toestemming en medewerking van zijnen Vader, rustte hij, andermaal, eene Vloot uit, en stak daar mede, van nieuws, in Zee, vol van hoope om thans zijn gewenscht doelwit te zullen bereiken. Doch ook deeze togt liep ongelukkig af. Van een zwaaren storm belooopen, verloor ROBERT zijne meeste en beste schepen. Nog al, evenwel, gaf hij den moed niet verlooren, om over Zee zijn fortuin te zullen maaken. In Griekenland hadt hij een talrijken aanhang, en van denzelven groote beloften van hulpe ontvangen, indien hij zich, met eene genoegzaame magt, vertoonde. De glans, die thans zijn oog bestraalde, bezat geen en minder luister, dan die van 't hoofd- en halssteraad van het Griekfche Keizerrijk. Ten dertemaal verzamelde hij dan eene Vloot Schepen, en stevende daar mede na de Middellandsche Zee. Doch tot zijn ongeluk hadt de Griekfche Keizer de lucht gekreegen van des Vlamings toeleg, en deedt dien te leur loopen.

Zo veele mislukte onderneemingen schrikten den ouden BOUDEWYN af van verdere begunftiging van zijns Zoons wijd-

strekken ontwerpen over Zee. Ook wil men, dat hier uit, tuschen hen beiden, eenig misnoegen zoude gereezen zijn. Hoe 't zij, ROBERT, tot nog toe ongelukkig te scheep, besloot elders eenen kans te waagen. Ten dien einde liet hij het oog op *Holland* vallen, en begaf zich derwaarts, volgens sommigen nog bij het leeven van Graave FLORIS DEN I, of, gelijk anderen verhaalen, naa deszelfs aflijvigheid, en derwaarts gelokt door de zwakheid der Vrouwelijke Regeeringe; hebben de Graaf FLORIS naagelaaten een minderjaarigen Zoon, naderhand, onder de Hollandfche Graaven, bekend bij den naam van DIRK DEN V, onder Voogdijfchap van zijne Moeder GEERTRUID VAN SAXEN. In *Vlaanderen* eenig Krijgsvolk bij een gerukt hebbende, deedt ROBERT eenen inval in *Holland*, en gaf niet onduidelijk zijn voorneemen te kennen, om zich van het bewind te verzekeren. Met zo veel kloekmoedigheds verzetteden zich de Hollanders tegen dit gewelddadig en overheerschend ontwerp, dat ROBERT, eens en andermaal, in een hevige gevegt, de nederlaag bekwam, en telkens het Gewest moest ruimen. Doch vermids hij vast hadt beslooten, te overwinnen of te sterven, en, bovendien, door zijnen Vader, onder de hand, ondersteund wierdt, herstelde hij telkens zijne kragten. In geene kleine verlegenheid kwamen hier door VROUW-GEERTRUID en haare Raadsliden; terwijl ROBERT, ondanks zijnen moed, niet onduidelijk inzag de bezwaarlijkheid, om door geweld van Wapenen zijn doelwit te bereiken. Hierom deedt hij, onder de hand, voorfagen van een huwelijk met Vrouwe GEERTRUID; die, om boven gemelde redenen, van de andere zijde geen ongunstig gehoor ontmoetten. Naa lang over en wederhandelens, wierdt men 't, eindelijk, te *Oudenaarden*, eens omtrent de voorwaarden, in den Jaare 1063. Eenigen willen, dat ROBERT, bij 't Huwelijksverdrag, den tijtel van *Graave van Holland en Friesland* bekwam. Doch anderen houden staande, dat hem geen hooger rang wierdt opgedraagen, dan dien van *Voogd* over *Holland* en over de minderjarige kinderen van den eersten Echtgenoot zijner Gemaalinne, Graave FLORIS DEN I. Behalven eenen deezer beide tijtels, en de magt, daar mede verknogt, bekwam ROBERT, bij het aangaan zijner Echtverbintnisse,

ROBERT DE FRIES.

nise, het Graaffchap *Aalst*, de vier Ambagten, en de vijf Zeeuwfche Eilanden Bewester-Schelde. Sints dit huwelijk, en de magt, daar mede verkreegen, moet de bijnaam van ROBERT DE FRIES gedagtekend worden.

Vier jaaren naa ROBERTS huwelijk overleedt zijn Vader. Hij wierdt opgevolgd, door zijnen oudsten Zoon, onder den naam van BOUDEWYN DEN VI. Eene bron van broedertwist was dit sterfgeval, die, eindelijk, op het ontijdig sterven des nieuwen Graaven van *Vlaanderen* uitliep. Deeze, naamelijk, waanende dat de Zeeuwfche Eilanden, aan ROBERT, bij het aangaan van zijn huwelijk, door hunnen Vader tegen regt en billijkheid waren afgestaan, maakte, eerlang, toebereidzels, om dezelve, door het geweld der Wapenen, wederom aan zijn gebied te hegten. Met eene bende Krijgsvolk deedt hij, ten dien oogmerke, eenen inval in *Holland*, alwaar ROBERT zich thans onthieldt. Deeze, van zijns broeders aantogt verwittigd, trok hem, aan 't hoofd van eenige manschap, te ontmoete; zoudet, eger, tot nog toe, eenig vijandelijk ontwerp te voeden. Integendeel liet hij, herhaalde reizen, bij den Graave van *Vlaanderen*, aanzoek doen, om de uitstaande geschillen, door een bestendigen Vrede, bij te leggen. ROBERT, intusfchen, hadt het hart niet, om zijne herhaalde aanzoeken koelzinnig te zien afwijzen. Op den zestienden Julij des Jaars 1070 kwamen de Benden aan elkander, tot eene volkomene nederlaage van het Vlaamsche Leger, 't welk, daarenboven, wierdt op de vlugt gedreeven. Het hoofd en de aanvoerder van hetzelfde, Graaf BOUDEWYN, zich te veel hebbende bloot gegeven, schoot hier het leven in, névens verscheiden der voornaamste Bevelhebbers.

Naa het ontijdig omkoomen van zijnen broeder, matigde zich ROBERT het regt van *Vlaanderen* toe; doch kwam niet in het daadelijk bezit daar van, zonder alvorens te doen gehad te hebben met eenen magtigen tegenstreever. Bij zijne Gemalinne RICHILDE, hadt BOUDEWYN eenen Zoon, ARNOUD genaamd, naagelaaten. ROBERTS aanmaatiging vernomen hebbende, nam de Weduwe de toevlugt tot PHILIPS DEN I, Koning van *Frankrijk*, met ootmoedige bede, om het regt haars minderjaarigen Zoons door de Wapenen te ondersteunen. Niet
on-

onverhoord bleef deeze bede: met een Leger floeg de Koning spoedig op weg. Van zijnen kant zat ROBERT insgelijks niet ledig. Met eene talrijke bende den Vorst zijnde tegen getrokken, ontmoette hij dien bij *Kasfel*, leverde hem den slag, en vogt, nevens de zijnen, met zo veel vuurs en dapperheids, dat PHILIPS zich genoodzaakt vondt, kamp te geeven. Met een iet hij RICHILDE met haaren onmondigen Zoon aan haar noodlot over, en erkende ROBERT voor Graaf van *Vlaanderen*. 't bleef hier niet bij. Om den geslooten Vrede zo veel te meer te bekrachtigen, begaf zich Koning PHILIPS, kort daar naa, in 't huwelijk met BERTA, Voordogter van ROBERTS Gemaalinne GEERTRUID, bij Graaf FLORIS DEN I.

Intuschen hadt RICHILDE niet allen moed verlooren, omtrent de herstelling van haaren Zoon in deszelfs Vaderlijk ergoed. In de hulp van den Franschen Koning geene baat gevonden hebbende, nam zij thans Keizer HENRIK DEN IV in den arm. Op haare ernstige en aanhoudende bede, beschreef deeze eene Vergadering der Rijksvorsten te *Laik*, en bewoog dezelve tot eene belofte om ROBERT aan twee kanten tevens te bestooken, te weten, aan de zijde van *Holland*, en aan den kant van *Vlaanderen*. De toeleg op het laatstgemelde Gewest liep ongelukkig af. ROBERT was aldaar in eigen perfoon tegenwoordig, en bevondt zich aan het hoofd eener zegepraalende Krijgsbende. Des vijands aantogt vernomen hebbende, trok hij denzelven te gemoete, vondt hem gelegerd bij *Bergen in Henegouwen*, en bragt hem eene volkomene nederlage toe. Beter, naar den zin der Bondgenooten, slaagde de togt na *Holland*. Te gader met WILLEM, *Bischof van Utrecht*, voerde het hoofdbewind daar over, Hertog GODEFRIED VAN LOTHARINGEN, om zijne mismaaakte lichaamsgestalte, *de Bultenaar* gebijnaamd, doch voor 't overige, om zijne Krijgsdapperheid, goed verstand, beleid en welsprekendheid, zeer beroemd. Met zo veel geheimhoudinge hadt deeze zijne Krijgsroerustinghen bestuurd, dat hij den Hollanderen onverhoeds op het lijf viel, en zo algemeenen schrik en vervaardheid verspreide, dat de Landzaaten, uit verscheiden oorden, zich aan hem kwamen onderwerpen. Van zijnen kant ontving ROBERT zo laat de tijding van deezen inval, dat de vijand reeds in 't hart

hart van 't Land, tot digt bij *Leiden*, was doorgedrongen, eer hij ter hulpe konde toefchieten. Niet verre van deeze Stad kwamen de beide Legers aan elkander, met een rampzalig gevolg voor Graave ROBERT. Niet flegts bekwam hij eene volkomene nederlaag, maar vondt zich, boven dien, genoodzaakt, nevens zijne Gemaalin en Kinderen, die hem op dien togt verzelden, het land te ruimen, en in *Vlaanderen* zijne schuilplaats te zoeken. Hertog GODEFRIED behaalde, zedert, verscheiden voordeelen in *Holland*, en klom, eindelijk, op tot de waardigheid, althans het aangematigd gezag van Graave over *Holland*. Niet lang, nothans, hadt hij daar van het genot. In het begin des Jaars 1076, terwijl hij zich te *Delft* onthieldt, eene Stad, door hem gebouwd, op zekeren tijd zijn heimelijk gevoeg willende doen, wierdt hij, van anderen, met eenen Dolk, dermaate doorstoken, dat hij 't, niet lang daar naa, bestorf. Zommigen noemen den moordenaar eenen Kok of Knecht van Graave ROBERT; terwijl anderen hem voor eenen bediende van diens Stiefzoone DIRK houden. Dit wordt algemeen toegestemd, dat de moord van Hertog GODEFRIED buiten ROBERTS medeweeten niet was toegegaan.

Naa den dood van Hertog GODEFRIED, vondt de Graavin zich van een voornaamen steun beroofd, en onbekwaam om aan ROBERT het hoofd te bieden. Opene ooren leende zij, diensvolgens, aan de voorlagen van Vrede, die haar gedaan wierden. Waarschijnlijk hadt ROBERT deezen stap gedaan, niet zo zeer uit liefde tot den Vrede, als om dat hij dien beschouwde als een dienstig middel, ter herstellinge van zijnen Stiefzoon DIRK in het Graaflijk bewind van *Holland*.

De bewooners van dit Gewest, over 't geheel genomen, den jongen DIRK niet ongenegen, zuchtten thans onder de overheerschende magt des Utrechtschen Bischops. Naa den dood van Hertoge GODEFRIED hadt hij aldaar zich weeten te handhaaven, en hielt thans de Landzaaten in bedwang, door middel van het Kasteel te *Tsfelmonde*. Van de bemagtiging van deeze Sterkte, oordeelde men in *Vlaanderen*, hing de verovering van het geheele Graaffchap af. Om deeze te bewerken, besloot men eene talrijke Vloot, met eene aanzienlijke manschap, derwaarts te zenden, voorts de troepen aan land

land te zetten, en, onder dekking der Vloote, op het Slot af te zenden. Om zijnen slag te zekerder te neemen, verzocht ROBERT om eenige schepen aan WILLEM, Hertog van *Normandij*, bijgenaamd *de Veroveraar*, die thans op den throon van *Engeland* zat. Hij hadt in huwelijk eene dogter van Graave BOUDEWYN DEN V, en was alzo een zwager van ROBERT DE FRIES. In zijn aanzoek gelukkig geslaagd zijnde, zeilde DIRK, met de vereenigde Vloot, na den mond der Maaze, daar hij handgemeen wierdt met de Utrechtsche schepen, doch op dezelve eene volkomene overwinning behaalde. Thans vervolgde hij zijnen togt na 't Slot te *Tyselmonde*, 't welk hij, eerlang, doch niet dan naa een zwaar en streng beleg, meester wierdt. Door de wakkerheid van zijnen Stiefvader, en met Engelsche hulp gesterkt, kwam alzo Graaf DIRK DE V aan het Voorouderlijk bewind.

Graaf ROBERT DE FRIES hadt reeds een aanmerkelijken ouderdom bereikt, toen hij eenen togt na 't Heilige Land ondernam, agtervolgens den smaak zijner Eeuwe, in welke veele Krijgslieden reeds eenen aanvang maakten om zich derwaarts te begeeven, om de Christenen van de onderdrukkinge der Ongelooovigen te verlossen. Gelukkig volvoerde ROBERT den verdienstelijken togt. Naa zijne wederkomst verzelde hij den Franschen Koning LODEWYK, bijgenaamd *den Vetten*, in den Veldslag tegen THIBALD, Graaf van *Champagne*. Hier trof hem het ongeluk dat hij van 't paerd ter aarde stortte, en jammerlijk vertrappt wierdt. Dit viel voor in den Jaare 1093. Zijn Lijk, zedert gevonden, wierdt naderhand, te *Atrecht*, in de Kerk van st. VAST, begraven.

Zie LAMB. SCHAFFNABURGENSIS, en anderen.

ROBERT OGUIER, een voornaam burger te *Rijsfel*, in *Vlaanderen*, en, om zijne verkleeftheid aan de gezuiverde begrippen van den Godsdienst, nevens zijn Gezin, een slagtoffer van de Keizerlijke Bloed-Plakaaten. In de gemelde Stad was eene kleine Vergadering van Hervormden, die, in stilte, ongestoord haare bijeenkomsten hieldt, tot dat de Wethouderschap,

doet

door de Geestlijkheid, tegen dezelve wierdt opgestookt. De vervolging nam eenen aanvang met het gewelddadig doorzoeken, op zekeren avond, in den Jaare 1556, van het Huis van gemelden ROBERT OGUIER, als het voorraamste Lid der Vergaderinge. Van zijnen perfoon, als mede van dien van zijne huisvrouw en van hunnen jongsten Zoone, maakte men zich straks meester. Voorts doorzocht men het Huis, en vondt 'er eenige verboodene Boeken. De oudste Zoon, BOUTEWYN genaamd, van dit alles onkundig, en thans afweezig, kwam, midlerwijl, thuis, en viel dus mede in de handen der bezoekers.

Zo ras men de gevangenen voor de Wethouderschap geleid hadt, wierdt tegen ROBERT de beschuldiging ingebracht, dat hij niet ter Misse ging, en anderen daar van wederhieldt; houdende, daarenboven, ten zijnen huize heimelijke samenkomsten, in weerwil der Koninklijke Plakaaten. Doch geenzins verzet of bedremmeld van deeze aantijginge, hoewel hij daar van de gevolgen doorzag, verdedigde hij zijn gedrag met eene edele bedaardheid: „ Ik gaa niet ter Misse, dus sprak „ hij, om dat aldaar de dood en het dierbaar bloed van Gods „ Zoone en zijne offerande wordt vernietigd en vertreeden: „ want CHRISTUS heeft, met eene offerande, in eeuwigheid „ volmaakt de geenen, die geheiligt worden. De Apostel „ zegt, met éene offerande. Men leest in de Heilige Schrif- „ tuure van geene Misse, wel van 't Avondmaal. De Misse „ is een verdichtzel van menschen, en CHRISTUS zegt: *Te ver- „ geefs eeren ze mij, leerende leeringen, die geboden van „ menschen zijn.* Hadden wij dan ter Misse gegaan, wij zou- „ den CHRISTUS vergeefs gediend hebben. — Ik heb ook „ (dus vervolgde hij) Vergaderingen gehouden, van vroomen „ en godvreezenden lieden; doch dat was niemand schadelijk, „ maar diende veel meer tot vermeerdering der heerlijkheid „ van JEZUS CHRISTUS. Ik wist wel, (voegde hij 'er nevens) „ dat de Keizer dit hadt verboden; maar ik wist ook dat „ CHRISTUS het geboden hadt: en dus konde ik den eenen „ niet gehoorzaamen, zonder den anderen ongehoorzaam te „ zijn. Ik heb dan Gode in deezen liever willen gehoorzaam „ zijn dan den menschen.” Een der Regteren hem hier op

in de rede vallende, en gevraagd hebbende, *wat zij in hunne Vergaderingen verrigten*, vatte de Oudste Zoon van ROBERT het woord op. *Ik zal't u, mijne Heeren*, dus sprak hij, *belieft het u, in 't breede verhaalen*. Verlof daar toe bekoomen hebbende, liet hij zich in deeze zin hooren: „Wanneer wij „daar vergaderd zijn in den naam des Heeren, om zijn heilig „woord te hooren, dan vallen wij allen gelijkelijk op onze „knieën ter aarde, en belijden in deemoedigheid onzes harten „onze zonden voor de hooge majesteit Gods. Daar naa bid- „den wij al te zamen, dat Gods Woord tog regt verkondigd, „en zuiver gepredikt worde. Wij bidden ook voor onzen „Heere den Keizer, en voor zijnen geheelen Raad, op dat „het gemeene best in vrede en ter eere Gods geregeerd worde. „En gij, mijne Heeren, wordt 'er ook niet vergeeten, als „onze Overheden, den goeden God voor u biddende en voor „de gantsche Stad, ten einde hij u in 't goede handhaave. „Dunkt het u dat wij met dus te vergaderen zulk eene groote „misdad begingen? Bovendien ben ik bereid, belieft het u „deeze gebeden zelf te hooren, die voor u op te zeggen.” Met tekenen of gebaaren gaven zommigen hier op hunne toestemming. Daarop zich eerbiedig ter aarde geboogen hebbende, deedt hij zijn gebed met zulk eene gemoedelijke godsvrugt en vurigen ijver, dat eenigen der Regteren de traanen langs de wangen biggelden. *Deeze dingen zijn het*, sprak BOUDEWYN, van den grond opstaande, *welke in onze Vergaderingen omgaan*.

Ondanks deeze goedkeuringe der Regteren van den inhoud en het oogmerk des gebeds, bragten zij de gevangenen ter Pijnbank, om hen te noodzaaken ter aanwijzinge van hunne medepligtigen in hunne heimelijke Godsdiensstoefeninge. Doch zij noemden niemand, behalven eenige weinigen, die of reeds bekend, of ontvlugt waren. Binnen weinige dagen wierden ROBERT OGUIER en zijn Zoon BOUDEWYN ten vuure verweezen. Gereed staande om te gaan na de plaats des jongsten Gerigts, vermaande zekere Monnik den Vader, om ten minsten een Kruisifix in de hand te neemen, 'er nevens voegende: *Heb uw hart tot God opgeheven*. Doch vernids hij zich daar omtrent onwillig toonde, bonden zij 't hem in de handen. Dit zag zijn
Zoon

Zoon BOUDEWYN, die hem voorts het Kruisbeeld uit de handen rukte, onder het luid spreken van de woorden: *Mijn Vader! wat doet gij? zult gij een Afgodendienaar worden in uwe laatste uren.* Dat het Volk, voegde hij 'er nevens, met een het Christusbeeld van zich werpende, *zich aan ons niet ergere, om dat wij geenen houten CHRISTUS begeeren: want wij draagen JEZUS CHRISTUS, den Zoon des leevenden Gods, in onze harten, en wij gevoelen zijn heilig Woord, geschreeven in het diepste van onze gemoederen, met gulden letteren.*

Toen nu de verweezenen op het Schavot gekoomen waren, verzogt BOUDEWYN, zijne Geloofsbelijdenis te mogen doen, ten aanhooren der geheele Vergaderinge. Doch dit wierdt hem geweigerd, en hij daar op na eenen Biegtvader geweezen, met de woorden, dat indien hij iets hadde te belijden, hij het aan deezzen doen mogt. Met een trok men hem na den Staak. Hier begon hij straks den Zestienden Psalm aan te hengen; doch zijn gezang wierdt wel haast gestoord door eenen Monnik, zeggende: „Hooft de snoode dwaalingen, die ze zingen, om het Volk te bedriegen.” Zegt gij, viel hem BOUDEWYN daar op in, *dat de Psalmen van den Profeet DAVID dwaalingen zijn? Maar 't is uwe oude gewoonte, den H. Geest dus te lasteren.* Met een zich tot zijnen Vader wendende, riep hij hem toe: *Zijt goeds moeds, mijn Vader: 't zal haast gedaan zijn.* De Scherprester, vervoigens, ooff den Ouden Man zijne voeten nader aan den paal te doen brengen, met eenen hamer op dezelve geslagen hebbende, sprak deeze met veel zagmoedigheids: *Mijn Vriend, gij kwetst mij: waarom handelt gij mij dus hard?* Deeze billijke bestraffing gaf eenen Monnik, die dit hoorde, aanleiding tot het bitsch verwijt: „O die booswigten! Zij willen den naam van „Martelaaren draagen, en wanneer men ze een weinig on- „zagt aanraakt, dan kijken ze, als of ze vermoord wier- „den.” Niet onopgemerkt liet BOUDEWYN OGUIER deeze schamperheid voorbij gaan. *Meent gij, voerde hij den Monnik te gemoete, dat wij de pijn of den dood vreezen? Gantsch niet! Hadden wij die gevreesd, wij zoude onzen lichaamen tot deezzen smaadelijken dood nooit hebben overgegeevens.* Toen men nu het vuur reeds aan de lichaamen hadt gebragt,

hoorde men den jongeling, onder de folteringen, verscheiden maalen, deeze woorden herhaalen: *o God, eeuwige Vader, laat toch de offerande onzer lichaaamen u aangenaam zijn in den naame van uwen welbeminden Zoon.* Een Monnik, die daar bij stondt, en deeze woorden hoorde, borst daar op uit in bittere woede: „Booswigt, gij liegt: God is uw Vader „niet; gij hebt den Duivel tot eenen Vader.” Doch de blijmoedig vertrouwende Jongeling, zich niet stoorende aan dit verwijt, hief midden in de vlammen zijne oogen hemelwaarts, en sprak, vervolgens, aldus zijnen Vader aan: *Zie, mijn Vader, ik zie de hemelen geopend, en tienhonderd duizendmaal-duizend Engelen hier rondom mij, zich verblijdende over de belijdenisse der waarheid, die wij voor de waereld gedaan hebben. Laaten wij ons dan zelfs verheugen, mijn Vader: want Gods heerlijkheid staat voor ons open.* Een ander Monnik, op dat het Volk, door dit blijk van vertrouwen, niet aan 't wankelen zou gebragt worden, schreeuwde daar tegen aan: „Ik zie de Helle geopend, en hier zo veele duizend „Duivelen tegenwoordig, om u ter Helle te voeren.” Dit, nogthans, belette niet, dat iemand uit de omstaande menigte, met luider stemme, hem toeriep: *Houd moed, BOUDEWYN! houd u vroomelijk: uwe zaak is goed. Ik ben van de uwen.* Dit gezegd hebbende, uit vreeze, mischien, voor de Stadswagten en Geregtsdienaars, maakte hij zich weg. Uit het midden der vlammen, en toen nu reeds de benedenste deelen des lichaams der rampzaligen bijkans verteerd waren, hoorde men hen te zamen spreken, en den eenen den anderen tot lijdzaamheid en vertrouwen aanspooren.

'Er is nog een Brief voorhanden, door BOUDEWYN OGUIER geschreeven, aan zijne Geloofsgenooten te *Rijsel*. Hij bevat verscheiden godvrugtige aanmerkingen, onder andere zeer ernstige aanspooringen tot volhardinge in het onderhouden van hunne godsdienstige zamenkomsten. „Indien gij, dus schreef „hij, de Christlijke Vergaderingen verlaat, dan zal 'er, weest „des verzekerd, eene wonderlijke verwarring van taalen on- „der u onstaan, veel gevaarlijker dan omtrent het bouwen „van den Toren van Babel. Kon de Satan wel een beter „middel vinden, om Sekten en Ketterijen onder u te ver- „weld-

„wekken, dan dit? Neen zeker. Hij weet het wel dat men in de Vergaderingen eene zelve taal, en eene zelve zaak, leert spreken; de liefde neemt 'er toe. Om kort te zijn, veelerlei goed komt 'er uit voort, gelijk als het, tot nog toe onder u blijkt. Houdt u dan aan de les des Apostels: *Verlaat uwe eigen vergadering niet.* — Wagt u omzigtiglijk voor alle kwaade leere, voor bedriegers, die nu door de waereld loopen. — Vliedt ook die ontveinzers, die zo met eere God leeren verlochonen.”

Terwijl de Vader OGUIER en zijn oudste Zoon dus de Martelkroon ontvingen, zaten zijne Echtgenooten en jongste Zoon, MARTEN genaamd, nog in hegtensise. Door vreeze hadt, in den beginne, de Moeder zich laten beweegen ter herroeping van haare gevoelens, en zocht insgelijks haaren Zoon om te zetten. Doch deeze bleef standvastig, en deedt, daarenboven, de Oude Vrouw van gedagten veranderen. *Ach Moeder, sprak hij, in haare tegenwoordigheid zijnde toegelaaten, wat hebt gij gedaan? Hebt gij den Zoon Gods, die u vrijgekogt heeft, verlochend? Helas! wat heeft hij u gedaan, dat gij hem zo hebt onteerd en verongelijkt? Nu treft mij 't ongeluk, dat ik meest vreesde. o Mijn God, waarom hebt gij mij dit laten beleeven, dat mijn hart doorsnijdt?* Zo diep troffen deeze woorden de Moeder, dat zij haaren val betreunde, God om vergiffenis smeekte, en om standvastigheid en kragt in het uiterste lijden. Tot de Monniken, die haar, andermaal, van besluit wilden doen veranderen, riep zij: *Weg Satans, gaat van hier, want aan mij hebt gij nu niet meer. Ik wil mijne eerste belijdenis onderteekenen, is 't niet met Inkt, 't zij dan met mijn eigen bloed.* Acht dagen naa haaren Man en oudsten Zoon, wierdt de godvrugtige JOHANNA, nevens haaren jongsten Zoon, ten vuure verweezen. Terwijl zij aan den Brandpaal wierdt gebonden, riep zij tot de omstanders: *Wij zijn Christenen; dat wij lijden, geschiedt niet om moord of diefstal, maar om dat wij niet anders willen gelooven dan het Woord van God.*

Zie *Historie des Martyrs.*

ROBINSON, (HENRIK) geduurende de Nederlandfche Kerkge-
 fchillen, Leeraar onder de Hervormden te *Leiden*; een ijverig
 voorftander dier Gezinte, en te gelijk een der doldriftigfte
 wederfreesers der Remonfranten. Door verloop van tijd kwam
 hij tot andere gedagten. Met gemaatigdheid en onpartijdigheid
 zette hij zich neder tot een naauwkeurig onderzoek der Leer-
 ftellingen, welke tufchen GOMARUS en ARMINIUS in gefchil-
 lingen. Het gevolg was, dat hij over die des eenen min gun-
 stig, over de andere befcheidener begon te denken. Bij bei-
 den meende hij te vinden een mengzel van waarheid en dwaal-
 lingen. Hij vormde dan een zamenftelzel van Godgeleerdheid
 van zijn eigen maakzel, waarin hij den middelweg tufchen de
 twee uiterften zocht te houden. Hij hadt eenige naaivolgers,
 welke, naar hem, *Robinfoniaanen* genaamd wierden.

Zie HOFMAN, *Lexicon Universale*.

ROBLES, (GASPAR DE) *Heer van Billy*, Spaansch Veld-
 heer, geduurende het hevigt woeden van het vuur der Ne-
 derlandfche Beroerten. In den overlast, welke bovenal ook
 de Steden drukte, zondt hem de Hertog VAN ALVA, in den
 Jaare 1569, aan 't hoofd van zes Vaandelen Waalen na *Gro-
 ningen*. Om het roepen zijner Soldaaten om betaaling te flil-
 len, wrong hij, ftraks naa zijne aankomst, der Stad twaalf-
 honderd guldens ter week af, en verdeelde ze onder zijn
 Volk. Van dien last wierdt de Stad, eerlang, wel ontheven,
 en dezelve op de *Ommelanden*, met verzwaarde kragt, ge-
 leid; doch 't was ten koste van haare Voorregten. Op bevel
 des Hertogs deedt hij zich, door de Magiftraat, de zwarte
 en witte Boonen geeven, die in de verkiezing der Wethou-
 derfchap plagten gebruikt te worden. Zeven jaaren lang bleef
 de Stad *Groningen* buiten verandering van Regeeringe.

Meer op bevel, nogthans, dan uit eigen beweeging, volgde
 ROBLES dus ftronge maatregelen. Uit den aart was hij zagt-
 moedig en menschlievend. Eene duidelijke proef daar van gaf
 hij, ter gelegenheid van den gedugten Allerheiligen-Water-
 vloed, in den Jaare 1570. Van elders bekend zijn de rampen,
 welke,

welke, door het beschreienwaardig voorval, inzonderheid *Friesland* en deszelfs inwooners troffen. ROBLES bevondt zich, op dat pas, binnen *Groningen*. Van het deerlijk lot van veele Landzaaten hadt hij de maare niet ontvangen, of hij zondt, overal, daar zich ongelukkigen bevonden, de Bevelhebbers van zijne Regimenten, en alle de Schuitevoerders, die bij de hand waren, om de noodlijdenden te redden. Die zich onwillig toonden, noodzaakte hij door geweld. Hij zelve was geen ledig aanschouwer, maar floeg mede hand aan 't werk. Hij deedt nog meer. Te *Brusfel* bragt hij te wege, dat de soldij zijner Krijgsknegten van daar wierdt overgemaakt, en verworf een rond jaar ontheffing van schatting voor *Friesland* en *Groningen*, als die werks genoeg hadden, om uit het hunne de schaden aan Dijken, Dammen en Sluizen te herstellen. Door dit alles herwon hij de gunst en genegenheid der Landzaaten, die een zwaaren knak hadt gekreegen door zijn bedrijf van den voorgaanden jaare binnen *Groningen*.

Terwijl de Heer VAN BILLY in de Provincie *Stad en Lande* met de Landvoogdijschap was bekleed, en de belangen des Spaanschen Konings ijverig zocht te handhaaven, ontving hij, in den Jaare 1572, berigt, hoe in het Zuidlijk gedeelte van *Friesland*, bij *Stavoren*, zesduizend man, Nasfausche of Prins Willemsgezinde Troepen, zwak verschanst lagen. In allerijl trok hij derwaarts, en verscheen, wel haast, in de nabuurschap der Plaatz. Door een getrouwen Verspieder hunne Leuze vernomen hebbende, deedt hij, naa den ondergang der Zonne, zijn Regiment aanrukken. Voornaamelijk bestondt dit uit *Waaen*; doch de Veldheer hadt daar onder gemengd eenige Friezen, en deeze in 't voorste gelit geplaatst. Tot aan de Buitenposten der Stad genaderd, en na 't Woord gevraagd zijnde, noemden zij 't bescheidenlijk; en gaven, voorts, op de vraag, waar heenen, *Spitsbroeders*? tot bescheid, *na ons Leger toe*. Met de vreugdegroet, *in Gods naam, welkoom moet gij weezen*, kwamen ze aldus onverhinderd binnen. Tegijger viel deeze misleiding, om dat Graaf JOOST VAN SCHOUWENBURG, Stadhouders van *Friesland*, aan de zijnen hulp van Volk hadt toegezeid. Niet zo dra waren de Friezen, uit de mannschap van ROBLES, binnen *Stavoren* geraakt, of zij wis-

felden van livreej. Straks ging het aan 't raazen en tieren, moorden en vangen. Meer dan tweeduizend lieten 'er het leeven; achthonderd wierden gevangen genomen: de overige Stede- of Bezettingen bergden zich met de vlugt. De omzetting van geheel *Friesland* volgde op deeze nederlaag. Uit vreeze voor zijne komst, hadt de naast laatste Stadhouder SCOUWENBURG het Gewest verlaaten. Den roem, in den Jaare 1570 behaald, bezwalkte nu niet weinig de Heer VAN BILLY, door zijne strenge vervolging der Onroomfchen. Hij verboodt dezelve te huisvesten, te verschuilen of niet aan te brengen, op verbeurte van goederen, verbranding der wooningen, en gevangenis of doodstraffe der overtreederen. De muuren der voorheen afvallige Steden deedt hij slegten, die van *Sneek* niet uitgezonderd, hoewel deeze het met *Spanje* al vroeger hadt gehouden.

In 't volgende jaar ondernam ROBLES eenen aanslag op *Enkhuizen*. Het plan hier van hieldt in, het Ruim van een Turfschip met Krijgsvolk te belaaen, een Bovenlast van Turven daar op te planten, en alzo de Stad te verrassen. Tot geluk der Stad, wierdt den Stadhouder SONOI het ontwerp geopenbaard, door iemand, welke ter sluik, bij nacht, uit *Sneek* over de Vesten klom. De langzaame voortgang van het Schip, aan de eene zijde, en aan den anderen kant de voorbaarige ijver der Enkhuizenaaren, was oorzaak, dat geen van beiden eenig naadeel leed. Desgelijks stootte ROBLES ook het hoofd voor *Medenblik*, welks Slotvoogd, KORNELIS VAN RYSWYK, door belofte van straffeloosheid en toezegging van groote belooningen, hij tot levering van 't Kasteel hadt zoeken over te haalen. Deeze vertoonde den Brief daar 't behoorde, en gaf dien zelf aan den Stadhouder van *Noordholland*, DIDERIK VAN SONOI, te leezen. Gelukkiger slaagde hij in eene onderneeming te water. Want, naa een vrugtloozen kans op het Eiland *Texel* gewaagd te hebben, stevende hij na het *Vlie*, met drie Galeien, een Boot en zeven Krabschuiten; zijn oogmerk was, te pasfen op eene Vloot Staatsche Koopvaardijfchepen, die uit de Oostzee verwagt wierden. Niettegenstaande DUKO MARTENA dat Zeegat bewaarde, gelukte het, poghans, den Heere DE BILLY, zeven Schepen te bemagtigen, met driehonderd Lasten Rogge belaaen, Het Oorlogfchip, welk tot geleide diende, ontkwam ter naauwernood zijne handen.

Naa

Naa het sluiten der Gendfche Bevredigingc, en toen de zaaken der Staatfchen een weinig gunftiger ftonden, overkwam den Heere DE BILLY een onvoorziene ramp. In den Jaare 1576, terwijl ROBLES zich te *Groningen* onthieldt, zonden de Staaten derwaarts, en na *Friesland*, zekeren FRANÇOIS MARTINI STELLA, met heimelijken last om te beproeven, of het Volk van Oorlog tot eensgezindheid met hun, en tot het aanneemen van der Gendfchen Vrede, zou te beweegen zijn. ROBLES, die thans een geweldigen haat tegen den Stads-Raad voedde, en voor vermindering van gezag en aanzien bedugt was, hadt de komst van STELLA binnen *Groningen* niet vernomen, of hij deedt hem in verzekering neemen, en voorts ter pijnbank brengen. Niets anders, egter, konde hij hem afperzen, dan eene bekentenis, dat hij gekoomen was om de Wethoudersfchap ten Hove te nodigen, tot het bijwoonen van eene raadpleevinge over de algemeene belangen des Lands. STELLA, vervolgens, bewaard wordende door eenige Soldaaten, wist zich zo diep in derzelve gunst en vriendfchap te dringen, dat hij, verftaande hoe veel zij ten agteren waren, eindelijk waagde, hun de belofte te doen van volle betaalinge, indien ze de zijde der Staaten en van Prinfe WILLEM wilden kiezen. Zestig of zeventig, en door deeze wederom anderen, wierden dus overgehaald.

Voor ROBLES kon dit alles niet verborgen blijven. Op den tweeëntwintigften November des Jaars 1576 verzamelde hij het Krijgsvolk in de Kerk, en hieldt hetzelfde voor, hoe hij, van de Algemeene Staaten tot hunne zijde zijnde aangezigt, zulks niet vermogt te doen, buiten verlof des Konings. Weshalven hij van hun verzogt, vernieuwing van Eed, om te mogen weeten, wat hij aan hun hadde; beloovende met één afscheid aan de zulken, die zich genegen toonden om den Staaten te dienen. Het vergen van den nieuwen Eed baarde groot misnoegen; de meesten toonden zich weigeragtig. Onvoorzigtig floeg BILLY over tot dreigementen. Thans wordt men te raade, hem in verzekeringe te neemen. 't Geschiedt. Nevens zijnen Stedehouder, daarenboven zijnen Schoonzoon, als met zijne dogter getrouwd, den Heer VAN RUISBROEK, wordt de Heer VAN BILLY op het Raadhuis in bewaaring gesteld. Nu

veranderde hij van toon, en beloofde, met zoete woorden, voldoening aan de Soldaaten. Doch deeze, den grond zijner gedweehed peilende, schelden hem voor Schelm en Verraader, en roepen, luidkeels, *Lange leeye de Prins! Leeven moeten de Staaten!* Voorts haalen ze STELLA uit de gevangenisfe, en laaten zich, in den naam der Staaten, door hem in den Eed neemen. Om ROBLES fmaadheid aan te doen, spijkerden eenigen zijne afbeelding aan de Kaak, nevens die des Hertogs VAN ALVA en den Spaanschen Wagtmeester ANTONIO SARDIE. De opschudding nam, naa verloop van etlijke dagen, een einde, en wierdt JORIS VAN LALAING, *Baron van Ville*, bij voorraad, tot Overste over *Friesland* en *Groningen* aangesteld, ROBLES bekwam, eerlang, ontslag uit zijne hegenisfe.

Vast zat hem, nog lang, in den krop, de hoon en mishandeling, hem te *Groningen* aangedaan. Leed deedt hem, daarenboven, het verlies der Landvoogdij, met het daar mede verknogte gezag, aanzien en voordeel. Geen wonder, derhalven, dat hij, 't eenigen tijde, ter herwinninge van het verlorene, eenen kans waagde. Dit, hoewel met een ongelukkigen uitslag, gebeurde, in den Jaare 1577. Te weeten, in 't begin van de maand Augustus diens jaars, wierdt, te *Groningen*, op kwaad vermoeden, in verzekering genomen zeeker FRANÇOIS MAJART, geweest zijnde, eertijds, Provoost onder den Heere DE BILLY. Op grond van eenige bedenkelijke Brieven, die men bij hem vondt, bragt men hem ter scherpe ondervraaginge, bij welke MAJART beleedt, dat ROBLES, eersdaags, met vijftien Vaandels Knegten en driehonderd Ruiters, de Friezen dagt te overvallen, en zich vervolgens, met behulp zijner aanhangeren, van nieuws, in het Stadhouderschap te dringen. 't Leedt ook niet lang, of WYBE VAN GOUTUM, een aanhanger van den Heere DE BILLY, verscheen, met honderdendertig man, op *het Vliet*, eene Voorstad van *Leeuwarden*, en wist den Drosfaart van 't Slot, JOAN VAN MATHENES VAN WYBESMA, zulks te beleezen, dat hij op het Slot gelaaten wierdt. Dit alles, egter, geschiedde in weerwil der Burgeren; die, zich niet sterk genoeg agtende, om door geweld de Benden van daar te verdrijven, voor eene somme van drieëndertighonderd Guldens den aftogt kogten. De geheele toeleg van den Heere DE BILLY liep hier mede te niete.

Zints

Zints deezen tijd schijnt ROBLES deeze Landen te hebben verlaaten. Niet vroeger, en ook voor de laatste maal, ontmoeten wij hem, in den Jaare 1585, in het beleg van *Antwerpen*, door den Hertog VAN PARMA. Nevens verscheiden andere Spaansche Bevelhebbers, vondt hij hier een rampzalig einde, bij het springen van den vermaarden Schipbrug, door den Hertog over de rivier *de Schelde* geslagen.

Om den draad des verhaals niet af te breeken, hebben wij tot hier toe uitgesteld, een verslag wegens den zeer gewigtigen dienst, door den Heer DE BILLY, aan *Friesland* bewezen: waarom deszelfs naam, bij de Landzaaten, altoos in dankbare gedagtenis zal blijven. Tot vóór ruim tweehonderd jaaren hadt de Provincie *Friesland*, gelijk elders, dus ook ter plaatze, alwaar zij 't minste Voorstrand tegen de Zee heeft, zeer zwakke en doorgaans laage Zeedijken. Bij de minste buitengewoone opzetting van het Buitenwater liepen hierom de naaste Landen onder. Door de gedugte Watervloeden van de Jaare 1570 en 1572 hadt de zwakke Borstweering zeer veel geleden, en was, op verscheiden plaatzen, geheel weggespoeld. 't Stondt dus geschapen, dat, zonder aangewende hulpmiddelen, het geheele Gewest, eerlang, bij een nieuwen zwaaren storm, een prooi der Zee konde worden. Dit doorzag ROBLES, en oordeelde zich, amptshalven, verplicht, daar tegen voorziening te gebruiken. Doch toen hij nu zijn ontwerp werktellig wilde maaken, ontmoette hij merkelijken tegenstand. De aan te leggene Dijk moest loopen van het Vlek *Makkum*, lang de Stad *Harlingen*, tot aan den zo genaamden *Dijkshoek*; eene uitgestrektheid van ongeveer vijf uren gaans. Veelen toonden zich onwillig om tot het werk de hand te leenen. Om deeze te dwingen, liet ROBLES, hier en daar, Galgen planten, en de kwalijkgezinden aan dezelve opknoopen. Andere beriepen zich op oude Brieven, uit kragt van welke zij van alle Dijkslasten ontheven waren. Ook met deeze wist hij raad. Zich de Brieven hebbende doen vertoonen, wierp hij dezelve in de Dijkbreuken, in gebroken Nederduitsch 'er nevens voegende: *Daar drif den Brief; kan ze dijk, goed: anders moetje boer dijk*. Door zulke en soortgelijke middelen noodzaakte hij de onwilligen in den Lande

tot den arbeid; in den Jaare 1576 was de volwigtige en kostbaare onderneeming tot volkomenheid gebragt, en zulks binnen den zeer korten tijd van weinig meer dan drie maanden.

Om 's Mans naagedagtenis te vereeuwigen, en daar door het gewigt en de grootheid van den dienst te erkennen, besloot men, niet lang naa de uitvoering, ter zijner eere, eenen steenen Gedenkzuil op te rigten. Men verkoos tot den grond daar van eene plaats op den Zeedijk, slegts weinige honderden schreden ten Zuiden van de Stad *Harlingen*. Daarenboven moest de Gedenkzuil dienen tot eene scheiding tusschen de twee deelen, in welke de Zeedijk, in de genoemde uitgestrektheid, onderscheiden is, bekend bij de naamen van Vijfdeels-Binnen en Buitendijken; strekkende de eerste afdeeling, Noordwaarts, buitenom *Harlingen* tot aan *het Bildt*, of den zo genaamden *Dijkhoek*; de andere afdeeling, Zuidwaarts, tot aan het *Vlek Makkum*. Van hier dat men, met groote letteren, op den Zuil, las het woord TERMINUS, Grens. of Scheidpaal. De Eerzuil, strekkende ter hoogte van vier- of vijftwintig voeten, eindigde van boven in een borstbeeld, met twee hoofden, even gelijk dat van den Romeinschen God JANUS. Het eene hoofd was na het Noorden, het ander na het Zuiden gekeerd. Beneden het tweehoofdig Beeld zag men het Wapen van den Stadhouder, als mede van het Huis van Bourgondie en het Ridderteken der Orde van het Gulden Vlies. Daarenboven las men, aan de vier zijden van het Vierkant Voetsluk, de volgende Opschriften, het eerste in het Latijn, de drie overige in het Nederduitsch.

Aan de Westzijde.

Caspari à Robles Equite, Domino de Billi etc. Frisïæ Groningæ ejusque Territorii ac dicentium (*leus adjacentium*) Gubernatori, quod hanc Provinciam præter arma Consilii ac Munimentis juverit, ac inter cætera aggere ipsis Kl. No. MDLXX funditus everso, Amplisf. D. Viglii Zuighemi Patris Patriæ auxiliariis operis et adhibitis Igramo ab Achelen, Pr. Adriano Vastaert, Petro Frittema et Joanne Carolo Senatoribus, Conflictorum Sociis, novum maris propugnaculum summo labore, vigilia et celebritate, decretis quoque et de suo persolutis diligentia

ciae præmiis, tribus plus minus mensibus, a fundamentis ere-
xit, et ad summam manum perduxerit, atque hunc lapidem su-
blatis litibus controversiarum terminum esse voluit, gratus Pro-
vinciarum Ordo ob rem prudenter, bene et feliciter gestam, de
se ac de Repub. optime merito p.

Aan de Zuidzijde,

In den Jaare MDLXXV. is den Dijk in twee deelen geschei-
den, blijven het Zuiderdeel der Buitendijksteren, van den wel-
ken als doen Gedeputeerden zijn geweest, Thomas Hiddesz.
ende Sicke Claesz. Hopluiden, Hette van Dekama, Hero van
Ockinga, Ulbe Hiddema, Wijtse van Camminga, Doijtje Bon-
ga, Gerrit Abbes ende Lolle van Ockinga.

Aan de Oostzijde,

Op den 19 Julij Anno 1576, hebben Meester Adriaan Vast-
aert Raet ende D. Johan Charles Procureur Generael den eer-
sten steen geleght ter presentie Johan Wilhelmii Secretaris der
Dijkkagien,

Aan de Noordzijde,

In den Jaare 1574 is deeze Dijk onderlecht, wesfende Dijk-
graef Rijvert van Roorda ende Gedeputeerde binnendijck Fre-
derich van Offenhuisen, met Sijerck Sijercksz. Hopluiden,
tot opmaken van den Dijck ten Noorden, Tieto van Cammin-
ga Substituut des Heeren Stadtholders, Hesel van Hanija,
Edo van Gerbranda, ende Hans van Roorda.

Ruim honderdvijftig jaaren lang stondt dit Gedenkteken,
doch met merkelyk verval, tot kleine eere der Opzienderen
over het Dijkweezen. Eindelijk raakten de Opschriften en
verdere stukken verstrooid. Veelen mishagde zulks; doch
niemand kwam tot het besluit ter wederoprigtinge. Deeze
eere was gespaard voor den Hoogedelgeboorenen Heere KAREL
GEORG, Graave van Wasfenaar Twickel, voorheen Grietman
over Franekeradeel, meermaalen Dijkgraave der vijfdeels Binnen

en Buitendijken, thans beschreeven in de Orde der Ridder-
schap en Edelen van *Holland*, en onlangs Gezant van Hun
Hoog Mogenden aan wijlen zijne Keizerlijke Majesteit JOZEFUS
DEN II. Op eigen kosten deedt zijn Hoogedele, op de oude
plaats, eene Gedenkzuil vervaardigen, aan den voorgaande in
alles gelijk, volgens uitwijzing van het Opschrift, welk men,
niet verre van boven, aan de Westzijde leest:

DIRUTO ANTIQUO

HOC DE SUO INSTAURAVIT

MONUMENTUM

COMES à WASSENAER TWICKEL.

M D C C L X X I V.

Van het Gedenkteken, voor welks onderhoud het Dijkge-
regt, zedert, heeft beslooten te zullen zorgen, vindt men
eene afbeelding op zommige Kaarten van *Friesland*, en ook
bij WINSEMIUS, in zijn Kronijk.

Zie BOR; HOOFT; SCHOTANUS en WIN-
SEMIUS.

RODENRYS, te gader met *Berkel*, ééne Heerlijkheid, in
Delfland. In de oudste Brieven droeg dezelve den naam van
Roderise. Voormaals schijnt *Rodenrijs* het gewigtigste en
grootste gedeelte der Heerlijkheid te hebben uitgemaakt. Al-
thans schijnt men dit te mogen afleiden, uit een Handvest van
Hertog PHILIPS VAN BOURGONDIE, van den zesden October
des Jaars 1466, gewag maakende van *Rodenrijs*, waar onder
Berkel gelegen is. Hoewel zij inderdaad meer uitgestrektheids
be-

bezitten, worden de Landerijen, volgens de Verpondingslijsten, begroot op eenëntwintighonderd en drie Morgens en honderdzesenzestig Roeden. Bij de opneeming van den Jaare 1732 bleek het, dat het getal der Huizen, gedurende het tijdverloop eener Eeuwe, van honderdvierenveertig tot twee honderd vijfenvijftig Huizen en een Koornmoolen was aangegroeid. Van het Dorp *Berkel* is op een afzonderlijk Artikel, in het Zesde Deel, gesproken. Hier voegen wij bij het aldaar gezegde, dat de Kerk der *Remonstranten* eene der aanzienlijkste Vergaderplaatzen dier Gezinte, ten platten Lande, is. Zij heeft haaren ingang door eene kleine hardsteenen Poort of deur, boven welke men een Opschrift leest, aanwijzende, dat de Aanhangers dier Gezinte, althans de stigters deezer Vergaderplaatze, zich zelven aanmerken als niet geheel afgescheiden van de Hervormde Kerk deezer Landen. Men leest 'er: DE GEREFORMEERDE REMONSTRANTSCHÉ KERK. Onder het gemelde Artikel is reeds aangemerkt, dat 's Lands Advokaat Mr. JOAN VAN OLDENBARNEVELD Heer en eigenaar geweest is van deeze Heerlijkheid.

Zie S. VAN LEEUWEN, *Batavia Illustrata*.

ROËLL, (HERMANUS ALEXANDER) Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, eerst te *Franeker*, in *Vriesland*, en vervolgens te *Utrecht*, veroorzaakte eenige geschillen en oneenigheden in de Hervormde Kerk, door zijne bijzondere begrippen, welke geoordeeld wierden tegen de vastgestelde en aangenomene Leere aan te loopen; zodat men zich genoodzaakt oordeelde, tegen de verspreiding daar van, in het toekomstende, te waaken. Het eerste geschil, waar in, egter, ook andere Godgeleerden de hand hadden, doch 't welk door ROËLL, als een der voornaame hoofden van 't twistgeding, gevoerd wierdt, betrof het gezag der Reden in den Geopenbaarden Godsdienst. Twee Vraagstukken wierden, hier omtrent, bijzonderlijk geopperd: Vooreerst, „ Of de godlijke oorsprong en het gezag „ der Heilige Schriftuure door de Reden alleen kan bewee- „ zen worden; dan of 'er een inwendig getuigenis van den „ Hei-

„ Heiligen Geest, in de harten der Christenen, noodig zij,
 „ tot het vaste Geloof van deeze waarheid.” Het ander ge-
 „ schilftuk was: „ Of de Heilige Schriften aan ons eenige zaak
 „ voorstellen, als een voorwerp des Geloofs, die strijdig is
 „ met de gezonde Reden?” Het eerste Vraagstuk wierdt,
 door ROËLL en andere, in eenen bevestigenden, het ander in
 een ontkennenden zin beantwoord. In *Friesland* ontstonden,
 hier uit, menigvuldige en verregaande oneenigheden; die,
 veelligt, nog hooger zouden geloopt hebben, indien niet de
 Staaten van het Gewest, voorzigtiglijk, tuschen beiden waren
 getreden, door den twistvoerenden het stilzwijgen te ge-
 bieden.

Nog meer gerugtmaakende, en van langer duur, waren de
 geschillen, die kort naa het Bedaaren der bovenstaande, uit-
 borften, en die bijzonderlijk op ROËLLS rekeninge moeten ge-
 felt worden. Zij betroffen de natuur van het Zoonschap of
 de Generatie van onzen Zaligmaaker; als mede, de straffe der
 Zonde. ROËLL, naamelijk, beweerde de twee volgende stel-
 lingen: *Vooreerst*, „ Dat de Zoon Gods, volgens den perfooit
 „ van zijne Godheid, niet dan in eenen oneigenlijken zin kon-
 „ de gezegd worden, *gegenereerd* te zijn.” *Ten anderen*,
 „ Dat de tijdelijke Dood, zelf die der geloovigen, uit de
 „ Zonde, en de eenige straffe der Zonde is.” ROËLL hadt
 thans tot Amptgenoot den vermaarden CAMPEGIUS VITRINGA
den Vader. Zonder, tot nog toe, in een regelrecht twistge-
 ding te treden, schreef deeze eene Verhandeling, waar in
 hij de algemeen aangenomene Leere, deeze twee stukken be-
 treffende, voordroeg, en, door de vergelijking van dezelve
 met de gevoelens zijns Amptgenoots, het dwaalende daar van
 zegt aan te toonen. De andere zweeg daar op niet stil. In
 openbaaren druk ontvouwde en verklaarde hij zijne meening
 nader, met bijvoeging van nieuwe of meer uitgewerkte bewij-
 zen. Van eene verdediging zijns voorgaanden Geschrifts,
 door den Heer VITRINGA, wierdt dit Stuk kort op de hielen
 gevolgd.

Een twistgeding, tuschen twee zo beroemde Hoogleeraars,
 over onderwerpen, die gemeenlijk van de uiterste aangelegen-
 heid beschouwd worden, moest, natuurlijk, binnen kort, meer
 uit-

nitgebreidheids ontvangen, en zich over de geheele Kerk ver-
 spreiden. Het leedt niet lang, of de Kerkelijke Vergaderingen,
 op Klasfen en Sinoden, trokken de zaak voor haaren regtbank.
 Zelf wierdt de Hoogleeraar ROËLL bij de Hooge Overheid van
 het Gewest aangeklaagd, als een verlochenaar van de Godheid
 van CHRISTUS, en als iemand, die de gronden van den Her-
 vormden Godsdienst ondermijnde. Dus hevig aangevallen,
 felde zich de Heer ROËLL te weer, om zich van den aange-
 wreeven blaam te zuiveren. Ten dien einde schreef hij een
Kort en Eenvoudig Berigt, waar in hij het geschil over de
 Geboorte des Zoons van God, en over den tijdelijken dood
 der Geloovigen, opzettelijk behandelde. Omtrent het eerste
 onderwerp, zeide hij dat de staat des geschils, hoofdzakelijk,
 hier in bestaat, „ Of de tweede persoon in de Godheid, die
 „ onder den naam van *Zoon* voorkomt, het godlijk wezen
 „ en bestaan van den eersten, die onder den naam van *Vader*
 „ voorkomt, door eene Eeuwige Geboorte ontvangen heb-
 „ be, en of de Woorden *Vader, Zoon, gegeneerd heb-*
 „ *ben, of geneneerd zijn,* als zij van de godlijke persoonen
 „ gebruikt worden, dat te kennen geeven en alzo in een
 „ eigenlijken zin moeten verstaan worden.” Hier omtrent was
 hij van gedagten „ Dat zulks in Gods Woord niet gegrond
 „ was, en derhalven niet mogt gedacht of gezegd worden, in-
 „ dien men de Godheid van CHRISTUS niet regelrecht of van
 „ ter zijden wilde verlocheneu. Dat men, integendeel, zoda-
 „ nige woorden, op eene menschelijke wijze van de Godlijke
 „ persoonen gesproken, op eene Gode betaamelijke wijze en
 „ in een oneigenlijken zin moest verstaan? en wel in zulker
 „ voege, dat daar mede te kennen gegeeuen worde, dat de
 „ tweede persoon Eensweezens met den eersten van Eeuwig-
 „ heid geweest is, en in der tijd, als zodanig, tot uitvoering
 „ van zijn Middelaars-ampt, in zijne wonderbaare Mensch-
 „ wording, prediking, werken, opstanding, hemelvaart, uit-
 „ storting van den Heiligen Geest en gantsche Regeering, ge-
 „ openbaard en beweezen is.” — Met opzigt tot het tweede
 onderwerp van geschil, „ Dat naamelijk de tijdelijke dood,
 „ op zich zelve aangemerkt, zelf in de Geloovigen, een
 „ gevolg en straffe der Zonde is,” wierdt tegen hem ingebracht,

als

als een gevolg, daar uit voortvloeiende, dat CHRISTUS *alsdan voor de menschen niet voldaan, en hen van alle straffen der zonde bevrijd hebbe*. Op deeze tegenwerping gaf de Heer ROELL tot antwoord „Dat het in den vrijen wil des Vaders, „als Regter, en in dien des Zoons, als Borg, gestaan hadt, „hoe verre de mensch van de straffe der Zonde zoude be- „vrijd worden.” Hij voegde 'er nevens „Dat men over den „Wille Gods, in die zaak, niet anders konde oordeelen dan „volgens Gods Woord en volgens de Ondervinding, welke „leerden, dat de Geloovigen niet aanstonds van alle gevolgen „en straffe der Zonde verlost wierden.” Op deeze verklaaring hebben verstandige Godegeleerden aangemerkt, dat ROELL, wat den grond der zaake betref, niet verschilde van de algemeen aangenomen Leere aangaande de Drieëenheid; maar dat 's Mans oogmerk alleenlijk was, de Christenen te wederhouden van de betrekking tusschen Vader en Zoon menschlijker wijze op te vatten.

Ook in deeze geschillen traden de Staaten van *Friesland* met hun hoog gezag tusschen beiden. Bij een Plakaat, tot de uitstaande geschillen betrekkelijk afgekondigd, leiden zij het stilzwijgen op, verbiedende den Hoogleeraaren en Predikanten, in hunne Provincie, het leeren en verspreiden van ROELLS bijzondere gevoelens. Hij zelve, egter, bleef zijn Ampt behouden, bekleedde het nog eenige jaaren te *Franeker*, en wierdt, eindelijk, op zeer verdeelige voorwaarden, te *Utrecht* beroepen, alwaar hij zijne dagen in vrede eindigde. Sints het bedaaren der Kerktwisten in *Friesland*, namen de Hollandsche Sijnoden een besluit, van allen, die in hun Gewest tot den predikdienst wenschten bevorderd te worden, bij het gewoone Onderzoek, te eischen eene stellige verzaaking van ROELLS veroordeelde wanbegrippen.

Zie *Bibliotheca Bremensis Theologico-Philologica*, Tom. II. C. BURMANNUS, *Trajectum Eruditum*.

ROELOFSAARTGENSVEEN, of, volgens de gewoone uitspraak der Landzaaten, *Roelwaartjesveen*, en *Rijpwetering*, zijn twee

an
ter
er
rs,
it,
pe-
en
an
te
en
t-

EGBERT ROELOFSZON,
Burgemeester en Raad der Stad Amsterdam.

J. Wandelaar fecit auct. Schiltery. by den Wel. Edele. Geste: Hier Mr. Egbert de Wy Temminck, Burgemeester en Raad der Stad Amford

twee zeer aanzienlijke Buurten en van eene ongemeen vermaaklijke gelegenheid, in *Rhijnland*. De eerstgenoemde Buurt legt aan een Inham van het Braasfem-Meir, *het Paddegat* genaamd; de andere, een weinig Westlijker, in de Heerlijkheid *Alkemade*. Van den welvaart der bewooneren ontmoet men een bewijs in de zindelijke Boerderijen en fraai aangeleide Hovingen en Tuinen. Want, behalven de Zuivelneering, is eene voornaame bron van het bestaan der Opgezeetenen, het aankweken van allerlei Boom-Peul- en Aardvrugten; waar toe een streek van meer dan driehonderd Morgens Lands, in de nabuurschap van *Roelofaartgensveen*, eene zeer bekwaame aanleiding geeft. De vrugten worden, met Schuiten, over het Haarlemmer-Meir, na *Amsterdam* te markt gebragt. In het Kerkelijke zijn die van *Roelofaartgensveen* en *Rijpwetering* aan *Rhijnzaterwoude* onderhoorig.

ROELOFSZON. (EGBERT) Tegen de bemoeijingen en pogingen, tot hervorminge en verbeteringe van Godsdiensige begrippen en gebruikelijkheden, heeft men, meermaalen, ingebragt, dat lieden uit de heffe des Volks daar toe voornaamelijk de hand leenden, en het werk dus meer uit drift, dan uit verstandig overleg zijnen oorsprong nam. *Amsterdam*, otder andere, kan, van de valscheid dier aantijginge, menigvuldige voorbeelden uitleveren. Mannen van het hoogste aanzien in den Burgerstaat, deftige Kooplieden, stelden zich tot hoofden van den Aanhang, die, een weinig naa het midden der Zestiende Eeuwe, de Kerkhervorming voorstondt. EGBERT ROELOFSZON, behalven andere, op deeze of geene Artikelen reeds genoemd, was een van deezen. Ten tijde als men de openbaare Preek, in of bij gemelde Stad, zocht in te voeren, hieldt hij gemeenschap met LAURENS JAKOBSZON REAAL, RENIER KANT, KORNELES WILLEMSZON HOOFT en anderen, en hadt heimelijk verstand met eenigen uit de Vroedschap, uit welke hij vernam, wat, ten hunnen opzigte, ten Stadhuiuze voorviel. Dat ROELOFSZON niet kwalijk gezien was bij de Regeering, bleek ten tijde van het uitbreeken der befaamde Beeldstorminge. Het volk, met groote troepen, na de Oude

en de Nieuwe Kerk streevende, bragt dit de Burgemeesters in geene kleine verlegenheid. Diensvolgens op het Stadhuis vergaderd zijnde, ontbooden ze aldaar, nevens ADRIAAN PAUW en AREND BOUWER, ONZEN EGBERT ROELOFSZOOM, als de voornaamsten der Gereformeerden, om van deeze eenige middelen en voorlagen te hooren, dienftig om het volk tot bedaren te brengen. Terwijl men bezig was met raadpleegen, kwam eener Burgemeesteren, die buiten het Vertrek gegaan was, ijlingsbinnen stuiven, met groote verbaasdheid roepende, dat *in de Oude Kerk reeds alle Heiligen in stukken geslagen waren.* ROELOFSZOOM gaf hierop, met koelzinnige bedaardheid, tot antwoord, dat *het slechts Beelden, geenzins Heiligen waren.* Zedert wierdt hij, eens en andermaal, voor de Heeren ontbooden, onder andere ter gelegenheid der plonderinge van het Minderbroeders-Klooster, met verzoek om mede te werken, tot het doen bedaren van de zamengevloeiende menigte. Onder de negen perfoonen, naderhand, door Burgemeesteren, benoemd, om te dienen tot middelaars tusschen de Regeering en de Gemeente, als mede ter handaavinge van de openbaare rust, leest men ook den naam van EGBERT ROELOFSZOOM.

In weerwil van alle deeze diensten, ten algemeenen beste, moest hij de Stad en 't Land verlaten, om tegen de vervolgingen, en tegen de dreigementen der Bloedplakaaten, in vreemde landen eene schuilplaats te zoeken. Nevens veele anderen vondt hij dezelve te *Hamburg*. Hier vertoefde hij, tot dat de verandering van zaaken, binnen *Amsterdam*, in den jaare 1578, hem na zijne Vaderstad te rug riep. Bij het vertrek uit de straks genoemde Stad, ontving ROELOFSZOOM, onder andere, van den Hamburgsche Raadsman JOHAN HUIGEN, den verstandigen raad, welken wij, op het Artikel PAUW (ADRIAAN), vermeld hebben. Nog in het zelve jaar wierdt hij tot Raaden tot Kommisaris van Huwelijkszaaken aangesteld. In de laatstgemelde hoedanigheid gaf hij een bewijs van zijnen ijver, om het gezag der Regeeringe te doen gelden, en den Predikanten, daar 't pas gaf, tegenstand te bieden. Het geval, bij 't welk hij deeze gezindheid beroonde, wordt aldus verhaald.

Bij

Bij ouds plagt, te *Amsterdam*, het trouwen in de Kerk bij avond te geschieden. Kort naa de verandering der Regeeringe nam de Kerkenraad een besluit, dat zulks over dag moest verrigt worden. Niet lang daar naa gebeurde het, dat zeker aanzienlijk burger, zich in den echt zullende begeeven, en gekoomen voor Kommisfariſfen van Huwelijks zaaken, om de huwelijksafkondiging te laaten aantekenen, zijne begeerte te kennen gaf om op het Stadhuis te trouwen: voor reden geëvende, dat zijne Bruid, eene jonge Maagd, 'er tegen op zag, door beſchroomdheid, om openlijk bij dag in de Kerk getrouwd te worpen. 't *Moet niet geschieden*, voegde hem hier op ROELOFSZOOM te gemoete: *Gij zijt een oud Patriot, die mede langen tijd buiten 's Lands hebt gezworven; 't zou niet wel passen, dat gij niet in de Kerk getrouwd wierdt. Wij zullen bezorgen, dat het trouwen naa het Avondgebed geschieden zal.* Op deoze toezegging zich verlaatende, begaf zich de Bruidegom met zijne Bruid, tegen den vereischten tijd, na de Kerk. Doch men weigerde hem te trouwen. Misnoegd over dusdanig eene onverwagte ontmoeting, verwoegde hij zich, nevens eenigen van de zijnen, in den Kerkenraad; doch bekwam 'er, naa veel over en weder spreekens, dit afwijzend antwoord, „ dat zij het onlangs genomen „ besluit, om zijnentwille, niet wilden veranderen”; 'er nevens voegende, dat *de Heeren; die hem zulke beloften hadden gedaan, hun daar in niet te gebieden hadden.* Met diſ beſcheid ging de Bruidegom na 't huis van EGBERT ROELOFSZOOM, die ſtraks daar op zich na den Kerkenraad begaf, en, hoewel niet zonder groote moeite, bewerkte, dat de belofte der Heeren wierdt naagekoomen. Zo onverzettelijk, egter, toonden zich de Stads Predikanten, dat niemand van hun beiden de huwelijksinzegening wilde verrigten, maar daar toe een Predikant van buiten moest gebruikt worden. Het eerste jaar naa de verandering der Regeeringe te *Amsterdam*, beklont EGBERT ROELOFSZOOM het Burgemeesterlijk gestoelte. Vijfmaal bekleedde hij, zedert, die waardigheid, te weeten, in de Jaaren 1580, 1582, 1583, 1585 en 1587. Waarschijnlijk zal hij kort naa het laatsgenoemde jaar overleeden zijn. Op de lijst der Raaden, van den Jaare 1590, ontmoeten wij ROELOF

EGBERT ROELOFSZ; denkelijk zal deeze zijn Zoon, immers van zijne maagschap geweest zijn.

Zie WAGENAAR, en BRANDT's *Hist. der Reformatie.*

ROELS, (Mr. CHRISTOFFEL) was de laatste, die, in *Zee-land*, den titel van *Pensjonaris van Prelaat en Edelen* voerde, welken men, naderhand, in dien van *Raadpensjonaris van Zeeland* veranderde, die insgelijks aan den Heere ROELS gegeven wierdt, als welke, naa de verandering der Regeeringe, zijn Ampt behoudende, alleen met verandering van naam, op den tweeëntwintigsten Meij des Jaars 1578, tot Raadpensjonaris van *Zeeland* wierdt aangesteld. Hij bekleedde dien aanzienlijken post tot zijnen dood toe, welke voorviel op den achtentienden Mai des Jaars 1597.

Zie ANTH. DE JONGE, *Gefchreevene Aantekeningen.*

ROERLO, of ook wel *Ruerlo* genaamd, is een Dorp van tamelijke uitgebreidheid, in *Gelderland*, in het Landdrostampt van *Zutfen*. Het ligt ongeveer een uur gaans Zuidwaarts van *Borkelo*, in een zeer vermaaklijken oord, rondom in vrugtbare Koornlanden. Verscheiden Huizen ontmoet men in dit Dorp, die met pannen gedekt zijn; een ongewoon verschijnsel in deezen oord, alwaar men meestal rieten daken aantreft. De Kerk der Hervormden is een net gebouw, voorzien van een spits Torentje. De Gemeente wordt door een eigen afzonderlijken Leeraar bediend. Niet verre van dit Dorp ontmoet men een pragtig Slot of Heerenhuis, het *Huis Roerlo* geheeten.

ROESTRATEN, een bekwaam Nederlandsch Kunstschilder, gebooren te *Haarlem*, in den Jaare 1627. Een leerling zijnde van den vermaarden FRANS HALS, raakte hij in kennis en

ge-

gemeenzaame verkeering met deszelfs dogter, welke, vervolgens, zijne echtgenootte wierdt. Hij was een goed Schilder van Portretten en stille leevens, doch muntte inzonderheid uit in het schilderen van Zilverkleur, van schotels, vaazen, schaa-len en soortgelijke huisgeraaden. Zo kunstig wist hij dit alles naa te bootzen, dat het, bij 't eerste aanzien, het voorkoo-men van echt en weezenlijk zilver hadt. Een aanmerkelijk gedeelte van zijnen leeftijd sleet ROESTRATEN in *Engeland*, alwaar zijne kunst inzonderheid zeer hoog geagt wierdt. Voor één Stuk betaalde men hem, meermaalen, veertig of vijftig Ponden Sterlings. Hij bevondt zich te *Londen*, ten tijde van den berugten Grooten Brand, in den Jaare 1666, en bewam, bij die gelegenheid, eene kwetzuure aan zijne heup, aan welke hij, vervolgens, altijd kreupel ging. Onze Kunstschilder overleedt in den Jaare 1698.

Zie HOUBRAKEN.

ROETERS. (HENDRIK) Zeer bekend, hoewel heden ten dage bijkans uitgestorven, was eertijds de naam van ROETERS binnen *Amsterdam*. Lieden van vermogen droegen dien, deels onder de Hervormden, deels onder den Aanhang der Doopsgezinden. Van de laatsten zijn nog de naakoomelingen, hoewel in de Vrouwelijke linie, in weezen. HENDRIK ROETERS, straks genoemd, behoorde tot de Gereformeerden. Hij was Schepen der Stad, in de Jaaren 1662, 1665 en 1671. In den Jaare 1673 wierdt hij tot Hoofdschout aangesteld, en bekleedde dien post tot in den Jaare 1680. Zijnen naam heeft de Heer ROETERS aan de zegenende naagedagtenisse der naakoomelingschap gewijd, door eene liefdaadige stifting, naar 's Mans naam het *Roeters-hofje* genaamd; het staat aan de Zuidzijde van de Lindengraft, op welke het zijne ingang heeft door een langen Gang. In 't geheel telt men 'er twaalf Wooningen, bestaande uit zes Huisjes en even zo veele Kamers. Sints het vertrek van des Stigters erfgenaamen na *Utrecht*, is de stifting, wat het voordeelige daar van voor de bewooners aangaat, eenigzins ten kwaade veranderd.

ROGMAN, (ROELAND) geboren te *Amsterdam*, in den Jaare 1597, was een der vermaardste Landschapshilders van zijnen tijd. Hem gaat de roem na, dat hij eene goede houding, in zijne Stukken wist te brengen, maar eenigzins ruw en te veel gebraden schilderde: een gebrek, meent men, daar uit ontstaan, om dat hij maar één oog hadt. Veel schilderde hij naar 't loeven. Hier aan heeft de naakoomelingschap te danken, dat zij de oude gedaante kan kennen van voornaame Geffigten, welke nu niet meer in weezen zijn. Hij tekende, naamelijk, naar 't leeven, de meeste adellijke Sloten of Kasteelen in *Holland*; welke tekeningen naderhand in 't koper bragt, en nu nog voorhanden zijn, in LUDOLF SMIDS *Schatkamer der Nederlanasche Oudheden*. De liefde tot de kunst bleef hem bij tot zijnen hoogen ouderdom; in welken hij zich meermaalen beklaagde over gebreken in zijne Werken, welke hij leerde kennen, toen hij 't vermogen niet meer bezat om ze te kunnen verbeteren. Hij plagt te zeggen: *Als men de dingen koomt te weeten, dan is men verfoeten*. Intusfchen schijnt ROGMAN, even als de meesten zijner Kunstbroederen, van zijn werk niets meer dan een toereikend bestaan gehad te hebben, en niet te kunnen opleggen tegen den ouden dag. Want hij sleet het laatste gedeelte zijns leevens, te *Amsterdam*, in het Oude-Mannenhuys, alwaar hij nog in den Jaare 1686 woonde, het negenentachtigste jaar zijns ouderdoms, en vervolgens zijne dagen eindigde. Hij was nooit getrouwd geweest.

Zie HOUBRAKEN.

ROKANJE, een Polder, nevens een Dorpje, in het Zuidlijke gedeelte van *Holland*, in het *Land van Voorn*. De uitgebreidheid des Polders vinden wij niet afzonderlijk vermeld, maar met de twee nabuurige Polders, *Strijpe* en *Lodderland*, op zeventienhonderd zesenzestig Gemeten en honderdnegenentachtig en eene halve Roede begroot. Het Dorpje, dat klein is, en uit slegts weinige Huizen bestaat, legt tegen het Duin. Nogthans staat 'er een net Kerkje, nevens eene fraaie wooning voor den Leeraar.

Digt

Digt
wells
zi. In
die van
fchreeve
Deel d
der W.
land
mede.
zelve
„ A
's Mans
lijk agt
Noordo
is. He
kom,
Biland;
smalle
Diep i
oude v
wil, d
minste
noch
van he
twijfel
wateren
vervolg
kreegen
ten van
van dit
der Ma
an dien
weeten v
in onder
eene ophe
weke van
Heveringe
gloeden;

Digt bij *Rokanje* legt een Meertje, *de Waal* genaamd, welks Water eene zonderlinge versteenende hoedanigheid bezit. In den *Tegenwoordigen staat van Holland* vindt men daar van een kort berigt. Uitvoeriger is het verschijnzel beschreeven door J. LE FRANCO VAN BERKHEY, in het Achtste Deel der Verhandelingen van de *Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen*. In zijne *Natuurlijke Historie van Holland* deelt hij, daar omtrent, eenige nadere waarneemingen mede. Niet misgaagende zal 't den Leezer zijn, dat wij dezelfde hier plaats gunnen.

„ Agter het Dorp *Rokanje*, of *Rackangie* (dus luidt 's Mans berigt) gelegen op het Eiland *Voorne*, Zuidwestelijk agter den *Briel*, bevindt zig een Meertje, 't welk Noordoostelijk smal, en ten Zuidwesten breeder uitgestrekt is. Het stuit in de laatstgenoemde streek, als in eene ronde kom, aan de Duinen van de Westplaat van het gemelde Eiland; en heeft zijne uitloozing ten Noordoosten, in eene smalle Sprugtel van de Maaze, die door het Brielsche Diep in het Eiland *Voorne* vloeit. Dit Meertje is geen oude verstopte mond der Maaze, zoo als de Heer PALLAS wil, dat men hier te lande zegt: want hier van is geen het minste spoor te vinden; noch in de oudste Land-Kaarten, noch in de Beschrijvingen, noch in den natuurlijke Staat van het geheele Land zelve. Het is integendeel buiten twijffel ontstaan, uit de nedervlietende en opwellende Duinwateren, geholpen door een overloop der Zee; en heeft vervolgens, door eene gegraven Vaart, gemeenschap verkreegen met de Maaze, even als de meeste andere Vaarten van het Eiland. Hier benevens draagt ook de Bodem van dit Meertje, niet het spoor van een toegestopten mond der Maaze, maar wel van een gewezen overloop der Zee, aan dien geheelen kant van het Eiland: dewijl men ten Noordwesten van dit Meertje eene menigte Zee-schelpen vind, die tot onder de Duinen leggen; en men voorts aan de Stranden eene ophooping en aangroeiing van Zandbanken gewaar wordt, welke van tijd tot tijd nog toeneemt, van de *Rokanjesche Heveringen* af, tot beneden aan de Gorsingen van *Obdam* ingeflocten; die bekend is bij den naam van *Westplaat*, of *aan-*

was der Westplaat. Deeze Zandbanken en Platen, allengakens wijder uitgestrekt, hebben dit Meertje al voorlang van den overloop der Zee bevrijd, en in de Zee-schelpen slegts de nagedagenis van derzelve overstromingen agter gelaaten; 't geen men hier, even zo als in *Noordholland* en elders, daar men Zee-schelpen vind, uit deeze overblijfselen bondig mag afleiden.

„Het Meertje is het allerbreedste omtrent *Rokanje*, en het smalste na den kant van de *Strijpe*, daar het eindigt. De diepte verschilt merkelyk, naar geraade dat het Winter- en Zomerwater hoog of laag zij. Op het Zomerpeil heb ik, agter *Rokanje*, aan den Duinkant, nog geen halven vadem waters bevonden, doch meer benedenwaards was 't een vadem diep: en hoe meer men zig na den kant van de *Strijpe* keert, des te dieper vind men het water in 't midden van zijne Bedding. Het is dus agter *Rokanje*, in den grooten boezem, daar 't, des Zomers, geen drie voeten waters heeft, het ondiepste, en 't wordt 'er van tijd tot tijd nog ondieper, door den aanvoer van Klaislib, Modder en Zand, welke Stoffen, daar ter plaatse, bij gebrek van doortogt, gestadig ophoopen. Wat den bodem betreft, hier mede is 't in deezer voegen gelegen. Aan het Duin is dezelve vast en Zandig, en 'er groeijen weinig biezen, in opzigt des laagten oevers; dan rugwaards afloopende, is de oever, aan de zijde der vlakke Landen, ter wederzijden, vol Mattebiezen, en met allerlei Waterplanten bezet; tusfchen welke Gewasfen de bodem Moerig en Veenig wordt; 't geen natuurlyk eigen is aan die Platen. Ter plaatse daar de Steenagtige aanzetting geschied, welke hier tusfchen ligt, is de grond insgelijks hard, zandig en vol Tuffteenen; doch met eenig zwart Slib vermengd. Even voorbij deezen grond, ontmoet men, in den omtrek van welken Roeden, eene ontellijke menigte Schelpen, die allen meest blaauw zijn, en voornaamlyk tot die soort behooren, welke men hier te Landen doorgaans Kroon-schelpen, (*Tellina Peltiniformes*) noemt; waar onder zig ook veele gladde gemeene Schelpen en Alikruikken bevinden; doch ze zijn alledermaate met blaauwagtige Stoffen bezet, dat het Zand en de Modder, waar tusfchen zij leggen, ook zwart blaauw ge-

gew
sche
te d
het
heel
den
denc
het
Dit
der.
het
decto
is ve
LAS.
maa
men
Voor
een
zout
geme
len
bij c
heeft
dat i
Land
wegen
dit g
het,
bijzo
't Ko
eigenl
zwaare
ren zie
gende
zo als
Snoek,
Spiering
veer, en

geverwd zij, en de modder, in 't opvischen, stinkt. Deeze Schelpbedding strekt zig ten Noordwesten van het Meertje, na den Duinkant, uit; terwijl de bodem ten Zuidoosten aan het Weiland, daar de vlakke Landen van *Rokanje* leggen, geheel moerig en vol zwart Klaislib is. Vervolgens vind men den grond, benedenwaards, hoe langer hoe Klaijiger; als wordende vervuld met het Klaislib der Klailanden, langs welken het water loopt, dat met de Polderflooten gemeenschap heeft. Dit Klaislib is eenigzins zwartagtig, doch het word zuiverder, naar maate de uitloop van het Meertje gemeenschap met het Maaswater krijgje. Dus bevindt zig thans het grootste gedeelte van dit Meertje; en wat het Water zelve aangaat, het is veeltijds zoet, schoon het nu en dan, gelijk de Heer PALLAS, naar waarheid, meld, eenige zoutigheid bezitte; die egter maar sloop is, en veroorzaakt wordt door het nabijstroomende Maaswater, 't welk zig, voor en om het Eiland *Voorne*, met 't Zeewater vermengt: buiten dit heb ik 'er meer een vuizen, en een weinig prikkelenden, dan wel een regen zouten smaak in ontdekt, die wij niet vreemd zijn van de gemelde Schelp-beddingen af te leiden. Het water is somwijlen stilstaande; doch, en dit heb ik elders meer aangemerkt, bij de opene Sluizen is het ebbe en vloed onderhevig. Voorts heeft het des Zomers zulk eene aanmerkelijke groene koleur, dat ik niet weete, dezelve in eenig Meir of Water, hier te Lande, ooit zo sterk ontdekt te hebben. Ik ondervroeg deswegen de Ingezetenen van het Dorp, die mij zeiden, dat dit groen aldaar 's jaarlijks in den Zomer ontstond; doch dat het, bij toevloed van frisch water, met zwaaren regen, of bijzonder op het naderen van den Winter, wel verdween. 't Komt mij voor, dat dit groen niets anders is, dan het eigenste groene wolkagtige mengsel, dat men des Zomers bij zwaaren dauw, of zogenaamden Honingdauw, in onze Rivieren ziet; doch zich hier bij uitneemendheid vertoont. Belangende de Dieren en Vischen in dit Meertje; dezelve zijn, zo als de Heer PALLAS zegt, Voorn, Karper, Baars, Pos, Snoek, Zeelt en Aal, doch hij heeft de Rivier-garnaal, de Spiering en de Winde, en somwijl Maasbot, die 'er ook huisvest, en door de Maaze in komt, niet opgenoemd. Wat

Yyy 5

voorts

voorts nog wel bijzonder den Water-pisfebed, (*Cancellum pulicem*) of Watervloo, gelijk de Heer BODDAART dit Diertje, in zijne Vertaaling, noemt, betreft, deeze is 'er bij menigte; doch daar omtrent staat aan te merken, dat dit gedierte zig overal aan de oevers der Maaze, en in meest alle Slooten der Maaslanden onthoud, gelijk ook in de Lek, den Rhijn, de Vecht, en andere Rivieren onzes Lands. Zo dat deeze Diertjes, schoon men ze overvloedig in de Zeeboezemen vinde, mede in onze Rivieren huisvesten: ook brengen ze niets toe tot de vorming der Tuf-steenen; alleen maaken ze eenige uitwendige holligheden in de korst der groote Steenen; en ze zijn in dit Meirte geene grooter bijzonderheid, dan in andere Wateren.

„ Dan laat ons, terwijl hier geen beschrijving der Dieren en Planten, of Plantdieren vereischt word, nader ter zaake treden. Aan den West-Noordwest kant van dit Meirte, drie roeden of daar omtrent van den oever, ontdekt zig boven 't water een te zaamgeraapte hoop Steenen, die door de Jongens, of ook wel door een zekeren daar bij belang hebbenden Schuivevoerder, gestadig van den Bodem van het Meir opgevischt, en bij één gestapeld zijn. Voorts is de Bodem daar ter plaatse, wel vierentwintig voeten en meer, van het midden van de hoop gerekend, dat is in den omtrek, en om zo te spreken, van agtenteertig voeten, middellijns, meer of min als bezaaid met allerlei Tuf-steenen, van verschillende gedaante; welken zig juist op die plaats en iets verder, alleen schijnen saam te zetten; welke aanzetting voornaamlijk op deeze wijze geschied. 'Er groeit, uit een klaiagtigen, en te gelijk zandigen moerigen grond, eene soort van driekantige scherphoekige Biezen, die, bij VAN ROYEN, de vijfde soort is; welke bij MICHELIUS, om derzelver driehoekigen steel, met dit uitsteekende kenteken voorkomt, *caule exquisita triangulari*, met een juist driekanten steel; en verder volstrekt overeen stemt, met de, door den Geleerden VAN ROYEN, aangehaalde afbeelding van DODONEUS. Des deeze soort van Biezen, welke hier groeit, door den Heer PALLAS verkeerdlijk genoemd word, de *Carex acuta*; nadien de *Carex acuta* van LINNÆUS, de tweede soort van VAN ROYEN is. Wijders, zo

de

de Heer PALLAS het zamenstel van LINNÆUS nauwkeurig in 't oog wilde houden, had hij, bevoorens een anderen te berispen, de *Synonyma Authorum*, van LINNÆUS, bij zijne zesentwintigste soort, de *Pseudo Cyperus*, behooren na te zien; als dan zou hij bevonden hebben, dat 'er nooit duidelijker beschrijving, dan die van SCHEUCHZER, noch keuriger afbeelding, dan die van DODONEUS en MORISON, met deeze driekante Biezen van *Rokanje* overgeen kon komen. In 't voorbijgaan heb ik hier ook te melden, dat die Heer nog een misflag heeft; met te zeggen, dat de *Lemna*, of het Kroos, niet dan in de Slooten gevonden word: want het tegendeel is waar; de *Lemna* groeit ook in 't Meirje zelve overloedig; doch ze word door den stroom, gelijk in alle breede wateren, naar de kanten gedreeven; maar kan, bij stilte en een aanvoerenden wind, het Meirje, nu en dan, op de eene of andere plaats geheel bedekken; bijzonder in dien tijd, als het kroos het sterkste voorteelt; en ik heb het water, omfrees de plaats der Steenwordinge, zelf met Kroos bedekt gezien; doch al genoeg hier van.

„ Deze gemelde driehoekige *Basterd Cyperus*, dien wij, om 't gemak onzer taale, *driehoekig Water-Biesgras* noemen zullen, groeit wel inzonderheid op den bodem, ter dier plaats, daar de Steenwording voornaamlijk geschied, en schaars aan den kant. Aan deeze Biezen zet zig, gelijk aan alle Waterbiezen, in allerlei Stroomen, een groen lijmerig Slib, van wel een handbreed boven den Bodem, en ruim twee beneden de vlakke van het water, juist op die plaats, daar, volgens de wetten der Waterkundige Stroomkennisse, de Stroom het evenredigste loopt. Rondsomme dit Slib, dat een uitwerkzel der Plantaartige uitwaasfeminge, of van een aanzettend groen Slib der Wateren is, zo als men 't zelve aan de steelen der Waterkruiden en alle Waterplanten overloedig ziet, zet zig de Tuffstof, of het Steenmaakende Zand en Klaislib aan; en vormt, in den tijd van een jaar, om de Bies eene Steenagtige Korst, die volkomen de gedaante der rulligheid van het groene Slib behoud, en, zo als de Heer PALLAS het zeer natuurlijk vergelijkt, omtrent de dikte van gemeen grof papier heeft. Deze Steenmaakende Tuffstof ontstaat, volgens ons

gevoelen, uit de ontsloopte Kalkaartige deelen van het Schelpbedde, dat net even aan en voor de plaats der Steenwordinge legt: deeze deelen, vermengd met het aangevoerde fijne Maas klaislib, en de subtielste Zandstoffen, hegten zig aan het lijmerige groene Slib der Biezen, en vormen dus de eerste korst. Als deeze eerste korst op die wijze stand gegreepen heeft, dan zet zig h t volgende jaar om dezelve, alshoon de Bies niet meer groen zij, op nieuw het lijmerige Slib, dat zig rondsom derzelve steel onder water hegt, en daar op zet zig weder de door het water bewoogen Steenvormende Stof van Slib aan. Vermits nu deeze aanzetting dus van jaar tot jaar voortgaat, zo moet de Versteening allengskens meer en meer toeneemen, tot dat de Steenagtige aanzetting, door de zwaarte, te gelijk met de omkorste Bies afbreekt, en op den Bodem neder valt. Wanneer nu de Steen indiervoegte op den Bodem legt, dan neemt het onderste gedeelte, dat in den grond inwelt, geen aanzetsel meer aan; maar men bespeurt die voornaamlijk in de oppervlakte, bijzonder in de groote Steenen. Betreffende de kleine Steenen aanzetsels, die, buiten het bereik der Stroomstrekkinge, op den grond leggen, deezzen schijnen slaauwer, door nieuwe omkorsting, aan te groeijen, vermits men ze glad en afgesleeten vind; 't welk ontstaat uit hunne schuuring op den bodem. Ook geschied de aanzetting op de groote Steenen, slegts door eene soort van bezinking; 't welk ten duidelijfste blijkt, als men nagaat, dat men het eerste spoor der aanzettinge om de Bies of eenig ander lichaam, (want men vind de omkorsting ook om andere lichaa-men,) 'er in verliest; en de Steen, van boven binnen het bereik der Tuffstof leggende, en daar mede bezinkende, onregelmatig word. Hier toe brengen ook de Water-pisfebedden, die 'er bij duizenden op rusten en omzwerfen, het hunne toe; dewijl ze te wegen brengen, dat de Tuffstof zig niet glad en effen, maar met holligheden aanzet; op de eigenste wijze als men aan Kalkaartige Rotfen de indrukzels van Krabben, Kreeften, mitsgaders van allerlei Zeedieren, en bijzonder Hoornstekken, bespeurt. De Heer PALLAS heeft de menigte deezer Diertjes insgelijks waargenomen, en zegt, dat ze 'er veelvuldig rondsom zweemmen, en alle de holligheden der

Rot-

Ro-
nus
kno-
dan
kot
kor-
zij-
va-
gla-
de-
siet
Wa-
det
gro-
dit
op
Ma-
tin-
't ;
het
bre-
kle-
wo-
zon-
aang-
sch-
zo-
wa-
ling-
zijn
belij-
geleg-
hoop-
den,
eene
opgest-
aanzet-
ting t

Rotfen vervullen : doch hij beschouwt die holligheden, welker tuschenruimten knobbelig worden, als gevolgen der groeiende knoppen van den Steen. Doch dit zo zijnde, waarom groeien dan de kleine Steenen, daar geene deezer Dieren op of bij komen, niet aldus? En waarom behouden de inwendige omkorfingen of laagen, welken nog versch om de Biezen gezet zijn, die gedaante inwendig niet? Deezen tog zijn allen glad, vast, mitsgaders zeer zichtbaar om elkander aangezet; en die gladde aanzettingen worden dan eerst uitpuilend knobbelig, als de Steen met de Bies nedergevallen is, en dus door de Insecten op den grond gevonden word. Als dan is 't, dat de Waterpisebedden, daar op aazende, de knobbeltjes aanhoudend formeeren; die, naar maate dat de Steen al grooter en grooter aanzette, insgelijks toeneemen, en holle schuilplaatsen dier Diertjes worden; waar door 'er, als 't ware, aanzetfels op aanzetfels voortkomen. Wijders vind men hier in dit Meirtje veelvuldige kleine Steentjes, die, 't zij door uitvreesing der gemelde Insecten, 't zij ter oorzaake van afbreeking, 't zij uit hoofde der tegen één botzinge van den Stroom, of het stooten van haaken of roerriemen, waar door een of ander brokje van de groote Steenen afbreekt, ontstaan zijn: deeze kleine Steentjes nu, die 'er bij menigte verspreid gevonden worden, zijn veelal rond en glad afgesleeten, en blijven dus, zonder eenige verdere, of ten minsten aanmerkelijke knobbelige aangroei, op den Bodem leggen, daar ze over elkander heen schuuren. Voeg hier nog bij, dat zelfs de groote Steenen, zo als zij onder op den grond voorkomen, op die zijde, waar mede zij in het Zand inwellen, geene knobbelige uitpuilingen verkrijgen, maar eene gladagtige korst behouden. Daar zijt 'er, 't is waar, eenige weinigen, die in de rondte knobbelig zijn; doch dat zijn zulken, die niet vlak op den grond gelegen, maar, op andere Steenen, bijzonder op de Steenhoop, geslapeld, een vrijen toegang voor de Waterpisebedden, tuschen de kieren der Steenen, gelaaten hebben: op eene dergelijke wijze als allerlei klein gedierte tuschen een opgestapelde hoop onregelmaatige Steenen indringt. Daar deeze aanzetting dan op die wijze geschied, en 'er zulk eene invreesing plaats heeft, begrijpt men ligtlijk, dat die omkorfing niet alleen,

alleen, maar ook de knobbeligheid, van jaar tot jaar geweldig moet toeneemen, bijzonder in de oppervlakten der Steenen, die het hoogste leggen.

„ Benevens dit alles, dat, zo wij vertrouwen, ons gevoelen duidelijk opheldert en kragtig staakt, hebben wij nog eene opmerking voor te draagen, welke dienen kan, om te toonen, waar uit het ontstaat, dat die zelfde soort van Steenen ook onder eene andere gedaante voorkomt. Men bevind hier naamlijk dikwils, dat 'er een of ander reeds omkorst stukje van de Biezen, of derzelve bladeren, of ook afgebrooken stukken van grooter Steenen, of eenige andere omkorste Zelfstandigheden op den grond geraaken: als mede dat 'er in dit Meirwater eene soort van kleine witte Steenmosfeltjes huisvest. Deeze Steenmosfeltjes nu, die het bloote oog ontslippen, dringen in deeze Steenen in; 't geen men door 't Microscop duidelijk ontdekt, dewijl men ze 'er menigvuldig in gewaar wordt. Deeze Schelpdierfjes hoolen den Steen uit, en teelen 'er in voort, gelijk de Houtwormen in het Hout: al gefladig verder boorende, maaken zij den Steen als uitgevreeten; en 'er in voortteelende, vormen zij tegen die holle wanden, uit het Steenige Tuflib, hunne Nestjes, even als de *Eschara* of het Hoornwier om de Koraalen. Het inwendige van dat slag van Steenen vind men dan bezet, met eene soort van aaneengeschakeerde saamgegroeide Buisjes. Nadien nu deeze Buisjes steeds vermeerderd worden, alzò die Mosfeltjes in dit water overvloedige Kalk- en Klaiartige Stoffe vinden, ter bouwinge van hunne Nesten; en de Waterpisebedden ondertusfchen op dit gedierte aazen; zo vormt hier de een de inwendige uitgevreeten, en de ander de uitwendige knobbelagtige gedaante der groote en eenige Rolfteenen. Dan de *Eschara*, welke de Heer PALLAS hier bedoelt, en vergelijkt met die van den Heer BASTER, verschilt hemelsbreedte van het bovengemelde. Wij hebben het geluk gehad om, buiten eenige gunstige aanmerkingen, wegens dit onderwerp, van den laatstgenoemden Heer, die in de kennisse van onze Inlandsche Plandieren voor niemand behoeft te wijken, een fraai stuk van de door den Heer PALLAS aangeroeerde *Eschara* te ontvangen: wij hebben het zelve vergeleeken met de Steenen van *Rokanje*; doch het verschilt

schil
slipp
saam
van
men
steld
verf
lijk,
bew
ge v
wallen
deze
Dus
ve.
dat i
desze
een e
zetting
nog e
te ver
ander
bearbe
onder
wij ons
denkbee
of 'er
Verflee
en mog
zoute e
'Tuflieer
of 'ander
reeds get
word, di
reker, da
lib der Pl
jes door he
den bodem
is, van D

schil is oneindig groot. Die van den Heer BASTER bestaa uit foippelige, fijne, bladagtige, als kant doorlugtige bladertjes, faamgegroeid; daar de *Etchara*, die men tuschen de Steenen van *Rokanje* vind, uit lange buisjes, welke waaiercragtig te samen loopen, en boven netswijze naast één leggen, is faamgefeld. Wanneer men dit alles gadeslaat, schijnen 'er zig twee verschillende wijzen deezer Steenwordinge op te doen; naamlijk, eene ter oorzaake der aanzettinge van de door het water bewoogen Tuffstof; en eene andere uit hoofde der bearbeidinge van die Stof, door Dieren; terwijl egter in beide die gevallen, overeenkomstig met het geen wij beweerd hebben, deeze Tuffstof altoos haaren oorsprong in het Meirtje heeft. Dus doende vervalt de stelling van den Heer PALLAS van zelve. Want, is het een Steen, die door een grondbeginzel, dat in denzelven huisvest, groeit; dan kan geen Dier iets tot deszelfs gedaante, groei en vorming toebrengen. Ook kan een en dezelve Steenaart in het eene stuk geen duidelijke aanzetting van allerfijnste laagen vertoonen, aan welker vorming, nog een plantaartig, nog een dierlijk weezen deel heeft, wel te verstaan in de oorspronkelijke Stof zelve; en tevens in een ander stuk blijken geeven, dat die Steenstof volstrekt, door de bearbeiding van Dieren, bewerkt word. Deeze bedenkingen, onder herhaalde waarneemingen, gemaakt hebbende, bepaalen wij ons vrijmoedig en gerust, tot ons voorheen gemaakte denkbeeld van deeze Tuffstof. 'Er is niét aan te twifelen, of 'er ontstaat in het Meirtje van *Rokanje*, uit het bij de Versteenplaats leggende Schelpbedde, vermengd met Klaislib, en mogelijk eenige soort van Welzand, en ons nog onbekende zoute of andere, uit de Duinen afvloeiende, Steestoffen, eene Tuffteenige Stof; die zig, op zekere tijden, om de Planten of andere lichaamen, door omkorfing, aanzet, en welke, reeds gevormd zijnde, door Diertjes doorboord of verzameld word, die dezelve tot hun verblijf gebruiken. En 't is voorts zeker, dat de omkorfing geschied door aanzetting, aan het Slib der Planten, en door de beweeging der Steenagtige deeltjes door het water; als mede dat de omkorste Steenen, op den bodem nedervallende, of zelfs nog om het Riet groeiende, van Diertjes doorknaagd worden; en dat deeze Steen,

zo wel uit dien hoofde, als ter oorzaake eener verdere aanzettinge van Tuffstof, tot eene aanmerkelijke grootte toeneemt; zo dat men 'er wel ter grootte van twee voeten middellijns vinden."

Zie J. LE FRANCQ VAN BERKHEY, *Natuurlijke Historie van Holland*,
Deel II. St. III.

ROLDE, een Dorp in het Landschap *Drenthe*, zijnde het Hoofddorp van het Gereg. of *Dingspil*, zo als men 't hier noemt, van dien naam, omtrent even verre gelegen van *Groningen* en *Koevorden*. Volgens PIKART zou de Plaats haaren naam ontleenen van den Normanschen Overste ROLLO of ROLDE, die, in deeze oorden, zeer veele verwoestingen heeft aangerigt. Hoe 't zij, van de hooge Oudheid des Dorps kunnen getuigenis draagen de overblijfsels, welke, hoewel niet zo menigvuldig als weleer, nogthans hier nog voorhanden zijn.

Zie J. PIKART, *Oudheden*.

ROMEIN DE HOOG, een zeer vermaard Etzer en Kunstschilder, van de voorgaande Eeuwe. Minder lofs, intusschen, behaalde hij met de behandeling van het Pensfeel, dan met zijne geestige vindingen en rijke Ordonnantien. Onder de vrugten van 's Mans Pensfeel, in Olieverf, wordt inzonderheid geroemd, het schilderwerk van Burgemeesterskamer te *Enkhuizen*. Van hem wordt getuigd, dat hij een Man was van uitgebreid vernuft en zeer rijk van vindingen, die naauwlijks zijnen weergaë hadt in vaardigheid van ordonneeren, en in rijkheid van veranderingen. Men beroept zich, ten bewijze, op de aanzienlijke menigte van Titels van Boeken en andere Prenten, door hem vervaardigd. Jammer is het, dat hij zo veele edele begaafdheden door eene losbandige leefwijze bezwalkte.

ROMERO,

ROMERO, (JULIAAN) was een der Spaansche Krijgsbevelhebberen, al vroeg vermaard in de Geschiedenis der Nederlandische onlusten. Indien niet vroeger, immers in den aanvang der Regeeringe van Koning PHILIPS DEN II, bevondt hij zich in deeze Landen. Bij meer dan ééne gelegenheid gaf de Koning blijk van het vertrouwen, welk hij in zijne getrouwheid en bekwaamheden stelde. Toen PHILIPS, in den Jaare 1559, noodig vondt, tegen zijne belofte, eenig Spaansch Krijgsvolk in de Nederlanden te doen blijven, tot bedwang der Ketteren, wierdt, nevens JOAN DE MENDOZA, ROMERO benoemd, om onder den Prins VAN ORANJE en den Graaf VAN EGMOND, daar over het bewind te voeren. Men weet, dat de Prins en de Graaf dit bewind van de hand weezen. Met den aanvang des Jaars 1561 vertrok ROMERO na *Spanje*, met het overfchot der Spaansche Krijgsknegten. Doch toen de Koning, van nieuws, geraaden vondt, Krijgsmagt na de Nederlanden te zenden, keerde hij mede derwaarts te rug. Zeer kwalijk berugt is 's Mans naagedagtenis, zo wel elders als inzonderheid in *Gooiland*. Don FREDERIK DE TOLEDO, Zoon des Hertogs VAN ALVA, in den Jaare 1572, de Stad *Naarden* bezet hebbende, hieldt zijne Legerplaats te *Laagbussem*. Derwaarts begaven zich etlijke Gemagtigden der Stad, om met den Veldheer in onderhandeling te treden. Onder weg ontmoette hun JULIAAN ROMERO, doende den Afgevaardigden verzekering, dat Don FREDERIK de zaak van *Naarden* in zijne hand gesteld hadt. Zonder des bewijs te vraagen, vallen hem de Stedelingen te voet, en bieden hem de Sleutels van hunne Stad aan; die hij, egter, met eene Spaansche groothartigheid van de hand wees, betuigende dezelve bij de Poorten der Stad te zullen ontvangen, alwaar zij tevens verstaan zouden, welke genade zij te wagten hadden. Men bewilligde daar toe, naa dat altoorens, op het aanhoudend smeeken der Naardenaaren, ROMERO, bij handtasting, hadt beloofd, dat burgers en bezetelingen, aan lijf of goederen, geene schade zou geschieden. ROMERO tradt hier op na binnen, met ruim vierhonderd Spaansjaarden, en nam zijnen weg na het huis van den Schepert GERRIT PIETER AARTSZOON, om 'er het middagmaal te houden. Dit was nauuwlijks geschied, of ROMERO deedt, bij openbaa-

ren trommelflag, alle de burgers en bezettingen, ongewapend, in de Gasthuiskerk verzamelen. Op het Art. NAARDEN hebben wij verhaald, den deerlijken moord, welke hier gepleegd wierdt. ROMERO's trouwloosheid was dus oorzaak, dat 'er honderden jammerlijk gekeeld, gegriefd en geslagt wierden. Nog in dat zelfde jaar was hij tegenwoordig in het beleg van *Haarlem*. *Sparendam* was eene gewigtige plaats, om den toevoer derwaarts open te houden. Hier van overtuigd, was ROMERO op de bemagtiging bedagt. Eenige Roomschegezinde boeren tot wegwijzers genomen hebbende, begeeft hij zich derwaarts, over 't ijs, ('t was op den achtsten December) overvalt de *Verfchanzing* aan den Westkant, daar zij 't minst versterkt was, en versloeg driehonderd man van de Bezettinge; de overigen wierden op de vlugt gedreeven. Ten tijde der Bredasche Vredehandeling, tusschen *Spanje* en de Staaten, vinden wij ROMERO's naam vermeld, onder die der andere Gijzelaars, door den Landvoogd *Don LOUIS DE REQUESENS*, na *Dordrecht* gezonden, om borgen te zijn voor de veiligheid der Staatliche Gemagtigden, also de Stad *Breda* thans in de magt der Spaanschen was. In 't volgende jaar help ROMERO *Antwerpen* bemagtigen, en was tegenwoordig bij de gruweldaaden, welke aldaar gepleegd wierden. Nog thans wordt van hem verhaald, dat hij, nevens eenige anderen, toen de *Spaansche Furie* (zo noemde men het schrikwekkend bedrijf,) op 't hevigst woedde, zijne Soldaaten tot zagtheid zou vermaand hebben. Wat 'er zints dien tijd, van ROMERO, geworden zij, vinden wij niet aangetekend.

Zie BOR en VAN METEREN.

ROOBOL, (KORNELIS GEERLOFSZON) was een der befaamde dus genaamde *Watergeuzen*, welke, op hunne wijze, deden in de eere, van de eerste gronden der Nederlandsche Vrijheid te helpen hebben leggen; waar van het vroegste tijdstip mag gedagtekend worden, van de bemagtiging van de Stad *den Brielle*. Prins WILLEM DE I, op raad van den Franschen Admiraal DE COLIGNI, beslooten hebbende, het geluk der

der
proe
deren
toon
de al
zen
in d
verv
zijn
het
Leza

Ro
zang
ming
deuge
FLORI
De H
der E
handig
te wi
Amste
rooms
het bar
Meerde
oogloo
verlege
dikmaal
eigen k
duizend
vangst de
meting t
Hij was t
Schuldbrie
hem, dat
berode se
konden. O
nen sonder

der wapenen, welk hem te Lande tegen liep, ter Zee te beproeven, nam eenige gevlugte Edellieden, Kooplieden en anderen in den arm, om met schepen ter vrijbuit te vaaren; KORNELIS GEERLOFSZOOM ROOBOL was een van deeze. Hij diende als Lieutenant onder WILLEM BLOIS VAN TRESLONG. Deezē verzelde hij geduurig, in alle zijne onderneemingen, ook in de verovering van *den Brielle*. Om in geene herhaaling te vervallen, zal het Artikel TRESLONG eene voegzaame plaats zijn, om met een ROOBOLS bedrijven te verhalen. Voor het tegenwoordige wijzen wij, derhalven, derwaarts onze Leezers.

ROODENBURG. (FLORIS) Niet even kloekmoedig en onverzaagd betoonden zich de vroegste voorstanders der Hervorminge en van 's Lands Vrijheid, in het handhaaven van hunne deugdelijke zaak. Dus gedwee en schroomvallig van aart was FLORIS ROODENBURG, een aanzienlijk Koopman te *Amsterdams*. De Heer VAN BREDERODE, na het vermaarde Smeekschrift der Edelen aan de Hertoginne Landvoogdesse te hebben overhandigd, zagt wijd en zijd Ondertekenaars tot het Verbond te winnen. Onder andere begaf hij zich, ten dien einde, na *Amsterdam*. Veelen voldeeden 'er aan zijn verzoek; doch ROODENBURG, ondanks zijnen ijver voor de goede zaak, hadt het hart niet, om zijne naamtekening op het papier te stellen. Meerder hartlijkheid, als kunnende zulks met minder in 't ooglopend gevaar geschieden, betoonde ROODENBURG, in de verlegenheid om geld, in welke de Heer VAN BREDERODE zich dikmaals bevondt. Dus stelde hij hem ter hand, deels uit eigen kas, deels uit die zijner vrienden, eene somme van vijfduizend negenhonderd guldens, en ontving, voor den ontvangst daar van, een schriftelijk bewijs. In merkelijke bekommering bragt ROODENBURG dit geschrift, in den Jaare 1568. Hij was thans bezet van Spaansche Soldaaten, terwijl hij den Schuldbrief bij zich hadt. Eene geweldige vreeze bekreop hem, dat de ontdekking hem voor eenen aanhanger van BREDERODE schuldig verklaaren, en vervolgens den hals zoude kosten. Om het dreigende gevaar te ontwijken, verzon hij een zonderling redmiddel. Hij stak het papier in zijnen mond,

vermaalde het met zijne tanden, en floeg het aldus ten lijve. Met het toebrengen van onderhandsche hulpe, doch met schroomvallig overleg, volhardde aldus FLORIS ROODENBURG in zijne Vrijheidminnende denkwijze, tot aan het einde zijns levens.

ROODENBURG, (HERMAN) een ander Amsterdamsch ijveraar, in den opgang der Nederlandsche Vrijheid, doch meer openlijk en met minder omzigtigheids dan de straks genoemde, zijn Naamgenoot. In den twist tuschen de Regeering van *Amsterdam* en de Gemeente, ter gelegenheid van den besaamden Beedestorm, vondt de eerstgemelde geraaden, uit de Schutterij zes personen te kiezen, die als middelaars dieren, en aan Burgemeesteren de begeerte des Volks zouden voordraagen. Uit de Voetboogs-Schutterij viel, benevens KLAAS REYERSZON, de keuze op HERMAN ROODENBURG. Naderhand wierdt hij benoemd onder de negen personen, welke, volgens besluit van Burgemeesteren, uit de drie Schutterijen, moesten gekoozen worden, *met welke zij, als 't noodig of oirbaar zijn mogt, over zaaken, de bewaaring der Stede betreffende, mogten spreken.* Nog in 't zelfde jaar ('t was 1567) redde hij de Wethouderschap uit geene kleine verlegenheid. Heer HENRIK VAN BREDERODE bevondt zich thans binnen haare Stad; doch men wilde hem gaarne loozen. Van zijnen kant was Heer HENRIK niet ongenegen om te vertrekken; doch hadt alvorens eenig geld noodig: indien men hem dit konde bezorgen, toonde hij zich bereidvaardig. Uit vreeze voor ondank ten Hove, aarzelden hier omtrent Burgemeesteren. In deezen toestand ontbooden ze, nevens ADRIAAN PAUW, HERMAN ROODENBURG in hunne Kamer, gaven hem opening van zaaken, en deeden vervolgens den voorflag, of hij kans zoude zien, om, onder andere, op zijnen naame, doch inderdaad voor rekening der Stad, aan den Heere VAN BREDERODE achtduizend guldens te bezorgen. Hij zich daar toe genegen en bekwaam verklaard hebbende, wierden eenige penningen, op het Stads Excijnshuis voorhanden, ten zijnen huize gebragt, en de nog ontbreekende, met behulp zijner vrienden, door hem aangevuld. Na de verandering der Regeeringe, in den Jaare 1578,

ver-

verkreeg ROODENBURG, als Hopman, het bevel over een Vaandel Stads Knegten, en wierdt vervolgens tot Raad in de Vroedschap verkoozen.

ROODSEUS, (JAN ALBERTSZOON) een vermaard Nederlandsch Kunstschilder, gebooren omtrent het Jaar 1615. Zijne voorname kragt bestondt in het schilderen van leevensgrootte Portretten. Tot Leermeester hadt hij gehad PIETER LASTMAN, en maakte zo groote vorderingen in zijne kunst, dat zijne Penfeelgewrochten in éenen rang geplaatst wierden met die van den vermaarden BARTHOLOMEUS VAN HEST. Om zijne zonderlinge begaafdheid, wierdt 's Mans Penfeel, meermaalen, te werk gesteld tot het vervaardigen van Schutters- en andere groote Stukken. Men roemt, onder dezelve, bijzonderlijk, eenige Gezelschappen van Schutters, door roodseus geschilderd, welke, in de Oude en Nieuwe Doelen, te *Hoorn*, nog heden ten dage bewaard worden. Zij zijn van den Jaare 1655. Zijne bijzondere naarfteigheid, in de Kunstoeffeninge, ging gepaard met een bij uitsteekendheid zedig en ingetogen gedrag. Zijn Sterfjaar vinden wij niet aangetekend. Onze Kunstschilder liet éenen Zoon naa, JACOBUS genaamd, insgelijks een oeffenaar der kunst. Hij hadt tot Leermeester den Ouden DE HEEM, wiens manier hij wonder wel wist naa te bootzen: zodat hij beide geld en agting won. Ongelukkig was hij van eene zeer zwaarmoedige geartheid. Men vindt 'er, die meenen, dat deeze Geest zo geweldig op hem de overhand verkreeg, dat hij de handen aan zich zelve sloeg, in den Jaare 1681, het vijftigste van zijnen leeftijd.

Zie HOUBRAKEN.

ROOMBURG, in overoude tijden een sterk Kasteel, niet verre van de Stad *Leiden*, tegenover *Leiderdorp*. Volgens zommigen, zoude het, weleer, eene Romeinsche Wapenplaats of Burgt geweest zijn, en de naam, zo veel als Roomsche of Romeinsche Burgt, daar van zijnen oorsprong ontleend hebben: eene afleiding, althans, welke meer schijns heeft dan die van BOXHORN, beweerende dat men *Roodenburg* zou moeten

schrijven, om dat het Kasteel of de Burgt, bij ouds, met roode pannen was gedekt geweest. Veelen maaken 'er het *Prætorium Agrippine* van, of *het Hof van Agrippina*, 't welk in de Reiskaart van PEUTINGER bekend is. De geleerde ALTING is van dit gevoelen, en beweert, diensvolgens, dat het gestigt, gebouwd door JULIA AGRIPPINA, eerst tot een Lusthuis heeft gediend, en naderhand in eene Romeinsche Wapenplaats of Burgt is veranderd. In de laatste tijden zijns aanweezens, heeft het Gebouw tot een Nonnen-Klooster verstrekt. Tegenwoordig zijn 'er geene overblijfsels meer van voorhanden. Bij het opgraven van den grond, heeft men 'er steenen met Opschriften, Zilveren en Koperen munten, Beelden en andere Gedenkstukken der Romeinsche Oudheid gevonden.

Zie SMIDS, *Schatkamer der Nederlandsche Oudheden*.

ROOMPOT, zou, volgens zommige Oudheidkundigen, weder geweest zijn eene Romeinsche Sterkte of Burgt, in *Zeeland*, aan de rivier *de Schelde*, doch, zints onheugelijke tijden, weggespoeld en onder de golven begraven.

Zie SMALLEGANGE, *Kronijk van Zeeland*; s. VAN LEEUWEN, *Batavia Illustrata*.

ROOMSCHGEZINDEN. Hoewel wij ons niet zullen inlaaten tot eene ontvouwing van de bijzondere en algemeene Leerstellingen deezer Gezinte, kunnen wij, egter, niet nalaaften, eenig verslag te doen van derzelve toestand hier te Lande. Eene voegzaame plaats vindt zulk een verslag in een *Vaderlandsch Woordenboek*.

Hoewel onder merkelijke bepalingen, genieten, egter, de *Roomschgezinden*, in gevolge der beginzelen van Verdraagzaamheid van 's Lands Overheden, vrijheid van Openbaare Godsdienstoeffeninge. Allerwege, zo wel ten platten Lande als in de Steden, hebben ze hunne bijzondere Vergaderplaatsen;

zen; die, evenwel, meer het aanzien hebben van bijzondere Huizen, dan van eigenlijk gezegde Kerken. Met Torens of slaande Klokken mogen dezelve niet pronken. De wooningen der Priesteren of Pastooren staan daar nevens. In deeze Vergaderplaatzen mogen ze alle de deelen der openbaare dienstbetooninge, volgens hunne begrippen, waarnemen, door het aanheffen van Geestlijke Liederen, het speelen op Orgels of andere Speel- of Snaartuigen, en het doen van Ommegangen. Nogthans mogen de *Roomschgezinden* geene Kerken stigten, zonder voorafgaand verzoek daar toe aan de Hooge Overheid. In den Jaare 1720 ondernam een Priester, te *Zevenbergen*, op de grenzen van *Staats-Brabant*, op eigen gezag, eene steenen Kerk te bouwen, in de plaats van een houten Schuur of Loots, in welke men, tot op dien tijd, den dienst verrigt hadt. Men was reeds een goed stuk met het werk gevorderd, wanneer de Overheid, daar van narigt bekoomen hebbende, den Priester noodzaakte, het werk te staaken, het gebouwde af te breeken, en eene houten Loots, gelijk aan de voorgaande, op eigen kosten, in de plaats te stellen. Wijders mogen de *Roomschgezinden* geene openbaare plegtige Ommegangen houden, noch de gewijde Hostie, vóór en naa het toedienen van dezelve aan de kranken, openlijk ten toon draagen. Zelf is den Priesteren wel uitdrukkelijk verboden, in hunne Ordes- of andere Plegtgewaaten, op de Straaten of elders in het openbaar te verschijnen. In de Generaliteits-Landen, alwaar veelen van deeze Gezinte wonen, en men, meermalen, zich voortgelijke vrijheden veroorloofde, zijn hier over, zomtjids, zwaare oneenigheden ontstaan. In een Plakaat, in den Jaare 1730, door Hun Edele Groot Mogende, de Heeren Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, afgekondigd, ontmoeten wij eenige bijzonderheden, uit welke wij, aangaande de onderwerping der Geestlijken van die Gezinte aan de Hooge Overheid, in dat Gewest, een denkbeeld kunnen vormen. Het nam zijnen oorsprong uit de meer en meer aanwasfende hoogvliegende begrippen, wegens 's Pausen onbepaalde magt, ook in Burgerlijke zaaken, zelf onder eene Protestantfche Overheid, welke, bij zommige Geestlijken, begommen veld te winnen. Van de verscheiden Artikelen, uit welke de Afkondiging

bestaat, zijn deeze de voornaamste „ Geen Roomsche Priester
 „ mag dienst doen, 't en zij het hem door de Burgemeeste-
 „ ren in de Steden, en door de Baljuwen ten platten Lande,
 „ worde toegelaaten. 'Er mogen geene andere Priesters
 „ zijn, dan gebooren Onderdaanen van den Staat. Geordende
 „ Priesters, Monniken en Jesuiten, mogen geenen dienst doen,
 „ De Priesters moeten, in handen der Regeeringe, op hun
 „ Priesterlijk woord, verklaaren, en door hunne handtekening
 „ bevestigen, dat zij eenen afkeer hebben van de Stelling,
 „ dat de Paus de Onderdaanen van de gehoorzaamheid aan
 „ de Overheid kan ontslaan. Zij moeten zich verplichten om
 „ het tegendeel den Leden hunner Gemeente in te scherpen,
 „ en belooven, dat zij zich niet zullen laten gebruiken, om
 „ geld of gelds waarde, uit dit Land, na eenige buitenland-
 „ sche Kloosters, Kweekfchoulen of Kerken over te maaken,
 „ De Geestlijkheid mag geene Pausijke Bullen, of eenige an-
 „ dere Kerkelijke Bevelen gemeen maaken, of afkondigen,
 „ voor dat zij dezelve oorspronkelijk aan de Gekommitteerde
 „ Raaden vertoond hebben.” Voormaals mogten geene Legaa-
 „ ten of Erfmaakingen aan de Roomsche Kerken, of aan de Be-
 „ zorgers der Armen, in deeze hoedanigheid, onmiddellijk be-
 „ sproken worden. Men benoemde daar toe bijzondere perfoo-
 „ nen, met eene onderhandsche affpraake, wegens de bestem-
 „ ming der besprokene sommen. Hier uit ontstonden, zomtjids,
 „ groote misbruiken. Tegenwoordig staan de Roomsche Ge-
 „ meenten, althans in de meeste plaatzen van ons Gemeenebest,
 „ op éenen voet met alle de Protestantische Kerkgenootschappen.
 „ Van alle openbaare Burgerlijke Ampten en Bedieningen zijn
 „ de Roomschegezinden uitgeslooten. Tot Krijgsampten, egter,
 „ staat hun de toegang open, zelf van den hoogsten rang; de
 „ waardigheid van Veldmaarschalk alleen uitgezonderd. De aan-
 „ hangers van de Orde der *Jesuiten* worden hier te Lande niet
 „ gedoogd. Tot voor ruim twintig jaaren vondt men, ginds en
 „ elders, onder andere in *Friesland*, eenige Priesters van dien
 „ Aanhang. Op hoog bevel moesten ze hunne Gemeenten ver-
 „ laaten, ook de zulken, die, om hunne hooge jaaren, zwa-
 „ righeid maakende in de verhuizing, beloofden, zich van alle
 „ Kerkelijke bedieningen te onthouden, en een stil bijzonder
 „ leeven

leev
 hier
 Noor
 de I
 wees
 heit
 bijz
 178
 dee
 alda
 Al
 Room
 schein
 heid
 schaa
 voet
 jans
 kend
 den
 nogt
 geen
 teget
 beho
 Me
 onder
 Paus
 diens
 gezin
 bena
 van
 gespro
 van
 versche
 voorna
 jik gez
 baar e
 Herder
 Onfeilb

leeven te zullen leiden. Eéne Kerk, te *Amsterdam*, moet hier van worden uitgezonderd, staande op den Singel, ten Noorden van het Koningsplein, tegenover de Lutherfche Oude Kerk. Eenen reeks van jaaren was dezelve geflooten geweest, doch kwamen, evenwel, eenige Jefuitsgezinden, aldaar heimelijk bijeen, tot het verrigten van hunnen Godsdienst. Om bijzondere redenen, zedert de Omwenteling van den Jaare 1787, is deeze Kerk wederom geopend, en mogen de Leden deezer Gezinte, door eenen Priester van hunnen Aanhang, aldaar bediend worden.

Alle de voorheen gemelde bijzonderheden betreffen de *Roomfchgezinden* in 't algemeen. Intusfchen heerscht, tusfchen dezelve, hier te Lande, niet die volkomene eenpaarigheid in begrippen, dat ze als ééne onverdeelde Kerkgemeenfchap kunnen beschouwd worden. Sints de opkomst der gevoelens van den vermaarden Yperfchen Bifchop KORNELIUS JANSINIUS, en naa dat dezelve, ook in deeze Gewesten, bekend en verspreid zijn geworden, mogen ze beschouwd worden als in twee Aanhangen verdeeld; de eene van welke, nothans, boven den anderen, van den kant der Overheid, geene bijzondere Voorregten geniet. Tot de kennis van den tegenwoordigen staat der *Roomfchgezinden*, hier te Lande, behoort een berigt wegens deeze onderscheiding.

Men kan de *Roomfchgezinden*, hier te Lande, gevoegelijk onderscheiden in *Aanneemers* en *Verwerpers* van zekere Pauslijke Bulle, *Unigenitus* genaamd, naar het eerste woord diens Gefchrifts. Over en weder noemen ze elkander *Jefuitsgezinden* en *Jansenisten*. De laatstgemelden ontleenen hunne benaaming en oorsprong van KORNELIUS JANSINIUS, Bifchop van *Yperen*, van welken wij, in een afzonderlijk Artikel, gefproken hebben. Geene mindere verdeeldheid en verwijdering van gemoederen heerscht 'er tusfchen deeze, dan tusfchen verfcheiden Protestantfche Aanhangen. Het hoofdfgefchil loopt, voornaamelijk, over de natuur en uitgebreidheid van 't Pauslijk gezag. De *Jansenisten* erkennen den Paus voor het zigbaar en bedienend Hoofd der Kerke en den voornaamften Herder der Geloovigen; doch fchrijven hem geene volftekte Onfeilbaarheid toe, en agten zich ongehouden tot het betoo-

nen van blinde en ingewikkelde Gehoorzaamheid. Integendeel beweerden zij, dat 's Pausen uitspraaken of beslissingen aan de Heilige Schriftuur en aan de Regels der Kerke moeten getoetst worden. De anderen, daarentegen, houden staande, dat de uitspraaken van den Heiligen Vader, de Leere betreffende, als ontegenzeggelijk en onfeilbaar moeten worden aangenomen. Zo groote verwijdering is, uit deeze verscheidenheid van begrippen, ontstaan, dat ze, over en weder, eikander voor Scheurmaakers verklaaren, en geene Kerkelijke gemeenschap houden. Voor de gemaatigden, in dit geschilvoeren, worden, evenwel, de *Jansenisten* aangezien. Zij wierden hier te Lande inzonderheid bekend, met den aanvang der tegenwoordige Eeuwe.

Vóór de verandering der Regeeringe, in de Nederlanden, wierden de *Roomschgezinden*, ten Pauslijken Hove, als eene *Kerk* beschouwd, die haaren eigen Aardsbisshop hadt, onder welken vijf Bisdommen stonden. De Kerk te *Utrecht* was de Aardsbisshoplijke; de Bisdommen waren die van *Haarlem*, in *Holland*, van *Middelburg*, in *Zeeland*, van *Leeuwarden*, in *Friesland*, van *Groningen*, in de Provincie van *Stad en Land*, en van *Deventer*, in *Overijssel*. Sedert de Regeeringsverandering heeft de benaaming van Kerk opgehouden. Als gene *Misfie*, Zending, of Volkplanting van Geloovigen onder de Onregtzinnigen, worden thans de Roomschgezinden in deeze Gewesten aangemerkt. Sedert wierdt, om het bewind te voeren over het zenden en inwijken der Priesteren, te *Utrecht* aangesteld een Apostolische Vikaris of Stedehouder, met den tijtel van Aardsbisshop *in partibus Infidelium*, zo veel zeggende, als over een of ander Gewest onder de Ongeloovigen. Zijne benoeming ontving hij van den Paus, en wierdt, van de hooge Regeeringe, met oogluiking toegelaten. Hij was aan het hoofd der Kapittelen, in deeze Landen, en hadt verscheiden Onder-Vikarissen, die, van zijnentwege, over de zendingen der Priesteren, het bewind voerden. De eerste, welke den gemelden post bekleedde, was *PETRUS KODDE*. Doch, vermids hij in de gevoelens der *Jansenisten* stondt, wierdt hij na *Rome* ontbooden, en van zijn Ampt verlaaten. Zedert ontbonden 'er veelvuldige geschillen over de aanstelling

van

van eenen Apostolischen Vikaris. De Aanneemers en Verwerpers der Bulle *Unigenitus* ijverden tegen elkander om de meerderheid. Gedurende een geruimen tijd hadden de eerstgenoemden de overhand, en bewerkten dat de Statien of Gemeenten van Priesters van hunnen Aanhang voorzien wierden. Met leede oogen zag dit het Utrechtsch Kapittel, 't welk, voor 't meerendeel, uit Janfenisten bestondt. Om hunne partij te keer te gaan, wisten ze te bewerken, dat, onder oogluiking der Regeeringe, tot Aardsbisfchop van *Utrecht* wierdt aangefield zekere KORNELIUS STEENHOVEN, om voortaan de zendingen te kunnen doen. Vrugtloos, eger, verzogten ze, met veel onderwerping, te *Rome*, de Pauslijke goedkeuring. Merkkelijk opzien, intusfchen, baarde deeze stap der Utrechtsche Geestlijkheid aan *Roomschgezinde* Hoven. De Venetiaanen, in 't bijzonder, vervoegden zich, door hunnen Gezant, bij de Algemeene Staaten, om door hun gezag de gemelde Geestlijkheid te doen wederkeeren tot onderwerpinge aan het algemeen Hoofd der Kerke, den Roomschen Paus. Merkwaardig is het antwoord, welk Hun Hoogmogende den Gezant deeden toekoomen. Het behelst de gronden van Verdraagzaamheid, welke, ten allen tijde, tot eenen leiddraad dienden, voor 's Lands hooge Magten, in het toelaaten van Christenen van onderscheidene begrippen, betreffende de Godgeleerde geschillen. „ In „ Godsdienstige zaaken” (dus luidde het antwoord van Hun Hoogmogenden) „ en die de Kerktucht betreffen, moet de „ overtuiging alleen plaats hebben, zonder den minsten dwang. „ 't Staat elk vrij, in zaaken van Godsdiens, te gelooven, „ 't geen hij oordeelt bekwaam te zijn, om de Zaligheid te „ verwerven. Wij oordeelen (dus vervolgen ze) dat onze „ Godsdiens beste is, en wij wenschten, dat alle onze Onderdaanen 'er zich aan onderwierpen; maar willen niemand „ daar toe dwingen. Elk belijde zodanigen Godsdiens, als „ hij den besten oordeelt; mids dat hij zich maar als een „ goed en getrouw Onderdaan gedraage. Op deezen voet gedoogen wij de Roomsche Katholijken, zonder ons met hunne bijzondere geschillen te bemoeien. Wij kunnen ons gezag, volgens de onverbreekelijke Grondwetten van ons Gemeenebest, niet gebruiken, om die geschillen te beslifen. „ Veel

„ Veel

„ Veel min kunnen wij gedoogen, dat men een vreemd gezag zoude aanwenden, om iemand te verplichten tot het verlaaten van zijne gevoelens, of tot eene blinde onderwerping aan hem, dien men den naam van Oppersten Herder geeft. Wij zijn verplicht, de eene partij, zo wél als de andere, tegen de vervolging te beschermen; en nooit kunnen wij toestaan, dat het Roomsche Hof, in onze Staaten, eene onbepaalde magt oeffene.” Veelvuldige wederzijdsche woeelingen ontstonden 'er, vervolgens, tusschen de *Janzenisten* en *Jesuitsgezinden*. De laatsten, om hunnen Aanhang, door bevoegde Priesters, te slijven, doch zulks niet vermogende buiten eenen Apostolische Vikaris, om niet genoodzaakt te zijn, de zending van den Utrechtschen Aardsbischof te erkennen, vervoegden zich, met een Verzoekschrift, bij de Staaten van *Holland*, dat hun een Vikaris mogt worden toegestaan. Niet ongenegen toonden zich daar toe Hun Edel Groot Mogenden. Doch het gerugt daar van was nauwlijks uitgegaan, of men hoorde, ginds en elders, in de Kerken der Hervormden, de Predikstoelen daveren, van 't geweldig uitvaaren der Kerkleeraaren tegen de raadpleegingen der Hooge Overheid, en over de uitbreiding van het Pausdom. Van hooger hand wierdt de zulken het zwijgen opgeleid, door een Besluit van 's Lands Staaten, volgens 't welk den Predikanten wierdt aangezegd, „ Dat de Hooge Overheid alleen bekwaam is, om te oordeelen, wat naar omstandigheden van tijden en zaaken kan en behoort te werk gesteld te worden, tegen den aanwas van 't Pausdom.” Niet om de wederspraake der Gereformeerde Geestlijkheid, maar om andere redenen, heeft de aanstelling van eenen *Jesuitsgezinden* Vikaris geenen voortgang gehad.

Over 't geheel wordt het getal der Roomsche Kerken, in alle de zeven Provinciën, op ongeveer driehonderdvijftig, en dat der Priesteren op omtrent vierhonderd begroot. Onder deeze telt men eenenvijftig Kerken, en vierenvijftig Priesters, tot de *Janzenisten* behorende. De meeste Priesters zijn Waaereldlijke Heeren; dat zijn de zodanigen, die, op Hoogeschoolen, gestudeerd hebben, doch tot geene bijzondere Orde behooren. Nogthans vindt men 'er eenige Geordenden, als *Augustijnen*, *Norbertijnen*, *Fransche Karmeliten*, *Kruisbroeders*,

leri,
blinde
ben,
Priest
zijn a
land;
over
over
een
over
één o
éénen
Utrac
van
over
Kerke
Room.
moete
der It
We
volge
Unige
van 's
het zo
wel,
van l
zins i
en Ke
worde
goedg
zich a
Dei F
zulken,
te zullen
deneken
Overheid
gerhaande
Aan 't

ders, *Benediktijnen*, *Fraciskaanen* en *Dominikaanen*, of *Minderbroeders* en *Predikheeren*. De laatstgenoemden hebben, onder deeze, verre de meerderheid. Van de *Jesuitsgezinde* Priesters voeren vijftien den tijtel van *Aardspriesters*. Zij zijn aldus verdeeld: één over *Gelderland*; één over *Zuidholland*; één over *Delfland* en een gedeelte van *Rhijnland*; één over de *Veenen* van *Rhijnland*; één over *Schieland*; één over *Amstelland*; twee over *Noordholland*; één over *Zeeland*; één over het *Sticht van Utrecht*; één over *Friesland*; één over *Twente*; één over *Salland*; één over *Groningerland*; één over *Kleefland* en 's *Heerenberg*. De *Jansenisten* hebben éenen *Aardsdiaken* van het zo genaamde *Aardsbisdom van Utrecht*, en vijf *Aardspriesters*: te weeten, één over 't *Sticht van Utrecht*; één over *Schieland*; één over *Delfland*, één over *Rhijnland*; en één te *Leeuwaarden*. Uit dit getal van Kerken en Priesteren kan genoegzaam worden afgeleid, dat de *Roomschgezinden*, in de Veréénigde Gewesten, vrij talrijk moeten weezen. Gemeenlijk worden zij op het derde gedeelte der Inwooneren begroot.

Wegens de aanstelling van Priesteren hebben wij nog het volgende aan te merken. De *Jesuitsgezinden*, of die de *Bulle Unigenitus* hebben aangenomen, ontvangen hunne aanstelling van 's *Pausen Nuncius* te *Brusfel*, en hunne goedkeuring van het zo genaamde *Haarlemsche Kapittel*; welk *Kapittel*, hoewel, zedert de verandering der Regeeringe hier te Lande, van *Inkomsten* beroofd, nochtans, zijne oude gedaante eenigzins heeft behouden, als hebbende nog eenen *Proost*, *Deken* en *Kanunniken*. Die van den *Nuncius* van *Brusfel* gezonden worden, moeten, alvorens zij, bij het *Kapittel*, worden goedgekeurd, een *Formulier* ondertekenen, bij 't welk zij zich aan de *Bullen Vineam Domini Sebaoth* en *Unigenitus Dei Filius* onderwerpen. Zij beloven daar nevens, met de zulken, die deeze *Bullen* niet aanneemen, geene gemeenschap te zullen houden. Daarenboven verfoeljen zij, bij deeze *Ondertekening*, het neemen van toevlugt tot de *Waereldlijke Overheid* in geestlijke zaaken, en het protesteeren, op eenigerhande wijze, tegen het gezag van den *Roomschen Zetel*. Aan 't hoofd der *Jansenisten* is de zo genaamde *Aardsbis-*
schop

schop van *Utrecht*. Het Utrechtsche Kapittel bestaat uit negen Kanunniken, den Aardsbischop en den Deken daar onder begreepen. Door dit Kapittel worden de Statien met Prieesters van de Janfenistische denkwijze voorzien.

ROORDA. Een aanzienlijk Geslagt, in den Burgerstaat, in de Provincie *Friesland*, voert nog heden ten dage deezen naam. Al vroeg vindt men dien, in 's Lands Geschiedenissen, vermeld. In den Jaare 1579 leefde zekere JOAN ROORDA, waarschijnlijk uit *Friesland* of *Groningen* afkomstig, doch toen bekleed met de waardigheid van Raadsheer in 't Kamergerigt te *Spiers*. In 't gemelde jaar zondt hem de Prins VAN PARMA na *Groningen*, om de Wethouderschap dier Stad te beweegen tot het aanneemen der voorwaarden, op welke, volgens een Ontwerp, door den Keizer beraamd, de Vrede, tusschen den Koning van *Spanje* en de Algemeene Staaten, naar 't begrip zijner Keizerlijke Majesteit, zoude kunnen getroffen worden. Doch zijn voorslag wierdt zo kwalijk opgenomen, dat de Regeering hem in hegtenis nam, en aan den Stadhouders Graave VAN RENNENBERG overleverde; deeze voerde hem na *Stavoren*, alwaar hij ruim een jaar opgetoeten zat. Naderhand hadt hij, nog etlike maanden, zijn verblijf, van tijd tot tijd, op de Kasteelen van *Loevestein*, *Woerden* en *Rammekens*. In vrijheid gesteld zijnde, verliet hij deeze Landen. — Beter gezind, jegens 's Lands vrijheid, was KAROL ROORDA, welke omtrent dien zelfden tijd leefde. Nevens POPKE UFKENS en DUKO MARTENA, was hij, in 1579, het voornaame werktuig, in de hand van Prinsse WILLEM DEN I, om in *Friesland* te arbeiden aan het doorzetten en aanmoedigen van het Verbond van nadere Vereeniging, 't welk, in dat zelfde jaar, te *Utrecht* wierdt gestooten. Nogthans wierdt hij, in 't vervolg van tijd, een ijverig tegenstreever van het Huis van *Nassau*. Tegen de oogmerken niet alleen van Prinsse MAURITS, maar ook van Graave WILLEM LODEWYK, Stadhouders van *Friesland*, vatte hij arge vermoedens op. Hij meende duidelijk te doorzien, dat zij, zo niet na de hoogste magt in het Land, immers na meerder gezag stonden, dan met de Vrijheid bestaanbaar was. Zo bij monde als in geschrift liep hij

lij zich
paalde
de deze
den Ja
schuw
merket
stonden
na; d
zelven
hangde.
schrijve
Frislan
de eere
Graave
niet gé
da, br
moegen
vroeger
ten dier
eindelij
ten Lan
zelven
bewind
van deez
wierdt h
tergo,
Staaten.
inzien,
men, te
middelen
JOAN wa
dens lag,
hij hadt o
den, de V
van de ha
bewerken,
stellinge o
houder van

hij zich hier over uit, in zeer sterke bewoordingen. Hij bepaalde zijne bekommring niet binnen zijn Gewest, maar deelde dezelve ook elders mede; schrijvende, onder andere, in den Jaare 1597, aan die van *Enkhuisen*, bij manier van waarschuwinge, zij hadden op hunne hoede te zijn tegen de oogmerken van het Huis van *Nassau*. Hoogloopende twisten ontstonden hier uit tusschen den Stadhouder en den Heer ROORDA; die, evenwel, te vast op zijnen Stoel zat, om van denzelven te kunnen gestooten worden; waar na men ernstig verlangde. Zelf trokken zich de Staaten van *Holland* ROORDA's schrijven aan; verwoegende zich deswegen bij de Staaten van *Friesland*, met ernstig beklag, en nadruklijke Verzoogen, om de eere en den goeden naam, zo van den Prinse als van den Graave, te handhaaven. De uitslag van deezen twist is ons niet gebleeken. — De zelfde geest bezielde ABRAHAM ROORDA, broeders Zoon van den laatstgemelden. Merkkelijk misnoegen heerschte 'er, in *Friesland*, in den Jaare 1635, en vroeger, tegen de Stadhoudelijke Regeering, zo als dezelve, ten dien tijde, was ingerigt. Na lang zoeken, wist men, eindelijk, te bewerken, dat de Stadhoudersgezinde Aanhanger, ten Landsdage, het onderspit deelde, en de zodanigen tot denzelven gemagtigd wierden, welke men, tot nog toe, buiten bewind hadt weeten te houden. ABRAHAM ROORDA was een van deezen. Op de Landschapsvergadering van gemelden jaar, wierdt hij benoemd, om, van wegen het Kwartier van *Oostergo*, zitting te neemen in het Kollegie van Gedeputeerde Staaten. Thans stondt hem de kans schoon, om, naar zijn inzien, 's Lands oirbaar te bevorderen. Hevige klagten hoorde men, ten dien tijde, over het slegt bestuur van 's Lands Geldmiddelen, met name ook over den Algemeenen Ontvanger JOAN VAN BOOTSMA. Deezen, die onder zeer kwaade vermoedens lag, begeerden veelen tot rekenfchap te vorderen. Doch hij hadt op zijne zijde, behalven het Kwartier van *Zevenwouden*, de Wethouderschappen der meeste Steden, die wederom van de hand des Stadhouders vloogen. Hierom zocht men te bewerken, dat de Steden gesteld wierden in het regt van bestellinge over haare eigen Regeering, die thans aan den Stadhouder van het Gewest stondt. Wel haast kwamen, ter tafel der

der Landfchapsvergaderinge, Verzoekfchriften van de Burgerijen der Steden, ten dien einde; die ftraks wierden ingewilligd. ABRAHAM ROORDA was de Man, welken men oordeelde, met behulp van anderen, het fluk voornaamelijk te hebben doorgedreeven. Van korten duur was, intusfchen, zijn aanzien en vermogen. Door tufchenkomst der Algemeene Staaten, hoewel, meent men, ten koste van 's Lands Voorregten, wierden de afgezette Regenten, in de Steden, eerlang, herfleid. 't Gevolg daar van was, verandering in het Kollegie van Gedeputeerde Staaten, bij welke ROORDA, onder andere, zijnen post verloor. — Eensgezind, in Staatkundige begrippen, met de voorgaanden, gedroeg zich, in den Jaare 1668, een ander KAREL VAN ROORDA. Men weet, hoe ijverig thans, in *Holland*, wierdt gewerkt aan het Ontwerp, om het Stadhoudersfchap en het Kapitein- en Admiraalfchap-Generaal van een gefchelden te houden. In *Friesland* waren de gemoe-deren, daar omtrent, zeer verdeeld. De meerderheid, welke men *Prinsgezinden* noemde, waren tegen de vaneenfcheiding. Eenige weinigen ftemden met *Holland*, waarom men hen *Hollandsgezinden* noemde. Onder de voornaamften van deeze vinden wij, nevens ERNST SIKKO VAN AYLVA, Grietman van *Westdongeradeel*, LIVIUS VAN SCHELTINGA en Jonkheer IDZAARD VAN GROVESTINS, ook ONZEN KAREL VAN ROORDA genoemd. Het gefchil viel voor in den Jaare 1668.

Zie, voornaamelijk, BOR, AITZEMA en
VAN DEN SANDE.

ROORDAHUIZUM, een taamelijk groot Dorp, in *Friesland*, onder het Kwartier van *Oostergoo*, in de Grietenij van *Idaarderadeel*.

ROOZENBURG, weleer een oudadelijk Gefligt of Kasteel, in *Rhijnland*, onder het Dorp *Voorfchoten*. De ftigter daar van was, in den Jaare 1200, Heer JAKOB VAN WASSENAAR, Heer van *Wassenaar* en Burggraaf van *Leiden*. Zo ongemeen fterk en zwaar was dit Huis gebouwd, dat het, geduurende den

on-

inruu
rijne N
weken
beuken
Blijde
genood
het H
hand,
her ou
slagen l
den aan
plaats g
hovinge
fmaak.
men ro
kogr de
vlak en

Roost
Blaaze,
meldt r
heeft hi
zijnen o
allengfken
hadt deze
dat de H
de Plaas
nog vere
dijkt. V
voor de
eenige Z
voor eigen
elders, du
tugebreidh
tald, minc
dreeg. Of
erwinighot
en: verwij
XXIV. D

onnatuurlijken Oorlog van Hertoge WILLEM VAN BEYEREN tegen zijne Moeder MARGARETA, eene belegering van verscheiden weken doorstondt, niéttegenstaande men, om de Muuren te beuken, gebruik maakte van zeker zwaar stormtuig, eene Blijde genaamd. Onverrigter zaake, was daarom de Hertog genoodzaakt af te trekken, en zijne Moeder meesteresse van het Huis te laten. Bij meeting wierden de Muuren, naderhand, zes Rhijnlandsche voeten dik bevonden. Sedert verviel het oude Kasteel, tot op den Toren na. Op de oude grondslagen bouwde men naderhand een ander Huis, welk tot in den aanvang deezer Eeuwe gestaan, en omtrent het Jaar 1720, plaats gemaakt heeft voor een prägtig Lusthuis, met fraaie hovingen en uitgebreide plantaadjn, in den hedendaagschen smaak. Doch 't een en ander was nauwlijks voltooid, of men rooide de beplantingen uit, brak het Huis af, en verkogt de steenen. De grond van het oude *Roozenburg* is thans vlak en effen land.

ROOZENBURG, een Eiland, in 't midden van de rivier de *Maaze*, tuschen het *Land van Voorn* en *Delfland*. De gemelde rivier, welke, voorheen, slechts éenen mond hadt, heeft hier door twee uitwateringen bekoomen. Het Eiland is zijnen oorsprong verschuldigd aan opgeworpen Slikken, die, allengskens, tot eene Plaat aangroeiden. Al in den Jaare 1586 hadt dezelve zo veel uitgebreidheids en vastigheids bekoomen, dat de Heeren Staaten van *Holland* de toestemming gaven om de Plaat in dijk te mögen brengen. Sints dien tijd heeft men nog verdere en andere opslibberingen of aangroeiingen ingedijkt. Volgens aantekeningen, daar van voorhanden, is zulks, voor de laatste maal, geschied in den Jaare 1713. Want, eenige Zomerkaden, hier en daar opgeworpen, kunnen niet voor eigenlijk genaamde Indijkingen worden aangezien. Gelijk elders, dus hebben ook 's Lands Staaten, op *Roozenburg*, de uitgebreidheid der Landen, van welke Verponding wordt betaald, minder gesteld, dan de weezenlijke uitgestrektheid bedraagt. Op de Verpondingslijsten vindt men aangetekend eenentwintighonderd vijfenzeventig Gemeten en eenenvijftig Róeden: terwijl uit de opgave, wegens ieder distrikt, uit welke

het Eiland bestaat, zou blijken, dat het bijkans vierhonderd Gemeten Lands daar boven bevat. In den Jaare 1732 telde men, op geheel *Roozenburg*, vijfenzestig Huizen en één Koornmolen. Bezwaarlijk kunnen deeze Huizen te zamen genomen den naam van Dorp draagen, dewijl ze, ginds en elders, wijd en zijd verspreid staan. Nogthans heeft men 'er eene Kerk, met een spits Torentje; zij staat in den Polder van *Blankenburg*, en behoort onder de Klasfis van *Voorn en Putten*. Ten aanzien van het Hooge Regtsgebied, behoort *Roozenburg* onder het Baljuwschap van *Voorn*. In den Jaare 1727 verkogten het de Staaten van *Holland en Westfriesland*, als eene Ambagtsheerlijkheid, aan den Heere ADRIAAN HOOGWERF, Zetter te *Maaslandsluis*, tot een onversterklijk Erfleen. Nevens de Vrije Jagt, heeft aldaar de Heer het regt van aanstelling van Schout, Sekretaris en Bode, als ook van vijf Schepenen. Daarenboven geniet de Ambagtsheer het regt van Goed- of Afkeuringe van den Predikant, nevens verscheiden andere Voorregten, het Kerk- en Armbestuur betreffende. — Ten Noorden van *Roozenburg*, legt nog een klein Eiland, *de Krabbe* genaamd. Tusschen deeze Eilanden plagt weleer een Water te loopen, het *Staaldiep* geheeten; men voer over hetzelfde, regelrecht, van den *Briel* na *Maaslandsluis*. Door den aanwas van het Eiland is deeze Overtogt veranderd in een doortogt te lande, zints men *de Krabbe*, door middel van een zwaaren Dijk, aan *Roozenburg* gehegt heeft. De Weg, die eigenlijk van Klei is, kan, door het zwaare Zand, waar mede men dien bedekt heeft, het gantsche jaar door, bereeden worden. Van *Maaslandsluis* heeft men, ten allen tijde, uitgezonderd 's Winters, bij Ysgang, een onbetemmerden en veiligen Overtogt op *Roozenburg*, en van daar na den *Briel*. De gemeenschap, tusschen die twee Plaatzten, staat dus genoegzaam altoos open.

Uit medegedeelde berigten.

ROOZENDAAL, eene Vrije Heerlijkheid, met hoog en laag Regtsgebied, in *Gelderland*, in het Kwartier van de *Veluwe*,
nog

hog 8
Reeds
is een
van G
bouw,
na de

maker feit

kunnen b
mag Rooz
't welk in
door 't we
gehouden w
de, strekt z
Opgezeetene
voortmaals,

J. Edemakar fecit

't HUIS te ROSENDAEL by Aernhem

1670

ing
Ree
is
vin
bous
die
In
ten
tot
REIN
moe
stellin
genis
den
verft
hetze
Drost
lagt g
bij en
het to
voorge
was, l
maand
Roozen
oude
ven ee
zijn ni
vingen
wegen
vers en
kunnen
mag *Roo*
t welk ii
door 't w
gehouden
de, trekt
Ogzeeten
voormals,

nog geen uur gaans ten Noordoosten van de Stad *Arnhem*. Reeds in den aanvang der Veertiende Eeuwe was *Roozendaal* als een Vorstelijk Slot bekend, behoorende aan de Hertogen van *Celder*. Merkelijken aanwas van luister ontving het Gebouw, naa dien tijd, door bestelling van Hertoginne *ELEONORA*, die het vergrootte en verbeterde, en met *Torens* versterkte. In de vernielende landtwisten, tusschen de Geldersche Geslachten van *BRONKHORST* en *HEREREN*, diende het Slot, bij wijlen, tot eene wijkplaats: waarom het wierdt afgebrand. Hertog *REINOUD VAN GULIK* deed het, van nieuws, opbouwen; doch moest naderhand den spijt verduuren, dat het hem, door bestelling van zijnen broeder *EDUARD*, eenigen tijd, ter Gevangenis diende. Naa dat *Roozendaal*, eenen reeks van jaaren, den Geldersche Vorsten tot eene Lustplaats of Zomerverblijf verstrekt hadt, schonk of verkogt Hertog *KAREL VAN GELDE* hetzelve, in den Jaare 1536, aan *WILLEM VAN SCHERPEENZEEL*, Drost van *Veluwe*, en aan deszelfs Erfgenaamen: Uit dit Geslagt ging het over in den Huize van *ARNHEM*; waar van het, bij erfenis, kwam aan den Baron *TORCK*, in welks Geslagt het tot heden toe gebleeven is. Naa dat *Roozendaal*, in de voorgaande Eeuwe, voor eene hooge Heerlijkheid verklaard was, bij het Hof van *Gelderland*, heeft de Landfchap, in de maand April des Jaars 1722, van alle regt en aanspraak op *Roozendaal*, eens voor altoos, afstand gedaau. — Van 't oude Gebouw zijn weinige Overblijfsels voorhanden; behalven een ronden zwaaeren Toren. Alle de overige getimmerent zijn nieuw en zeer aanzienlijk. De uitgebeide Tuinen, Hovingen en Plantaadjen zijn, bij uitsteekendheid, bekoorlijk; van wegen de menigte Fontein- en Grotwerk, Watervallen, Vijvers en andere sieraaden, welke aan zulk een Gestigt luister kunnen bijzetten. Op de lijst der bekoorlijkste Lustplaatzen, mag *Roozendaal* bovenaan geplaatst worden. Langs het Huis, 't welk in het hangen van eenen Berg staat, loopt een Water, door 't welk eenige Papiermolens aan den gang gebragt en gehouden worden. Het Bosch, tot de Heerlijkheid behoorende, strekt zich tot diep in de *Veluwe* uit. De Gereformeerde Opgezeetenen, tot deeze Heerlijkheid behoorende, plagten, voormaals, te *Velp* hunne openbaare Godtdienstoeffening te

verrigten. De Heer heeft hun die moeite bespaard, door het bouwen van eene kleine doch zeer nette Kerk. Tot besluit merken wij nog aan, dat wijlen de Amsterdamsche Leeraar JOHANNES D'OUTREIN, terwijl hij nog Leeraar te *Arnhem* was, de *Vermaaklijkheden van Roozendaal* heeft bezongen, reeds in den Jaare 1699.

Zie PONTANUS en SLIGTENHORST; *Groot-Geldersch Plakaatboek* en J. SCHRASERT, *Codex-Cetro-Zutphanicus*, Tit. ROSENDAAL.

ROPTA, (WORP) een Friesch Edelman, van merkkelijk vermogen; hij leefde gedurende een groot gedeelte der Dertiende, en in 't begin der Veertiende Eeuwe. Door een geschil, met een anderen Edelman, JUCKE HELBADA, is zijn naam, onder andere, bekend geworden in 's Lands Geschiedenisfen. WORP ROPTA, naamelijk, hadt eenen Zoon, DOUWE genaamd. Deze, met gemelden Edelman, in een geschil zijnde ingewikkeld, kwamen ze, van woorden, tot daadelijkheden, die, voor DOUWE, een doodlijken uitflag hadden. De Vader, hier over in wraaklust ontfoken, zegt na gelegenheid om dien te koelen. Niet lang leedt het, of hij vondt 't geen hij zegt. Op zekeren tijd, van twee Dienaaren verzeld, rijdende, in het Noordlijk gedeelte van *Friesland*, tusschen de Dorpen *Ferwerd* en *Marrum*, ontmoete hij zijnen vijand, die zeven mannen bij zich hadt. Ondanks deeze overmagt, drong ROPTA in op den moordenaar van zijnen Zoon, met zulk eene woede, dat hij hem van het paerd ligtte, en, waarschijnlijk, het leeven zoude benomeu hebben, zo niet de bedienden van HELBADA, ter zijner hulpe, waren toegeschooten. ROPTA ontving eene zwaare kwetzuure; een zijner Dienaaren liet 'er het leeven. Het gevegt nam hier mede 'een einde, en elk vervolgde zijnen weg. De gemoederen, egter, waren hier mede niet bevredigd. Elk zegt zijnen aanhang te stijven, en won, allengskens, vrienden en bondgenooten. Eerlang stondt het geschapen, dat men het vuur van eenen Burger- of liever Adel.

Adel
een
vond
heint
verv
aunc
bij
Gez
een
zijne
zocht
ten o
zijns
sluit
van
boor
verre
vlugt
de ad
ger v
hij,
men.
Jaare
een D
de staar
vermaa
Het h
omtrek

Roepaz
barradee
in den Ze
het boven
(dus noem

Adelkrijg, ten dake zou zien uitflaan. Een voorfpel van zulk een Treurtooneel zag men, eerlang, vertoonen. HELBADA bevondt zich, met eenigen van de zijnen, in het Dorp *Hoogebeintum*. ROPTA, hier van de lucht gekreegen hebbende, vervoegde zich bij zijnen vriend en bondgenoot TIETE KAMMINGA, met verzoek, om, gefterkt van de hunnen, op de bij een verzamelden, eenen kans te waagen. 't Geschiedt. Gezamentlijk opgetrokken na het gemelde Dorp, deeden ze een zo geweldigen aanval, dat HELBADA met eenigen van de zijnen sneuvelde, en de overigen hun behoud in de vlugt zогten. HELBADA liet eenen Zoon naa, slegts zeventien jaaren oud, doch dapper boven zijnen ouderdom. Den dood zijns Vaders hadt hij niet vernomen, of hij nam het vast besluit om dien te wreken. De gelegenheid, ter volvoeringe van zijn voorneemen, wierdt, naa weinig tijdverloops, gebooren. Met eenigen van zijn gevolg op weg zijnde, niet verre van *Dokkum*, ontmoet hij aldaar KAMMINGA. Met snelle vlugt stroomt men straks het jeugdig wraakzuchtig bloed door de aderen. Met blaakende woede valt hij aan op den doodslager van zijnen Vader, doch wordt zo moedig ontvangen, dat hij, nevens de zijnen, tot lijfsbehoud, de vlugt moest nemen. WORP ROPTA overleedt, niet lang daar naa, in den Jaare 1302, op zijne Stins of Adelijk Huis, te *Metselwier*, een Dorp in de Grietenij *Oostdongeradeel*. Het Huis plagt te staan in het Noordlijk gedeelte van het Dorp. Het was vermaard om zijne zonderlinge en meer dan gemeene sterkte. Het heeft gestaan tot in de tegenwoordige Eeuwe; zijnde omtrent het Jaar 1720 afgebroken.

Zie WINSEMIUS, *Kronijk van Friesland*;

OCKO SCARLENSIS.

ROPTAZYL, eene uitwatering in *Friesland*, in de Grietenij *Barradeel*, een half uur gaans ten Noorden van *Harlingen*, in den Zeedijk. Zij ontleent, waarschijnlijk, dien naam van het bovengemelde Geslagt van ROPTA, door 't welk de *Zijl* (dus noemt men, in *Friesland*, eene Sluis of Waterloozing,

Aaaa 3

aan

aan den Zeekant) wierdt aangeleid. In den aanvang diende zij mede tot eenen uitvaart van Schepen na de Zuiderzee. Door het verzanden van den Binnenlandfchen Vaart, derwaarts loopende, gepaard met het verhoogen van het Buitenstrand, is de *Zijl* daar toe onbekwaam worden. Tegenwoordig wordt de uittocht alleen open gehouden, ten behoeve der landfreete tusfchen de Stad *Francker* en de zo genaamde *Bieruwen*, welke, langs dien weg, haar overtollig Binnenwater loost. Van de gemelde Stad loopt derwaarts een Vaart, de *Ried* genaamd. Door koop is de Stad *Harlingen* eigenaares geworden van de *Roptazijl*. Het belang dier Stad vordert, dat de Sluis onbevaarbaar blijve: dewijl anderzins de doortocht van Schepen merkelyk zou verminderen.

ROSÆUS, (HENRICUS) Predikant onder de Hervormden, eerst te *Vriemersfum*, in 't Graaffchap *Meurs*, naderhand in 's *Graavenhage*, alwaar hij, in den aanvang der voorgaande Eeuwe, zijnen dienst aanvaardde. Zo als het zich in den beginne van zijnen Dienst liet aanzien, voorfpeelde zijn gedrag een gemaatigden Godgeleerde, van welken men een ijverigen tegenftander van Kerkelijken dwang en menschelijke bepalingen in het Godsdienstige mogt verwacht hebben, en als zodanig eenen Voorftander van de zaak der Remonfranten. Gedurende zijn verblijf op zijne eerfte standplaatze, maakte hij zwaarigheid omtrent eene onbepaalde Ondertekening van den Katechismus. Met **UITENBOGAART** hieldt hij, gedurende de eerfte jaaren zijns verblijfs in 's *Hage*, eene gemeenzaame verkeering en vertrouwelyke vriendschap. Zelf raadpleegde hem deeze over de eerfte Remonfrantie of Vertoog, 't welk, van de zijde der *Remonfranten*, wierdt ingeleverd. Over de uitftaande gefchillen met dezelve, verklaarde hij niet te willen twiften, maar dat men, over en weder, elkander in liefde behoorde te verdraagen. Al vroeger, in den Jaare 1607, hadt hij aan **CONRADUS VORSTIUS**, toen nog Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te *Steinfort*, gefchreeven, over het houden van eene Algemeene Kerkvergadering of Synode van alle Hervormde Kerken, om in dezelve de gronden der Leere te bepalen, en eens voor al vat te ftellen, wat voor Hervormde

Regt-

Regt
 kers
 geelij
 „ hij
 „ der
 „ ge
 „ to
 „ H
 „ he
 „ pa
 „ ge
 Wel k
 verbas
 ten w
 king,
 zeer
 In
 gerngt
 vijand
 beuzel
 tot de
 welke
 houden
 hier hij
 wel een
 uitweid
 Monnik
 het ho
 gen den
 half sla
 omziend
 zich der
 niende,
 den hals,
 over hoop
 haken, d
 Kerkeuren
 dat men, a

Regtzinnigheid moest gehouden worden. Uitdrukkelijk verklaarde hij zich, in dien Brief, voor eenen vriend van toegeeflijkheid en gemaatigdheid. „'t En zij men (dus schreef hij, onder andere) eenige vrijheid om de waarheid te onderzoeken, en met eene om van anderen, in zommige dingen, die het fundament niet raaken, te mogen verschillen, toelaate, wat is 'er dan anders dan scheuring te verwagten? Hier uit blijkt dan (dus gaat hij voort) hoe noodzaaklijk het zij, dat men eenmaal, met gemeene toestemming, bepaale, welke de dingen zijn, die het fundament of den grondslag van den Christijken Godsdienst eigenlijk raaken.” Wel haast zal het blijken, hoe zeer hij van deeze beginzelen verbasterde, in den volgenden loop zijns levens. Eerst moeten wij verhaalen, hoe hij, door eene onvoorzigtige uitdrukking, in 's Hage, bijkans aanleiding hadde gegeven tot eene zeer verderflijke opschudding.

In den Jaare 1612, liep, zo wel in 's Hage als elders, een gerugt, alsof de Roomschegezinden tegen de Onroomschen iet vijandigs in den zin hadden. Eenigen beschouwden dit als bezeltaal, doch bij anderen vondt het geloof. ROSÆUS schijnt tot de laatsten behoord te hebben. Althans, op den Biddag, welke op den achttienden April des gemelden jaars wierdt gehouden, in den naamiddag, in de Groote Kerk, predikende, liet hij zich ontvallen, *Dat 'er yreeze was dat de Paapisten wel eens meester mogten worden.* Terwijl de Leeraar hier over uitweidde, gebeurde het dat zekere Jongen, op een houten Monniksbank, tegen het Koor in slaap gevallen zijnde, met het hoofd voor over viel, en, in 't vallen, met de hielen tegen den hollen Bank stootende, eenig gerugt maakte, en nog half slaapende bleef leggen. Eenige jongens en mansperfoonen, omziende, meenden dat 'er iemand in zwijm lag, en begaven zich derwaarts. De Vrouwen, in 't Ruim der Kerke, dat ziende, hebbende den schrik van het gemelde gerugt nog op den hals, sprongen schielijk op, en met een verbaasd geroep over hoop. Zij vloogen, Stoelen en Stooven omstootende, Huiken, Mofsen en Kerkboeken van zich werpende, na de Kerkdeuren om zich te bergen, elkanderen diets maakende, dat men, aan de andere zijde der Kerke, begon dood te slaan.

Intusfchen wierden de Deuren, van buiten, met geweld geflooten gehouden, uit vreeze dat de menigte elkander in de Portalen zou vertreedden. Dit deedt het misbaar toeneemen, dewijl men den inval kreeg, dat de Roomschezinden de Kerk omsingeld hadden. Eenige Vrouwsperfoonen, buiten geraakt, riepen langs de Straaten, dat in de Kerk alles wierdt vermoord. Dit baarde nieuwe ontfteltenis. Onder dit alles riep ROSÆUS met luider ftemme, dat *het geen nood hadt; dat men zich ter neder zou zetten, en met hem God aanroepen*. Naa het eindigen der Godsdienstoeffeninge ontving de Leeraar eene ernftige bestraffing, en befloot de Kerkenraad, in de volgende openbaare zamenkomst der Gemeente aan te kondigen, dat *'er geene reden was geweest tot vreeze. Men hadt op God en de Overheden te vertrouwen.*

De gemaatigdheid van ROSÆUS, van welke wij boven gewag maakten, duurde tot in den Jaare 1612. Het voorfpel van 's Mans aanftaande gedraagingen, was eene verkoeling van Vriendfchap met zijnen Amptgenoot JOANNES UITENBOGAART; eerst brak hij de verkeering met hem af; vervolgens hoorde hij hem niet meer prediken. Glad van tong en bevallig van taale, begon hij, met eenen vloed van woorden, op den Predikftoel, zeer hevig fuit te vaaren, naar gelange de toorn, (men noemt het godsdienstigen ijver) aan welken hij zeer onderhevig was, bij hem hooger rees. Eerst vierde hij zijnen oploependheid bot, tegen CONRADUS VORSTIUS, weleer zijner Leermeeftter, naadat hij denzelven, kort geleeden, in 's Hage hoog gepreezen, en aldaar, buiten wèeten des Kerkenraads, aan het Heilig Avondmaal gebragt, als mede ten zijnen huize vriendelijk onthaald hadt. Vervolgens liet hij zich ook hooren tegen de *Remonstranten*, in algemeene woorden de Nieuwigheden en Nieuwigheidsdrijvers ernftig doorftrijkende, zonder perfoonen te noemen, of wat hij met de nieuwigheden bedoelde. Doch de Contraremonstranten verftonden 's Mans taal, en bleeven vast, de een voor en de andere naa, uit UITENBOGAARTS gehoor, en eindelijk ook van 't H. Avondmaal. Het getal van deeze groeide, naar gelange ROSÆUS duidelijker taal begon te fpreken, en eindelijk tegen zijnen Amptgenoot openlijk uitborst. Dit viel voor in den Jaare 1615. Eer de zaak
nog

nog d
hooren
tanne
fchap
lij na
zijne
en na
woor
om z
hem i
Ond
fcherpe
munt,
zwijs
hebben
ren u
die o
moest
den,
om gee
zeden
GAART
de hoo
dingen,
Remonft
Omtren
daar ot
de beid
delijke
te verd
CALVINE
Leere c
evenwel,
's flor ve
Apofte
tehoorder
ze willen s
wijze oor

nog die hoogte hadt bereikt, hadt men hem, in gezelschappen, hooren zeggen, dat ARMINIUS en UITENBOGAART hem aan hunne koorde hadden gezogt te trekken, en dat de vriendschap met hen bij hun was uit geweest, toen ze zagen, dat hij naar hem niet wilde luisteren. Aan iemand, welke hem zijne voorgaande vriendschap met UITENBOGAART herinnerde, en na de reden deezer verwijdering vraagde, zou hij geantwoord hebben: *Ik heb mij met hem gemeenzaam gemaakt, om zijnen grond te peilen, en dien vernomen hebbende, hem laten vaaren.*

Onder dit alles, niettegenstaande ROSÆUS zich, nu en dan, scherpe uitdrukkingen liet ontvallen, op UITENBOGAART gemunt, behieldt, egter, deeze, in 't openbaar, een diep stilzwijgen, Geene vrijheid, evenwel, meende hij daar toe te hebben, zints men ROSÆUS telkens hoorde spreken en uitvaaren tegen *valsche Leeraars, Verleiders, Wolven en Vossen, die onder hen waren, die geen God hadden, welke men moest vlieden, met welke men geen gemeenschap mogt houden, die men niet in huis mogt ontvangen, noch groeten, om geen deel te hebben aan hun kwaad.* Op Zondag, den zesden September des gemelden Jaars 1615, hielt UITENBOGAART eene opzettelijke Leerre. Hij ontvouwde in dezelve de hoofdartikelen van den Godsdienst, in algemeene bewoordingen, bijzonder de befaamde vijf Artikelen, die tusfchen de Remonstranten en de Contraremonstranten in geschil stonden, Omtrent de laatste wees hij aan, hoe de oude Kerkleeraars daar omtrent niet eenerlei meening gevoed, en het leeren van de beide gevoelens, aangaande de Volfrekte en de Voorwaardelijke Voorbeschikking hadden toegelaaten, zonder elkander te verdoemen, of eene scheuring in de Kerk te verwekken. CALVINUS en MELANCTHON, zeide hij, hoewel, aangaande de Leere der Voorbeschikkinge, wijd verschillende, hadden, evenwel, Vrede en Vriendschap met elkander gehouden. In 't slot verklaarde hij zijnen afkeer van scheuring, over welke Apostel PAULUS het oordeel hadt verkondigd; vermaande de toehoorders tot liefde, eendragt en vrede, en betuigde, liever te willen afstand doen van zijnen dienst, dan op eenigerhande wijze oorzaak zijn van scheuringe in de Gemeente. Veelen

vonden genoeg in deeze prediking. ROSÆUS met de zijnen dagt 'er anders over, hoewel hij dezelve niet gehoord hadt. Zich bedienende van eenige brokken, welke hij ginds en elders hadt opgezameld, verscheen hij, eene maand daar naa, twee dagen vóór de viering van het H. Avondmaal, in den Kerkenraad. Hier deedt hij zijn beklag over UITENBOGAART en deszelfs Leerrede, welke hij zeide te strekken tot scheuringe, en om de haatlijkheid daar van hem aan te wrijven; begeerende, derhalven, dat de Kerkenraad zich het oordeel over die Leerrede zoude aantrekken. Gevraagd zijnde, of hij voorneemens waren om ten Avondmaal te gaan, hernau hij, *zulks nog niet te kunnen zeggen, maar dat hij zich zou bedenken*. Veel werks dedden de Heeren APOLLONIUS SCHOTTE en SWERIUS, Raadsheeren, en beiden Ouderlingen, om hem onder 't oog te brengen, de ergernis, welke zijn wegblijven bij de Gemeente zoude geeven. Toen borst ROSÆUS uit in hevige woorden: „ De scheuring, zeide hij, is 'er alreeds, „ en ik heb ze niet gemaakt. Men weet wel (voer hij voort) „ wat UITENBOGAART heeft uitgerecht. Hij spreekt veel van „ liefde en vrede, omdat hij geene magt heeft. Maar men „ ziet wel, hoe 't elders gaat, daar hij en de zijnen magt „ hebben; daar men de Vroome Kerkendienaars ter poorten „ uitleidt. Dat zelfde zou men in den *Hage* ook wel hebben gezien, en mij niet lang hebben geleeden, hadt UITENBOGAART magt gehad. — De Kerkenraad (vervolgde hij) hadt op UITENBOGAARTS Leere en handelingen al voor lang behooren te letten; dat is niet geschied: daarom moest ik het doen. Doch 't is mijn stuk alleen niet, maar van meer anderen, van welker wegen ik dit doe. De Kerkenraad (besloot hij) heeft zich dan hier in te kwijten. 't Geen ik doe, geschiedt uit enkele Conscientie voor God (dit zeggende, sloeg hij de oogen ten hemel) waar van ik ten jongsten dage goede rekening zal geeven voor den Zoone Gods.” De Heer SCHOTTE merkte, zedert, hier op aan, *dat hij bemerkte dat eenige lieden thans te werk gingen even als de Jesuiten, poogende hunne partijen met leugenen te overvallen*: begeerende voorts op UITENBOGAART, hij wilde, om deezes handels wille, zich aan zijnen gewoonlijken dienst

den
Ten
bedd
Avo
raad
heid
viro
een
vang
In
vire
schad
ter
men
meer
opste
leid.
bevor
„ in
„ 't
„ van
„ vijf
„ gef
„ lijk
„ de
„ lens
„ val
„ Da
„ Ker
„ gem
„ tot
„ belo
„ Mede
„ vorder
„ Geme
„ Uitenb
tedergelste
radde,

dienst niet onttrekken, noch van 's Heeren Tafel blijven, Ten aanzien van ROSÆUS viel het uit, zo als veelen verwagt hadden; nevens veelen zijner aanhangeren kwam hij niet ten Avondmaal. In eene volgende bijeenkomst van den Kerkenraad wierdt ROSÆUS daar over onderhouden, doch inzonderheid gevraagd, of hij eenige punten van beschuldiging tegen UITENBOGAART hadde op het papier gesteld. Hij gaf hierop een ontkennend antwoord, zeggende daar toe geenen last ontvagen te hebben.

Intusfchen groeide de verwijdering tusfchen ROSÆUS en UITENBOGAART: weshalven men, ter voorkoominge van den schadelijken invloed daar van op de Gemeente, op middelen ter Verzoeninge ernstig bedagt wierdt. Ten dien einde verzogt men den Raadsheer FRANÇOIS FRANKEN, Ouderling der Gemeente, eene *Akte van Accommodatie* of Vergelijk te willen opstellen, om aan beide ter aanneeminge te worden voorgesteld. De hoofdzakelijke inhoud daar van behelsde, dat, ter bevordering van de gemeene rust der Kerke, „ voortaan, „ in alle Predikationen, niet anders zoude geleerd worden, dan „ 't geen tot opbouwinge van Gods Kerke en tot stigtinge „ van zijne Gemeente is dienende, zonder dat men aldaar de „ vijf Punten, die tegenwoordig tusfchen etlijke Leeraars in „ geschil staan, zoude mogen verhandelen, dan zeer sober- „ lijk en met groote gemaatigdheid, zonder twisten; en dat „ de geenen, welke in deezen deele van verschillende gevoe- „ lens zijn, elkander ter zaake van dien niet zullen moeilijk „ vallen, noch de Christlijke liefde daarom verkorten, — „ Dat voorts UITENBOGAART en ROSÆUS, op verzoek van den „ Kerkenraad, ten dienste van de Kerk, en ter liefde van de „ gemeene rust, alle oneenigheden en geschillen, tusfchen hen „ tot op dien tijd toe gevallen, elkander zouden vergeeven; „ beloovende den eenen den anderen, voortaan, als goede „ Mededienaars, getrouwelijk te zullen behulpzaam zijn in de „ vordering van de eere Gods en goede onderwijzing van de „ Gemeente.”

UITENBOGAART omhelsde de voorwaarden, in dit Geschrift nedergesteld. Doch, welke moeite men daar toe ook aanwendde, ROSÆUS was niet te beweegen. Men hielt Kerkenraad

raad op Kerkenraad, en gunde hem telkens uitstel van beraad. Alles vrugteloos. Integendeel voer hij, in de maand December des zelfden jaars, zo hevig uit van den Predikstoel, dat de Staaten van *Holland*, van welker Vergaderinge eenige Leden onder 's Mans gehoor geweest waren, te raade wierden, zich met de zaak te bemoeien. De Kerkleeraars LA FAILLE en LAMOTIUS, Amptgenooten van ROSÆUS, voor Hun Edele Groot Mogende ontboden, ontvongen bevel, Kerkenraad te beleggen, en in denzelven aan ROSÆUS zijne uiterlijke meening af te vraagen, om vervolgens, 's anderendaags, zijne meening in te brengen. De Kerkenraad verzogt uitstel. 's Lands Staaten, midlerwijl, de bovengemelde Akte ingezien en goedgekeurd hebbende, vorderden ROSÆUS in hunne Vergadering. Na, alvorens, hem te hebben onderhouden over het misnoegen, door zijn prediken ontstaan, wierdt hem afgevraagd

„ Of hij zich, voortaan, ingevolge van het Besluit van Hun
 „ Ed. Gr. Mogende, in vrede en eenigheid met zijne Mede-
 „ dienaaren wilde gedraagen; angezien Hun Ed. Gr. Mogen-
 „ de verstonden, dat 'er nergens minder dan in 's *Hage*,
 „ scheuring of oneenigheid onder de Kerkdienaaren mögt
 „ worden geleeden.” ROSEÆUS antwoordde hierop „ niet te
 „ weeten, in zijne Leerrede anders dan naar Gods Woord,
 „ en bij uitlegging van zijnen Text gedaan, te hebben; dat
 „ hij zich van 't Avondmaal hadt onthouden, vermids hij in
 „ zijn gemoed was ontsteld over UITENBOGAARTS Leerrede
 „ tot verklaringe of belijdenisfe zijns geloofs.” Hij voegde
 „ er nevens „ met UITENBOGAART eenigheid noch Christlijke
 „ liefde te kunne houden, zo lang hij met de gemeene Ker-
 „ ken niet was vereenigd.” Door de Vergadering wierdt hem
 hier op aangezegd „ Dat Hun Ed. Gr. Mogende, naa de
 „ Conferentie over de vijf Punten, om gewigtige redenen,
 „ niet goedgevonden hadden, eenige beslissende uitspraak over
 „ de verschillende gevoelens te doen, maar beslooten hadden,
 „ dat, ter oorzaake van die verschillende gevoelens, de Christ-
 „ lijke en broederlijke Eenigheid niet zoude worden naaga-
 „ laaten.”

Ondanks dit alles volhardde ROSÆUS bij zijne meening. Andermaal wierdt thans de *Haegsche* Kerkenraad gelast, hem te ver-

verman
 Vergelij
 zijne A
 een de
 gen w
 panged
 over 't
 gaf hi
 verkla
 afweez
 tot he
 „ veer
 „ me
 „ heit
 „ Av
 „ en
 „ nen
 „ ring
 „ men
 ROSÆU
 van he
 geren.
 verkre
 en bit
 Een
 doen,
 genoo
 Sijnod
 den:
 „ bij
 „ wie
 „ den
 „ Her
 „ wiere
 „ geve
 hier op
 buiten
 raad vs

vermaanen tot het aanneemen van de meer gemelde Akte van Vergelijk, als mede tot het gebruik van het Avondmaal met zijne Amptgenooten: met bijvoeging, dat in gevalle hij, binnen de eerstvolgende veertien dagen, daar toe niet te bewegen ware, zulks aan Gekommitteerde Raaden moest worden aangediend. Op eene vraag, ROSÆUS naderhand gedaan, *of hij, over 't geen hem was voorgehouden, zich nader hadt bedagt;* gaf hij tot antwoord, *zich tot nog toe niet anders te kunnen verklaaren.* Thans kwamen de Gekommitteerde Raaden, bij afwezigheid der Vergaderinge van Hun Ed. Gr. Mogende, tot het besluit „Dat in gevalle ROSÆUS, binnen de gestelde „veertien dagen, zich niet wilde laten overhaalen tot den „meergemelden voorslag, betreffende de Christlijke Eenig- „heid, zo in zijne Leerredenen als in het gebruik van het „Avondmaal, Heeren Gekommitteerde Raaden, van wegen „en uit naam van Hun Edele Groot Mogenden, hem in zij- „nen dienst zouden schorzen, tot op de volgende Vergade- „ringe, om alsdan de zaak in nadere overweeging te nee- „men.” Hoewel diens Besluits bewust, bleef, nochtans, ROSÆUS, op den tienden Januarij des volgenden Jaars 1616, van het Avondmaal, nevens een merkelyk getal zijner aanhan- geren. Na verloop der gestelde veertien dagen, verzogt en verkreeg hij telkens uitstel, midlerwijl niet aflatende van sterk en bitter uitvaaren van den Predikstoel.

Een zonderlingen voorslag liet ROSÆUS, in dien tusfchentijd, doen, door de Heeren SCHOTTE en VERIUS, aan zynen Amptgenoot UITENBOGAART. Hij wilde dat deeze een Nationaal Sijnode zoude helpen bevorderen, op de volgende voorwaar- den: „Het Sijnode zou, vooreerst, bestaan uit personen, „bij de Kerken of Provinciaale Sijnoden te benoemen. Al- „wie eenige bedenking opperde omtrent de Confessie of „den Katechismus, zou in het Sijnode zijne stem verliezen. „Het geen, in het Sijnode, bij meerderheid van stemmen „wierdt beslooten, zoude als een beslissende uitspraak of „gevoelen worden aangemerkt.” Doch UITENBOGAART gaf hier op tot antwoord, dat *het beleggen van een Sijnode was buiten hem, buiten ROSÆUS, en buiten de Kerk en Kerken- raad van 's Hage, en dat hij zich zoude voegen naar het*

Ont-

Ontwerp van Synode, volgens het goedvinden der Hooge Overheid.

Aldus stonden de zaaken, wanneer men nog eenige poogingen deedt, om ROSÆUS tot gehoorzaamheid te brengen. In de Vergadering van Gekommitteerde Raaden ontbooden, en gevraagd zijnde, of hij aan het Besluit van Hun Ed. Gr. Mogende tot vrede wilde gehoorzaamen, of niet? gaf hij een weigerend antwoord, met beschuldiging van UITENBOGAART over eenige uitdrukkingen in zijne Schriften, die hem te scherp voorkwamen. Naderhand onderhielden hem afzonderlijk twee Leden van Gekommitteerde Raaden, als mede, op eenen anderen tijd, 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD. Doch de Kerkleeraar bleef onbeweegelijk. Toen volgde, eindelijk, op den twaalfden Februarij, het Besluit van Hun Edele Groot Mogende, bij 't welk aan ROSÆUS, tot nader order, het prediken wierdt verboden. TRIGLAND verhaalt, dat ROSÆUS, gedurende den tijd zijns beraads, met verscheiden Predikanten, bij monde en in geschrift, hadt geraadpleegd, wat hem te doen stondt, en dat zommigen hem hadden aangespoord tot het houden van Kerkelijke gemeenschap met UITENBOGAART, doch dat anderen hem vermaand hadden, te blijven staan daar hij stondt, zonder te wijken of iets toe te geeven.

ROSÆUS, nu van den predikdienst ontzet, begon, vervolgens, alle gemeenschap met de Haagfche Gemeente af te breeken. Men zag hem niet meer in de Godsdienstige Zamenkomsten verschijnen, maar telkens, nevens zijn gezin, en veele naaivolgers, na *Rijswijk*, buiten 's Hage, ter preeke loopen. Zo sterk, ondanks 's Mans stilstand, was zijn aanhang, dat, volgens 't verhaal van TRIGLAND, meer dan tweehonderd personen, bij ondertekening, zich verbonden, ten zijnen behoeve, bij 's Lands Staaten, Smeekschriften te zullen inleveren; als mede, dat men zeer veel werks deedt, om tekenaars te winnen. Het Verzoekschrift, welk men, eerlang, zag in 't licht koomen, behelsde, hoofdzakelijk, een beklag over het verbod, om te prediken, aan ROSÆUS gedaan. „Hier door,“ zeiden de Ondertekenaars, moesten ze het gehoor van „Gods Woord derven. Want (dus gingen ze voort) wat „de andere Predikanten in 's Hage aanging, eenigen derzelve

„ leer-

„ leerden den Christlijken Godsdienst niet zuiver; anderen
 „ wederspraken die Onzuiverheid niet, en moesten, diensvol-
 „ gens, gehouden worden, het gevoelen van de eersten meer
 „ toe te slaan, dan aan getrouwe Dienaars van Gods Woord
 „ geoorlofd was te doen. Hierom konden zij derzelve Leer-
 „ redenen niet hooren, zonder bezwaaring huns Gemoeds.
 „ Door 't bevel, aan ROSÆUS gedaan, wierdt hun de vrijheid
 „ benomen, die zo wel de Contraremonstranten als de Re-
 „ monstranten elders genooten. Over 't verschil tusschen dee-
 „ ze was nog geene uitspraak gedaan; dit hadt hun doen
 „ hoopen op het voortduurend genot van de oude vrije oeffe-
 „ ning van de Christlijke Gereformeerde Religie, en dat hun
 „ geene mindere vrijheid zou worden gelaaten, dan aan die
 „ van de Augsburgsche Confesie, zo in 's Hage als elders.
 „ Eenpaarigheid van zorg voor alle de leden en Onderdaa-
 „ nen van een Gemeenebest hadt altijd liefde, rust, eendragt
 „ en magt gemaakt, het tegendeel twist en onlust veroorzaakt.
 „ Als leden van den Staat verzogten ze hierom, dat
 „ Hun Ed. Gr. Mogende hun geliefden te vergunnen, de oef-
 „ fening van de Gereformeerde Religie, zo als die van ons
 „ in de Gereformeerde Kerken was geleerd, naar 't gevoelen
 „ der Contraremonstranten; en dat, ten dien einde, ROSÆUS
 „ in zijn predikamt mogt hersteld worden.” Ten zelfden
 „ tijde leverde ROSÆUS een afzonderlijk Smeekschrift in; hij
 „ verzogt in hetzelfde „ dat de Heeren Staaten hem over 't
 „ stuk der Opschorting in zijnen predikdienst geliefden te hoo-
 „ ren, en zodanig eene uitspraak en bestelling te doen in zij-
 „ ne zaak, als, tot Gods eere en tot welstand der Kerke,
 „ bevonden zou worden te behooren.”

Op het eerstgemelde Verzoekschrift kwam het volgende
 antwoord: „ De Staaten van *Holland* en *Westfriesland* ver-
 „ staan, dat de Supplianten hen zullen draagen als goede ge-
 „ hoorzaame Onderzaaten en oprechte Godvreezende Christe-
 „ lijke Gereformeerde Religionsverwanten; en zal bij haar
 „ Hooge Overheid, gelijk ook bij de Ordinaris Overheid
 „ van den *Hage*, voorts wel goede zorg gedraagen worden,
 „ dat Gods heilig Woord in alle zuiverheid en stigteliik zal
 „ worden geleerd, gelijk haar Ed. Mogende goede meeninge
 „ „ altijd

„altijd geweest is, en als nog is.” Op het Geschrift van
 ROSÆUS volgde dit Besluit: „De Staaten van *Holland* en *West-*
 „*friesland* verstaan, dat de Suppliant zal hebben te betoonen
 „leedweezen, en doen behoorlijke reparatie van zijne proce-
 „duuren, daar uit veroorzaakt is de scheuring van de Ge-
 „meente alhier in den *Hage*, tot Haar Ed. Mogend conten-
 „tement, ofte haare Gecommitteerde Raaden, de ordinaris
 „Overheid en Kerkdienaars in den *Haag*, zijne mede-
 „broeders, om 't zelve gedaan op zijne zaak eindelijk gedis-
 „poneert te worden; waar toe hem voor het uiterste tijd
 „vergund wordt tot de naaste Vergaderinge van haar Ed.
 „Mogende. En wordt den Suppliant belast, midtertijd hem
 „te onthouden van allen Kerkdienst en befoigne.”

ROSÆUS, zulk een antwoord bekoomen hebbende, zat daar-
 om niet stil; hij zocht meer aanhangers te winnen, en slaagde
 daar in niet ongelukkig. Bij veelen vondt hij te meer ingangs,
 door mededogen, en omdat ze hem aanzagen voor eenen
 Martelaar, die om de goede zaak en de zuiverheid der Leere
 leedt. Geene de minste schade leedt hij, daarenboven, maar
 won veeleer bij zijnen stilstand. Zijne Jaarwedde behoudende,
 en vrij zijnde van prediken, hadt hij te beter gelegenheid,
 om winst te doen met het oeffenen der Geneeskunde, waar
 van hij reeds voorheen werk gemaakt hadt, en door deezen
 toegang tot veelerhande lieden, door bijzondere toespraak,
 zijnen aanhang te vermeerderen. Zelf hadt hij onder de Grooten
 veele begunstigers; 't welk eenen van deezen, aan iemand
 der vrienden van ROSÆUS, die zijne vreeze te kennen gaf,
 dat hem, van de zijde der Staaten, eenige zwaarigheid mogt
 overkoomen, deedt zeggen, dat ROSÆUS wist, wat steunzel
 bij hadde. Met dit alles vondt 's Mans gedrag, ook bij de
 Contraremonstranten, geenzins eene algemeene goedkeuring.
 Onder andere hadt de vermaarde BALTHASAR LYDIUS, Predikant
 te *Dordrecht* en ijverig voorvegter der Contraremonstranten,
 hem tot vrede en bijlegging vermaand.

Door de afwijzende antwoorden van 's Lands Staaten waren
 ROSÆUS en zijne vrienden niet afgeschrikt, om van nieuws
 hunne Vertoogen in te leveren. Nog in het zelfde jaar, be-
 stonden de laatsgenoemden, die zich de *doleerende* of klaagende

Ge-

Der
 hand
 die
 dat
 de c
 in
 zoel
 wie
 „ d
 „ b
 „ te
 „ Ec
 „ er
 „ m
 „ la
 „ de
 „ H
 dit a
 Al
 maan
 telijk
 hadt
 aan,
 alle c
 Men
 omtre
 te ve

Ros
 was eet
 ward o
 ocht o
 Zij wist,
 gelukke
 verdoon
 XXIV.

Gereformeerde Kerk noemden, en zeiden, boven de twaalfhonderd Leden sterk te zijn, ter Vergadering van *Holland*, die in de maand September wierdt gehouden, te verzoeken, dat aan hun de vrije oeffening der Gereformeerde Religie en de dienst van den Predikant ROSEUS, in eene openbaare Kerk in 's *Hage*, mogt vergund worden. In een afzonderlijk Verzoekschrift, 't welk, ten zelfden tijde, door ROSEUS alleen, wierdt ingeleverd, gaf hij te kennen, „ dat hij de voorgaande Apostille van Hun Ed. Mogenden, om zijne schuld te belijden en te beteren, niet konde gehoorzaamen, als zich te eenemaal onschuldig kennende, met verzoek dat Hun Ed. Mogende hem van hun vonnis geliefden te verligten, en in zijnen dienst te herstellen, zonder hem met de gemeenschap aan de tafel des Heeren met UUTENBOGAART, zo lang de zaak tusschen de vershillende partijen op den zelfden voet stondt, te bezwaaren, of tot aanneeming van Hunner Ed. Mogende Besluit te dwingen.” Doch, zo wel dit als het eerstgemelde Smeekschrift, bleef onbeantwoord.

Aldus bleef ROSEUS van zijnen dienst verlaaten, tot in de maand November des Jaars 1618, wanneer hij, op zijn schriftelijk verzoek, hersteld wierdt in den staat, in welken hij zich hadt bevonden vóór zijne schorzing; met vrijheid om voortaan, nevens en even gelijk de andere Haagse Predikanten, alle de deelen van het Leeraarampt te mogen waarneemen. Men weet, dat 's Mans voornaamste vijand, UUTENBOGAART, omtrent dien tijd, zich genoodzaakt vondt, 's *Graavenhage*, te verlaaten.

Zie UUTENBOGAARTS *Leeven*; TRIGLAND; BRANDT, *Hist. der Reformatie*.

ROSEE, (N. N.) gebooren te *Leiden*, in den Jaare 1632, was eene niet onbevallige Schilderesse, doch inzonderheid vermaard om eene kunst, welke niemand haar wist naa te doen, noch ook, door welke middelen zij dezelve te werk stelde. Zij wist, naamelijk, allerlei kleuren van los gerafelde of uitgeplukte Zijde zodanig op het Paneel te plaatzen, dat dezelve vertoonden, landschappen, bloemen, gedierten, menschen en

XXIV. DEEL.

Bbb

veels

veele andere voorwerpen, zo natuurlijk en fraai, dat dezelve, op eenigen afstand, zich lieten aanzien, alsof ze door een siks penseel geschilderd waren. Aldus vervaardigde zij, op deeze wijze, een Kunststuk, verbeeldende, onder anderen, den stam van eenen ouden boom, eene Spin in haar web, nevens een landschap. Op den stam zag men den Schors, Kwasten en Mosch; de Spin was in haar web omwonden. Zij verkogt dit Stuk voor vijfhonderd Guldens. Een ander Kunststuk wierdt, voor eene aanzienlijke somme, de eigendom van den Groothertog van Toskanen. Mejuffrouw ROSEE overleedt, ongehuwd, in den Jaare 1682, het vijftigste haars ouderdoms.

Zie HOUBRAKEN.

ROSSEM, een Dorp en Heerlijkheid, in *Gelderland*, in den *Bommelerwaard*. De vermaarde MAARTEN VAN ROSSEM, van welken wij straks zullen spreken, was 'er Heer van. Nog heden ten dage ziet men 's Mans Grafsombe in de Kerk van het Dorp; in dezelve wordt door een eigen Leeraar de Predikdienst verrigt. Eertijds stondt, bij deeze Plaats, een deftig Slot, van 't welk nog heden eenige Overblijfsels voorhanden zijn.

Zie PONTANUS en SLICHTENHORST.

ROSSEM, (MAARTEN VAN) Heer van *Rossem* en *Poederloijen*, gebooren te *Bommel*, was een der meest berugte Krijgsoversten der Zestiende Eeuwe, rigtende allerwege, daar hij kwam of doortrok, groote verwoestingen aan: weshalven hij als de *Geldersche* ACHILLE of een ander HANNIBAL gevreesd wierdt. Eerst tradt hij in dienst van KAREL VAN EGMONT, Hertog van *Gelder*; deeze zondt hem, in den Jaare 1518, na *Friesland*, om 'er de Landvoogdij te bekleeden. Doch hij deedt, eerlang, afstand van dat Stadhouderschap, uit hoofde van de knevelarijen der Gelderschen in dat Gewest, welke hij met geene goede oogen konde aanzien. Zedert stelde hem de Hertog aan tot Stadhouders van *Utrecht*. Terwijl hij aldaar zijn verblijf hieldt,

hieldt, wierdt, ter Vergaderinge van *Holland*, het besluit genomen, den gemelden Hertog vijandelijk aan te tasten. Dit bleef voor den Geldersman niet verborgen. Om derhalven in de voorbaat te zijn, wierdt hij te raade, de *Hollanders* te overvallen, eer zij het hem deden. Ten dien einde verzamelde hij een Leger van tweeduizend Ruiters en Knegten, en gaf het bevel over dezelve aan MAARTEN VAN ROSSEM, wiens moed en geschiktheid tot dusdanige onderneemingen de Hertog, reeds meer dan eens, ondervonden hadt. Verzeld van eenige *Utrechtsche* burgers, trekt hij op, in het begin van de maand *Mai* des Jaars 1528. Het oog hebbende op 's *Graavenhage*, nam hij zijnen weg voorbij *Montfoort* en *Woerden*. Om te minder agterdogts te geeven, voerde hij *Oostenrijksche* banieren. De *Bezetting* van *Leiden*, hier door misleid, en het voorbijtrekkende volk voor vrienden aanzierende, liet ze, onverbinderd, hinnen weg vervolgen, na het Dorp *Voorschoten*, alwaar VAN ROSSEM een huis of twee deedt in brand steeken. Doch toen nu de *Veldheer* tot *Rijswijk* en voor 't *Haagsche Bosch* was genaderd, deedt hij de *Geldersche Vaandels* ontwinden, en, onder een woest geschreeuw van *Gelder! Gelder!* de benden op de *Hofplaats* aanvallen. Aan drie oorden tevens deedt hij het *Vlek* aantasten. Zo groot een schrik en vervaardheid beving straks alle de inwooners, dat ze nauwlijks tijd hadden om iets te bergen. De *Raaden* van *Holland* verlieten het *Hof*, 't welk van de *Gelderschen* straks ingenomen, doch niet geplonderd wierdt. Niet zo toegeeflijk handelde de woeste hoop omtrent vele aanzienlijke wooningen, zo van *Burgers* als *Edellieden*; deeze wierden van alles beroofd en geheel ledig geplonderd. Men opende de *Gevangenpoort*, en liet eenigen los, die voorts de hand leenden tot het plonderen. Na dat men nu, van het plonderen, zijnen zat hadt bekoomen, wierdt de verdere verwoesting afgekogt voor eene somme van twintigduizend *Guldens*. Met buit beladen, keerden nu de *Gelderschen* te rug na *Utrecht*, langs den zelfden weg, welken zij gekoomen waren. In het doortrekken persten zij verscheiden *Dorpen* zwaare *Brandschattingen* af.

Wat VAN ROSSEM, zints de plondering van 's *Graavenhage* tot in den Jaare 1542, verrigt hebbe, vinden wij niet aange-

Bbbb 2

tekend.

tekend. In dit jaar ontstond 'er geschil tuschen de Gelderschen en Brabanders. Men hadt VAN ROSSEM, omtrent dien tijd, te *Antwerpen* op de Paerdmakkt gezien, en men stelde vast, zints het uitbreeken van den twist, dat hij aldaar was gekoomen om de Stad te bespieden, en eenen toeleg tegen dezelve in den zin hadt. Ook hadt hij reeds eenig volk op de been, 't welk, door *Luikerland*, derwaarts in aantogt, en reeds over de Maaze was getrokken. Doch, door eenige Boeren en gewapende manschap, liet het zich over die rivier te rug jaagen. Zedert verzamelde VAN ROSSEM eenig volk, zo 't heette, om tegen de Turken te dienen. Doch hij trok daar mede, andermaal, over de Maaze, en viel in *Kempelavd*. Hier bleek het, welk en hoedanig zijn weezenlijk oogmerk ware. VAN ROSSEM liep de Meierij plat, en beroofde de weerelooze en niets kwaads vermoedende opgezeetenen van alles wat zij hadden. De Dorpen *St. Odenrode*, *Oorschor*, *Hilvarenbeek*, *Baarle* en *Boxtel* wierden in koolen geleid of met brandschattinge bezwaard. Van daar namen de plonderaars hunnen weg na *Breda*; doch de ingezeetenen, veele van welke de vlugt hadde genomen, kwamen vrij met den schrik, dewijl de Gelderschen de Stad voorbij, en na *Hoogstraten* trokken, welks Kasteel zij, bij Verdrag, bemagtigden.

Van dit bedrijf van MAARTEN VAN ROSSEM hadt de Prins VAN ORANJE de tijding bekoomen te *Utrecht*. Met vijf honderd Paerden en acht Vaandels Knegten sloeg hij van daar op weg, om de Gelderschen te keeren. Doch deeze lokten hem, tuschen *Breda* en *Hoogstraten*, in eene hinderlaage; zodat hij zich genoodzaakt vondt, met agterlaating van het grootste gedeelte van zijn Volk, na *Antwerpen* de wijk te neemen. Derwaarts volgden hem VAN ROSSEM, en eischte terstond de Stad op, in naame der Koningen van *Frankrijk* en *Deenemarke*. Doch de Trompetter, die de opefching deedt, wierdt met scherp besheid afgewezen. Hoewel onvoorzien van zwaar geschut, geliet zich thans, evenwel, VAN ROSSEM, alsof hij de Stad met geweld wilde aantasten. Maar, in stede van dit Ontwerp voort te zetten, trok hij, eerlang, af, ter middernacht: tot afscheid bekwam hij eenen aantal van driehonderd schooten uit zwaar geschut der Stad; waar door eenigen van de zijnen sneuvelden.

Sedert

Sedert vertoefde VAN ROSSEM nog eenigen tijd in *Brabant*, tot voor de poorten van *Mechelen* deerlijk huishoudende, en het platte Land, alomme, zwaare brandschattingen asperzende. Zelf deedt hij eenen aanslag op *Leuven*; die evenwel mistukte. Thans vereenigde hij zich met het Fransche Leger in *Luxemburg*.

In het volgende Jaare 1543, op de Veluwe vijftentwintig Vaandels Knegten en twaalfhonderd Ruiters hebbende bij een verzameld, deedt hij daar mede eenen inval in het Stigt van *Utrecht*. Naa de Dorpen *Leusden*, *Zoest* en andere, niettegenstaande dezelve onder verding stonden, te hebben uitgeplonderd, vertoonde hij zich voor *Amersfoort*. Op den zedden Junij des gemelden jaars wierdt hij meester van de Plaatz, welker Ingezeetenen voorts de plondering voor tachtigduizend Guldens afkogten. Onmiddelijk daar naa deedt hij zijne Benden optrekken na de Meierij van *'s Hertogenbosch*, alwaar ze, even als te vooren, onmenschlijk huishielden. Zij staken den brand in het fraaie Dorp *Vugt*, 't wek, op één huis na, een prooi der vlammen wierdt. De Stede *Eindhoven* was het voorwerp eener geheele uitplonderinge. Kloosters noch Kerken wierden gespaard; zelf de weelooze Nonnen moesten aan de geilheid der Soldaaten ten dienste staan. In dat zelfde Jaar 1543 hegte Keizer KAREL DE V het Hertogdom *Gelder* aan zijne uitgebreide bezittingen en heerschappijen. MAARTEN VAN ROSSEM was een der Lands Grooten, welke over de onderhandeling gestaan, en het Verdrag hadden helpen sluiten. Ook ging hij, zedert, over in Keizerlijken dienst, in welchen hij met den post van Gouverneur van 't Hertogdom *Luxemburg* wierdt vereerd. Even als voorheen, gedroeg hij zich in den dienst van zijne Keizerlijke Majesteit. *Champagne* en *Lotharingen*, onder andere, hadden hier van de deerlijke ondervinding, ter gelegenheid van eenen inval, in den Jaare 1552; het platte Land wierdt alomme afgeloopt en verwoest, en de Opgezeetenen jammerlijk uitgeplonderd. Eene pestziekte, welke, in den Jaare 1555, in het Keizerlijk Leger woedde, tastte ook onzen woesten Geldersman aan, en maakte een einde van zijn leeven. Geduurende zijne krankte, hadt VAN ROSSEM zich na *Antwerpen* laat voeren, en blies aldaar

den jongsten adem uit. Het Lijk wierdt na zijne Heerlijkheid *Rossem* gevoerd, en in de Kerk daar van, in eene pragtige Grafftede, begraven. Toen de Admirant VAN ARRAGON, in den Jaare 1599, tot in de *Bommelerwaard* was doorgedrongen, beving eenen zijner Soldaaten de lust, om het Graf te openen, en het Lijk uit de Kist te haalen. Hij vondt ter wederzijden van hetzelfde eenen Buskogel, even alsof hij nog naa zijnen dood vuur en vlam wilde blaazen. Op vermaaning van eenen anderen Soldaat, wierdt het Lijk wederom in de Kist geleid. Nog heden staat te *Arnhem* het Huis, weleer door onzen Held getimmerd en bewoond. De gehoornde Nikkers en Duivels, de gewapende Krijgsknegten en andere foortgelijke, zo genaamde, sieraaden, met welke het Gebouw van buiten is opgeschikt, vertoonen duidelijk genoeg den geest, die, weleer, den eigenaar en bewooner bezielde. Zijne gewoone zinspreuk was: *Branden is het Magnificat van den Oorlog*. VAN ROSSEM liet eene dogter naa, ANNA genaamd. Van deeze wordt verhaald, dat zij, stom gebooren zijnde, op zekeren tijd, bij een onverwagt voorval, eene sterke poging met haare tong doende, dezelve losrukte, en van toen af aan het vermogen der spraake bekwam.

Zie PONTANUS EN SLICHTENHORST, *Geldersche Geschiedenisfen*.

ROTGANS, (LUKAS) vermaard Nederlandsch Digter, wierdt gebooren te *Amsterdam*, in de maand Oktober des Jaars 1645. Zo wel van Vaders als Moeders zijde, was hij van aanzienlijke afkomste, en ruim bemiddeld. Zijn Vader, JAKOB ROTGANS genaamd, was vermaagschapt aan de aanzienlijkste huizen van zijne Geboortestad, zelf aan Burgemeesterlijke Geslagten, en bekleedde de waardigheid van Kommissaris der Monsteringe van *Holland*. Van adellijke afkomste, aan den kant van beide Ouderen, was zijne Moeder, MAGDALENA TIMMERMAN genaamd. Vroeg ontvielen hem deeze beiden. Toen aanvaardde zijne Grootmoeder de taak zijner Opvoedinge, welke zij inrigtte, overeenkomstig met 's Jongelings ge-

aarr-

aartheid en omstandigheden. Hij wijdde zich aan de oefeninge der fraaie letteren, en maakte daar in zeer groote vorderingen. Vooral leide hij zich toe op het leezen van de Latijnsche Dichters, en verpoosde, bij wijlen, zijnen Geest, door het opstellen van kleine Nederduitsche Dichtstukken. Zijne Grootmoeder hadt eene Hoffstede, aan de Vegt, tusschen de Dorpen *Breukelen* en *Maarsen*, *KROMWYK* genaamd. Hier sleet de jonge ROTGANS zijnen meesten leeftijd, en hadt, met een opmerksaamen geest begaafd zijnde, gelegenheid om het Karakter en de Zeden der Landlieden van nabij te leeren kennen. De vrugt daar van was het bekende boertig stukje, *Boeren-Kermis* getiteld.

Terwijl de Heer ROTGANS dus aangenaam en lieflijk zijne dagen sleet, in het stille landverblijf, wierdt zijne rust gestoord door het rampzalig Jaar 1672. Terwijl elk, die 't Vaderland lief hadt, nu ter reddinge toeschoot, vondt hij geene vrijheid om te mogen ledig zitten. Hij verzogt en verkreeg een Vaandel, om hetzelfde in den dienst van den Staat te draagen. Geduurende den tijd van twee jaaren, gedroeg hij zich als een eerlijk Krijgsman. In 't einde wierdt hij den Dienst moede, dewijl veelen zijner Spitsbroederen hem telkens wierden voorgetrokken, en hij, op bevorderinge, geen uitzigt hadt. Thans keerde ROTGANS weder na het bekoorlijk *Kromwijk*, 't welk, door de Franschen, geduurende hun verblijf in het Stigt, verwoest, doch, zedert, veel luisterrijker was herbouwd, dan het zich ooit vertoond hadt. Van nieuws gaf hij zich hier over aan de involginge van zijnen lust tot den dienst der Zanggodinnen.

Naa het sluiten van den Vrede, tusschen *Frankrijk* en de Veréénigde Gewesten, bekroop ROTGANS de nieuwsgierigheid, om het gemelde Koninkrijk, en vooral de Hoofdstad *Parijs* te zien. Van daar te rug gekeerd, op *Kromwijk*, begaf hij zich in 't huwelijk met ANNA ADRIANA DE SALINGRE, Zuster van zijnen Schoonbroeder. Van geen langen duur was deeze echtverbintenis. Reeds in den Jaare 1689 ontviel hem zijne huisvrouw, latende hem Vader en eenigen Opziener van twee Dogtertjes. Om zijn leed en hartzeer te verzetten, gaf hij zich nu geheel en al aan de Dichtoefeninge over: wel
haast

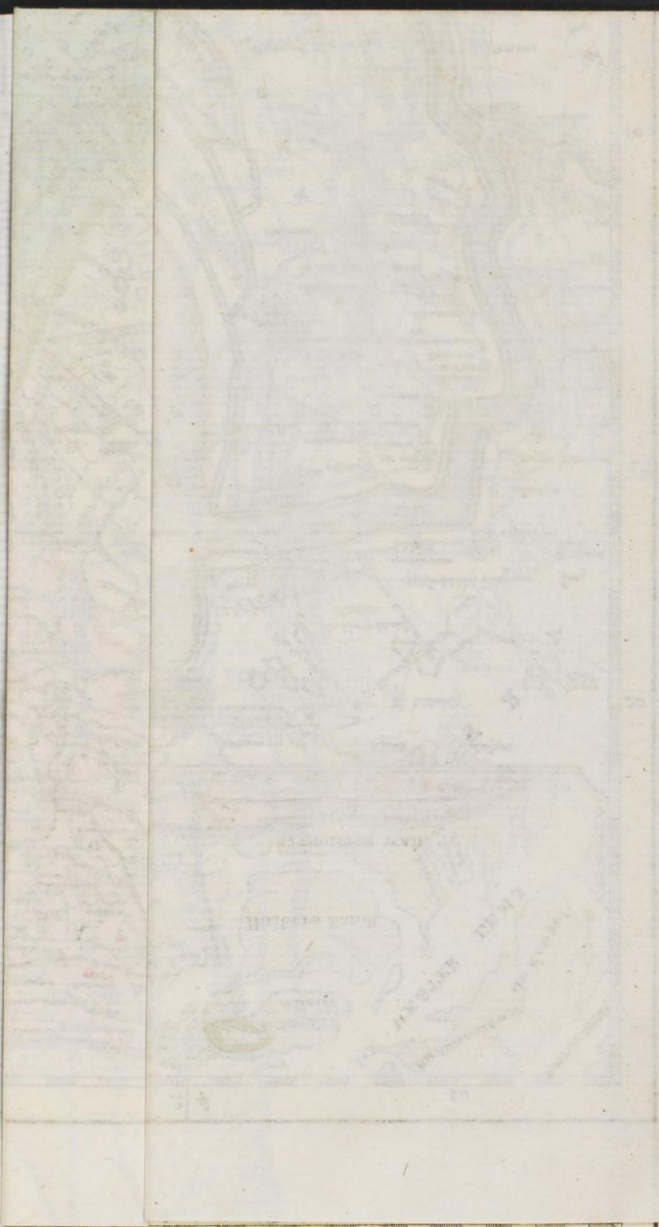

haast verkreeg hij hier door eenen naam onder de beste Netherlandfche Dichters. Met dankzegging ontvingen deeze zijnen *Willem den derden*, Koning van *Groot-Brittanniën*, een treffelijk Heldendicht. Welhaast wierdt dit gevolgd van zijne *Zedelesfen uit de Oude Verdigtelen*. Van tijd tot tijd zag men, daarenboven, kleinen Dichtstukken ten voorschijn koomen, op deeze of geene voorvallen of gelegenheden slaande: *Mengeldichten*, *Zegezangen*, *Landgedigten*, *Eerdichten*, *Huwelijks- en Lijkzangen*, en meer anderen. 's Mans bekende Tooneelftukken *Eneas en Turnus* en *Scilla*, zijn, dikmaals, op den ouden Amsterdamschen Schouwburg, met toejuiching, ten tooneele gevoerd. Verscheiden deezer Stukken draagen de kenmerken eener jeugdige penne. Hij zelve konde nimmer worden overgehaald, om aan dezelve de beschaavende hand te slaan. In latere tijden nam een zijner vrienden deeze moeite op zich, doch volvoerde het met zo veel oordeels en omzigtigheids, dat de vreemde hand bezwaarlijk kan ontdekt worden.

In den naatijd des Jaars 1710 wierdt de Heer ROTGANS van de Kinderziekte overvallen; hij overleedt aan dezelve, op den derden November des gemelden Jaars, op zijne Hofstede *Kromwijk*, in den ouderdom van ruim vijfenzestig jaaren. De stoffelijke overblijfszels wierden, in de Voorouderlijke Kapelle, in de Kerk van het Dorp *Breukelen*, staatelijk bijgezet.

Zie de *Voorrede voor zijne Werken*; *Journal Litteraire*; *Memoires pour servir à l'Hist. des Hommes Illustres*, Tom. II.

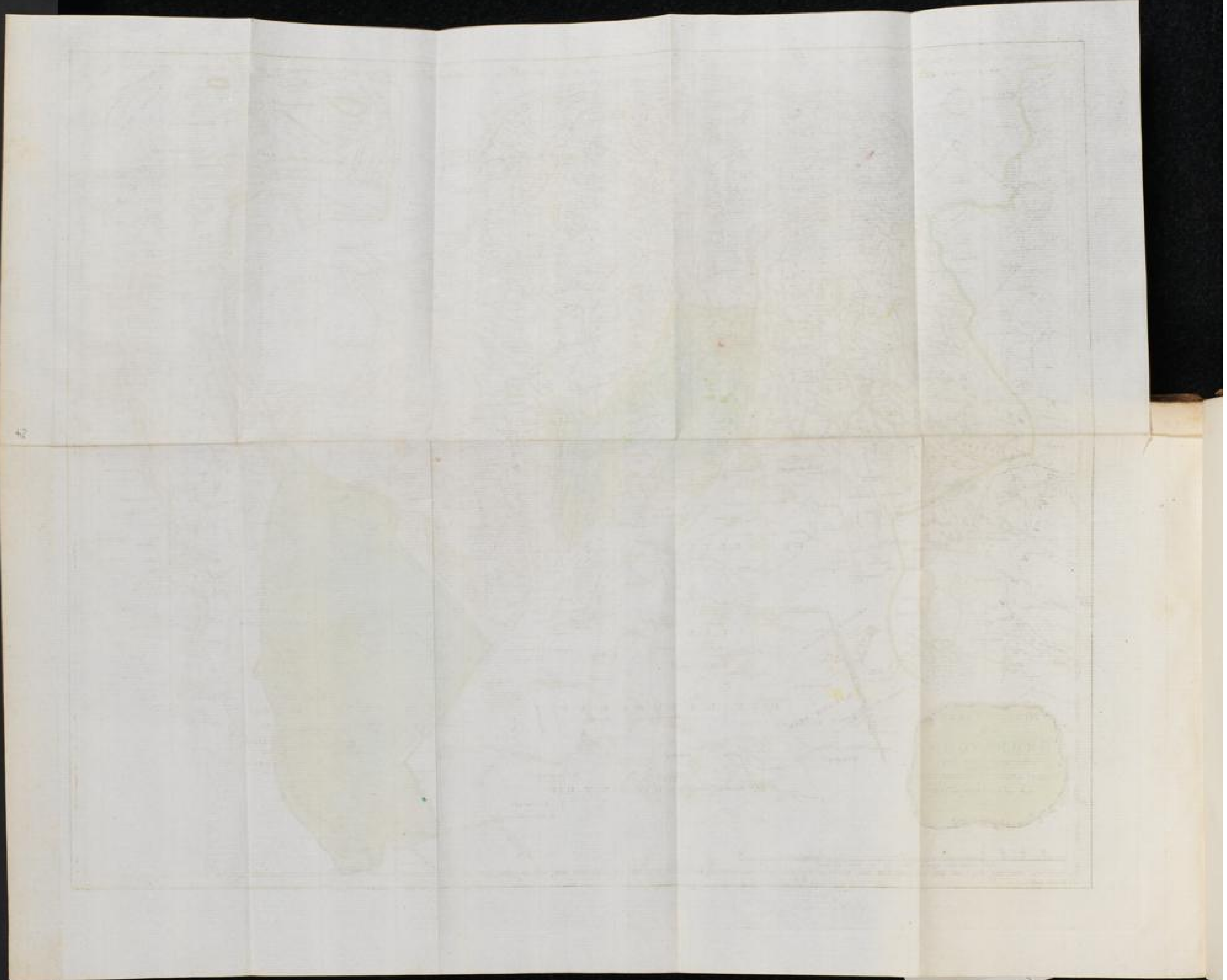

24 10 *J. van Ligon fecit, 1790.*

Handwritten text, likely a title or description, enclosed in a decorative, scalloped border. The text is mirrored or bleed-through from the reverse side of the page and is mostly illegible due to fading. Some words are difficult to decipher but appear to be arranged in several lines.

